

ВРХОВЕН СУД НА МАКЕДОНИЈА

**З Б И Р К А
НА СУДСКИ ОДЛУКИ**

К Н И Г А I

1976
С К О П Ј Е

I. КРИВИЧЕН ЗАКОНИК

1. Со тоа што обвинетиот како шеф на градилиштето му наредил на магационерот да издаде штици, по цена на чинењето, иако тие биле набавени за потребите на градилиштето; да товари и да пренесе 800 керамиди без да се наплати превозот, како и да пренесе бетонско железо, штици, колички, талпи и друг градежен материјал од градилиштето на претпријатието до плацот каде што обвинетиот градел кука без да се плати превозот — сторил едно продолжено кривично дело од чл. 314-а од КЗ.

Ваквата дејност не е од мало значење и без штетни последици за да дојде до примена одредбата од чл. 4, ст. 2 на КЗ.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, стои жалбениот навод на јавниот обвинител дека првостепениот суд погрешил кога сите 4 опишани дејствија под II од диспозитивот на првостепената пресуда ги посматрал и ценел одвоено, па врз основа на чл. 321, ст. 1 од ЗКП, а во врска со чл. 4, ст. 2 од КЗ го ослободил. Всушност сите тие, како и дејствието под I од пресудата, за кое е признат за виновен, претставуваат збир на дејности на обвинетиот, во кој тој на систематски и продолжителен начин, злоупотребувајќи, односно користејќи ја својата службена положба за себе и другото, прибавува противправна имотна корист. А секоја од посебно опишаните четири инкриминирани дејности ги содржи сите нужни елементи на кривично дело од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ, па токму затоа, земајќи ја заедно со нив и дејноста под I од диспозитивот на пресудата за која обвинетиот Р. веќе е осуден, претставува едно продолжено кривично дело од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ. Првостепениот суд погрешил токму во тоа што сите овие дејности на обвинетиот, со оглед на нивниот карактер и погоре реченото, не ги посматра како дејности кои, содржејќи ги секоја за себе сите нужни елементи на кривичното дело од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ, прават едно продолжено кривично дело. Бидејќи по овие дејности, земени поединечно и вкупно како една продолжена дејност, фактичката положба е правилно утврдена, а и не е спорна, за тоа Врховниот суд ја преправи првостепената пресуда и обвинетиот го огласи за виновен за кривично дело од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ, наоѓајќи дека нема место за примена на чл. 4, ст. 2 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 513/63 од 14. VIII. 1963 година).

2. Ретроградната амнезија што настапила како резултат на ударот на возилото со кое управувал обвинетиот во возилото што се движело пред него при што обвинетиот добил потрес на мозокот, не е основ за примена на чл. 6 од КЗ.

Непресметливост, односно намалена пресметливост треба да постои во времето на извршувањето на делото како услов за примена на чл. 6 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа:

При положба, која е несомнено установена, дека ретроградна амнезија настапила по судирот на возилата „Фиат 750“, што го возел обвинетиот, и „Волга“, возен од свидетелот, овој суд наоѓа дека нема место за примена на чл. 6, ст. 1 и 2 од КЗ. Имено, поради непресметливост, согласно чл. 6 од КЗ, не е кривично одговорно лице кое сторило кривично дело во состојба на трајно или привремено душевно заболување, привремена душевна нарушеност и заостанат душевен развој, доколку поради овие последици не може да го сфати значењето на своето дело или не можел да управува со своите постапки. Непресметливост требало да постои пред и во времето (темпорис кауза) на извршувањето на делото, а не да настапи потоа, како услов за примена на чл. 6 од КЗ. Доколку настапи душевно заболување, привремена душевна нарушеност и заостанат душевен развој, по извршувањето на делото или како последица на него, спрема такви сторители можат да се преземат мерки за безбедност согласно со чл. 61 од КЗ, доколку за тоа постојат услови и потреба од лекување, а ќе се изрече и казна, но во случајов, поради ретроградна амнезија, која настапила по извршувањето на делото и која е без трајни последици, не постојат услови, ниту потреба, од примена на чл. 61 од КЗ, па правилно постапил првостепениот суд кога на обвинетиот, како на пресметлив за време на извршувањето на делото, за стореното кривично дело му изрекол и казна, бидејќи подоцнежните промени во свеста не влијаат врз кривичната одговорност за извршени кривични дела во пресметливата состојба“.

(Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 121/70 од 4. VI. 1970 год.).

3. Битно намалена пресметливост стои не само кога кај сторителот битно е намалена способноста да го сфати значењето на делото и способноста да управува со своите постапки, туку и кога стои само една од тие компоненти — чл. 6 ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Во случајов првостепениот суд недоволно го расветлил прашањето во каква душевна состојба се наоѓал обвинетиот во времето на извршувањето на кривичното дело, предизвикано со кон-

сумираното количество на алкохол, имајќи ги предвид личните својства — белодробен болен и антиалкохоличар, т. е. до која степен на алкохолираност се довел обвинетиот, како се одразило тоа врз неговата способност да го сфати значењето на делото (свеста) и неговата способност да управува со своите постапки.

Вистина, првостепениот суд за горните околности го прашал вештото лице, професорот по судска медицина и криминалистика, но неговиот исказ не е сосема јасен, па дури е и противречен. Така, во почетокот на своето излагање тој навел дека обвинетиот поради големото консумирано количество на жестоки пијалаци не можел да управува и да ги контролира своите постапки, иако свеста не била наполно нарушена, односно не ја достигнал границата на битно намалената пресметливост.

Првостепениот суд, прифаќајќи го мислењето на вештото лице, утврдил дека обвинетиот во времето на извршувањето на делото не бил во состојба на битно намалена пресметливост.

Меѓутоа, согласно чл. 6, ст. 2 од КЗ, состојба на битно намалена пресметливост стои не само кога кај сторителот е битно намалена способноста да го сфати значењето на своето дело и неговата можност да управува со своите постапки (кумуляција на тие две компоненти), туку доволно е постоењето и само на една од тие компоненти.

Од тие причини првостепената пресуда се укинува, при што првостепениот суд на повторното судење е должен точно да ја утврди душевната состојба на обвинетиот во времето на извршувањето на делото“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 352/69 од 13. XI. 1969 година).

4. Недоволната емоционална и социјална зрелост е состојба која не се смета за привремена душевна нарушеност во смисла на чл. 6 од ЗКП.

Од образложението:

„При оценка на кривичната одговорност на обвинетата судот го ценеше невропсихијатрискиот наод и мислење, со заклучокот за пресметливоста и кривичната одговорност на обвинетата, во писмениот извештај и изјавата на вештакот на главниот претрес, па најде дека тие не се во спротивност, туку напротив, тој заклучок е и поткрепен и произлегува како таков. Покрај изјавите на обвинетата и нејзиниот татко за секогаш доброто здравје на обвинетата, освен лесно нервирање, во поменатиот извештај и изјавата на вештакот, покрај другото, се наведува дека обвинетата не боледува од некоја болест со процесен карактер, но таа е само личност со недоволна емоционална и социјална зрелост, па ја става во личности дисхармонично структурирани и психопати, кое влијаело врз лошото адаптирање во средината и воспо-

ставувањето на контакти со луѓето. Меѓутоа, таа не претставува душевно болно или душевно нарушено лице. А при извршувањето на кривичното дело „иако била во афектна состојба, таа не ги минувала рамките на нормо-психичките афектни состојби, односно не западнала во некоја состојба која би можела да се смета за привремено душевно нарушена состојба, во смисла на чл. 6 од КЗ“, и „поради тоа од психијатриски аспект обвинетата за стореното кривично дело треба да се смета за напoлно пресметлива“. Поради тоа и судот најде дека е таа кривично одговорна за стореното кривично дело, а дека влијанието на нејзината недоволна емоционална и социјална зрелост и нејзината дисхармонично структурирана психопатска личност врз лошото адаптирање и односи со луѓето при одлучувањето и пристапувањето кон кривичното дело само се од влијание врз одмерувањето на казната за стореното кривично дело“.

(Оваа пресуда е потврдена од Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 406/73 од 5. XII. 1973 година).

5. Пречекорување на границите на нужната одбрана стои кога нападнатиот можел на друг начин да го одбие нападот, а тој начин не го употребил — чл. 11 ст. 3 од КЗ.

Како начин да се одбие нападот не може да се земе беганњето од напаѓачот.

Од образложението:

„Врховниот суд смета дека првостепениот суд правилно одлучил кога обвинетиот го ослободил од обвинението, без оглед на тоа дали обвинетиот фрлал камења по оштетениот или не, и без оглед на тоа дали повредата на оштетениот била нанесена од фрлениот камен од страна на обвинетиот, бидејќи обвинетиот и во таков случај имал право да се брани од противправниот напад на оштетениот и во случајов не ја пречекорил границата на неопходната одбрана. Не е исправно сфаќањето на јавниот обвинител дека обвинетиот требал да бега од нападот на оштетениот, бидејќи имал таква можност. Право е на нападнатиот да се брани од противправниот напад и со тоа што нападнатиот не избегал иако имал можност тоа да го стори, не ги пречекорил границите на својата одбрана. Пречекорување на границите на одбраната би стоело само во случај ако одбраната на нападнатиот не е неопходна, а имено ако нападнатиот можел на друг начин да се брани од напаѓачот, а тој начин не го употребил. Меѓутоа, како начин на одбрана никако не може да се земе беганње пред напаѓачот. Пречекорување на границите на нужната одбрана би имало само во случај кога не би имало хармоничност меѓу интензитетот на нападот и одбраната. Меѓутоа, во случајов обвинетиот се бранел

на ист начин на кој бил и нападнат од оштетениот т.е. неговата одбрана била адекватна на интензитетот на нападот, па според тоа правилно првостепениот суд одлучил кога го ослободил од обвинението за кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141 ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 540/63 од 9. VIII. 1963 година).

6. Пречекорена е нужната одбрана кога обвинетата, а со цел да го одбие нападот над нејзиниот сопруг во моментот кога бил фатен за градите од сега покојниот, без да има какво и да било опасно средство, а во присуство на трети лица, кои во случај на потреба можеле да интервенираат, со камен тежок 2 кгр. го удрила покојниот така силно по главата, што кратко време потоа тој, од здобнените повреди, починал, — па со тоа сторила кривично дело од чл. 135, ст. 1 во врска со чл. 11, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод за погрешна примена на Кривичниот закон, која наводно се состоела во тоа што првостепениот суд не прифатил дека обвинетата дејствувала во чиста нужна одбрана од чл. 11, ст. 1 од КЗ, поради што дејствието преземено од неа не претставува кривично дело.

Правилно е становиштето на првостепениот суд, со оглед на тоа дека сопругот на обвинетата и сега пок. во критичниот настан навистина вербално се расправале и притоа покојниот го фатил нејзиниот сопруг за гради без да имал во рацете какво и да било средство за напад, а во непосредна близина имало повеќе присутни лица, кои во случај на потреба секако би интервенирале, па во една таква ситуација обвинетата со камен, тежок околу 2 кгр., го удрила силно по глава покојниот, дека обвинетата ги пречекорила границите на нужната одбрана. Имено, со оглед на изнесената состојба во која се наоѓале нејзиниот сопруг и неговиот брат — сега покојниот, начинот и средството употребено од обвинетата се во голема несразмера со нападот од страна на покојниот врз нејзиниот сопруг, поради што правилно нашол првостепениот суд дека во случајов обвинетата дејствувала во одбрана на нејзиниот сопруг, при што ги пречекорила границите на нужната одбрана, согласно чл. 11, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 275/70 од 3. IX. 1970 година).

7. Нема доброволно откажување од извршување на кривично дело — чл. 18 од КЗ, ако делото не е довршено затоа што обвинетите не можеле да го совладаат отпорот на оштетената, со која сакале да извршат насилна обљуба.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод дека обвинетите доброволно се откажале од извршување на кривичното дело. Доброволно откажување од извршување на кривично дело постои тогаш, кога обвинетиот самиот, без влијание на надворешни фактори, иако постојат реални можности да го изврши предметното кривично дело, се откаже доброволно од довршување на започнатото кривично дело. Меѓутоа, ова нешто не може да се однесува на обвинетите. Тие ја ослободиле оштетената дури тогаш кога виделе дека нејзиниот отпор не можат да го совладаат, и откако обвинетиот ја удрил неа, ја раскрвавел, при што таа почнала уште посилено да вика за помош, па од сето ова обвинетите се исплашиле некој да не ја чуе, а по кратко време требало да се врати и сопругата на обвинетиот С., па поради сето тоа ја пуштиле оштетената да си оди“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 466/69 од 19. XII. 1969 година).

8. Подбуцнувачот на кривично дело е одговорен во смисла на член 19 од КЗ и кога извршителите на кривичното дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, делото го сториле не на денот што го определил подбуцнувачот, туку наредниот ден.

Од образложението:

„Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, фактот дека кражбата е извршена на 3 мај ноќта, а не ноќта меѓу 1 и 2 мај, на кој датум обвинетиот им рекол да ја извршат кражбата, во ништо не е од влијание во однос на подбуцнувањето на обвинетиот. Тој во меѓувреме не презел ништо кражбата да не биде извршена, во смисла дека не треба да се изврши, па да се земе дека, и покрај тоа, вториот обвинет С. и малолетниот одлучиле кражбата да ја извршат. Напротив, извршувањето на кражбата е резултат на неговото подбуцнување. Од друга страна, правилно е наоѓањето на првостепениот суд дека е во прашање подбуцнување кон извршување на тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1 во врска со чл. 19 од КЗ, затоа што е неспорно дека кражбата е извршена со обивање, а подбуцнувачот е одговорен за подбуцнување за делото што го сториле подбуцнатите.

Од тие причини и од причините на првостепениот суд, со кои на полно е согласен, Врховниот суд на Македонија најде дека фактичката положба по делото правилно е утврдена и на неа правилно е применет Кривичниот закон“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 611/73 од 19. XII. 1973 година).

9. Не се работи за кривично дело помош на сторителот по извршеното кривично дело од чл. 281 од КЗ, туку за помагање во извршувањето на кривично дело тешка кражба по чл. 250, ст. 1, точ. 1 во врска со чл. 20 од КЗ, ако сторителот со свое возило вршел превоз на извршителите на кривичното дело до местото на извршувањето на делото и назад и притоа учествувал во поделбата на противправно одземените пари.

Од образложението:

„При таква фактичка положба правилно првостепениот суд правно го квалификувал дејствието во точ. 1 како тешка кражба по чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ, во врска со чл. 20 од КЗ, наоѓајќи во рамките на обвинението, изменето на главниот претрес од јавниот обвинител, дека тој всушност го помагал извршувањето на кривичното дело од страна на малолетните, со тоа што по претходно известување од нив, се согласил со своето возило да ги превезе и врати назад, паркирајќи ја колата на погодно место и чекајќи ги да го извршат делото, а потоа да ги поделат парите на рамни делови. Во конкретниов случај дејствието на помагање — ставање на располагање возилото — превоз со него до местото на извршувањето на делото и назад, учествувајќи во поделбата на противправно присвоените пари од извршителите на тешка кражба, сето тоа по претходен договор, претставува облик на помагање — согласно чл. 20, ст. 2 од КЗ — ставање на располагање на сторителот средство за извршување на кривичното дело. Овие дејствија обвинетиот ги презел со смисленост — сакал да ја реализира договорената спогодба со сторителите на делото со своето возило да изврши превоз до местото на извршувањето на делото и назад, а да учествува во поделбата на противправно присвоените предмети.

Овој суд не ги прифати и жалбените наводи на одбраната на обвинетиот, дадена на главниот претрес и во жалбата, дека дејствијата правно се квалификуваат како кривично дело — помош на сторителот по извршеното кривично дело — чл. 281 од КЗ. Пред сè, помагањето како самостојна инкриминација во чл. 281 се однесува на дејствија извршени по извршеното кривично дело, со цел на тој начин да се прикрие сторителот или со прикривање на оружје, траги или на друг начин да помага да не биде откриен или кој презема дејствија на криење на осудено лице за да не се изврши казна или друга санкција. Во конкретниов случај — објективно, дејствијата што ги презема однапред се ветени и извршени пред извршувањето на делото, превоз со возилото до местото на извршување и враќање по извршеното дело, со учество во поделбата. Субјективно тој со смисленост ги презел овие дејствија, со цел да им помогне во извршувањето на делото, однапред ветувајќи им дека ќе им го стави на располагање возилото и себеси лично при извршувањето по пат на превоз. Значи, се работи за дејствие кое е договорено и преземено пред извршувањето на кривично дело, како погоден услов за извршување на делото.

Значи, очигледно се работи за помагање согласно чл. 20 од КЗ во извршување на дело тешка кражба по чл. 250, ст. 1 од КЗ, а не за кривично дело од чл. 281 на КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. 501/71 од 22. III. 1972 година).

10. Со тоа што обвинетата ја довела оштетената малолетна во друштво со обвинетиот, па ја убедувала полово да општи, а ако не се согласи дека ќе ја отепа, а и таа ќе ја тепа, — поради што и дошло да се намали отпорот па е извршена обљубата — е одговорна како помагач во извршувањето на кривичното дело „обљуба со малолетно лице“, предвидено во чл. 181, ст. 2 во врска со чл. 20 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија наоѓа дека: на правилно утврдена фактичка положба првостепениот суд правилно го применил КЗ и спрема обвинетите — постарите малолетници Р. и А., кога утврдил дека го извршиле кривичното дело од чл. 181, ст. 2, во врска со чл. 20 од КЗ. Во дејствијата на обвинетите Р. и А., подробно опишани во диспозитивот на оваа пресуда, исто така се консумирани сите елементи на кривичното дело од чл. 181, ст. 2, во врска со чл. 20 од КЗ. Помагањето на обвинетата Р. се состои во скршувањето на психичкиот отпор на оштетената, кога оштетената, која е дете на 13 годишна возраст, без да знае и сака, е доведена на критичното место, не знаејќи каде да оди во тоа време, а немајќи друг излез во моментот кога првообвинетиот ѝ се заканува и бара помош од обвинетата, бидејќи само неа ја познавала и таа ја довела во тоа друштво, па тогаш обвинетата, наместо да ја заштити и да го спречи извршувањето на кривичното дело, таа му помогнала на првообвинетиот со тоа што ја тргнала настрана и ѝ се закарнала дека ќе ја тепа ако не биде со обвинетиот, дека се тие луѓе што можат да ја отепаат ако на еден од нив „не му даде“, т.е. ако со еден од нив „не биде“ и дека тоа што „ќе биде“ со обвинетиот не е ништо страшно. На тој начин таа со овие свои дејствија, т.е. со изјавата дека можат да ја отепаат, со нејзината закана дека и таа ќе ја тепа ѝ влева на оштетената уште поголем страв, покрај веќе создадениот, и многу придонела да се скрши, намали отпорот на оштетената и со тоа му овозможила на обвинетиот полесно да го изврши кривичното дело“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 43/72 од 3. III. 1972 година).

11. Околноста дека обвинетиот бил порано осудуван и покрај тоа што е осудата бришана, го осветлува поранешниот живот на обвинетиот и како таква треба да биде ценета при одмерувањето на казната, во смисла на чл. 38 од КЗ. Бришаната осуда, меѓутоа, не може да биде основ за примена на чл. 40 или 40-а од КЗ.

Од образложението:

„Иако поранешните осуди биле бришани од казнената евиденција, првостепениот суд околностите дека обвинетиот порано бил осудуван за истовидни кривични дела во смисла на чл. 38 од КЗ требало да ги цени. Тие околности во поранешниот живот на обвинетиот, како такви стојат и само како такви се и земени за осветлување на „поранешниот живот“ на обвинетиот, што императивно го налага чл. 38 од КЗ. Правото и тие околности да се имаат предвид од судот произлегува и од чл. 89 ст. 3 од КЗ, каде што е речено дека „податоците од бришаните осуди (чл. 88), можат да му се дадат на судот во врска со кривичната постапка што се води против лицето на кого поранешната осуда му е бришана“. Очигледно давањето на овие податоци има за цел наполно да се осветли ликот на обвинетиот, а уште поблиску неговиот „поранешен живот“, што императивно го наложува чл. 38 од КЗ. Сигурно е дека осудите што се бришани не можат да служат како околности за примена на чл. 40 и чл. 40-а од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. 323/66 од 7. IX. 1966 година).

12. Иако сторителот на кривичното дело не бил порано осудуван со правосилна пресуда и спрема него не била изрекувана кривична санкција, судот е овластен, како отежителна околност при одмерувањето на казната, да ја земе неговата склоност кон вршење на кривични дела, ако е таа утврдена со други докази — чл. 38 од КЗ.

Од образложението:

„Не е исправно гледиштето на бранителот на обвинетиот дека судот погрешил што како отежителна околност го зел предвид минатото на обвинетиот, за кое судот нашол дека било такво што обвинетиот и како дете вршел кривични дела. Без оглед на тоа што обвинетиот порано не бил суден за друго кривично дело и што спрема него не биле изрекувани воспитни и казнени мерки, судот основано се впуштил во оцената и во испитувањето на минатото на обвинетиот и тоа можел да го цени како отежителна или олеснителна околност. Во случајов судот од изведените докази утврдил дека обвинетиот како дете бил склон кон вршење на слични кривични дела и дека сторил такви, но дека не бил гонет и суден за нив. Таа околност не е погрешно што судот ја имал предвид при одмерувањето на казната и што ја ценел како

отежителна околност. Склоноста кон вршење на слични дела не мора да биде утврдена само врз постоење на претходни правосилни осуди. Тоа може да се утврдува и со други докази и, доколку се утврди, може да се земе предвид при одмерувањето на казната. Овде судот така постапил и не погрешил“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 475/62 од 12. IX. 1962 година).

13. Ако последиците — кои инаку го сочинуваат битието на кривичното дело — по број се големи или по интензитетот се тешки, таа околност е отежителна, а ако се мали — таа околност е олеснителна при одмерувањето на казната во смисла на чл. 38 од КЗ.

Од образложението:

„Не стојат жалбените наводи по однос на одлуката за казната. И околностите, кои се составен дел на битието на кривичното дело, можат да бидат отежителни околности. Така, кај кривичните дела проневера, грабеж и кражба, вредноста на одземените предмети, пари и хартија од вредност, секогаш е од значење при одмерувањето на казната; кај кривичните дела загрозување на општата сигурност вредноста на загрозеното добро, односно тежината на настапената последица, исто така е од значење при одмерувањето на казната. Првостепениот суд во конкретниов случај правилно на обвинетиот го зел како отежителна околност фактот дека тој така го загрозил јавниот сообраќај, што во несреќата животот го загубило деветгодишно дете. Ова од причина што, со оглед на психофизичките својства, детето нема ни можност за расудување и правилна оцена на опасноста што му се заканува, ниту физички способности за одбегнување на опасноста, поради што се налага поголемо внимание и претпазливост од возачот кога ќе забележи дека деца ја преминуваат улицата, па дури и кога во непосредна близина на улицата вниманието им е одвлечено од прометот на улицата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 119/69 од 10. IV. 1969 година).

14. Казната затвор изречена за прекршок чии одбележоци влегуваат во битието на кривичното дело, ќе се пресмета согласно чл. 45 од КЗ во казната изречена за кривичното дело.

Од образложението:

„Според чл. 25 од Основниот закон за прекршоците, лице кое во кривичната постапка или во постапката за стопански престап е прогласено за виновно за дело кое опфаќа и одбележоци

на прекршок, не може да се казни во прекршочна постапка за прекршок, поаѓајќи од начелото дека за исто дејствие не може двапати да се суди. Овој суд смета дека ова начело треба да се применува и во случај кога претходно е изречена и издржана казна за прекршок, а потоа во кривична постапка е огласен за виновен за кривично дело под услов да постои идентитет во дејствијата и кривичното дело да ги опфаќа и обележјата на прекршокот. Имено, за да се обезбеди правичност и да се реализира начелото „Non bis in idem“, во кривичната постапка, при пресудувањето. Врз основа на чл. 45 од КЗ, при изрекувањето на казната за кривичното дело треба да му се пресмета и порано изречената и издржана казна за прекршок, под услов да постои идентитет во дејствијата и кривичното дело да ги опфаќа и обележјата на прекршокот. Причините на правичност налагаат, покрај времето поминато во притвор, и секое друго лишување од слобода, во што секако спаѓа и издржаната казна затвор за прекршок, чии обележја се опфатени со кривичните дела, согласно чл. 45 од КЗ да се пресметаат во казната што судот ја изрекува за кривичното дело.

Од овие причини Врховниот суд на Македонија го уважи барањето за заштита на законитоста и, врз основа на чл. 397 од ЗКП, ги преиначи обете нападнати пресуди на тој начин што на обвинетиот во изречената казна затвор од 3 месеци, на која е осуден за кривично дело лесна телесна повреда од чл. 142, ст. 1 од КЗ, му го пресмета времето што го поминал на издржување на казната затвор од 25 дена, изречена во прекршочната постапка“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 10/69 од 16. X. 1969 година).

15. При одмерувањето на вкупната казна, а кога на обвинетиот му се утврдени поединечни казни од 1 година строг затвор и од 2 години затвор за дела сторени во стек, согласно чл. 46 од КЗ, судот треба да појде од казната затвор од две години и таа да ја зголеми, но не да го достигне збирот.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека правилно постапил првостепениот суд кога условот по пресудата Кж. бр. 320/70 од 5. XI. 1970 година го отповикал и ја зел изречената казна затвор од 2 години за утврдена, со оглед на општествената опасност на стореното кривично дело и општествената опасност на сторителот, за кои стана збор погоре. Меѓутоа, првостепениот суд го повредил чл. 46 од КЗ, кога на обвинетиот му изрекол казна строг затвор од 1 година и 6 месеци, а која е пониска од потешката поединечна казна затвор од 2 години. Во случајов првостепениот суд при утврдувањето на општата казна требало да тргне од потешката казна и

таа да ја зголеми не достигнувајќи го вкупниот збир на поединечните казни. Бидејќи согласно чл. 348 од ЗКП, кога е вложена жалба само од обвинетиот не може на негова штета да се измени пресудата, за тоа Врховниот суд оваа повреда само ја констатира.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 275/72 од 29. VI. 1972 година).

16. Кога се суди на помладо полнолетно лице за дела што ги сторило како постар малолетник, изречената казна малолетнички затвор не може да му се одлага од извршување со примена на чл. 48 од КЗ, ниту може да му се изрекува и воспитно-поправна мерка од чл. 75 од КЗ.

Од образложението:

„Стојат жалбените наводи на Окружниот јавен обвинител дека првостепениот суд на правилно утврдената фактичка положба погрешно го применил КЗ кога малолетниот за сторените 4 кривични дела од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ го осудил на казна, малолетнички затвор, чие извршување го одложил за време од 3 години, а покрај тоа му изрекол и воспитно-поправна мерка засилен надзор од органот за старателство, а поради следното:

Во чл. 79г, ст. 2 од КЗ е наведено дека извршувањето на казната малолетнички затвор не може да се одлага согласно чл. 48 од КЗ.

При ова, првостепениот суд погрешил кога, покрај малолетнички затвор, му изрекол и воспитно-поправна мерка од чл. 75 од КЗ — засилен надзор на органот за старателство, бидејќи во чл. 79г, ст. 3 од КЗ јасно е наведено дека на полнолетен сторител на кривично дело, кој во времето на судењето не навршил 21 година, судот може, без оглед на степенот на неговата душевна развиеност, покрај условната осуда (која може да биде казна затвор или парична казна), да му ја изрече и мерката засилен надзор од страна на органот за старателство.

Конкретниот случај не е таков и не би можела да се примени оваа одредба од КЗ, бидејќи е неспорно дека кривичните дела ги извршил како постар малолетник. Неспорно е дека во времето на судењето имал навршено 18 години, но немал 21 година, што значи оваа одредба би дошла до примена ако обвинетиот ги извршеше кривичните дела во времето кога имал навршено 18 години, а немал 21 година, т.е. како млад полнолетник, а ако за тие дела му е изречена казна затвор чие извршување може да се одлага согласно чл. 48 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 111/74 од 8. III. 1974 година).

17. Предметите на недозволената трговија ќе се одземат ако се тие сопственост на обвинетиот, но ако се сопственост на трети лица — само доколку тоа го бараат интересите на општата безбедност или причините на моралот, — а согласно чл. 226, ст. 5 во врска со чл. 62 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд, врз основа на чл. 226, ст. 5 од КЗ, ги одзел патничките возила „Опел-рекорд“, „Фијат 124“ и „Пежо-404“, како предмети на недозволена трговија.

Меѓутоа, Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го применил чл. 226, ст. 5 од КЗ, кога тие возила ги одзел поради следното: Точно е дека предметите на недозволената трговија ќе се одземат, но само доколку се исполнети и условите предвидени во член 62, ст. 1 или 2 од КЗ. Во член 62, ст. 1 од КЗ е предвидено дека предметите што се употребени при извршувањето на кривичното дело „ќе се одземат ако се сопственост на сторителот“. Во случајов првостепениот суд утврдил дека патничките возила обвинетиот ги отугил со купопродажни договори, уредно заверени во надлежниот суд, а купувачите биле совесни. Совесниот купувач се стекнува со сопственоста во моментот кога е договорот склучен, при што во случајов тој договор е и исполнет. Според тоа, тие коли не се сопственост на обвинетиот, туку на совесните купувачи, па не се исполнети условите од чл. 62, ст. 1 од КЗ за да можат тие предмети да се одземат. Притоа Врховниот суд на Македонија стои на гледиштето дека предметите на недозволената трговија секогаш треба да се одземат ако се сопственост на сторителот, а не ако се веќе отугени. Навистина, согласно чл. 62, ст. 2 од КЗ тие можат да се одземат и кога се сопственост на трети лица, но само ако тоа го бараат интересите на општата безбедност или причините на моралот. Во случајов предметите, возилата, немаат таков карактер.

Од тие причини Врховниот суд ја уважи жалбата на обвинетиот во тој дел, па првостепената пресуда ја преправи и одлучи одземените возила да им се вратат на сопствениците“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 395/71 од 18. XI. 1971 година).

18. Постапката против малолетник спрема кого е веќе изречена мерката упатување во воспитно-поправен дом за малолетници — чл. 77 од КЗ, и која мерка се издржува, — не може да се запре врз основа на чл. 446, ст. 2 од ЗКП за дела што ги сторил пред или по изрекувањето на таа мерка, само поради тоа

што судот нашол дека таа мерка треба повторно да се изрече. Во таков случај судот врз основа на чл. 79-б, ст. 2 од КЗ, повторно ќе ја изрече неа.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучување на списите, обжаленото решение и наводите во жалбата, најде:

Жалбата е основана, а од следните причини:

Стои жалбениот навод на окружниот јавен обвинител дека Советот за малолетници погрешил кога спрема малолетникот ја запре постапката согласно чл. 446, ст. 2 од ЗКП за извршени две кривични дела — тешка кражба од чл. 250, ст. 1 т. 1 од КЗ, сторени на штета на колонијалната продавница сопственост на З.З. и оштетениот, а кои дела ги извршил заедно со другите двајца малолетници. Според наоѓањето на Врховниот суд, во случајов Советот за малолетници не можел да ја запре постапката спрема малолетникот согласно чл. 446, ст. 2 од ЗКП поради нецелисходноста на изрекувањето на воспитната мерка само поради тоа што тој веќе се наоѓа во ВПД.

Постапувајќи така, Советот за малолетници со обжаленото решение, во диспозитивот под I, ја има повредено одредбата од чл. 79-б, ст. 2, во врска со ст. 1 од КЗ. Имено, согласно со цитираниот законски пропис, при положба по изрекувањето на воспитна мерка да се утврди дека малолетникот пред или по изрекувањето на таа мерка сторил некое кривично дело, судот е должен сите тие дела да ги цени единствено и за сите дела, како за оние за кои веќе била изречена воспитна мерка, така и за другите кривични дела, кои претходно не биле земени предвид, ќе изрече една воспитна мерка, а ако оцени дека треба да се изрече мерка каква што веќе била изречена, повторно ќе ја изрече.

Целта на ваквата одредба пред сè, е во тоа дека судот, при изборот на воспитната мерка што спрема некои малолетници треба да ја примени, треба да го има предвид целокупното дејствување на малолетникот и да го утврди степенот на општествената опасност, па во врска со тоа да му се изрече соодветна мерка. Од друга страна, со ваквото постапување, всушност, воспитно ќе се влијае врз малолетникот со сознанието дека, без оглед на тоа што веќе еднаш му била изречена воспитна мерка, секое дело што тој го сторил пред тоа или, пак, по изрекувањето на мерката, општеството посебно ги има предвид и го санкционира односно влијае врз изборот на воспитната мерка. Затоа, уважувајќи ја жалбата на јавниот обвинител, Врховниот суд го укина обжаленото решение и предметот го врати на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 323/69 од 28. VIII. 1969 година).

19. Кога му се суди на лице што извршило повеќе кривични дела, од кои едни кривични дела ги извршило како постар малолетник, а други како полнолетно лице, па за сторените кривични дела заслужил казна малолетнички затвор и затвор, тогаш на таквото лице, со примена на чл. 64, 47 и 46 од КЗ, ќе му се изрече една вкупна казна, земајќи ги како утврдени казната малолетнички затвор за делата сторени како малолетник и поединечната казна затвор за делата сторени како полнолетно лице.

Во горниот случај не доаѓа до примена на чл. 79-д од Кривичниот закон.

Од образложението:

„Жалбата на окружниот јавен обвинител е неоснована поради следното:

Проблемот што во овој предмет го поставува јавниот обвинител, се сведува на прашањето: како судот треба да постапи при одмерувањето на казната во случај кога на едно лице му се суди за повеќе кривични дела, од кои некои извршил додека бил постар малолетник, а други по навршеното полнолетство, а обвинетиот за делото што го извршил како постар малолетник заслужил малолетнички затвор, а за делото сторено по полнолетството казна затвор или строг затвор.

Првостепениот суд застанал на становиштето дека во таквот случај треба да дојде до примена чл. 46 од КЗ, кој став на полно го прифаќа и Врховниот суд, а од следните причини:

Во смисла на чл. 64 од КЗ, спрема малолетен сторител на кривични дела се применуваат одредбите од глава VI на Кривичниот законик, а доколку во таа глава не е поинаку одредено, ќе се применуваат другите одредби на КЗ. Меѓутоа, во глава VI на Кривичниот законик нема одредби со кои е посебно регулирана правната ситуација за која станува збор, ниту е дадено посебно решение. Поради тоа, во смисла на чл. 64 од КЗ, во овој случај треба да се применат соодветните одредби на КЗ кои се наоѓаат надвор од глава VI. А така првостепениот суд и постапил. Притоа, чл. 79-д од КЗ се однесува на друга правна ситуација — т.е. како се одмерува казна на постар малолетник што извршил повеќе кривични дела за време на малолетството — а не какви што се во овој кривичен предмет, па тој член и не може да се примени.

Од тие причини жалбата на окружниот јавен обвинител не е основана“.

(Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 215/67).

20. Во постапката за помилување судовите не се надлежни мериторно да ценат дали евидентирањето на осудата во казнената евиденција — чл. 89 од КЗ, е правна последица или не, туку се должни молбата за помилување, заедно со своето мислење, да му ја достават на надлежниот орган за помилување.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, откако ги разгледа списите по делото, обжаленото решение и наводите во жалбата, одлучи како во диспозитивот од следниве причини:

Окружниот суд во Скопје барањето во постапката за помилување да се брише осудата од казнената евиденција, го отфрлил, наоѓајќи дека согласно чл. 85 од КЗ помилување може да се бара само за укинување на правните последици предвидени во чл. 37-а од КЗ, каде што не е предвидена како правна последица евиденцијата на осудата. Поради тоа, Окружниот суд нашол дека тоа барање не е допуштено.

Постапувањето на Окружниот суд не е во согласност со Законот, а имено: согласно чл. 6 од Законот за помилување („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 7/64), молбата за помилување што ја поднело неовластено лице, или што е поднесена пред да истечат роковите предвидени во чл. 5 од тој закон, судот ја отфрлува со решение. Оттука произлегува дека судот со решение ја отфрлува молбата само:

— ако е поднесена од неовластено лице, или

— ако е поднесена пред да истечат роковите предвидени во чл. 5 од тој закон. Тоа е и границата до која судовите можат да одлучуваат. Во сите други случаи, судовите се должни да постапат на начин како што е тоа предвидено во чл. 7 од споменатиот закон, т.е. молбата за помилување, заедно со мислењето на судот, му се доставува на надлежниот орган за помилување. Притоа во случајов судот може да даде свое мислење за тоа, дали може или не може да се смета евиденцијата на осудата како една од правните последици, но конечно за тоа ќе одлучи надлежниот орган за помилување. Бидејќи првостепениот суд така не постапил, туку мериторно ценел дали евиденцијата на осудата се смета како правна последица, и барањето го отфрлил, тој постапил спротивно на законот, пречекорувајќи ги овластувањата. Поради тоа, а врз основа на чл. 303, ст. 3 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 346/67 од 26. X. 1967 година).

21. Заменик раководителот на работилницата, во отсуство на раководителот, штгом фактички ја врши должноста на раководител — има својство на одговорно лице во смисла на чл. 99, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Погрешно е правното становиште на првостепениот суд дека обвинетиот нема својство на одговорно лице затоа што не е формално назначен за раководител на работилницата, иако во отсуство на второобвинетиот го заменува. При ваква установена фактичка положба, кога првостепениот суд нашол дека обвинетиот во отсуство на второобвинетиот го заменува, дека како заменик вршел функција на одговорно лице, давајќи налог за работа и воспоставувајќи деловни односи со странките и дека тој фактички ја остварувал должноста на одговорно лице во погонот на дреари. Во конкретниот случај, спротивно на мислењето на првиот суд, кога самостојно преземал дејствија врзани за таа должност, тој, согласно чл. 99, ст. 3 од КЗ, фактички имал својство на одговорно лице“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр 261/70 од 10. IX. 1970 година).

22. Тракторист нема својство на одговорно лице во стопанска организација во смисла на чл. 99, ст. 3 од КЗ, ниту својство на службено лице во смисла на чл. 99, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Правилно се наведува во жалбата на бранителот на обвинетиот дека трактористот на земјоделска задруга нема својство на одговорно лице во смисла на чл. 99, ст. 3 од КЗ, ниту на службено лице во смисла на чл. 99, ст. 1 од КЗ, па поради тоа не може да одговара за кривично дело злоупотреба на службената положба или овластување од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ. Како одговорно лице во смисла на погоренаведените прописи се смета она лице на кое му е доверен одреден круг на работи, кои се однесуваат на управување или работење со општествениот имот, или на процесот на производство на производните претпријатија. Обвинетиот не е такво лице. Како управување или работење со општествен имот не може да се смета самото возење на тракторот. Функцијата на обвинетиот е исцрпена со самото возење на доверениот му трактор во задругата. Под управување, меѓутоа, треба да се подразбере располагање со имотот, а тој не може да располага со тракторот, бидејќи за тоа се надлежни други лица во задругата.

Од друга страна, возењето на тракторот не спаѓа ни во поимот на работење. Што и како ќе се работи со тракторот не било во надлежност на обвинетиот, бидејќи тој бил само тракторист кој треба да го вози тракторот. Исто така, за поимот на одговорно

лице нужно е тоа да има одредена самостојност при управувањето и ракувањето со народниот имот. Трактористот нема таква самостојност, ами напротив — што ќе работи тој одредува друго лице во земјоделската задруга. Поради ова, погрешно првостепениот суд го применил кривичниот закон кога нашол дека обвинетиот како тракторист бил одговорно лице и дека со тоа што превезол дрва на приватно лице и наплатената сума од тоа лице ја задржал за себе, сторил кривично дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ. Во овие дејствија на обвинетиот може да стои евентуално само кривично дело утаја од чл. 254, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 65/64 од 19. III 1964 година).

23. Лицето што се наоѓа на издржување на казна, а кое е доделено на работа во сметководство на занаетчискиот погон на КП Дом и таму врши книжења во книговодствените картички на осудените лица на нивните депозити, не се смета за службено лице во смисла на чл. 99, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно го применил законот кога нашол дека обвинетиот делата ги сторил како службено лице во смисла на чл. 99, ст. 1 од КЗ. За службено лице, во смисла на цитираниот законски пропис, се смета само она лице кое посредно или непосредно учествува во вршењето на функција од јавно значење. Службеното лице го засновува работниот однос и ги има сите права и задолженија предвидени во Законот за работните односи. Меѓутоа, во конкретниот случај обвинетиот, кој се наоѓа на издржување на казна во КПД „Идризово“, нема засновано работен однос според цитираниот законски пропис, ниту пак ги има сите права и задолженија предвидени во овој закон. Погрешно првостепениот суд се повикува на чл. 16 и чл. 45 од Законот за извршување на кривичните санкции. По чл. 16 од овој закон сите осудени лица, способни за работа, должни се да работат и на нив треба да им се овозможи работа. Целта на оваа работа е осудените лица да ја стекнат или зголемат својата работна способност и работните навики за што полесно вклучување во корисен живот на слобода. За таа цел за осудениците се обезбедуваат разновидни вработувања. По чл. 45 од истиот закон на осудените лица, во согласност со потребата од нивно превоспитување се одредува видот на работата според нивните телесни и душевни способности, според можностите што постојат во казнено-поправната установа и според потребите на дисциплината. При ова се води сметка и за желбите на осудените лица да работат на одреден вид работа. Според тоа, овие законски прописи на кои се повикува првостепениот суд имаат за цел само превоспи-

тување на осудените лица при издржувањето на казната, меѓутоа споменатите законски прописи на осудените лица не им даваат својство на службени лица, како што погрешно смета првостепениот суд. Впрочем, и од кривичната пријава на КПД „Идризово“ се гледа дека обвинетиот бил поставен на ова работно место врз основа на систематизацијата на осуденичката работна сила во домот. Оттука се гледа дека според оваа систематизација, сите затвореници се распоредени на соодветни работни места. Меѓутоа, ова не значи дека се сите тие службени лица, не зависно од тоа што за извршената работа примаат и награда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 386/63 од 18. VII. 1963 година).

24. Кривичното дело непријателска пропаганда, предвидено во чл. 118, ст. 3 од КЗ, е сторено со самото илегално префрлување на пропагандниот материјал на територијата на СФР Југославија, при што без значење е околноста дали таквиот пропаганден материјал се префрлил само еднаш во мало количество.

Од образложението:

„Судот ја ценеше одбраната на обвинетиот и најде дека е таа неоснована.

Одбраната на бранителот на обвинетиот дека во дејствието на обвинетиот не биле содржани нужните елементи за постоење на делото, исто така е неоснована. За постоење на битниот елемент на делото од чл. 118, ст. 3 од КЗ, доволно е да се префрлува пропаганден материјал на територијата на Југославија, независно од тоа во какво количество се префрлува тој материјал и на колку наврати се прави тоа. Така што за постоење на делото е доволно да се префрлува пропаганден материјал, иако тој пропаганден материјал се префрлува во еден примерок и само еднаш, ако од содржината на тој материјал несомнено може да се заклучи дека се работи за пропаганден материјал, како што е во конкретниов случај. Прашањето дали таквиот материјал се префрлува само во еден примерок или во повеќе примероци и дали тоа се врши еднаш или на повеќе наврати, дали тоа се врши систематски и преку разни канали, може да биде од влијание само врз определувањето на степенот и тежината на извршеното кривично дело, следователно и врз одмерувањето на казната, но не и за постоењето на самото дело. Тој факт судот го имал предвид при одмерувањето на казната, кој бил решавачки покрај другите околности, за применувањето на соодветните одредби од КЗ, т.е. на членовите 42 и 43, за ублажувањето на казната“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 250/69 од 19. VI. 1969 година).

25. Иако смртта на покојниот настапила по 12 дена од ранувањето, како резултат на големата инфекција, бидејќи куршумот минал низ анусот и трбушната дупка, кои претставуваат перманентни и силни жаришта на инфекција, — причинската врска не е прекината бидејќи последицата — смртта се јавува како резултат на натамошниот тек на повредата, па обвинетиот е одговорен за кривично дело „убиство“, предвидено во чл. 135 ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Факт е дека со истрелот на покојниот во првиот момент му била нанесена тешка телесна повреда која предизвикала опасност по животот на покојниот. Меѓутоа, подоцна, иако е извршена хируршка интервенција, положбата се комплицирала, зашто настала голема инфекција, бидејќи куршумот минал низ анусот и трбушната дупка, кои претставуваат перманентни и силни жаришта на инфекција, од кои настапила смрт, која со преземената хируршка интервенција не можела да се спречи. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека во конкретниов случај не настапило прекинување на причинската врска меѓу ранувањето на сега покојниот и неговата смрт, бидејќи последицата се јавува како резултат на натамошниот тек на повредата, а не поради немарен и несовесен однос на лекарите. Од тие причини обвинетиот е одговорен за извршено кривично дело убиство, а не за кривично дело тешка телесна повреда, квалифицирана со смрт, или за обид на убиство“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 154/71 од 3. VI. 1971 година).

26. Кога судот ќе утврди дека обвинетиот сторил повеќе кривични дела „убиство“, должен е во диспозитивот на пресудата да го опише и квалифицира секое утврдено дело, па притоа за секое дело не утврдува поединечна казна, туку, врз основа на чл. 135, ст. 3 од КЗ, го осудува на една казна за целокупната криминална дејност, без оглед на тоа дали за сите дела му се суди со примена на одредбите за стек или за некое дело за кое порано веќе е осуден.

Од образложението:

„При положба во која првостепениот суд утврдил дека обвинетиот сторил 2 кривични дела „обид за убиство“, предвидени во чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, тој требаше да му изрече една казна за целокупната дејност и тоа врз основа на чл. 135, ст. 3 од КЗ, без притоа да утврдува поединечни казни за секое дело и без да изрекува вкупна казна врз основа на чл. 46 од КЗ. Член 135, ст. 3 од КЗ е казнена одредба за случаите предвидени

во тој член, која го исклучува поединечното одмерување на казна за секое од утврдените дела (во случаите кога се суди истовремено за делата што се сторени), односно посебното одмерување на поединечна казна за делото за кое му се суди, а сторителот и порано извршил и е осуден за друго дело, во таков случај првостепениот суд ја оценува вкупната општествена опасност на делата и сторителот и изрекува само една казна. А така првостепениот суд не постапил, со што погрешно го применил кривичниот законик“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 285/69 од 3. VII. 1969 година).

27. Фрлањето на чизма по жената на обвинетиот и потрчувањето на покојниот по неа, претставува дејствие со кое се навредува честа и угледот и на обвинетиот, но по својот карактер тоа е обична, а не тешка навреда, — па кога обвинетиот при тие околности и во таква состојба го лишил од живот покојниот, — со тоа сторил кривично дело „убиство“ од чл. 135, ст. 1, а не „убиство на миг“, од чл. 136 од КЗ.

Од образложението:

„Фрлањето на детската чизма по сведокот, која е жена на обвинетиот и потрчувањето по неа, затоа што таа му рекла на покојниот да го остави и да не го задева нејзиниот маж, претставува постапка со која се навредува честа и угледот и на обвинетиот. Меѓутоа, оваа навреда по својот карактер и интензитет, ценејќи ја со објективни мерила, претставува обична, а не тешка навреда. Покрај тоа, со опишаната постапка, покојниот навистина го предизвикал обвинетиот како што примил првостепениот суд и го довел во состојба на афект, но степенот на тој афект не е таков за да добие карактер на силна раздразнетост. А само оној кој со напад или тешко навредување биде доведен во силна раздразнетост, па во миг лиши од живот другото, го извршува делото од чл. 136 од КЗ, а не и оној кој со обична навреда, која предизвикала само послаб степен на вознемиреност (лутина), на миг лиши другото од живот, каков што е конкретниов случај. Поради тоа, и Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно го применил Кривичниот законик кога делото го квалифицирал како „убиство“ од чл. 135, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 334/71 од 18. VIII. 1971 година).

28. Навлегувањето на обвинетите во куќата за да ја бараат оштетената со цел да ја лишат од живот, која пред тоа избегала и се сокрила во друга куќа — не претставува дејствие на извршување на кривично дело убиство од чл. 135, ст. 1 од КЗ, ами претставува подготвително дејствие за ова кривично дело.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија по повод поднесената жалба, испитувајќи ја првостепената пресуда во смисла на чл. 346, ст. 1 и 2 од ЗКП, најде дека во случајов погрешно е применет КЗ на штета на обвинетите, а поради следново:

Првостепениот суд со обжалената пресуда на обвинетите им става на товар дека со тоа што „навлегле во куќата на оштетениот за да ја бараат и убијат свидетелката, пред кое таа избегала и се сокрила во друга куќа“ се обиделе неа да ја лишат од живот. Меѓутоа, за да не се земе некој на одговорност за кривично дело обид на убиство од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, треба да се утврди дека не презел дејствие за извршување на кривично дело, а кое дејствие, според редовниот тек на работите би довело до саканата последица, односно до настапување на смрт кај жртвата, а делото да останува во обид само поради тоа што не настапила саканата последица. Во конкретниот случај обвинетите такви дејствија не презеле, туку само ја барале свидетелката за да дојдат во положба да ги преземат дејствијата за лишување од живот, но не ја нашле. Преземените дејствија што им претходат на дејствијата на извршувањето на кривично дело само се подготвителни дејствија кои по законот не се казнуваат, доколку сами за себе не содржат елементи од некое посебно кривично дело, што овде не е случај.

Поради тоа, во овој дел следуваше обвинетите да бидат ослободени од обвинението согласно чл. 321 од ЗКП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 254/70 од 16. X. 1970 година).

29. Обвинетиот е сторител, а не помагач во извршувањето на кривичното дело убиство од чл. 135 од КЗ, иако тој непосредно не го лишил од живот покојниот кога заедно со другите, вооружен, учествувал во заседата каде што биле нападнати сега покојните, при што пукал од својата пушка, а претходно со другите учесници се договорил да ги лишат од живот од заседа покојните.

Од образложението:

„Жалбите се неосновани.

Точни се жалбените наводи на прво, второ и третообвинетиот дека првостепениот суд не утврдил од кој истрел бил лишен од живот сега пок. А., односно кој од обвинетите му ги на-

нел смртоносните повреди на сега пок. Р. Меѓутоа, иако првостепениот суд не ги утврдил овие факти, не ја прави погрешно или непотполно утврдена фактичката положба, затоа што таа ги содржи сите битни факти потребни за одлучување дали постои кривичното дело за кое се обвинети обвинетите и за нивната кривична одговорност.

Првостепениот суд правилно утврдил дека на 30. VIII. 1966 година, кај местото „Бановска Нива“, близу до селото Л. прво и второ-обвинетите, вооружени со пушки, околу 11 часот, направиле заседа покрај патот, а околу 12 часот кон заседата се придружил и трето-обвинетиот, вооружен со револвер, дека до 18 часот чекале да поминат по патот А. и Р., за кои знаеле дека биле во С., и дека по тој пат требало да се вратат во своето село, дека кога наишле А. и Р. сите обвинети пукале од оружјето што го имале; дека при тоа пукање бил лишен од живот сега пок. А.; дека сега пок. Р. се доближил до обвинетите, пцуејќи ги и мавајќи ги со камења; дека обвинетиот Ш. го фатил одзади за раката во која имал нож, при што ножот испаднал; дека обвинетиот Д. со удар со кундакот од пушката го соборил Р. и тогаш сите тројца продолжиле да маваат по паднатиот Р., нанесувајќи му смртоносни повреди од кои набрзо умрел.

Обвинетите, ниту на главниот претрес, ниту во жалбата, не спорат дека биле во заседа, вооружени за сето време, како што утврдил првостепениот суд, чекајќи да се појават жртвите. Тие не го оспоруваат ни фактот дека пукале, секој посебно, меѓутоа, секој оспорува дека ги лишил од живот пок. А. и Р.

При ваква положба, недвосмислено е утврдено дека сите ја сакале последицата и преземаат дејствија за остварување на однапред договорената цел — лишување од живот на пок. Р., како и тоа кој ги нанел смртоносните удари на Р. Кога постои таква решеност кај обвинетите за лишување од живот на оштетените — сега пок. Р. и А. — кога таа решеност се манифестира во преземање на сите мерки за постигање на целта, фактор што првиот во заседата промашил, вториот ја отепал жртвата, па на третиот не му се укажала ни прилика да пукне, не говори — само поради овој факт — за непостоење на кривична одговорност. Во случајот е важно последицата да е опфатена во нивната смисленост, и да постоела свест — дека за постигање на таа последица дејствуваат заеднички“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 148/67 од 8. IX. 1967 година).

30. Присуството на обвинетиот со оружје в рака на местото каде што е извршено кривичното дело „убиство во обид“, предвидено во чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, — кога е тоа однапред ветено, претставува помагање на извршителот во смисла на чл. 20 ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Окружниот суд, во пресудата К. бр. 132/61 од 8. XII. 1961 година, ги огласил за виновни и обвинетите, затоа што, знаејќи дека обвинетиот С. Р. сака да го лиши од живот оштетениот Ш. Ш., поради тоа што братот на оштетениот го убил неговиот брат, му ветице и присуствувале со оружје в рака на местото од каде што пукал и го ранил оштетениот, — со што сториле кривично дело помагање на убиство во обид, предвидено во чл. 135, ст. 2 т. 3, во врска со чл. 16 и 20 од КЗ, па ги осудил на казна строг затвор во траење од 4 односно 1 година и 5 месеци.

Врховниот суд на НР Македонија, решавајќи по жалбата, ја одбил неа од следните причини:

Не стои жалбениот навод на обвинетите дека во нивните дејствија немало никакво психичко помагање, дури и ако биле на лице место каде што обвинетиот го сторил кривичното дело, според член 20 од КЗ секој што на друго лице му помага во извршувањето на кривично дело се казнува. Овде се работи за однапред ветено присуство од страна на обвинетите — дека ќе отидат вооружени на лице место заедно со обвинетиот С., што и сториле. Тие отишле вооружени, и тоа со ловна пушка, заедно со сторителот на делото, кој имал бојна пушка, и сите влегле во заседа. Таквото присуство претставува психичко помагање на извршителот, бидејќи го бодри и охрабрува делото да го стори. Ова присуство не е еднакво со случајот кога не е однапред ветено. Поради тоа, и Врховниот суд наоѓа дека претставува помагање во смисла на чл. 20, ст. 2 од КЗ, како што нашол и првостепениот суд, кога ги огласил за виновни и осудил, па овој жалбен навод се јавува како неоснован и се одбива“.

(Пресуда на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 465/62 од 20. IX. 1962 година).

31. Кривичното дело „убиство на свиреп начин“, предвидено во член 135, ст. 2, т. 1 од КЗ, е сторено кога сторителот на жртвата ќе ѝ нанесе голем број убоди и кога сега покојната трпи големи болки и страдања, за кое обвинетиот бил свесен и тоа го сакал.

Од образложението:

„Утврдено е дека обвинетиот, на 27. II. 1969 година, околу 17 часот, во заедничката куќа во с. Папрадиште — Кичевско, со смисленост ја лишил од живот сега покојната му снаа В., на

тој начин што, додека таа лежела на креветот со своето малолетно дете од 3 години, а оштетениот М., прв братучед на обвинетиот, кој живее во истата куќа и во истата имотна и семејна заедница, седел на столче и се греел покрај шпоретот, со нож-анџар во раката влегол во одајата и прво ја нападнал оштетената В., на која ѝ нанел со ножот повеќе удари по разни делови од телото. Бидејќи оштетениот М. се обидел да излезе од одајата, обвинетиот ја оставил сега покојната и го нападнал него и со ножот му нанел 7 убодни рани — 6 во левата страна на градниот кош и 1 во пределот на левата подлактица, па потоа се вратил кај сега покојната и продолжил да ја удира со ножот. Вкупно ѝ нанел 27 убодни рани, од кои 21 во пределот на градниот кош од предната и задната страна и 6 во пределот на рацете. Од нанесените повреди по кратко време по повредувањето В. починала, а оштетениот успеал да се извлече од куќата и на 30—50 метри од куќата паднал, по кое бил пренесен за укажување на лекарска помош, и благодарение на лекарската интервенција животот му бил спасен.

Во ваквото дејствие на обвинетиот Врховниот суд најде дека стојат одбележоците на кривичното дело убиство на свиреп начин, бидејќи на тоа укажува бројот на нанесените повреди на сега покојната. Со оглед на тоа, несомнено е дека делата се извршени на тој начин за да предизвикаат кај жртвите посебно тешки болки и страдања, кое нешто обвинетиот го сакал и бил свестен за сето тоа, бидејќи во спротивно не би нанел толку убодни рани и со помал број би ја постигнал целта. Поради тоа, првостепенитиот суд го повредил Кривичниот законик поради тоа што не го огласил за виновен за кривични дела од член 135, став 2, точ. 1, туку нашол дека се работи за кривични дела од член 135, ст. 1 од КЗ, од кои едното во обид. Затоа Врховниот суд најде дека жалбата на јавниот обвинител е основана и ја уважи, па следователно, обжалената пресуда ја преправи дотолку што обвинетиот го огласи виновен за едно кривично дело убиство од чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ и за едно исто кривично дело во обид во врска со чл. 16 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 336/69 од 25. 9. 1969 година).

32. Судот не го пречекорува обвинението кога наоѓа дека обвинетиот, — кој со пиштол нишани во едно лице за да го убие, па поради интервенција на присутен граѓанин, а тоа можел да го знае, го промашува и убива друго лице (аберацио иктус) — сторил две кривични дела, кривично дело „убиство во обид“, пред-

видено во чл. 135, ст. 1 во врска со чл. 16 од КЗ, и кривично дело „убиство од небрежност“, предвидено во чл. 137 од КЗ, — иако јавниот обвинител тие дејствија ги квалификува како едно кривично дело „убиство“, предвидено во чл. 135, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„При положба во која обвинетиот со смисленост сакал да го лиши од живот св. Ф., па со полн пиштол нишанел и стрелал во него, но не го погодил, — тој со тоа сторил свршен обид на кривично дело убиство предвидено во чл. 135, ст. 1 во врска со чл. 16 од КЗ, како што правилно наоѓа и првостепениот суд — страна 7 од првостепената пресуда, а со тоа што обвинетиот можел да биде свесен дека некој од граѓаните може да интервенира во последниот миг и да го промени правецот на пиштолот така што може да биде погодено друго лице од создадената група и да го изгуби животот, сторил убиство од небрежност, предвидено во чл. 137 од КЗ, за кое дело првостепениот суд и го признал за виновен.

Меѓутоа, првостепениот суд, погрешно наоѓа дека нема обвинение за кривично дело од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ. Обвинение има, што се гледа од описот на обвинението, дадено во обвинителниот акт, и кое не се разликува од описот во првостепената пресуда. Јавниот обвинител во случајов само застапува друго правно становиште, т.е. да со вкупните дејствија, — без оглед на тоа што сакал да лиши едно лице, па го промашил и погодил друго лице, сторил едно кривично дело од член 135, ст. 1 од КЗ, поаѓајќи од смисленоста на сторителот, дека тој сакал и убил човек, при што не е битно што е убиено друго лице, а не она на кое нишанел. А согласно чл. 317, ст. 2 од ЗКП судот не е врзан за предлозите на јавниот обвинител во поглед на правната оценка на дејствијата. Токму поради тоа, а прифаќајќи го правното становиште на првостепениот суд, Врховниот суд наоѓа, дека првостепениот суд погрешил кога тие дејствија на обвинетиот не ги квалификувал како две кривични дела, тоа врз основа на чл. 357 од ЗКП, уважувајќи ја жалбата на јавниот обвинител, првостепената пресуда ја преправи како во диспозитивот, т.е. го огласи за виновен за кривични дела од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ и член 137 од КЗ — сторени во стек.

Поради тоа, а врз основа на чл. 357 од ЗКП, се уважи жалбата на Окружниот јавен обвинител и се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 305/72 од 15. IX. 1972 година).

33. Со тоа што обвинетата ставила раствор од жива сода во бардачето од кое знаела дека пие и се напило само двегодишното дете, согласувајќи се да го лиши од живот и на тој начин да ѝ се одмазди на својата јатрва, мајка на детето, па детето добило само тешки и по живот опасни повреди, — сторила кривично дело обид на убиство од безобзирна osveta и на подмолен начин, предвидено во чл. 135 ст. 2 т. 1 и 3 од КЗ.

Од образложението:

„При утврдената фактичка положба, првостепениот суд правилно го применил Кривичниот законик, кога нашол дека обвинетата го сторила кривичното дело од чл. 135, ст. 2, т. 1 и 3 од КЗ. Обвинетата, со тоа што во бардачето, од кое исклучиво пиело вода повреденото дете старо 2 години, ставила раствор од жива сода, всушност дејствувала на подмолен начин, бидејќи знаела дека нема никој да се посомнева дека има нешто друго во бардачето, а не вода. Понатаму, знаејќи дека оштетеното дете, кое е старо на 2 години, со сигурност ќе пие од бардачето од кое исклучиво и пиело, таа го турила растворот од содата со единствена цел тој раствор детето да го испие. Значи, таа дејствувала прикриено и со таа намера, користејќи ја наивноста на оштетеното дете. Исто така, Врховниот суд наоѓа дека е делото сторено и од безобзирна одмазда. Обвинетата, за да ѝ се одмазди на мајката на повреденото дете за наводно изнесените невинности во заемните караници, се обидела да го лиши од живот детето И. Безобзирната одмазда се гледа во тоа што причините поради кои се одмаздува се незначителни, а таа е насочена против недолжното дете.

Поради горното, а врз основа на чл. 362 од ЗКП, Врховниот суд одлучи како во диспозитивот“.

(Врховен суд на НРМ, Кж. бр. 386/61 од 22. XI. 1961 година).

34. Засолнување на обвинетиот на слабо осветлено место, доближување до покојниот од зад грб, во која положба му ги нанел смртоносните повреди — не претставува кривично дело убиство на подмолен начин од чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ, туку убиство од чл. 135, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Овој суд наоѓа дека се делумно основани жалбените наводи на обвинетиот и неговата одбрана, дека првостепениот суд погрешно нашол оти во случајов стојат елементи на кривично дело од чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ. Имено, првостепениот суд наоѓа дека обвинетиот го извршил делото прикриено и потајно — на слабо осветлено место во кое се засолнил, дека од зад му се доближил на покојниот и со нож му ги нанел повредите. Овој суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го применил кривичниот

законик кога нашол дека при вака утврдената состојба се работи за убиство на подмолен начин од чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ. За постоење на подмолен начин во извршувањето на ова кривично дело сторителот во објективна смисла треба да постапува прикриено, а во субјективна смисла неговата постапка да е хибмена, т. е. да постапувал измамнички, неискрено и со зла намера, да ја искористува беспомошноста, наивноста, посебната доверба што ја имала жртвата. Во конкретниов случај, ниту еден од овие основи објективни и субјективни не се присутни. И самиот суд прима дека дејството е извршено на улицата „Маршал Тито“ во Г. Петров, дека во тоа време по улицата шетале поголем број лица, дека тој не го прикривал извршувањето на делото, за да остане неоткриен, туку веднаш почнал да бега, при што го следел сега покојниот, а потоа се предал во станицата на народната милиција. Објективно, сите овие дејствија не укажуваат на постоењето на подмолност, која по својот интензитет отскокнува од вообичаеното ненадејно напаѓање при извршувањето на овие кривични дела. Посебно, субјективно судот не нашол дека извршувањето на делото станало на измамнички начин, ниту постојат односи на доверба со жртвата, туку обратно, односите им биле лоши и нетрпеливи, а дејствието го презел во непосредно присуство на свидетелката која шетала со покојниот. Според тоа, не се смета за подмолност секој случај на нанесување на удари одзади, ако притоа не постојат сите околности нужни за правна оценка на дејствието како подмолно — во смисла на чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд, Кж. бр. 311/70 од 30. X. 1970 г.).

35. Со тоа што обвинетиот го лишил од живот сега покојниот затоа што братот на сега покојниот го лишил од живот неговиот брат, иако сега покојниот со ништо не придонел за убиството на неговиот брат, ниту со таквото убиство се согласил, — сторил кривично дело убиство од безобсирна одмазда од чл. 135, ст. 2, т. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Правилно првостепениот суд го применил и кривичниот закон кога нашол дека обвинетиот сторил кривично дело убиство од чл. 135, ст. 2, т. 3 од КЗ. Овој суд наоѓа дека во конкретниот случај се работи за убиство извршено од безобсирна одмазда, иако секоја крвна одмазда не е безобсирна одмазда. Меѓутоа, во конкретниот случај наоѓа дека се работи за безобсирна одмазда. Обвинетиот го лишил од живот сега покојниот III, кој со ништо не придонел за убиството на братот на обвинетиот, а кое убиство го извршил неговиот брат II. Според тоа, обвинетиот одмаздата ја врши спрема лице кое со ништо не придонело за убиството на братот на обвинетиот, ниту со своето поведење и

држење по убиството со што и да било манифестирало дека се согласува со она што го сторил неговиот брат. Од погоре изнесените причини овој суд наоѓа дека се на лице сите елементи за постоење на кривично дело убиство извршено од безобсирна одмазда од чл. 135, ст. 2, т. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 734/62 од 5. I. 1963 година).

36. Убиство од заседа не е убиство на подмолен начин во смисла на чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ.

Секое убиство од крвна одмазда не е убиство од безобсирна одмазда во смисла на чл. 135, ст. 2, т. 2 од КЗ. Такво би стоело ако се убива некој подалечен сродник, кој нема никаква врска со претходното убиство, ако се убива малолетно дете или некое немоќно лице и слично.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија ги испита жалбените наводи за погрешната примена на Кривичниот законик, па најде:

Првостепениот суд нашол дека во дејствијата на обвинетиот и неговиот брат, избеганиот С., се содржани одбележоците на кривичното дело „убиство на подмолен начин“ и „убиство од безобсирна крвна одмазда“, што го квалификувал по чл. 135, ст. 2, т. 1 и 2 од КЗ.

Врховниот суд наоѓа дека убиството не е извршено ниту „на подмолен начин“, ниту „од безобсирна одмазда“, а поради следното:

Првостепениот суд зема дека убиството е извршено на подмолен начин, затоа што извршителите, обвинетиот и избеганиот, „пукале во покојниот од заседа и во плеќи“. Според сфаќањето на Врховниот суд, ваквото убиство не е подмолно. Ова поради тоа што подмолноста во себе содржи такво однесување на извршителите, со кое жртвата се стекнува со доверба во нивната чесност и чесни намери, па поради тоа од таа страна не очекува зло. А во конкретниов случај постапките на обвинетиот и избеганиот не само што не биле такви за да создадат доверба кај покојниот, туку напротив, а тоа го утврдил и првостепениот суд, отворено се заканувале дека ќе се одмаздат поради тоа што И. им го убил братот А. Тоа што обвинетиот и избеганиот биле прикриени и пукале во плеќи говори за нивната намера со сигурност да ја остварат поставената цел. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека убиството не е извршено на подмолен начин.

Понатаму, првостепениот суд наоѓа дека извршителите делото го сториле од безобсирна одмазда. Всушност, овде се работи за најобична крвна одмазда, бидејќи обвинетиот и избеганиот се родени браќа на пок. А., кого во една тепачка го лишил од живот

сега покојниот. Што ја прави оваа крвна одмазда безобсирна првостепениот суд не кажал, а Врховниот суд не наоѓа дека такви елементи и околности нема.

Вистина, и крвната одмазда може да добие карактер на безобсирност, како, на пример, ако не се убива убиецот на блискиот сродник, туку некој подалечен сродник кој немал никаква врска со поранешното убиство, ако се убива некое малолетно и сосема недолжно дете, или некое немоќно лице итн., — па навистина во тие случаи се покажува безобсирноста на сторителот. А таков не е конкретниов случај.

При горната положба Врховниот суд најде дека првостепениот суд погрешил кога делото го подвел под чл. 135, ст. 2, т. 2 од КЗ, ами требал да го квалификува како „убиство“ од чл. 135, ст. 1 од КЗ. Поради тоа, а врз основа на чл. 357 од ЗКП, во тој дел Врховниот суд ја преправи пресудата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 334/72 од 15. XII. 1972 година).

37. Дали во дејствието на обвинетиот ќе стои кривично дело „лесна телесна повреда“ од чл. 142 од КЗ или кривично дело „убиство во обид“ од чл. 135, ст. 1 во врска со чл. 16 од КЗ, не е условено од тежината на повредата, туку од психичкиот однос на сторителот кон делото.

Од образложението:

„Земањето на нож со себе, барањето на оштетениот, истерувањето на двете деца на сведокот, заклучувањето на собата и нафрлувањето на обвинетиот врз оштетениот со голем кујнски нож, упатуваат на спротивен заклучок, а тоа е дека тој не се задоволил само со нанесувањето на повредите, туку сакал со смисленост да го лиши од живот. На последново упатува, пред сè, динамиката на дејствието и истрајноста во нападот што го презел обвинетиот. По првиот удар во раката оштетениот морал да бега и да се крие во аголот на собата, качувајќи се на кревет. Тој напад и натаму траел. Обвинетиот сакал да се качи на креветот и таму да го нападне. Затоа оштетениот зел перница за да се одбрани на некој начин од ударите. Обвинетиот го следел оштетениот кога овој слегол од креветот, а нападот и натаму траел, бидејќи оштетениот почнал да се оддалечува од собата кон излезната врата свртен со грбот, а кон обвинетиот бил свртен со лицето, очекувајќи натамошни удари. Тоа и се случило, бидејќи обвинетиот замавнал и му нанел удар во пределот на главата. Тука веќе нема дилема за волјата, смисленоста на обвинетиот, кога со голем кујнски нож нанесува удар по најосетливиот дел на телото — главата. Оштетениот се спасил благодарейќи на својата виталност и подвижност, со оглед на тоа дека преземал се за да ги одбегне ударите; конечно успеал да ја отвори вратата и без

да ги облече чевлите, бос, почнал да бега, упатувајќи се право во амбуланта, каде што му е укажана медицинска помош. Според тоа, неоснована е одбраната дека се работело за кривично дело лесна телесна повреда по чл. 142 од КЗ, бидејќи во случајов квалификацијата на делото не се одредува според штетната последица, туку во контексот на преземените дејствија на изразената криминална волја и на смисленоста да се лиши од живот оштетениот“.

Овој став, изразен во пресудата К. бр. 123/72 од 3. X. 1973 година на Окружниот суд во Скопје, го прифатил Врховниот суд на Македонија во пресудата Кж. бр. 695/73 од 21. XII. 1973 год.

38. Кога обвинетиот со напад и тешко навредување биде доведен во силно раздразнета состојба, па поради епилептичниот карактер западне во состојба на битно смалена пресметливост и во таа состојба го лиши од живот лицето кое тешко го повредило и навредило — врши кривично дело „убиство на миг“ од чл. 136 во врска со чл. 6, ст. 2 од КЗ, а не кривично дело „убиство“ од чл. 135, ст. 1 во врска со чл. 6, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд нашол дека обвинетиот бил доведен во силно раздразнета состојба од нападот и навредувањето од покојниот, кое нешто, поради епилептичниот карактер на неговата личност, довело до битно смалување на свеста, во која состојба дошло и до извршување на кривичното дело. Нашол дека се работи за паталошки афект, поради карактерните црти во личноста на обвинетиот, па дека, нормален човек не би бил доведен во таква состојба, поради што не нашол основа за примена на одредбата од чл 136 од КЗ.

Судов смета дека упатените зборови од покојниот „матери ебем, ти ми го тепаше татко ми, ти не знаеш кој е С.“ и натамошниот физички напад во моментот кога се наоѓал натоварен со предметите што ги носел, без непосредно да даде повод за тоа, и натамошното негово задржување од сведоците, иако тој не нападнал, а напаѓачот го пуштиле и го терале да си оди — сите тие околности, според наоѓањето на овој суд, предизвикале силно раздразнета состојба, а во конкретниот случај поради личноста на обвинетиот со црти од епилептичен карактер, афектот прераснал во паталошки афект, со стеснување на свеста, во каква состојба и го извршил убиството над покојниот, пукајќи во него само еднаш. Поради тоа, судов најде дека во случајов се работи за убиство на миг од чл. 136 од КЗ, а во врска со чл. 6, ст. 2 од КЗ, во која смисла и ја преправи обжалената пресуда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 264/71 од 19. IX. 1971 година).

39. Делото од чл. 136 од КЗ не може да се изврши со пречекорување на нужната одбрана — чл. 11, ст. 3 од КЗ, бидејќи сторителот кој дејствува во нужна одбрана (чл. 11 од КЗ), сака од себе или од друг да го одбие истовремениот противправен напад, а кај делото од чл. 136 од КЗ, поради состојбата на раздразнетост или страв, на миг одлучува да го лиши од живот лицето кое претходно извршило напад или му нанело тешка повреда.

Од образложението:

„Жалбата на Окружниот јавен обвинител — Б. и обвинетиот М., што се однесува до фактичката положба и примената на Кривичниот законик по однос на обвинението ставено на товар на обвинетиот М., е основана, а поради следното:

Согласно чл. 11, ст. 2 од КЗ, „нужна е онаа одбрана која е неопходно потребна за да одбие сторителот од себе или од друг истовремен противправен напад“. Во случајов, кога обвинетиот дејствувал, таков напад немало. Имено, со моментот кога обвинетиот М. успеал да го одземе ножот од оштетениот, па оштетениот почнал да бега, престанал нападот над обвинетиот, кој тој имал право да го одбие од себеси. Пречекорување на нужната одбрана исто така има само додека трае противправниот напад, при што пречекорувањето се манифестира во тоа што се дејствува надвор од неопходното, од потребното. Нема пречекорување на нужната одбрана откако престанал противправниот напад. Во случајов тоа е очигледно, бидејќи оштетениот бегал полни 40 м. и во долот паднал, и дури тогаш обвинетиот му го нанел ударот.

Сторител, кој дејствува во нужна одбрана, има поинаков субјективен однос од сторителот што врши кривично дело од чл. 136 од КЗ. Така, лице кое дејствува во нужна одбрана сака од себе да одбие противправен напад, и целата активност му е насочена во тој правец, а последиците се резултат на таквото дејствување. А лицето што го врши делото од чл. 136, поради состојбата на раздразнетост или страв, на миг се одлучува лицето, кое му нанело тешка навреда или претходно извршило напад, да го лиши од живот, па целокупната активност му е насочена кон остварување на таа одлука. А тие два односа се еден на друг противречни, т.е. не може да се прифати обвинетиот, истовремено да сакал да го одбие од себе противправниот напад, но неопходното потребно дејствување го пречекорил (чл. 11 ст. 3 од КЗ), и тој да сакал да го лиши од живот, односно да се согласил таа последица да настала спрема оштетениот, па затоа дејствувал (чл. 7 ст. 1 и чл. 136 од КЗ)“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 94/69 од 17. II. 1969 година).

40. Кривичното дело убиство на дете при породување од член 138 од КЗ може да стои и тогаш кога мајката го лишила од живот своето дете и по протекот од 24 часа по раѓањето, ако невропсихичките и другите нарушувања сè уште траат.

Од образложението:

„Во конкретниов случај не се спорни следните околности и факти, а имено: дека обвинетата се породила во домот на својот татко во село, дека породувањето се извршило без лекарска интервенција и под тешки услови (породување во студени простории, во клечечка положба, со големо крварење, и под тешка психичка депресија поради раѓање на вонбрачно дете), дека детето е лишено од живот со задушвање 24 часа по породувањето и дека потоа уште истата ноќ е изнесено од куќата од страна на обвинетата и нејзиниот маж и скришно закопано во полето. Јавниот обвинител во своето обвинение на главниот претрес, па и сега во жалбата, стои на становиште дека кај обвинетата, со оглед на тоа дека новороденото дете го лишила од живот 24 часа по породувањето, кога соматолошките и невропсихичките пречки, како резултат на породувањето, веќе биле престанати.

Првостепениот суд за утврдување на тоа дали обвинетата новороденото дете го лишила од живот по породувањето додека траеле соматолошките и невропсихолошките пречки предизвикани од самото породување повикал и вешти лица, па невропсихијатарот се изјаснил дека во случајов, без оглед на тоа што убиството на детето е извршено по 24 часа, сепак не се работи за породилка кај која престанале психичките и соматолошките промени, бидејќи детето уште не почнало да цица, односно не бил воспоставен контакт меѓу родилката и него. Првостепениот суд нашол дека во случајов навистина не се работи за смислено убиство од чл. 135, ст. 1 од КЗ, како што тврди јавниот обвинител во својата жалба, туку за детеубиство од чл. 138 од КЗ.

Од овие причини Врховниот суд најде дека во случајов првостепениот суд правилно ги оценил доказите и врз база на таква оценка основано нашол дека во дејноста на обвинетата се стекнати сите битни елементи и одбележоци на кривично дело детеубиство од чл. 138, а не убиство од чл. 135, ст. 1 од КЗ, како што тврди јавниот обвинител.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 695/61 од 20. I. 1962 година).

41. Со тоа што обвинетата извршила повеќе недозволен
пометнувања на една иста бремена жена, не сторила едно про-
должено кривично дело од чл. 140, ст. 1 од КЗ, туку онолку
кривични дела колку што посебни бремености прекинала.

Од образложението:

„Врховниот суд ја одби жалбата на обвинетата како неос-
нована од овие причини: Не се прифаќа правното мислење на
жалителката дека сите дејствија претставуваат едно продолжено
кривично дело, и дека првостепениот суд погрешил кога секоја
насилно прекината бременост ја квалификувал како посебно кри-
вично дело поради следното: продолжено кривично дело стои ако
исто лице, во еден временски континуиран период, врши исто-
видни општествено опасни дејствија кои во надворешниот свет
претставуваат една единствена гранка, едно единство, а овде такво
единство нема, па не може ни да се говори за продолжено кри-
вично дело.

Во конкретниов случај секое забременување во животот
претставува посебна и за себе индивидуална состојба, кое вре-
менски се прекинува било со тоа што ќе дојде до правовремено
или предвременно породување, или со тоа што ќе настапи спонтано
или насилно прекинување на бременоста. Оттука произлегува дека
и кај исто женско лице секое забременување е посебна состојба,
па и прекинувањето на таа состојба секојпат посебно и времен-
ски одвоено дејствие, а не се две и повеќе дејствија во времен-
ски континуитет и сите тие дејствија не претставуваат органска
целина. Уште повеќе такво единство нема ако криминалните аборт-
туси се вршат над две различни женски лица.

Поради тоа, правилно првостепениот суд нашол не само
кога абортусите што се извршени над сведочките В. А., Л. Г.,
С. Н. и С. Д., ги квалификувал како посебни кривични дела, туку
и во случајот кога секое одделно насилно прекинување на бре-
меноста кај сведочките Л. и С., над кои обвинетата извршила по
два криминални абортуса, ги квалификувал како посебни кри-
вични дела. Горното правно становиште не може да се примени
само во случај кога се прекинува бременоста на женско лице кај
кое се зачнати двојки, тројки итн., без оглед на тоа дали тоа
зачнување настанало во резултат на едно или повеќе општења,
бидејќи таква состојба навистина претставува органско единство
и целина“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 475/65
од 18. XI. 1965 година).

42. Потресот на мозокот (а во смисла на чл. 141, ст. 1 од КЗ), се смета за тешка телесна повреда, иако подоцна не настапиле последици по животот на оштетениот.

Од образложението:

„По прашањето за природата на нанесените повреди по главата на оштетениот првостепениот суд, врз база на наодот на вештото лице и извештајот од болницата каде што оштетениот бил лекуван по нанесените му повреди, основано заклучил дека во случајов на обвинетиот му е нанесена тешка телесна повреда, која во моментот на нанесувањето била од таков карактер што го доведувала во опасност неговиот живот. Комоцио церебрис не спаѓа во редот на лесни телесни повреди, па поради тоа да требало дејноста на обвинетиот да се смета како повреда од лесен карактер, па според тоа и како дело од чл. 142, ст. 2 од КЗ, на што пледира обвинетиот. Тоа што подоцна не настапиле последици по животот на обвинетиот е ирелевантно за квалификацијата на делото. Битно е каква била повредата во моментот на нанесувањето на оштетениот, односно дали таа била опасна по животот на оштетениот или не. Таа во случајов првостепениот суд со право ја сметал за тешка, па затоа и правилно нашол дека во дејноста на обвинетиот се конзумирани сите битни одбележоци на кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 263/63 од 27. IV. 1963 година).

43. Насилното пометнување на оштетената, кое настапило како последица на ударите што ѝ ги нанел обвинетиот, претставува тешка телесна повреда во смисла на чл. 141, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Утврдено е дека оштетената по настанатата тепачка и добиените удари од обвинетиот била однесена во болница, бидејќи крварела, па како последица на тоа и претрпениот страв и психичката вознемиреност дошло до насилно пометнување. Насилниот абортус, и според наоѓањето на Врховниот суд, претставува телесна повреда од тежок карактер, па врз основа на тоа првостепениот суд правилно го применил КЗ кога делото го квалификувал по чл. 141, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 350/63 од 22. V. 1963 година).

44. За постоење на кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 2 од КЗ доволно е да е доведен во опасност животот на повредениот во моментот на нанесувањето на повредата. Тоа што со хируршка интервенција бил спасен животот на оштетениот, и се отстранети последиците од повредите, немаат значење за правната квалификација на делото.

Од образложението:

„Неоснован е и жалбениот навод дека во случајов нанесената телесна повреда на оштетениот во пределот на стомакот била од лесен карактер, па дека затоа неговата дејност требало да се квалификува како кривично дело лесна телесна повреда од чл. 142, ст. 2 од КЗ. Од лекарските наоди на Клиниката за хируршки болести при Медицинскиот факултет во Скопје, бр. 08-1156/1 од 11. V. 1962 година, се утврдува дека на оштетениот од нанесениот удар во пределот на стомакот му биле исечени важни крвни садови и танкото црево. Поради тоа, оштетениот бил итно пренесен во Кумановската болница и веднаш над него била извршена хируршка интервенција. Меѓутоа, бидејќи ни по интервенцијата здравствената положба на оштетениот не се подобрувала, туку рапидно се влошувала, тој веднаш бил пренесен во Скопје, на Хируршкото одделение, каде што над него повторно била извршена операција. Со ваквата повреда оштетениот бил доведен во животна опасност во моментот на нанесувањето на повредата. Тоа што подоцна со лекарската интервенција оштетениот бил излекуван, односно спасен неговиот живот и дека не останале последици од повредата, не значи дека само затоа таквата повреда треба да се стави во редот на лесните телесни повреди и делото да се квалификува по чл. 142, ст. 2 од КЗ. За постоење на дело од чл. 141, ст. 2 од КЗ се бара да постои, односно да е доведен во опасност животот на оштетениот. Таква опасност, и тоа конкретна, постоела за оштетениот. Врховниот суд и во однос на примената на материјалниот закон на утврдената фактичка положба не се сложи со обвинетиот — дека тој бил неправилно применет“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 733/62 од 5. I. 1963 година).

45. Со тоа што обвинетиот му скршил осум ребра на сега покојниот, па како резултат на тие повреди и интоксикацијата од акутна алкохолизираност настапила смрт — сторил кривично дело од чл. 141, ст. 3 во врска со ст. 1 од КЗ, а не од чл. 141, ст. 3 во врска со ст. 2 од КЗ.

Кршењето на осум ребра не е тешка телесна повреда со која се доведува во опасност животот.

Од образложението:

„Жалбениот навод за погрешна примена на кривичниот закон е основан. Првостепениот суд обвинетата ја огласил за виновна за кривично дело од чл. 141, ст. 3, во врска со став 2 од КЗ. Ваквата правна квалификација не произлегува од утврдената фактичка положба. Од исказите на вештите лица и обдукциониот протокол е видно дека покојниот добил тешки телесни повреди — фрактура на 8 ребра. Според констатацијата на вештите лица, оваа повреда не спаѓа во редот на тешките телесни повреди со опасност по животот. Точно е тоа дека настапила смрт кај покојниот, меѓутоа, ваквата последица е условена со интоксикацијата предизвикана од акутната алкохолизирана состојба на покојниот. Бидејќи тешката телесна повреда што обвинетата му ја нанела на покојниот не спаѓа во тешките телесни повреди со опасност по живот, затоа овој суд смета дека во конкретниов случај се работи за кривично дело тешка телесна повреда по чл. 141, ст. 3, во врска со ст. 1 од КЗ. Правниот заклучок на првостепениот суд во оваа смисла е погрешен од причини што нанесените повреди не можат да се подведат под чл. 141, ст. 2 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 187/73 од 18. X. 1973 година).

46. Кога во фудбалската игра учествуваат полнолетни лица и деца (малолетници под 14 години), полнолетните лица преземаат врз себе обврска фудбалската игра да ја организираат така што тоа да биде безбедно по животот и здравјето на децата, па не смеат да ја употребат сета сила при шутирањето на топката, ниту да ја употребат сета тежина итн., ако со тоа може да биде повредено детето, па кривично се одговорни за предизвиканите последици, ако според околностите полнолетното лице можело да знае дека ќе предизвика тешки последици — чл. 141, ст. 4 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, пресудите и барањето најде:

Барањето за заштита на законитоста не е основано, па врз основа на чл. 388 од ЗКП се одбива, а поради следното:

При утврдената положба дека во фудбалската игра на едната страна учествувал обвинетиот кој бил на возраст од 32 години, и на другата страна оштетениот, кој бил на возраст од 13 години во фудбалски екипи кои не се регистрирани и немаат никаква стручна подготовка за самата фудбалска игра и правилата

на таа игра, а самата игра се одвива спонтано и без фудбалски арбитри, главен судија и помошни судии, при што секој од учесниците својата акција и игра мора да ја насочи така што при дадени услови да ги одбегне повредувањата на противничките или своите играчи. Притоа во игрите во кои учествуваат деца заедно со полнолетни лица, не може да се бара од децата „дека со влегувањето во играта и се согласиле со евентуални повреди“, бидејќи не го достигнале потребниот психофизички развој. Наспроти тоа, полнолетните лица, а особено на полно зрелите личности каков што е обвинетиот, кој со своите 32 години има и значително животно искуство, кога играат со деца ја преземаат врз себе должноста фудбалската игра да ја организираат така што таа да биде безбедна по животот и здравјето на децата, бидејќи како психичката зрелост, така и физичката готовност е во несразмера со детската зрелост и сила. Така, полнолетните лица не смеат да ја употребат сета сила при шутирањето на топката, ако со тоа може да биде повредено детето, не смеат во стартот да ја употребат сета своја тежина итн., бидејќи децата не се подготвени ниту тие шутови и стартови да ги одбегнат, ниту да ги ублажат.

Бидејќи, пак, во конкретниот случај оштетеното дете топката ја фатило, а обвинетиот, според околностите, бил свесен дека со стартот може да го згази и тешко повреди, а притоа можел да го одбегне тоа, очигледно е дека е кривично одговорен, бидејќи ја продолжил акцијата сметајќи дека нема да го повреди, при што го згазил на десната нога и му ја скршил нанесувајќи му тешка телесна повреда. А во тие дејствија и според наоѓањето на овој Суд стојат одбележоците на кривичното дело од чл. 141, ст. 4, во врска со ст. 1 од КЗ, за кое првостепениот суд го признал за виновен, а второстепениот суд тоа го потврдил. Поради тоа, не се основани наводите дека судовите погрешно го примениле кривичниот законик. Од тие причини следува да се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 4/72 од 1. VI. 1972 година).

47. Преломот на долната вилица на местото каде што се спојуваат мускулите на јазикот, поради што била изгубена потпирката на јазикот и постоела опасност од превртување на јазикот и затворање на дишните патишта на оштетениот, претставува тешка телесна повреда, со која бил доведен во опасност животот на оштетениот во смисла на чл. 141, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Судот наоѓа дека во дејствието на обвинетите се содржани сите елементи и белези на кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 2 од КЗ. Имено, сите обвинети го нападна-

ле оштетениот со боксови. Од нанесените удари по главата на оштетениот на последниов му била повредена левата страна на вилицата со поголем оток, прелом на долната вилица по средната линија и друг прелом на левиот агол на долната вилица со поместување на коскените делови и крвоизлив. Поради овие повреди животот на оштетениот бил доведен во опасност. Опасноста по животот се состоела во тоа што долната вилица имала прелом на местото каде што се спојувале мускулите на јазикот, поради што била изгубена потпирката на јазикот на долната вилица и постоела опасност од превртување на јазикот и затворање на дишните патишта. Ваквата опасност постоела од моментот на нанесувањето на опишаните тешки повреди, па сè до моментот на укажувањето на стручна медицинска помош во болницата“.

(Пресуда на Окружниот суд во Битола, К. бр. 65/74, — потврдена со пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 424/74).

48. Нема соизвршителство иако обвинетите се договориле да го нападнаат и повредат оштетениот доколку и објективно некој од нив не зел учество во дејствието со кое се извршува кривичното дело „лесна телесна повреда“, предвидено во чл. 142, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Точно е тоа дека тројцата обвинети тргнале да ги нападнаат оштетените. Притоа обвинетиот А. го нападнал оштетениот У. и му ги нанел опишаните повреди, а другите двајца обвинети Н. и А. жалителите, во овој дел од настанот не зеле учество, дури и со ништо не придонеле за повредувањето на оштетениот У. Тие немале никаков допир со оштетениот У., бидејќи биле зафатени со оштетениот М. При така правилно утврдена фактичка положба, првостепениот суд погрешил кога и обвинетите Н. и А. ги огласил за виновни за кривичното дело од чл. 142, ст. 2 од КЗ спрема оштетениот У., како состорители со обвинетиот А., бидејќи недостасува еден од битните елементи — учеството на овие во дејствието со кое се извршува кривичното дело, т.е. во нанесувањето на повредата на оштетениот У. Поради тоа, нападналата пресуда, а врз основа на чл. 365 од ЗКП, се преправа така што согласно чл. 330, т. 1 од ЗКП се ослободуваат од ова обвинение“.

(Пресуда на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 454/61).

49. Извршителот на кривичното дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 2 од КЗ не одговара за кривично дело учество во тепачка од чл. 143 од КЗ, иако во таа тепачка е извршен обид за убиство на друго лице. И извршителот на кривичното дело „обид на убиство“, од чл. 135 ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, не одговара за кривично дело од чл. 143 од КЗ, иако и на друго лице е нанесена тешка телесна повреда. За кривичното дело од чл. 143 од КЗ се одговара според принципот на супсидијаритет.

Од образложението:

„Не е спорно дека настанот во кој е тешко телесно повреден оштетениот и во кој е направен обид да се убие обвинетиот, претставува една органска и логична целина. Тоа е една тепачка. Во таа тепачка познати се извршителите на кривичното дело „тешка телесна повреда“, предвидено во чл. 141, ст. 2 од КЗ, и на кривичното дело „убиство во обид“, предвидено во чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ. Вистина, обвинетите во таа тепачка презеле и други дејствија, а не само дејствија управени кон извршување на делата за кои се огласени за виновни.

Меѓутоа, за тие дејствија сторителите на кривичните дела од чл. 141 и чл. 135 од КЗ кривично не одговараат, бидејќи тие дејствија се конзумираат во потешкото дело. Во овие случаи, како што наоѓа и Врховниот суд, за самото учество во тепачката одговараат сите учесници кога не се знае кој ја предизвикал тешката повреда или лишувањето од живот, освен лицето што е тешко повредено. А кога се знае кој ја нанел тешката повреда или кој презел дејствија за лишување од живот на друго лице, каков што е конкретниов случај, за самото учество во тепачката одговараат оние учесници кои не се земени на одговорност за едно од потешките кривични дела, а е исклучена одговорноста на лицето кое е тешко телесно повредено (се разбира ако нема и друг тешко телесно повреден или убиен), додека во одговорноста за потешкото дело — тешката телесна повреда или обидот за убиство, е конзумирана и одговорноста за самото учество во тепачката, според принципот на потешка одговорност — принцип на супсидијаритет, т.е. кривично си одговорен и за дејствијата кои се самостојно кривично дело, ако не одговараш за потешко дело кое ги конзумира и тие дејствија. Токму така и постапил првостепениот суд.

Поради изложеното, а и од причините изнесени во првостепената пресуда, и Врховниот суд наоѓа дека учеството во тепачката, во која е тешко повреден оштетениот и во која обвинетиот се обидел да го лиши од живот оштетениот не претставува посебно кривично дело, туку тоа е конзумирано во кривичното дело од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, за кое обвинетиот е земен на одговорност, па е правилно постапено кога тој за делото од чл. 143 од КЗ е ослободен, бидејќи според законот не е кривично дело — член 321, ст. 1, т. 1 од ЗКП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 284/71 од 11. VIII. 1971 година).

50. Не е кривично одговорно лице за кривично дело „учество во тепачка“, предвидено во чл. 143 од КЗ, ако во тепачката, во која и тој зел учество, само тој е тешко телесно повреден.

Од образложението:

„Врховниот суд ги разгледа списите по делото и обжалената пресуда и ги ценеше жалбените наводи, па најде дека првостепениот суд го повредил Кривичниот закон со тоа што обвинетиот го огласил за виновен и осудил, макар што во неговата дејност нема елементи на кривично дело од чл. 143 од КЗ, бидејќи во тепачката само тој е тешко телесно повреден, а за да може и тој, иако тешко телесно повреден, да одговара за учество во тепачката, нужно е и друг тешко телесно да бил повреден. Тој учествувал во тепачката, но на „друг“, како што стои во чл. 143 од КЗ, не е нанесена тешка телесна повреда, па според тоа не може ни да одговара за кривично дело учество во тепачка. Поради тоа, а врз основа на чл. 333, ст. 1, т. 1 од ЗКП, уважувајќи ја жалбата, овој Суд го ослободи обвинетиот.

Од наведените причини се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 679/63, од 25. X. 1963 година).

51. Нужна одбрана од чл. 11 од КЗ може да постои и кога е во прашање кривично дело тепачка од чл. 143 од КЗ меѓу повеќе лица.

Од образложението:

„Првостепениот суд ги огласил за виновни обвинетите за кривично дело учество во тепачка од чл. 143 од КЗ, иако утврдил дека биле нападнати.

Врховниот суд ја уважил жалбата од овие причини:

Стои битна повреда на одредбите на ЗКП, на која во жалбата се укажува по однос на обвинетите. Нападнатата пресуда е навистина неразбирлива и противречна. Ако обвинетиот М. и неговата група се напаѓачи, како што тоа го утврдува првостепениот суд неколку пати во образложението на својата пресуда, тогаш навистина пресудата е противречна сама на себе (образложението и диспозитивот), па и нејасна е. Нејасна е во тоа што судот не објаснил зошто, сепак, ги примил за виновни, т.е. како сторители на кривичното дело од чл. 143 од КЗ обвинетите Р., иако тие биле нападнати. Имено, постоењето на кривичното дело од чл. 143 од КЗ стои тогаш кога ќе настане тепачка при што и

двете страни подеднакво дале повод за неа; кога и двете страни ја започнале тепачката итн., се разбира доколку стојат и другите законски белези и на ова кривично дело. Нужната одбрана не е исклучена при постоење на тепачка меѓу повеќе лица, се разбира ако и тука стојат сите негови законски белези. И кога се на лице повеќе учесници во еден судир (тепачка), а не само двајца, и тука е можна ситуацијата некој од нив или некои од нив да се напаѓачи, а друг или други во положба да се бранат, т.е. во положба на нужна одбрана, што секако мора да има соодветен одраз врз правната положба на овие: или да бидат ослободени од обвинението поради непостоење на елементи на кривично дело (чл. 11, ст. 1 од КЗ), или да бидат признати за виновни затоа што ја пречекориле нужната одбрана — чл. 11, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 411/64 од 15. IX. 1965 година).

52. За постоење на кривичното дело „учество во тепачка“, предвидено во чл. 143 од КЗ, нужно е физичко пресметнување во кое учествуваат најмалку 3 лица.

Кога имаме физичко пресметување на една страна меѓу две лица, и на друга страна меѓу други две лица, при што нема вмешување на едните во другата тепачка и обратно, тогаш нема тепачка во смисла на чл. 143 од КЗ.

Од образложението:

„Во случајов на несомнен начин е утврдено дека оштетениот го напаѓа малолетникот, чувствувајќи спрема него надмоќност, при што малолетникот во нужна одбрана му нанесува тешка телесна повреда. Исто така, недвосмислено е утврдено дека првообвинетиот го нападнал второобвинетиот само со цел да му се одмазди поради од порано влошените односи. Неспорно е дека тој не се вмешал воопшто меѓу оштетениот и малолетникот, туку одделно, независно од физичкото пресметување меѓу нив, го нападнал второобвинетиот. Затоа, според мислењето на Врховниот суд, во случајов во дејствијата на првообвинетиот не се содржани одбележоците што го сочинуваат битието на кривичното дело од чл. 143 од КЗ, бидејќи за постоење на ова кривично дело е потребно при физичкото пресметување учество од најмалку три лица, во кое настанала тешка телесна повреда или смрт на некое лице. Овде имаме два одделни настана и тоа на една страна физичко пресметување меѓу оштетениот и малолетниот, значи меѓу две лица, а на друга страна напад над второобвинетиот од страна на првообвинетиот. Со оглед на тоа дека нема никакво вмешување на првообвинетиот во физичкото пресметување меѓу оште-

тениот и малолетниот, затоа и нема негово учество во тепачката, независно од тоа што на општетениот му е нанесена тешка телесна повреда.

Поради тоа, погрешно првостепениот суд го применил Кривичниот законик кога нашол дека во дејствијата на обвинетиот се содржани елементи на кривично дело од чл. 143 од КЗ, па Врховниот суд, врз основа на чл. 357 од ЗКП, по правилната примена на КЗ, одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 535/73 од 7. IX. 1973 година).

53. Лице кое зело учество во тепачка, иако својата акција не ја насочило против лицето што е лишено од живот или е тешко телесно повредено, е одговорно за кривично дело „учество во тепачка“, предвидено во чл. 143 од КЗ, ако сакало да учествува и е свесно дека во тепачка може да се нанесе тешка повреда или некој да го изгуби животот.

Од образложението:

„За постоење на кривично дело учество во тепачка од чл. 143 од КЗ не е потребно лицето што учествувало во тепачката, за да биде кривично одговорно, да дејствувало врз лицето кое во тепачката добило тешка телесна повреда, ниту е потребна свест на обвинетиот за конкретните последици во тепачката. За да биде едно лице одговорно за учество во тепачка, потребно е тоа лице да зело учество во тепачката и во тепачката во која учествувало некое лице да биде тешко телесно повредено или да го изгуби животот, независно од тоа дали ова лице својата акција, која се третира како учество во тепачката, ја насочило против лицето што добило тешка телесна повреда или го изгубило животот или спрема друго лице. Што се однесува до свеста, потребна е само свест дека тоа лице учествува во тепачката и дека во таа тепачка може некое лице да биде тешко повредено или лишено од живот. А за можноста од настапување на таква последица обвинетиот бил свесен, посебно со оглед на тоа дека знаел за претходниот настан во кој обвинетиот бил повреден и дека имал нож“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 29/72 од 10. II. 1972 година).

54. Обвинетиот, кој оштетената малолетна на измамен начин ја довел дома, ја заклучил, ја соблекол гола, ја тепал и со цигара ја горел по телото, чини кривично дело противправно лишување од слобода, сторено на свиреп начин, од чл. 150, ст. 4 од КЗ.

Од образложението:

„Со оглед на тоа дека првостепениот суд правилно ја утврдил фактичката положба, не е повреден и Кривичниот законик кога врз основа на неа обвинетиот е огласен за виновен за кривично дело од чл. 150, ст. 4 од КЗ, бидејќи од изведените докази првостепениот суд непобитно утврдил дека критичната ноќ, на 5. XII. 1969 година, обвинетиот ја држел затворена оштетената во куќата на своите родители на тој начин што ја соблекол гола и ја затворил вратата. Правилно судот прима дека со соблекувањето на оштетената гола обвинетиот ѝ ја одзел слободата на движењето. Слободата на движењето на оштетената обвинетиот ѝ ја одзел односно ја држел затворена и со тоа, кое е утврдено од првостепениот суд, што кога обвинетиот почнал да ја тепа и гори по телото со цигари оштетената се обидела гола да излезе, но притоа била спречена од обвинетиот на тој начин што била фатена и удрена со бокс, од кое оштетената паднала на подот. Бидејќи првостепениот суд непобитно утврдил дека оштетената од обвинетиот е горена со цигара на пет места по телото при што добила пет изгоретини од втор степен, придружени со силни болки од кои оштетената плачела и го молела да престане да ја тепа и гори, на што обвинетиот не се смилил, правилно судот примил дека во неговото дејствие се содржани елементите од ст. 4 на кривичното дело од чл. 150 од КЗ. Ова поради тоа што на оштетената ѝ се нанесени силни болки со горењето, кое обвинетиот го правел подолго време, во што се состои свирепост. Од изнесеното отпаѓа жалбениот навод дека во случајот обвинетиот можел да се товари за кривично дело од чл. 159 или, пак, за кривично дело од чл. 150, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 339/74).

55. Фаќањето на оштетената за раменици и обидот таа да се собори со цел полово да се општи, при што оштетената успеала напаѓачот да го удри со стап и да му се отргне, па почнала да бега, претставува употреба на сила насочена кон совладување на отпорот што го давала оштетената, со што е започнато дејствието на извршување на кривичното дело од чл. 179, ст. 1 од КЗ, кое останало во обид — чл. 16 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, напаѓачот пресуда и жалбените наводи, најде:

Првостепениот суд утврдил дека на 24. X. 1967 година, околу 18 часот на патот од с. Ростојца за с. Долно Дивјаци, обвинетиот С. ја дочекал оштетената Анѓа, станал, ја фатил за раменици и се обидел да ја собори на земја, но таа успеала да го удри со стапот, да се ослободи од него, и почнала да бега. Тој ја гонел сè додека, по викање за помош сведокот Сандо не го опсул, по кое тој — обвинетиот се откажал од гонењето, се вратил до велосипедот и се упатил назад. Притоа првостепениот суд заклучил дека овие дејствија обвинетиот ги презел со намера да изврши обљуба над оштетената Анѓа, но дека во тоа не успеал, бидејќи не го совладал дадениот отпор и поради тоа што се јавил и сведокот Санде.

Горната фактичка положба не се оспорува во жалбата. Жалителот смета дека не е употребена сила и оти заклучокот — дека тие дејствија се преземени со намера полно да се општи, е погрешен. Врховниот суд наоѓа дека се тие наводи неосновани. Фаќањето на оштетената А. за раменици и обидот таа да се обори на земја, и според наоѓањето на Врховниот суд, претставува употреба на сила во смисла на чл. 179, ст. 1 од КЗ. Притоа и заклучокот на судот, кој се темели врз тврдењето на оштетената А. дека обвинетиот С., иако ништо не говорел, јасно манифестирал дека сака полно да општи со неа, е правилен, бидејќи таков напад не е објаснет на претресот ниту се објаснува во жалбата со други мотиви.

Поради тоа, и Врховниот суд наоѓа дека утврдената фактичка положба во првостепената пресуда е правилна.

Во тие, пак, дејствија и Врховниот суд наоѓа дека стојат сите одбележоци на кривичното дело од чл. 179, ст. 1 во врска со чл. 16а од КЗ, бидејќи фаќањето на оштетената за раменици и обидот таа да се собори со цел полово да се општи, претставува употреба на сила, насочена кон совладување на отпорот што го дала оштетената, со што е започнато дејствието на кривичното дело кое останало во обид, како што нашол и првостепениот суд. Според тоа, правилна е примената на КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 135/69 од 8. V. 1969 година).

56. Со тоа што обвинетиот, со употреба на сила, полно општел со малолетно женско лице, со кое не е во брачна заедница, а потоа со сила го натерал да остане во вонбрачна заедница, во која при секој нелов однос употребувал сила и закана и на тој начин го кршел нејзиниот отпор — врши едно продолжено кривично дело „силување“ предвидено во чл. 179, ст. 1 од КЗ.

Насилно одржуваната вонбрачна заедница со малолетната не претставува посебно кривично дело од член 193, ст. 1 од КЗ, бидејќи во случајов тоа дело се консумира во потешкиот вид, т. е. во кривичното дело од член 179 од КЗ.

Од образложението:

„Во случајов дејствијата на кривичните дела се тесно поврзани и временски се поклопуваат. При таква положба неопходно е потребно да се испитува настанот во целина, што би било невозможно, ако се потврди осудителниот дел. Според наоѓањето на овој суд, доколку се установи од страна на првостепениот суд дека обвинетиот сторил кривично дело силување од чл. 179, ст. 1 од КЗ, во таков случај прашање е дали постои стек со делото вонбрачен живот со малолетно лице, ако таквата заедница не била доброволна. Употребата на сила кај кривичното дело силување продолжува во продолжената вонбрачна заедница, што е спротивно на конструкцијата на ова кривично дело од чл. 193 од КЗ. Вонбрачното соживување со малолетно лице претставува доброволен полов однос, кое на таквиот живот му дава облик на вонбрачна заедница. До колку вонбрачното соживување е одржувано по пат на сила, посебно доколку половите односи се вршат под страв и принуда, во таков случај дејствијата се консумираат во основното дејствие — силувањето — по чл. 179, ст. 1 од КЗ. Неспорно е дека при таква положба не постои стек меѓу кривично дело принуда од чл. 147 со кривичното дело силување по чл. 179, ст. 1 од КЗ.

Меѓутоа, доколку судот најде дека спрема оштетената не е извршено кривичното дело силување од чл. 179, ст. 1 од КЗ, ниту кривичното дело принуда од чл. 147 од КЗ, обвинетиот може да го огласи за виновен за кривично дело вонбрачно соживување со малолетно лице од чл. 193, ст. 1 од КЗ, доколку за тоа има законски услови и основи“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 1/70 од 20. II. 1970 година).

57. Самата возраст од 9 години и 5 месеци не е доволна за заклучокот дека е во прашање немоќно лице во смисла на чл. 181, ст. 2 од КЗ, — доколку не се работи за лице со значително послаба физичка развиеност, душевно болно или со заостанат душевен развој.

Од образложението:

„Врховниот суд, пазејќи по службена должност, а врз основа на чл. 346, став 1, точка 2 од ЗКП, дали е неправилно применет Кривичниот законик на штета на сторителот на кривичното дело најде:

Првостепениот суд нашол дека делото треба да се квалификува по чл. 181, ст. 2 од КЗ, не само поради тоа што малолетникот при обљубата употребил сила, туку и поради тоа што оштетената, која е родена на 10 јануари 1958 година, во времето на извршувањето на делото (30. VI. 1967 година) имала 9 години и 5 месеци, па дека на таа возраст претставува беспомошно (немоќно) лице, Врховниот суд со таквото правно резонирање на првостепениот суд не може да се сложи. Во смисла на чл. 181, ст. 2 од КЗ, малолетник кој не навршил 14 години ќе се смета како немоќно лице ако поради душевна нарушеност, заостанат душевен развиток или поради степенот на душевната развиеност не може да го сфати значењето на деликтот што се врши врз тоа лице, па како последица отсутствува каков и да било отпор. Исто така, малолетник ќе се смета како немоќно лице доколку, поради слабата физичка развиеност или органски недостатоци, не може да даде никаков отпор, или дадениот отпор е сосема незначителен. Оштетената е дете. Оштетената не е со душевни недостатоци, а нејзиниот душевен развиток е на такво ниво, што е на полно свесна дека се врши над неа недозволен акт, при што е и физички така развиена, што била способна да даде отпор, каков што и дала, со што, впрочем, и се објаснува употребата на сила. Ако малолетната беше беспомошно лице сила немаше да биде употребена, бидејќи такво лице не дава отпор или е отпорот сосема незначителен.

Поради тоа, Врховниот суд не го прифати правното мислење на првостепениот суд дека и поради тоа што мал. Н. е немоќно (беспомошно) лице, делото треба да се квалификува по став 2 од чл. 181 од КЗ“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кжм. 235/68 од 4. IX. 1968 година).

58. Извршената дефлорација со прсти од страна на обвинетиот над девојче од 13 години, заради одмазда што при обидот да изврши обљуба во тоа не успеал, претставува кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 1 од КЗ, во стек со кривичното дело обид за обљуба на малолетно лице од чл. 181, ст. 2 во врска со чл. 16 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил, како што се гледа од диспозитивот на обжалената пресуда, дека обвинетиот, на 27. V. 1969 година, во полето на с. К., каде што ја нашол сама оштетената, девојче на 13 години, со цел да си ги задоволи своите телесни барања, бидејќи оштетената доброволно не му се подавала, со сила

ја соборил на земја, легнал над неа, се обидувајќи да ѝ ги извади килотите, но оштетената се бранела и не му се подавала, па со цел да ѝ се одмазди, бидејќи не можел да изврши обљуба, со прсти ја дефлорирал. Првостепениот суд нашол дека во таквата дејност на обвинетиот стојат одбележниците на кривично дело од чл. 181, ст. 2 и 3, во врска со чл. 16 од КЗ. Врховниот суд најде дека ваквото наоѓање на првостепениот суд е погрешно. Врховниот суд, од погоренаведениот опис на настанот, најде дека обвинетиот сторил две кривични дела и тоа — кривично дело обљуба со малолетно лице во обид од чл. 181, ст. 2, и кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 1 од КЗ. Ова поради тоа што, како што е неспорно утврдено, обвинетиот, со цел да изврши обљуба со малолетната, која не навршила 14 години (била на 13-годишна возраст), а за да го скрши нејзиниот отпор и да ја натера на обљуба, физички ја нападнал, прво соборувајќи ја на земја, а потоа ја удирал со шамари, устата ѝ ја затнал да не вика за помош, но поради нејзиниот отпор започнатото кривично дело не можел да го доврши. Во таквата дејност Врховниот суд најде дека се содржани елементи на кривичното дело од чл. 181, ст. 2, во врска со чл. 16 од КЗ. Меѓутоа, дејноста на обвинетиот со ова не престанала. Тој презема и друга дејност. Со цел да ѝ се одмазди, затоа што поради отпорот на оштетената не можел да изврши обљуба, како што се утврдува во диспозитивот на обжалената пресуда, обвинетиот со прсти ја дефлорирал оштетената, нанесувајќи ѝ притоа телесна повреда. За да постои кривично дело од чл. 181, ст. 3 од КЗ, нужно е настапување на тешка телесна повреда или смрт на малолетното лице, но тешката телесна повреда на малолетното лице да биде резултат на употребата на сила при скршувањето на отпорот. Меѓутоа, во случајов погоре наведената повреда не настапила како резултат на скршувањето на отпорот на оштетената, ниту како резултат на обљубата, до која и не дошло, туку е резултат на посебна дејност на обвинетиот. Од овие причини Врховниот суд најде дека дефлорацијата со прсти во конкретниов случај е посебна дејност и, според наоѓањето на овој Суд, претставува кривично дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 363/70 од 17. XII. 1970 година).

59. Обвинетите како дежурни болничари во душевна болница се медицински персонал задолжен да укажува медицинска нега на болните, па со тоа што вознемирениот болен врзан го оставиле во посебна просторија без потребно надгледување, овозможувајќи на тој начин во собата да влезе друг душевно болен, кој му ги горел рацете, па како последица на тоа подоцна му

биле ампутирани прстите, извршиле кривично дело „тешко дело против здравјето на луѓето“, предвидено во чл. 212, ст. 4, во врска со чл. 203, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Окружниот суд во Скопје, со пресудата К. бр. 301/64 од 11 март 1965 година, ги огласил за виновни обвинетите, затоа што во нокта меѓу 26 и 27 март 1963 година, како дежурни болничари во Болницата за нервни и душевни болести во с. Бардовци, очигледно несовесно постапувале при вршењето на својата должност, така што кога вознемирениот душевно болен правел неред, му ги врзале со синцири обете раце за една железна алка и го оставиле без надзор и обезбедување, а за тоа не го известиле дежурниот лекар, па кога во меѓувреме друг душевно болен влегол во просторијата и му ги горел рацете, не се одзвале на повикот што го упатувал поради силните болки, поради што подоцна му биле ампутирани прстите на двете раце, па со тоа извршиле кривично дело несовесно работење во службата, предвидено во чл. 317, ст. 2 од КЗ, поради што ги осудил на казна строг затвор во траење од по 1-една година.

Врховниот суд на Македонија, по повод жалбата на обвинетите, а врз основа на чл. 346 од ЗКП, најде: дека првостепениот суд погрешно го применил Кривичниот законик кога нашол дека со опишаното дејствие во првостепената пресуда обвинетите сториле кривично дело од чл. 317, ст. 2 од КЗ, иако во тие дејствија на обвинетите стојат сите елементи на кривичното дело — тешко дело против здравјето на луѓето, предвидено во чл. 212, ст. 4, во врска со чл. 203, ст. 2 од КЗ. Ова поради следното: болничарите се сметаат за лица кои даваат медицинска нега во смисла на чл. 203, ст. 2 од КЗ, а обезбедувањето на душевно вознемирениите лица, укажувањето на помош во тој стадиум на лекување на душевно болните лица, и вршењето надзор над таквите болни, претставува давање нега на болни. Со оглед на тоа дека во тие должности обвинетите очигледно несовесно постапиле, како што тоа и првостепениот суд го утврдил, во резултат на што се влошила здравствената состојба на болниот, па тој добил тешки повреди, иако обвинетите, поради своите лични својства и професионални сознанија, можеле да знаат дека друг душевно болен може да го повреди врзаниот, или тој да се самоповреди, какви што последици и настапиле, па со тоа тие го извршиле кривичното дело од чл. 212, ст. 2, во врска со чл. 203 ст. 2, точ. 2 од КЗ. Погрешно наоѓа првостепениот суд дека обвинетите дејствувале во својство на службени лица, бидејќи болничарите во душевните болници претставуваат медицински персонал, а не службени лица во смисла на чл. 99, т. 1 од Кривичниот законик. Ова дотолку повеќе што првостепениот суд утврдува дека е сторено дело од чл. 317, ст. 2 од КЗ, наоѓајќи дека настапила значителна имотна штета за оште-

тениот, иако висината на таа штета не ја одредил, ниту пак во конкретниов случај таква настапила. Во конкретниов случај непосредната последица е повредување на рацете — ампутација на прстите на двете раце, а како посредна штета се јавува имотната штета. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешил кога делото го квалификувал по чл. 317, ст. 2 од КЗ, иако претставува кривично дело од чл. 212, ст. 4, во врска со чл. 203, ст. 2, точ. 2 од КЗ. Од тие причини, а врз основа на чл. 355 од ЗКП, првостепената пресуда следува да биде преправена“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 649/65 од 15. I. 1966 година).

60. За правната квалификација на кривичното дело „недозволена трговија“, предвидено во чл. 226 од КЗ, од значење е постигнатата вкупна имотна корист од сите соизвршители, а не имотна корист која секој од нив ја остварил.

Индивидуалната имотна корист е од значење за примената на чл. 62-а од КЗ.

Имотната корист над 10.000,00 дин. претставува значителна имотна корист во смисла на чл. 226, ст. 5 од КЗ.

Од образложението:

„Индивидуално остварената имотна добивка, која првостепениот суд правилно ја утврдил, не е од значење за правната квалификација на делото на обвинетите, туку за правилна примена на одредбите на чл. 62-а од КЗ. За правната квалификација на кривичното дело сторено од обвинетите од значење е имотната корист стекната од обвинетите како соизвршители во група. Бидејќи секоја од групите, во кои дејствувале обвинетите, со исклучок на групите во кои дејствувале обвинетите С. Д., П. Т., и Р. А., оствариле значителна имотна корист, во дејствијата на обвинетите од 1—10, се стекнати елементите на кривичното дело недозволена трговија од чл. 226, ст. 4, во врска со ст. 1 од КЗ, за кое и се огласени за виновни. И според мислењето на овој Суд, износот над 10.000,00 динари претставува значителна имотна корист во смисла на чл. 226 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 199/73 од 20. IX. 1973 година).

61. Обвинетите, кои од производителите откупиле 468 кгр. тутун во вредност од 275.865 динари, па го дообработиле, а потоа му го продале на Претпријатието за откуп на тутун, кадешто се тие службеници, — вршат кривично дело од чл. 226, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, не стои во жалбениот исказ дека во ваквата дејност немало елементи на кривично дело од чл. 226 од КЗ, бидејќи продажбата на тутунот била дозволена и што не станува збор за готов, обработен тутун. Согласно одредбата на Уредбата за производство и промет на тутунот, откуп на таков тутун (било дефинитивно преработен или само во низи) можат да вршат само за тоа овластени стопански организации, а не и поединци. Обвинетите, пак, како што е погоре речено, споменатиот тутун го откупиле од производителите за своја сметка и дообработен од нив го препродале на претпријатието за откуп на тутун. Според тоа, обвинетите, иако не произведувале тутун, таков откупиле од приватни производители, го дообработиле и му го продале на претпријатието за откуп, со што и оствариле одредена печалба. При положба, пак, дека се работи за големо количество на тутун, од 468 кгр., а за вредност од 275.865 динари, како и со оглед на тоа дека се работи за обвинети — службеници токму во претпријатието кое врши откуп на тутун, и според наоѓањето на Врховниот суд несомнено се на лице сите објективни и субјективни елементи на кривичното дело недозволена трговија од чл. 226, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 608/63 од 2. X. 1963 година).

62. Купување на 6 патнички автомобили, а потоа нивното продавање, претставува поголемо количество предмети — во смисла на чл. 226, ст. 1 од КЗ.

Остварената печалба од 24.805,50 динари, претставува остварување на значителна имотна корист во смисла на чл. 226, ст. 5 од КЗ.

Од образложението:

„Кривичното дело од чл. 226 од КЗ го врши оној што, немајќи овластување за трговија, ќе набави стока или други предмети во поголемо количество или вредност со цел да ги продаде, или кој неовластено и во поголем обем се занимава со тр-

говија или со посредување во трговија. Во конкретниот случај не е спорно дека обвинетиот нема овластување за трговија. А утврдено е дека тој купил 3 хаварисани возила („Опел-рекорд“, „фијат 124“ и „Пежо 404“) и купил други две сосема исправни возила „Опел-рекорд“, и „фијат 124“, а покрај тоа примил и „Пежо-404“ од сведокот М. М., така што во промет се нашле вкупно 6 возила. Тоа, според мислењето на Врховниот суд, а со оглед на видот на предметите — моторни возила, претставува поголемо количество на предмети, при што не е спорно дека нивната вредност е исто така голема. А утврдено е дека не само што ги купил, туку тие и ги продал. Според тоа, во дејствијата на обвинетиот се консумирани сите одбележоци на кривичното дело „недозволена трговија“ од чл. 226 од КЗ. Бидејќи, пак, стекнатата имотна корист од 24.805,50 динари, и според наоѓање на Врховниот суд, претставува остварување на значителна имотна корист, па со тоа се стекнати и одбележоците на потешкиот вид на ова кривично дело, предвидено во чл. 226, ст. 5 од КЗ. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека и КЗ е правилно применет, што се однесува до квалификацијата на кривичното дело „недозволена трговија“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 395/71 од 18. XI. 1971 година).

63. Кога одговорното лице во организацијата на здружен труд, каде што е вработено, противправно прибавува средства од заедницата со составување на исправи со неистинита содржина, тој со тоа врши само едно кривично дело од чл. 213в, ст. 1 од КЗ, а не стек на две дела од чл. 319, ст. 3 и чл. 213в, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Во врска со изложеното, Врховниот суд на Југославија истакнува уште дека составувањето на исправи со неистинита содржина претставува дејствие на извршување на кривичното дело од член 213-в, став 1 од КЗ, па поради тоа составувањето на тие исправи не може да претставува одделно кривично дело.

Според изложеното, со дејствијата за кои обвинетиот е огласен за виновен е сторено само кривичното дело злоупотреба на овластување во стопанството од член 213-в, ст. 1 од КЗ. Кога првостепениот суд нашол дека обвинетиот со тие дејствија сторил две кривични дела и тоа од член 314-а, ст. 2, во врска со став 3 од КЗ (за кое е пропишана потешка казна отколку за кривичното дело од член 213-в, став 1 од КЗ), и од член 319, став 1, во врска со став 3 од КЗ, тогаш со првостепената пресуда е повреден Кривичниот закон на штета на обвинетиот. Второстепениот суд таа повреда не ја отстранил, иако согласно со одредбата на член 346, ст.

1, точка 2 од ЗКП бил должен да испита дали е повреден Кривичниот закон на штета на обвинетиот и таа повреда да ја отстрани“.

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија, Кз. бр. 19/70 од 13. I. 1971 година).

64. Противправно прибавување на средства од заедницата во смисла на чл. 213в, ст. 1 од КЗ постои како во случај кога нешто противправно ќе се наплати од заедницата за стопанската организација, така и во случај кога не ѝ се предаваат средствата на заедницата, кои согласно со важечките прописи мораат да ѝ се предадат.

Од образложението:

„Првостепениот и второстепениот суд утврдиле дека обвинетиот А. М., како комерцијалист на Претпријатието „Балкан“, со цел да оствари противправна имотна корист за претпријатието во кое бил вработен, данокот на промет што го наплатил од приватни лица на кои им продал стока, со цел овој данок на промет да биде прикриен и да не биде уплатен во корист на соодветните сметки на општината, составил исправи — сметки со неистинитата содржина, во кои навел дека данокот на промет бил пресметан и на тој начин прибавил корист за претпријатието во износ од 16.529,64 динари, колку што било одбегнато да се плати данокот на промет за сметка на општината. Првостепениот и второстепениот суд нашле дека обвинетиот со тие дејствија извршил две кривични дела и тоа: злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од член 314-а, ст. 3, во врска со став 2 од КЗ, и фалсификат на службен спис од член 319, став 3, во врска со став 1 од КЗ.

Меѓутоа, во член 314-а, став 1 од КЗ е пропишано дека според таа одредба ќе се казни службеното лице, односно одговорното лице во работната организација (став 3) кое со злоупотреба на својата положба или овластување ќе прибави за себе или за друг противправна имотна корист, доколку нема обележја на некое друго кривично дело. Значи, определувањето на правната квалификација, според член 314-а од КЗ доаѓа предвид само доколку не постојат обележја на некое друго кривично дело. Во конкретниот случај со дејствијата на обвинетиот, за кои со изреката на првостепената пресуда е огласен за виновен, се остварени обележјата на кривичното дело злоупотреба на овластување во стопанството од член 213-в, став 1 од КЗ, поради што не можеле да се применат одредбите на член 314-а од КЗ.

Имено, кривично дело злоупотреба на овластување во стопанството од член 213-в, став 1 од КЗ, покрај другото, врши одговорно лице во стопанска организација кое, со намера да прибави противправна имотна корист за стопанската организација

во која е вработено, со составување на исправи со неистинита содржина или со друго лажно прикажување или прикривање на факти противправно прибавува средства од заедницата. Притоа, Врховниот суд на Југославија наоѓа дека противправното прибавување на средства од заедницата, во смисла на одредбата на член 213-в, ст. 1 од КЗ, постои како во случај кога нешто противправно ќе се наплати од заедницата за стопанската организација, така и во случај кога во корист на стопанската организација противправно не ѝ се предаваат средства на заедницата, кои согласно со важечките прописи мораат да ѝ се предадат на заедницата. Во овој случај обвинетиот, како одговорно лице, со намера да прибави противправна имотна корист за стопанската организација во која бил вработен, составил исправи-сметки со неистинита содржина и на тој начин данокот на промет што го наплатил и кој морал да ѝ биде предаден на општествено-политичката заедница, го прикрил, така што тој наплатен данок ѝ останал на стопанската организација. Поради тоа, со дејствието на обвинетиот за кое е огласен за виновен со изреката на првостепената пресуда, се остварени сите обележја на кривичното дело од член 213-в, став 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија — Белград, Кз. бр. 19/70 од 13. I. 1971 година).

65. Кривичното дело трговија со златни пари, странска валута, благородни метали и скапоцености од чл. 234, ст. 2 од КЗ се смета за свршено со самиот акт на договарање и предавање на парите за размена. Притоа не е од значење околноста дали парите наменети за размена и фактички се разменати.

Од образложението:

„Жалбените наводи на обвинетиот, дека кривичното дело сторено од него останало во обид и дека тоа требало да се квалификува по ст. 1 од чл. 234 од КЗ, — според наоѓањето на Врховниот суд, се неосновани. Од изведените докази и самопризнанието на обвинетиот неспорно се утврдува дека тој преку лицето Х. Д. префрлил за република Турција 9.500.000 динари, со договор дека кога ќе дојде таму ќе треба да прими за тие пари 1.000 турски златници. Тргувајќи од фактот да меѓу С. Р. и обвинетиот Ф. М. веќе имало постигнат договор за размена на 9.500.000 динари за турски лири во Истамбул, кои да му бидат предадени во Тур-

ција, Врховниот суд смета дека кривичното дело е веќе свршено. Во случајот дали е свршено кривичното дело или не — не е мерило тоа дали лицето И. ги разменило пренесените југословенски пари во Истамбул. Со оглед на природата на кривичното дело, начинот на неговото извршување и целта поради која се извршува тоа, се смета за веќе свршено со самиот акт на договорање и предавање на парите за размена“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 577/63 од 30. VIII. 1963 година).

66. За постоење на едно продолжено кривично дело од чл. 235 од КЗ, потребно е елементите на кривичното дело даночна утаја да се содржани во дејствијата на обвинетиот посебно за секоја година. Не е доволно само тоа обвинетиот да го утаил данокот, туку е потребно износот на утаениот данок за секоја година да надминува 500 динари.

Од образложението:

„Обвинетиот е огласен за виновен и затоа што во текот на 1961 година одбегнал плаќање на обврските спрема заедницата во износ од 22.453 динари, која сума влегува во вкупно утаениот данок по пресудата во износ од 867.121 динари. Вистина е дека во конкретниот случај со утаениот данок во текот на 1959, 1960 и 1961 година обвинетиот сторил едно продолжено кривично дело, меѓутоа за постоење на едно продолжено кривично дело потребно е и посебните дејствија, што го сочинуваат продолженото кривично дело, да ги содржат одбележоците на тоа кривично дело. Тоа значи дека во конкретниот случај, за постоење на едно продолжено кривично дело, тие треба да се содржат во дејствијата на обвинетиот посебно за секоја година. За постоење на кривично дело по чл. 235 од КЗ, не е доволно само да има утаен данок, туку е потребно неговиот износ да надминува 50.000 динари. Како што се гледа од обжалената пресуда, утаениот данок од страна на обвинетиот во 1961 година изнесува 22.453 динари, што значи дека во таквото дејствие на обвинетиот нема елементи на кривично дело, па на тој начин е повреден кривичниот закон — чл. 344, ст. 1 од ЗКП. Поради тоа, Врховниот суд ја преправи обжалената пресуда дотолку што обвинетиот Ј. Д. го огласи за виновен — дека во текот на 1959 и 1960 година утаил данок во износ од 844.668 динари.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 322/63 од 26. V. 1963 година).

67. Само лице што организира мрежа на препродавачи и посредници и доколку во таа мрежа има повеќе препродавачи и посредници, ќе се казни за кривично дело од чл. 234, ст. 2 од КЗ.

Лице кое во повеќе наврати продало на друго лице златни пари, иако знае дека тоа лице ќе ги продаде златните пари, како и лице што во повеќе наврати купило златни пари, како и лице што во повеќе наврати купило златни пари од ист продавач, вршат кривично дело од чл. 234 ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд примил дека тројцата обвинети сториле кривично дело „трговија со златни пари“, предвидено во чл. 234, ст. 2 од КЗ, бидејќи сите „тројца во еден подолг период, поврзани еден преку друг, продавале и купувале златници (стр. 5, ст. 2 од образложението на пресудата)“, односно затоа што продавачите знаеле дека купувачите на златните пари ќе ги препродадат на други лица, односно затоа што П. продал 22 златни турски лири (од диспозитивот на пресудата). Меѓутоа, по чл. 234, ст. 2 од КЗ ќе се казни оној „сторител на делото од ст. 1 кој организира мрежа на препродавачи или посредници или кој постигнал значителна имотна корист“. Првостепениот суд очигледно примил, иако тоа јасно не го изразил, дека во случајов се одговорни по овој став и сите лица што продаваат златни пари, иако знаат дека купувачите така купените пари ќе ги препродадат. Меѓутоа, Врховниот суд наоѓа дека тоа не е смислата на чл. 234, ст. 2 од КЗ. По чл. 234, ст. 2 од КЗ ќе се казни оној што организира мрежа на препродавачи и посредници. Значи, се казнува организаторот на таа мрежа, при што е потребно да постои и организирана мрежа на препродавачи и посредници. А од текстот на тој член произлегува дека во таа мрежа на препродавачи мораат да влезат повеќе препродавачи или посредници. Меѓутоа, во случајов таква организирана мрежа немаме, туку имаме купување на златници на повеќе пати од исто лице. Од тие причини Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го квалификувал делото по чл. 234, ст. 2 од КЗ, иако во дејствијата на обвинетите И. С. и П. стојат одбележоци на кривичното дело од чл. 234, ст. 1 од КЗ, поради што, а врз основа на чл. 357 од ЗКП, во тој дел ги уважи жалбите на обвинетите и првостепената пресуда во тој поглед ја преправи“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 404/71 од 3. XII. 1971 година).

68. Кога обвинетиот со децении се грижел за заедничкиот имот, склучувал договори за издавање под наем на станбени и деловни простории и само тој контактирал со управата за приходи, на која и поднесувал, во свое име и во името на својата сопруга, даночни пријави, тогаш тој е одговорен за кривично дело утаја на данок од чл. 235 од КЗ и за оној дел од непријавените приходи кои се однесуваат на имотот од неговата сопруга.

Од образложението:

„Неспорно е дека обвинетиот со децении спрема споменатиот имот се однесувал како сопственик и како плодоуживател. Имено, во свое име и во името на сопругата тој управувал со имотот, се јавувал како преговарач со наемателите, тој ги прибирал кириите, тој контактирал со управата за приходи и поднесувал даночни пријави во свое име и во името на својата сопруга. При таква положба, нормално е тој и да е одговорен ако ги укривал приходите, со намера тој и сопругата да го одбегнат целосното или делумното плаќање на данокот. А во конкретниов случај е утврдено дека пријавил помалку доход од наем од зградите во износ од 60.091,50 динари, на кој требало да плати данок во износ од 19.458,05 динари. Со тоа и според наоѓањето на Врховниот суд тој сторил кривично дело од чл. 235, ст. 2 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж бр. 467/71 од 3 Ш. 1972 година).

69. Патничко возило, заедно со стварите во него, кое е донесено за поправка во автомеханичарска работилница, не му е доверено на обвинетиот — работник што врши поправка, туку на работодаделот.

Присвојувањето на предметите што се наоѓале во возилото, донесено за поправка, од страна на задолжениот работник не претставува кривично дело утаја по чл. 254 од КЗ, туку кривично дело кражба од чл. 249 од КЗ.

Од образложението:

„Неосновани се жалбените наводи и за повреда на Кривичниот законик во однос на тоа дека првостепениот суд погрешил кога дејноста на обвинетиот под т. 2 од диспозитивот на обжалената пресуда ја квалификувал како кривично дело кражба од чл. 249, ст. 1 од КЗ, а не утаја од чл. 254, ст. 1 од КЗ. Со оглед на тоа дека оваа одбрана била истакната и на главниот претрес, Врховниот суд во целост ги прифаќа причините дадени во однос на тоа од првостепениот суд. Имено, ни за овој суд нема сомнение дека дејноста на обвинетиот и за ова дело е правилно квалификувана. Првостепениот суд правилно нашол дека ниту возилото,

ниту фотоапаратот, не му биле доверени на обвинетиот туку на работодаделот, чија сопственост била работилницата каде што возилото било предадено за поправка, каде што обвинетиот бил само работник. Според тоа, кога работодаделот им дава за работа туѓи движни ствари на своите работници однос на доверување на стварите не постои, бидејќи тие се доверени само на работодаделот, па противправното присвојување на тие ствари од страна на работниците претставува кривично дело кражба, а не утаја“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 521/71 од 17. III. 1972 година).

70. Одземањето на туѓи движни ствари од затворени пакети — бали, од страна на лице на кого му се дадени да ги пренесе на одредено место, претставува кривично дело „кражба“ предвидено во чл. 249, ст. 1 од КЗ, а не кривично дело „проневера“, од чл. 322 ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Окружниот суд ги огласил за виновни обвинетите Б. А. и С. А., затоа што како пренесувачи на бали и пакети од магационот на ЖТП — Тетово до вагоните, од пакетите ваделе и одземале ствари кои ги присвојувале, — со што сториле кривично дело кражба, предвидено во член 249, став 1 од КЗ, па ги осудил на казна затвор од по 6 месеци.

Врховниот суд ја потврди горната пресуда и ги дал овие причини:

За постоење на кривично дело проневера потребно е сторителот стварите да ги има во поседување во врска со вршењето на службата. Покрај тоа, потребно е сторителот да е надлежен за вршењето на работата во врска со примените односно доверените ствари во службата. Што значи, дека не е доволно стварите само да се доверени во службата — работата, туку сторителот треба и да е одговорен за приемот односно чувањето на така доверените ствари. Во спротивно би постоело некое друго кривично дело, а не проневера од чл. 322 од КЗ. Обвинетите Б. и С. во времето на извршувањето на кривичното дело навистина биле во работен однос со ЖТП — Тетово, но нивната работа се состоела во пренос на стварите, односно товарење или растоварување на пратките, така што иако имало извесно доверување на стварите, тоа се состоело дотолку што тие требало да ги пренесат, а не со нив и да работат во смисла на работење, располагање во службата и сл. Пратките ги примал и се задолжувал магационерот, кој и бил надлежен за нивниот прием. Магационерот е тој кој е задолжен со примените пратки — пакети, бали

и сл. При ваква положба сосема правилно нашол првостепениот суд дека во нивните дејствија не се консумирани нужните елементи на кривичното дело од чл. 322 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 871/63 од 11. III. 1964 година).

71. Обвинетите, кои се полски пазачи во земјоделско стопанство, со противправното присвојување на 200 кгр. царевка во клип и други производи, што се наоѓале во блокот што го чувале, не вршат кривично дело „проневера“, предвидено во чл. 322, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело „кражба“, предвидено во чл. 249 од КЗ.

Кога второстепениот суд ќе установи дека дејствијата на обвинетите не претставуваат кривично дело од чл. 322, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело од чл. 249, ст. 1 од КЗ, што е потенцило дело, — тој тоа само ќе го констатира.

Од образложението:

„Што се однесува до квалификацијата на делото, според мислењето на Врховниот суд, првостепениот суд погрешил кога нашол дека во дејствијата на обвинетите стои кривично дело проневера од чл. 322, ст. 1 од КЗ, бидејќи на обвинетите стоката што ја присвоиле не им била доверена во работата, туку тие имале задача само да ја чуваат. Како доверена се смета онаа стока со која едно лице е задолжено и материјално одговара за неа. Обвинетите, како пазачи во земјоделското стопанство, не биле лица кои материјално се задолжувани со имотот на стопанството, па според тоа не ни биле такви лица на кои тој имот им бил доверен. Имотот на стопанството им бил доверен на други одговорни лица, а обвинетите биле задолжени него да го чуваат од трети лица. Во дејствијата на обвинетите, всушност, стои кривичното дело кражба од чл. 249 од КЗ, бидејќи одзеле туѓ имот и од туѓо поседување, а со намера да прибават противправна имотна корист. Меѓутоа, бидејќи кривичното дело кражба од чл. 249 од КЗ не е поблаго од кривичното дело за кое обвинетите се осудени, Врховниот суд во оваа пресуда само констатира дека се работи за ова кривично дело, но пресудата не ја измени“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 305/63 од 8. V. 1963 година).

72. Влегувањето во туѓ стан преку отворен прозорец, кој е на висина од половина метар и одземањето на туѓи движни ствари со намера да се присвојат, претставува кривично дело „кражба“, предвидено во чл. 249 од КЗ, а не кривично дело „тешка кражба“ од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, стои жалбениот навод за погрешна примена на КЗ. Имено, штом се работи за тоа дека обвинетиот, при извршувањето на оваа кражба, влегол во собата низ прозорецот, кој бил отворен и само на висина од половина метар од нивото на улицата, тогаш навистина нема никакво обивање, ниту провалување, бидејќи не е употребувана никаква сила. Навистина, прозорецот не е вообичаен пат на влегување во просториите од куќата, но само поради тоа, пак, секое влегување низ прозорец, кој во конкретниот случај бил толку низок, што со обично пречекорување може да се влезе во собата, не може да се толкува како провалување. Ни тука, како што ни при отворен прозорец не е употребена никаква сила, никакво отстранување на каква и да било пречка, не е вложен никаков посебен напор, ниту е сторено никакво оштетување на прозорецот односно просторијата. Токму затоа Врховниот суд наоѓа дека во дејствието на обвинетиот стои кривично дело од чл. 249, а не од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ, па уважувајќи ја жалбата на обвинетиот, нападнатата пресуда ја преиначи“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 81/64 од 19. III. 1964 година).

73. Нема место за примена на чл. 249, ст 2 од КЗ, ако сторителот украдениот предмет го вратил по предупредувањето од страна на директорот на установата во која бил вработен и од страна на органите на внатрешни работи, во фазата непосредно пред покренувањето на кривичната постапка, бидејќи тоа не го сторил доброволно, туку под влијание на одговорните лица.

Од образложението:

„Нема место ни за примена на став 2 на член 249 од КЗ, со оглед на несомнено утврдениот факт дека обвинетиот го вратил грамофонот по предупредувањето од страна на директорот на заводот и од страна на органите за внатрешни работи, во фазата непосредно пред покренувањето на кривичната постапка. Навистина, тој го вратил грамофонот пред формалното покренување на претходната постапка, но тоа не го сторил доброволно, туку под притисок на одговорните лица. Значи, примената на член 249, ст. 2 од КЗ е условена од претходните однесувања на обвинетиот непосредно по извршеното кривично дело, насочени кон обештету-

вање на оштетениот, но пред да се знае за покренување на кривичната постапка. Ако, пак, обвинетиот ја вратил стварта на оштетениот, која претходно ја одзел на противправен начин по дознавањето за покренување на кривична постапка, нема основ за примена на став 2 на член 249 од КЗ. Но, оваа околност може да предизвика ослободување од казна, ако кумулативно постојат субјективни и објективни елементи — желба и свест на обвинетиот сам доброволно да му ја врати стварта на оштетениот и објективно — тоа да го сторил пред покренувањето на кривичната постапка. Во случајов еден од елементите отсуствува. Предметот на кражба не го вратил доброволно, туку по преземените мерки“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 71/71 од 15. IV. 1971 година).

74. Кога вредноста на противправно одземените движни предмети е под 10 динари, а намерата на обвинетиот била да прибави поголема имотна корист, тој со тоа не сторил обид, туку свршено кривично дело од чл. 249, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд констатира дека првостепениот суд го повредил кривичниот закон кога нашол дека 4 кривични дела кражба од чл. 249, ст. 1 од КЗ останале во обид само поради тоа што вредноста на противправно одземените предмети не го надминувала износот од 250 динари.

При положба, како што и првостепениот суд правилно утврдил, дека намерата на обвинетиот не била со противправното одземање на предметите да оствари мала имотна корист, а бидејќи дејствијата на извршувањето на кривичните дела целосно се преземени, при што настапила и последицата, тоа всушност и во овие случаи обвинетиот ги извршил кривичните дела кражба од чл. 249, ст. 1 од КЗ.

Бидејќи пак, во оваа смисла не постои жалба од окружниот јавен обвинител во Штип, кој впрочем погрешно и го поставил обвинението, при што судот не ни можел да го менува тоа на штета на обвинетиот, затоа ни овој суд немаше овластување тоа да го стори согласно чл. 348 од ЗКП, поради што сторената повреда само ја констатира“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 272/70 од 8. X. 1970 година).

75. Камион покриен со церада која е врзана со јажиња и прицврстена со каиши, претставува затворен простор во смисла на чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Со откопчувањето на каишите и одврзувањето на јажињата за да се влезе во така затворениот простор, и противправно да се присвојат акумулатори, сторителот, иако не ја повредил суштанцијата на јажињата, каишите и церадата, се смета дека извршил провална кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, бидејќи вложил посебен напор за совладување на пречките“.

(Кж. бр. 311/72 од 28. VI. 1972 година).

76. Кога обвинетиот, како гостин на оштетените, останувајќи сам во нивниот стан, со обивање на сандачето и шифоњерот зел пари и противправно ги присвоил, со што ја злоупотребил довербата, сторил кривично дело „тешка кражба со обивање“, — чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, а не на особено дрзок начин од чл. 250, ст. 1, точ. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Правилно во жалбата на обвинетиот се наведува дека судот погрешил кога нашол дека во дејствието на обвинетиот се содржани одбележоците што го сочинуваат кривичното дело од член 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Во случајов не е спорно дека обвинетиот критичниот ден дошол на гости заедно со малолетната ќерка во куќата на оштетените, кои живеат во истата куќа, но не и во исто семејство. Неспорно е дека утредента, кога останале сами, тој ги зел парите во означената сума на начин опишан во нападнатата пресуда. Спорно е — дали кривичното дело е сторено и на дрзок начин, како што првостепениот суд го квалификувал делото, наоѓајќи дека обвинетиот покажал голема дрскост, злоупотребувајќи ја довербата на оштетените, кај кои престојувал како гостин. Според наоѓањето на Врховниот суд, при постоењето на неспорната фактичка положба, — дека обвинетиот парите ги зел по пат на обивање на сандачето и шифоњерот и ги присвоил, произлегува дека во дејноста на обвинетите се содржани одбележоците на кривичното дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, а не и т. 3 од КЗ, бидејќи во конкретниов случај злоупотребувањето на довербата не може да се земе дека делото е сторено и на дрзок начин.

(Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 393/73 од 7. IX. 1973 година).

77. Со тоа што обвинетиот се сокрил во продавницата каде што е вработен, па по затворањето на продавницата ги пронашол клучевите од регистар-касите и регистар касите ги отклучил и го зел дневниот промет, а потоа зел уште и други ствари кои ги сместил во најлон вреќички и преку помошниот влез ја напуштил продавницата, сторил кривично дело „тешка кражба на особено опасен начин“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, а не и „на особено дрзок начин“, предвидено во истиот член.

Од образложението:

„Окружниот суд го огласил за виновен обвинетиот затоа што на 6. XII. 1972 година, на особено опасен и дрзок начин, искористувајќи ја околноста што бил во работен однос во „Југотекстил“ — Скопје, на работа во Модната куќа, при завршувањето на работата се сокрил во магацинот, а кога била затворена продавницата, излегол, ги нашол клучевите и ги отворил регистар касите, од каде го зел дневниот промет во износ од 1.846,00 динари, а потоа зел и 18 рала женски чорапи, 28 рала машки чорапи, еден машки мантил, две женски блузи, еден машки чадор и осум машки кошули, а потоа преку помошниот излез ја напуштил просторијата, со што сторил кривично дело „тешка кражба“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ, па го осудил на казна строг затвор во траење од 2-две години и 6-шест месеци, како и да плати 300 динари на име паушал.

Врховниот суд наоѓа дека делото е сторено само на посебно опасен, но не и на особено дрзок начин. Имено, искористувањето на околноста што е тој вработен на работно место во продавницата, укажува само на тоа дека го злоупотребува работниот однос, што не претставува посебна дрскост, но ја истакнува посебната општествена опасност од сторителот. Меѓутоа, неговото сокривање во просторијата, а по затворањето на продавницата, барањето на клучевите, отклучувањето на регистар-касите, а потоа отворањето на вратата од помошната просторија, е посебно опасен начин, бидејќи притоа се напушта просторот кој се смета за затворен. Ако тој простор се напуштеше со обивање, со кршење на брава или со отклучување на вратата со калауз, делото ќе се квалификуваше како дело сторено со обивање или провалување, но сокривањето во просторијата за потоа, кога никој нема, безбедно да се земаат ствари и потајно да се напушти таа просторија, не е помалку опасен начин од обивањето и провалувањето, при што не е битно дали е сторителот вработен во таа организација или не, — но не е и посебно дрзок начин. Според тоа делото е сторено само на посебно опасен начин“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 325/73 од 7. VIII. 1973 година).

78. Соизвршител на кривичното дело од чл. 250 од КЗ е и оној што чува стража, ако пред тоа со другите сообвинети се договориле да одземат моторни возила, насилно да ги отворат и однатре да земат сè што ќе најдат, што последниве и го сториле.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод на обвинетиот дека не ги сторил кривичните дела за кои е огласен за виновен, туку дека стоел настрана кога тие се извршувани, и дека немал ништо заедничко со нив.

Првостепениот суд правилно утврдил дека обвинетиот е соизвршител на сите кривични дела за кои е огласен за виновен заедно со малолетните.

Од неговите искази во претходната постапка и на главниот претрес се гледа дека сите тројца претходно се договориле за извршување на делата, ги поделиле улогите во извршувањето на делата, при што обвинетиот добил улога да чува стража, кое дејствие е составен дел на извршувањето на делата, со што им овозможил на двајцата малолетници непречено да ги отвораат гаражите, колите и однатре да земаат туѓ имот, кој противправно го присвоиле.

Обвинетиот активно учествува и во извршувањето на кривичните дела одземање на моторно возило, и тоа не само со чување на стража кога малолетните се обидуваат да ги отворат и запалат, туку и во нивно туркање и пренесување на други места, каде што ги криеле и од каде што одзеле две возила и заминале за Тетово со цело друштво.

Во соизвршителството не мораат сите соизвршители да ги вршат истите дејствија во извршувањето на кривичните дела. Соизвршител е и оној кој учествува само во одредено дејствие, како што е случајот на обвинетиот кој чувал стража.

Покрај дејствијата што ги вршат соизвршителите, за постоење на соизвршителство битна е и свеста кај соизвршителите за заедничка соработка во извршувањето на кривичните дела. Така, обвинетиот и двајцата малолетници меѓусебно се договориле противправно да одземат моторни возила и со нив, со целото свое друштво од 11 души, да заминат и од колите кои насилно ќе ги отворат да одземат што ќе најдат. Кај сите тројца постои свест дека заеднички вршат кривични дела. Според тоа, не стои жалбениот навод дека е повреден КЗ кога обвинетиот е огласен за виновен за сите кривични дела за кои се товарел“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 184/74 од 29. III. 1974 година).

79. Иако постоел договор да се изврши кражба, за соизвршителство е нужно соизвршителите на кој и да било начин да учествуваат во извршувањето на кражбата. Доколку ова не стои, а некој од договорните лица добие пари од украдените, врши кривично дело прикривање од чл. 265, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд најде дека првостепениот суд, на правилно утврдената фактичка положба погрешно го применил Кривичниот закон кога нашол дека во дејствието на обвинетиот стојат одбележниците на кривичното дело тешка кражба од чл. 250, ст. 2 од КЗ и дека тој се јавува како соизвршител со обвинетиот Р. Точно е тоа дека првостепениот суд утврдил дека обвинетите се договориле да извршат кражба, користејќи ја мешаницата во автобусот, потоа, дека, откако обвинетиот Р. на погоре опишаниот начин ги одзел парите и избегал, а по него отишол и другиот, по кое парите ги делеле, но сето ова не е доволно за да постои соизвршителство. За постоење на соизвршителство нужно е објективно да учествува секој од соизвршителите во дејствието на извршувањето на кривичното дело, а во краен случај, според договорот за извршување на делото и според поделените улоги при извршувањето на делото, објективно улогата — дејствието на секој од соизвршителите да придонесе за извршување на делото. Во случајов, додека обвинетиот Р. ги одзел парите, користејќи ја создадената мешаница од самите патници, обвинетиот И. стоел на тротоарот и со ништо не придонел да се создаде мешаница, за да се создадат услови парите да бидат одземени од обвинетиот. Тој без неговото учество ја свршил работата и, откако ги одзел парите и избегал, по него потрчал и обвинетиот И. Тоа не значи дека е доволно само со договарањето да се изврши кражба, па да се земе дека постои соизвршителство, ако само еден од договорените го извршил делото. Во соизвршителството не е доволен само субјективниот однос, делото да се сака како свое, туку е нужно и во дејствието на извршувањето на делото, на еден или друг начин, да се учествува. Со тоа, пак, што по извршувањето на делото другите, меѓу кои и обвинетиот И., отишле кај обвинетиот Р., кој им дал дел од парите, Врховниот суд наоѓа дека стои кривично дело прикривање од чл. 265, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 282/72 од 6. VII. 1972 година).

80. Одземањето на парите, со намера да се прибави имотна корист, со грабнување, кога оштетениот ги извадил парите за да им даде заем на сторителите, претставува тешка кражба, извршена на дрзок начин — чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, првостепениот суд правилно го применил Кривичниот закон кога обвинетите ги огласил за виновни за кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Имено, тие однапред здоговорени, а со намера да прибават противправна имотна корист, го одвеле оштетениот на критичното место каде што немало никој, притоа искористувајќи ја моментно настанатата лична ситуација кај оштетениот, неговата потреба од жена, неговата наивност и таму, на критичното место, откако го довеле во заблуда, на дрзок начин му ги одзеле парите, откако претходно му побарале 10,00 динари, наводно на заем, па кога овој ги извадил сите пари, му ги грабнале, му удриле шлаканица и избегале“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 52/72 од 3. III. 1972 година).

81. Кога намерата на обвинетиот била со провалување во затворени простории противправно да прибави за себе корист во пари и за таа цел ги скршил и пребарал сите фиоки, па откако такви не нашол, на излегување зел само неколку банани и смокви за лична консумација, со тоа тој не сторил свршено, туку обид на кривично дело „тешка кражба“ од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Окружниот суд го огласил обвинетиот за виновен за кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, точка 1 од КЗ и за дејствието извршено во Г., каде што провалил во продавницата на ЗИК „Повардарје“, со намера од касата да ги одземе парите, во што не успеал, бидејќи не било можно да ја обие касата и по неуспешниот обид, напуштајќи ја продавницата, од неа зел неколку банани и смокви, најверојатно во незначителна вредност. Нашол дека се работи за свршено кривично дело од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ, затоа што намерата му била да ги одземе сите пари, т.е. колку ќе нашол, и поради тоа што зел и три чоколади.

Врховниот суд во овој дел пресудата ја преправи и обвинетиот го огласи за виновен за кривично дело тешка кражба во обид, од причина што намерата очигледно била да се одземат са-

мо парите од касата ,што е потврдено и со другите дејствија, бидејќи и во други случаи на провали одземал само пари. Фактот што при излегувањето од продавницата обвинетиот зел три чоколади, а имало поголеми количества чоколади и други стоки, од кои непречено, кога веќе се нашол во продавницата и располагаал со моторно возило, можел да земе количества во голема вредност, на дејствието не му дава квалитет на свршено кривично дело од чл. 250, ст. 1. точка 1 од КЗ, каков што би бил случајот да ја отвореше касата и во неа да најдеше помал износ на пари од оној предвиден во чл. 259 од КЗ, со оглед на намерата да ги земе сите пари што ќе се најдат во касата“.

(Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 167/72 од 27. IV. 1972 година).

82. Не е продолжено кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ кога нема истоветност на нападнатиот објект, кога одземените ствари се на различни субјекти, а не се користени исти услови, иако дејствијата се извршени во краток временски период.

Од образложението:

„Окружниот суд утврдил дека обвинетиот, во договор со повеќе малолетници, со провалувања извршени на 23. XII. 1968, 23, 24, 25, 30 и 31. I. и 2 и 3. II. 1969 година, во просториите на претпријатието „Европа“ — Ш., продавницата бр. 5 на 33 во Ш., ресторанот „Македонија“ — Ш., приватниот дуќан на Б. М. од Ш., продавницата на „Центроколонијал“ во Ш., Инвалидското претпријатие „Тутун“ — Ш., бифето на угост. прет. „Македонија“ — Ш. и ресторанот „Македонија“ — Ш., ги одзел и противправно присвоил стварите опишани во диспозитивот на првостепената пресуда од т. 1—8 заклучно. Притоа, првостепениот суд нашол дека „во конкретниов случај се работи за едно продолжено кривично дело „тешка кражба“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, затоа што во еден временски период од 35 дена се извршени провалувања во 8 продавници, па стои временскиот континуитет, иако нападнатите објекти се различни“.

Врховниот суд на Македонија, откако ги разгледа списите и жалбените наводи, најде дека дејствијата извршени од обвинетиот не претставуваат едно продолжено кривично дело, бидејќи одземените ствари се на различни субјекти, нема истоветност на нападнатиот објект, одземени се ствари во општествена и приватна сопственост, а не се користени исти прилики. Од тие причини Врховниот суд ја преправи пресудата, па дејствијата под 1 до 8 ги квалификува како посебни кривични дела од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 269/69 од 7. VIII. 1969 година).

83. Фактот што обвинетиот оризот противправно го зел од магацинот во меѓувремето кога продавачот го изнесувал оризот и го носел на тезгата да го продава; што тоа одземање го вршел во пазарни денови, кога на пазариштето има многу народ; што не се обзирал на минувачите, туку слободно влегувал и излегувал од магацинот; што бил упорен при земањето на оризот и за временски период од еден месец зел ориз во вредност од 2.360 динари и што се осмелил да му го продава на самиот оштетен — продавачот, кога не можел да го продаде на други лица, сите тие и такви дејствија содржат елементи на кривично дело тешка кражба на дрзок начин од чл. 250, ст. 1, точ. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод за повреда на Кривичниот закон. Според наоѓањето на Врховниот суд, првостепениот суд правилно го квалификувал дејствието на обвинетиот како кривично дело тешка кражба, извршена на дрзок начин, по чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ. Обвинетиот оризот го земал од магацинот во меѓувремето кога продавачот го изнесувал оризот и носел на тезги да го продава и кога овој излегувал од магацинот обвинетиот влегувал внатре. Обвинетиот оризот го земал обично во пазарните денови — вторник и петок, кога на Бит-пазар има многу народ и, не обзирајќи се на минувачите, влегувал и излегувал од магацинот како да е негов. Обвинетиот бил упорен при земањето на оризот и за временски период од еден месец зел ориз во вредност од 236.600 с. динари. Обвинетиот земениот ориз го продавал во непосредна близина до продавачот, а кога не можел да го продаде целиот ориз на други лица, го продавал на самиот продавач. Сето ова укажува на тоа дека обвинетиот при земањето на оризот покажал дрскост. Затоа и Врховниот суд најде дека обвинетиот извршил кривично дело по чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ, и дека не стои наводот — дека неговото дејствие би требало да се квалификува по чл. 249, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 146/62 од 5. IV. 1962 година).

84. Кога обвинетиот во затворената просторија (дворот) ќе влезе со префрлување — прескокнување преку портата, со тоа тој врши кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Во дејствијата на двајцата обвинети се конзумирани сите елементи од кривичното дело — тешка кражба, по чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, бидејќи се утврди дека тие влегле во дворот на оштетениот на начин кој не е вообичаен за влегување во затворен

простор, па најнапред влегол првообвинетиот откако бил подигнат од второобвинетиот, а потоа, кога веќе влегол внатре во дворот, ја отворил главната влезна врата, па преку неа влегол и второобвинетиот. Судот смета дека влегувањето на обвинетиот во дворот на оштетениот на погоре наведениот начин претставува влегување во затворен простор, по пат на провалување, бидејќи тие употребиле сила за да се искачат преку ѕидот, со тоа што првообвинетиот бил подигнат од второобвинетиот, па таквиот начин на влегување во дворот на оштетениот не бил вообичаен поради тоа што во дворот можело да се влезе само преку вратата, но бидејќи таа била затворена, обвинетите одлучиле на таков начин да влезат во овој простор“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 37/74 од 6. III. 1974 година).

85. Кршењето на стаклото од прозорецот, кој бил затворен, сторено со намера преку него да се влезе во продавницата и противправно да се одземат туѓи ствари, претставува обид за извршување на кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд смета дека првостепениот суд правилно утврдил и заклучил дека во дејствието на обвинетиот, и по однос на делото од точка 6 на обжалената пресуда, стои кривично дело тешка кражба во обид по чл. 250, ст. 1, т. 1, а во врска со член 16 од КЗ.

Кршењето на стаклото на прозорецот, кој бил затворен, а со намера преку него да се влезе во продавницата и противправно да се одземе туѓ имот, претставува едно од дејствијата во извршувањето на кривичното дело тешка кражба, па бидејќи не дошло до провалување во продавницата поради тоа што се појавиле минувачи на улицата и обвинетиот бил забележан и избегал, затоа делото останало во обид.

Кршењето на стаклото е составен дел на извршувањето на кривичното дело, бидејќи тоа кршење му овозможува на сторителот на делото да влезе во просторијата и од неа да одземе и противправно да присвои туѓ имот.

Обвинетиот, со кршење на стаклото ја обил затворената просторија, а тоа обивање е еден од битните елементи на кривичното дело тешка кражба, кога постои намера да се изврши кривично дело, каков што е случајот кој и самиот обвинет го признава. Според член 16 од КЗ, извршителот е кривично одговорен и кога кривичното дело со смисленост го започнал, но не го довршил.

Според тоа, неоснован е жалбениот навод — дека нема обид, бидејќи обвинетиот не влегол во затворената просторија во која се мислело да се изврши кривичното дело“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 24/74 од 14. III. 1974 година).

86. Влегувањето низ отворен прозорец, кој се наоѓал над влезната врата, на тој начин што прво се ставени греди, по кои малолетникот се искачил до отворениот прозорец, а потоа се вовлекол во продавницата, претставува еден од начините за совладување на пречките за влегување во затворени простории, во смисла на „провалување“ од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Како што се гледа од списите, фактичката положба по делото, во однос на тоа дека кривичните дела се сторени онака како што утврдил првостепениот суд, не се напаѓа. Меѓутоа, жалбените наводи дека малолетникот делото го сторил преку отворен прозорец без стакло не стојат. Стои тоа дека прозорецот на продавницата „Нама“ во Дебар бил отворен односно без стакло, но малолетникот во продавницата не влегол на вообичаен начин, без употреба на сила или без напор. Во случајов прозорецот се наоѓал над влезната врата, односно на висина на 2 метра, така што тој морал да ја совлада таа пречка, како што и сторил со помош на некои греди кои ги ставил, и на тој начин се префрлил внатре во продавницата. Според тоа, првостепениот суд правилно ја утврдил и квалификацијата на делото“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 350/69 од 5. XI. 1969 година).

87. Како затворен простор се смета и просторот во еден куфер, па со тоа што со обивање на куферот се одземени ствари и противправно присвоени — е сторено кривично дело „тешка кражба“ од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, откако ја испита жалбата, обжалената пресуда и другите списи по делото, а во смисла на чл. 334 од ЗКП, го најде следното:

Жалбата на обвинетиот не е основана.

Не стои жалбениот навод на обвинетиот дека првостепениот суд погрешно го применил КЗ кога нашол дека обвинетиот со обивањето на заклучениот куфер сторил кривично дело тешка

кражба по чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ. Обвинетиот смета дека куферот фактички не претставува „затворен простор“ во смисла на цитираниот законски пропис. Врховниот суд наоѓа дека ова правно становиште на обвинетиот е неосновано и дека при неспорна фактичка положба — дека обвинетиот со претходно дотеран клуч, го отворил катанецот со кој бил заклучен куферот на оштетениот и од него зел 24.000 динари, првостепениот суд правилно нашол дека во таквото дејствие на обвинетиот се содржани сите одбележоци на кривичното дело тешка кражба по чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, односно дека првостепениот суд на неспорно утврдената фактичка положба правилно го применил и материјалното право. Имено, во смисла на споменатиот законски пропис, под затворен простор се подразбира секој простор кој е обезбеден со пречки кои се направени или наменети за заштита на просторот од непожелно влегување. Пречките не мораат да бидат толку јаки, за да мора да се употребува и сила за нивното отстранување. Важно е таа, со оглед на местото каде што е поставена, да биде подобна да означи дека тој простор е затворен. Пространството и димензиите на просторот се без влијание при одредувањето на поимот „затворен простор“, кој може да биде како подвижен така и неподвижен. Според тоа под „затворен простор“ се подразбира и куферот, доколку е тој заклучен, како што е во конкретниот случај“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 702/63 од 25. X. 1963 година).

88. Насилното грабнување на чантата од раката на оштетената, со намера да се прибави противправна имотна корист, претставува дрзок начин во смисла на чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Во однос на делото под 2 од диспозитивот на обжалената пресуда, Врховниот суд најде дека на правилно утврдената фактичка положба погрешно е применет Кривичниот закон. Првостепениот суд по ова дело утврдил во диспозитивот дека обвинетиот, со намера за себе да прибави противправна имотна корист, ненадејно се нафрлил и со употреба на сила од левата рака ѝ ја одзел чантата на оштетената, кога таа со својата другарка шетала покрај езерото, а во причините, објаснувајќи ја дејноста, навел дека ненадејно, без да биде забележан од неа, се нафрлил и насила, од левата рака, ѝ ја одзел чантата, по кое избегал. Како што се гледа од наведеното, во случајов не се работи за употребување на сила со цел да се скрши отпорот на оштетената, туку само за насилно грабнување на чантата од раката на оштетената, па според тоа не се работи за кривично дело разбојништво од чл. 252 од КЗ, туку за кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 2, т. 3 од КЗ, односно кражба извршена на дрзок начин“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 343/69 од 12. IX. 1969 година).

89. Кога со повеќе дејствија, е сторено едно продолжено кривично дело кражба, правната квалификација на продолженото кривично дело се одредува според дејствието што ги содржи елементите на најтешкиот вид на кривично дело кражба.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод дека првостепениот суд погрешно го применил кривичниот закон кога обвинетиот го огласил за виновен за едно кривично дело — тешка кражба од чл. 250, ст. 1, точка 1 од КЗ. Навистина, ако обвинетиот во секое дејствие, поединачно земено, не присвојувал туѓи движни ствари, чија вкупна вредност го надминува износот од 250 нови динари, а притоа имал можност такви да одземе т.е. кога судот утврдил дека обвинетиот немал намера да присвојува туѓи ствари до поголема вредност, не може со кумулација на вредноста на одземените ствари со сите дејствија што влегуваат во склопот на продолженото кривично дело ова продолжено кривично дело да се квалификува како кривично дело тешка кражба од чл. 250 од КЗ. Бидејќи, пак, првостепениот суд правилно утврдил дека обвинетиот на 29. IV. 1967 година, провалувајќи во магацинот на болницата при Медицинскиот центар во Прилеп зел и присвоил, со намера да се здобие со противправна имовинска корист, едно јагне од 16 кгр., 3 кгр. салама, 90 парчиња јајца, 0,560 кгр. кочоладо и 43 портокали, во вкупна вредност од 498,11 нови динари, правилно нашол дека обвинетиот сторил едно продолжено кривично дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ, иако во сите други случаи, со оглед на намерата на обвинетиот, стојат елементи на кривично дело од чл. 249 од КЗ, кога овие би биле сторени во стек“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 19/68 од 27. III. 1968 година).

90. Обвинетиот, кој со намера да прибави противправна имотна корист го турне тешко напиеното лице, кое поради напиената состојба ќе падне и не може да даде отпор, а потоа му го одземе портотелот, врши кривично дело „тешка кражба“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ, бидејќи туркањето на тешко опијанетиот претставува особено опасен начин на извршување на делото.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно ја утврдил фактичката положба. Првостепениот суд немал зошто да не верува на изјавата на оштетениот и на обвинетиот кои се поклопуваат, дека оштетениот, кога во напиена состојба ја напуштил кафеаната „Шајче“ во К., одејќи дома, бил стигнат од обвинетиот кога се наоѓал во бли-

зина на портата од својата куќа, бил турнат од обвинетиот и соборен на земја од тоа туркање, при што обвинетиот му зел 50,00 динари. Самиот обвинет кажува дека уште кога бил во кафеаната забележал дека оштетениот, плаќајќи ги порачките, вадел цели илјадарки и дека тогаш одлучил да му ги украде парите, поради што, по излегувањето од кафеаната, го следел и пред да влезе во својата куќа, на улицата го турнал и му ги зел парите. Обвинетиот не знаел колку пари има оштетениот, но претполагал дека има повеќе и при одземањето не одел кон прибавување на мала имотна вредност, за да може дејствието на обвинетиот единствено да се третира како кривично дело ситна кражба. Напротив, следенето на обвинетиот, неговото туркање на улицата, говори за една дрскост. Самиот факт дека обвинетиот не одел кон прибавување на мала имотна корист, кога од цепот на оштетениот зел 50,00 динари, сторил кривично дело кражба од чл. 250 од КЗ. Бидејќи, пак, ова дело е сторено на особено опасен и дрзок начин, во дејствието на обвинетиот се конзумирани сите елементи на кривичното дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 108/69 од 8. V. 1969 година).

91. Кога обвинетиот ќе наговори дете по пат на провалување да одземе туѓи движни ствари и тие да му ги предаде, па стварите противправно ги присвои — тој е извршител на кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ. бидејќи со кривично неодговорно лице се послужил како со средство за извршување на делото.

Иако кривично неодговорното лице (детето) е внук од син на оштетениот, ова кривично дело се гони по предлог во смисла на чл. 266 од КЗ, бидејќи обвинетиот, кој не е во сродство со оштетениот, е извршител на делото.

Од образложението:

„Врховниот суд смета дека првостепениот суд правилно нашол, дека обвинетиот сторил кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, од причините дадени од првостепениот суд, а и поради следното:

Обвинетиот, откако малолетниот првиот пат влегол во затворените простории на оштетениот и зел пари, па отишол и му ги предал на обвинетиот, му рекол и понатаму на истиот начин да влегува и да зема пари, сторил едно продолжено кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, а не малолетниот, кој е на 11 години. Малолетниот не е субјект на кривичното дело, затоа извршител на кривичното дело е обвинетиот, кој за извршување на кривичното дело се послужил, како со средство за извршување на делото, со малолетникот.

Неоснован е и жалбениот навод на обвинетиот дека кривичното дело што му се става на товар треба да се гони по приватна тужба, со оглед на тоа дека извршителот на делото е малолетникот, внук од син на оштетениот. Овој жалбен навод, според наоѓањето на Врховниот суд, е неоснован поради тоа што малолетниот е само физички извршител на дејствијата, а извршител на кривичното дело е обвинетиот, кој не е во никакво сродство со оштетениот, па не може да дојде до примена на чл. 266 од КЗ“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 225/70, од 3. VII. 1970 година).

92. Противправното одземање на ствари, од лице кое се наоѓа во безсознание при укажување на помош, претставува кражба на дрзок начин, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил Кривичниот законик кога нашол дека обвинетиот, кој е воспитаник на Воспитно-поправниот дом за малолетници, постапил на особено дрзок начин при укажувањето на помош на оштетениот, кој бил во безсознание, па таа состојба ја искористува и од внатрешниот џеб му го зел портофелот со 230,00 динари, кои противправно ги присвојува, бидејќи оштетениот не бил во можност да стори што и да било за заштита на својот имот, па дека во дејствијата се содржани сите одбележоци на кривичното дело од чл. 250, ст. 1, т. 3 од КЗ.

Поради тоа, не е основан жалбениот навод дека делото треба да се квалификува како „кражба“ од чл. 249 од КЗ и тој се одбива“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 444/69, од 20. XI. 1969 година).

93. Извршувањето на кривичното дело „разбојничка кражба“, во состав на група или банда, не е конститутивен елемент за потешкиот вид на ова кривично дело „тешки случаи на разбојничка кражба“, предвидено во чл. 253, ст. 1 од КЗ, доколку со употребената сила на оштетениот не му е нанесена тешка телесна повреда.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешил кога дејствијата на обвинетите ги квалификувал како кривично дело „тешки случаи на разбојничка кражба и разбојништво“, предвидено во чл. 253, ст. 1 од КЗ, наоѓајќи дека е извршена „разбојничка кражба“ во состав на

група. Според чл. 253, ст. 1 од КЗ „тежок случај на разбојничка кражба“ постои ако при извршувањето на разбојничката кражба — член 251 од КЗ (кој е затечен на кражба, па во намера да ја задржи украдената ствар употреби сила или закана дека непосредно ќе нападне на животот или телото) му се нанесе на некое лице тешка телесна повреда. Во конкретниов случај обвинетите се затечени на дело провална кражба, па оштетениот се обидел да ги фати и спречи, но тие, со намера да ги задржат стварите, физички го нападнале, но првостепениот суд не утврдил и дека му нанеле тешка телесна повреда, што е конститутивен елемент, а како конститутивен елемент го зел тоа дека обвинетиот делото го „сторил во состав на група“. Овој елемент е конститутивен за кривичното дело „тешки случаи на разбојништво“, предвидено во чл. 253, ст. 1, во врска со чл. 252 од КЗ. Имено, ако обвинетите како група, со употреба на сила или закана дека ќе се нападне на животот и телото, ја одземат туѓата ствар за да прибават противправна имовинска корист, тогаш тие го вршат потешкиот вид на кривичното дело. Но првостепениот суд утврдува дека „физичкиот напад врз оштетениот е извршен за да се задржи веќе одземената ствар, кога извршителите се затечени на дело“, па според тоа, извршителите како група не дејствувале пред да ја одземат стварта, а првостепениот суд не утврдил дека, откако ги одзеле стварите, некого тешко телесно да го повредиле“.

(Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 28/70 од 12. III. 1970 година).

94. Кога некое лице со провалување во затворени простории одземе и противправно присвои туѓи движни ствари со намера за себе да прибави противправно имотна корист, врши кривично дело „тешка кражба“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, без оглед на вредноста на противправно одземените ствари, освен во случаите кога сторителот имал намера да прибави имотна корист помала од 250 динари и ако одземените ствари не го надминуваат тој износ.

Погрешно е становиштето на првостепениот суд кога делото го квалификувал како обид на „тешка кражба“ од чл. 250, ст. 1, т. 1, во врска со чл. 16 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот, заедно со малолетниот, провалил во магацинот на Трговското претпријатие „Скопјекомерц“ на улица „Беласица“ во Скопје, и од него зел 8 волнени џемпери и неколку штрингли отпадна волна, сè во вредност од 160 до 250 динари, и нив ги присвоил со намера за себе да прибави противправна имотна корист.

Првостепениот суд понатаму утврдува дека намерата на обвинетиот не била да прибави противправна имотна корист под 250 динари.

Првостепениот суд греша кога смета дека делото останало во обид од причина што противправно одземените движни ствари не го надминуваат износот од 250 динари, односно кога смета дека кривичното дело тешка кражба може да се смета за свршено не само кога се утврдуваат околностите дека постои провалување, дека постоела и намера за прибавување на имотна корист над износот од 250 динари, туку и кога украдените ствари и вредноста навистина се над износот од 250 динари.

Во чл. 250 од КЗ дадени се повеќе облици на кривично дело тешка кражба. Сите облици на ова кривично дело од чл. 1 до 5 на ст. 1 претставуваат квалификаторен вид на кривично дело кражба од чл. 249 од КЗ. Според тоа, потребно е претходно да се утврди дали во дејствието на обвинетиот стојат елементите на кривичното дело кражба, па ако стојат, за утврдувањето на кривичното дело тешка кражба потребно е да се утврди дали постои квалификаторна околност од точ. 1 до 5.

Првостепениот суд утврдил дека во дејствието на обвинетиот стојат елементите на кривичното дело кражба, зашто утврдил дека обвинетиот зел и присвоил туѓа движна ствар и дека неговата намера не била да прибави мала имотна корист. При ваква положба, кога обвинетиот сторил дело кражба од чл. 249 од КЗ со провалување во затворени простории, како што правилно утврдил првостепениот суд, обвинетиот сторил кривично дело тешка кражба од чл. 250 од КЗ, а не обид на истото дело.

Кога некое лице со провалување во затворени простории, со намера да прибави противправна имотна корист земе и противправно присвои туѓа движна ствар — пари, хартии од вредност и др., врши кривично дело тешка кражба, без оглед на вредноста на противправно одземените ствари, освен во случајов, кога се утврди дека тој имал намера да прибави мала имотна корист под 250 динари.

Од горните причини Врховниот суд ја преправи пресудата и обвинетиот го огласи за виновен за кривично дело од чл. 250, ст. 1, точ. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 88/70 од 8. V. 1970 година).

95. Самото изнесување на стварите од станбените простории во дворот, каде што провалникот е затечен и стварите ги оставил и избегал, не претставува свршено кривично дело туку обид на тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1, во врска со чл. 16 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија наоѓа дека е основан жалбениот навод за погрешна примена на Кривичниот законик. Во конкретниов случај, иако обвинетиот куферот со стварите го изнел во дворот под прозорецот, тој нив ги оставил кога наишла

сопственичката, така што одземањето на стварите е осуетено. А кривичното дело е свршено само кога дошло до одземање на туѓите ствари. Самото преместување од едно место на друго во истиот стан или во просторот што припаѓа на тој стан, како што е дворот, не претставува одземање, туку обид тие ствари да се одземат од владението што го има сопственикот. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешил кога таа дејност на обвинетиот ја квалификувал како свршено кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1, иако требаше да го квалификува по чл. 250, ст. 1, т. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, поради што следуваше да се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 226/68 од 30. VIII. 1968 година).

96. Кривичното дело „утаја“, предвидено во чл. 254, ст. 4 од КЗ, се гони по предлог на оштетениот, без оглед на тоа дали присвоената ствар е од општествен или приватен имот, а согласно чл. 254, ст. 5 од КЗ.

Од образложението:

„Нема никакво сомнение дека согласно чл. 254, ст. 5 од КЗ, гонењето за кривично дело од чл. 254, ст. 4 од КЗ, без оглед на тоа дали се работи за ствари од приватна или општествена сопственост, се презема по предлог на оштетениот. Ова произлегува како од граматичкото толкување на чл. 254, ст. 5 од КЗ, така и од логичкото толкување: една работа е кога противправно ќе се присвои ствар која ќе се најде или до која случајно ќе се дојде — член 254, ст. 4-а друга е кога се оди на директно противправно присвојување на ствари кои претходно му се доверени на обвинетиот. Во првиот случај се работи за најдена ствар или за таква до која се дошло случајно, а во вториот случај се работи за противправно присвојување на ствари кои му се доверени на обвинетиот, па и неговата општествена опасност во овој случај е многу поголема. Токму затоа и кривичното гонење во првиот случај, само ако се работи за ствари од приватна сопственост, се презема по предлог на оштетениот, а за такви од општествениот имот се гони по службена должност додека, пак, во случајов од чл. 254, ст. 4 од КЗ — без оглед за каков имот се работи, гонењето се презема по предлог на оштетениот. Со оглед на горното, не стојат жалбените причини во жалбата на јавниот обвинител. Впрочем, во КЗ и нема никаков пропис дека, штом се работи за општествен имот, постапката треба да се води по службена должност, без оглед на тоа за какво кривично дело се работи. Од друга страна, има обратен пропис, чл. 254, ст. 5 од КЗ, кој изрично вели дека за кривично дело од чл. 254, ст. 4 од КЗ гонењето се презема по предлог од оштетениот, при што во

самиот овој пропис не се прави никаков исклучок во врска со стварите од општествена сопственост.

Врз основа на погоре изложеното, а согласно чл. 362 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 651/63 од 20. IX. 1963 година).

97. Во случаите кога стварите со поплавата се однесени на друго место, и на тој начин сопственикот го изгубил поседувањето, со присвојувањето што го извршил обвинетиот, — не се врши кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 5 од КЗ, туку кривично дело од чл. 254 од КЗ.

Од образложението:

„Материјалот, предмет на обвинението, бил од водата во поплавата однесен и натрупан далеку од просторот на сопственикот. Според тоа, тој материјал веќе не е во владение на сопственикот. А кражба за време на поплава стои ако се одземе ствар од туѓо владение, користејќи ја состојбата создадена со поплавата, како што е тоа предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 5 од КЗ. Меѓутоа, во конкретниов случај може да стои кривично дело од чл. 254 од КЗ, бидејќи се прибавува ствар која е најдена, се разбира доколку се утврди дека обвинетиот имал намера со земањето на стварите да прибави противправна имотна корист“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 235/63 од 10. IV. 1963 година).

98. Со тоа што обвинетиот, кој е раководител на продавница, противправно присвоил од доверените му пари 108.851,58 динари, кои ги потрошил за купување на лозови од југословенската лотарија, уплати на спортската прогноза и други игри на среќа, па немал објективна можност да ги врати, врши кривично дело „грабеж“, предвидено во чл. 255, ст. 1, во врска со чл. 322, ст. 2 од КЗ, а не кривично дело „послужување за шпекулативни цели“ предвидено во чл. 323, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Наводите во жалбата дека во дејноста на обвинетиот постоело кривично дело послужување од чл. 323, ст. 2 од КЗ, Врховниот суд наоѓа дека се неосновани. Напротив, и овој Суд наоѓа, како што правилно нашол и првостепениот суд, дека во дејноста на обвинетиот постои кривично дело грабеж од чл. 255, ст. 1, во врска со чл. 322, ст. 2 од КЗ. Ова поради тоа што, иако во случајов не е спорно дека обвинетиот парите од дневните пазари ги земал и трошел на играње на спортска прогноза, лото

и лотарија, не може да стане збор за кривично дело послужување поради шпекулација од чл. 323 ,ст. 2 од КЗ, затоа што намерата на сторителот на ова кривично дело за враќање на парите со кои се служел треба да биде реална, а не сврзана со ризик тие за претпријатието дефинитивно да бидат изгубени. Со други зборови, обвинетиот во случајов би требало во секој момент да биде во можност од свои сопствени средства да ги врати парите со кои се послужил, па да се прими дека имал намера парите само привремено да ги употреби. Не е спорно дека таква можност кај оптужениот не постоела. Во конкретниов случај обвинетиот знаел дека, играјќи лото, лотарија, и спортска прогноза, може дефинитивно да ги загуби парите“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 142/69 од 8. V. 1969 година).

99. Со противправното присвојување на 1.182.298 динари, доверени во службата од страна на повеќе лица, со претходно договарање, се врши кривично дело „грабеж“, предвидено во чл. 255 од КЗ, без оглед на тоа што секој од обвинетите зел помалку од 1.000.000 динари.

Од образложението:

„Разгледувајќи ги жалбите, обжалената пресуда и сите списи по делото, имајќи ја притоа предвид одредбата на чл. 354 од ЗКП, Врховниот суд на Македонија го најде следното:

Жалбите на двајцата обвинети се неосновани.

Не стои жалбениот навод на обвинетиот Г. дека првостепениот суд погрешно го применил законот кога нашол дека во дејствието што го тој сторил и што е предмет на обвинението биле содржани нужните елементи на кривичното дело грабеж по чл. 255 од КЗ и дека судот не ги дал причините зошто во случајов би требало да се примени споменатиот законски пропис. Како што се гледа од обжалената пресуда, првостепениот суд, на правилно утврдената фактичка положба — дека двајцата обвинети договорно ја присвоиле и поделиле сумата од 1.038.861 динар од дневните пазари на продавницата бр. 12 на трговското претпријатие „Центроколонијал“ во Скопје, која фактичка положба жалителот сега со ништо не ја напаѓа, правилно го применил законот кога нашол дека во таквото дејствие се содржани сите битни елементи на кривичното дело грабеж по чл. 255, ст. 1 од КЗ, кое дело обвинетите го сториле како соизвршители, бидејќи за квалификацијата на делото од важност е вкупната сума што заеднички ја присвоиле и која изнесува над 1.000.000 дин., а не која сума секој од обвинетите при делбата ја примил, како што правилно оценил и првостепениот суд. Поради тоа, жалбата се одбива како неоснована“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 471/63 од 10. VII. 1963 година).

100. Давање иницијатива и преземање на конкретни дејствија управени кон тоа како другите учесници треба да го извршат грабежот на златниот накит и златните предмети од стоковната куќа, набавување на опрема која ќе служи за полесно извршување на кривичното дело, создавање на ситуација со заговорување на продавачот за да се сокријат директните извршители и по извршувањето на делото примањето на стварите, изнесување надвор од земјата и обид тие да се продадат, на сторителот му даваат белези на соизвршител на кривичното дело од чл. 255 од КЗ, а не на помагач или поттикнувач во смисла на чл. 19 или 20 од КЗ.

Од образложението:

„Ваквата фактичка положба го оправдува заклучокот на судот дека обвинетиот С. сакал делото да се изврши заеднички, па и за себе, што е субјективна страна на делото, а и дека објективно презел дејствија кои го овозможуваат извршувањето на самото дело — така тој учествува во набавката на стварите што ќе служат при извршувањето на делото, создава ситуација со разговорот што го водел со продавачката, свртувајќи го нејзиното внимание — да се сокријат обвинетите К. и Т., а по извршеното одземање да ги прима стварите, ги носи надвор од земјата и се обидува да ги продаде. Според тоа, обвинетиот делото го сака и како свое и со своите дејствија овозможува крајбата да се изврши, а по нејзиното извршување одземените ствари да се изнесат од земјата и да се продадат — со што се остварени субјективно објективните елементи на делото, па тој се јавува како соизвршител. При таква положба, Врховниот суд наоѓа дека не е битно тоа што обвинетиот С. не зел учество во директното обивање на витрината и во директното одземање на стварите, бидејќи за неговата улога на соизвршител е од значење тоа што делото го сака како свое и презел дејствија кои објективно придонеле за извршување на делото. Тој во случајов не само што ја дава идејата (во што се содржани одбележоци на поттикнувач — чл. 19 од КЗ), дава совети како делото да се изврши и учествува во набавката на опрема за извршување на делото (во што се содржани одбележоци на помагач (чл. 20 од КЗ), туку презема и други дејствија кои директно го овозможуваат извршувањето на делото, како што е свртувањето на вниманието на продавачката за да се сокријат другите извршители и, најпосле, тој учествува во противправната поделба на украдените ствари, така што целата криминална активност му дава белег на извршител, односно соизвршител на делото.

Од тие причини Врховниот суд наоѓа дека нема никакво оправдување делото што го извршил оптужениот С. да се квалифицира по чл. 279 од КЗ, или кое и да било друго дело, освен она што го квалификувал првостепениот суд. Поради тоа овој суд наоѓа дека и Кривичниот законик е правилно применет“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 662/74).

101. Кога оштетените лица за правењето на маѓии свесно му даваат награда на лицето што се занимава со баење и гатање, тогаш не стои битниот елемент на кривичното дело измама од чл. 258 од КЗ, бидејќи имотната штета дошла како резултат на нивната волја и свест.

Од образложението:

„За да стои кривично дело измама, битно е лажното претставување, прикривање или изопачување на фактите да предизвика заблуда кај некое лице, па слетствие на таква заблуда тоа да стори нешто на штета на својот имот. Во случајов судот наведува дека обвинетата оштетените ги довела во заблуда со тоа што им ветувала дека со маѓии ќе ги отстрани нивните неволји. Таквото ветување не претставува никакво лажно прикажување на фактите, бидејќи таа вистинито говорела дека ќе прави маѓии. Оштетените и сами, поради својата верска заблуда и недоволна просветеност, биле свесни дека наградата ја даваат за правење на маѓии. При таква положба, значи, тие свесно ја давале наградата на обвинетата, а не како последица на некаква обмана која обвинетата ја предизвикала кај нив со лажно прикажување на фактите. За да стои кривичното дело измама, во изреката на пресудата треба да бидат наведени фактите кои биле лажно претставени и како такви предизвикале заблуда кај оштетените и, како последица на ваквата заблуда тие да одлучиле да дадат нешто од својот имот, со кое се оштетиле, а за кое не биле свесни. Меѓутоа, ако оштетените верувале во маѓии и ако тие свесно и давале награда на обвинетата за правење на маѓии, тогаш не се гледа со кои факти и со какви дејствија обвинетата ги довела во заблуда оштетените“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 50/63 од 6. II. 1963 година).

102. Кривичното дело измама од чл. 258 од КЗ може да биде сторено само со смисленост. Ова поради тоа што оној што другото со лажно претставување на фактите или прикривање на таквите го доведува во заблуда нешто да стори на штета на својот или туѓ имот, секогаш е свесен и сака жртвата да ја доведе во заблуда со лажно ветување или убедување.

Од образложението:

„По прашањето за примена на материјалниот закон на утврдената фактичка положба, Врховниот суд не го дели мислењето на обвинетиот и неговиот бранител дека тој е неправилно применет, односно дека измамата во случајов од чл. 258 од КЗ била извршена од небрежност. Ова кривично дело може да се изврши само со смисленост. Сторителот на кривичното дело, во смис-

ла на чл. 7, ст. 4 од КЗ, одговара на небрежноста само тогаш кога за односното дело се одговара за небрежност. Во одредбата на чл. 258 од КЗ не е предвидена одговорност за небрежност, што е сосема нормално, бидејќи оној што другото мами за себе да прибави материјална корист со лажно прикажување или со прикривање на фактите, тој секогаш е свесен и сака да ја доведе во заблуда жртвата со ветувања или убедувања, каков што е овде случајот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 368/63 од 25. V. 1963 година).

103. Лажното претставување дека се поседува земјишна парцела со локација за изградба на индивидуална семејна кука и нејзиното продавање за 180.000 динари, иако сето тоа не се поседува, претставува кривично дело измама од чл. 258 од КЗ.

Од образложението:

„Од изведените докази е утврдено дека обвинетиот лажно им претставил на оштетените дека има плац со локација за изградба на кука и им го продал за 180.000 динари, која сума оштетените му ја исплатиле, иако обвинетиот не поседувал никаков плац. Ова го изјавиле оштетените, а и обвинетиот на претресот го признал делото и изјавил дека тоа го сторил затоа што бил во слаба материјална положба. При таква положба првостепениот суд правилно нашол дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое е огласен за виновен. Наводот во жалбата дека во случајов се работело за имотноправен однос не е основан, бидејќи обвинетиот со доведување во заблуда на оштетените успеал да ги наведе да му платат 180.000 динари и затоа што обвинетиот во вакви односи стапил со оштетените со цел да ги наведе да му ја платат горната сума, со чија вредност сакал да прибави противправна имотна корист. Воопшто секој имотноправен договор, ако е од едната страна склучен со цел на тој начин да се прибави противправна имотна корист иако истата странка, за да ја наведе другата да склучи договор, изнесува лажни факти, претставува кривично дело измама од чл. 258 од КЗ, а не редовен имотноправен однос. Затоа нема повреда на кривичниот закон со тоа што обвинетиот е огласен за виновен за ова кривично дело“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 440/63 од 19. VI. 1963 година).

104. Со тоа што обвинетиот како осуденик, додека се наоѓал на издржување на казната во КП Дом, како книговодител во занаетчишкиот погон, со цел за себе да прибави противправна имотна корист, при книжењето на паричните примања на осудените лица, извршил префрлување на парични износи од картичките на едните во картичките на другите, договорно со последните по пуштањето им така примените парични износи да му ги дадат, не сторил кривично дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од чл. 314-а ст. 1 од КЗ, туку кривично дело измама од чл. 258, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека во дејствието под 1 од диспозитивот на обжалената пресуда се содржани сите одбележоци на кривичното дело измама по чл. 258, ст. 1 од КЗ, а не од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ. Имено, обвинетиот, извршувајќи префрлувања на сумите од картичките на едни затвореници во картичките на други затвореници ја довел во заблуда управата на Домот, на овие вториве затвореници, на чии картички е извршено префрлување на сумите, да им исплатува повеќе отколку фактички тие заработиле. Ова исплатување било во крајна линија во корист на обвинетиот, на кого лицата на чии картички е извршено префрлувањето требало подоцна овие суми да му ги исплатат, како што и станало со некои лица. Сето ова обвинетиот го правел договорно со лицата на чии картички вршел префрлување на сумите. Според тоа, очигледно е дека обвинетиот ова го сторил со намера да прибави за себе противправна имотна корист, а на штета на осудените лица, чии картички обвинетиот ги поништил, а сумите наведени во нив ги префрлил на картичките на други осудени лица“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 386/63 од 18. VII. 1963 година).

105. Со тоа што обвинетите како одговорни лица во стопанската организација, составиле лажни исправи дека во настанатиот пожар изгорела стока за сума од 1023 динари, иако таква не изгорела и овие исправи ги доставиле на Заводот за осигурување на имоти и лица за да ја наплатат вредноста на име надоместок на штетата по основ на осигурување од пожар, не сториле кривично дело злоупотреба на овластувањето во стопанството од чл. 213в, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело фалсификување на службена исправа од чл. 219, ст. 1 од КЗ во стек со кривично дело измама од чл. 258 од КЗ.

Од образложението:

„Што се однесува до примената на КЗ и до правната квалификација на дејствијата на сите тројца обвинети, нивните жалбени наводи се делумно точни. Точен е жалбениот навод дека во

нивните дејствија не стои кривично дело од чл. 213-в од КЗ. Во случајов е оштетен Заводот за осигурување — значи установа како и секоја друга, а не заедницата како таква, односно нејзините фондови. Во чл. 213-в од КЗ всушност станува збор за противправно прибавување на средства од заедницата, меѓу другото и по пат на исправи со неистинита содржина. Со овој член од КЗ, односно во овој член е инкриминирана токму таквата дејност. На ова укажуваат, меѓу другото, и специфичните начини на вршење на ова кривично дело — создавање и држање на недозволенни фондови; лажни биланси; лажни процени, или инвентарирање, што е сè управено токму на противправно прибавување на средства од заедницата како таква, а не од една одредена стопанска организација или установа. Токму во овој ред и во овој правец е упатена и инкриминацијата на противправното прибавување на средства од заедницата и по пат на составување на исправи со неистинита содржина, како што е во конкретниот случај. Во праксата постои и противправно прибавување на средства и од друга стопанска организација или установа, па и по пат на правење и употреба на лажни исправи, односно со неистинита содржина, но ова претставува посебно кривично дело зависно од нападнатиот објект и виноста на сторителот. Иако и со вакви дејности се напаѓа имотот на овие стопански организации или установи, кој е прирамнет на оштотонародниот имот, сепак тука се работи за одредена стопанска организација или установа на која таквиот имот и е доверен, таа со него располага, се грижи да го одржи и со него да создаде нови вредности, а се тоа ја тера доверениот имот добро да го чува“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 185/64 од 2. VI. 1964 година).

106. Со тоа што обвинетиот изнесувал лажни факти по однос на тоа дали ќе ја земе за жена оштетената и што тоа го правел за да ја наведе на полно општење, не сторил кривично дело од чл. 258, ст. 1 од КЗ, бидејќи нема намера да се прибави противправна имотна корист, туку имал намера да ги задоволи половите барања.

Од образложението:

„Врховниот суд ја разгледа обжалената пресуда со сите списи по предметот, па одлучи како во диспозитивот од следните причини:

Основана е жалбата на обвинетиот дека првостепениот суд не ја утврдил правилно и потполно фактичката положба по делото. Од пресудата е видно дека судот утврдил оти обвинетиот ѝ наведувал лажни факти на оштетената по однос на неговата брачна состојба и по однос на тоа дали ќе ја земе за жена оштетената, со која инаку обвинетиот стапил во интимни односи и по-

веќе денови живеел вонбрачно. Исто така, видно е дека судот утврдил оти за времето додека живеел со оштетената добил од неа 15.000 динари со кои намирил некои свои потреби и зел некои ситни предмети. Со тоа нашол дека се конзумирани сите одбележоци на кривичното дело измама од чл. 258, ст. 1 од КЗ.

Врховниот суд, меѓутоа, најде дека првостепениот суд не ја испитал положбата по однос на решавачкиот факт, а тоа е со каква намера ги сторил овие дејствија обвинетиот. Кривичното дело измама од чл. 258, ст. 1 од КЗ е имотнокривично дело и тоа стои само тогаш кога сторителот, со намера да прибави за себе или друг некаква противправна имотна корист, доведе во заблуда некое лице, со наведување на лажни факти по однос на располагањето со својот имот т.е. ако го наведе ова лице да стори или да не стори нешто на штета на својот имот. Користа, значи, треба да е имотна, од една страна, а и штетата треба да е имотна, а не и некоја друга. Оваа намера за прибавување на противправна имотна корист судот не утврдил дека стоела кај обвинетиот. Судот не дава никакви причини во пресудата за тоа. Од причините на пресудата се гледа дека обвинетиот изнесувал лажни факти по однос на тоа дали ќе ја земе за жена оштетената, т.е. дали ќе ја остави жената со која бил во брак, но не се гледа зошто обвинетиот сето тоа го правел. Тој, на пример, живеел со оштетената како со жена повеќе денови, склучил со неа веридба, ја одвел во градот С. и во својот стан, но не е утврдено од судот зошто сето тоа го правел, дали за да ја наведе оштетената да му ги даде овие 15.000 динари и нив противправно да ги присвои или за нешто друго. Ако обвинетиот сето ова го правел за да живее полово со оштетената, тогаш во неговите дејствија не може да стои кривично дело измама од чл. 258, ст. 1 од КЗ, бидејќи не стои намера за прибавување на противправна имотна корист, а оваа друга корист т.е. задоволувањето на неговите полови барања не е елемент на ова кривично дело. За да се утврди ова, Врховниот суд, врз основа на чл. 363 од ЗКП, одлучи да ја укине пресудата и да нареди повторен претрес, на кој ќе треба да се испитуваат само фактите во оваа смисла“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 175/63 од 13. III. 1963 година).

107. Со тоа што обвинетиот на 22. II. 1958 година ја запалил старата куќа, а на 17. X. 1958 година амбарот при што изгореле и трлото и соседните згради на оштетениот, извршил едно продолжено кривично дело од чл. 268, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Правилно првостепениот суд нашол во случајов дека стои едно продолжено, а не две кривични дела од чл. 268, ст. 1 од КЗ, иако куќата била запалена во месец февруари, а амбарот во месец

октомври, од причина што е очигледно дека обата палежи во надворешниот свет се манифестираат како една единствена промена по однос на имотот на оштетениот, која обвинетиот сакал да ја оствари и која била опфатена со единствена смисленост. Во случајов, според мислењето на Врховниот суд, временското растојание меѓу обете дејствија на обвинетиот нема решавачко влијание за оцена дали се работи за едно продолжително или две посебни кривични дела, бидејќи другите околности под кои е сторено, како од објективна, така и од субјективна страна, укажуваат дека се работи за едно единство, т. е. за едно продолжено кривично дело“.

(Врховен суд на Македонија, НРМ — Кж. бр. 550/62 од 7. XI. 1962 година).

108. Кога обвинетиот во својот двор во градската населба чува опасен и агресивен овчарски пес (шарпланинец), врзан само со танка жица, без корпа на муцката, па како последица на таквото пропуштање на обвинетиот, песот се отпуштил и го нападнал и усмртил петгодишното дете, кое влегло во дворот да си игра, врши кривично дело доведување во опасност животот и имотот со општо опасно дејствие од небрежност, од чл. 268, ст. 4, во врска со ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Обвинетиот со општоопасно средство предизвикал опасност за животот на луѓето и како резултат на тоа настапила смрт кај петгодишното дете. Во случајот кучето што го чувало обвинетиот било опасно, а не го обезбедил за да ја заштити сигурноста на луѓето. Имено, тој, иако знаел дека кучето е опасно по животот на луѓето, го врзувал само со танка жица, која не била доволно сигурна, поради што дошло тоа да се отпушта. Ваквиот однос укажува на тоа дека обвинетиот бил свесен оти ќе настапи забранета последица, но лекомислено сметал дека до тоа нема да дојде, или ако кучето нападне некого нема да дојде до штетна последица. Во овие дејствија на обвинетиот стојат одбележоците на кривичното дело тешко дело против општата сигурност од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 268, ст. 2 од КЗ, бидејќи нападнатото дете е усмртено“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 75/73 од 14. III. 1974 година).

109. Се смета за сторител на кривично дело доведување во опасност животот и имотот со општоопасно дејство и средство од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 268, ст. 4 од КЗ и оној кој на шестгодишно дете му даде да си игра со наполнет пиштол, од кој детето пукало во својот татко, нанесувајќи му смртоносни повреди.

Од образложението:

„Не стои наводот во жалбата на обвинетиот за неправилна правна квалификација на дејствието. Имено, првостепениот суд примил дека опишаното дејствие претставува кривично дело — тешко дело против општата сигурност по чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 268, ст. 3 од КЗ. Ова затоа што обвинетиот, давајќи му го својот пиштол на шестгодишното дете да си игра со него, т. е. давајќи му општоопасно средство, предизвикал опасност по животот на луѓето, во резултат на кое дошло и до лишување од живот на таткото на детето. Правилно првостепениот суд примил дека обвинетиот бил свесен дека пиштолот, кој бил полн со осум куршуми, претставува општоопасно средство и дека неговото давање на детето претставувало општоопасно дејствие, кое може да предизвика забранета последица, но лекомислено сметал дека таа нема да настапи. Од ова јасно произлегува дека не може ни збор да стане за тоа дека дејствието на обвинетиот претставува кривично дело од чл. 141 од КЗ, како што тој смета. При ова без значење е околноста што револверот бил закочен, од причина што и при таква положба постоела опасност, посебно имајќи предвид дека револверот обвинетиот му го дал на дете, кое не е свесно за функцијата на одделни делови на пиштолот, па и за евентуалните последици, до кои и дошло“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 159/74 од 9. IV. 1974 година).

110. Обвинетиот, кој е директор на Градежно-услужното претпријатие, одговара за административно-управното раководење, па не се смета како одговорно лице при раководењето и изведувањето на градежните работи во смисла на чл. 270 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд, одлучувајќи по жалбите, нашол:
Жалбата на обвинетиот А. С. е основана.

Стои жалбениот навод за повреда на КЗ по чл. 344, ст. 1 од ЗКП. Првостепениот суд го повредил законот во тоа што погрешно земал дека дејноста која му се става на товар на обвинетиот С., претставува кривично дело по чл. 270, ст. 2, во врска со чл. 273, ст. 3 од КЗ. Кривичното дело непрописно и неправилно изведува-

ње на градежни работи се состои во постапување кое е спротивно на прописите или општопознатите технички правила за градежништвото, а како последица на тоа треба да е предизвикана опасност по животот на луѓето или по имотот во поголем обем. Сторител на ова кривично дело може да биде само одговорно лице, кое ја изведува односната градежна работа. Такво лице е, пред сè, надзорниот инженер, кој раководи со градежната работа, по тоа она лице што врши функција на одговорен надзор при изведувањето на градежните работи и сл. Меѓутоа, во конкретниот случај не е спорно дека обвинетиот С. има својство на директор во претпријатието за градежни услуги „Солидна работа“ во Б., дека тој не е никаков стручњак за градежните работи, и дека за вршењето на надзор постои палир. Споменатото претпријатие има повеќе сектори на работа со посебен стручен кадар, а обвинетиот С., како директор на ова претпријатие, само е одговорен за административно управното раководење со претпријатието, но во никој случај не може да се смета како одговорно лице при раководењето и изведувањето на градежните работи, за кое е потребна соодветна стручна спрема. Поради ова, а во смисла на чл. 330, точ. 1 од ЗКП, Врховниот суд го ослободи обвинетиот С. од обвинение за кривично дело — непрописно и неправилно изведување на градежни работи по чл. 270, ст. 2, во врска со чл. 273, ст. 3 од КЗ, затоа што делото за кое се обвинува според закон не е кривично дело, па во таа смисла ја преправил првостепената пресуда — чл. 365 од ЗКП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 232/63 од 8. V. 1963 година).

111. Полскиот пат кој претставува површина меѓу нивите и каналот за наводнување, ако служи за движење на луѓето и возилата т. е. ако на таа површина се врши сообраќај во смисла на чл. 10 од ОЗБС, се смета за пат во смисла на чл. 271 од КЗ.

Од образложението:

„Исто така, овој суд го ценеше жалбениот навод за повреда на материјалниот закон сторена со нападнатата пресуда, но најде дека е неоснован. Имено, во случајов правилно првостепениот суд нашол дека и полски пат се смета како пат во смисла на чл. 271, ст. 1 од КЗ, а согласно чл. 10 од Основниот закон за безбедност на сообраќајот на патиштата („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 15/70). Имено, пат според овие прописи се смета секој јавен пат и друга површина на која се врши сообраќај. Полскиот пат, каков што е во конкретниот случај, претставува таква површина меѓу нивите и каналот на реката Струмешница, тој служи за движење на луѓе и возила кои имаат потреба од тоа. Од овие причини, овој суд наоѓа дека и полскиот пат, по својата природа и намена, треба да се смета како пат на кој можат, поради неправилно и непрописно во-

зење, да настапат последици на кривично дело од чл. 271, ст. 1 односно чл. 273 од КЗ. Првостепениот суд правилно го применил Кривичниот законик кога зел дека дејствието на обвинетиот е извршено на полскиот пат во смисла на чл. 271 од КЗ, како заштитен предмет на инкриминацијата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 41/71 од 8. IV. 1971 година).

112. За постоење на кривичното дело „неукажување помош на лице повредено во сообраќајна несреќа“ предвидено во чл. 271-а од КЗ, не е релевантно дали повредувањето е причинето на прометно место на кое минуваат моторни возила или пешаци, кои би можеле да му укажат помош на повредениот.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, нема ни повреда на КЗ по однос на второто кривично дело од чл. 271-а од КЗ. При неспорно утврдената фактичка положба, што се однесува до бегането на обвинетиот од местото на настанот, и тоа непосредно по судирот во рампата и паѓањето на покојната од моторот, а при правилно утврдената фактичка положба и по однос на душевната состојба на обвинетиот и неговата пресметливост во моментот на извршувањето на кривичното дело од чл. 271 односно 273 од КЗ, и според наоѓањето на Врховниот суд, на лице се сите нужни елементи од кривичното дело од чл. 271-а од КЗ. Имено, обвинетиот Мирчевски со своето моторно возило предизвикал повредување на покојната и веднаш потоа избегал од местото на настанот, без да се обиде да и укаже каква и да било помош на настраданата која тогаш уште била жива. Според наоѓањето на Врховниот суд, за постоење на ова кривично дело не е релевантно тоа дали повредувањето на оштетената се причинува на место кое е прометно, на кое минуваат други моторни возила или, пак, пешаци односно луѓе кои можат да укажат помош на оштетениот. Во случајов е релевантно и од кривично правно значење е држењето на самиот обвинет односно на самиот возач на моторното возило, дури без оглед на тоа дали е тој кривично одговорен за нанесената повреда на оштетениот. Во случајов, пак, дотолку повеќе не стои наводот на обвинетиот, со оглед на тоа дека судирот со рампата и повредувањето на оштетената се случил ноќе, околу 23 и половина часот, значи во време кога и укажувањето на помош од други лица е отежнато, па дотолку била и поголема обврската на обвинетиот на оштетената да ѝ укаже помош, кога веќе самиот бил во таква можност, со оглед на околноста дека тој останал неповреден“.

(Пресуда на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 21/62).

113. Соизвршител на кривичното дело од чл. 268, ст. 3, во врска со чл. 273, ст. 4 од КЗ, е како оној што го ставил детонаторот во топовскиот удар (петардата), така и оној што топовскиот удар го активирал, па дошло до експлозија, од што настанале забранетите последици, бидејќи дејствувале со заедничка цел.

Од образложението:

„Не е основан жалбениот навод на одбраната дека обвинетиот С. со тоа што во топовскиот удар го ставил детонаторот и на тој начин го подготвил топовскиот удар, па така подготвен му го дал на обвинетиот К., само помогнал во извршувањето на делото, па бидејќи тоа го сторил од небрежност, тој, согласно чл. 20, став 1 од КЗ не е кривично одговорен, а поради следното:

Обвинетиот С. и обвинетиот К. ги презеле дејствијата со намера топовскиот удар да се активира и да дојде до експлозија. Дејствувањето на двајцата е со заедничка цел. Според тоа, меѓу нив постои договор, иако е тој постигнат со конклюдентни дејствија за заедничко дејствување. А лицата кои остваруваат заедничка цел, одговорни се не само за последиците од сопственото дејствување, туку и за последиците од дејствувањето на другиот и последиците на вкупното дејствување. Таквите лица се соизвршители на делото, а не дека едниот се јавува како помагач, а другиот како извршител. Бидејќи со експлозијата на топовскиот удар на Градскиот стадион дошло до тешко повредување на 8 лица и до лесно повредување на 14 лица, а според своите лични особини можеле да знаат или биле должни да знаат дека такви последици ќе настапат, затоа и двајцата сториле кривично дело од чл. 273, ст. 4, во врска со чл. 268, ст. 3 од КЗ.

Од тие причини во овој дел жалбата на оптужениот не е основана“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Скопје, Кж. бр. 154/69, од 20. XI. 1969 година).

114. Кога кондуктерот му дал налог на шоферот на автобусот да тргне без претходно да се увери дали сите патници се слезени, па поради ваквото негово пропуштање еден од патниците, кој бил во фаза на слегување, изгубил рамнотежа, паднал под тркалата на автобусот и го загубил животот, во таквата негова дејност се стекнати сите одбележоци на кривично дело — тешко дело против јавниот сообраќај од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ, а не кривично дело доведување во опасност животот и имотот со општоопасно дејствие или средство од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 268, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Овој суд по повод жалбата и по службена должност најде дека првостепениот суд на правилно утврдена фактичка положба

погрешно го применил КЗ, кога нашол дека во дејствијата на обвинетите се содржани одбележоци на кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 268, ст. 2 од КЗ.

Со самиот факт што обвинетиот како кондуктер му дал налог на возачот автобусот да тргне без претходно да се увери дали се сите патници слезени, па поради ваквото пропуштање допуштил автобусот предвреме да тргне, поради што сега пок. Р. при тргнувањето изгубила рамнотежа и паднала, при што добила тешки телесни повреди, како последица на кои по неколку дена и починала, тоа јасно произлегува заклучокот дека обвинетиот го сторил основното кривично дело од чл. 271, ст. 1 од КЗ, бидејќи ова кривично дело го врши и оној кој на друг начин ќе го загрози јавниот сообраќај на мостовите, патиштата, улиците и со тоа ќе предизвика опасност по животот на луѓето и имотот од поголем обем“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 242/74).

115. Неправилното и непрописното движење на пешакот по сообраќајницата не ја исклучува кривичната одговорност на возачот за кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ, ако тој во конкретната ситуација не ја усогласил брзината според постојните услови — а тоа е причината за смртта на пешакот.

Од образложението:

„Според наоѓањето на Врховниот суд, фактичката положба е правилно и потполно утврдена. При положба во која обвинетиот сега покојната ја забележал дека се движи по банкината на околу 100 метри, на 53 метри, кога таа почнала да го преминува патот, тоа првостепениот суд не погрешил кога нашол дека обвинетиот во случајов не ја сообразил брзината со конкретните услови на патот, бидејќи продолжил да вози со несмалена брзина од 65,5 км. на час, па и откако забележал дека сега покојната почнала да го преминува коловозот, ништо не презел во смисла да ја одбегне сообраќајната несреќа, и со тоа дозволил да дојде до несаканата последица. Значи, ако обвинетиот во случајов ги почитувал сообраќајните прописи, односно ако го прилагодил возењето кон конкретните услови на патот, до сообраќајната несреќа немаше да дојде. Меѓутоа, тој така не постапил, па правилно првостепениот суд заклучил дека обвинетиот со своето неправилно постапување дозволил да дојде до сообраќајната несреќа.

Стои тоа дека и сега покојната со своето поведење — непочитување на сообраќајните прописи — движење по автопатот придонела да дојде до сообраќајната несреќа. Меѓутоа, таквото поведење на покојната не го ослободува обвинетиот од кривичната одговорност“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 750/73 од 26. II. 1974 година).

116. Брзината на моторното возило, возачот мора да ја прилагоди кон околноста дека од спротивна насока доаѓа возило со долги светла и кон околноста дека своето возило го управува со соборени светла.

Управувањето на запрежно возило на јавен пат ноќе, без да е возилото означено со фенер и рефлексни стакла, е неправилно.

Кога до сообраќајната несреќа дошло поради горните неправилности, тогаш и двајцата возачи се кривично одговорни за кривично дело од чл. 273, во врска со чл. 217 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, жалбените наводи и предлози, како и по проучувањето на нападнатата пресуда, најде:

Жалбите не се основани.

Не се спорни решавачките факти, а имено, дека обвинетиот Ж., управувајќи со моторното возило што му било доверено со брзина од околу 60 км. на час по патот — Тетово — Качаник, пред селото С. требал да се размине со друго возило, кое му доаѓало од спротивна насока. Притоа, не е спорно дека обвинетиот Ж., бидејќи било ноќе, светлото на возилото го променил од долго на соборено, додека светлото на возилото од спротивната насока било големо и не соборено. Исто така, не е спорно дека во иста насока се движело и неосветленото запрежно возило, со кое управувал обвинетиот С. М. На тој начин, кога обвинетиот Ж. се разминал со возилото од спротивната насока, при што не ја намалил брзината, веднаш го видел пред себе запрежното возило, скршнал малку лево, а потоа удрил со предниот десен дел во задната страна на запрежното возило, од што патникот М. И. од село С. добил такви повреди, од кои веднаш починал. Исто така, во таа несреќа добил тешки повреди и коњот, кој по два дена пцовисал.

Од горната положба Врховниот суд наоѓа дека до несреќата дошло поради тоа што и двајцата обвинети направиле такви пропусти, кои го предизвикале сударот. Имено, обвинетиот Ж. не ја сообразил брзината кон условите на патот и возилата, т. е. со фактот дека вози ноќе и со соборени светла и дека од спротивна насока му доаѓа возило со долги светла. Доколку тој водел сметка за тие околности, до несреќата немаше да дојде, а и според наодот на вештото лице брзината на управуваното возило требал да ја сведе на 28 км. на час, но тој така не постапил. И обвинетиот С. не смеел да го управува запрежното возило ноќе без светло и рефлексни стакла, па така не можело возилото да се уочи, со што и тој придонел да дојде до сообраќајната несреќа, бидејќи таквото управување е неправилно.

Поради тоа, Врховниот суд ги одбива како неосновани жалбените наводи за погрешно и непотполно утврдена фактичка положба и погрешна примена на кривичниот законик“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 5/71).

117. Обвинетиот кој го руши ѕидот без да направи ограда на местото каде што може да падне материјалот, во резултат на што дошло до поклопување, односно смрт на детето, врши кривично дело од чл. 273, ст. 4, во врска со чл. 270, ст. 2 од КЗ, бидејќи има својство на одговорно лице кое самостојно врши градежни работи.

Од образложението:

„Правилно првостепениот суд нашол дека обвинетиот А. сторил кривично дело тешко дело против општата сигурност на луѓето од чл. 273, ст. 4 од КЗ, во врска со чл. 270, ст. 2 од КЗ. Судот утврдил, а обвинетиот тоа не го оспорува, дека обвинетиот, заедно со брат му Р., рушел еден ѕид од плевна на тој начин што на ѕидот ставил скала на која се качил и при рушењето ѕидот одеднаш паднал и го поклопил тригодишното девојче И., кое под урнатините загинало. Во ваквото негово дејствие стои горното кривично дело. Во овој случај судот правилно го третира обвинетиот како одговорно лице во смисла на чл. 270, ст. 1 од КЗ. Секое лице кое самостојно врши какви и да било градежни работи е одговорно лице во смисла на чл. 270, ст. 1 од КЗ и е должно, при изведувањето или раководењето на некаква градба или градежна работа, да постапува по признатите технички правила или по прописите. Ако вакво лице пропушти да постапи по прописите или признатите технички правила и со тоа предизвика опасност по животот на луѓето или по имотот во поголем обем, а од тоа настапи тешка телесна повреда или смрт на едно или повеќе лица, вршел кривично дело од чл. 270, ст. 1 од КЗ односно од чл. 273 од КЗ. Во случајов обвинетиот бил должен да постапи по прописите за рушење на згради. Иако обвинетиот не бил стручно лице и не знаел кои се прописите или признати технички правила за рушење, тоа не го ослободува од кривичната одговорност, бидејќи бил должен да биде свесен оти со нестручно рушење може да предизвика опасност по животот на луѓето, па морал да преземе мерки било сам, било со помош на стручно лице, за да не предизвика опасност. Меѓутоа, тој така не постапил и ѕидот го рушел без да направи ограда на местото каде што можел да падне материјалот, односно без да внимава кон местото на рушењето и во моментот на рушењето да не пристапува никој. Со тоа го сторил кривичното дело за кое е огласен за виновен“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 480/62 од 3. XI. 1962 година).

118. Нанесувањето на штета, со загрозување на јавниот сообраќај во износ од 804.332 дин., не претставува кривично дело „тешко дело против општата сигурност“, предвидено во чл. 273 од КЗ, бидејќи штетата не е од големи размери, туку кривично дело „загрозување на сообраќајот“, предвидено во чл. 271 од КЗ.

Од образложението:

„По повод жалбата на обвинетиот, Врховниот суд и врз основа на чл. 346 од ЗКП, ја испита првостепената пресуда во врска со правилната примена на КЗ, па најде:

Врз правилно утврдената фактичка положба, првостепениот суд погрешно го применил Кривичниот законик на штета на обвинетиот, кога делото го квалификувал по чл. 273, ст. 4 од КЗ. Ова поради тоа што нанесената штета од 804.332 дин. не е имотна штета од големи размери. Штетата од 804.322 динари претставува имотна штета од голем обем, а тоа е одбележок на кривичното дело од чл. 271, ст. 3 од КЗ. Поради тоа, а врз основа на чл. 365 од ЗКП, во тој поглед првостепената пресуда се преправа“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 119/64 од 2. VII. 1964 година).

119. Со оглед на тоа дека преминот преку пругата бил пат кој служел на неодреден број лица, возачот на моторно возило, кој невнимателно управува со возилото, и заради тоа дојде до судир со возот, врши кривично дело „загрозување на јавниот сообраќај“, предвидено во чл. 271, ст. 1 од КЗ, а не кривично дело „загрозување на железничкиот сообраќај“, предвидено во чл. 271, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„Не е спорно дека обвинетиот критичниот ден возел камион и дека на преминот кај железничката станица во с. М. се судрил со локомотивата на товарниот воз бр. 441, кој одел од градот Г. кон градот С., при што во судирот го загубил животот пок. Г. Ц., кој се возел во камионот. При таква положба судот основано нашол дека обвинетиот не бил доволно внимателен при преминот на пругата, и дека е виновен за сударот, бидејќи, со оглед на своите лични својства и занимање, бил должен при преминот на пругата да внимава дали не минува некој воз и со оглед на тоа дека знаел оти тој премин не бил обезбеден со рампа. Одбраната на обвинетиот дека видикот му бил спречен, бидејќи паралелно со пругата имало висока камара од дрва и дека затоа не можел да го види возот, која одбрана ја повторува и во жалбата, не е основана, затоа што правилно првостепениот суд нашол дека во таков случај возачот на моторното возило е должен, кога ќе дојде до преминот, да застане и да провери дали може да мине преку пругата, односно да не наидува некој воз. Ако тоа го сторил, од изведените докази се

утврдило дека ќе можел да го види возот што доаѓал и во тој случај не би ја минал пругата, туку би го пропуштил возот и не би предизвикал судир и несреќа. Не постапувајќи така, постапил спротивно на правилата за возење и со тоа го загрозил сообраќајот на тој начин што се судрил со локомотивата, при тоа го загубил животот пок. Г. Ц. и со тоа сторил кривично дело од чл. 273, ст. 4 од КЗ, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Исто така, не е основан ни наводот во жалбата дека патот, т. е. преминот не бил јавен и, дека не стоело кривично дело против јавниот сообраќај, бидејќи од изведените докази било утврдено, дека преку тој премин минале не само камионите на претпријатието „Аутотранспорт“ — Г., во кое работел обвинетиот, туку и други лица, посебно селаните кои преку пругата имале ниви. Поради тоа, Врховниот суд најде дека е правилно утврдена фактичката положба по делото. Меѓутоа, по однос на квалификацијата на делото, Врховниот суд најде дека во дејствијата на обвинетиот не стојат елементи на кривичното дело од чл. 271/II од КЗ, туку од чл. 271/I од КЗ, бидејќи со неправилното возење не е загрозен железничкиот сообраќај, туку јавниот сообраќај на пат, и делото го преквалификувал како кривично дело од чл. 273/IV од КЗ, во врска со чл. 271/I и II од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 795/63 од 28. I. 1964 година).

120. Како населена месност во смисла на чл. 10, ст. 1, т. 7 од Законот за безбедност на јавниот сообраќај, ако за таква не е одредено со одлука на собранието на општината, односно ако не е одбележано со сообраќајни знаци, се смета секој простор низ кој минува патот кој има редови или групи згради, кои се наоѓаат од една или од двете страни, и му даваат изглед на улица, што е од значење за правилната примена на чл. 271 од КЗ.

Од образложението:

„Првостепениот суд непотполно ја утврдил фактичката положба. Имено, првостепениот суд утврдува дека месноста Рајкова Куќа претставува населено место во смисла на чл. 10, ст. 1, т. 7 од Основниот закон за безбедност на јавниот сообраќај. Ова утврдување првостепениот суд го темели само врз признанието на обвинетиот Д., кој на главниот претрес, покрај другото, во својата одбрана навел: „На местото на несреќата, во негова близина, не сум видел дека постои некаков знак на предупредување за забавено возење, но јас знам дека местото каде се случи настанот е населено место“. Меѓутоа, карактерот на месноста Рајкова Куќа, а во смисла на чл. 10, ст. 1, т. 7 од Законот за безбедност на јавниот сообраќај, не го одредуваат возачите на моторното возило, туку тој карактер се одредува врз основа на определени критериуми. Така, населените места како такви ги прогласува со своја

одлука собранието на општината. Меѓутоа, доколку собранието некое населено место не го прогласило за такво, тоа уште не значи дека, во смисла на горниот закон, таков карактер нема. За да има таков карактер, треба да се исполнети овие услови: 1. просторот низ кој минува патот да е со редови или групи згради, кои се наоѓаат од едната или од обете страни и да му даваат изглед на улица и 2. тој простор да е обележен со сообраќајни знаци за обележување на населени места. Не е спорно дека во времето кога се случила сообраќајната несреќа, тој простор не бил обележан со сообраќајни знаци за обележување на населени места. Спорно е дали на тој простор се наоѓаат групи или редови на згради за да му даваат на патот изглед на улица? Првостепениот суд во горната смисла ништо не утврдил. Така, од пресудата не се гледа колку и какви куќи има на спорното место, како се тие распоредени, дали тие му даваат изглед на улица итн., кои факти се од битно значење за утврдувањето дали тој простор може и треба да се смета како населено место, бидејќи тој простор не е обележан со соодветни сообраќајни знаци. Прашањето, пак, дали патот на тоа место има изглед на улица, може и треба судот да го утврдува само со помош на лица квалификувани за тоа. Такви лица се инженери и техничари, кои имаат знаења од областа на урбанизмот — уредувањето на населените места. Во конкретниов случај, не само што во пресудата отсутнуваат точни утврдувања за бројот и распоредот на куќите, туку отсутнува и соодветно мислење на лица кои располагаат со потребните знаења. Сигурно е дека првостепениот суд претходно треба да прибави извештај од собранието на општина Куманово, за тоа дали местото Рајкова Куќа е прогласено за населено место, или не, бидејќи ако е тоа сторено со одлука на собранието, тогаш нема потреба од сослушување на вешто лице.

Утврдувањето на горниот факт, т. е. фактот дали тој простор каде што се случила сообраќајната несреќа е населено место, е од битно значење, и со оглед на одбраната на обвинетиот, кој, иако рекол дека местото го смета за населено, сепак останал при својата одбрана дека на тоа место нема никакво ограничување на брзината со која треба да се вози, т. е. дека стои само ограничувањето за максималната брзина на патот од I ред, каков што е патот Куманово — Крива Паланка. Овој факт е од значење, бидејќи доколку просторот се смета за ненаселено место, во тој случај брзината не е ограничена под 60 км. на час, па во тој случај не може на обвинетиот да му се стави на товар тоа што возел со брзина од над 60 км.“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 320/66 од 29. IX. 1966 година).

121. Иако обвинетиот возел по дождливо време без исправни бришачи, не е кривично одговорен за дело од чл. 273, ст. 3 од КЗ, ако сообраќајната незгода не е последица на таквото возење, туку на ненадејното навлегување на покојниот од споредниот пат на главниот пат.

Од образложението:

„Врховниот суд најде дека првостепениот суд правилно постапил кога обвинетиот го ослободил од обвинението за кривично дело од чл. 273, ст. 3, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ. Правилно првостепениот суд нашол дека нема причинска врска меѓу дејствието на обвинетиот — употребата на возилото со неисправни бришачи, односно без бришачи и настанатата забранета последица — загрозувањето на јавниот сообраќај, така што го довел во опасност животот на луѓето. Точно е тоа дека кривичното дело загрозување на јавниот сообраќај се врши и со употреба на неисправно возило, но притоа употребата на неисправното возило треба да биде причина за загрозување на јавниот сообраќај, а со тоа и доведување во опасност животот на луѓето, односно имотот од поголем обем. Ако употребата на неисправното возило не е причина за загрозувањето на јавниот сообраќај, односно ако нема причинска врска меѓу настанатата забранета последица — доведување во опасност животот на луѓето и имотот од поголем обем, и употребата на неисправното возило, не може ни да се зборува за постоење на кривично дело од чл. 271 од КЗ, односно за кривично дело загрозување на јавниот сообраќај.

Во конкретниот случај е утврдено дека на обвинетиот видикот не му бил спречен и покрај тоа што бришачите на шофершајбната не работеле. Како при самото прегазување на покојниот, така и пред тоа, врнело дожд, но притоа видливоста на возачот не била спречена. Непосредно пред настанот обвинетиот претстигнал две групи велосипедисти. Благовремено им дал сигнал и ги минал прописно од левата страна. И тие возеле прописно на својата десна страна. Ако неработењето на бришачите биле причина, поради паѓањето на дождот, видливоста на возачот да биде спречена, тогаш и при претстигнувањето на двете групи велосипедисти, непосредно пред настанот, би влијаело обвинетиот и нив да не ги види. Меѓутоа, не е спорно дека нив ги видел, дека им дал сигнал и дека прописно ги претстигнал. Ова наедно укажува дека неисправноста на возилото не била таква што неминовно му налагала на обвинетиот да не го употребува, како што е пропишано во чл. 7 од Уредбата за сообраќајот на јавните патишта.

Понатаму е утврдено дека покојниот возел по споредниот пат и дека требало да го пресече главниот автопат и да мине на другата страна. До самото вкрстување на споредниот пат со автопатот од надвозникот имало насип, кој благо се спуштал кон местото каде што се вкрстувал патот. При претстигнувањето на велосипедистите обвинетиот на двапати дал звучни сигнали, што е доволно предупредување дека иде возило и за оние кои евентуално би сакале да навлезат од споредниот на главниот пат или,

пак, да го пресечат главниот пат и да отидат на другата страна. Обвинетиот, на кого видливоста, поради паѓањето на дождот, не му била спречена, го видел покојниот на 7 метри, т. е. одненадеж, како со брзина од 15—20 км. на час навлегува на автопатот со велосипед, веднаш се обидел да го одбегне судирот со него, прикочил и тргнал лево, па дури и во ендекот на автопатот, со автобус полн со патници, но не успеал да го избегне судирот, така што со десниот фар од автобусот удрил во предното тркало на велосипедот на покојниот. При таква состојба првостепениот суд правилно нашол дека обвинетиот во конкретната ситуација презел се да не дојде до судирот, но ситуацијата била таква што тој не можел да се одбегне. Значи, меѓу употребата на неисправно возило и смртта на покојниот нема причинска врска, т. е. смртта на покојниот не е последица на таквата употреба, па правилно првостепениот суд го ослободи обвинетиот од обвинението за кривично дело загрозување на јавниот сообраќај од чл. 273, ст. 3 од КЗ, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од овие причини и опширните причини на првостепениот суд, со кои наполно е согласен, Врховниот суд најде дека фактичката положба по делото правилно е утврдена“.

(Пресуда на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 649/62 од 12. XII. 1962 година).

122. Кога обвинетите дрвениот електричен столб го кренале и со него го попречиле целиот коловоз, свесни дека со тоа создаваат опасност по животот на луѓето и на тоа се согласиле, па како последица на тоа дошло до сообраќајна несреќа во која тешко телесно бил повреден оштетениот, во таквото нивно однесување со смисленост сториле кривично дело „тешко дело против јавниот сообраќај“ од чл. 273, ст. 1, во врска со чл. 271, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Од самопризнанието на обвинетите и од другите докази се утврди дека сите обвинети, без помош од друго лице, се движеле од с. К. кон с. Д. Тие кренале и носеле бандера на одредено растојание, која бандера била прилично тешка. Најпосле, кога поради тежината не можеле да ја носат понатаму, одлучиле да ја постават напреку на патот и со напор, поради тежината на столбот, ги кренале краевите на висина од 1,10 м. Таквата постапка на обвинетите упатува на заклучокот дека тие не биле напиени до таа мера за да бидат непресметливи односно да бидат со битно смалена пресметливост. Во случајов се работи за извесно дејствување од бес. Во случајов обвинетите свесно дејствувале во правец да ја искористат бандерата за правење на стативи, а откако не можеле да ја носат свесно и со употреба на физичка сила ја кренале и поставиле преку патот. При таква состојба тие биле свесни дека со поставувањето на бандерата преку патот созда-

ваат опасност по животот на луѓето и на тоа се согласиле, а тоа се и последиците за постоење на основното кривично дело од чл. 271 од КЗ, па бидејќи во случајов при сообраќајната несреќа дошло и до тешко повредување на оштетениот, затоа стојат одбележоците на делото од чл. 273, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 48/74 од 6. II. 1974 година).

123. Намерно скршнување со возилото влево при брзина од 70 км. на час, со цел обвинетиот да ги заплаши девојките на патот, при што прегазил една од нив, е бесно и безобѕирно возење, односно смислено загрозување на јавниот сообраќај од чл. 273, ст. 2, во врска со чл. 271, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Обвинетиот е огласен за виновен затоа што критичниот ден на критичното место, со сопственото моторно возило, марка „фијат 1500“ возел непрописно и неправилно, иако бил свесен дека со таквото возење може да дојде до настапување на забранетата последица, на тој начин што со возилото се движел со брзина од околу 70 км. на час, кога на левата страна во неговиот правец на движење забележал група девојки-ученички од гимназијата, кои биле на еднодневна екскурзија, а меѓу нив била и сега покојната, наеднаш и намерно со возилото скршнал на левата страна од патот, со намера со таквото возење да ги заплаши девојките, при што налетал со возилото и ја удрил со предната лева страна на возилото сега покојната, која од здобиените повреди веднаш починала. Ваквото негово поведение како учесник во сообраќајот, според мислењето на овој суд, спаѓа во категоријата на бесно возење, спротивно на прописите на Основниот закон за безбедност на сообраќајот и со таквото свое возење предизвикал забранета последица, огледана во смртта на покојната. Обвинетиот свесно не се придржувал за прописите од Основниот закон за безбедност на сообраќајот, а со тоа што намерно скршнал влево ги крши тие прописи, сака и создава опасност по животот и имотот на луѓето. Како таков се појавува како извршител на кривичното дело од чл. 271 од КЗ со смисленост. Со оглед на тоа дека во случајов настапила смрт на покојната, овој Суд смета дека е основан жалбениот навод за погрешна примена на материјалното право, поради што обвинетиот го огласи за виновен за кривично дело од чл. 273, ст. 2, во врска со чл. 271, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 76/74).

124. Кривичното дело загрозување на јавниот сообраќај е извршено со смисленост кога возачот на моторното возило пие, иако знае дека непосредно му претстои возење и вози поднапиен, знае дека и возилото му е без светло, иако возењето треба да се изврши ноќе и знае дека механизмот за кочење му е неисправен, па е свесен дека го загрозува сообраќајот и на тоа се согласил, па бидејќи поради тоа дошло до сообраќајна несреќа во која едно лице го изгубило животот, тој сторил кривично дело од чл. 273, ст. 2 во врска со чл. 271, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Не е основан жалбениот навод на обвинетиот дека делото го сторил од небрежност, а не со смисленост, како што утврдил првостепениот суд. Фактот дека обвинетиот пиел, иако знаел дека непосредно му претстои возење, па се ставил во поднапиена состојба и во таква возел, дека знаел оти е камионот без светло, а возењето треба да се изврши ноќе, дека знаел оти кочниците на камионот се неисправни, и дека поради таква положба возел на левата страна на патот, говори дека обвинетиот бил свесен оти може да го загрози сообраќајот и да ги доведе во опасност животите на луѓето и дека на тоа се согласил, што значи дејствувал со смисленост. Околноста дека возел со средна брзина и со главата гледал низ прозорецот на камионот не ја менува состојбата, бидејќи знаел дека му е возилото неисправно и дека не ќе може да ја одбегне или спречи евентуалната несреќа. Па бидејќи до таква несреќа и дошло, во која едно лице го загубило животот, тој го сторил делото од чл. 273, ст. 2, во врска со чл. 241, ст. 1 од КЗ, како што правилно е и квалификувано делото од првостепениот суд. Поради тоа, не е основан жалбениот навод за погрешна примена на КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 697/61).

125. Возач кој моторното возило го вози назад, во секој момент треба да има потполна и непрекината прегледност на целиот терен зад возилото, што е од значење за примена на чл. 273, ст. 2, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„При положба во која, и покрај наведеното укажување од страна на сведокот дека може слободно да го вози камионот во рикверц, сепак дошло до згазување на покојниот, првостепениот суд е должен да испита дали обвинетиот навистина презел сè за да може возењето на камионот во рикверц да го изведе така што да не дојде до загрозувањето на сообраќајот односно да не дојде и до загрозување на животот на луѓето. Така, за да може правилно да одговори на поставеното прашање, првостепениот суд

требаше, по потреба и со увид на лице место, да утврди: каква била конкретната положба во дворот на Управата за патишта, каков бил праецот на движењето на камионот во рикверц; пред кои и какви објекти камионот требал да мине при возењето во рикверц; каква прегледност можел да има обвинетиот В. преку левата страна, т. е. од левата врата на камионот и дали тој воопшто имал каква и да било прегледност на десната страна, а посебно каква прегледност на десната страна можел да има сведокот Х., ако е точно дека овој сведок навистина му викал дека е слободно и безопасно движењето во рикверц. При ова првостепениот суд пропуштил да го утврди и тоа — колку и какво растојание поминал покојниот Х. Ј. од моментот кога излегол од канцеларијата (ако токму оттаму излегол) па до местото каде што е згазен од камионот на обвинетиот, и притоа да утврдел дека за сето ова време обвинетиот навистина ја имал нужната прегледност зад камионот. Имено, при возењето во рикверц должност на возач на моторно возило е, како впрочем и при возењето напред, во секој момент да има полна прегледност при возењето, за да не дојде до загрозување на сообраќајот односно до доведување во опасност животот и телото на луѓето. Само при правилното утврдување на сите овие факти и околности, ќе може во случајов правилно да се оцени дали обвинетиот навистина презел сè што било нужно со возењето на камионот во рикверц да не го загрози јавниот сообраќај и телото, т. е. дали во неговото постапување нема елементи на кривично дело од чл. 271 односно 273 од КЗ“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 231/66 од 2. VI. 1966 година).

126. Во случај кога пред непрегледната кривина на патот не е поставен знак за кривина или општа опасност, возачот на моторно возило брзината на возилото треба да ја намали и да вози по работ на патот. Непридржувањето за ова правило претставува неправилно управување со моторно возило во смисла на чл. 271 од КЗ.

Од образложението:

„Во жалбата на јавниот обвинител основано се наведува дека фактичката положба не е правилно утврдена и дека на неа не е правилно применет Кривичниот закон. Од извршениот увид на лице место од страна на судот е утврдено дека кривината на која се случила сообраќајната незгода не била прегледна кога возилото се движело од Б. кон П. и фаровите на возилото, кога ќе се нашло пред пропустот, не го осветлувале патот. Дури кога ќе се дошло на 20 метри од пропустот, можел да се осветли само дел од левата страна. Ако е така, тогаш неправилно е становиштето на првостепениот суд дека обвинетиот правилно возел кога на таа кривина одел по средината на патот. Правило е возачот пред секоја кривина да ја намалува брзината. Ова правило важи и за

возачот на противпожарна кола. Правило е, исто така, дека само прегледни кривини можат да се земаат по средината на патот, но на непрегледни кривини возењето мора да се врши така што кривината од лево се зема до самиот десен раб на патот во што поширок лак, а кривината оддесно до самиот десен раб на патот со што потесен лак. На вакви кривини забрането е сечење на кривината т. е. возење по средината на патот. Точно е тврдењето на вештото лице дека постои опасност од привлекување во ендекот, ако се вози до самиот раб на патот, но не е точно дека при условите на овој пат, т. е. на оваа кривина, обвинетиот морал да вози по средината на патот. Тоа би било точно ако не се намали брзината во доволна мера. Меѓутоа, обвинетиот требал да ја намали брзината. Во таков случај сигурно не би морал да вози по средината на патот и не би дошло до несреќата. Фактот што кривината не била обележана со знак за опасност и што не била правилно изградена, според мислењето на Врховниот суд, нема такво значење какво што му дава првостепениот суд. На секој возач мора да му е познато дека пред секоја кривина мора да ја намали брзината во онаа мера во која е потребно за безбедно преминување на кривината. Обвинетиот тоа требал да го стори. Доколку кривината била полоша а исто така и времето, дотолку повеќе брзината би морала да се намали. Со мала брзина сигурно е дека би можел да ја мине кривината без да вози по средината на патот, според погоре наведеното правило. Оваа должност на возачот стои и за возачот на противпожарна кола или на друга кола која има предимство на патот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 805/63 од 30. I. 1964 година).

127. Кога возачите кои управуваат возила во спротивни насоки, со своите леви страни ја газат средишната линија и поради тоа дојде до челен судир на возилата, обајцата се виновни за загрозување на јавниот сообраќај без оглед на тоа дали некој од нив завлеко повеќе или помалку на спротивната страна — чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Судот најде дека во дејствијата на обвинетите се конзумирани сите елементи на кривичното дело — тешко дело против општата сигурност, по чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ. Секој од обвинетите сам сторил по едно такво кривично дело. Кривичните дела се сторени од небрежност во смисла на чл. 7, ст. 3 од КЗ. Имено, неправилното и непрописното возење на двајцата обвинети се состои во тоа што при разминувањето на двете возила обвинетите не се придржувале за прописите од чл. 23 од ЗП од Основниот закон за безбедност на сообраќајот на јавните патишта.

Според овие прописи, возачот е должен при разминувањето возилото да го управува што попогодено и од својата лева страна да остави доволно растојание меѓу своето возило и возилото со кое се разминува. Во случајот и двајцата обвинети не постапиле по овој пропис и го загрозиле јавниот сообраќај и како последица на тоа настапила смрт кај сега покојниот. Судот најде дека двајцата обвинети во ист степен се виновни за сообраќајната несреќа, затоа што и двајцата со своите возила, со своите леви страни, го зафатиле средишниот простор и непрекинатата бела линија на патот, без да остават простор за разминување. Во случајот ако едниот од обвинетите возел на својата десна страна при разминувањето и не ја допирал средишната линија, немало да дојде до сообраќајната несреќа. Во случајот вината на едниот возач-обвинет, не ја исклучува вината на другиот обвинет“.

(Овој став на Окружниот суд во Скопје (К. бр. 132/73 од 21. VI. 1973 година) е прифатен и од Врховниот суд на Македонија со пресудата Кж. бр. 610/73 од 5. II. 1974 година).

128. Возачот на моторно возило кривично е одговорен за кривично дело од чл. 271 од КЗ и тогаш кога предизвикал сообраќајна несреќа поради тоа што продолжил да вози иако бил заслепен од фаровите на друго возило, бидејќи во таква сообраќајна ситуација тој е должен да го запре своето возило.

Од образложението:

„Имено, стои кривичното дело за кое обвинетиот бил огласен за виновен, бидејќи правилно првостепениот суд резонува дека, без оглед на тоа што обвинетиот бил заслепен од фаровите на друго возило, тој е виновен за тоа што со својот мотор налетал на оштетениот, бидејќи бил должен веднаш штом бил заслепен да престане со возењето и да го запре возилото, бидејќи знаел и видел дека пред него се движи група пешаци, во кои може да се удри. Не е основан жалбениот навод дека тој поради заслепеноста не можел да го запре возилото. Заслепеноста не му пречела да го запре возилото, бидејќи тоа е можно да се стори и без да се гледа. Обвинетиот, меѓутоа, такво нешто не сторил, туку продолжил да вози без преглед на патот. Затоа оправдано е најден за виновен за кривичното дело загрозување на јавниот сообраќај, односно тешко дело против јавниот сообраќај, од чл. 273, ст. 3 од КЗ, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 640/61 од 8. XII. 1961 година).

129. Кривично дело од чл. 273, ст. 4 од КЗ, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ не стои, ако при неправилното и непрописно возење не е повредено некое друго лице, туку само обвинетиот — возачот, а притоа не е причинета материјална штета од поголеми размери.

Од образложението:

„Во пресудата не се наведени причините за решавачките факти. Имено, од наведениот диспозитив не се знае зошто обвинетиот е огласен за виновен за кривично дело — тешко дело против општата сигурност од чл. 273, ст. 4, во врска со чл. 271, ст. 1 од КЗ. Според овој член од Кривичниот закон, за да постои ова кривично дело нужно е сторителот со непрописно и неправилно возење, со употреба на неисправно возило, со оштетување на мостови, патишта или улици, со ставање пречки или на други начин да го загрози јавниот сообраќај така што да настапи тешка телесна повреда на некое лице или да настапи имотна штета од големи размери. Значи, како последица, а која е истовремено и елемент на ова кривично дело, се јавува тешко телесно повредување на некое лице или настапување на имотна штета од големи размери. Во диспозитивот, освен што е речено „при што е нанесена штета на камионот со бугарска регистрација, а исто така и штета на камионот со кој управувал обвинетиот“, ништо конкретно не е речено каква штета е причинета. Од друга страна, од диспозитивот на пресудата се гледа дека тешко телесно бил повреден самиот обвинет. Како што беше погоре речено, ова кривично дело постои и кога некое лице тешко телесно е повредено. Повредувањето на тоа лице треба да биде како последица на дејноста на сторителот на кривичното дело, т. е. треба да биде повредено друго лице. Доколку не е повредено друго лице, ова кривично дело не може ни да постои. Од овие причини, а за да се отстрани наведената повреда, Врховниот суд ја укина првостепената пресуда и предметот го врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 10/66 од 7. IV. 1966 година).

130. Не е неправилно возење во смисла на член 271, ст. 1 од КЗ кога обвинетиот како возач и учесник во јавниот сообраќај, возејќи со дозволена брзина, не бил во објективна можност,

од моментот кога забележал дека пешакот стапува на коловозот, да го запре возилото или на друг начин да го одбегне судирот и прегазувањето.

Од образложението:

„Неправилно возење се смета она возење, кое, строго земајќи, не е во спротивност со некој пропис, но е во спротивност со правилото дека секој учесник во јавниот сообраќај треба да преземе сè што е во конкретната ситуација потребно за да се одбегне сообраќајната несреќа.

Во дејствието на обвинетиот не постои такво возење. Имено, од наодот на вештото лице се вади заклучок дека обвинетиот и кога би го забележал преминувањето на пешакот во моментот кога пешакот го направил првиот чекор на коловозната површина, со цел да ја премине улицата, сепак судирот би бил неминовен, поради тоа што на сега покојната ѝ биле потребни 2,1 секунда за да го измине растојанието во зоната на судирот, додека, пак, самото сопирање на автомобилот би траело 2,2 секунди, и тоа без да се земе предвид времето потребно за реагирање. Ова значи дека обвинетиот и да ја видел сега покојната кога го сторила првиот чекор кон коловозната површина, иако возел со прилагодена брзина за тој дел на улицата, не можел да преземе ништо за да го одбегне судирот, бидејќи времето потребно за заочување на возилото било поголемо од времето потребно на пешакот да дојде до точката на судирот. Од тоа произлегува дека обвинетиот не пропуштил ништо што би требало да го преземе во конкретната ситуација за да се одбегне сообраќајната несреќа. Затоа овој суд наоѓа дека во неговото возење нема и неправилно возење.

И пешаците се учесници во сообраќајот, па и тие се должни да водат сметка за неговата безбедност. Вистина, во конкретниот случај се работи за стар човек, но како што изјавуваат општествените сега пок. сепак била здрава и способна, што значи дека можела да ја сфати опасноста од загрозување на јавниот сообраќај и била должна да го види возилото што било во движење и да го пропушти, особено кога во правец на нејзиното движење преку улицата немало пешачки премин.

Од сето тоа произлегува дека не е докажано оти во дејствието на обвинетиот стои непрописно или неправилно возење, што е битен елемент за постоење на кривична одговорност за делото кое на обвинетиот му е ставено на товар, па затоа овој суд, во смисла на чл. 321, т. 3 од ЗКП, го ослободи обвинетиот од обвинението“.

(Пресуда на Окружен суд во Скопје К. бр. 349/72 од 10. IX. 1973 година потврдена со пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 123/74)

131. Обвинетиот, кој со неправилното разминување со возило од спротивен правец, го удрил своето моторно возило во камените браници на патот, а потоа возилото се превртело, при што покојниот ја отворил вратата за да скокне при што бил згмечен, е одговорен и за оваа последица, дури и под претпоставка дека до неа не би дошло ако покојниот не се обидел да скокне од камионот, бидејќи таквата состојба е предизвикана со неправилното разминување, — па со тоа сторил кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод дека потешката последица настапила по вина на сега покојниот Ј., кој сам ја отворил вратата на кабината и скокнал, но потоа бил згмечен од десниот бок на камионот. Од исказите на вештите лица, а посебно од увидот на лице место, неспорно е установено дека вратата можела да се отвори при превртувањето, а при паѓањето на телото да се затвори. При таква положба дури и да се прифати одбраната, нормално е што сега пок. Ј., гледајќи ја опасноста по својот живот, скокнал, во која положба бил доведен и тој поради непрописното возење на возилото од страна на обвинетиот. Значи, и да се прими како точна тезата на одбраната дека покојниот сам ја отворил вратата за да скокне, таквото негово однесување не ја исклучува одговорноста на обвинетиот, со чии противправни дејствија е доведен во опасност неговиот живот. Оваа последица, смртта на сега пок. Ј., според тоа, природно се јавува како последица на причинската низа од дејствија на обвинетиот, а не од невнимание на сега пок. Ј. Таа последица, потешката последица на основното дело од чл. 271, ст. 3 од ЗКП, обвинетиот можел да ја предвиди, но лекомислено сметал дека таа ќе ја отстрани со дејствијата изнесени погоре. Затоа во дејствијата на обвинетиот се содржани елементи на кривичното дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ, па од тие причини овој суд ја одби жалбата како неоснована“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 441/69 од 30. I. 1970 година).

132. Товарот што бил ставен во приколката, а кој ја надминувал висината на страниците, морал да биде обезбеден од паѓање со врзување или на друг соодветен начин. Спротивното постапување претставува конкретна опасност за лицата што се возат врз тој товар како и за другите учесници во сообраќајот.

Одобрувањето врз така товарено возило да се качат и возат патници е опасно. Управувањето со возило во рикверц, во кривина со голема стрмина, со товар што ги надминува страниците на приколката, така што поради наклонот при кој едната страна се издигнала толку што товарот почнал да паѓа, претставува не-

прилагодено возење кон условите на патот, возилото и теренот, при што испаѓањето на патниците и врз еден од нив и на товарот, од што настапила смрт — е последица на непрописното и неправилното управување со возилото, со што е сторено кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Од изведените докази првостепениот суд потполно и правилно ја утврдил фактичката состојба и со тоа што обвинетиот го огласил за виновен за погоре наведеното кривично дело правилно го применил Кривичниот законик, бидејќи и според наоѓањето на Врховниот суд во неговото дејствие стојат сите одбелсжоци на кривичното дело. Имено, од мислењето изнесено во секциониот протокол на Институтот за судска медицина и криминалистика — Скопје, бр. 3419/209-67 од 2. XI. 1967 година, е видно дека покројниот Т. починал од насилна смрт, поради заживотно здобивање на многубројни повреди по телото и главата, а кои повреди, не е спорно, се здобиени во несреќата. Според тоа, жалбениот навод дека смртта не е во причинска врска со дејствието и несреќата — е неоснован, без оглед на тоа што е констатирано дека кај сега покојниот, поради промените во мозокот и долгото лежење, следствие на што било отежано дишењето и предизвикана слаба вентилација на белите дробови, се развило и гнојно воспаление на белите дробови. Исто така, не е основан ни жалбениот навод дека во случајов немало вина до обвинетиот за неправилно и непрописно возење. Тој на товарот со дрва во приколката од тракторот не смеел да превезува и патници, а посебно тоа не смеел да го прави на местото на настанот, бидејќи требало во рикверц да се совлада кривина на пат, со голем наклон и во доста лоша состојба, кое возење на тоа место, со приколка мошне високо натоварена, било крајно ризично. Според тоа, обвинетиот е виновен затоа што не проверил дали патниците се симнале и што се потпрал само на зборот „терај“, изговорен од патниците во моментот кога им рекол, како што утврдил првостепениот суд, да се симнат од товарот. Како што нашол првостепениот суд, а што произлегува и од мислењето на вештото лице инж. С. С., дадено по извршената реконструкција на настанот, обвинетиот бил должен со сигурност да се увери дали патниците се симнале од приколката и потоа да вози во рикверц, но во никој случај не смеел да вози ако во тоа со сигурност не се уверил или ако утврдил дека патниците не се симнале или не сакаат да се симнат, бидејќи ризикот бил голем со оглед на условите на местото на настанот. Ова утврдување и наоѓање на првостепениот суд го прифаќа и Врховниот суд и наоѓа дека обвинетиот лекомислено сметал дека нема да настапи забранета последица, иако бил свесен, или бил должен и можел, според личните својства и дадените околности, да биде свесен дека може да настапи забранетата последица“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 306/69 од 11. VII. 1969 година).

133. Со тоа што обвинетиот ја доверил својата товарна запрежна кола на оштетените деца и притоа дошло до паѓање на децата од колата и настапила смрт на едното, тој го загрозил јавниот сообраќај, односно сторил кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Повикувањето на тоа дека обвинетиот не е директен учесник во сообраќајот — не е од значење, бидејќи и без таквото учество може да дојде до загрозување на сообраќајот. Имено, во член 271, ст. 1 од КЗ е предвидено, покрај од директните учесници, загрозување и на друг начин. Токму така обвинетиот го загрозил јавниот сообраќај, бидејќи ги доверил коњите и возилото на неспособни лица, во случајов на деца од 11 и 9 години, а што не смеел да го стори. При таква положба, обвинетиот, иако не бил свесен за можноста дека ќе настапи забранета последица, сепак според околностите и своите лични својства, бил должен и можел да биде свесен за таквата можност односно дека ќе го загрози јавниот сообраќај. Затоа Врховниот суд смета дека фактичната положба по делото е правилно утврдена и на неа правилно е применет и Кривичниот законик, кога обвинетиот е огласен за виновен и осуден за кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 261/67 од 17. I. 1968 година).

134. Возачот на моторно возило е должен, кога во пресрет му доаѓа пешак, за кого со сигурност не може да се верува да нормално и на вообичаен начин ќе се однесува на сообраќајницата поради физичките и психичките својства, своето возење да го прилагоди така што да не го доведува во опасност животот на пешаците од овој вид (немоќни, стари, слепи или мали деца). Кога обвинетиот видел дека со трчање и кренати раци во пресрет наидува две и пол годишно дете, тој требал возењето да го сообрази така што во секој момент возилото да го запре, а не да очекува од детето правилно однесување во сообраќајот, па бидејќи дошло до несреќата, тој го сторил кривичното дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод на обвинетиот дека првостепениот суд го повредил Кривичниот закон кога при установената положба нашол дека во дејствието на обвинетиот стојат одбележници на кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ. Притоа, првостепениот суд правилно ги ценел прописите на Законот за безбедност на јавните патишта — чл. 11 и 12 од Основниот закон, наоѓајќи дека обвинетиот при конкретните услови

требало да го сообрази возењето, а по потреба во секој момент да ги преземе потребните мерки за отстранување на опасноста. Погрешно е правното становиште истакнато во жалбата на обвинетиот дека тој како возач не бил должен да преземе мерки надвор од оние што ги презел, а заради евентуалното отстранување на опасноста од нагло скршнување во движењето на сега покојното дете, кое наводно сакало да ја претрча улицата и да се фати за камионот. Навистина, возачот на моторно возило на јавните патници во голем број случаи се потпира врз довербата што треба да постои меѓу учесниците во сообраќајот, па и пешаците, во смисла на тоа дека секој од нив ќе постапува на начин со кој не ја доведуваат во опасност сигурноста на сообраќајот и безбедноста на луѓето. Меѓутоа, прифатено е становиштето, за кое се придржува и овој суд, дека возачот на моторно возило е должен, во случај кога во пресрет му доаѓа пешак, за кого со сигурност не може да се верува дека тој нормално и вообичаено се однесува поради неговите психички или физички мани, своето возење да го насочи така што да не го доведува во опасност животот на пешаците од овој вид (немоќни, стари, глувонеми, слепи или мали деца). Во конкретниов случај обвинетиот, штом забележал дека во пресрет, трчајќи со кренати раце, му доаѓа детето — сега покојниот Т., кое било старо 2,5 години, тој требало возењето да го прилагоди така што секој момент да може да ја отстрани опасноста, условена од ненадејното скршнување на детето во правец кон возилото. Во случајов вообичаената доверба не е адекватна, бидејќи детето имало две и пол години, кое нема формирано претстави за простор, опасност итн., па не може да се земе како основ за ослободување од одговорност на обвинетиот. Токму обратно, тој бил должен да ги предвиди таквите околности, да преземе мерки за да не настапи последицата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 411/69 од 19. I. 1970 година).

135. Штетата од 120.000 динари, настаната како последица на сообраќајната несреќа што ја предизвикал обвинетиот, претставува имотна штета од големи размери, во смисла на чл. 273 од КЗ.

Од образложението:

„Обвинетиот непрописно возел со моторното возило и по тој пат го загрозил јавниот сообраќај и го довел во опасност животот на минувачите, па како последица на таквото негово возење, оштетениот Ч. добил потрес на мозокот, кое се смета за тешка телесна повреда. Не само тоа, и имотната штета што ја причинил обвинетиот со своето дејствие, оштетувајќи ги двете моторни возила со околу 120.000 динари, претставува штета од поголем размер“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 322/69 од 3. X. 1969 година).

136. Нанесената штета на камионот при сообраќајна несреќа во износ од 10.000,00 динари се смета за штета од поголем обем, а не и штета од голем размер, па затоа при постоењето и на другите елементи на кривичното дело загрозување на јавниот сообраќај — обвинетиот врши кривично дело од чл. 271, ст. 1 од КЗ, а не тешко дело против општата сигурност од чл. 273, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Од друга страна, со оглед на утврдената висина на штетата на камионот — 1.000.000 ст. динари, очигледно е дека се работи за сума од поголем обем, како што е предвидено во ст. 1 од чл. 271, а не и за сума од голем размер, како што тоа предвидува чл. 273, ст. 1 од КЗ, па затоа и нема место за примена и на чл. 273 од КЗ, како што тоа го сторил првостепениот суд, па поради тоа нападнатата пресуда требаше и по службена должност да се преиначи во горната смисла“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 518/63 од 12. VIII. 1963 година).

137. Со тоа што обвинетиот зел учество во демонстрациите кои имале непријателски и шовинистички карактер, на тој начин што се движел со демонстрантите, фрлил два камена и една летва по милиционерите кои го обезбедувале редот, па ги нарекол „фашисти“, — не извршил кривично дело „непријателска пропаганда“, предвидено во чл. 118, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело „учество во група која спречила службено лице во вршењето на службено дејствие“ — предвидено во чл. 290, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Жалбата е основана.

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот „зел учество во демонстрациите кои имале непријателски и шовинистички карактер на тој начин што се приклучил кон демонстрантите кај гимназијата, па отишле до Шарена џамија, Комитетот и плоштадот, каде што тој се обидел да истакне албанско знаме, а потоа кај дуќанот на С. Ј. фрлил два камена и една летва во дуќанот и по милиционерот кој го обезбедувал редот, при што ги нарекол „фашисти“, а извикувал и „долу шовинисти, бараме слобода“. Првостепениот суд нашол дека со овие дејствија обвинетиот сторил кривично дело од чл. 118, ст. 1 од КЗ. Врховниот суд наоѓа дека во тие дејанија не стојат одбележоци на кривичното дело од чл. 118, ст. 1 од КЗ, бидејќи со дејствијата на обвинетиот не се повикува нити поттикнува на насилна и противуставна промена на општественото и државното уредување, на соборување на претставничките тела или нивните политичко-извршни органи, на разбивање на братството и единството или на национална нерамно-

правност“... итн. Меѓутоа, во дејствијата на обвинетиот стојат одбележоците на кривичното дело од чл. 290, ст. 1 од КЗ, бидејќи тој зел учество во групата луѓе на начин како што е тоа опишано во првостепената пресуда, а која група луѓе ги спречиле припадниците на службата за јавна безбедност во воспоставувањето на јавниот ред. Дека обвинетиот бил еден од активните лица во спречувањето на воспоставувањето на редот, особено се гледа од исказот на сведокот, командир на станицата на милицијата, кој изјавил: „Во еден момент се обрнав кон обвинетиот и другите за да се растурат, но тие не ме послушаа“; и од исказот на другиот сведок, кој изјавил: „Обвинетиот воопште не сакаше да чуе да се повлече од пред куќата на С., туку извикуваше пароли, нè наречуваше фашисти и фрлаше со камења“.

Од тие причини Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го квалификувал делото, поради што првостепената пресуда е преправена. Со оглед на тоа дека општествената опасност на кривичното дело од чл. 290, ст. 1 е помала од општествената опасност на кривичното дело од чл. 118, ст. 1 од КЗ, затоа изречената казна се јавува како неадекватна, поради што и во тој однос првостепената пресуда се преправа. Притоа, Врховниот суд го осудил обвинетиот на казна затвор во траење од 9 месеци, со уверение дека со вака одмерената казна ќе се постигнат целите на казнувањето, предвидени во чл. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 284/69 од 3. VII. 1969 година).

138. Не стои кривичното дело употреба на јавна исправа, предвидено во чл. 306, ст. 3 од КЗ, ако исправата само по содржина не е вистинита, а инаку е издадена од надлежниот орган.

Лицето кое употребува ваква исправа би можело евентуално да одговара како подбучнувач или помагач на кривичното дело — фалсификат на исправа, предвидено во чл. 319, ст. 1 од КЗ, ако го навел службеното лице да состави таква исправа или му помагал во тоа. Во други случаи употребата може да претставува само некое друго кривично дело.

Од образложението:

„Откако Врховниот суд ја разгледа обжалената пресуда со сите списи кон делото, ценејќи ги притоа жалбените наводи, одлучи како во диспозитивот на решението.

Стои наводот во жалбата на обвинетиот дека фактичката положба е непотполно и погрешно утврдена. Првостепениот суд се задоволил само со утврдувањето дека содржината на дипломата е неточна, а имено, дека обвинетиот не го посетувал курсот во Прилеп за трактористи, ниту пак полагаал испит за тракторист-аматер. Според наоѓањето на овој суд, примарно е да се утврди кој ја составил дипломата, чии се потписите на неа (секретар, претседател) и кој го ставил печатот. Од утврденото зависи дали

обвинетиот го извршил делото за кое е огласен за виновен или, пак, некое друго кривично дело. Ако е дипломата издадена од Авто-мото сојузот и потписите се на лицата кои на неа фигурираат, а само содржината е неистинита, но која е напишана од потпишаните лица или од други со нивна согласност, тогаш имаме фалсификат од чл. 319 на КЗ, па обвинетиот не би можел да одговара за кривично дело употреба на фалсификувана исправа — од чл. 306, ст. 3 на КЗ, за какво дело бил осуден од првостепениот суд. За постоење на кривично дело од чл. 306 на КЗ, потребно е да постои материјален фалсификат, а имено, да се направи лажна исправа или да се преиначи права. Тоа значи да се направи исправа спротивно на волјата на оној што фигурира како издавач на исправата, а имено, да се стави потпис од друго лице спротивно на неговата волја или во потпишана исправа, спротивно на потпишувачот, да се внесе друга содржина односно нешто да се допише или избрише, со што битно би се изменил карактерот на исправата. Употреба на таквата исправа претставува кривично дело од чл. 306 на КЗ. Ако се утврди дека обвинетиот или некој друг по негов наговор ја составил дипломата како да е издадена од погоре означениот Сојуз, ја потпишал со свој потпис и успеал да го стави печатот и обвинетиот таквата исправа ја употребеше, тогаш можеше да станува збор за ова кривично дело. Ако се установи дека обвинетиот ги поттикнувал потпишувачите (доколку, се разбира, потписите се на лицата кои се означени и ги вршеле функциите секретар и претседател или биле овластени да се потпишуваат за секретар и претседател), тогаш обвинетиот би можел да одговара за поттикнување на вршење кривично дело од чл. 319, ст. 1 од КЗ“.

(Врховен суд на НРМ — 4. X. 1962 година, Кж. бр. 512/62).

139. Дополнително внесување на изјава во градежниот дневник без согласност на поранешните потписници, претставува кривично дело фалсификување на исправа, предвидено во чл. 306, ст. 3 од КЗ, а не кривично дело посебни случаи на фалсификување на исправа, предвидено во чл. 307, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа:

Првостепениот суд правилно утврдил дека обвинетиот во градежниот дневник на електричното претпријатие „Маврово“, на страна 35, составена и потпишана од составувачот, инвеститорот и изведувачот на 20. XII. 1957 година, по 2 години т.е. во ноември 1959 година, а во рубриката „соопштенија-приговори“, неовластено внел дека ископот извршен во 1957 година, по својата цврстина, структура и материјал, бил ист како и ископот од 1956 година, кој кај изведувачот се третира како работа од екстра тунелска класа. Ова дејствие првостепениот суд го квалификувал како

кривично дело „посебни случаи на фалсификување на исправа“, предвидено во чл. 307, ст. 1 од КЗ. Врховниот суд наоѓа дека е погрешно применет кривичниот законик. Имено, во чл. 28, ст. 3 од Уредбата за градење („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 32/58) е предвидено водење на градежен дневник, како и лицата што го потпишуваат. Значи, градежната книга се води врз основа на одреден пропис. Градежниот дневник го потпишуваат: составувачот, инвеститорот и изведувачот. Тоа значи дека градежниот дневник е полноважен и може да служи како доказ, ако е потпишан од сите лица кои се должни тоа да го сторат. Содржината на книгата мора да им биде позната на овие лица пред да ја потпишат. По потпишувањето на книгата никој не може да внесува измени без согласност на потпишаните. А допишаното ја менува содржината на градежниот дневник и создава претпоставки дека изведувачот има право да наплати поголем износ, т.е. од значење е за правниот промет. Според тоа, обвинетиот, кој е составувач на градежниот дневник, во оваа книга, која се води врз основа на одреден пропис, внесува неистинити податоци кои се од значење за правниот промет и кои можат да служат како доказ. Во овие дејствија, според наоѓањето на Врховниот суд, стојат одбележките на кривичното дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ, а не од чл. 307, ст. 1 од КЗ. Кривичното дело од чл. 307, ст. 1, т. 1, од КЗ го врши лице што на „некаква хартија, бланкет или некаков друг предмет на кој некое лице ставило свој потпис, неовластено го пополни со некаква изјава што има вредност за правните односи“. Значи, на хартијата, бланкетот и предметот не постои никаква содржина. А во конкретниов случај градежниот дневник со својата содржина бил заверен од потписниците, па со внесената изјава само е изменета таа содржина, т.е. книгата што се води врз основа на пропис е преиначена. А тоа е содржината на кривичното дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ. Поради тоа, а врз основа на чл. 355 од ЗКП. Врховниот суд ја преиначи првостепената пресуда во горната смисла“.

(Пресуда на Врховниот суд на НРМ — Кж. бр. 172/61).

140. Ставањето на печат и штембил на хартија за правење на лажно полномошно од службено лице при вршењето на службена должност, а кое е надлежен да го издаде директорот, претставува кривично дело „фалсификување на исправа“ од чл. 306, ст. 3 од КЗ, а не кривично дело од чл. 319 од КЗ.

Од образложението:

„Врховниот суд, по повод жалбата на јавниот обвинител, а по службена должност, најде дека во дејствието опишано под т. 2 во првостепената пресуда се конзумирани елементите на едно продолжено кривично дело — фалсификување на исправа од чл. 306, ст. 3 од КЗ, а не е кривично дело од чл. 319 од КЗ, како што нашол првостепениот суд. За да стои кривично дело фалсифику-

вање и уништување на службени исправи, книга или спис од чл. 319 од КЗ, потребно е субјектот на кривичното дело да има посебни својства во службата во однос на предметот на кривичното дело. Кај кривичното дело од чл. 319 од КЗ исправата не е лажна во материјална смисла, потписот на службеното лице е вистинит, штембилот на исправата е навистина службен, а исправата е стварно составена во вршењето на службената должност. Кај тоа дело е битно содржината на исправата да е невистинита. Според тоа, ако службеното лице при вршењето на својата службена должност состави лажна исправа во смисла на кривично дело материјално фалсификување, т.е. ако фалсификува потпис на некое друго службено лице, ако преправи јавна или приватна исправа, во сите тие случаи сторителот не врши кривично дело од чл. 319, туку кривично дело од чл. 306 од КЗ. Обвинетиот со своите дејствија кои се состојат во составување на полномошно на кое го потпишал директорот на претпријатието, пополнување на бланко-чек и потпишување на него името на директорот, ставање печати и штембили на повеќе парчиња хартија за составување на полномошна по потреба, сторил кривично дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на ВСМ, Кж. бр. 838/63, од 9. I. 1964 година).

141. Како јавна исправа, во смисла на чл. 306 ст. 3, од КЗ, може да се смета и исправа издадена од стопанска организација во вршењето на јавна служба, но не и во вршењето на стопанска дејност.

Според тоа, автобуската карта не може да се смета за јавна исправа во смисла на чл. 306, ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

„Стои жалбениот навод на двајцата обвинети за повреда на КЗ — чл. 344 од ЗКП. Првостепениот суд погрешил кога нашол дека автобуската карта претставува јавна исправа, па делото го квалификувал по чл. 306, ст. 3 од КЗ. Жалителите не се во право кога сметаат дека јавни исправи можат да издаваат само државните органи и установи, а не и стопанските претпријатија. Вистина е дека сите исправи што ги издаваат стопанските претпријатија не се јавни исправи, меѓутоа, како јавна исправа во смисла на чл. 306, ст. 3 од КЗ може да се смета и исправа издадена од стопанска организација во вршењето на јавна служба, но не и во вршењето на чисто стопански дејности. Бидејќи во конкретниов случај автобуската карта е издадена од стопанска организација, не во вршење на јавна служба, туку во вршење на чисто стопанска дејност, затоа автобуската карта не може да се смета како јавна исправа во смисла на чл. 306, ст. 3 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 736/63 од 25. X. 1963 година).

142. Кривичното дело фалсификување на исправи, предвидено во чл. 306 од КЗ, стои и тогаш кога е преправана само цифрата на чековниот износ на пари, без оглед на тоа што не е преправен чековниот износ напишан со букви.

Од образложението:

„Врховниот суд ја одбил жалбата како неоснована и за тоа ги дал овие причини:

Неспорно е утврдено дека обвинетиот Р. во чекот бр. 047935 од 14. XII. 1963 година, издаден од Комуналната банка — С., износите напишани со цифри ги преправил од 25.000 на 250.000 дин., додавајќи по една нула. Вака преправениот чек и го реализирал. Притоа не е спорно дека износот напишан со букви „дваесет и пет илјади динари“ не го преправил.

Точен е наводот во жалбата дека согласно чл. 23 од Законот за чекот, а во врска со чл. 6 од Законот за меницата, „ако меничниот износ е напишан со букви и цифри, во случај на несогласност важи сумата напишана со букви“. Меѓутоа, од тоа не може да се извлече заклучок дека за сигурен, брз и ефикасен промет со чековите нема никаква правна важност износот напишан со цифри, па дека преправањето на тој износ не го загрозува правниот сообраќај. Напротив, и износите напишани со цифри се од несомнена важност за брзиот и посигурен промет, па преправањето на тие за чекот суштествени елементи, а потоа и употребата на така преправениот чек, претставува кривично дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ.

Жалбениот навод дека тоа преправање нема никаков одраз во прометот и дека тоа не претставува подобен обид, е без основ. Самиот факт дека обвинетиот успеал чекот да го употреби, говори оти таквиот фалсификат не само што е подобен, туку и предизвикал нарушувања во прометот. Според тоа, според наоѓањето и на Врховниот суд, преправањето на чековните износи напишани и само со цифри, иако чековниот износ напишан со букви не е преправен, претставува кривично дело „фалсификување на исправа“, предвидени во чл. 306, ст. 3 од КЗ, бидејќи и тие елементи придонесуваат и имаат особено значење за брзиот и сигурниот правен промет со ваков вид платежни средства.

Поради тоа, не стои жалбениот навод дека првостепениот суд го огласил за виновен обвинетиот за дело кое не е извршено“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 346/64 од 24. IX. 1964 година).

143. За постоење на дело од чл. 305, ст. 3 од КЗ не е битно кој ги правел лажните зарови кои обвинетите ги употребиле при играњето на комар. Доволно е тие да биле свесни дека се лажни и при играњето со нив се послужиле.

Од образложението:

„Неосновано е тврдењето во жалбата на обвинетиот дека тој заровите не ги правел за измама, бидејќи врз основа на чл. 305, ст. 3 од КЗ е доволно при играње на комар да се послужи со лажни зарови. Тоа од една страна, а од друга страна, од изведените докази на главниот претрес несомнено е утврдено дека лажните зарови биле правени со намера обвинетите да добиваат при играњето на комар и дека во почетокот на играњето почнувале да играт со прави зарови, а подоцна се договорале со мимика и сличен начин да ги употребуваат лажните зарови“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 248/63 од 12. IV. 1963 година).

144. Со тоа што обвинетиот ги маркирал јасиковите стебла со лажен шумарски жиг не врши кривично дело правење и употреба на лажни знаци за одбележување на стока од чл. 224, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело фалсификување на исправа од чл. 306, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Испитувајќи ја по службена должност првостепената пресуда, Врховниот суд најде дека првостепениот суд погрешно нашол дека обвинетиот сторил кривично дело од чл. 224, ст. 1 од КЗ, односно погрешно го применил Кривичниот закон. Ова кривично дело постои тогаш, кога со намера да се употребат како прави и се направат лажни знаци за обележување на домашна или странска стока, како печати или жигови со кои се жигосува злато, сребро, стока, дрво или некоја друга стока, или такви прави знаци ги преправи и тие се употребат како прави. Познато е дека секој производ, секоја стока треба да има одредени квалитети, димензии, големина итн., или, пак, знак дека е произведена во одредена фабрика. Со овој член од КЗ се заштитува правењето на лажни знаци, со кои би ѝ се припишувале на стоката одредени својства, иако тие таа ги нема. Со ова кривично дело се заштитуваат како купувачите така и производителите, односно продавачите. Затоа, ова кривично дело е од глава XXIII, т. е. од кривичните дела против народното стопанство. Со тоа што обвинетиот го направил и употребил лажниот шумарски чук, не го сторил горното кривично дело, туку кривично дело фалсификување на исправа од чл. 306, ст. 1 од КЗ. Иако е во прашање лажен жиг и со него е обележено дрво, не стои кривичното дело од чл. 224, ст. 1 од КЗ, затоа што шумарскиот чук служи само како доказ дека е одобрено сече-

њето на дрвото, а не дека одговара на оваа или она големина, дебелина или на овој или оној квалитет, ниту, пак, со него се тврди дека е во прашање овој или оној вид дрво. Направениот и употребен жиг од обвинетиот всушност се појавува, со оглед на тоа зашто служи, како исправа во поширока смисла“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 879/63 од 26. VI. 1964 година).

145. Внесувањето на неистинити податоци во работничката книшка на притежателот, претставува кривично дело фалсификување на исправа од чл. 306 од КЗ, а не кривично дело заверување на неистинитата содржина од чл. 308 од КЗ.

Од образложението:

„Меѓутоа, по повод жалбата на обвинетиот и јавниот обвинител, Врховниот суд, согласно чл. 354, ст. 1, т. 2 од КЗ, по службена должност го преквалификува кривичното дело од чл. 308, ст. 2 од КЗ како кривично дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ, бидејќи овде се работи за правење на лажна исправа, а не за заверка на исправа со неистинитата содржина. Имено, работничката книшка е јавна исправа и самоволното внесување во неа на неточни податоци претставува правење на лажна исправа, а не заверка на неистинити податоци. Заверката која обвинетиот успеал да ја добие на од него неточно внесените податоци всушност значи оформување на книшката со лажни податоци, т. е. правење на лажна книшка“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 440/64 од 27. XI. 1964 година).

146. Со тоа што обвинетиот направил лажно полномошно дека во името на стопанската организација може да склучува договори за купување и продавање на стока не сторил кривично дело фалсификување на јавна исправа од чл. 306, ст. 3, туку кривично дело фалсификување на приватна исправа од чл. 306, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Испитувајќи ја жалбата во смисла на чл. 354 од ЗКП, Врховниот суд, меѓутоа, најде дека на штета на обвинетиот е повреден кривичниот закон. Во случајов не стои кривично дело фалсификат од чл. 306, ст. 3, туку од чл. 306, ст. 1 од КЗ. Полномошното, издадено со цел да послужи во граѓанско-правниот промет, нема карактер на јавна исправа. Стопанска организација може да издаде јавна исправа само во врска со вршењето на јавните овластувања и нејзината исправа ќе се третира како јавна само во врска со тие овластувања и кога е издадена во пропишана форма.

Во случајов овие услови не се исполнети. Имено, фабриката „Чик“ не врши никакви јавни овластувања, ниту, пак, полномошното е фалсификувано во врска со вршењето на таква дејност, но со цел да послужи во стоковниот промет. При ваквата состојба обвинетиот направил лажна исправа (но не и јавна исправа) и неа ја употребил како права, со што во целост се стекнати елементите на кривичното дело од чл. 306, ст. 1 од КЗ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 538/65 од 22. IX. 1965 година).

147. Со тоа што обвинетиот се договорил со друго непознато лице наместо него да се јави на приемен испит за упис во висока школа, па откако ова лице го положило испитот, поднел молба за упис во школата и се запишал, во таквата негова дејност се содржани елементите и одбележоците на кривичното дело од чл. 308, ст. 1 од КЗ, во врска со чл. 19 од КЗ.

Од образложението:

„Стои тоа дека и непознатото лице ја довело испитната комисија во заблуда. Меѓутоа, тоа не значи дека само тоа лице, кога би било откриено, би било кривично одговорно. Ова затоа што обвинетиот е тој што со тоа непознато лице претходно се договорил на кој начин ќе треба да полага, како да се претстави пред испитната комисија, па дури е договорена и награда за тоа, која обвинетиот ја исплатил. Дека обвинетиот е активен учесник во доведувањето во заблуда на надлежниот школски орган во врска со полагањето на приемен испит укажува и фактот дека тој со непознатото лице, откако успеал преку него да се здобие со доказ за положен приемен испит, се договорил да му напише и молби за добивање на потврди дека е редовен студент, какви во случајов се напишани, па дури врз основа на ваквото доведување во заблуда на надлежниот школски орган, обвинетиот во продолжение на 15 дена ги посетувал и предавањата во школата. Сето ова, според мислењето на овој суд, доволно јасно говори во прилог на тоа дека обвинетиот во случајов се јавува како соизвршител со непознатото лице. Во крајна линија, фактички тој е оној што го иницира и планира начинот на кој надлежниот орган ќе се доведе во заблуда за лицето што ќе полага приемен испит“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 343/65 од 16. IX. 1965 година).

148. Со наведување на неистинити податоци во молбата со која се покренува управна постапка, не може да се стори кривично дело од чл. 308, ст. 1 од КЗ.

Обвинетиот, кој во молбата за замена на возачката дозвола навел дека е возач од „Ц“ категорија, иако е тракторист од „Б“ категорија, не врши кривично дело заверување на неистинита содржина, предвидено во чл. 308, ст. 1 од КЗ, бидејќи управниот орган не може да биде доведен во заблуда, со оглед на тоа дека возачката дозвола што ја издава како замена за општетената или изгубената, ја издава врз основа на службеното досие.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека обвинетиот Б. не е сторител на кривичното дело од чл. 308, ст. 1 од КЗ. Според чл. 308, ст. 1 од КЗ, сторител на ова кривично дело е оној кој ќе го доведе во заблуда надлежниот државен орган и тој во јавна исправа, записник или книга да завери нешто неистинито, што има да послужи како доказ во правниот сообраќај. Во случајов обвинетиот барал да му се замени возачката дозвола, а не заверување на некакви неистинити податоци. Вистина, обвинетиот во молбата навел дека е возач од „Ц“ категорија, што не е вистинито, но врз основа на тие наводи не се издава возачка дозвола, ниту се заверува што и да било, туку возачка дозвола па и замената се издава врз основа на уверение и други документи. Со поднесената молба обвинетиот покренал управна постапка пред надлежниот орган и тој орган е должен да цени дали ќе го уважи барањето за замена на старата возачка дозвола со нова од „Ц“ категорија или не, што го прави врз основа на документацијата (досието) што го води за таа цел тој орган. Со наведувањето на неистинити податоци во молбата со која ја покренува управната постапка за замена на дозволата, обвинетиот со ништо не го довел ниту се обидел да го доведе во заблуда надлежниот државен орган и овој во возачката дозвола што треба да ја издаде како замена да завери неистинити податоци. Затоа дејствието на обвинетиот не претставува кривично дело од чл. 308, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, па врз основа на чл. 365 од ЗКП, уважена е жалбата на обвинетиот и првостепената пресуда се преправа така што, согласно чл. 330, т. 1 од ЗКП, се ослободува од обвинението“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 384/61).

149. Со тоа што обвинетиот со зголемувањето на маржата прибавил противправна имотна корист за својата работна организација во износ од 1.140.787,05 динари, не врши кривично дело од чл. 255, во врска со чл. 314-а, ст. 2 од КЗ, туку стопански престап.

Кривичното дело од чл. 255 од КЗ, го врши само оној кој за себе или за друго физичко лице прибави противправна имотна корист.

Од образложението:

„Во времето од јануари 1971 до октомври истата година обвинетиот, како директор на претставништвото, ја зголемувал маржата на добиточната храна над пропишаната, сè до 61 динар за еден килограм, иако прописот дозволува до 10 динари за еден килограм.

Од вака зголемената маржа целото претставништво остварило доход од 1.518,395,05 динари. Претпријатието „Банат“ оваа сума ја имало наплатено од купувачите на добиточната храна. Сета оваа сума е одземена од страна на пазаришната инспекција. Групата на обвинетиот за наведениот временски период, врз основа на склучените договори за продадената добиточна храна, требало да прими 557.633,02 динари по законската и незаконската маржа. Таа вкупно примила 318.765,05 динари. Во границите на дозволената маржа требало да прими 305.301,73 динари, што значи повеќе примила 13.578,64 динари. Другата сума од 238.867,97 динари не е примена. Ваквата фактичка положба првостепениот суд ја утврдил од исказите на сведоците и вештите лица.

Од изведените докази не произлегува описот на кривичното дело, ниту наводот во образложението дека обвинетиот ја присвоил за себе, за својата жена и ќерка наведената сума во диспозитивот на пресудата.

Од исказите на сведоците се гледа дека обвинетиот и неговата жена и ќерка немаат ништо примено од зголемената маржа. Сета остварена сума се наоѓала во претпријатието „Банат“, а пазаришната инспекција ја одзела. Исто така и вештите лица утврдиле дека обвинетиот и неговата група не наплатиле личен доход и материјални трошоци од разликата на остварениот доход со зголемувањето на маржата. Истото го примил и првостепениот суд, но смета дека кривичното дело е сторено со самото зголемување на маржата и противправната корист на работната организација во која е вработен обвинетиот.

Врховниот суд смета дека ваквото становиште на првостепениот суд не е во согласност со елементите на кривичното дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие, по чл. 314-а од КЗ, за кое обвинетиот е огласен за виновен.

Битниот елемент на ова кривично дело е прибавување за себе или за друг противправна имотна корист и делото е свршено кога таа противправна корист е прибавена било од извршителот или од друго лице.

Ова кривично дело може да се стори и со зголемување на маржата, но само во тој случај кога извршителот прибавил за себе или за друг противправна имотна корист од зголемената маржа.

До колку тој или друг не прибавиле таква противправна имотна корист, стореното дејание претставува стопански престап, за кој, според одредбите на чл. 40 од Законот за формирање на општествената контрола на цените, поради непридржувањето за пропишаната маржа, се казнува работната организација во чија корист оди зголемената маржа, како и службеното лице кое не се придржувало за позитивните прописи за висината на маржата, а остварениот доход на таков начин се одзема од работната организација“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 484/73 од 6. XII. 1973 година).

150. Кога директорот на работна организација купениот лим, како репроматеријал, го продаде на потрошувачите без да наплати данок на промет и со тоа им прибави противправна имотна корист, врши кривично дело злоупотреба на службената положба од користољубие од чл. 314-а од КЗ.

Од образложението:

„Обвинетиот, во својство на одговорно лице, како директор на задругата, ги пречекорил границите на своите овластувања со тоа што при продажбата на лимот на приватните лимари, кои се јавувале како крајни потрошувачи, не им бил засметан (па поради тоа и не го платиле) данокот на промет во износ од 22,5%. Според постојните одредби, таква обврска постои во сите случаи за крајниот потрошувач односно купувачот. Во случајов не е спорно дека при набавката на лимот од трговската организација обвинетиот дал изјава дека материјалот се набавува на име на репродукција, од што произлегува дека бил наменет за вградување. Меѓутоа, не е спорна ни околноста дека не бил вграден и дека е продаден на приватни лимари, па откако обвинетиот парите ги примил и уредно внел во благајната, тие биле поделени на работниците на име личен доход. Според тоа, обвинетиот најдобро и повеќе од сите други знаел дека данокот на промет не бил наплатен при набавката на материјалот од трговската организација. Тоа требало да се стори кога веќе лимот го продавал на приватните занаетчии-лимари. Дека тоа не е сторено и дека на нив не им бил засметан данокот на промет произлегува од сите изведени докази по делото и тој факт не е спорен. Така дошло до положба за други, конкретно за споменатите занаетчии, да се прибави противправна имотна корист, бидејќи лимот го купиле по набавната цена од задругата, без да го платат данокот. Во случајов данокот се јавува како приход на пошироката општествена

заедница, така што, во крајна линија, заедницата е оштетена со тоа што ниту еднаш не бил наплатен данокот на промет — првиот пат при набавка на лимот од трговската организација, за кое имало и законско оправдување, но под услов лимот да бил употребен за целта за која бил наменет. Штом веќе не бил употребен за таа цел, а таа околност најдобро му била позната на обвинетиот, требало барем да се наплати односно да се засмета при продажбата на лимарите, кои во случајов се јавуваат како крајни потрошувачи“.

(Пресуда на Окружниот суд во Скопје, К. б. 333/73 од 19. X. 1973 година, потврдена со пресуда на Врховниот суд на Македонија Кж. бр. 24/74).

151. За постоење на кривично дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ не е нужно одговорното лице за вршење на одредена должност да има и писмена одлука. Доволно е и фактичко вршење на одговорната должност.

Од образложението:

„Со пресуда на Окружниот суд обвинетиот е огласен за виновен за кривично дело злоупотреба на службената положба од користољубие од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ.

Врховниот суд на Македонија ја одби како неоснована жалбата на обвинетиот и ја потврди првостепената пресуда, од овие причини:

Обвинетиот, во критичниот период, навистина не бил поставен на палирска должност со соодветно решение на органот на работничкото самоупраување во шумското стопанство. Меѓутоа, иако немало формално решение за вршење на таква должност, од исказот на сведокот С. Н., па и од исказите на работниците, се утврдува дека тој фактички вршел таква должност. За да стои делото од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ, односно злоупотреба во службата од користољубиви побуди, за вршење на одредена должност не е нужно да има и писмено решение. Доволно е фактички да се врши таа должност. Ова дотолку повеќе што обвинетиот во реченото шумско стопанство долги години врши должност на манипулант. Впрочем, дека обвинетиот навистина фактички вршел палирска должност се утврдува и од тоа што тој подоцна добил и формално решение за вршење и на палирска должност на речениот шумски пат“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 113/62 од 12. IV. 1972 година).

152. Со тоа што обвинетиот земената хонорарна работа, која требал да ја изврши сам надвор од работното време, наредил, како директор, да ја врши потчинетиот му работник, кој, пак, сметал дека врши редовна работа од работното му место, ја искористил својата службена положба, со намера за себе да оствари противправна имотна корист, со што сторил кривично дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Обвинетиот признал дека со трговската комора склучил договор за хонорарна работа, според кој, надвор од редовното работно време и лично тој, требал да врши одредени работи, поблиску опишани во приложениот кон делото писмен договор. Во надоместок за тоа му бил одреден месечен хонорар од по 6.000 динари. Меѓутоа, обвинетиот така не постапил. Наместо хонорарната работа да ја врши сам, му наредил на потчинетиот службеник, сведокот Ј., во делокругот на својата редовна работа да ја врши и хонорарната работа на директорот, за која последниов, на име дел од хонорарот, добил сума од 60.000 динари. Ова го сторил користејќи ја својата службена положба — директор на фондот, а во тоа успеал и со оглед на тоа дека сведокот Ј. бил новопримен на работа, па вршејќи ја таа работа сметал дека врши работи за потребите на службата. Со тоа што обвинетиот земената хонорарна работа од Трговската комора — Куманово, која требал да ја врши сам и надвор од работното време, наредил да ја врши потчинетиот му службеник сведокот Ј., кој не знаел за тоа и ја вршел како редовна работа, тој очигледно ја искористил својата службена положба — директор, а со намера за себе да прибави противправна имотна корист, каква што и остварил во износ од 60.000 динари. Положбата во ништо не се менува со тоа што обвинетиот наводно му кажал на сведокот дека работел хонорарна работа. Пред сè, сведокот Ј. не тврди како обвинетиот. Напротив, неспорно е утврдено дека обвинетиот за ова му рекол откако сведокот разбрал и не сакал повеќе да ја врши оваа работа. Но и да се прими за точен наводот на обвинетиот, со тоа не се исклучува неговата кривична одговорност за стореното дело, затоа што тој не смеел во никој случај да одобри на свој службеник во работно време да врши хонорарна работа, а уште помалку да му нареди на својот потчинет службеник тој да му ја врши неговата хонорарна работа, која обвинетиот требал да ја сврши сам“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 427/63 од 12. VI. 1963 година).

153. Со тоа што обвинетиот, како службеник во управата за приходи при општинското собрание, собраниот самопридонес противправно го присвоил врши кривично дело проневера од чл. 322 од КЗ.

Од образложението:

„Управата за приходи на собранието на општината примила обврска преку месната заедница да го собере месниот самопридонес и да го внесува на одредена сметка. Кога примила ваква обврска и кога ги собрала парите, таа е одговорна за тие средства. Со тоа што обвинетиот, како нејзин службеник, ги присвоил тие средства, оштетена е општината, бидејќи таа е одговорна спрема месната заедница и граѓаните од кои се земено средства, а неспорно е дека се наплатени од страна на обвинетиот. Според тоа, правилно првостепениот суд зел дека на обвинетиот средствата што ги собрал на име местен самопридонес му се доверени од службата како данокособирач, па со тоа што ги присвоил сторил кривично дело проневера по чл. 322, ст. 2“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 54/74 од 1. II. 1974 година).

154. Кривичното дело „проневера“, предвидено во чл. 322 од КЗ, може да се изврши од лице што е во работен однос (постојан, повремен, дополнителен или хонорарен) со државен орган, работна или друга организација или орган на општествено управување.

Лице што ќе присвои дел од доверени средства по договор за дело врши кривично дело „утаја“ предвидено во чл. 254 од КЗ.

Ако такво лице состави лажни исправи, врши дело од чл. 306-а, а не од чл. 319 од КЗ.

Од образложението:

„Окружниот суд, со пресудата К. бр. 113/67 од 21. X. 1968 година, го огласил за виновен обвинетиот Л. К. од с. Ј., затоа што:

1. работејќи по договор за дело, склучен меѓу Ј. Л. (Југословенска лотарија) и обвинетиот од доверените му средства присвоил износ од 15.493,00 динари, со што сторил кривично дело од чл. 322, ст. 2 од КЗ и

2. што во исто својство и со намера да го прикрие противправно присвоениот износ, ги составил извештаите СПЛ-8, во кои неистинито ввел дека салдото е „0“, иако требало да покаже негативно салдо од 15.493,00 динари, па како вистинити ги испратил во дирекцијата на Ј. Л. — Београд и на филијалата во Скопје — со што сторил кривично дело од чл. 319, ст. 1 од КЗ.

Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го применил Кривичниот законик, поради следното:

1. кривичното дело од чл. 322 од КЗ може да го изврши лице што се наоѓа во работен однос (постојан, повремен, дополнителен или хонорарен) со државен орган, работна или друга организација или орган на општествено управување. Во конкретниов случај обвинетиот Л. не е во работен однос со Ј. Л., туку нему, според договорот за дело, му се доверени за продажба тие вредносници. Според тоа, присвоените средства му се доверени надвор од работниот однос. Во тие, пак, дејствија стојат одбележоците на кривичното дело од чл. 254, ст. 3 од КЗ, а не од чл. 322, став 2 од КЗ.

2. Од истите причини не стојат ни одбележоците на кривичното дело од чл. 319, туку стои дело од чл. 306, ст. 1 од КЗ, во дејствието опишано во чл. 2 од првостепената пресуда.

Поради тоа, Врховниот суд на Македонија, врз основа на чл. 357 од ЗКП, ја преправи првостепената пресуда“.

(Кж. бр. 46/69 од 13. III. 1969 година, на Врховниот суд на Македонија).

155. Со тоа што обвинетиот, овластен да го продава медот и млечот што му е доверен во доменот на неговата работа, врши и наплатување на противвредноста, па од тие средства присвојува, не врши кривично дело злоупотреба на службената должност и овластување од користољубие од чл. 314-а, ст. 1 од КЗ, туку кривично дело проневера од чл. 322, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Имено, на обвинетиот млечот му бил доверен за продавање. Тоа што тој при продажбата на млечот наплатувал и од наплатените пари противправно присвојувал со намера да оствари противправна имотна корист, сторил кривично дело проневера од чл. 322, ст. 1 од КЗ, а не злоупотреба на службената должност од чл. 314-а од КЗ. Злоупотреба на службената должност стои кога тоа не претставува друго кривично дело. Сè едно е во случајов дали обвинетиот од доверената му стока, со која бил задолжен, продавал и од наплатените пари присвојувал или млечот го конзумирал. Сигурно е дека и проневерата претставува злоупотреба на службена должност. Меѓутоа, злоупотреба на службена должност во смисла на чл. 314-а од КЗ не постои кога стојат обележја на друго кривично дело, како што е во случајов“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 188/68 од 21. VIII. 1968 година).

156. Продавач на весници кога противправно ќе присвои од доверените пари во продавницата за продавање на дневен печат врши кривично дело проневера од чл. 322, ст. 1 од КЗ, а не кривично дело утаја од чл. 254, ст. 1 од КЗ, затоа што такво лице се смета дека е во работен однос со претпријатието, без оглед на тоа како се наградува неговиот труд.

Од образложението:

„Врховниот суд го дели правното становиште на окружниот јавен обвинител дека првостепениот суд на утврдената фактичка положба погрешно го применил Кривичниот закон, односно погрешил кога дејноста на обвинетиот ја квалификувал како кривично дело утаја од чл. 254, став 1 од КЗ, а не дело од чл. 322, став 1 од КЗ. Врховниот суд стои на становиштето дека во случајов во дејствието на обвинетиот стојат сите битни елементи и одбележоци на кривично дело проневера од чл. 322, став 1 од КЗ. Ова затоа што во случајов противправното присвојување на доверените му пари во продавницата за продавање на дневен печат обвинетиот го врши во време кога е во работен однос со претпријатието. Во чл. 322, став 1 од КЗ инкриминирано е и противправно присвојување на доверени пари не само кога обвинетиот има службено својство во државен орган, установа, или во стопанска и општествена организација, туку и тогаш кога е на работа во речените организации. Неспорно е во случајов дека тој бил во работен однос со оштетеното претпријатие како нивни продавач на дневен печат и дека како на таков му биле доверени пари. Тоа што работниот однос со оштетеното претпријатие му бил заснован со договор и неговата заработувачка се движела во зависност од тоа колку броја од дневниот печат ќе продаде, не значи дека тој нема засновано работен однос, ниту, пак, тоа би значело дека нему парите во продавницата на весници не му се доверени во работата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 448/62 од 15. X. 1962 година).

157. Обвинетиот кој од работната организација во која е вработен добил станбен кредит за изградба на семејна станбена зграда, па при користењето на кредитот смислено подигнал повеќе отколку што му било одобрено, што било евидентирано во книговодството како негово задолжение, врши кривично дело послужување од чл. 323 од КЗ, а не кривично дело проневера од чл. 322, ст. 2 од КЗ.

Од образложението:

„При положба во која обвинетиот за станбена изградба барал 50.000 динари на име кредит, очигледно е дека неговата намера била таквиот кредит и во тој износ, ако му биде одобрен, во роковите и под условите под кои е одобрен и да го врати. Според

тоа, кај обвинетиот нема намера за противправно присвојување. Вистина, работната организација на обвинетиот му одобрила само 30.000 динари на име кредит, а тој на начин како што е утврдено во првостепената пресуда, подигнал 22.801,15 динари повеќе, што е сè евидентирано во неговото задолжение, но од тоа не произлегува заклучокот, а и првостепениот суд не утврдил, дека тој износ немал намера да го врати. Напротив, тој подоцна тој износ и го уплатил. Според тоа, во случајов се работи само за неовластено користење на средствата на работната организација, без намера тие да се присвојат. Па оттука во неговите дејствија стојат одбележките на кривичното дело од чл. 323, ст. 1 од КЗ, а не на кривичното дело од чл. 314-а, ст. 2 од КЗ. Поради тоа, врз основа на чл. 357 од ЗКП, во овој однос Врховниот суд првостепената пресуда ја преправи и во тој поглед жалбените наводи ги уважи“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 556/74.

158. Се работи за свршено кривично дело примање на поткуп по чл. 325, ст. 1 од КЗ, ако сторителот побара подарок или некаква друга корист за да изврши, во кругот на службените овластувања, дејствие кое не смее да го изврши, иако не примил таков подарок или каква и да било корист, а не за обид на ова дело, согласно чл. 16 од КЗ.

Со тоа што судот го квалификувал дејствието како свршено кривично дело примање на поткуп од чл. 325, ст. 1 од КЗ, а не во обид, согласно чл. 16 од КЗ, како што гласело обвинението, не го пречекорил него во смисла на чл. 317, ст. 2 од ЗКП, бидејќи е во прашање правна оценка за која судот не е врзан со предлогот на јавниот обвинител.

Од образложението:

„Врховниот суд одржа седница во смисла на чл. 341 од ЗКП, на која беше присутен бранителот на обвинетиот и обвинетиот, па по разгледувањето на списите по делото ја испита обжалената пресуда во рамките на жалбените наводи и по службена должност — согласно чл. 346 од ЗКП, па одлучи како во диспозитивот, од следниве причини:

Неосновани се жалбените наводи за битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 1, т. 8, во врска со чл. 317, ст. 1 од ЗКП, наводно дека судот во случајов го пречекорил обвинението со тоа што обвинетиот бил обвинет за обид на кривично дело примање поткуп од чл. 325, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, а судот во обжалената пресуда го огласил за виновен за свршено такво дело.

Врховниот суд не наоѓа дека стои ваква повреда, бидејќи судот правилно нашол дека во случајов се работи за свршено кривично дело, а не за обид на такво. Имено, согласно чл. 325, ст. 1 од КЗ, кривичното дело е свршено со самиот факт ако службеното лице побара или прими поткуп или некаква друга корист за во кругот на своето службено овластување да изврши службена работа која не би смеело да ја изврши, или да не изврши службена работа која би морало да ја изврши. Според тоа, во случајов нема пречекорување на обвинението како што се наведува во жалбата, бидејќи ова дело е свршено и со самото барање“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 41/72 од 16. IV. 1972 година).

159. Не може да има стек меѓу кривичните дела примање на поткуп од чл. 325, ст. 1 од КЗ и кривичното дело злоупотреба на службената положба или овластување од користољубие од чл. 314-а, ст. 2 од КЗ кога се работи за една иста инкриминирана дејност.

Од образложението:

„Жалбениот навод за погрешна примена на материјалното право е основан. Првостепениот суд ги огласил обвинетите за виновни за кривични дела од чл. 314-а, ст. 2 од КЗ и од чл. 325, ст. 1 од КЗ. Со оглед на тоа дека во дејствијата на обвинетите се содржани елементите за постоење на кривичното дело од чл. 325, ст. 1 од КЗ, затоа нивните дејствија не претставуваат и кривични дела од чл. 314-а, ст. 2 од КЗ. Ова поради тоа што ова кривично дело може да стои доколку не стојат елементите за постоење на некое друго кривично дело. Со оглед на тоа дека и кривичното дело од чл. 325, ст. 1 од КЗ, по својата суштина, се состои во злоупотреба извршена од користољубие, оваа злоупотреба е посебно санкционирана во чл. 325, ст. 1 од КЗ. Од овие причини следуваше обвинетите да бидат ослободени од кривичното дело од чл. 314-а, ст. 2 од КЗ во смисла на чл. 321, ст. 1, т. 1 од ЗКП, а поради тоа што кривичните дела од чл. 314-а, ст. 2 и 325, ст. 1 од КЗ не можат да бидат во идеален стек, како што е во случајов. Во овој дел жалбата на обвинетиот е уважена“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 716/73 од 5. II. 1974 година).

II. ЗАКОНИК ЗА КРИВИЧНА ПОСТАПКА

1. Граѓанин на Југославија има право во кривичната постапка да се служи со својот јазик, иако го знае јазикот на кој постапката се води — чл. 41 од Уставот на СФРЈ и чл. 5 од ЗКП.

Од образложението:

„Во смисла на чл. 41 од Уставот на СФРЈ на граѓаните им е загарантирана слободата на употребата на својот јазик. Во таа смисла, со чл. 5 од ЗКП на обвинетиот, кој не го познава (или недоволно го познава) јазикот на кој се води постапката, ќе му се обезбеди следење на постапката преку преведувач. Од тие одредби произлегува правото на обвинетиот својата одбрана и на главниот претрес да ја даде на својот јазик и текот на претресот да го следи преку преведувач. Дали ќе се користи со тоа право или не и во случаите кога тој го знае јазикот на кој се води постапката, зависи од неговото лично определување. Во конкретниов случај тој на претресот изјавил „одлично го познавам македонскиот јазик и не ми е потребен преведувач“.

При таква положба, не е основан жалбениот навод дека со тоа што одбраната ја дал на македонски јазик и претресот непосредно сам го следел му е повредено едно од основните уставни права — слободата на употребата на својот јазик“.

(Кж. бр. 74/69 од 16. V. 1969 година на Врховниот суд на Македонија).

2. Граѓанин на Југославија има право во постапката пред судот да го употребува својот јазик и на својот јазик да се запознава со фактите — чл. 5, ст. 1 од ЗКП.

Должноста е на судот, ако кривичната постапка не се води на јазикот на обвинетиот, за тие права да го поучи, а поуката и изјавата да ги забележи на записникот, при што записникот е единствен доказ дека е така постапено.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Обвинетиот Ч. е Србин, а обвинетиот В. е Хрват. Врз основа на чл. 5, ст. 1 од ЗКП, бидејќи тие се граѓани на Југославија, имаат право да го употребуваат својот јазик, т.е. српскохрватскиот односно хрваткосрпскиот јазик и на својот јазик да се запознаваат со фактите. Должноста е на судот, ако кривичната постапка не се води на нивниот јазик, за тоа да ги поучи и дека имаат право да се користат со преведувач, а поуката и изјавата судот е должен да ја

забележи во записникот. Во конкретниов случај во записникот за главниот претрес од 4 и 29. IX. 1973 година нема забележено дека обвинетите се поучени за нивното право на употреба на својот јазик и за правото да се користат со едното или другото или со двете права или дека воопшто нема да се користат со тие права. А во жалбата обвинетиот В. наведува дека бранителот М. побарал од судот да му се обезбедат тие права. Врховниот суд наоѓа дека такво барање имало, бидејќи спротивното се докажува само со записникот, што произлегува од обврската на судот поуката и изјавата да се внесат во записникот. А во записникот тоа не е внесено. Според тоа, претресот е одржан без да му се обезбеди на обвинетиот В. употребата на својот јазик и без да му се обезбеди преведувач за да може со фактите да се запознава на својот јазик, иако такво барање имало — со што е сторена апсолутна повреда на постапката во смисла на чл. 334, ст. 1, точ. 3 од ЗКП, на што е укажано со жалбата на обвинетиот В.

Од тие причини, а врз основа на чл. 355 од ЗКП, следуваше да се укине првостепената пресуда.

При повторното судење првостепениот суд е должен да постапи по чл. 5 ст. 1 од ЗКП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 665/73, од 26. XII. 1973 година).

3. Преведувач во кривичната постапка може да биде лице кое го знае јазикот на обвинетиот и јазикот на кој се води постапката и кое е способно она со што треба да биде запознаен обвинетиот и она што обвинетиот го искажува да го преведе, при што преведувачот не мора да биде професор или учител по јазикот на кој говори обвинетиот — чл. 5 и 209 од ЗКП.

Од образложението:

„Бранителот во жалбите наведува, дека првостепениот суд на еден од обвинетите за преведувач му поставил лице кое не е учител или професор по албански јазик, па дека со тоа е сторена повреда во смисла на чл. 5 и 209, а во врска со чл. 334, ст. 2 од ЗКП.

Врховниот суд, испитувајќи го овој жалбен навод, наоѓа: согласно чл. 5 од ЗКП („Сл. лист на СФРЈ“ број 54/70) обвинетиот има право да го употребува својот јазик и на својот јазик да се запознава со фактите. Ако кривичната постапка не се води на неговиот јазик, судот е должен да му обезбеди преведувач. Покрај тоа, со чл. 209 од ЗКП, предвидено е дека во случаите кога обвинетиот не го знае јазикот на кој се води постапката, неговото испитување ќе се изврши преку преведувач.

Според тоа, кога обвинетиот, кој не го знае јазикот на кој се води кривичната постапка, или го знае тој јазик, ако е граѓанин на СФРЈ, сака да го употребува својот јазик, има право

преку преведувач да биде испитан и преку преведувач да биде запознаен со фактите. А од тоа произлегува дека преведувачот може да биде лице кое ги познава двата јазика — јазикот на обвинетиот и јазикот на кој се води постапката и кој е способен да го преведе она со што треба обвинетиот да биде запознаен и она што обвинетиот го кажува. Други посебни услови не се бараат. Според тоа, жалбениот навод дека преведувачот мора да биде лице кое е учител или професор по јазикот на кој говори обвинетиот, во конкретниов случај по албанскиот јазик, не е основан“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 414/71 од 24. II. 1972 година).

4. Доколку пресудата на окружниот суд е укината само во делот кој се однесува на кривично дело од надлежност на општинскиот суд, повторното судење за ова кривично дело ќе се одржи пред надлежниот општински суд, бидејќи постапката се враќа во фаза на обвинение, при што отпаднале околностите од чл. 31, ст. 1 од ЗКП за спроведување на единствена постапка пред повисокиот суд.

Од образложението:

„Во конкретниот случај окружниот суд донел пресуда со која обвинетиот го огласил за виновен за кривично дело од чл. 273, ст. 5, во врска со чл. 273, ст. 3 од КЗ, од надлежност на окружен суд, и за кривично дело од чл. 271-а, ст. 2 од КЗ, од надлежност на општински суд. Меѓутоа, пресудата по однос на кривичното дело од надлежноста на општинскиот суд е укината и предметот е вратен на повторно судење. Со укинувањето на пресудата во тој дел, поништени се сите дејствија во постапката и предметот, по однос на тоа кривично дело, е вратен во фаза на обвинение. При таква положба т.е. кога постапката е вратена во фаза на обвинение, окружниот суд со нападнатото решение не можел, врз основа на чл. 35, ст. 2 од ЗКП, да ја продолжи постапката со примена на чл. 35, ст. 1 од ЗКП, па се огласил за стварно ненадлежен.

Нападнатото решение е правилно, а тоа се гледа и од чл. 248, ст. 3 од ЗКП, според кој, ако советот утврди дека за кривичното дело што е предмет на обвинението е надлежен друг суд, ќе се огласи за ненадлежен и предметот ќе му го отстапи на надлежниот суд. Ваква правна ситуација стои и во чл. 22 од Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик, кој предвидува дека до влегувањето во сила на тој закон, ако е поднесено обвинение пред окружен суд за дело кое според новиот закон е од надлежност на општински суд, останува надлежен окружниот суд. Но во случај одлуката да биде укината од повисокиот суд, предметот му се доставува на општинскиот суд. Од член 516 од ЗКП произлегува дека ненадлежниот суд е должен пред-

метот да му го отстапи на стварно надлежниот суд, бидејќи според цитираната одредба е предвидено дека, ако повисокиот суд ја укине пресудата на првостепениот суд и предметот го врати на повторно судење, нов претрес и понатамошна постапка ќе се спроведат пред советот на општинскиот суд“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 345/70 од 19. XI. 1970 година).

5. Судиите кои учествуваат во донесувањето на решението по жалба против решението за отворање на истрага и по приговор на обвинителниот акт, не се иземаат при судењето на главниот претрес во смисла на чл. 38, т. 4 од ЗКП, бидејќи тие дејствија не влегуваат во кругот на извидно-истражните дејствија.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Не стои жалбениот навод за битна повреда на одредбите на ЗКП во врска со наводот дека судскиот совет бил неправилно составен, со оглед на учеството на некои судии од овој совет во претходната постапка против обвинетиот П. Имено, и претседателот на судскиот совет и еден негов член, учествувале во претходната постапка во совет кој решавал по жалба на обвинетиот П. против решението за отворање на истрага и истражниот затвор, односно по приговорот против обвинителниот акт. Според наоѓањето на Врховниот суд, решавањето по овие прашања во претходната постапка од страна на членовите на судскиот состав не претставува пречка истите тие судии подоцна да учествуваат и во пресудувањето на истиот предмет. Овие дејствија што ги извршиле овие судии во претходната постапка не влегуваат во кругот на стварните извидно-истражни дејствија, чие извршување условува забрана за односниот судија да учествува во пресудувањето по истиот предмет. Решавањето по жалбата против решението за отворање на истрага, а уште повеќе решавањето по приговорот против обвинителниот акт, во никој случај не упатува на некакво прејудиирање на ставот на односниот судија кога тој подоцна ќе се јави во улогата на судечки судија. Во првиот случај се работи за отворање на истрага, а не за одлука дали е сторено кривично дело или не. Во вториот, пак, случај се работи за приговор на обвинетиот против обвинителниот акт, а не за мериторно одлучување, до кое ќе дојде дури по одлуката по приговорот кога целата постапка ќе се спроведе на еден сосема друг начин: со присуство на обвинетиот, со непосредност, усност, јавност, контрадикторност и сл.“

(Решение на ВСМ — Скопје, Кж. бр. 762/62 од 1. I. 1963 г.).

6. Во случаите кога окружниот суд, врз основа на чл. 31 од ЗКП, ќе ја спои постапката против обвинетиот за кривично дело од надлежност на општински суд со постапката за кривично дело од надлежност на окружниот суд, натамошното застапување на обвинението е во надлежност на окружниот јавен обвинител, а согласно чл. 44, ст. 2 од ЗКП.

При таква положба, а кога на главниот претрес изведените докази упатуваат на тоа дека се изменила фактичката положба за делото од надлежност на општинскиот суд, — само окружниот јавен обвинител, врз основа на чл. 308, ст. 1 од ЗКП, е овластен да го измени обвинението.

Од образложението:

„Жалбите се неосновани.

Од списите по делото се гледа дека општинскиот јавен обвинител поднел обвинителен предлог Ктр. бр. 1332/70 од 20. I. 1971 година против оштетената Нада за кривично дело од чл. 142, ст. 2 од КЗ, како и обвинителен предлог Ктр. бр. 1237/70 од 18. I. 1971 година за кривично дело од чл. 153 од КЗ.

Од записникот за главниот претрес од 2. IV. 1971 година се гледа дека по обвинението на окружниот јавен обвинител против обвинетиот Ѓорѓи за кривично дело од чл. 135, во врска со чл. 16 од КЗ и погоренаведените обвиненија од општинскиот јавен обвинител, окружниот суд донел решение за спроведување и водење на единствена постапка, во смисла на чл. 31, ст. 1 од ЗКП.

Од списите по предметот се гледа дека преквалификација на обвинението од чл. 142, ст. 2 од КЗ, на чл. 141, ст. 1 од КЗ извршил општинскиот јавен обвинител пред окружниот суд, што е неправилно поради следното:

Во случајов по поднесените обвиненија од општинскиот јавен обвинител, со спојување на постапката согласно чл. 31 од ЗКП, стварно надлежен суд станал окружниот суд, пред кој застапувањето, во смисла на чл. 44, ст. 2, т. 2 од ЗКП (јавниот обвинител подига и застапува обвинение пред надлежниот суд), го врши окружниот јавен обвинител“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, К. бр. 295/71 од 8. X. 1971 година).

7. Кога оштетениот не е уредно поканет на главниот претрес на кој е донесена пресуда со која е одбиено обвинението поради откажување на јавниот обвинител од обвинението, неговата навремена жалба, изјавена против таквата пресуда, ќе се смета за молба за враќање во поранешна состојба и барање за продол-

жување на гонењето во смисла на чл. 61, ст. 2 од ЗКП, по која претседателот на советот на првостепениот суд ќе треба да одлучи.

Од образложението:

„Од списите се гледа дека на главниот претрес од 9. X. 1973 година, окружниот јавен обвинител се откажал од обвинението, па првостепениот суд, согласно чл. 320, точ. 3 од ЗКП, донел негативна пресуда против обвинетиот М. Ч. од С., за кривично дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ. Од записникот за главниот претрес, одржан на ден 9. X. 1973 година, се гледа дека оштетениот не бил уредно поканет на тој претрес и не можел да се изјасни согласно чл. 61 од ЗКП.

При таквата состојба на работите, кога оштетениот не е уредно поканет на главниот претрес на кој е донесена пресуда со која е одбиено барањето поради откажување на јавниот обвинител од обвинението, неговата навремена жалба, изјавена против таквата пресуда, ќе се смета за молба за враќање во поранешна состојба и барање за продолжување на гонењето во смисла на чл. 61, ст. 2 од ЗКП, по која претседателот на советот на првостепениот суд ќе треба да одлучи“.

(Решението на Врховен суд на Македонија во Скопје, Кж. бр. 706/73 од 6. II. 1974 година).

8. Оштетениот, кој свесно поднел лажна пријава, ги поднесува само оние трошоци што тој ги предизвикал — чл. 91, ст. 3 од ЗКП.

Обвинетите ги поднесуваат сите трошоци на кривичната постапка што ги предизвикале по своја вина, иако се ослободени од обвинението — член 91, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Окружниот суд во Ш., со пресудата К. бр. 21/62 од 26. X. 1962 година, ги ослободил од обвинението Б. С. и Б. Љ. дека сториле кривично дело од чл. 283, ст. 3 од КЗ. Истовремено го задолжил оштетениот Ј. Д. да плати, во корист на буџетските средства, 14.000 динари на име кривични трошоци, поради тоа што нашол дека свесно поднел лажна пријава, па согласно чл. 91, ст. 3 од ЗКП е должен да ги плати тие трошоци.

Врховниот суд на Македонија ја уважил жалбата на оштетениот и пресудата ја укинал во тој дел, од следните причини:

Првостепениот суд пропуштил да земе предвид дека сите трошоци на кривичната постапка не се сторени само поради свесно поднесената лажна пријава, туку и поради дадените лажни искази од обвинетите пред извидниот орган. Поради нивните лажни искази пред извидниот орган дошло до обвинение и претрес пред

првостепениот суд, па и тие, по своја вина, предизвикале дел од трошоците на кривичната постапка. А согласно чл. 91, ст. 2 од ЗКП и обвинетите кои се ослободени од обвинението, ги поднесуваат оние трошоци што ги предизвикале по своја вина. Поради тоа, следувааше да се укине нападнатата одлука во тој дел и да се врати на повторно одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 719/62 од 16. I. 1963 година).

9. Надоместувањето на сторената штета на стопанска организација не е условено од материјалната положба на обвинетиот — член 96 од ЗКП.

Од образложението:

„Што се однесува до одлуката за надоместување на сторената штета на оштетеното претпријатие, Врховниот суд исто така наоѓа дека и таа е правилна и заснована врз доволно јасни докази. Тоа што обвинетиот бил со слаба материјална состојба, не може да биде од значење за ваквата одлука, со оглед на тоа дека тоа не е пречка, ниту пак, во смисла на чл. 96 од ЗКП, таквата одлука е условена од материјалната состојба на обвинетиот. Впрочем, доколку навистина обвинетиот нема имот или какви и да било други приходи од кои би можела да се наплати сторената штета на претпријатието, во таков случај органот за извршување тоа ќе го констатира“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 688/62 од 14. XII. 1962 година).

10. Оштетениот како тужител ги поднесува само оние трошоци што ги причинил по своја вина — чл. 90, ст. 2 од ЗКП,

Врз основа на чл. 91, ст. 5 од ЗКП оштетениот како тужител не може да се задолжи со плаќање на трошоците на обвинетиот, бидејќи оваа одредба се однесува само на приватниот тужител.

Од образложението:

„Судот, врз основа на чл. 91, ст. 5 од ЗКП, погрешно го задолжил оштетениот, како супсидијарен тужител, да му плати на обвинетиот 7.200 динари кривични трошоци. Оваа одредба не се однесува на случајот кога обвинетиот ќе биде ослободен од обвинението на супсидијарен тужител, туку само на обвинението од приватен тужител. Последниов има обврска да ги надомести трошоците на кривичната постапка од чл. 88, ст. 2, т. 1 до 5 на Законикот за кривичната постапка, нужните издатоци на обвинетиот,

како и нужните издатоци и наградата на неговиот бранител, ако постапката е завршена со пресуда со која обвинетиот се ослободува од обвинението или со пресуда со која се одбива обвинението или со решение за запирање на постапката. Во случајов не се работи за обвинение од приватен тужител, туку од оштетен како тужител. Според чл. 91, ст. 2 од ЗКП, оштетениот како тужител ги поднесува само оние трошоци на кривичната постапка што ги причинил по своја вина. Овде тоа не е случај. Судот во пресудата не навел никакви причини по однос на постоењето на вина кај оштетеното претпријатие. Напротив, судот го задолжил оштетениот со трошоците врз основа на чл. 91 од ЗКП, иако оваа одредба се однесува само на обврската на приватниот тужител, а не и на оштетениот како тужител.

Дека оштетениот како тужител не е должен да ги поднесува трошоците на обвинетиот, доколку тој не ги предизвика, произлегува и од чл. 92, ст. 2 од ЗКП, во кој се вели дека обвинетиот има должност да ги поднесува трошоците на својот бранител, бидејќи е застапувано лице. Сумата, пак, од 7.200 динари се токму такви трошоци.

Поради ова, Врховниот суд, врз основа на чл. 365 од ЗКП, одлучи да ја преправи пресудата така што оштетениот се ослободува од плаќањето на 7.200 динари кривични трошоци на обвинетиот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 390/62 од 5. VII. 1962 година).

11. Независно од тоа кој од обвинетите колку задржал од противправно присвоените пари со кривичното дело тешка кражба од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, штотом обајцата го сториле како соизвршители, судот правилно одлучил кога нив солидарно ги задолжил да ѝ ја надоместат штетата на стопанската организација — член 96 од ЗКП.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод на обвинетиот Г. дека првостепениот суд погрешно одлучил и по однос на имотно-правното барање. Независно од тоа кој од обвинетите колкава сума задржал за себе од противправно одземените пари, при положба во која двајцата, како соизвршители, го извршиле кривичното дело за кое се огласени за виновни и осудени, тогаш првостепениот суд правилно одлучил кога ги задолжил обвинетите М. и Г. солидарно да ѝ ја надоместат штетата на фабриката „Југ“ во износ од 1.983.939 динари“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 448/63 од 9. VIII. 1963 година).

12. Доставата извршена на работник во адвокатската канцеларија се смета како уредна достава на адвокатот — бранител на обвинетиот, согласно чл. 122 од ЗКП, а во врска со чл. 128 од ЗПП.

Од образложението:

„Неосновани се жалбените наводи дека примерок од пресудата на окружниот суд — Скопје К. бр. 104 и 140/71 од 4. X. 1971 година, не му бил врачен и на бранителот на обвинетиот.

Како што се гледа од списите по делото, бранителот примерокот од пресудата го примил на 7 (седми) јуни 1971 година, што се гледа од приложената доставница кон предметот, на која приемот го потврдила со својот потпис Р. Г., службеник — дактилограф во адвокатската канцеларија на адвокатот К. Д.

Законот за кривичната постапка не регулира изрично како се врши достава на бранителот на обвинетиот, но чл. 122 од ЗКП упатува на одредбите за достава од Законот за процесната постапка. Според чл. 128, доставата е уредно извршена кога писменото, што треба да му се достави на адвокатот како полномошник, ќе го прими службеникот во неговата канцеларија. Од изјавата на доставувачот се гледа дека потписникот на потврдата за прием на пресудата Р. Г. е дактилограф во канцеларијата на бранителот — адвокатот К. Д., па затоа и според мислењето на овој суд доставата е уредно извршена, во смисла на погоре цитираните одредби од ЗКП, односно ЗПП.

Од горните причини, а согласно чл. 365, ст. 3 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија на ден 11. XI. 1971 година, под Кж. бр. 458/71).

13. Известувањето за седницата на второстепениот суд, на која ќе се разгледува жалбата против првостепената пресуда — чл. 341, став 1 од ЗКП, му се доставува лично на обвинетиот во смисла на чл. 115, ст. 1 од ЗКП. Ако обвинетиот не се затече таму каде што доставата треба да се изврши, доставувачот ќе постапи на начин предвиден во чл. 115, ст. 4 односно во чл. 116, ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд најде дека обвинетиот не бил известен за седницата на советот на окружниот суд, кој решавал по поднесените жалби против првостепената пресуда, а поради следното:

Согласно чл. 341 од ЗКП, судот е должен да го извести обвинетиот и неговиот бранител за седницата на која ќе се разгледува жалбата против првостепената пресуда, ако тој или неговиот бранител благовремено го барале тоа. Известувањето по сво-

јот карактер е писмено кое има да му се достави лично на обвинетиот во смисла на чл. 115, ст. 1 од ЗКП. Доколку обвинетиот не се затече на местото каде што доставата требало да се изврши, доставувачот ќе постапи на начин предвиден во чл. 115, ст. 4 односно чл. 116, ст. 1 од ЗКП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, КЗЗ. бр. 6/70 од 27. V. 1970 година).

14. Не се смета доставувањето за уредно, ако пресудата е доставена на курирот на општинското јавно обвинителство, без оформена доставница, при што курирот ја вратил пресудата.

Согласно чл. 121 од ЗКП, доставата на јавниот обвинител се врши на тој начин што писмената се предаваат во писарницата на јавното обвинителство, а во смисла на чл. 118 од ЗКП се оформува доставница, како доказ за уредно извршеното доставување“.

Од образложението:

„Утврдено е дека на ден 5. I. 1968 година службеничката на судот му ја предала пресудата на курирот на општинското јавно обвинителство, без притоа да е оформена доставница, при што курирот ја вратил пресудата, бидејќи во канцеларијата на општинското јавно обвинителство го немало овластениот службеник и јавниот обвинител, па така вратената пресуда службеничката ја примила назад. Горната достава не може да се смета како законско уредно доставување, бидејќи согласно чл. 121, ст. 1 од ЗКП, доставата на јавниот обвинител се врши на тој начин што писмената се предаваат во писарницата на јавното обвинителство, при што таа достава се оформува на начин како што е тоа предвидено во чл. 118 од ЗКП. Во случајов судот не ја доставил пресудата во писарницата на јавното обвинителство, ниту пак предавањето на пресудата, кое е извршено на 5. I. 1968 година на курирот на јавното обвинителство, е оформена на начин како што е тоа предвидено со законот. При таква положба, т.е. кога доставата не е извршена како што е тоа пропишано со законот, доставата повторно ќе се изврши и рокот тече од денот кога е врачувањето извршено на начин како што е тоа предвидено во законот. Во случајов повторната достава е извршена на 10. I. 1968 година и од наредниот ден тече рокот за жалба, па бидејќи е жалбата поднесена на 17 јануари 1968 година, таа е поднесена во рокот предвиден во чл. 329, ст. 1 од ЗКП.

Од тие причини овие жалбени наводи не се основани и како такви се одбиени“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 175/68 од 21. VIII. 1968 година).

15. Службената белешка што ја составува службеното лице на органот за внатрешни работи врз основа на овластувањето од чл. 140 од ЗКП, не може да се употреби како доказ на главниот претрес, но не стои забрана тоа лице да се сослуша како сведок.

Од образложението:

„Жалителот наведува дека првостепениот суд ја повредил постапката со тоа што судот ја прочитал службената белешка од 1. XI. 1970 година, составена од инспекторот Т. Б. и што го сослушал на тие околности Т. Б., па и врз тие докази пресудата ја темели, бидејќи тие докази не можеле да се изведат, па и ако се изведат, немале доказна вредност.

Во врска со овие жалбени наводи Врховниот суд наоѓа: службените белешки, што ги сочинуваат службените лица на органот на внатрешни работи, со цел да се открие сторителот на кривичното дело (чл. 140 од ЗКП) итн., и според наоѓањето на Врховниот суд, не можат да се употребат како доказ, бидејќи тие не се дејствија изведени во кривичната постапка. Меѓутоа, не стои никаква забрана, а таква не би можела ни да се прифати, службеното лице на органот за внатрешни работи да може да биде сослушано, и за тоа да се состави записник во пропишана форма, за околности и факти за кои тој дознал извршувајќи ја својата задача. Во конкретниов случај инспекторот Т. Б. веднаш по настанот, покрај другото, отишол во Градската болница и разговарал со тогаш тешко повредениот, а сега покојниот Б., за тоа под кои околности се одиграл настанот и кој се учествувал. Неговиот исказ за тие околности, како и секој друг доказ, може и треба да биде ценет. А во случајов токму тој исказ е ценет и земен како основ за утврдување во првостепената пресуда, а не содржината на службената белешка. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека не е основан овој жалбен навод“.

(Пресуда на Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 414/71 од 24. II. 1972 година).

16. И покрај тоа што обвинетиот на главниот претрес изјавил дека е согласен да го плати оштетното побарување, самата таква изјава не е доволен основ судот на оштетениот да му досуди надоместок на штета. Оштетениот одредено требал да го изнесе своето имотноправно побарување — во што се состои и каков износ бара, за да може судот правилно да одлучи — чл. 98 од ЗКП.

Од образложението:

„Меѓутоа, што се однесува до досуденото оштетно побарување, Врховниот суд наоѓа дека жалбениот навод е основан. Навистина, од записникот за главниот претрес се гледа дека обвинетиот изјавил дека е согласен да го плати оштетното побарување,

но, според наоѓањето на Врховниот суд, ваквата изјава не е до-волен основ на оштетениот во кривичната постапка да му се до-суди оштетно побарување. Согласно чл. 98 од ЗКП оштетениот тре-баше одредено да го изнесе своето оштетно побарување (во што се состои оштетното побарување и каков износ бара), за да може судот правилно да одлучи. Така не е сторено, па сега ни Врхов-ниот суд не може правилно да одлучи по жалбениот навод“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 421/63 од 4. VI. 1963 година).

17. Кога судот со решение ќе ја запре кривичната постапка согласно чл. 102, ст. 4 од ЗКП, тогаш оштетениот го упатува на спор за остварување на своето имотноправно побарување. На ва-ков начин судот ќе постапи и тогаш кога сторителот кривичното дело го сторил во непресметлива состојба (чл. 159, ст. 1, т. 2 од ЗКП, во врска со чл. 6, ст. 1 од КЗ). Меѓутоа, ако јавниот обвини-тел, врз основа на чл. 454, ст. 1 од ЗКП побарал спрема таквиот сторител да се изрече мерката за безбедност од чл. 61, ст. 1 од КЗ, па судот го усвои таквиот предлог, и во тој случај судот ќе го упати оштетениот на спор, бидејќи правната положба на сторите-лот во однос на причинетата штета за време на непресметливо-ста не се изменила.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„Окружниот суд во Битола, со решението К. бр. 52/69 од 9. V. 1969 година, обвинетиот го упатил во завод за душевно болни лица — во Болницата за душевно болни лица во с. Бар-довци, Скопско. Оштетениот за имотноправното побарување го упатил на граѓански спор.

Од решението, и тоа само во однос на упатувањето на оште-тениот на граѓански спор, останал недоволен законскиот застап-ник — родителот на Алексо, Ѓорѓи Мирчевски, па поднел благо-времена жалба. Смета дека оштетениот не требало да биде упа-тен на спор, па предлага решението да се преправи со тоа што упатувањето на спор ќе се стави вон сила.

Жалбата е неоснована.

Правилно постапил првостепениот суд во нападнатото реше-ние кога оштетениот го упатил на граѓански спор. Како што се гледа од решението, првостепениот суд утврдил дека обвинетиот не е кривично одговорен — чл. 6, ст. 1 од КЗ. Бидејќи, пак, има предлог за упатување на сторителот во завод за душевно болни лица, а судот нашол дека тој е опасен за околината и, согласно чл. 454, ст. 1, во врска со чл. 61 од КЗ, ја применил мерката од чл. 61 од ЗКП, со тоа правната положба на сторителот во однос на причинетата штета за време на непресметливоста во ништо не е изменета, со оглед на тоа дека постапката за кривично гонење на неодговорен сторител — чл. 6, ст. 1 од КЗ, се запира. Член 102,

ст. 3 од ЗКП предвидува упатување на спор на оштетениот и во случај на запирање на кривичната постапка. Поради наведеното, неосновани се жалбените наводи, па се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 253/69 од 13. V. 1969 година).

18. Известувањето за седницата на второстепениот суд на која ќе се разгледува жалбата против првостепената пресуда — чл. 341, став 1 од ЗКП, му се доставува лично на обвинетиот во смисла на чл. 115, ст. 1 од ЗКП. Ако обвинетиот не се затече таму каде што доставата треба да се изврши, доставувачот ќе постапи на начин предвиден во чл. 115, ст. 4 односно во чл. 116, ст. 1 од ЗКП.

Со тоа што второстепениот суд ја одржал седницата иако обвинетиот не бил уредно известен, го повредил правото на одбрана, кое во смисла на чл. 341 од ЗКП му припаѓа во постапката пред второстепениот суд.

Од образложението:

„Врховниот суд најде дека обвинетиот не бил известен за седницата на советот на окружниот суд кој решавал по поднесените жалби против првостепената пресуда, а поради следното:

Согласно чл. 341 од ЗКП судот е должен да го извести обвинетиот и неговиот бранител за седницата на која ќе се разгледува жалбата против првостепената пресуда, ако тој или неговиот бранител благовремено тоа го барале. Известувањето по својот карактер е писмено, кое има да му се достави лично на обвинетиот во смисла на чл. 115, ст. 1 од ЗКП. Доколку обвинетиот не се затече на местото каде што доставата треба да се изврши, доставувачот ќе постапи на начин предвиден во чл. 115, ст. 4 односно чл. 116, ст. 1 од ЗКП. Во конкретниов случај на известувањето доставувачот ставил забелешка „не барал“ и писменото го вратил. Од оваа забелешка не може да се види дали обвинетиот одбил да го прими писменото за да се смета, во смисла на чл. 118, ст. 3, од ЗКП, дека доставата не е уредно извршена. А советот на окружниот суд се изјаснил дека седницата може да се одржи „бидејќи обвинетиот бил уредно известен“, па седницата е и одржана, на кој начин му е ускратено правото на обвинетиот да присуствува на седницата и ги појасни жалбените наводи и предлози, односно повредено му е правото на одбрана пред второстепениот суд, што можело да биде од влијание при одлучувањето“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, КЗЗ. бр. 6/70 од 27. V. 1970 година).

19. Кога бранителот му ставил барање на истражниот судија да биде известуван за местото и времето кога и каде ќе бидат сослушувани сведоците и другите истражни дејствија, истражниот судија, врз основа на чл. 150 ст. 4 од ЗКП, е должен тоа да го прави.

Пропуштањето бранителот да се извести за истрагата, каде и кога ќе се изведуваат доказите, не е причина тие списи, во смисла на чл. 81 од ЗКП да се издвојат во посебен омот, доколку тоа не се записници за сослушување на лица врз чии искази не може да се засновува пресудата — чл. 212 од ЗКП.

Горната повреда на постапката не е апсолутна која задолжително повлекува укинување на пресудата, туку таа ќе се укине ако на главниот претрес не можат да се отстранат недостатоците и ако тоа било или можело да биде од влијание за утврдувањето на решавачките факти — чл. 334, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Наводот во жалбата, дека истражниот судија не ги известувал бранителите за денот, часот и местото кога и каде ќе ги сослуша сведоците, е точен. Во смисла на чл. 156, ст. 4 од ЗКП на сослушувањето на сведоците може да присуствува обвинителот, обвинетиот и бранителот во следните случаи: а) кога е веројатно дека сведокот не ќе дојде на претресот; б) кога истражниот судија најде дека е тоа целисходно и с) кога една од странките бара да присуствува на сослушувањето. А во случајов бранителот на обвинетиот барал од судот за времето и местото на сослушување да биде известуван. Истражниот судија во ваквиот случај бил должен, а врз основа на чл. 156, ст. 5 од ЗКП, да ги известува бранителите на сите обвинети за времето и местото кога и каде ќе ги сослушува сведоците. Не постапувајќи така, првостепениот суд ги повредил правата што ги има одбраната, што го констатира и Врховниот суд.

Меѓутоа, барањето на одбраната сите записници од сослушувањето на сведоците во истрагата да се издвојат во посебен омот, бидејќи, според нивното мислење, тие искази не можат да имаат никаква доказна вредност, е без основ, а поради следното:

Навистина, согласно чл. 81 од ЗКП, предвидена е можноста одредени списи да се издвојат и остават во посебен омот, па така издвоените списи не можат да служат како доказ. Но така се постапува само „кога во законот е предвидено дека врз исказот на обвинетиот, сведокот или вештакот не може да се засновува судската одлука“. Согласно чл. 211 од ЗКП, судот не може да ја засновува својата одлука врз исказот на лице што во својство на сведок не може да биде сослушано. Тоа се: 1.) лице кое со својот исказ би ја повредило должноста за чување на службената или воената тајна, додека од таа должност не биде ослободено, и 2.) бранителот за она што обвинетиот му го доверил како на бранител. А лицата што се сослушани во истрагата го немаат ни едното ни другото својство. Исто така, пресудата не може да се засновува, согласно чл. 212 од ЗКП, врз искази на лица што се ослободени од должноста на сведочењето, а кои не се согласиле

да дадат таков исказ. Тоа се: брачниот другар, сродниците во права линија, во побочна до трет степен и по сватовството до втор степен, усвоителот и усвоеникот и верскиот исповедител. А сведоците сослушани во истрагата немаат ни едно од тие својства.

Според тоа, според наоѓањето на Врховниот суд, нема законски основ да се издвојат споменатите списи и да се стават во посебен омот — како што го тоа предвидува чл. 81, ст. 2 од ЗКП. Поради тоа, правилно првостепениот суд постапил кога тој предлог го одбил. А со тоа не е сторена битна повреда на постапката.

Меѓутоа, првостепениот суд, кога констатирал дека во истрагата при сослушувањето на сведоците е повредено правото на одбрана, бил должен, а така и постапил, да ја отстрани таа повреда. Имено, сите тие сведоци повторно се сослушани во присуство на обвинетите и нивните бранители, кои можеле и ставиле свои приговори, а кои потоа се ценети.

Најпосле, Врховниот суд не ги пренебрегнува тие повреди, па испитуваше дали пресудата се засновува исклучиво врз исказите што сведоците ги дале во истрагата, па отука и дали таа повреда на правата на одбраната била и можела да биде од влијание врз утврдувањето на факти и околности од решавачко значење при донесувањето на судската одлука — чл. 334, ст. 2 од ЗКП, па најде: Пресудата за решавачките факти се засновува врз исказите на сведоците Б. Д., Л. Б., Ј. С., В. Н., З. С., С. С., М. Е. и З. В. Овие сведоци на главниот претрес ги потврдиле тие околности (битни околности) кои ги тврделе и во истрагата. Според тоа, пресудата за битните факти се засновува врз доказите изведени на главниот претрес, а не врз доказите (исказите на сведоците) изведени во истрагата. Поради тоа, и не стои жалбениот навод дека со тоа што во истрагата е повредено правото на одбраната, дошло или можело да дојде до погрешно утврдување на фактите од решавачко значење за судската одлука, па се одбива како неосновано“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, Кж. бр. 354/69, 18. XII. 1969 година).

20. Самиот факт да при претресот во станот на обвинетиот не се пронајдени предмети на кривичното дело од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, ниту, пак, постоеле индиции дека се тие кај обвинетиот, — не може да биде основ советот на окружниот суд, по предлог на истражниот судија, да го продолжува притворот против обвинетиот, односно од тоа да заклучува дека постои основан

страв дека ќе ги уништи трагите на кривичното дело и тоа да биде законски основ за продолжување на притворот во смисла на чл. 176, ст. 2, т. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Како што се гледа од списите, против обвинетиот Б. и другите двајца обвинети бил нареден притвор и спроведена истрага поради основано сомнение дека ги извршиле погоре цитираните кривични дела. Бидејќи притворот бил нареден само за еден месец, и тоа врз основа на чл. 176, ст. 2, т. 2 од ЗКП, а бидејќи истрагата не била завршена, за тоа истражниот судија побарал од советот на окружниот суд во С. да се продолжи притворот против погоре именованите обвинети уште за два месеца од причини што постоело основано сомнение дека ако бидат на слобода ќе ја осуетат натамошната истрага со тоа што ќе ги сокријат предметите на делото, или ќе ги уништат, а постоела опасност и да го повторат делото, бидејќи биле познати како такви делинквенти.

Советот на Окружниот суд во Скопје, по разгледувањето на списите, притворот против сите тројца обвинети го продолжил уште за еден месец од причините што ги навел истражниот судија, наоѓајќи дека се оправдани.

Врховниот суд наоѓа дека во случајот не стојат причините за натамошно задржување во притвор на обвинетиот Н. Б. Тоа што уште не се пронајдени сите предмети на кривичното дело, ниту се прибрани оштетните побарувања, не може да биде и основ за натамошно задржување во притвор на обвинетиот. Во чл. 176, ст. 2, т. 2 од ЗКП нема законски основ за продолжување на притворот поради сокривање на предметите. Уништувањето, пак, на трагите на кривичното дело, на какви се мисли во чл. 176, ст. 2, т. 2 од ЗКП, не стои како основ за продолжување на притворот, бидејќи од списите на предметот не се гледа кои се тие траги што обвинетиот би ги уништил ако би бил пуштен да се брани од слобода. Ако се мисли на тоа дека ќе ги уништи украдените ствари, во тој правец нема ништо конкретно наведено во нападнатото решение, од што би можело да се заклучи дека навистина постои сомнение дека такво нешто би сторил обвинетиот. Впрочем, треба да се нагласи дека е извршен и претрес во станот на обвинетиот Бошко и дека такви ствари не се пронајдени.

Од овие причини Врховниот суд застава на становиште дека нема основ за задржување на обвинетиот Бошко во натамошен притвор, па, уважувајќи му ја жалбата, го пушти да се брани од слобода“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, К. бр. 4/68 од 26. II. 1968 година).

21. Околноста што истражниот судија во времето на траењето на притворот против обвинетиот немал временска можност да сослуша уште неколку сведоци предложени од оштетениот или за кои дознал во истрагата, како и да прибави извештај за природата на повредата на оштетениот, не се такви поради кои може да се продолжи притворот, иако тој бил нареден поради колузиона опасност, ако во предлогот за продолжување на притворот не се наведуваат такви околности кои укажуваат дека обвинетиот навистина би можел да влијае врз новите сведоци и со тоа да го попречи правилниот тек на истрагата — член 176, ст. 2, т. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Стои жалбениот навод на обвинетиот дека нема место за продолжување на притворот уште за 15 дена. Наводите поради кои се продолжува притворот — да се сослушаат уште тројца сведоци и да се прибави извештај за карактерот на повредите од Медицинскиот центар во Тетово, во случајов не можат да бидат основ за продолжување на притвор против обвинетиот. Имено, во нападнатото решение не се гледаат причините кои би укажале на тоа со што обвинетиот би влијаел врз сведоците што треба да се сослушаат кога тие всушност и не се предложени од обвинетиот, а најмалку може да попречи во прибавувањето на извештајот за карактерот на повредите на оштетениот. Впрочем, за правилно одвивање на истражните дејствија Врховниот суд смета дека бил доволен периодот од 22. I. до 20. II. 1968 година, во кој период истражниот судија имал доволно време да ги изведе и сега предложените дејствија. Ова дотолку повеќе што сведоците, на кои укажал оштетениот, се познати и лесно можеле да се пронајдат.

Од овие причини Врховниот суд смета дека нема основ против обвинетиот да се продолжи притворот, па затоа го пушти да се брани од слобода“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, на ден 27. II. 1968 година, под Кв. бр. 5/68).

22. Со голата констатација на главниот претрес — дека сведоците остануваат при дадените искази во претходната постапка, без да се бараат појаснувања и дополнувања на нивните искази, без да им бидат поставени непосредни прашања на сведоците, првостепениот суд ги повредил чл. 225, односно чл. 309 од ЗКП, па

бидејќи тоа можело битно да влијае врз донесувањето на законита и правилна одлука, повредите се од битен карактер во смисла на чл. 343, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Жалбата е основана.

Врховниот суд ја разгледа обжалената пресуда со сите списи по предметот, како и жалбата на оштетената, па одлучи како во диспозитивот од следните причини:

Стои битна повреда на одредбите на ЗКП од чл. 343, ст. 2 од ЗКП. Од записникот за главниот претрес не се гледа дека сведоците се распрашувани на главниот претрес согласно чл. 225 од ЗКП и чл. 309 од ЗКП. Во записникот, вистина, стои дека сведоците кажале сè како во претходната постапка, меѓутоа, од тоа што ништо друго не е внесено, дека нема траги оти обвинетиот поставувал прашања на кој и да било сведок, иако имало такви што го товареле, Врховниот суд заклучи дека стои жалбениот навод дека на претресот не се сослушувани сведоците непосредно од судот за она што знаат во врска со настанот, туку се прашани само дали стојат на поранешните искази. Таквата постапка е спротивна на горните одредби на ЗКП, и во случајов можела да има битно влијание врз законито и правилно донесување на пресудата, што претставува битна повреда на одредбите на ЗКП, од чл. 343, ст. 2 на ЗКП, која во смисла на чл. 363, ст. 1 од ЗКП повлекува укинување на пресудата“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 105/65 од 3. IX. 1965 година).

23. Во случаите кога сведоците тврдат за обвинетиот дека бил пијан, а се разликуваат во оцената дали бил пресметлив, првостепениот суд е должен, согласно чл. 237 од ЗКП, оваа околност да ја утврдува со помош на вештаци, кои врз основа на признати научни методи ќе ја утврдат душевната состојба на обвинетиот во времето на извршувањето на делото.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи најде:

Жалбата е основана.

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот К. во пијана состојба ги кажал инкриминираните зборови. Притоа првостепениот суд нашол обвинетиот К. бил толку пијан, што во времето кога го сторил делото не можел да го сфати значењето на своето дело, ниту можел да биде свесен дека во таква состојба делото ќе го стори. А во врска со степенот на алкохолизираноста и способноста да го сфати значењето на делото, изведените докази значител-

бидејќи тоа можело битно да влијае врз донесувањето на законита и правилна одлука, повредите се од битен карактер во смисла на чл. 343, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Жалбата е основана.

Врховниот суд ја разгледа обжалената пресуда со сите списи по предметот, како и жалбата на оштетената, па одлучи како во диспозитивот од следните причини:

Стои битна повреда на одредбите на ЗКП од чл. 343, ст. 2 од ЗКП. Од записникот за главниот претрес не се гледа дека сведоците се распрашувани на главниот претрес согласно чл. 225 од ЗКП и чл. 309 од ЗКП. Во записникот, вистина, стои дека сведоците кажале сè како во претходната постапка, меѓутоа, од тоа што ништо друго не е внесено, дека нема траги оти обвинетиот поставувал прашања на кој и да било сведок, иако имало такви што го товареле, Врховниот суд заклучи дека стои жалбениот навод дека на претресот не се сослушувани сведоците непосредно од судот за она што знаат во врска со настанот, туку се прашани само дали стојат на поранешните искази. Таквата постапка е спротивна на горните одредби на ЗКП, и во случајов можела да има битно влијание врз законито и правилно донесување на пресудата, што претставува битна повреда на одредбите на ЗКП, од чл. 343, ст. 2 на ЗКП, која во смисла на чл. 363, ст. 1 од ЗКП повлекува укинување на пресудата“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 105/65 од 3. IX. 1965 година).

23. Во случаите кога сведоците тврдат за обвинетиот дека бил пијан, а се разликуваат во оцената дали бил пресметлив, првостепениот суд е должен, согласно чл. 237 од ЗКП, оваа околност да ја утврдува со помош на експерти, кои врз основа на признати научни методи ќе ја утврдат душевната состојба на обвинетиот во времето на извршувањето на делото.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи најде:

Жалбата е основана.

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот К. во пијана состојба ги кажал инкриминираните зборови. Притоа првостепениот суд нашол обвинетиот К. бил толку пијан, што во времето кога го сторил делото не можел да го сфати значењето на своето дело, ниту можел да биде свесен дека во таква состојба делото ќе го стори. А во врска со степенот на алкохолизираноста и способноста да го сфати значењето на делото, изведените докази значител-

но се противречни. Така, обвинетиот изјавил: „Јас често пијам и се доведувам во пијана состојба, но и покрај тоа јас секогаш сум свесен за моите дејствија што ги вршам во таква состојба“. А сведоците изјавиле: некои дека обвинетиот бил под дејството на алкохол, други „доста напиен“, односно „камен пијан“. Оттука произлегува дека обвинетиот бил пијан, но неговата способност да го сфати значењето е од „наполно свесен за дејствијата што ги врши во таа состојба (самиот обвинет), до „камен пијан“, односно „тотално пијан“ (сведоците М. С.)“, што ја исклучува способноста да го сфати значењето на своето дело. Всушност, доказите се од таква природа што се „појавило сомнение дека обвинетиот бил во времето душевно растројство, што ја исклучува или ја смалува неговата пресметливост“. А кога таква состојба ќе настане во процесот, тогаш првостепениот суд е должен да постапи согласно чл. 237 од ЗКП, т.е. да нареди обвинетиот да го прегледаат еден или двајца лекари-психијатри, кои врз основа на признати научни методи ќе утврдат каква била душевната состојба на обвинетиот во времето кога го сторил делото, па со нивна помош првостепениот суд ќе утврди дали обвинетиот не бил пресметлив, дали бил со битно смалена пресметливост, во едноставна смалена пресметливост или бил наполно пресметлив“.

(Решение на ВСМ Кж. бр. 26/69 од 6. III. 1969 година).

24. Употреба на магнетофон заради снимање на целиот или дел од главниот претрес може да одобри само советот врз основа на чл. 268 од ЗКП.

Не е дозволена употреба на магнетофон по сопствено наоѓање на странките.

Решението со кое советот му забранил на бранителот употреба на магнетофон има карактер на решение со кое се одржува редот на претресот, па против тоа решение не е дозволена посебна жалба, — согласно чл. 362, ст. 3 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатото решение и жалбените наводи, најде:

Главниот претрес, како што е тоа предвидено во чл. 268 од ЗКП, тече по оној ред кој е предвиден во законот. Притоа, согласно чл. 282, ст. 1 од ЗКП, за работата на главниот претрес се води записник.

Меѓутоа, по исклучок, може да се отстапи од редот предвиден во законот, ако за тоа има оправдани причини. Така, во чл. 169, ст. 3 од ЗКП „по исклучок претседателот на републичкиот врховен суд може да одобри на одделни претреси, филмски и телевизиски снимања“, или, согласно чл. 282, ст. 2 од ЗКП „претседателот на советот може да нареди целиот тек на главниот претрес или одделни негови делови, да се бележат стенографски.

Стенографските белешки, во рок од 48 часа, ќе се дешифрираат, прегледаат и приклучат кон записникот“. Тоа се само два изрично спомнати случаи кога се отстапува од редовниот тек на претресот, при што е регулирано и прашањето кој одлучува за тоа. Употребата на магнетофон (снимање на целиот тек или на одделен дел од главниот претрес на магнетофонска лента), кој врши слична функција како и стенографирањето на текот на претресот, без сомнение претставува отстапување од пропишаниот ред во законот. Таквото отстапување, согласно чл. 268 од ЗКП, може да го одобри само советот пред кој се држи претресот. Според тоа, неоснован е жалбениот навод дека советот не е овластен да донесува решение за забрана на употреба магнетофон, кое дејствие, без знаење и одобрение на советот, го извршил бранителот, и за одземање на лентата.

Бидејќи, пак, ова решение на советот има карактер на решение со кое се одржува пропишаниот ред на главниот претрес, затоа против него, а согласно чл. 362, ст. 3 од ЗКП, не е допуштена посебна жалба, туку тоа решение може да се напаѓа само со жалба на пресудата.

Од тие причини, а врз основа на чл. 365, ст. 3 од ЗКП се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кр. број 155/69 од 16. V. 1969 година).

25. Со тоа што судот не ѝ дозволил на одбраната да употреби магнетофон не е сторена битна повреда на постапката во смисла на чл. 334, ст. 2, во врска со чл. 282 од ЗКП.

Судот може, врз основа на чл. 282, ст. 2 од ЗКП, да одлучи целиот или дел од претресот да биде сниман на магнетофонска лента, но таа лента во рок од 48 часа треба да се пренесе на записник, па записникот и лентата се приклучуваат кон списите.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод дека првостепениот суд, со тоа што на бранителот не му дозволил одделни делови на претресот да сними на магнетофонска лента, го повредил начелото на јавноста, и дека со тоа сторил и битна повреда на одредбите на кривичната постапка, согласно чл. 334, ст. 2, во врска со чл. 262 од ЗКП. Претседателот на советот е овластен да раководи и да го насочува текот на претресот. Притоа, за текот на претресот се води записник, согласно чл. 282 од ЗКП и тој им е достапен во секое време на странките, па дури можат да бараат да добијат и препис од него. Со прописот од чл. 282, ст. 2 од ЗКП, текот на целиот претрес или само дел од него е дозволено е да се бележи стенографски, но постои задолжение во рок од 48 часа овие белешки да се дешифрираат, прегледаат и приклучат кон списите. Меѓутоа, за потребите на одбраната, дури и со цел магнетофонската

лента да се користи како докажен материјал за текот на претресот во жалбената постапка употребата на магнетофон не е дозволена, од следните причини: ова средство, пред сè, е несигурно, со оглед на начинот на ракување со лентата која може да се скратува, брише, дополнително да се преснимува и одделни делови да се менуваат, да се пренесува и да се употребува за други цели, при што се врши и психички притисок на сведоците при давањето на исказите, па поради тоа правилно постапил првостепениот суд што не дозволил ова средство да се користи од одбраната. Дури и кога од страна на судот би бил употребен магнетофон, и тогаш лентата ќе треба во рок од 48 часа да биде дешифрирана, па заедно со писмениот текст да биде приклучена кон записникот. Согласно со ЗКП, странките при водењето на претресот, а при распит на сведоци, имаат право да стават приговор, по кој, во случај на неслагање, одлучува советот, така што употребата на магнетофонот не може да се оправдува со тоа што, наводно, правата на одбраната биле ускратени“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 326/69 од 1. X. 1969 година).

26. Пресудата донесена на главниот претрес одржан во отсуство на обвинетиот, врз основа на чл. 275, ст. 2 од ЗКП, ќе се укине и предметот ќе се врати на повторно судење ако причините од кои судењето е одржано во отсуство на обвинетиот, престанале во текот на жалбената постапка.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија најде:

Главниот претрес е одржан во отсуство на обвинетиот, кој во тоа време се наоѓал во Париз — Франција, без да му се знае поблиската адреса, поради што не бил достапен на државните органи — чл. 275, ст. 2 од ЗКП. Меѓутоа, по донесената осудителна пресуда, обвинетиот се вратил во татковината, лично се јавил во окружниот суд и ја примил пресудата, што се утврдува од приложената доставница. Според тоа, престанала околноста која го оправдувало судењето во отсуство. Оваа, пак, околност е од таков карактер, што дури и откако осудителната пресуда ќе стане правосилна, постапката ќе се повтори — чл. 378, ст. 1 од ЗКП. Затоа, кога таа околност ќе се појави во жалбената постапка, настапуваат истите правни последици, т. е. првостепената пресуда, врз основа на чл. 355, во врска со чл. 334, ст. 1, т. 1 и 3 и чл. 378 од ЗКП, ќе се укине и предметот ќе се врати на повторно судење, како што е одлучено во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 14/70 од 2. IV. 1970 година).

27. Судот не е сврзан за мислењето на вештото лице и, не прифаќајќи го него, не мора да бара мислење на друго вешто лице кога тоа се однесува на факти што излегуваат од доменот на стручните познавања на вештото лице — член 230 од ЗКП.

Од образложението:

„Правилноста на ваквото утврдување и за овој Суд не се доведува во сомневање со мислењето на вештото лице дека, со оглед на растојанието од кое обвинетиот пукал и исправноста на пушката од која било пукано, обвинетиот, да сакал, можел и без нишанење, со просто насочување на пушката, да го погоди оштетениот. Ваквото мислење на вештото лице се базира врз експериментот што тој го извел гаѓајќи од истата пушка, од исто растојание во поставена фигура за таа цел. Меѓутоа, првостепениот суд правилно заклучува дека вештото лице може и треба да даде мислење дали споменатата пушка била исправна, дали од наведеното растојание обвинетиот можел да го усмрти оштетениот, за што ова лице позитивно се изјаснило. Меѓутоа, неприфатливо е и за овој Суд мислењето на вештото лице дека обвинетиот од ова растојание не можел да промаши, доколку сакал да го лиши од живот оштетениот. Овде не се работи само за разликата во тоа што оштетениот бил во движење, додека експериментот е вршен на неподвижна цел, туку пред сè затоа што во конкретниот случај се работи за пукање во човек, во лице со кое обвинетиот, долго време пред влошувањето на односите, другарувал, што е обвинетиот млад човек, што за прв пат насочува оружје на човек, а сè ова несомнено доведува до посебна психичка состојба, до возбуда, па промашување во таква ситуација е можно и од помало растојание“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 29/71 од 4. III. 1971 година).

28. Одлуката на главниот претрес да се прочитаат исказите на сведоците дадени во истрагата ја донесува советот.

Таква одлука советот ќе донесе само доколку успешно можат, а врз основа и на другиот доказен материјал, да се решат спорните прашања, а не и во случаи кога спорните прашања можат да се решат само со непосредно и усно испитување на сведоците — без оглед на тоа што странките, врз основа на чл. 311 од ЗКП, се согласиле да се отстапи од начелото на усност, непосредност и контрадикторност.

Од образложението:

„Жалбата е основана.

Првостепениот суд утврдената фактичка положба ја заснова исклучиво врз исказите на оштетениот М. Т. и сведоците Ј. Ж. и А. Н., што ги дале во извидната постапка, а кои на

главниот претрес, со согласност на странките, се прочитани, а врз основа на чл. 314, ст. 1, т. 3 од ЗКП. Читањето на споменатите искази е извршено без претходно да одлучил советот за тоа. Со тоа е повредена постапката, бидејќи одлуката да се прочитаат исказите, а согласно чл. 314, ст. 1 од ЗКП, т.е. да се отстапи од начелото на непосредност и усност во постапката, може да ја донесе советот, и без таква одлука и не можат да се читаат исказите на сведоците, што се констатира со увид во записникот за главниот претрес. Покрај тоа, а според наоѓањето на Врховниот суд, во конкретниов случај не би можело да се допушти читањето на споменатите искази, поради тоа што тие се во потполна спротивност со исказот на обвинетиот за битните околности, а други докази нема. Така, обвинетиот тврди дека чековите во износ од 120.000 динари оштетениот ги изгубил играјќи комар со обвинетиот, кој притоа се служел со банкнот од по 100 и 500 стари динари, така што по две банкноти од иста вредност, со парен и непарен број, биле залепени, па со оглед на тоа дека се изграло „чифтек“ добивката му била обезбедена, додека оштетениот Т. и сведокот Ж. тврделе дека чековите од 120.000 динари му се дадени на обвинетиот, бидејќи тој изјавил дека за 10 минути да ги претвори во пари и парите да му ги предаде на оштетениот. Ваквите спорни факти и околности можат да се расправат само во непосредна, усна и контрадикторна постапка, а тоа не го обезбедува читањето на исказите. Поради тоа, иако стои општо овластување на советот, дека тој, во смисла на чл. 314, ст. 1 од ЗКП, може да отстапи од начелото на непосредност, контрадикторност и усност, така ќе постапи само доколку успешно може, а врз основа и на другиот доказан материјал, да ги расправи спорните прашања. Ако тоа не може да го стори, тогаш, и покрај согласноста на странките, ќе одбие да се читаат порано дадените изјави. Во случајов, точното утврдување на фактот дали на комар ги добил чековите на износ од 120.000 стари динари, или, пак, на начин како што го примил тоа првостепениот суд, е од битно значење при донесувањето на законита одлука. Така, доколку на комар се изгубени, тогаш, се разбира, ако стојат и другите одбележоци, обвинетиот може да биде огласен за виновен за дело од чл. 305, ст. 3 од КЗ, при што оштетениот нема право на судска заштита во барањето да му се вратат чековите, односно нивната вредност, а таа сума ќе се одземе врз основа на чл. 62-а од КЗ. Во спротивно, доколку се утврди дека е фактичката положба онаква каква што тврди оштетениот и сведокот, стои делото од чл. 258 од КЗ.

Поради тоа, во конкретниов случај повредата на постапката може да има битно значење за законито одлучување, а во смисла на чл. 343, ст. 2 од ЗКП, па согласно чл. 363 од ЗКП следувахе да се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија во Скопје, Кж. бр. 17/66 од 31. III. 1966 година).

29. Судот на главниот претрес може да ги прочита исказите на недојдените сведоци само доколку постои согласност на странките — чл. 314, ст. 1, т. 3 од ЗКП. Меѓутоа, до завршетокот на главниот претрес таа согласност странките можат да ја отповикуваат, доколку наведат оправдани причини и судот е должен да го допушти непосредното сослушување на лицата чии искази се прочитани.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Жалбата е основана.

Согласно чл. 314, ст. 1, т. 3 од ЗКП, на главниот претрес судот може, со согласност на странките, да ги прочита исказите на недојдените сведоци, на вештото лице и на други учесници во процесот. Оттука произлегува дека давањето на согласност да се прочитаат исказите на недојдените лица е право на странките, респективно и на обвинетите. Меѓутоа, еднаш дадената согласност на претресот да се отстапи од начелата на усност, може да се отповика. Таквата согласност странките, па и обвинетите, до завршетокот на главниот претрес, можат да ја отповикуваат, особено ако за тоа се дадат причини, или, пак, ако другите околности што се изнесени на претресот тоа го налагаат и оправдуваат, како што и самиот суд по службена должност може да одлучи, и без согласност на странките, непосредно да ги сослуша лицата чии искази се прочитани. Во конкретниов случај обвинетите се согласиле да се прочитаат исказите на сведоците. Меѓутоа, откако судот го одбил предлогот да се сослушаат нови сведоци на нови околности — обвинетите оправдано барале непосредно да се сослушаат сведоците чии искази биле прочитани, со оглед на фактот дека првостепениот суд отстапил од начелото на усност и непосредноста, во таков обем што постапката се свела на читање на писмени докази. Притоа првостепениот суд бил должен да го почитува правото на обвинетите како странки да можат да ја отповикаат еднаш дадената согласност, со оглед на тоа дека тоа го оправдуваат со фактот што предложените докази, за кои, се надевале дека ќе бидат изведени, не се изведени. Не постапувајќи така, првостепениот суд битно ги повредил одредбите на ЗКП. Поради тоа, првостепената пресуда следува да биде укината“.

„Решение на ВСМ Кж. бр. 937/63, од 4. VI. 1964 година).

30. Јавниот обвинител може да го измени обвинението на главниот претрес доколку на него, врз основа на изведените докази и утврдените факти од нив, стекнал убедување дека фактичката положба е поинаква од онаа што ја изнел во обвинителниот акт. Ова негово право не е сврзано со тоа дали на главниот претрес се појавиле нови околности.

Измената на обвинението може да стане и врз основа на нова субјективна оценка од страна на јавниот обвинител, па и врз основа на доказите што биле познати во претходната постапка.

Од образложението:

„Исто така, според наоѓањето на овој Суд, во првостепената постапка не стои дека биле неправилно применети чл. 317 и чл. 368 од ЗКП. Јавниот обвинител, врз основа на изведените докази на главниот претрес, користејќи се со неговата непосредност, стекнал убедување дека фактичката состојба по однос на обвинетата М. е поинаква од онаа што била изнесена во обвинителниот акт и врз основа на тоа го изменил обвинението. Правилно првостепениот суд го прифатил изменувањето, сообразено со чл. 317 од ЗКП. Правилно е толкувањето на првостепениот суд на чл. 317 од ЗКП, а имено дека изменувањето на обвинението не е условено со евентуални нови докази, кои ќе се изведат на главниот претрес, а со кои јавниот обвинител не располагал при подигањето на обвинението, односно менување на поранешните искази, но претпоставува дека настанала измена во фактичката состојба, иако е заснована само врз субјективната оценка на изведените докази на главниот претрес од страна на јавниот обвинител. Дури на главниот претрес тој се стекнува со можноста доказниот материјал, со кој навистина веќе располагал при подигањето на обвинението, непосредно да го цени“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 248/66 од 14. IX. 1966 година).

31. Диспозитивот на пресудата со кој обвинетиот се оглашува за виновен за кривично дело повреда на угледот на државата, нејзините органи и претставници од чл. 174 од КЗ. Кога тоа дело се врши со пцуење, мора да ги содржи зборовите — пцостите кои се упатени на лицата наведени во чл. 174 од КЗ. Непостоењето во диспозитивот на пцостите, диспозитивот го прави нејасен, — што претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 1, т. 10, во врска со чл. 322, ст. 1, т. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„По разгледувањето на жалбата, обжалената пресуда и списите по предметот, Врховниот суд на Македонија најде дека е жалбата основана и ја уважи, па врз основа на чл. 355, ст. 1 од ЗКП одлучи обжалената пресуда да ја укине и предметот да го врати на повторно судење, а од следните причини:

Диспозитивот на пресудата не е разбирлив, ниту тој про- излегува од изведените докази, од една страна, а од друга страна, постои значителна противречност за решавачките факти меѓу на- веденото во образложението на пресудата во однос на содржината на исказите и самите искази на сведоците. Со ова е сторена битна повреда на одредбите на кривичната постапка — чл. 334, ст. 1, точка 10 од ЗКП. Имено, во образложението не е наведено какви пцости се упатени на адреса на СФРЈ, со кои е нанесена повреда на угледот на државата, туку само е речено дека се упатени пцо- сти, кое нешто диспозитивот навистина го прави неразбирлив.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 266/69 од 3. VII. 1969 година).

32. Не стои пречекорено обвинение — член 317, ст. 1 од ЗКП со тоа што судот нашол дека се работи за убиство од небрежност од чл. 137 од КЗ, иако обвинението се однесува на тешка телесна повреда квалификувана со смрт од чл. 141, ст. 1 од КЗ.

Од образложението:

„Не стои наводот во жалбата дека било пречекорено обви- нението. Точно е тоа дека јавниот обвинител на повторниот пре- трес обвинетиот го обвинил за кривично дело од чл. 141, ст. 4, во врска со ст. 3 од КЗ, но првостепениот суд не погрешил кога не ја прифатил оваа квалификација, туку обвинетиот го огласил за виновен за кривично дело од чл. 137 од КЗ. Постапувајќи така, тој не го пречекорил обвинението. Ова поради тоа што секогаш, кога е во прашање нанесување на тешка телесна повреда од не- брежност, па поради нанесената повреда ќе настани и смрт на повредениот, а и смртта треба да се припише на небрежноста на сторителот, се работи за кривично дело убиство од небрежност од чл. 137 од КЗ. И во однос на нанесувањето на тешката телесна повреда и во однос на смртта, сторителот дејствува од небреж- ност, па според тоа тој се јавува како сторител на кривичното дело убиство од небрежност. Само ако сторителот тешката телес- на повреда ја нанел со смисленост, а смртта може да му се при- пише на небрежноста, доаѓа до примена на чл. 141, ст. 3 од КЗ. Ако, пак, тешката телесна повреда е нанесена од небрежност, а смртта не може да се припише на небрежноста на сторителот, тогаш би се работело за кривично дело од чл. 141, ст. 4 од КЗ. Бидејќи во случајов не е спорно дека тешката телесна повреда и смртта на повредениот Вебија е резултат на небрежност, правил- но првостепениот суд постапил кога не ја прифатил квалифика- цијата на јавниот обвинител“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 629/61 од 23. XI. 1961 година).

33. Без оглед на тоа што обвинетиот е обвинет за кривично дело кражба по чл. 249 од КЗ, односно за тешка кражба по чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, објективен идентитет меѓу пресудата и обвинението стои и не се работи за пречекорено обвинение, кога обвинетиот би одговарал за кривично дело самовластие по чл. 297 од КЗ, со оглед на утврденото дека предметите биле одземени од обвинетиот затоа што сметал дека има право поради имотни побарувања од оштетените.

Од образложението:

„Основан е предлогот на јавниот обвинител дека обжалената пресуда треба да се укине и дека првостепениот суд не ја утврдил правилно и потполно фактичката положба. Првостепениот суд, иако утврдил дека кај обвинетиот не постоела намера за прибавување на противправна имотна корист со одземањето на стварите означени во обвинителниот акт од оштетените И. А. и А. С., бил должен да извиди дали, доколку не стои кривично дело кражба, не стои некое друго кривично дело, а посебно кривичното дело самовластие од чл. 297 од КЗ. Имено, од причините на пресудата е видно дека првостепениот суд нашол дека обвинетиот стварите за кои бил обвинет ги одзел од туѓо поседување со намера да прибави противправна имотна корист и сметал дека му припаѓаат затоа што имал некакво право на нив поради извесни имотни побарувања од оштетените. При ваква положба, судот бил должен да утврди дали обвинетиот стварно имал некакво право или сметал дека такво има, како и да утврди дали овие ствари се во посед на оштетените и ако тоа стои, тогаш во неговите дејствија ќе бидат на лице законските одбележоци на кривичното дело самовластие од чл. 297 од КЗ. Без оглед на тоа што обвинетиот бил обвинет за кривично дело кражба, објективен идентитет меѓу пресудата и обвинението би стоел и нема да се работи за пречекорено обвинение, кога обвинетиот би одговарал за ова кривично дело.

Поради ова, Врховниот суд, врз основа на чл. 363 од ЗКП, одлучи обжалената пресуда да ја укине и предметот да му го врати на тој суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 760/62 од 16. I. 1963 година).

34. Не стои пречекорување на обвинението во тоа што судот, врз основа на изведените докази, во врска со кривичното дело од чл. 273, ст. 4, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ нашол дека на оштетената ѝ се нанесени две тешки телесни повреди, иако обви-

нението упатува само на една тешка телесна повреда, бидејќи и во едниот и во другиот случај се работи за иста инкриминација — член 326 од ЗКП.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод дека постои битна повреда на прописите на кривичната постапка и на Кривичниот закон во тоа што, наводно, првостепениот суд го огласил обвинетиот за виновен за дело за кое не е обвинет. Навистина, во стилизацијата на диспозитивот од обвинителниот акт и диспозитивот на првостепената пресуда постои сосема незначителна разлика во описот на настанот, која содржински ни малку не го менува самиот настан односно делото за кое е обвинет и огласен за виновен обвинетиот.

Во поглед на тешката телесна повреда, која во сообраќајната несреќа ја добила оштетената, исто така нема сомневање. Од образложението на пресудата се гледа дека првостепениот суд ги извел, како доказ, и двете лекарски уверенија, за да се утврди какви повреди добила оштетената и од каков карактер се тие повреди. Со оглед на тоа, првостепениот суд правилно утврдил дека при сообраќајната несреќа оштетената добила две повреди од тешок карактер: преломи на десната бутна коска и на лакотот на десната рака. Постоенето на овие повреди е потврдено од страна на Здравниот дом во Титов Велес — Одделение за физикална медицина и рехабилитација и тоа во 1965 година, откако над оштетената се употребени сите можни физикални методи. Според тоа, не постои пречекорување на обвинението во тоа што јавниот обвинител во обвинителниот акт го спомнува лекарското уверение, во кое стои само повредата на десната бутна коска, а судот утврдил дека, освен таа повреда, постои и повреда на десниот лакот. Констатацијата дека постојат две повреди судот ја засновал и врз лекарското уверение спомнато во обвинителниот акт бр. 200/64 и на лекарскиот извештај бр. 144 од 1965 година на Здравниот дом во Титов Велес. Според мислењето на овој суд, и во едниот и во другиот случај се работи за една последица која, според одредбите на Кривичниот законик, претставува тешка телесна повреда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 325/65, 7. X. 1965).

35. Со тоа што јавниот обвинител го обвинил за кривично дело од чл. 322 од КЗ, а судот обвинетиот го признал за виновен за кривично дело од чл. 323 од КЗ, не е пречекорено обвинението во смисла на чл. 326, ст. 1 од КЗ, туку е постапувано во границите, како што е тоа предвидено во став 2 на тој член.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Жалбата е неоснована.

Не стои наводот во жалбата дека биле битно повредени одредбите на кривичната постапка. Имено, со тоа што јавниот обвинител обвинетиот Ј. П. го обвинил за кривично дело проневера од чл. 322, ст. 1 од КЗ, а првостепениот суд го огласил за виновен и осудил за кривично дело послуга од чл. 323, ст. 1 од КЗ, не е пречекорено обвинението. Предмет на обвинението било тоа дека обвинетиот, со намера за себе да прибави противправна имотна корист од доверените му пари во работничката менза, зел и потрошил за себе 65.000 динари. Јавниот обвинител на изведените докази, односно на утврдената фактичка положба, им дал правна оценка, тврдејќи дека обвинетиот сторил кривично дело проневера, а судот нашол дека е во прашање кривично дело послуга. Според чл. 326, ст. 2 од ЗКП, судот не е врзан за предлогот на јавниот обвинител во поглед на правната оценка на делото. Всушност, огласувајќи го обвинетиот за виновен за кривично дело послуга, првостепениот суд правилно го применил Кривичниот закон, не менувајќи ништо од настанот, односно од она за што бил обвинет. Пречекорување на обвинението ќе имаше ако судот го огласеше обвинетиот за виновен и ако го осудеше за потешко кривично дело. Во случајов такво нешто нема“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 739/63 од 11. XII. 1963 година).

36. Кога јавниот обвинител во своето обвинение нанесените повреди на жртвата не ги окарактеризирал како свирепи и според тоа обвинетиот го обвинил за обично убиство од чл. 135, ст. 1 од Кривичниот закон, судот не бил овластен нив да ги третира како свирепи и обвинетиот да го огласи за виновен за кривично дело убиство на свиреп начин од чл. 135, ст. 2, точка 1 од Кривичниот закон, бидејќи се работи за измена на предметот на обвинението, а не за правна оценка на делото.

Со таквата постапка судот го пречекорил обвинението чл. 326, ст. 1 од ЗКП и сторил битна повреда на одредбите на Законот за кривичната постапка од чл. 343, ст. 1, точка 8.

Од образложението:

„Врховниот суд ја уважил жалбата на бранителот на обвинетиот, од следните причини:

Стои жалбениот навод за повреда на одредбите на ЗКП од чл. 326, ст. 1 од КЗ. Првостепениот суд со својата пресуда го пречекорил обвинението на јавниот обвинител кога обвинетиот Ф. го огласил за виновен за кривично дело убиство на свиреп начин од чл. 135, ст. 2, т. 1 од КЗ, иако јавниот обвинител го обвинувал обвинетиот за кривично дело убиство од чл. 135, ст. 1 од КЗ. Судот, во смисла на чл. 326, ст. 1 од ЗКП, е должен да се придржува за објективниот идентитет на пресудата со обвинението. Имено, тој не е овластен да го менува фактичкиот опис на предметот на обвинетиот, туку е овластен да одлучува само по квалификацијата т. е. за правната оценка на делото.

Во случајов првостепениот суд не постапил така. Во обвинителниот акт на јавниот обвинител обвинетиот не бил обвинет дека сторил свирепо убиство. Во описот на дејствијата на обвинетиот се наведени само бројот на ударите и местото на ударите што ѝ ги нанел обвинетиот на покојната и овие удари јавниот обвинител не ги окарактеризирал како свирепи, т. е. како удари со кои на жртвата ѝ се причинуваат тешки болки и страдање. Отсуството на ваквиот опис на овие удари несомнено укажува на поинаква фактичка положба од онаа што ја нашол првостепениот суд. Дали жртвата била мачена или не — е фактичко прашање и дури откако се утврди дека жртвата била мачена, ќе стои кривично дело убиство на свиреп начин. Овие факти се битни, па дури иако судот утврдил на претресот дека жртвата била мачена, штом јавниот обвинител не ги опфатил во своето обвинение, не можел обвинетиот да го осуди и за тоа. Смислата на чл. 326, ст. 1 од ЗКП се состои во тоа — дека судот не може да го доведе обвинетиот во потешка положба од онаа за која бил обвинет. Судот во случајов, меѓутоа, обвинетиот го довел во таква положба, кога го осудил дека извршил кривично дело убиство на свиреп начин од чл. 135, ст. 2 од КЗ. Тука не се работи за правна оценка на делото, туку за измена на самиот предмет на обвинението. На тој начин нема објективен идентитет на пресудата со обвинението, туку обвинението е пречекорено и со тоа првостепениот суд сторил апсолутна битна повреда на одредбите на ЗКП од чл. 343, ст. 1, т. 8 од ЗКП, која повлекува укинување на обжалената пресуда“.

(Решение на Врховниот суд на НР Македонија, Кж. бр. 495/61 од 21. IX. 1961 година).

37. Жалбата на Центарот за социјални работи против решението на Советот за малолетници, со кое на малолетникот му е изречена воспитна мерка, не е дозволена.

Од образложението:

„Окружниот суд во Б., со решението Км. бр. 3/70 од 14. IV. 1970 година, спрема малолетниците Б.Т. и Б.Б., за сторени повеќе кривични дела „тешка кражба“ од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, ја изрекол воспитната мерка — упатување во воспитно-поправен дом, согласно чл. 77 од КЗ.

Недоволен од решението останал и благовремено го обжалил, во корист на малолетникот и Центарот за социјални работи од П., па предложил спрема именованиот обжаленото решение да се преправи со тоа што ќе се изрече воспитна мерка засилен надзор од страна на старателскиот орган.

Врховниот суд, испитувајќи ја жалбата поднесена од Центарот за социјални работи, најде дека е таа недопуштена, поради што ја отфрли, од следните причини:

Од одредбата од чл. 330, ст. 1 и 2 од ЗКП, таксативно се наброени овластените лица кои можат да поднесат жалба против првостепената пресуда, а пак чл. 448, ст. 1 и 2 од ЗКП е посебна одредба која го регулира прашањето за тоа кои овластени лица можат да поднесуваат жалба против одлуки изречени спрема малолетници. Меѓутоа, во ниеден од наведените прописи не се спомнува дека Центарот за социјални работи може да поднесува жалба против одлука со која на малолетник му се изречува воспитна мерка, ниту пак против друга одлука. Поради ова, жалбата на Центарот за социјални работи во П. е поднесена од неовластено лице, односно е недопуштена, поради што, врз основа на чл. 353 од ЗКП, следувааше, како таква, да биде отфрлена“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 194/70 од 5. VI. 1974 година).

38. Кога супсидијарниот тужител ќе поднесе жалба против првостепената пресуда, а жалбата не ги содржи податоците од чл. 332, ст. 3 од ЗКП, и во рокот кој судот му го одредил тие недостатоци не ги отстранил, тогаш жалбата ќе се отфрли врз основа на чл. 332, ст. 3 од ЗКП.

Од образложението:

„Окружниот суд во Скопје, со пресудата К. бр. 191/66 од 12. XI. 1969 година, го ослободил оштетениот С. Г., од село Младо Нагоричане, од обвинението дека на 12. VIII. 1965 година, на местото викано „Друм Русје“, со сериозна закана ја присилил на обљуба

сега пок. П. од истото село, — со што би сторил кривично дело „силување“, предвидено во чл. 179, ст. 1 од КЗ, — а врз основа на чл. 321, т. 1 од ЗКП.

Недоволен од пресудата останал оштетениот, како тужител П. Д., кој во благовремената жалба, поднесена преку полномошникот Т. С., адвокат од гр. К., навел дека ја пресудата напаѓа:

А. Поради битна повреда на одредбите на ЗКП и В. Поради неправилно утврдена фактичка положба, па предлага првостепената пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно судење.

Окружниот суд, откако констатира дека жалбата е непотполна и дека не е уредна, со актот број 191/66 од 8. XII. 1969 година го повикал полномошникот да ги отстрани недостатоците во рок од 3 дена. Подносителот на жалбата го примил актот на 10. XII. 1969 година. Но и по истекот на рокот не ги отстранил недостатоците, па Окружниот суд ги доставил списите до Врховниот суд да одлучи по жалбата.

Врховниот суд, по проучувањето на списите, најде:

Жалбата поднесена од супсидијарниот тужител преку полномошникот, не ги содржи податоците од чл. 332, ст. 1, т. 2 од ЗКП. Имено: во жалбата се наведува дека првостепената пресуда се напаѓа по два основа, и тоа:

а. Поради битна повреда на одредбите на ЗКП, при што не е означено кои одредби на постапката се повредени. Во чл. 334, ст. 1 и 2 од ЗКП точно се определени основите кои претставуваат битна повреда на постапката. Жалителот не означил ниту еден од тие основи. Тоа жалбата во тој дел ја прави наполно нејасна, и

в. Поради неправилно утврдена фактичка положба. Согласно чл. 336, ст. 1 и 2 од ЗКП, погрешна и непотполно утврдена фактичка положба стои кога судот некоја решавачка околност погрешно ја утврдил или воопшто не ја утврдил, како и кога на тоа укажуваат новите факти и новите докази. Меѓутоа, жалителот во жалбата не означил ниту една околност за која смета дека е погрешно утврдена или зошто смета дека не е утврдена.

Според тоа, жалбата е без законски причини (основи). Тоа што во жалбата се назначени насловите од кои може да се побива пресудата, не ја менува положбата, бидејќи во жалбата мораат определено да се наведат жалбените причини (основи).

Бидејќи, пак, жалителот не ги отстранил недостатоците, првостепениот суд, врз основа на чл. 332, ст. 3 од ЗКП, требаше да ја отфрли жалбата. Со оглед на тоа дека првостепениот суд така не постапил, Врховниот суд беше должен да одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, Кж. бр. 514/69 од 20. I. 1970 година).

39. Кога обвинетиот преку бранителот поднел жалба во која ги навел само жалбените основи, не наведувајќи во што се состои битната повреда на ЗКП, погрешно утврдената фактичка положба и погрешната примена на КЗ, па во рокот предвиден во чл. 332 од ЗКП не ги отстранил недостатоците, туку тоа го прави со поднесок и усно дури на седницата пред второстепениот суд, која се одржува врз основа на чл. 341 од ЗКП, второстепениот суд пресудата ја испитува само во границите пропишани со чл. 346, ст. 2 од ЗКП и по однос на одлуката за казната — член 337 од ЗКП.

Од образложението:

„Недоволен од пресудата останал обвинетиот кој преку бранителот поднел жалба, во која ги навел жалбените причини (наслови), — битна повреда на ЗКП, погрешно утврдена фактичка положба, повреда на КЗ и одлуката за казната, не наведувајќи во што е повредата на ЗКП, погрешната примена на КЗ и погрешно утврдената фактичка положба. Предложил нападнатата пресуда да се укине или да се преправи дотолку што на обвинетиот да му се изрече поблага казна.

Оваа жалба окружниот суд ја третираше како непотполна, па во смисла на чл. 332 од ЗКП, со писмо К. бр. 514/70 и 534/70 од 6. II. 1971 година, го известил бранителот дека во рок од 3 дена треба да ги отстрани недостатоците. Подносителот на жалбата во судски одредениот рок не ги отстранил недостатоците. Тој поднел образложение во жалбата на седницата на Врховниот суд. Овој суд, на одржаната седница во смисла на чл. 341 од ЗКП, не го зеде во предвид ова образложение, а го прифати становиштето на Окружниот суд — дека е жалбата непотполна, поради што пресудата се испитуваше во смисла на чл. 346, ст. 1, т. 1 и 2 од ЗКП, и по однос на одлуката за казната“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија во Скопје, Кж. бр. 55/71 од 28. IV. 1971 година).

40. Со тоа што во диспозитивот на пресудата не се наведени зборовите со кои се изложени на потсмев СФРЈ и Претседателот Тито, сторена е битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 1, т. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Окружниот суд во Битола, со пресудата К. бр. 132/68 од 11. XII. 1968 година, го огласил за виновен обвинетиот Велјан Златановски, од с. Лактиње, Охридско, затоа:

Што на ден 25. XII. 1967 година и 8. II. 1968 година, околу 17 часот, во задружната продавница во с. Лактиње — Охридско, пред повеќе присутни лица, со погрдни зборови ја изложил на потсмев Социјалистичка Федеративна Република Југославија и

Претседателот Тито, со што сторил кривично дело повреда на угледот на државата, нејзините органи и претставници од чл. 174 од КЗ, па за истото го осудил на казна затвор во траење од 6 — шест месеци. Со истата пресуда го осудил да плати на име трошоци на кривичната постапка 250 динари и судски паушал 80 динари.

Против горната пресуда навремено вложил жалба обвинетиот Велјан Златановски преку својот бранител адвокатот Томилав Кичеец, од Охрид, поради погрешно и непотполно утврдена фактичка положба и погрешна примена на материјалното право. Предлага да се укине обжалената пресуда и предметот да се врати на истиот суд на повторно судење или да се преправи дотолку, што на осудениот да му се изрече поблага казна во смисла на чл. 48 од КЗ.

Испитувајќи ја во целост обжалената пресуда по повод жалбата на обвинетиот, а по службена должност, Врховниот суд најде дека првостепениот суд битно ја повредил одредбата од чл. 334, ст. 1, т. 10 од ЗКП. Имено, првостепениот суд обвинетиот го огласил за виновен за погоре цитираното кривично дело, не давајќи опис на извршеното кривично дело во диспозитивот, а кое го прави неразбирлив. Ова оттаму што од наведениот диспозитив не се гледа обележјето на кривичното дело, што му се става на товар на обвинетиот. Според чл. 322, ст. 1, т. 1 од ЗКП, кога обвинетиот се огласува за виновен, судот ќе изрече за кое дело се огласува за виновен, со назначување на фактите и околностите кои го сочинуваат обележјето на кривичното дело, како и оние од кои зависи примената на одредената одредба на Кривичниот законик. Во случајов тоа не се гледа од диспозитивот на првостепената пресуда. Вистина, тоа стои во образложението на обжалената пресуда, но во диспозитивот стои само законскиот текст. Затоа, а за да се отстрани наведената повреда, Врховниот суд ја укина првостепената пресуда и предметот му го врати на истиот суд на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 20/69 од 14. II. 1969 година).

41. Кога судечкиот совет по отворањето на главниот претрес го сослушал обвинетиот, па потоа одлучи да изврши реконструкција на настанот, а потоа, откако го извел во полн состав овој доказ, поради протек на работното време, го прекинал претресот и одлучил да продолжи во ист состав утредента, — со тоа тој не сторил битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 2, во врска со чл. 379 од ЗКП.

Од образложението:

„Жалбениот навод дека е сторена битна повреда на чл. 334, став последен од ЗКП, не е основан. Ова од причина што во текот на претресот правилно се применети одредбите на ЗКП

и со ништо не е повредено правото на одбраната. Имено, во текот на целата првостепена постапка на обвинетиот му е овозможено да се брани на начин пропишан со ЗКП. Обвинетиот на главниот претрес, одржан на 27. IX. 1973 година, правилно бил раснитан и ја дал својата одбрана, со тоа што изнел своја верзија на настанот. Потоа, првостепениот суд одлучил да изврши реконструкција на настанот на лице место и таму и обвинетиот и оштетените како и сведоците, на судот, кој бил во полн состав, му го посочиле движењето на учесниците во настанот, за кое судот составил записник и скица. Со оглед на тоа дека работното време минало, судот одлучил претресот да продолжи утредента, т.е. на 28. IX. 1973 година, во зградата на Општинскиот суд во Прилеп, па така е и постапено. Во таков случај, нормално е што судот го продолжил претресот со изведување на докази, бидејќи ниту бил должен повторно да врши распит на обвинетиот, ниту, пак, од тоа имало потреба. Имено, судот не бил должен повторно да го распитува обвинетиот, со оглед на тоа дека не се работело за ситуации предвидени во чл. 279 од ЗКП, во кој член се зборува за главен претрес, кој бил одложен, и за случаите кога претресот мора повторно да отпочне, туку било можно да се примени само прописот од чл. 280, ст. 1 и 2 од ЗКП. во каков случај претресот само се продолжува“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 726/73 од 6. III. 1974 година).

42. Првостепениот суд го повредил правото на одбрана кога, како причина да не им верува на сведоците, го навел и тоа дека обвинетиот ги предложил на главниот претрес, а не во истрагата — чл. 334 ст. 2, во врска со чл. 10 од ЗКП.

Од образложението:

„Првостепениот суд, како причина од која се раководел да не му верува на сведоците, го наведува тоа дека „обвинетиот не ги предложил во претходната постапка, туку тоа го сторил на главниот претрес“. Пред сè, тоа не е точно. Така, сведокот Р. бил предложен и сослушан уште во истрагата. А потоа, право е на обвинетиот да предлага докази во сите фази на постапката, па и во жалбената постапка (чл. 332, ст. 4 од ЗКП). Покрај тоа, и сведоците Р. и Д. не биле предложени и сослушани во истрагата, туку е тоа сторено на главниот претрес, се разбира по предлог од јавниот обвинител, па сега тоа не било причина тие да се оценат како неверодостојни. Оттука произлегува дека првостепениот суд со еднакво внимание не се однесува кон доказите кои одат во корист на обвинетиот, како и оние што одат во корист на обвинетието, туку има два различни критериуми, што претставува повреда на начелото содржано во чл. 9 од ЗКП, па и тоа фрла сомнение врз утврдената фактичка положба.

Од горните причини Врховниот суд најде дека е жалбата основана, па врз основа на чл. 355 од ЗКП одлучи како во диспозитивот. На повторното судење, првостепениот суд е должен повторно да ги изведе сите докази, и по оценка на околностите на кои е погоре укажано, а што не биле или биле неправилно ценети, ќе биде во можност правилно да ја утврди фактичката положба, што е гаранција и за правилната примена на Законот“.

(Решено во Врховниот суд на Македонија, на ден 4. IV. 1969 година, под Кж. бр. 64/69 година).

43. **Битна повреда на постапката во смисла на чл. 334, ст. 2 од ЗКП постои и тогаш кога подготовките за главниот претрес, во смисла на глава XX од ЗКП, ги презема еден судија, а предметот, на самиот ден на претресот, се довери да го суди друг судија, особено во случаите кога предметот по обем, во споредба со претходниот материјал, фактичките и правните проблеми, изискува подолго подготвување, бидејќи тоа може да биде од влијание на законито и правилно пресудување.**

Од образложението:

„Стои жалбениот навод на обвинетиот И. и неговиот бранител дека првостепениот суд направил битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 1, т. 10 и ст. 2 од ЗКП, а кои се состојат во следново:

Наредбата за главен претрес од 12. VIII. 1969 година ја донел претседателот на судот. По донесувањето на наредбата тој постапувал како претседател на советот, што се потврдува од донесената одлука од 29. VIII. 1969 година, кога по предлогот за изведување на нови докази, поднесен од бранителот на обвинетиот К. П. донел одлука да не се повикуваат на главниот претрес новопредложените сведоци. Од 29. VIII. 1969 година, кога е донесена оваа одлука, па сè до 3. IX. 1969 година, кога започнал претресот, функциите на претседател на советот ги вршел претседателот на судот. Секако дека претседателот на судот нема законска пречка да биде и претседател на совет, ниту има забрана во таа фаза да преземе процесни дејствија. Меѓутоа, таквата негова функција престанала. На денот на претресот за претседателот на советот, за овој толку тежок и компликуван предмет, бил поставен судијата Н. С., на кого не му била дадена можност навреме да се запознае со предметот, ниту пак да изврши подготовки за главниот претрес. Во подготовките за главниот претрес (глава XX од ЗКП) спаѓаат сите дејствија што се вршат од влегувањето на обвинителниот акт во правна сила па сè до почетокот на главниот претрес. Овие подготовки е овластен да ги преземе претседателот на советот, на кого според распоредот на работата му припаѓа одлучувањето по овој конкретен предмет. Ако претседателот на судот ја презел улогата на претседател на советот, од-

носно презел процесни дејствија, во таков случај немало оправдување тој да ја напушта таа улога на самиот ден на претресот, а најмалку како оправдување предметот да го отстапува на друг претседател на советот.

Процесните дејствија што ги врши претседателот на советот, одредени во глава XX од ЗКП, а имено, спојување и раздвојување на постапката, одредување на местото, денот и часот на главниот претрес (чл. 265, став 1 од ЗКП), повикување на лица кои треба да присуствуваат на главниот претрес (член 265, ст. 2—7 од ЗКП, одлучувањето за прибавување на нови докази (чл. 266 од ЗКП), обезбедување на дополнителен судија (чл. 267 од ЗКП) и запирање на постапката, ако јавниот обвинител се откаже од обвинението во текот подготовките за главниот претрес (чл. 270 од ЗКП), — имаат за цел претседателот на советот добро да се подготви за главниот претрес, а имено му се дава можност опстојно да ги проучи работите и да ги уочи најбитните, да ги уочи правните прашања и да размислува за нив. Преку ваквиот пристап кон предметот претседателот на советот сериозно и темелно се подготвува за водење на претресот. Со фактот дека претседателот на судечкиот совет не учествувал во преземањето на горните процесни дејствија и дека предметот му е даден на работа непосредно пред започнувањето на главниот претрес, основан бил приговорот на бранителот на обвинетиот И., ставен и на записникот за главниот претрес од 3. IX. 1969 година, дека претседателот на советот не бил во можност правилно да го води претресот. Врховниот суд наоѓа дека ваквото постапување на претседателот на судот и претседателот на советот, односно фактот дека во подготовките за главниот претрес учествувале обајцата е спротивно на горните одредби на ЗКП, а тоа било и можело да биде од влијание врз законито и правилно пресудување“.

(Врховен суд на Македонија, Скопје, 23. IV. 1970 година, Кж. бр. 480/69 година).

44. Службените белешки што ги составуваат органите на јавната безбедност, не се докази врз кои може да се темели осудителната пресуда. Ова дотолку повеќе што во истрагата обвинетиот не е распрашуван за околностите содржани во службената белешка, ниту, пак, за тие околности се сослушани составувачите на службените белешки. Поради тоа, Врховниот суд нашол дека е пресудата заснована врз докази кои не се изведувани во постапката и кои поради својот карактер не се подобни да служат како доказ, со што е сторена битна повреда на одредбите на кривичната постапка од член 334, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Првостепениот суд, за доказ дека обвинетиот ги сторил делата под 1 и 2, се служи со факти наведени во службени белешки (најдени наполитанки на 2.000 метри од продавницата, за кои,

во службената белешка стои, дека на обвинетиот му биле покажани и тој признал дека на означеното место се одмарал и јадел напозитанки) иако при признавањето тие факти не се кажани од обвинетиот, ниту се утврдени од истражниот судија, или, пак, од судот преку распит на составувачите на службените белешки. Службените белешки, сами за себе, не можат да служат како доказ“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 43/69 од 14. II. 1969 година).

45. Кога во пресудата е дадена правна поука дека недоволната странка има право на жалба во рок од 15 дена, а не од 8 дена, како што е тоа предвидено во чл.338 од ЗКП, тогаш поднесената жалба од странката во рокот определен во пресудата ќе се смета како благовремена, иако е поднесена по законскиот рок.

Од образложението:

„Врховниот суд од списите по предметот утврди дека првостепениот суд во примерокот на пресудата К. бр. 66/63 од 13. V. 1963 година дал правна поука дека жалба може да се поднесе во рок од 15 дена. Обвинетиот жалбата ја поднел во овој рок, а не во законскиот.

При ваква положба, т.е. кога ќе се даде погрешна правна поука, во која се дава поинаков рок од оној што е предвиден со законот, доколку во рокот што го дал судот се поднесе жалба, таа треба да се смета за благовремена. Странката не треба да трпи поради грешките на судот и да се доведува во заблуда по однос на рокот за жалба. Штом судот дал правна поука, без оглед на тоа дали е тоа во рамките на законот или не, странката не е во доцнење ако се придржува за рокот даден од судот. Друга би била положбата ако рок воопшто не би бил даден во пресудата. Во таков случај странката мора да се придржува за законскиот рок.

Поради ова врз основа на чл. 373, ст. 3 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 940/63 од 26. II. 1964 година).

46. Жалбата на оштетениот против пресудата со која е одбиено обвинението не е дозволена, ако по откажувањето на јавниот обвинител на записникот за главниот претрес изјавил дека нема да го продолжи гонењето.

Поради тоа, во смисла на чл. 339, ст. 4 од ЗКП, оштетениот пресудата може да ја напаѓа само поради одлуката за трошоците на кривичната постапка.

Од образложението:

„Жалбениот навод дека поради недоразбирање оштетениот не се изјаснил за продолжување на гонењето и го напуштил претресот — е без основ. Во записникот за главниот претрес пред првостепениот суд јасно и прецизно се означени дејствијата што судот ги презел по откажувањето од обвинението од страна на јавниот обвинител. Така, првостепениот суд „а во смисла на чл. 61, ст. 1 од ЗКП, побарал оштетениот Р. С. да се изјасни дали сака да го продолжи гонењето“. Дека на оштетениот му се дадени потребните поуки се гледа и од жалбата, каде што тој наведува дека му било речено оти јавниот обвинител се откажал од гонењето (не гони). Па и покрај тоа, оштетениот, без да го продолжи гонењето, ја напуштил седницата. На тој начин, иако уредно повикан на претресот, на кој јавниот обвинител се откажал од гонењето, оштетениот не присуствувал, што, согласно чл. 61, ст. 1 од ЗКП, се смета дека оштетениот не сака да го продолжи гонењето. Поради тоа, правилно првостепениот суд постапил кога обвинението го одбил врз основа на чл. 329, ст. 1, т. 3, во врска со чл. 61 од ЗКП.

Со оглед на тоа дека оштетениот не го продолжил гонењето, тој не ги стекнал својствата и правата на оштетен како тужител, туку тој ги има само правата на оштетен. Оттука оштетениот пресудата може да ја напаѓа само поради одлуката за трошоците (чл. 339, ст. 4 од ЗКП), а не по сите основи од чл. 342 од ЗКП, какви што права има оштетениот како тужител, согласно чл. 63 од ЗКП. Токму поради тоа, жалбата на оштетениот, која не се однесува на одлуката за трошоците, не е дозволена, па врз основа на чл. 361 од ЗКП, следувахе да се одлучи како во диспозитивот.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 552/64 од 11. IX. 1964 година).

47. Оштетениот, кој поднел пријава за кривично дело од чл. 135, ст. 1 од КЗ, а јавниот обвинител подигнал обвинение за кривично дело од чл. 141, ст. 1 од КЗ, при што судот го признал обвинетиот за виновен за кривично дело од чл. 142, ст. 2 од КЗ, не ги стекнал правата на оштетен како тужител, па ни правото на жалба против таква пресуда, освен правото на жалба за трошоците на постапката — член 339 ст. 4 од ЗКП.

Од образложението:

„Неосновано се тврди во жалбата дека оштетениот се јавувал како супсидијарен тужител. Тој во случајов може да се јави само како оштетен. Ова поради тоа што јавниот обвинител не се откажал од обвинението на главниот претрес, за да може оштетениот да го преземе гонењето. Напротив, тој го поддржал обви-

нението за кривично дело од чл. 141, ст. 1 од КЗ. Тоа што пријавата на оштетениот до јавниот обвинител била за кривично дело од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 10 од КЗ, а јавниот обвинител, врз основа на изведените докази нашол дека не се работи за ова кривично дело, туку за кривично дело од чл. 141, ст. 1 од КЗ и за такво обвинувал, не значи дека обвинетиот може да се јави како супсидијарен тужител. Само ако јавниот обвинител најдеше дека по пријавата на оштетениот нема место за кривичен прогон, тогаш тој можеше да се јави како супсидијарен тужител. Неприфатената квалификација во обвинителниот акт на кривичното дело од страна на судот (обвинетиот е обвинуван за кривично дело од чл. 141 ст. 1, а од судот е осуден за кривично дело од чл. 142, ст. 2 од КЗ) исто така не му дава право на оштетениот да се јавува како супсидијарен тужител. Со оглед на ова, оштетениот не може да ја напаѓа пресудата во целост. Оштетениот, согласно чл. 339, ст. 4 од ЗКП, пресудата може да ја напаѓа само поради одлуката на судот за трошоците на кривичната постапка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија во Скопје, Кж. бр. 204/62 од 18. IV. 1962 година).

48. Осудениот и неговиот бранител немаат право да бараат, а судот нема должност да ги извести, во смисла на чл. 341 од ЗКП, за седницата на второстепениот суд кога се решава по жалбата на осудениот против решението на окружниот суд, со кое е отфрлено барањето да се повтори правосилно окончаната постапка, донесено врз основа на чл. 375 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд ја испита основаноста на барањето — осудените и нивниот бранител да бидат известени за седницата на која ќе се разгледува нивната жалба, па најде дека барањето е неосновано. Во смисла на чл. 341 од ЗКП, странките имаат право, а судот е должен за седницата на второстепениот совет да ги извести само кога се решава по жалба против првостепената пресуда или по жалба против првостепеното решение, донесено врз основа на чл. 455 од ЗКП (решение со кое душевно болното лице, сторител на кривично дело, се упатува во завод за чување и лекување), како што произлегува тоа од чл. 366, ст. 2 од ЗКП. Во другите случаи, кога првостепениот суд донел решение, па и кога е тоа решение донесено врз основа на чл. 375, такво право на странките не им припаѓа, ниту пак судот има таква должност, што произлегува од чл. 366, ст. 1 од ЗКП, каде што е речено: „во постапката по жалба против решение сходно ќе се применуваат чл. 330, 332, 338, 340, ст. 1 и 4, 348 и 350 од овој Закон“. Според тоа, примената на чл. 341 од ЗКП не е допуштена. Од тие причини Врховниот суд не ги извести осудените и нивниот бранител за седницата“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, П. П. бр. 22/70 од 11. VI. 1970 година).

49. Пропуштањето на судот да го утврди износот на утасниот данок, претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка од член 341, ст. 1, т. 10 од КЗ.

Од образложението:

„Пресудата е противречна. Имено, иако судот во диспозитивот на пресудата утврдува дека обвинетиот П. П. за 1958 година не утаил данок во износ од 354.604 динари, во причините на пресудата наведува дека оваа сума не била точно утврдена, бидејќи на обвинетиот не му биле признаени трошоците по една сметка, која била префрлена на името на сведокот М. В. Не е исправно становиштето на првостепениот суд дека за постоењето на делото не било битно, каков е износот на утаената сума. Напротив, тоа е битен елемент на делото, од кој зависи не само степенот на конкретната опасност на делото, како и кривичната одговорност на сторителот, туку од тоа зависи и самото постоење на делото, затоа што ако оваа сума не преминува 50.000 динари, во смисла на чл. 235, ст. 1 од КЗ воопшто не постои ова кривично дело, туку ќе стои само прекршок, независно од тоа дали се работи за дејност пред новелата на кривичниот законик или по неа. Со ова првостепениот суд сторил битна повреда на одредбите од ЗКП од чл. 343, ст. 1, т. 10 од ЗКП“.

(Пресуда на Врховен суд на Македонија, Кж. бр. 438/68 од 25. XI. 1968 година).

50 Без оглед на тоа што за кривичното дело тешка телесна повреда од чл. 141, ст. 2 од КЗ, согласно со измените на КЗ, може да се изрече казна строг затвор до 10 години, при положба во која за тоа дело, во времето на поднесувањето на обвинението, можела да се изрече казна строг затвор до 8 години и дека, во смисла на чл. 90 од КЗ, кривичната одговорност на обвинетиот се определува според поблагниот кривичен закон, тоа што на обвинетиот му се судело без бранител, не претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 343, ст. 1, т. 3 од ЗКП, бидејќи, во смисла на чл. 69, ст. 2 од ЗКП, задолжителна одбрана е нужна само ако за делото за кое се суди може да се изрече казна строг затвор од 10 години или потешка таква

Од образложението:

„Не стои наводот во жалбата на обвинетиот Б. Ј. — дека првостепениот суд сторил битна повреда на одредбите на ЗКП од чл. 343, ст. 1, точка 3 и 10, со оглед на тоа дека за делото за кое бил обвинет според последната измена на кривичниот закон е предвидена казна строг затвор во траење до 10 години, а согласно чл. 69, ст. 2 од ЗКП е предвидена задолжителна одбрана. Обвинетиот бил обвинет од окружниот јавен обвинител за кривично

дело од чл. 141, ст. 2 во времето на важењето на Кривичниот законик пред последните измени. Според тоа, постапката е водена за дело за кое е предвидена казна строг затвор во траење од 8 години. Тоа што главниот претрес е одржан во времето кога е извршена измената на Кривичниот законик не значи дека обвинетиот е суден за делото според изменетиот Кривичен законик. Според законот, спрема обвинетиот ќе се примени оној закон кој бил во важност во времето на извршувањето на кривичното дело, освен во случаите ако новиот закон не е поблаг за сторителот, при која положба доаѓа до примена на новиот закон. Бидејќи законот кој бил во важност во времето на извршувањето на кривичното дело е поблаг за сторителот, тоа правилно првостепениот суд го применил него. Со оглед на тоа и правото на одбрана се регулира сходно на законот што се применува. Од тие причини овој суд не наоѓа дека првостепениот суд го повредил правото на одбрана и дека го одржал претресот без присуство на бранител, односно без лице кое е должно да присуствува на главниот претрес“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 137/63 од 27. II. 1963 година).

51. Првостепениот суд е должен при повторното судење да донесе одлука за вкупната казна по кривичните дела кои биле правосилно препресудени, без оглед на тоа што по делата по кои повторно судел донел ослободителна пресуда, со која го одбил обвинението. Пропуштањето да се одлучи за примената на чл. 46 од КЗ во ваков случај претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 343, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Првостепениот суд, кога одлучувал по делото од чл. 306, ст. 3 од КЗ, за кое од овој суд беше укината пресудата К. бр. 57/61 од 12. IV. 1961 година, бил должен да одлучи и за примената на чл. 46 од КЗ по делата кои со оваа пресуда биле потврдени. Тоа е пропишано во чл. 336, ст. 4 и 5, во врска со чл. 331 ст. 1 т. 3 од ЗКП. Немањето на одлука за вкупната казна претставува повреда на одредбите на ЗКП од чл. 343, ст. 2 од ЗКП, која во случајов има битно влијание врз правилното донесување на пресудата.

Поради тоа, Врховниот суд одлучи да се укине обжалената пресуда и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно одлучување за да одлучи и за вкупната казна по делата од чл. 306, ст. 3 од КЗ и чл. 322, ст. 1 од КЗ, опишани во диспозитивот на пресудата која за овие дела била потврдена“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 290/62 од 6. VI. 1962 година).

52. Кога јавниот обвинител ќе вложи жалба само врз основа на чл. 333, ст. 1, т. 4, во врска со чл. 337 од ЗКП, — т. е. заради неправилна оценка на околностите од значење за тоа дали казната ќе биде поголема или помала и заради погрешна оценка на околностите кои ги оправдуваат изрекувањето на условна казна, второстепениот суд, ако утврди дека првостепениот суд ги пречеко-рил границите на овластувањето — изрекувајќи казна затвор — чл. 335, т. 5 од ЗКП, наместо строг затвор, во тој поглед не е овластен да ја преправа првостепената пресуда, — член 346, ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд констатира дека првостепениот суд погрешно го применил чл. 43, ст. 1, т. 1 од КЗ. Имено, кога судот ќе утврди дека сторителот треба поблаго да се казни затоа што се исполнети околностите од чл. 42 од КЗ, ако за кривичното дело е пропишана казна строг затвор со означување на најмалата мера, оваа најмала мера може да ја спушти до најмалата законска мера од тој вид на казната. А во случајов во чл. 135, ст. 1 од КЗ е пропишана најмала казна строг затвор од 5 години. Првостепениот суд, кој утврдил дека обвинетиот делото го сторил во обид кој, согласно чл. 16, ст. 2, може и поблаго да се казни, а и поради тоа што судот нашол дека постојат посебни олеснителни околности кои, во смисла на чл. 42, ст. 2 од КЗ, го оправдуваат поблагото казнување, можел да му изрече казна строг затвор и под предвидениот минимум во чл. 135, ст. 1 од КЗ, но во границите што ги пропишува чл. 28, ст. 1 од КЗ, но ублажувањето најмногу може да оди до 1 година строг затвор. Меѓутоа, првостепениот суд изрекол казна затвор, какво што овластување немал, со што ги пречеко-рил границите на овластувањата. А како последица на тоа дошло и до погрешна примена на чл. 48 од КЗ, бидејќи условно одлагање на извршувањето на изречената казна е допуштено само ако е утврдена парична казна или казна затвор, а не и кога е изречена казна строг затвор. Доколку првостепениот суд при изборот на казната се движеше во границите на овластувањата, во тој случај не ќе можеше да го примени и чл. 48 од КЗ.

Врховниот суд горната погрешна примена на КЗ, која е во корист на обвинетиот само ја констатира заради натамошната практика на судот, а не можеше да ја отстрани, бидејќи жалбата на окружниот јавен обвинител е вложена само врз основа на чл. 333, ст. 1, т. 4, во врска со чл. 337 од ЗКП, т. е. заради неправилна оценка на околностите од значење дали казната ќе биде поголема или помала, и заради погрешна оценка на околностите кои го оправдуваат изрекувањето на условна казна“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 322/71 од 11. VIII. 1971 година).

53. Не стои повредата од чл. 348 од ЗКП, кога на повторното судење е изречена парична казна од 150 динари, а порано, со укинатата пресуда, била изречена казна затвор во траење од 3 месеци, чие извршување, согласно чл. 48 од КЗ, било одложено за 2 години.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучувањето на списите, пресудите на општинскиот и пресудите на окружниот суд, како и наводите во барањето за заштита на законитоста, најде:

Не се спорни фактите изнесени во барањето.

Спорно е дали условната казна затвор во траење од 3 месеци која е одложена за 2 години, е поблага од паричната казна во износ од 150 нови динари.

Врховниот суд на Македонија најде: паричната казна од 150 нови динари е поблага казна од казната затвор во траење од 3 месеци, чие извршување е одложено за 2 години, а поради следното:

Пред сè, кога би дошло до заменување на паричната казна со казната затвор, таа казна би изнесувала само 5 дена, бидејќи согласно чл. 59, ст. 2 од КЗ, при замена на паричната казна со казната затвор, се зема за секои започнати 30 нови динари по еден ден затвор. Очигледно е дека во случајов паричната казна е поблага. Понатаму, со тоа што е применет чл. 48 од КЗ и е одложена казната, не значи дека казна не е изречена. Притоа, стои и реалната можност до истекот на рокот од 2 години, ако настапат предвидените услови, условната казна да се отповика и да се изрече ефективна казна. А ефективното издржување на казната од 3 месеци е далеку потешко од изречената парична казна. Најпосле, дека условната казна од 3 месеци е потешка од ефективната парична казна произлегува и од другите последици, особено во врска со застарувањето на извршувањето на казната — чл. 83, ст. 1 од КЗ.

Од тие причини, Врховниот суд наоѓа дека во конкретниот случај изречената парична казна е поблага од онаа што била изречена со пресудата на општинскиот суд, која била укината по жалба само на обвинетиот, и дека, според тоа, општинскиот суд во Гостивар не го повредил чл. 348 од ЗКП. Оттука, таква повреда не сторил ни окружниот суд. Поради тоа, а врз основа на чл. 388 од ЗКП, следува да се одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, КЗЗ. бр. 5/67 од 3. VII. 1968 г.).

54. Ако е изјавена жалба само во корист на обвинетиот, второстепениот суд не може по повод на неа, а по службена должност, да ја преправа првостепената пресуда со изрекување на мерка на безбедност — одземање на имотната корист од чл. 62-а од КЗ, која со првостепената пресуда не му била изречена, — чл. 348 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Југославија ги разгледа списите по овој предмет и, ценејќи ги причините изнесени во барањето за заштита на законитоста, најде дека барањето е основано, од следните причини:

Според одредбата на член 348 од ЗКП, ако е изјавена само жалба во корист на обвинетиот, пресудата не смее да се измени на негова штета. Во таков случај судот не смее да го осуди обвинетиот според построг кривичен закон, ниту на построга казна одошто бил осуден со првостепената пресуда.

Целта и смислата на оваа одредба е во тоа — на обвинетиот да му се обезбеди потполна слобода во изјавувањето на жалбата на тој начин што законот му дава гаранција дека со поднесување на жалбата нема да ја влоши својата положба, односно дека првостепената пресуда по неговата жалба нема да се измени на негова штета.

Кога одлучува по повод на жалбата, изјавена само во корист на обвинетиот, второстепениот суд не смее да ја менува првостепената пресуда на негова штета, ниту неа, во таков случај, да ја укине од причини кои би довеле до построга осуда на обвинетиот.

Под поимот измена на првостепената пресуда на штета на обвинетиот се подразбира, според природата на работата, и дополнување на првостепената пресуда на начин на кој му се влошува положбата на обвинетиот. Со оглед на тоа, како влошување на положбата на обвинетиот треба да се смета и случајот кога првостепената пресуда е изменета односно дополнета само дотолку што на обвинетиот му е изречена мерката на безбедност — одземање на имотната корист, од член 62-а од КЗ, која првостепениот суд пропуштил да ја изрече.

Во конкретниот случај второстепениот суд, решавајќи само по жалбата на обвинетиот, ја преправил првостепената пресуда на Окружниот суд во Битола на тој начин што по службена должност на обвинетиот му ја изрекол мерката на безбедност — одземање на имотната корист, од член 62-а од КЗ, која првостепениот суд пропуштил да ја изрече. Со тоа со пресудата на второстепениот суд, која е очигледно на штета на обвинетиот, е повредена забраната од член 348 од ЗКП.

Бидејќи, според изложеното, барањето за заштита на законитоста е основано, Врховниот суд на Југославија барањето го уважи и ја преправи нападнатата пресуда на Врховниот суд на Македонија — Кж. бр. 467/71 од 3. III. 1972 година, така што ја

стави вон сила одлуката за изречената мерка на безбедност од чл. 62-а од КЗ. На овој начин е отстранета повредата на законот која е сторена со второстепената пресуда (чл. 389 од ЗКП).“

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија, КЗ. бр. 35/73 од 16. II. 1974 година).

55. Кога судот решава по барањето на осудениот за спојување на казните во неправо повторување на кривичната постапка, ограничен е со начелото за забрана — реформацио ин пејус, од чл. 348 од КЗ, т. е. не може да изрече построга казна од вкупно изречените казни по двете пресуди.

Од образложението:

„Како што се гледа од списите по делото, осудениот со правосилната пресуда на Окружниот суд во Битола К. бр. 8/70 од 6. I. 1971 година, по утврдувањето на поединечните казни за кривичните дела од чл. 322, ст. 2 и 319, ст. 1 и 3 од ЗКП, го осудил на вкупна казна затвор во траење од 9 месеци.

Со правосилната пресуда К. бр. 395/70 од 8. VI. 1971 г. на Општинскиот суд во Охрид е осуден за две кривични дела од чл. 258, ст. 1 од КЗ, по утврдувањето на поединечните казни, на вкупна казна затвор во траење од 7 месеци. Согласно, пак, чл. 369 од ЗКП, во врска со чл. 46 и 47 од КЗ, со погоре цитираната пресуда на Окружниот суд во Битола, барателот е осуден на вкупна казна затвор во траење од 1 (една) година и 6 (шест) месеци.

При таква положба стојат жалбените наводи дека судот во случајов, при спојувањето на казните, го повредил Кривичниот закон на штета на осудениот. Ако во две пресуди против исто осудено лице правосилно се изречени повеќе казни за повеќе кривични дела, а не се применети одредбите за одмерување на една казна за делата во стек, во постапката за неправо повторување на кривичната постапка, покрената по барање на осудениот, судот ќе ги прими за утврдени поединечно изречените казни за секое дело, па со примената на чл. 46 од КЗ ќе се изрече една вкупна казна, но притоа не може да одмери построга казна од вкупно изречените по двете пресуди. Во случајов, судот, кога е изјавен правен лек од осудениот против пресудата на судот, а барањето за неправо повторување е таков вонреден правен лек, е сврзан со начелото за забрана — реформацио ин пејус, изразено во чл. 348 од ЗКП, а имено, пресудата не може да се преправа на негова штета со изрекување на построга вкупна казна“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 110/72 од 16. III. 1972 година).

56. Пропуштањето на записник да се ислуша јавниот обвинител по предлогот за изрекување на една казна на лице што е правосилно осудено во две или повеќе пресуди, а не е применет чл. 46 и 47 од КЗ, претставува битна повреда на постапката, во смисла на чл. 369, ст. 4, во врска со чл. 334, т. 5 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, а пазејќи по службена должност на повредите предвидени во чл. 346, ст. 1, т. 1 и 2 од ЗКП, најде:

1. Согласно чл. 369, ст. 4 од ЗКП, ако во две или повеќе пресуди против ист осуден правосилно се изречени повеќе казни, а не се применети одредбите за одмерување на една казна за дела во стек, тогаш судот, на седница на вонрасправниот совет, по предлог од јавниот обвинител или од осудениот, а по сослушувањето на спротивната странка, донесува нова пресуда.

Во конкретниов случај состојбата е токму таква. Притоа, предлог ставил осудениот, па според тоа, требаше да биде сослушан окружниот јавен обвинител. Вистина, во уводот на нападнатата пресуда стои дека е таа донесена по сослушувањето на заменикот на окружниот јавен обвинител. Меѓутоа, таа констатација е без правно дејство, бидејќи во списите нема записник за седницата на советот, од кој второстепениот суд би можел да се увери дека тоа обигаторно дејство е преземено. А согласно чл. 77, ст. 1 од ЗКП, судот е должен за секое дејствие преземено во кривичната постапка да состави записник. Притоа, сослушување на јавниот обвинител се врши кога предлогот го дал осудениот, а осудениот, кога предлогот го дал јавниот обвинител, се изјаснува за сите околности од значење за одмерувањето на вкупната казна. А првостепениот суд тие наводи на јавниот обвинител треба да ги цени, а во пресудата да се изјасни кои од нив ги прифатил а кој не и зошто. Најпосле и жалбениот суд треба да биде во положба да ги цени изјавите на јавниот обвинител, односно осудениот.

Според тоа, Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд битно ја повредил кривичната постапка, кога на записник не го сослушал јавниот обвинител во врска со предлогот на осудениот за одмерување на една казна — чл. 369, ст. 4 од ЗКП, на која околност се пази по службена должност, врз основа на чл. 346, ст. 1, т. 1, во врска со член 334, точка 5 од ЗКП со аналогна примена, бидејќи изјавата на јавниот обвинител (сослушувањето на противната странка), се изедначува со обвинение на овластениот тужител“.

57. Дадениот исказ од оштетениот се третира како исказ на сведок, па повторување на кривичната постапка, завршена со правосилна пресуда поради лажен исказ на оштетениот, може да се дозволи само доколку лажното сведочење е утврдено со правосилна кривична пресуда — чл. 372, ст. 1, т. 1, во врска со ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Осудениот И. И. поднел до првостепениот суд предлог за повторување на кривичната постапка, завршена со правосилна пресуда, наведувајќи ги, како нови докази, исказите на двајца сведоци, кои требало да потврдат дека оштетениот во редовната постапка не дал вистинит исказ, а кој исказ имал решавачка важност за пресудувањето.

Првостепениот суд, без да се впушти во оценка на новите докази, барањето го отфрлил во смисла на чл. 383, ст. 1 од ЗКП, бидејќи нашол дека нема законски услови за повторување на постапката.

Од ова решение останал незадоволен предлагачот — осудениот И. И. и до овој суд вложил благовремена жалба, наведувајќи дека првостепениот суд го повредил законот кога нашол дека не се исполнети законските услови за повторување на кривичната постапка.

Врховниот суд жалбата ја одби како неоснована, и за тоа ги даде овие причини:

„Оштетената во конкретниот случај не може да се смета како странка, бидејќи против осудениот понењето за наведеното кривично дело го презел јавниот обвинител, па тој бил странка во оваа постапка, а не оштетената. Според тоа, таа при сослушувањето како оштетена се смета како сведок, а не како странка, па во случај на давање лажен исказ и спрема неа треба да се применуваат сите одредби како и за другите сведоци. Конкретно, за повторување на кривичната постапка, со посебна кривична пресуда треба да се утврди дали таа навистина лажно сведочела, па дури тогаш таквата пресуда да се употреби како доказ за повторување на кривичната постапка — член 372, ст. 1, т. 1, во врска со ст. 2 од ЗКП. Првостепениот суд правилно ја применил одредбата од погоре наведениот член, кога барањето на осудениот за повторување на кривичната постапка против осудениот го одбил како неосновано“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ПП. бр. 1/67 од 11. I. 1967 година).

58. Кога судот во постапката за вонредно ублажување на казната најде дека по правосилноста на пресудата, со која обвинетиот е огласен за виновен за дело сторено како малолетник и осуден на казна малолетнички затвор, настанале такви околности,

кои ги немало при изрекувањето на казната или постоеле, но судот за нив не знаел, а тие очигледно укажуваат дека не било целисходно изрекувањето на казната или воспитната мерка, — може, врз основа на чл. 379 од КЗ, во врска со чл. 446, ст. 2 од ЗКП, постапката да ја запре.

Од образложението:

„Окружниот суд, со пресудата К. бр. 48/70 од 16. XII. 1970 година, огласил за виновни двајца постари малолетници за кривично дело „разбојништво“, предвидено во чл. 252 од КЗ и ги осудил на казна малолетнички затвор во траење од 1 година. Врховниот суд на Македонија, со пресудата Кж. бр. 69/71 од 29. III. 1971 година, првостепената пресуда ја потврдил.

По правосилноста на пресудата поднесено е барање за вонредно ублажување на казната, со предлог постапката да се запре.

По спроведената постапка е утврдено дека осудениот по правосилноста на пресудата, стапил во брак, дека во бракот му се родил син, дека стапил во редовен работен однос, а оттука отишол и на отслужување на воениот рок, и дека осудениот, како личност, од основа го изменил својот однос кон семејството и општеството, кои околности настапиле по правосилноста на пресудата.

При таква положба, Врховниот суд наоѓа дека се исполнети условите од чл. 379 од ЗКП да се преиспитаат околностите за казнувањето на малолетникот, па најде дека горните околности се од таков карактер, што заедно со околноста дека од 27. IV. 1969 година, денот кога делото е сторено, до 3. IX. 1971 година, кога се одлучува за вонредното ублажување, поминало повеќе од 2 години, а тој имал примерно држење, очигледно укажуваат на тоа дека, доколку тие околности постоеле во времето кога е донесена пресудата, не би било нецелисходно казнувањето нити изрекувањето на каква и да било воспитна мерка, па постапката би била запрена врз основа на чл. 446, ст. 2 од ЗКП. Поради тоа, се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 297/71 од 3. IX. 1971 година).

59. Оштетениот не е овластен, во смисла на чл. 381 од ЗКП, да бара отповикување на решението со кое е вонредно ублажена казната на осудениот, ако е во прашање осуда за кривично дело што се гони по службена должност, а јавниот обвинител учествувал до окончувањето на редовната постапка.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучувањето на списите, решението за вонредно ублажување на казната, наводите во барањето за отповикување на решението за вонредно ублажување на казната, а

пазејќи по службена должност дали е барањето поднесено од овластени лица, најде:

Оштетените М. П., А. П. и М. Ј., тројцата од с. Дорфулија, не се овластени за поднесување барање за отповикување на решението за вонредно ублажување на казната, што произлегува од следното:

Согласно чл. 339, ст. 4 од ЗКП, оштетените можат со благовремена жалба да ја побиваат првостепената пресуда само поради одлуката на судот за трошоците во кривичната постапка, но доколку јавниот обвинител го презел гонењето од оштетените како тужители (чл. 63, ст. 2 од ЗКП), оштетените можат да изјават жалба и од сите други причини поради кои може да се напаѓа првостепената пресуда, па и поради одлуката за казната (чл. 342, ст. 1, т. 4 од ЗКП). Во конкретниов случај јавниот обвинител за делата од чл. 142, ст. 2 и 143 од КЗ, кои се гонат по службена должност, гонењето не го презел од оштетените како тужители, па не стои овластувањето на оштетените во жалбената постапка да ја напаѓаат првостепената пресуда поради одлуката за казната што ја донел судот. Токму поради таквата процесна положба на оштетените, и во постапката за вонредно ублажување на казната тие немаат право ниту да предлагаат вонредно ублажување на изречената казна (чл. 381, ст. 1 од ЗКП), бидејќи такви права му се признати само на јавниот обвинител и осудениот и на лицата кои се овластени да изјават жалба против пресудата во корист на обвинетиот (чл. 339 ст. 2 од КЗ), ниту да бараат решението за вонредно ублажување на казната да се отповика од причините предвидени во чл. 390 од ЗКП. Ова дотолку повеќе што решението за вонредно ублажување на казната ќе се отповика само ако се докаже дека тоа се засновува врз лажна исправа или врз лажен исказ на сведоци и вештаци. Докажувањето, пак, дека решението за вонредно ублажување на казната е засновано врз лажни исправи или лажни искази на сведоци или вештаци, мора да биде само со правосилна пресуда, со која лицата што ја издале исправата или ги дале лажните искази се огласени за виновни за соодветните кривични дела. Тие, пак, се гонат по службена должност, а овластено лице е јавниот обвинител.

Од тие причини Врховниот суд наоѓа, иако во чл. 390 од ЗКП не е изрично речено кои лица се овластени да поднесуваат предлог за отповикување на решението за вонредно ублажување на казната, дека оштетените такви овластувања немаат. Поради тоа, предлогот на оштетените се отфрлува“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 404/67 од 21. XII. 1967 година).

60. Стои битна повреда на постапката кога на малолетникот во подготвителната постапка не му бил назначен бранител, а се товари за дело од надлежност на окружниот суд — чл. 417, ст. 2 од ЗКП и кога на главниот претрес на двата малолетника им бил одреден ист бранител, иако тие се товарат, така што фактички еден од нив останал без бранител, чие присуство е задолжително — чл. 67, ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списи-те, нападнатото решение и жалбените наводи, најде:

Жалбата е основана.

Првостепениот суд сторил битни повреди на постапката во смисла на чл. 334, ст. 2 од ЗКП, а имено:

Согласно чл. 417 од ЗКП, малолетникот мора да има бранител во текот на целата постапка — во подготвителната постапка и на главниот претрес, ако се води постапка за кривично дело од надлежност на советот за малолетници при окружниот суд. Во конкретниот случај, иако против малолетниците Трајан и Кочо се водела постапка за кривични дела од чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, кои се од надлежност на советот на окружниот суд, нив не им бил обезбеден бранител во подготвителната постапка.

Врховниот суд наоѓа дека немањето на бранител на малолетниците во подготвителната постапка претставува битна повреда на постапката во смисла на чл. 334, ст. 2 од ЗКП, бидејќи тоа можело да се одрази врз правилното утврдување на фактите од решавачко значење за правилната примена на законот.

Понатаму, првостепениот суд на главниот претрес за двајцата малолетници поставил еден бранител во лицето на адвокатот Сотир Момев, од Битола, иако, како во претходната постапка за едно дело, а на главниот претрес за повеќе дела, одбраната им била противречна и се обвинувале. При горната положба, а врз основа на чл. 67, ст. 1 од ЗКП, првостепениот суд бил должен да им постави посебни бранители на малолетниците. Ова поради тоа што бранителите не можат да дејствуваат во спротивност со одбраната што ја даваат малолетниците. А така не може да постапува бранител на две лица кога тие се обвинуваат, бидејќи тој може да ги застапува во тој случај само интересите на еден од нив, така што другиот фактички останува без бранител. Тоа претставува битна повреда во смисла на чл. 334, ст. 1, т. 3 од ЗКП, бидејќи едниот од малолетниците фактички останал без бранител, па претресот е одржан без лице кое морало да присуствува. Таквата положба очигледно можела да се одрази и врз правилното утврдување на решавачките факти, што претставува повреда во смисла на чл. 334, ст. 2 од ЗКП.

Од горните причини Врховниот суд следуваше, врз основа на чл. 355 од ЗКП, да одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 205/69 од 12. VI. 1969 година).

61. Јавниот обвинител е овластен да бара од советот на окружниот суд одлука за надлежноста по делото и кога општинскиот суд се огласил ненадлежен со одбивна пресуда, донесена по одржаниот главен претрес, во смисла на чл. 406, ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Во случајов општинскиот суд, по обвинението против обвинетите И.Г. и М.С. за кривично дело ширење на лажни вести од чл. 292-а од КЗ, по одржаниот претрес, донел пресуда со која го одбил обвинението, бидејќи нашол дека се работи за кривично дело од чл. 174 од КЗ, од надлежност на окружниот суд. По правосилноста на пресудата општинскиот суд, во смисла на чл. 406, ст. 1 од ЗКП, му го доставил предметот на натамошна постапка на окружниот јавен обвинител, кој од окружниот суд побарал за стварно надлежен да го одреди општинскиот суд, бидејќи сметал дека се работи за кривично дело од член 292-а од КЗ.

Окружниот суд неправилно нашол дека ова барање на окружниот јавен обвинител е недозволено. Во смисла на чл. 406, ст. 1 од ЗКП, окружниот јавен обвинител е овластен, ако смета дека општинскиот суд за некое кривично дело е стварно надлежен, да бара за надлежноста да донесе одлука советот на окружниот суд. Ова барање тој ќе го поднесе откако општинскиот суд ќе му го достави предметот. Општинскиот суд предметот му го доставил на окружниот јавен обвинител откако неговата пресуда, со која тој се огласил за ненадлежен, станала правосилна. Според тоа, тој сосема уредно побарал одлука на советот на окружниот суд.

Неправилно е становиштето на окружниот суд дека јавниот обвинител можел да бара одлука на окружниот суд само со редовна жалба против пресудата на општинскиот суд, па бидејќи таква не поднел благовремено, а одбивната пресуда станала правосилна, не можел да поставува такво барање. Пред сè, ова становиште е неправилно затоа што окружниот јавен обвинител, во смисла на чл. 406, ст. 1 од ЗКП, има вакво право, независно од тоа дали е во прашање решение, со кое општинскиот суд се огласил за ненадлежен, донесено пред да се заврши главниот претрес, или пресуда, донесена по одржаниот претрес. Во обата случаја чл. 406, ст. 1 од ЗКП му дава такво овластување на окружниот обвинител. Во спротивно, би се дошло во ситуација по предметот да не може да одлучи ниеден суд. Од друга страна, неправилно смета окружниот суд дека окружниот јавен обвинител можел тоа да го стори само со редовна жалба, затоа што тој не бил странка пред општинскиот суд, туку бил општински јавен обвинител, на кого пресудата му била доставена. па затоа не бил сврзан со рокот за жалба. Освен тоа, по прашањето за надлежноста, ако би се застанало на становиштето на окружниот суд, би се дошло во ситуација да одлучи општинскиот обвинител, а не окружниот, како што е предвидено во чл. 406, ст. 1 од КЗ, бидејќи ако тој се согласи со општинскиот суд, прашањето би било конечно решено и окружниот обвинител не би имал можност да влијае

врз поинакво решение, бидејќи нема можност да се запознае со одлуката на општинскиот суд, зашто предметот му се доставува по правосилноста на одлуката. Од друга страна, ако е така, тогаш би било и беспредметно доставувањето на предметот до окружниот јавен обвинител. Сето тоа говори во прилог на становиштето на окружниот јавен обвинител — дека одлуката на окружниот суд е погрешна“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 205/64 од 22. X. 1964 година).

62. Кога е донесено решение за водење на единствена постапка против постар малолетник со полнолетно лице, во смисла на чл. 419, ст. 2 од ЗКП, па подоцна постапката против малолетникот биде издвоена, за пресудување на малолетникот е надлежен советот за малолетници, а не советот надлежен во споената постапка.

Од образложението:

„Окружниот суд во Штип, со пресудата К. бр. 27/67 од 20. II. 1968 година, ги осудил обвинетите — Душко Анакиев, Димитар Георгиев и Спиро Стојков, сите од с. Винаца, Кочанско, за кривично дело од чл. 179, ст. 1 од КЗ, на казни малолетнички затвор во траење од по 18 месеци. Осудени се и да ги платат солидарно кривичните трошоци во износ од 140 нови динари, како и паушал по 50 нови динари.

Против горната пресуда благовремено поднеле жалба сите обвинети поради — погрешно и непотполно утврдената фактичка положба, битна повреда на одредбите на кривичната постапка, повреда на материјалното право и одлуката за казната. Имено, битната повреда ја гледаат во тоа, што судот бил неправилно составен, односно во советот претседавал судија кој не е со одреден распоред како претседател на советот за малолетници. Предлагаат нападатата пресуда да се укине и предметот да се врати на истиот суд на повторно судење.

Жалбата е основана.

Врховниот суд ги разгледа сите списи по делото, како и наводите во жалбата, па по нивната оценка одлучи како во диспозитивот, од следниве причини:

Стојат жалбените наводи на обвинетите дека првостепениот суд битно ги повредил одредбите на кривичната постапка со тоа што тој на главниот претрес не бил прописно составен. Имено, обвинетите во времето на извршувањето на делото (22 март 1966 година) биле постари малолетници, па согласно чл. 423 од ЗКП за пресудувањето на овој кривичен предмет бил надлежен советот за малолетници. Бидејќи во времето на одржувањето на главниот претрес обвинетите биле полнолетни лица, во случајов првостепениот суд на главниот претрес на обвинетите им изрекува казни — малолетнички затвор, иако не е прописно составен од су-

дија за малолетници (чл. 423 ст. 2 од ЗКП), а прима дека во времето на извршувањето на делото биле постари малолетници. Значи, претресот не е одржан согласно со погоре цитираната законска одредба, па дури (претресот) не е бил ни таен, во смисла на законската одредба од член 443, ст. 1 од ЗКП. Тоа се гледа и од претходно направената проверка од страна на овој суд, односно од известieto на Окружниот суд во Штип — К. бр. 27/67 од 4. IX. 1968 година.

При таква положба, Врховниот суд, не впуштајќи се во другите жалбени причини, ја укина нападнатата пресуда и предметот го враќа на истиот суд на повторно судење, односно да ја отстрани наведената повреда, со тоа што предметот ќе му се отстапи на надлежниот суд за малолетници, во смисла на чл. 423, ст. 2 од ЗКП, за пресудување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 108/68 од 13. IX. 1968 година).

63. Кога се суди на полнолетно лице за кривично дело кое го сторил како постар малолетник, а за кое не може да му се изрече казна малолетнички затвор, и за кривични дела кои ги сторил како полнолетно лице, а за кои заслужил казна строг затвор, тогаш нецелисходно е за делата сторени како постар малолетник да се изрекува воспитна мерка, па постапката за тие дела се запира врз основа на чл. 446, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно нашол дека со дејствијата под 1, 2 и 3 од диспозитивот на првостепената пресуда обвинетиот, во времето на постарото малолетство, сторил три кривични дела „кражба“, предвидено во чл. 249 од КЗ. Но првостепениот суд погрешно го применил чл. 79-в од КЗ, кога врз основа чл. 79-д од КЗ за трите дела му изрекол казна малолетнички затвор, а поради следното: согласно чл. 79-и, ст. 1 од КЗ, „кога се суди на полнолетно лице за кривични дела сторени како постар малолетник, судот може да му ја изрече мерката упатување во воспитно-поправен дом или, под условите од чл. 79-в од КЗ, казната малолетнички затвор“. Согласно чл. 79-в, ст. 2 од КЗ, постариот малолетник може да се казни со малолетнички затвор ако сторил кривично дело за кое со закон е пропишана казна потешка од 5 години строг затвор, итн. Меѓутоа, за кривичното дело „кражба“ од чл. 249, ст. 1 од КЗ, како што делата под 1, 2 и 3 и се квалификувани, предвидена е казна строг затвор од 5 години. Според тоа, за овие дела обвинетиот С. не можел да биде казнет со малолетнички затвор. А првостепениот суд му изрекол токму таква казна. На тој начин првостепениот суд го повредил чл. 79в од КЗ.

Врховниот суд, со оглед на горната состојба, испита дали во случајот на обвинетиот може да му се изрече мерката од чл. 77 од КЗ, или тоа не е целисходно, па најде:

Обвинетиот С., откако го достигнал полнолетството, сторил уште 8 кривични дела „тешка кражба“, предвидено во чл. 250, ст. 1, т. 1 од КЗ, од кои две дела првостепениот суд утврдил дека се сторени во обид — чл. 16 од КЗ, при што за секое од тие дела заслужил казна строг затвор, а кои казни Врховниот суд ги прифаќа како правилно одбрани по видот и правилно одмерени по висина. При таква положба, очигледно е дека не е целисходно изрекувањето на воспитната мерка од чл. 77 од КЗ за делата под 1, 2 и 3, па врз основа на чл. 446, ст. 2 од ЗКП, за тие дела постапката ја запира, уважувајќи ја во тој дел жалбата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 504/69 од 5. II. 1970 година).

64. Советот за малолетници, а не советот од чл. 20, ст. 2 од ЗКП, е надлежен за преиначување на пресудата, кога на едно лице, за дела сторени во времето кога бил постар малолетник, со правосилна пресуда му се изречени две или повеќе казни, без да се применети одредбите од чл. 79д од КЗ за одмерување на една казна за дела сторени во стек.

Од образложението:

„Врховниот суд, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, а по службена должност, испитувајќи ја првостепената пресуда во смисла на чл. 346, ст. 1, т. 1 и 2 од ЗКП, најде:

Согласно чл. 369, ст. 1 од ЗКП, правосилната пресуда може да се преправи и без повторување на кривичната постапка и во случај кога во две или повеќе пресуди против исто осудено лице правосилно се изречени повеќе казни, а не се применети одредбите за стек. Во конкретниов случај на осудениот Бислим Б. од гр. Г. за делата утврдени во пресудите Км. бр. 13/67 на окружниот суд во З. и Кк. бр. 196/67 на Окружниот суд во Скопје, изречени му се две правосилни казни, при што не е применет чл. 79-д, ст. 4 од КЗ, т.е. не е применета одредбата со која се регулира изрекувањето на казна на лице кое, како постар малолетник, по изрекувањето на првата казна, сторило ново кривично дело.

Според тоа, во конкретниов случај стојат условите за преиначување на пресудите без да се повтори кривичната постапка.

Меѓутоа, според наоѓањето на Врховниот суд, во конкретниов случај пресудата ја донел непрописно составен суд. Имено, преиначувањето на првостепената пресуда во смисла на чл. 369, став последен, го врши судот на седница на совет. Притоа, не е речено дека седницата се одржува пред совет составен во смисла на чл. 20, ст. 2 од ЗКП. Ова не е случајно, бидејќи советот од чл. 20, ст. 2 од ЗКП, нема никаква надлежност во постапката што се води против малолетници, со оглед на тоа дека во таа постапка е надлежен советот за малолетници, кој решава не само на пре-

трес, туку и на седница надвор од главниот претрес — член 441, ст. 1 од ЗКП. Ова произлегува и од некои други одредби, како, на пример, да одлучува и по неслагањата на судијата за малолетници со предлогот на јавниот обвинител — чл. 424 во врска со чл. 438 од ЗКП и др. Според тоа, првостепениот суд битно ја повредил постапката и во смисла на чл. 334, ст. 1, т. 1 од ЗКП“.

(Решение на ВСМ, Скопје, Кж. бр. 274/68 од 6 XI. 1968 година).

65. Кога се суди на полнолетно лице за дело што го сторил како помлад малолетник, а по чл. 79-з, ст. 1 од КЗ, може да му се изрече само заводска мерка — упатување во воспитно-поправен дом за малолетници, тогаш судијата за малолетници мора да закаже главен претрес, врз основа на чл. 441, ст. 3 од ЗКП, па на главниот претрес, согласно чл. 446, ст. 2 од ЗКП, постапката може да се запре и поради нецелисходното изрекување на таа заводска мерка.

Од образложението:

„Согласно чл. 441, ст. 3 од ЗКП, казни и заводски мерки можат да се изречат само по одржаниот главен претрес. Други воспитни мерки можат да се изречат и на седница на советот за малолетници.

Во конкретниот случај се суди на лице родено на 3. IV. 1953 година за дела кои ги сторило на 1. IV. 1969 година. Според тоа, лицето на кое му се суди во времето на судењето (1. VII. 1971 година) е полнолетно, а му се суди за дело што го сторило како помлад малолетник. Во овој случај до примена доаѓаат одредбите на чл. 79-з од КЗ. Бидејќи тоа лице во времето на судењето не наполнило 21 година, а на товар му се става и кривично дело од чл. 273, ст. 5 од КЗ, каде што е предвидена казна строг затвор во траење од 8 години, за тоа нему може да му се изрече само заводска мерка — чл. 79-з, ст. 1 од КЗ.

Исклучено е изрекувањето на која и да било друга воспитна мерка. Заводските мерки можат да се изречат само по одржаниот главен претрес, — како што е тоа веќе речено во цитираниот член 441, ст. 3 од ЗКП. Меѓутоа, првостепениот суд постапката ја окончал не по одржаниот претрес, туку на седница на советот за малолетници. Врховниот суд наоѓа дека е со тоа сторена битна повреда на ЗКП, предвидено во чл. 334, т. 6, а на која, согласно чл. 414, ст. 1, во врска со чл. 346, ст. 1 од ЗКП, се пази по службена должност. Имено, Врховниот суд наоѓа дека кога му се суди на полнолетно лице за дело што го сторил како малолетник, а се исполнети условите предвидени во чл. 79 од КЗ, може, според законот, да му се изрече само заводска мерка, а не и некоја друга воспитна мерка, тогаш судијата за малолетници мора да закаже главен претрес, врз основа на чл. 441, ст. 3 од ЗКП, а не и седни-

ца на советот за малолетници. Претресот е нужно да се одржи со оглед на тоа што на товар на обвинетиот се става тешко дело, а тој во времето на судењето е полнолетен, па само врз основа на наполно зачуваната непосредност во запознавањето на обвинетиот, што не е случај со седницата на која не присуствува обвинетиот, може да се оцени дали е оправдано или не изрекувањето на предвидената мерка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, Кж. бр. 375/71 од 8. X. 1971 година).

66. Во случај кога судот донесува пресуда со која обвинетиот го ослободува од обвинението (член 321 од ЗКП) во постапката спрема малолетници, со решение судот ја запира постапката согласно чл. 446, ст. 2 од ЗКП, а не се одбива предлогот за изрекување на воспитна мерка.

Од образложението:

„Меѓутоа, по повод жалбата на јавниот обвинител, судот, испитувајќи го решението по службена должност, најде дека првостепениот суд погрешил кога го одбил предлогот на јавниот обвинител. Согласно чл. 446 од ЗКП, советот за малолетници ќе ја запре постапката во случаите кога судот донесува пресуда по чл. 320, т. 4 до 6, со која се одбива обвинението, односно во случаите кога обвинетиот се ослободува од обвинението по чл. 321 од ЗКП.

Првостепениот суд нашол дека не е докажано оти малолетникот го сторил делото, за кое јавниот обвинител ставил предлог за изрекување на воспитна мерка. Според погоре цитираното, судот бил должен постапката спрема малолетникот да ја запре“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 39/71 од 18. II. 1971 година).

67. Против решението на првостепениот суд, со кое спрема малолетникот е изречена воспитна мерка, оштетениот не може да го обжалува поради одлуката на судот за трошоците на кривичната постапка. Таква жалба може да изјави само ако малолетникот е осуден на казна малолетнички затвор — чл. 454 од ЗКП.

Од образложението:

„Иако во списите не се наоѓа доставницата од која може да се види дали жалбата е благовремена (во списите се наоѓаат само доставниците од М. В., неговиот бранител — адвокатот С. П., и јавниот обвинител), Врховниот суд најде, и под претпоставка дека е благовремена, дека таа треба да се отфрли како недозво-

лена, согласно чл. 361, а во врска со чл. 339, ст. 4 од ЗКП. Ова поради тоа што жалбата е поднесена поради погрешно утврдената фактичка положба и воспитната мерка, на што оштетениот нема право да го напаѓа решението. Согласно чл. 339, ст. 4, а во врска со чл. 455 од ЗКП, тој има право решението да го напаѓа само поради одлуката на судот за трошоците на кривичната постапка. Бидејќи во тој однос жалбата не е поднесена, затоа таа се јавува како недозволена. Впрочем, во случајов жалителот нема право на жалба и за трошоците на кривичната постапка, поради тоа што малолетникот не е осуден на малолетнички затвор“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 94/63 од 13. II. 1963 година).

68. Родителот на малолетникот не е овластен да поднесува предлог за запирање извршувањето на заводската мерка, по кој судот мора да донесе формално решение.

Родителот на малолетникот може да даде иницијатива за запирање извршувањето на заводската мерка, која судот може да ја прифати или не, па ако не ја прифати — не донесува решение.

Од образложението:

„Врховниот суд го разгледа обжаленото решение со сите списи по предметот, како и жалбата на Ј. Ј., и одлучи како во диспозитивот, поради следното:

Според чл. 460, ст. 1 и 3 од ЗКП, одлука за запирање извршувањето на воспитната мерка засилен надзор или заводската мерка донесува судот кој во прв степен го донел решението за воспитната мерка, кога тој сам ќе најде за потребно или по предлог од јавниот обвинител, управникот на заводот или органот на старателот на кој му е доверен надзорот над малолетникот. Од оваа одредба произлегува дека родителот на малолетникот не може да поднесува формален предлог за запирање извршувањето на заводската мерка, по кој судот би морал да донесе формално решение.

Доколку родителот или малолетникот поднесат таков предлог, тоа треба да се смета само како давање иницијатива на судот за тој да испита дали треба да донесе такво решение. Меѓутоа, судот не е должен да донесува формално решение ако таа иницијатива не ја прифати.

Поради ова, иако во случајов првостепениот суд донел формално решение со кое предлогот на Ј. Ј., татко на малолетниот Ј. Д. го одбил како неоснован, против ова решение не е дозволена жалба. Затоа Врховниот суд, врз основа на чл. 373, ст. 3 од ЗКП, жалбата ја отфрли како недозволена“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 690/63 од 10. X. 1963 година).

69. За штетата причинета со незаконита или неправилна работа на работниците од судот или од одделението за внатрешни работи, одговара политичко-територијалната заедница, чии органи се тие, а согласно чл. 97, ст. 2 од Основниот закон за работните односи.

Таков карактер има и штетата причинета на лице кое издржало казна, кога со правосилната пресуда казната била условена врз основа на чл. 48 од КЗ. Таа штета се остварува во редовен спор пред надлежниот суд, а не во постапка предвидена за надоместок на штета на неоправдано осудени лица, според одредбите од чл. 500—507 од ЗКП.

Од образложението:

„Барателот Г. К. од Прилеп во своето барање поднесено до Општинскиот суд во Кавадарци навел: дека со пресудата К. бр. 185/65 од 22. III. 1966 година на Општинскиот суд во Кавадарци, бил огласен за виновен за кривично дело „загрозување на јавниот сообраќај“, предвидено во чл. 271, ст. 1 од КЗ, и осуден на казна затвор во траење од 4 месеци. Меѓутоа, тој вложил благовремена жалба, па Окружниот суд во Титов Велес, делумно ја уважил жалбата, така што со пресудата Кж. бр. 140/66 од 31. V. 1966 година ја преправил првостепената пресуда и изречената казна затвор од 4 месеци, согласно чл. 48 од КЗ, му ја условил за една година. Но пред да му биде врачена второстепената пресуда, бил повикан на издржување на казната преку ОВР во Прилеп, така што во затвор бил од 18 јули до 8 ноември 1966 година. Пресудата му е врачена дури на 23. XI. 1966 година. Според тоа, поради грешка на Општинскиот суд во Кавадарци и ОВР — Прилеп тој издржувал казна која била условена, а со тоа претрпел штета од 4.200 динари. Притоа се обрнал до Републичкиот секретаријат за правосудство — Скопје, со кој не постигнале спогодба, па бил упатен барањето да го остварува преку Врховниот суд. Поради тоа, моли барањето да му се уважи.

Врховниот суд на денешната седница, а со увидот во списите К. бр. 185/65 год. на Општинскиот суд во Кавадарци, установи дека фактите и околностите истакнати во барањето се вистинити.

Меѓутоа, Врховниот суд најде дека барањето не може да се остварува во постапката пред Врховниот суд, а поради следното:

Согласно чл. 8 од ЗКП „на лице што е неоправдано осудено или кое без основ е лишено од слобода со задржување во притвор му припаѓа правото на надоместок на имотната штета“. Притоа, постапката во која се остварува тоа право е пропишана во XXXII глава од ЗКП. Во конкретниов случај барателот не е лице кое неоправдано е осудено во смисла на чл. 500, ст. 2 од ЗКП, ниту тој бил задржан во притвор, туку тој е лице кое поради други пропусти на работниците во Општинскиот суд Кавадарци и во ОВР — Прилеп, бил повикан да издржи казна, иако казната не била ефективно изречена. Според тоа, штетата на барателот е причинета со незаконита и неправилна работа на работниците во тие

органи. А за оваа штета, согласно чл. 97, точка 2 од ОЗРО („Службен лист на СФРЈ“ број 28/66) одговараат општествено-политичките заедници чии органи се тие. Во случајов за таа штета одговара општината Кавадарци и општината Прилеп, до кои треба да се обрне, па ако тие не му го уважат барањето, тогаш тоа ќе го остварува во спор пред надлежниот редовен суд.

Според тоа, остварувањето на штетата што барателот ја претрпел со незаконитото и неправилното работење на работниците во судот и одделението за внатрешни работи, не може да се остварува во постапката предвидена во XXXII глава од ЗКП, бидејќи барателот не е лице кое неправилно било осудено, ниту лице кое без основ е лишено од слобода со задржување во притвор.

Поради тоа, се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија во Скопје, Кр. бр. 325/68 од 14. XI. 1968 година).

70. Трошоците во кривичната постапка, окончана со ослободителна пресуда, не можат да се остваруваат во постапка за надоместок на штета на лица кои биле неосновано осудени или без основ задржани во притвор — регулирана со членовите 500—507 од ЗКП.

Во пресудата со која обвинетиот се ослободува од обвинението или во решението со кое се запира постапката, согласно чл. 90 од ЗКП, се одлучува за тоа кој ги сноси трошоците.

Обвинетиот, кој не поставил барање трошоците да му се надоместат или кој не вложил жалба против пресудата поради одлуката за трошоците го изгубил правото тие да му се надоместат — чл. 153 од ЗКП.

Од образложението:

„Најпосле, Врховниот суд го испита и барањето за надоместок на сумата од 2.120,00 динари, исплатена на неговиот бранител Марко Велков, адвокат од Скопје, и износот од 60,00 дин. на име трошоци што ги имал за време на вториот претрес (20 и 21 мај и 10 јуни 1966 година), па најде:

Дека во оваа постапка — постапката за надоместок на штета на неоправдано осудени лица и лица без основ задржани во притвор (глава XXXII од ЗКП), — не можат да се остваруваат трошоците сторени во кривичната постапка водена против барателот, а поради следното:

Согласно чл. 89 од ЗКП, како кривични трошоци се сметаат и: подвозните трошоци на окривениот — чл. 89, ст. 2, т. 2 од ЗКП и наградата и нужните издатоци на барателот — т. 7 од истиот член. А токму таков карактер имаат трошоците што барателот ги истакнал во т. 3 и 5), формулирани во ст. 1 од ова образложение. Притоа, согласно чл. 90, ст. 1 од ЗКП, во секоја пресуда ќе се

одлучи кој ги сноси трошоците на постапката и колку тие изнесуваат. Според тоа, таква одлука мора да содржи и пресудата донесена врз основа на чл. 330, т. 3 (сега чл. 321, т. 3 од ЗКП). И во конкретниов случај, со пресудата К. бр. 111/64 од 10. VI. 1966 година, одлучено е трошоците во износ од 66.200 ст. динари, кои биле однапред исплатени (чл. 89, т. 1—5 од ЗКП), да паднат на товар на буџетските средства. Меѓутоа, тој, иако за неговите трошоци нема одлука, не ја нападнал пресудата, иако согласно чл. 333, т. 3 од ЗКП, пресудата може да се напаѓа и поради одлуката за трошоците.

Најпосле, согласно чл. 90, ст. 2 од ЗКП, ако податоци за висината на трошоците недостасуваат, при што се подразбира дека такво барање е поставено, решение за трошоците ќе се донесе кога тие податоци ќе се приберат. Ова решение го донесува, согласно ст. 5 од тој член, претседателот на советот. Против тоа решение е допуштена жалба согласно чл. 95 од ЗКП до советот на окружниот суд (чл. 20, ст. 2 од ЗКП). Според тоа, постапката во врска со надоместокот на трошоците е посебно уредена, и таа се окончува со одлука во првостепената пресуда — чл. 90, ст. 1 од ЗКП, со одлука на второстепениот суд — ако е вложена жалба, а врз основа на чл. 333 точка 4 од ЗКП, со одлука на претседателот на советот — чл. 90, ст. 2, во врска со ст. 5 од ЗКП, или со одлука на советот на окружниот суд, ако е вложена жалба против посебното решение — чл. 93 од ЗКП.

Од изложеното произлегува дека за трошоците што ги имал обвинетиот во редовната кривична постапка, не може да се решава во постапка за надоместок на штетата, бидејќи за тоа има одлука во правосилната пресуда. Трошоците што ги имал обвинетиот се досудуваат доколку тие се бараат во редовната постапка, што произлегува од чл. 90 од ЗКП и доколку се поднесат докази за тоа, било на претресот или подоцна. Меѓутоа, ако тие трошоци не се бараат (не се пријават) во редовната постапка, или ако за висината во одредениот рок не се поднесат докази, тоа право го губи обвинетиот — односно сега барателот, како што е тоа инаку уредено со чл. 153 од ЗПП.

Со оглед на изложеното, бидејќи Врховниот суд не испитуваше дали на главниот претрес од 10. VI. 1966 година тогаш обвинетиот, а сега барателот К., поднел или не поднел барање да му се надоместат трошоците, од што зависи дали треба или не треба претседателот на советот да донесе посебно решение за тие трошоци — чл. 90, ст. 2 од ЗКП, следуваше да го отфрли ова барање како недозволено“.

Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 267/68 од 25. X. 1968 година).

Забелешка: Врховниот суд на Југославија, со решението Кж. бр. 14/69 од 28. V. 1969 година, го потврди решението на ВСМ, при што ги даде и следниве причини:

Исто така, не се основани ни жалбените наводи на подносителот на барањето за надоместок на штета доколку се однесуваат на трошоците на неговиот бранител во текот на кривичната постапка. Имено, во член 507 од ЗКП станува збор за надоместок на штета на лице кое без основ е задржано во притвор, од што следува дека во смисла на оваа одредба можат да се досудат само оние трошоци што подносителот на барањето ги имал — па и во врска со бранителот — а кои се сврзани за притворот. Во овој конкретен случај нема никакви податоци за дејствијата на бранителот на подносителот на барањето во врска со притворот — кој бил укинат по повод донесувањето на второстепената осудителна пресуда на 29. V. 1963 година. Значи, во поглед на бараните трошоци, кои подносителот на барањето е должен да му ги надомести на својот бранител, жалбените наводи не се основани, бидејќи не се во прашање издатоци сврзани за притворот, туку трошоци на кривичната постапка кои, според законот, ги поднесува обвинетиот сам — член 88, ст. 2, точка 7, во врска со член 91, став 1 и член 92 од ЗКП — пред Новелата од 1967 година“.

(Решение на Врховниот суд на Југославија, Кж. бр. 14/69 од 28. V. 1969 година).

71. Кога јавниот обвинител по кривичната пријава на оштетениот превзел гонење за истиот настан, но за друга правна квалификација, а не за предложената од оштетениот, последниов нема право истовремено со јавниот обвинител, како супсидијарен тужител, да преземе гонење за дело за кое тој смета дека е сторено, член 11, ст. 3 и член 60 од ЗКП.

Од образложението:

„Според член 60 од ЗКП, кога јавниот обвинител најде дека нема основ да започне кривична постапка или да го продолжи гонењето за кривично дело за кое се гони по службена должност, должен е во рок од осум дена за тоа да го извести оштетениот и притоа да го упати — дека може сам да го преземе гонењето. Вака постапил и судот кога донел решение со кое ја запрал постапката поради откажувањето на јавниот обвинител од гонењето. Во таков случај наместо јавниот обвинител, како тужител се јавува оштетениот. Во конкретниов случај таква ситуација не постои. Ова поради тоа што за настанот за кој оштетениот сака да гони, односно за кривичното дело за кое сака да гони, и тоа од чл. 135, ст. 2, т. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, јавниот обвинител ги обвинил С. С. и И. С., првиот за кривично дело учество во тепачка од чл. 143, а вториот за тешка телесна повреда од чл. 141, ст 1 од КЗ. По овие обвиненија обвинетиот С. е осуден на казна затвор

во траење од 4 месеци, а спрема обвинетиот И., како малолетник, е применета воспитна мерка — упатување во воспитно-поправен дом. Затоа оштетениот, кога застапува поинаква квалификација на кривичното дело од онаа што ја застапува јавниот обвинител, не може да го продолжи хонорерзо.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 158/65 од 29. IV. 1969 година).

72. Преведувач при распрашување на обвинет:

Пресудата не може да се базира врз исказот на обвинетиот доколку тој е даден преку преведувач кој не е заколнат — член 209, ст. 3 од ЗКП.

Од образложението:

„Основан е жалбениот навод на бранителот на обвинетиот за битна повреда на одредбите на ЗКП. Како што се гледа од записниците за распит на обвинетиот О. О. во претходната постапка, обвинетиот бил сослушан преку преведувач, бидејќи не го познавал македонскиот јазик. Преведувач од албански на македонски јазик бил Е. Ј. на едното сослушување, а на второто преведувач бил Н. К. Бранителот во жалбата навел дека битната повреда на одредбите на кривичната постапка се состоела во тоа што преведувачот не бил заколнат. Тој бил милиционер во милиционерската станица.

Имајќи го тоа предвид, а бидејќи пресудата се засновува и врз исказот на обвинетиот во претходната постапка, Врховниот суд најде дека навистина се повредени одредбите на кривичната постапка, кога пресудата ја засновал и врз тој исказ. Иако обвинетиот бил сослушан преку преведувач, во конкретниов случај сослушувањето не е задолжително согласно прописите на ЗКП, бидејќи во чл. 209, ст. 3 од ЗКП е речено дека, ако преведувачот не е порано заколнат (што е случај кај другите судски преведувачи) ќе положи заклетва дека верно ќе ги пренесува прашањата што на обвинетиот му се упатуваат и изјавите што тој ќе ги дава. Врз вакво слушување, кое не е задолжително согласно со наведениот пропис, не може ни да се засновува пресудата. Постапувајќи спротивно, првостепениот суд сторил битна повреда на одредбите од чл. 334, ст. 2 од ЗКП, бидејќи при донесувањето на пресудата постапил спротивно на одредбата од чл. 318 од ЗКП, според која, пресудата судот ја засновува само врз фактите и доказите изнесени на главниот претрес, а првостепениот суд неа ја засновувал врз доказ кој не требало да го земе предвид, а тоа било од влијание за законито и правилно донесување на пресудата. Фактот дали обвинетиот пукал во оштетениот судот можел да го утврдува со другите докази, а не и од исказот на обвинетиот во претходната постапка, од погоре наведените причини“.

(Решение на Врх. суд на Македонија, Кж. бр. 293/72 од 21. IX. 1972).

73. Решението на советот на окружниот суд (чл. 20, ст. 2 од ЗКП) со кое се отфрла приватната тужба за кривично дело од надлежност на окружниот суд, за кое не е водена истрага поради наоѓањето дека настапила застареност, не може да се смета како решение донесено во текот на истрагата, па против него е допуштена жалба — чл. 249, ст. 1, т. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„По поднесената приватна тужба од Н. Н. за кривично дело од надлежноста на окружниот суд, истражниот судија изјавил неслагање во врска со водењето на истрагата, од причини што сметал дека настапила застареност за кривично гонење и побарал одлука од советот на окружниот суд во Б. Советот на окружниот суд во Б. ја отфрлил приватната тужба со решение Кс. бр. 13/72 од 7. II. 1972 година, од причините наведени во неслагањето на истражниот судија. Против ова решение приватниот тужител поднел жалба, која претседателот на кривичниот совет ја отфрлил како недопуштена со решение Кс. бр. 13/72 од 10. III. 1972 година, наоѓајќи дека решението на кривичниот совет е донесено во текот на истрагата, и дека против него нема место на жалба.

Согласно чл. 243 од ЗКП, кога обвинение подига оштетениот како тужител, а по неговиот предлог не е водена истрага, како и кога ќе се поднесе приватна тужба за кривично дело од надлежност на окружниот суд, по кое не е водена истрага, истражниот судија, кога ваквото обвинение односно тужба ќе му се достави, ќе побара одлука од советот на окружниот суд, ако смета дека нема место за гонење односно ако смета дека постојат околностите од чл. 249, точка 1 до 3 од ЗКП, т. е. дека делото што е предмет на обвинението не е кривично дело; дека постојат околности кои ја исклучуваат кривичната одговорност, а не доаѓа предвид примената на мерка за безбедност и дека нема барање на овластениот тужител или предлог односно одобрување на овластено лице доколку е тоа според законот потребно, или дека постојат околности кои го исклучуваат кривичното гонење. Против ваквото решение на советот оштетениот како тужител, односно приватниот тужител, согласно ст. 3 од чл. 243 од ЗКП, има право на жалба, и не може да се смета како решение донесено во текот на истрагата против кое, согласно чл. 362, ст. 2 од ЗКП, не е допуштена жалба“.

(Решение на Врховен суд на Македонија, Кр. бр. 169/72 од 12. V. 1972 година).

74. Кривичниот совет, кога одлучува по приговор на обвинителниот акт, не може да ја запре кривичната постапка поради немање на докази дека обвинетиот го сторил делото — чл. 249, т. 4 од ЗКП, ако се доказите контраверзни.

Од образложението:

„Првостепениот суд нашол дека обвинетите не се сомнителни за делото предмет на обвинителниот акт, што произлегувало од мислењето на вештите лица — градежници — инженери, кои биле на мислење дека работите се изведувале на вообичаен начин и ситуацијата не наложувала некоја посебна заштита при изведувањето на работите. Притоа се претполага дека до паѓањето на сега покојниот од покривот можело да дојде на повеќе начини, изложени во образложението на решението.

Меѓутоа, првостепениот суд, иако во причините го спомнува записникот на инспекторот на трудот на Собранието на град Скопје, бр. 11-20/178-16.07.1969 година, кој бил предложен како доказ, кога ги оценувал доказите овој записник не го имал предвид и за него воопшто не образложува. Поради тоа и нашол дека нема докази кои ги товарат обвинетите. Да беше го имал предвид и цитираниот записник, сигурно дека до таква констатација немаше да дојде, со оглед на тоа дека според мислењето на градежниот инспектор, изложено во цитираниот записник, положбата е поинаква. Имено, според наоѓање на градежниот инспектор, кој, инаку, се повикува и на прописи од областа на градежништвото, обвинетите се виновни за смртта на сега покојниот, бидејќи не презеле заштитни мерки какви што им наложувале прописите, спомнати во цитираниот записник.

При ваква положба, според наоѓањето на Врховниот суд, жалбата е основана и следувахе да се уважи, а обжаленото решение да се укине. Ова од причини што советот од чл. 20, ст. 2 од ЗКП, кога одлучува по приговор против обвинителен акт, не е овластен да се впушта во оценка на веродостојноста на противречните докази“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 596/73, од 19. XII. 1973 година).

75. Нејавувањето на главниот претрес во закажаното време, од причина што приватниот тужител и неговиот полномошник, кои се уредно поканети, поради големата навалица на автобускиот превоз, не можеле да допатуваат во судот, не е причина со која се правда изостанокот. Затоа, правилно е запрена постапката, согласно чл. 274, ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Не стојат жалбените наводи дека обжаленото решение било неправилно и незаконито. Како што се гледа од списите по делото, првостепениот суд на закажаниот претрес за 27. II. 1973 година,

во 8 часот, констатирал дека приватниот тужител и неговиот полномошник, иако биле уредно повикани, не дошле на претресот. Судот потоа повторно проверил, но ни во 8,30 часот, ни во 8,45 часот не дошле, па судот, согласно чл. 274, ст. 2 од ЗКП, правилно ја запрел постапката.

Врховниот суд ги ценеше жалбените наводи дека задоцнувањето на главниот претрес е резултат на лошите временски прилики, поради навалицата на патниците во автобускиот сообраќај во пазарниот ден, па најде дека се неосновани. Приватниот тужител и полномошникот биле уредно повикани, па биле должни навремено да си обезбедат превоз, а не да го чекаат последниот момент. Ова уште повеќе што тие знаеле дека е тој ден пазарен и дека има навалица во автобускиот сообраќај.

Што се однесува до жалбениот навод за временските прилики, тие во случајов не влијаеле автобускиот сообраќај нормално да се одвива според возниот ред. Според тоа, исклучивата вина за недоаѓањето на претресот лежи на приватниот тужител и застапникот, а не на објективни причини и околности.

При таква состојба на работите, Врховниот суд најде дека е жалбата неоснована, а обжаленото решение правилно донесено“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 254/73 од 16. V. 1973 година).

76. На лице што со уредна патна исправа заминало на временна работа во странство, не може, врз основа на чл. 275, ст. 2 од ЗКП да му се суди во отсуство, се додека не се направи обид поканата за претресот да му се врати на начин како што е тоа предвидено во чл. 6 од Законот за изменување и дополнување на ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Жалбата е основана.

Во конкретниов случај првостепениот суд претресот го одржал во отсуство на обвинетиот, бидејќи нашол дека не им е достапен на државните органи, а согласно чл. 275, ст. 2 од ЗКП.

Меѓутоа, од списите по предметот се утврдува дека обвинетиот во 1969 година, со уредна патна исправа, заминал на временна работа во Белгија — писмо на УВР — Скопје, бр. 5704 од 29. IX. 1969 година. При ваква положба, првостепениот суд бил должен, било преку органот за внатрешни работи, или сам, а преку блиските роднини на обвинетиот, да ја прибави адресата каде живее и работи обвинетиот, како што е тоа предвидено во чл. 479, ст. 2 и чл. 480, ст. 2 од ЗКП, или на начин како што е тоа

сега предвидено во чл. 6 од Законот за изменување и дополнување на Законот за кривичната постапка („Сл. лист на СФРЈ“, број 6/73).

Врховниот суд наоѓа дека е погрешно становиштето на првостепениот суд дека работниците што сè на времена работа надвор од земјата, со самиот факт што се надвор од земјата, не им се достижни на државните органи, и дека во смисла на чл. 275, ст. 2 од ЗКП, може да им се суди во отсуство. Таква состојба настанува само доколку, по обидот на горниот начин да се изврши достава, доставата не ќе успее“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија во Скопје, Кж. бр. 75/73).

77. Оштетениот не може со пресуда да биде задолжен да сноси дел од кривичните трошоци, причинети со неговото неоправдано изостанување на еден од претходните главни претреси.

Во смисла на чл. 277, ст. 3 од ЗКП, оштетениот, повикан во својство на сведок, кој е уредно повикан, а изостанокот не го оправдал, може да биде казнет парично, а може да биде задолжен да ги сноси трошоците причинети со неговото изостанување само во текот на главниот претрес и со посебно решение, против кое има право на жалба.

Од образложението:

„Испитувајќи ја пресудата по службена должност, Врховниот суд најде дека судот во случајов сторил повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 2 од ЗКП, со тоа што погрешно ја применил законската одредба од чл. 277, ст. 3 од ЗКП. Меѓутоа, бидејќи нема жалба од оштетениот, Врховниот суд оваа повреда само ја констатира, заради натамошна правилна примена. Имено, согласно со цитираната законска одредба, оштетениот, повикан во својство на сведок, кој е уредно повикан, а изостанокот не го оправдал, може да биде казнет парично, а може да биде и задолжен да ги сноси трошоците причинети со неговото изостанување само во текот на главниот претрес, но со посебно решение, против кое има право на жалба. Првостепениот суд вака не постапил, па затоа ја сторил наведената повреда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 580/72 од 7. II. 1973 година).

78. Кога сведоците се наоѓаат надвор од земјата на привремена работа, а нивните адреси не се познати, тогаш судот може да ги прочита нивните искази дадени во истрагата, бидејќи нивното доаѓање на главниот претрес е сврзано со значителни тешкотии, во смисла на чл. 305, ст. 1, т. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Жалителот — обвинетиот Р. Н. наведува дека првостепениот суд ја повредил постапката со тоа што ги прочитал исказите на сведоците, иако не се исполнети условите од чл 305, ст. 1, т. 1 од ЗКП.

Врховниот суд на Македонија наоѓа:

Согласно чл. 305, ст. 1, т. 1 од ЗКП, записниците од исказите на сведоците можат, по одлука на советот, да се прочитат и кога „доаѓањето на сведоците пред судот е значително отежнато, поради старост, болест или други важни причини“. Во конкретниов случај, првостепениот суд утврдил дека за повиканите сведоци поканите се вратени со забелешка дека тие се наоѓаат во СР Германија. Оваа, пак, околност не се доведува во сомнение, бидејќи тие пред настанот биле на работа во Германија и токму при доаѓањето дома за новогодишните празници, на минување низ Р, им се случил инцидентот, па потоа немало причини тие да не се вратат таму каде што работат. А околноста дека овие сведоци се наоѓаат во СРГ првостепениот суд ја оценил како околност која значително го отежнува нивното доаѓање, при што причината ја оценува како значајна. Врховниот суд е согласен со првостепениот суд. Доаѓањето на лица што се наоѓаат во странство, а во случајов во СРГ, по правило, па и во конкретниов случај, е сврзано со значителни тешкотии. Тие тешкотии се огледат, пред сè, во формалностите што при секој премин на државните граници треба да се извршат, а потоа, со оглед на тоа дека во конкретниов случај се работи за сведоци кои се во работен однос со странски работодавачи, и со тешкотии при регулирањето на работниот однос, односно при добивањето на одобрение без последици да се напушти работата. Најпосле, нивниот привремен престој и временото вработување во СРГ не се познати, како што се гледа од списите. Токму поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека се исполнети условите од чл. 305, ст. 1, т. 1 од ЗКП, кога е допуштено отстапувањето од начелото на непосредност и усност, па според тоа не стои повредата на која жалителот укажува.

Поради тоа, жалбениот навод се одбива како неоснован“.

(Пресуда на ВСМ Кж. бр. 305/72 од 15. IX. 1972 година).

79. Ако првостепениот суд утврдил да во дејствието на обвинетиот, опишано во диспозитивот на обвинителниот предлог, не стои кривично дело „лесна телесна повреда“ од чл. 142, ст. 2, туку од чл. 142, ст. 1 од КЗ, а оштетениот нема предлог до надлежниот јавен обвинител, ниту приватна тужба за гонење, обвинението ќе биде одбиено во смисла на чл. 320, т. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Кога првостепениот суд утврдил дека во опишаното дејствие на обвинетиот не се содржани елементите на делото од чл. 142, ст. 2, туку од чл. 142, ст. 1 од КЗ, а неспорно е дека оштетената не поднела ниту кривична пријава, ниту предлог за гонење до јавниот обвинител — кривичната пријава е поднесена од органот за внатрешни работи — првостепениот суд не можел да го огласува обвинетиот за виновен за дело кое се гони по приватна тужба, кога таква не е поднесена, туку обвинението требало да го одбие. Бидејќи првостепениот суд обвинетиот го огласил за виновен за кривично дело за кое гонењето се презема по приватна тужба, а таква во случајов не била поднесена, сторил битна повреда и на одредбите на ЗКП, и повреда на материјалните прописи, поради кое овој суд, по повод жалбата на обвинетиот, обвинението го одби. За случајов не е битно тоа што општинскиот јавен обвинител совесно постапувал кога ја повел постапката и го подигнал обвинението, тргнувајќи од претпоставката дека се работи за дело за кое гонењето се презема по приватна тужба“.

(Пресуда Кж. бр. 443/71 од 7. X. 1971 година од Окружен суд Битола).

80. Притвор ќе се нареди, а врз основа на член 324, ст. 1 од ЗКП, и тогаш кога второстепениот суд уважувајќи ја жалбата на јавниот обвинител, ќе му изрече на обвинетиот казна строг затвор од пет години или потешка казна.

Од образложението:

„Окружниот суд го огласил за виновен обвинетиот за кривично дело од чл. 135, ст. 1 од КЗ, и го осудил на казна строг затвор во траење од 4 (четири) години и 6 (шест) месеци.

Недоволни од пресудата останале обвинетиот, кои преку бранителот и окружниот јавен обвинител поднеле благовремени жалби.

Врховниот суд, разгледувајќи ги жалбите на жалителите, ја одби жалбата на обвинетиот, а на окружниот јавен обвинител ја уважи дотолку, што обвинетиот го огласил за виновен за кривично дело обид на убиство од чл. 15, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ и за убиство од небрежност од чл. 137 од КЗ, бидејќи најде дека во дејствието на обвинетиот стојат елементи на овие кривични дела, па го осуди за првото кривично дело на казна строг

затвор од 5 години, а за второто на казна строг затвор од три години, а врз основа на чл. 46 од КЗ, му изрече општа казна строг затвор од траење од 6 (шест) години.

При горната положба, а бидејќи согласно чл. 324, ст. 1 од ЗКП, кога ќе се изрече пресуда со која обвинетиот се осудува на казна строг затвор од пет години или на потешка казна, судот е должен да нареди притвор, која должност стои и за второстепениот суд, следуваше да се одлучи како во диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 305/72 од 15. IX. 1972 година).

81. Нема пречекорување на обвинението кога тоа за кривично дело „проневера“ е предвидено во чл. 322 од КЗ, а на претресот се утврди дека е сторено кривично дело „послужување“, предвидено во чл. 323 од КЗ — член 326, ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

„Жалбата на окружниот јавен обвинител по однос на обвинетиот М. Г., е основана, а поради следното:

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот М. Г., во својство на продавач на билети за периодот од 3. IV. до 31. XII. 1963 година од доверените му пари, остварени од продажбата на билетите, неовластено се послужил со износ од 156.000 стари динари, која сума ја вратил дури на 15. II. 1964 година, и дека со тоа дејствие извршил кривично дело „послужување“, предвидено во чл. 323, ст. 1 од КЗ. Меѓутоа, бидејќи со обвинителниот акт на обвинетиот Г. му е ставено на товар „дека тој од доверените пари противправно присвојувал со намера да оствари имотна корист“, и со тоа извршил кривично дело „проневера“, предвидено во чл. 322, ст. 1 од КЗ, кое обвинение јавниот обвинител не го изменил, првостепениот суд нашол дека во тие дејствија не се конзумирани дејствијата од кривичното дело „послужување“, па менувањето на обвинението е спротивно на чл. 326, ст. 1 од ЗКП, поради што, а врз основа на чл. 330, точ. 3 од ЗКП, го ослободил обвинетиот Г. од обвинението за кривично дело од чл. 322, ст. 1 од КЗ. Становиштето на првостепениот суд е погрешно. Според наоѓањето на Врховниот суд, во описот на обвинението — дека обвинетиот од доверените му пари противправно присвоил со намера за себе да прибави имотна корист содржани се и дејствијата „дека обвинетиот неовластено се послужувал со доверените му пари“, а поради следното: противправното присвојување на доверени туѓи ствари во себе го конзумира неовластеното земање на тие ствари, додека остварувањето на имотната корист се остварува и на тој начин што тие ствари времено се употребуваат, при што имотната корист што се остварува со времената употреба на стварите или парите е далеку помала од онаа што се стекнува со присвојувањето на стварите. Според тоа, според наоѓањето на Врховниот суд, не

се пречекоруваат овластувањата од чл. 326, ст. 1 од ЗКП, кога е обвинението за кривично дело од чл. 322 од КЗ, а на претресот се утврди дека е сторено дело од чл. 323 од КЗ. Впрочем, во таа смисла е и начелното мислење на Сојузниот врховен суд (Врховниот суд на Југославија) од 12. I. 1965 година, печатено во „Наша законитост“ бр. 3 од 1955 година“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Кж. бр. 397/66 од 19. X. 1966 година).

82. Кога судот, во смисла на чл. 330, т. 3 од ЗКП, поради немање на докази ќе донесе ослободителна пресуда, изреката на пресудата мора да го содржи настанот каков што го дал јавниот обвинител во обвинителниот акт или на главниот претрес. Со тоа што судот го ослободил обвинетиот од обвинението за дејност за која не бил обвинуван — сторил битна повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 334, ст. 1, т. 10 од ЗКП.

Од образложението:

„По направениот увид во списите, ценејќи ги наводите во жалбата, одговорот на жалбата, како и наводите во обжалената пресуда, Врховниот суд на Македонија најде дека пресудата треба да биде укината и предметот да се врати на повторно судење, со оглед на следното:

Пред сè, првостепениот суд — спротивно на одредбите на чл. 317, ст. 1 од ЗКП — одлучувал по обвинение какво што јавниот обвинител не поставил во предметниот обвинителен акт, ниту до завршувањето на главниот претрес. Имено, во описот на дејствието во обвинителниот акт КТ. бр. 280/67 од 27. X. 1967 година, кое обвинение останало неизменето од страна на јавниот обвинител сè до завршувањето на главниот претрес, стои дека: „на ден 11. IX. 1967 г. околу 7 часот, кога видел дека соседот Д. К. гради ѕид, со кој му го затвора патот за куќата во с. Винаца, а за кој постојано се карале и воделе судски спор, револтиран од тоа, мавнал со камен по него за да го спречи во подигањето на ѕидот, па бидејќи Д. продолжил и понатаму да гради, отишол во собата, зел еден пиштол — калибар 7,36 м.м. и го насочил во Д., притиснал на чкрапалото, но пиштолот не пукнал, потоа го чукнал од ѕидот, при кое истрелал еден куршум, а потоа го насочил пиштолот во Д. и истрелал два куршума, колку што имало уште во шаржерот, но не успеал да го погоди“, додека во диспозитивот на пресудата е даден друг опис на дејствието, со тоа што судот ги додал зборовите: „а потоа го насочил пиштолот во просторот на околу 2 метра од Д., на левата страна, сметано од местото на кое стоел обвинетиот и истрелал еден куршум, со цел да го заплаши оштетениот и да престане со отпочнатите работи на ѕидот“, па во

резултат на тоа, судот нашол дека обвинетиот — со таквите дејствија не извршил кривично дело — убиство во обид од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ.

Со ваквата измена на описот на дејствието во диспозитивот на обжалената пресуда, првостепениот суд сторил битна повреда на одредбите од ЗКП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 8/68 од 3. IV. 1968).

83. Ако при повторувањето на кривичната постапка која е правосилно довршена, не дошло до измена на пресудата во правната квалификација, или до ослободување на обвинетиот од обвинението, во таков случај повисокиот суд, решавајќи по жалбата, не може да ја ублажува казната изречена со првостепената пресуда — член 377 од ЗКП.

Од образложението:

„Со оглед, пак, на тоа дека во случајов се работи за жалба против пресуда со која првостепениот суд во повторната кривична постапка, согласно чл. 380 од 383 од ЗКП, ја ставил во сила својата првостепена пресуда (со оглед на одлуката на Врховниот суд по жалбата против неа) не наоѓајќи место ниту за ослободување на обвинетиот, ниту за примена на поблаг закон, затоа Врховниот суд не можеше да го усвои и жалбениот навод на обвинетиот да му се изрече поблага казна, бидејќи во пресудата на првостепениот суд не е ништо изменето во корист на обвинетиот, па и Врховниот суд не може повторно да навлегува во оцената на изречената казна од страна на првостепениот суд во неговата конечна пресуда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 201/64 од 24. IX. 1964 година).

84. Кога обвинетиот сторил продолжено кривично дело, при што дел од дејствијата ги сторил како постар малолетник, а другите откако станал полнолетен, спрема него ќе се применат одредбите за полнолетни сторители, а не можат да се применат одредбите за малолетните сторители — член 414 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи, најде:

Самиот обвинет во претходната постапка и на главниот претрес призна дека противправните присвојувања на парите што оштетениот ги држал во сандакот од својот стан и во шифоње-

рот во работилницата за сода и вода ги вршел како пред катастрофалниот земјотрес во Скопје (26 јули 1963 година), така и по земјотресот, па конкретно навел: „пред земјотресот, кога влегов за првпат, од сандакот земав одеднаш 150.000 динари“, и понатаму „по земјотресот, откако Т. направи барака за продавање на лимонада — продавница, престанав да влегувам во станот и почнав да крадам пари од продавницата. Последен пат во продавницата имам влезено на 12 септември 1964 година, кога земав 11.000 динари“. Од ваквото признание на обвинетиот, кое во сè се потврдува со исказот на К. Н., жена на оштетениот Т., која инаку ги чувала парите во сандакот и шифоњерот, на несомнен начин е утврдено дека делото е сторено во 1963 и 1964 година. Притоа, а како што се гледа од генералиите на обвинетиот, тој е роден на 23 мај 1945 година. Оттука произлегува дека некои дејствија тој ги извршил како постар малолетник, додека другите дејствија, при што е присвоен поголем износ од парите, се извршени кога тој бил полнолетен. Бидејќи сите дејствија во конкретниов случај претставуваат едно продолжено кривично дело, а со оглед на тоа дека последните дејствија обвинетиот ги сторил кога бил полнолетен, тоа во случајов не можеле да бидат применети одредбите за малолетници.

Од тие причини се одбиваат жалбените наводи за погрешна примена на КЗ и ЗКП, истакнати од обвинетиот во горната смисла“.

(Пресуда на ВСМ — Скопје, Кж. бр. 143/66 од 5. V. 1966).

85. Советот за малолетници, доколку по главниот претрес или на седницата се измени фактичката состојба, содржана во предлогот на воспитно поправна мерка, поднесени од јавниот обвинител, е овластен и без предлог од јавниот обвинител да одлучи, т.е. да отстапи од описот и од правната оценка на делото, дадена во обвинението — член 442, ст. 4 од ЗКП.

Од образложението:

„Согласно чл. 442, ст. 4 од ЗКП „советот за малолетници е овластен и без предлог од јавниот обвинител да донесе одлука, да отстапи од описот и од правната оценка на делото врз основа на фактичката состојба, изменета на главниот претрес“. Значи, доколку на главниот претрес или на седницата се измени фактичката состојба, содржана во предлогот за казнување или во предлогот за примена на воспитно-поправна мерка, поднесена од овластениот јавен обвинител, советот за малолетници е овластен и без предлог од јавниот обвинител да одлучи, т.е. тој може да отстапи од описот на обвинението, како и од правната оценка (квалификација) на делото.

Во конкретниов случај со предлогот за казнување на постарите малолетници К. К. и И. Ф. и со предлогот за примена на воспитно-поправни мерки спрема помладите малолетници Е. С. и К. К., под КТМ. бр. 257/73 од 2 јуни 1973 година, окружниот ја-

вен обвинител им ставил на товар на малолетниците дека сите заедно, на 28. III. 1973 година, околу 11,45 часот, во дворот на земјоделското училиште „Моша Пијаде“ во Т., со смисленост го лишиле од живот сега пок. Б. Б., а се обиделе да ги лишат од живот и Б. Г., М. Б. и Н. А., на начин како што е тоа опишано во тој предлог Меѓутоа, првостепениот суд, врз основа на изменетата фактичка состојба на претресот, нашол дека малолетниците К. И. и К. сториле кривично дело од чл. 143 од КЗ, а малолетникот Е. едно кривично дело — „убиство“ од член 135, ст. 1 од КЗ и едно кривично дело „убиство во обид“, од чл. 135, ст. 1, во врска со чл. 16 од КЗ, па за тие дела и ги огласил за виновни, на што имал право врз основа на чл. 442, ст. 4 од ЗКП.

Погрешно е становиштето на окружниот јавен обвинител и на бранителот С. Р. дека првостепениот суд сторил битна повреда на постапката во смисла на чл. 334, ст. 1, т. 8, во врска со чл. 317, ст. 1 од ЗКП, а поради следново: согласно чл. 414, ст. 1 од ЗКП, во постапката спрема малолетниците се применуваат одредбите на XXVII глава од ЗКП. Другите одредби на законот ќе се применат доколку не се во спротивност со одредбите од таа глава. А со чл. 442, ст. 4 од ЗКП поинаку е определено овластувањето на советот за малолетници, кога фактичката положба ќе се измени на главниот претрес, од овластувањето предвидено во чл. 317 од ЗКП. Поради тоа, во случајов и не може да се примени чл. 317 од ЗКП, туку советот за малолетници не е ограничен во овластувањето не само на квалификацијата, туку тој не е ограничен и на описот на обвинението во однос на актот поднесен од јавниот обвинител. Поради тоа, овој жалбен навод се одбива како неоснован“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 622/73 од 28. XI. 1973 година).

86. Необезбедување на бранител во подготвителната постапка против малолетниците за кривични дела од надлежност на советот за малолетници на окружниот суд — член 417, ст. 2, во врска со ст. 3 од ЗКП, претставува битна повреда на одредбите од кривичната постапка по чл. 334 ст. 2 од ЗКП.

Од образложението:

„Врховниот суд на Југославија го разгледа барањето за заштита на законитоста и списите на кривичниот предмет, па ценејќи ги причините на барањето, најде дека барањето е основано од следните причини:

Со одредбите за кривичната постапка, меѓу другото, е регулирано и правото на формална одбрана на обвинетите, т.е. правото на обвинетите да си земат бранител од редовите на адвокатите и обврската на судот во определени случаи да му постави на обвинетиот бранител по службена должност, па во врска со тоа, во член 417, ст. 2 од ЗКП е пропишано кога малолетник мора да има

бранител. Имено, според одредбата од став 1 на член 417 од ЗКП, малолетник може да има бранител во текот на целата постапка. Согласно, пак, на одредбата од став 2 на член 417 од ЗКП — првата реченица — малолетник мора да има бранител ако постапката се води поради кривично дело од надлежност на советот за малолетници на окружен суд. Доколку во ваков случај самиот малолетник односно неговиот законски застапник односно роднините не земат бранител, судијата за малолетници ќе му постави бранител по службена должност — став 3, член 417 од ЗКП. Според тоа, постапката против малолетник, не само на главниот претрес, туку и во подготвителната постапка, доколку се работи за постапка поради кривично дело од надлежност на советот за малолетници на окружен суд, не може да се води ако малолетникот нема бранител — што самиот ќе го земе или што ќе му биде поставен по службена должност од страна на судот (во тоа е, меѓу другото, разликата во правата на малолетниците во однос на правата на полнолетните обвинети, што се однесува до задолжителната одбрана преку бранител, која во однос на малолетниците е пошироко поставена).

Во овој конкретен случај неспорно е дека кривичните дела, поради кои е водена постапката против малолетниот Ј. П., се од надлежноста на советот на окружниот суд — тешка кражба од член 250, став 1, точка 1 од КЗ и во врска со ова кривично дело од член 249, став 1 од КЗ. Исто така, од списите се гледа дека малолетниот Ј. во текот на целата подготвителна постапка — сè до главниот претрес, пред советот за малолетници на окружниот суд — немал бранител, така што сите истражни дејствија во подготвителната постапка, меѓу кои и испитувањето на малолетникот и сослушувањето на сведоците, се спроведени без присуство на бранител, бидејќи бранител не бил поставен, па не ни можел да биде известен за истражните дејствија. На малолетникот бранител му е поставен дури на 22. X. 1968 година со решението на претседателот на советот за малолетници на окружниот суд кој го донел нападнатото решение Км. бр. 59/68 од 13. II. 1969 година (5-ти лист во списите).

Вака постапувајќи, окружниот суд во Б., т.е. судијата за малолетници, го повредил правото на одбрана на малолетникот Ј. и со тоа сторил битна повреда на одредбите на кривичната постапка од член 334, став 2, во врска со член 417, ст. 2 и 3 од ЗКП, бидејќи ја спровел подготвителната постапка против малолетниот Ј. без да му постави бранител, иако се работи за кривични дела од надлежноста на советот за малолетници на окружен суд.

Врховниот суд, кој решавал по жалбата на малолетникот Ј. против решението на советот за малолетници на окружниот суд, не ја отстранил оваа повреда на одредбите на кривичната постапка, туку нападнатото решение го потврдил, со што и самиот сторил иста повреда.

Со оглед на предлогот во барањето за заштита на законитоста на сојузниот јавен обвинител, Врховниот суд на Југославија, врз основа на член 389, став 1 од ЗКП, ја утврди споменатата повреда на законот што ја сториле Окружниот суд и Врховниот суд, не ги бајќи во правосилноста на одлуките“.

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија, КЗЗ. Број 20/70 од 8. IX. 1970 година).

87. Кога странката во жалбата бара за седницата пред второстепениот суд да биде известена, а се води постапка за кривично дело од надлежност на општинскиот суд, во смисла на чл. 392 од ЗКП, во врска со чл. 392, ст. 1 од ЗКП, со тоа што не ги известил врши повреда на правото на одбрана.

Од образложението:

„Второстепениот суд за седницата на која се разгледувала жалбата на обвинетиот против пресудата на општинскиот суд, со која е огласен за виновен за кривично дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ, не ги известил странките, иако обвинетиот во жалбата барал за тоа да биде известен, туку првостепената пресуда ја потврдил.

Врховниот суд на Македонија, уважувајќи го барањето за заштита на законитоста, поднесено од републичкиот јавен обвинител, нашол:

Според чл. 408 од ЗКП, кога окружниот суд решава по жалба против пресудата на општинскиот суд, донесена во постапка по чл. 393 од ЗКП (сумарна постапка), странките ќе ги известат за седницата на советот на окружниот суд само ако претседателот на советот или советот најдат дека присуството на странките е од корист за разјаснување на работата.

Меѓутоа, кога окружниот суд решава по жалба против пресудата на општинскиот суд, донесена во постапка по чл. 392, ст. 1 од ЗКП (редовна постапка), каква постапка е водена и во конкретниов случај, со оглед на тоа дека се работи за кривично дело од чл. 306, ст. 3 од КЗ, за кое дело е предвидена казна строг затвор од 5 години, тогаш согласно чл. 341 од ЗКП, ако странката барала за седницата да биде известена, судот е должен странките да ги известат за датумот и местото кога и каде ќе се одржи седницата на советот на окружниот суд. А така окружниот суд не постапил“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, КЗЗ. бр. 2/69 од 13. III. 1969 година).

**РЕГИСТАР
ПО КРИВИЧНО ПРАВО**

I.

КРИВИЧЕН ЗАКОНИК

Бр. на одлуката

а) Општ дел на Кривичниот законик

1. Кривично дело — чл. 4 ст. 2 во врска со чл. 314-а од КЗ — — — — —	1
2. Пресметливост	
— ретроградната амнезија не е основ за примена на чл. 6 од КЗ — — — — —	2
— битно намалена пресметливост чл. 6 ст. 2 од КЗ	3
— битно намалена пресметливост кај кривичното дело од чл. 136 од КЗ — — — — —	40
— недоволната емоционална и социјална зрелост не е состојба од чл. 6 од КЗ — — — — —	4
3. Нужна одбрана	
— бегането не е должност туку право — чл. 11 ст. 1 од КЗ — — — — —	5
— пречекорување на нужна одбрана — чл. 11 ст. 3 од КЗ — — — — —	6
— нема пречекорување на нужна одбрана кај дело од чл. 136 од КЗ — — — — —	41
4. Доброволно откажување чл. 18 на КЗ — — —	7
5. Подбуцнување чл. 19 од КЗ — — — — —	8
6. Помагање — чл. 20 од КЗ	
— кај кривичното дело од чл. 250 на КЗ — —	9
— кај кривичното дело од чл. 181 на КЗ — —	10
— кај кривичното дело од чл. 135 на КЗ — —	33

7. Одмерување на казна — чл. 38 од КЗ	
— значење на бришаната осуда — — — — —	11
— склоност кон вршење на кривични дела — —	12
— последица на кривичното дело — — — —	13
8. Пресметување на казната затвор изречена со прекршок во казната изречена за кривично дело и чл. 45 од КЗ — — — — —	14
9. Потешка казна во смисла на чл. 46 од КЗ — —	15
10. Малолетничкиот затвор не може да се условува — чл. 48 од КЗ — — — — —	16
11. Одземање на предмети чл. 62 од КЗ	
— кога се сопственост на сторителот — — — —	17
— кога се сопственост на трети лица — — — —	17
12. Одземање на имотна корист чл. 62-а од КЗ	
— кај кривичното дело од чл. 226 од КЗ — —	70
13. Одмерување на вкупна казна за дела сторени како малолетник и по полнолетството — член 64 во врска со чл. 46 од КЗ — — —	19
14. Повторно изрекување на воспитни мерки чл. 79-6 од КЗ — — — — —	18
15. Евидентирање на осудата — дали е правна последица и може ли да се брише со помилување чл. 89 и 37-а од КЗ — — — — —	20
16. Одговорно лице во смисла на чл. 99 ст. 3 од КЗ	
— заменик раководител на работилница — —	21
— тракторист — — — — —	22
— лице на издржување на казна — — — —	23
б) Кривични дела против народот и државата	
1. Илегално префрлување на пропаганден материјал со непријателска содржина — чл. 118 ст. 3 од КЗ — — — — —	24
в) Кривични дела против животот и телото	
1. Убиство — чл. 135 од КЗ	
— причинската врска меѓу дејството и последицата кога минало време од 12 години — —	25
— подготвително дејствие — — — — —	28
— убиство во заседа — — — — —	39 36
— помагање чл. 20 од КЗ — — — — —	30
— аберацио иктус — — — — —	32
— убиство од зад грб — — — — —	34
— убиство на свиреп начин — чл. 135 ст. 2 т. 1 од КЗ — — — — —	31
— убиство од безобсирна одмазда — чл. 135 ст. 2 т. 3 од КЗ — — — — —	37, 35
— убиство на подмолен начин чл. 135 ст. 2 т. 1 од КЗ — — — — —	33

— смисленоста основ за разграничување на делото од чл. 142 со делото од чл. 135 во врска со чл. 16 од КЗ — — — — — — — — — —	37
— чл. 135 ст. 3 од КЗ, казнена одредба, а не потешок вид на кривично дело од чл. 135 од КЗ	26
2. Убиство на миг — чл. 136 од КЗ	
— обична навреда не е одбележок на ова дело	27
— битно намалена пресметливост — чл. 6 од КЗ	38
— не може да има пречекорување на нужна одбрана чл. 11 ст. 3 од КЗ — — — — — — — — — —	39
3. Убиство на дете при породување чл. 138 од КЗ	40
4. Недозволено пометнување чл. 140 од КЗ	
— повеќе пометнувања кај иста жена стек на кривични дела, а не продолжено дело — —	41
5. Тешка телесна повреда — чл. 141 од КЗ	
— потрес на мозокот — — — — — — — — — —	42
— насилно пометнување — — — — — — — — — —	43
— карактерот на повредата се определува според моментот кога е нанесена — — — — — — — — — —	44
— со смртна последица — ст. 3 на чл. 141 од КЗ	45
— кршење на 8 ребра — — — — — — — — — —	45
— одговорност за повреда нанесена во натпревар чл. 141 ст. 4 од КЗ — — — — — — — — — —	46
— повреда опасна по живот — — — — — — — — — —	47
6. Лесна телесна повреда — чл. 142 од КЗ	
— соизвршителство — — — — — — — — — —	48
7. Учество во тепачка — чл. 143 од КЗ	
— одговорност според принципот на субсидијаритет — — — — — — — — — —	49
— не одговара повредениот — — — — — — — — — —	50
— нужна одбрана кај ова дело — чл. 11 од КЗ	51
— најмал број учесници за постоење на тепачка	49
— не стои ова дело ако на 2 места се тепаат по 2 лица — — — — — — — — — —	52
— одговорност и на лицето чие дејствие не е насочено кон тешко повредениот — — — — —	53
г) Кривични дела против слободата и правата на граѓаните	
1. Противправно лишување од слобода — чл. 150 ст. 4 од КЗ — — — — — — — — — —	54
д) Кривични дела против достоинството на личноста и моралот	
1. Силување — чл. 179 од КЗ	
— почеток на дејствието — — — — — — — — — —	55
— продолжено кривично дело — — — — — — — — — —	56
— одговорност според принципот на субсидијаритет — — — — — — — — — —	56

2. Обљуба со малолетно лице чл. 181 од КЗ	
— немоќно лице — — — — —	57
— стек со кривично дело од чл. 141 од КЗ — —	58
г) Кривични дела против здравјето на луѓето	
1. Несовесно лекување на болни чл. 203 од КЗ	
— болничарите се медицински лица — — —	59
— обезбедување и вршење надзор над душевно болно лице — — — — —	59
е) Кривични дела против стопанството	
1. Недозволена трговија — чл. 226 од КЗ	
— вкупно остварената корист на сите соизвршители од значење за квалификацијата — — —	60
— индивидуално остварената корист на секој извршител од значење за примена на чл. 62-а од КЗ — — — — —	61
— имотна корист над 10.000 динари е знатна имотна корист — — — — —	61
— откуп на доработка на тутун — — — — —	61
— 6 автомобили се поголемо количество предмети	62
2. Злоупотреба на овластувањата во стопанството чл. 213-в од КЗ	
— составување на исправи со неистинита содржина е одбележок на делото — — — — —	63
— делото е сторено и кога ќе се одбегне да ѝ се платат на заедницата средствата кои според прописите треба да ѝ се платат — — — — —	64
3. Трговија со златни пари — чл. 234 од КЗ	
— делото е сторено и со давањето на динарски средства за да се купат во странство златници	65
— мрежа на препродавачи и посредници — —	67
— одговорност на организаторот — — — — —	67
4. Даночна утаја — чл. 235 од КЗ	
— ако годишното затајување на данок не го минува износот од 500.00 динари, тогаш ова дејствие не влегува во дејствијата на продолженото дело — — — — —	66
— сопругот кој поднесува даночна пријава во свое име и во името на сопругата е кривично одговорен за делото — — — — —	68
ж) Кривични дела против општествениот и приватниот имот	
1. Кражба — чл. 249 од КЗ	
— возило донесено во работилницата за поправка е доверено на раководителот, а не на работникот — — — — —	69
— работникот кој одзема ствари од такво возило чини дело од чл. 24, а не од чл. 254 од КЗ —	69

— со одземањето на ствари кои само ги пренесува, а не е со нив задолжен, се врши дело од чл. 249 а не од 322 од КЗ — — — — —	70
— влегувањето во стан низ отворен прозорец на висина од 1/2 метар не е провалување — —	72
— откажување во смисла на чл. 249, ст. 2 од КЗ	73
— нема обид на кражба иако одземените ствари се во вредност под 250 динари — — — — —	74
2. Тешка кражба чл. 250 од КЗ	
— скокање во затворен простор — — — — —	84 и 86
— затворен простор (поим) — — — — —	75, 76, 87
— дрзок начин (поим) — — — — —	85, 76, 77, 80
	83, 88, 91, 92
— особено опасен начин (поим) — — — — —	77, 90
— соизвршителство — — — — —	79, 79
— обид — — — — —	94, 95, 81
— продолжено кривично дело — — — — —	89, 82
— дело сторено преку кривично неодговорно лице	91
3. Разбојничка кражба — чл. 251 од КЗ	
— извршување во состав на групи — — — — —	93
4. Утаја — чл. 254 од КЗ	
— делото од чл. 254, ст. 4 од КЗ се гони по предлог — — — — —	96
— присвојување на ствари однесени со поплава	97
5. Грабеж — чл. 255 од КЗ	
— кога присвоените пари ќе се употребат во игра на среќа — — — — —	98
— вкупно присвоените износи од соизвршителите од значење за квалификацијата — — — — —	99
— соизвршителство — — — — —	100
6. Измама — чл. 258 од КЗ	
— пари дадени за баење — — — — —	101
— смисленост — — — — —	102
— продавање на туѓ плац — — — — —	103
— осуденик кој води картички за потражувањата на другите осуденици — — — — —	104
— составување лажни исправи по кои заводот за осигурување вршел исплати — — — — —	105
— стек на кривично дело од чл. 319 од КЗ —	105
— ветување на брак за да се принуди оштетената на полово општење — — — — —	106
з) Кривични дела против општата сигурност на луѓето и имотот	
1. Доведување во опасност животот и имотот со општеопасно средство или дејство — чл. 268 од КЗ	
— продолжено кривично дело — — — — —	107
— соизвршителство — — — — —	113
— чување на опасен пес — — — — —	108
— давање пиштол на дете — — — — —	109

2. Непрописно и неправилно изведување на градежни работи — чл. 270 од КЗ	
— одговорно лице во смисла на чл. 270 од КЗ	110, 117
— рушење на ѕид	117
3. Загрозување на сообраќајот — чл. 271 од КЗ	
— ставање пречки на патот	122
— полски пат	111
— 804,000 динари штета од голем обем	118, 155
— премин преку пруга	119
— населено место	120
— причинска врска меѓу неисправноста на возилото и настанатата последица	121
— возење во пијана состојба	124
— движење во непрегледна кривина	126
— заслепеност од светло на возило од спротивна насока	128
— нема дело ако е повреден само возачот	129
— причинска врска меѓу неправилното возење и последицата	130
— обезбедување на товарот	131
— забрана на товарот да се возат патници	132
— доверување возилото на деца	133
— управување на возило во заден од	125
— управување на возилото по сообраќајница каде има деца	134
— 120.000,00 динари штета од големи размери	136, 135
— одговорност на кондуктер на автобус	114
4. Неукажување помош на лице повредено во сообраќај чл. 271 од КЗ	
— без значење е дали на повредениот можел или не може друг да му укаже помош	112
5. Тешки дела против општата сигурност — чл. 273 од КЗ	
— разминување на моторни возила	127
— неправилно и непрописно движење на пешак	115
— разминување со долги светла	116
— обесно возење на моторни возила	123
и) Кривични дела против јавниот ред и правниот сообраќај	
1. Учество во група која спречила службено лице при вршењето на службена должност — чл. 290 од КЗ	
— учество во демонстрации со непријателска содржина	137
2. Комар — чл. 305 од КЗ	
— лажни зарови	143

3. Фалсификување на исправи — чл. 306 од КЗ	
— одговорност за материјален фалсификат и одговорност за интелектуален фалсификат — —	138
— накнадно внесени неистинити податоци во градежен дневник — — — — — — — —	249
— ставање печат на полномошно што го издава директорот на стопанска организација — —	140
— автобуската карта е приватна исправа — —	141
— лажен шумарски жиг — — — — — — — —	144
— преиначување на цифрата која го означува чековниот износ — — — — — — — —	142
— неистинити податоци внесени во работничка книшка — — — — — — — —	145
— полномошно не е јавна исправа — — — — —	146
4. Заверување на неистинита содржина — чл. 308 од КЗ — — — — — — — —	142
— подбуцнување чл. 19 од КЗ — — — — — — —	147
— наведување на неистинити податоци во жалбата со која се покренува управна постапка	148
ј) Кривични дела против службената должност	
1. Злоупотреба на службеното место или овластување чл. 314-а од КЗ	
— остварена добивка за работната организација со зголемување на маржата — — — — —	149
— одговорно лице — — — — — — — —	151
— злоупотреба на положбата — директор — —	152, 150
2. Проневера — чл. 322 од КЗ	
— присвојување на местен самопридонес — — —	153
— својство на вработен — — — — — — — —	154, 156
— присвојување на пари кои се наплатени кога за наплата не е овластен — — — — — — —	155
3. Примање на мито — чл. 325 од КЗ	
— делото е свршено со барање на подарокот —	158
— стек со кривично дело од чл. 314а од КЗ —	159
4. Послужување — чл. 323 од КЗ — — — — —	157

II.

КРИВИЧНА ПОСТАПКА

а) Основни начела

1. Право на употреба на својот јазик — чл. 5 од ЗКП	
— право на граѓаните на Југославија е да се слушат со својот јазик — — — — — — — —	1 и 2
— должност на судот е да ги поучи граѓаните за правото на употреба на својот јазик — —	2
— поуката и одговорот се внесуваат во записник	2
— кој може да биде преведувач — — — — —	3

б) Надлежност

1. Спојување и раздвојување на постапката чл. 31 од ЗКП

- кога се укине одлуката на повисокиот суд за дело од стварна надлежност на понискиот суд 4
- повисокиот јавен обвинител постапува кога е споена постапката за дела од надлежност на општински суд со дела од окружен суд — — 6

в) Изземање

1. Изземање на судија — чл. 38 од ЗКП

- не се изземаат судиите кои одлучувале по жалба во истрагата и по приговорот на обвин. акт 5

г) Јавен обвинител

1. Окружниот јавен обвинител е надлежен да го застапува обвинението кога постапката е споена согласно чл. 31 ст. 1 од ЗКП — чл. 44 ст. 2 од ЗКП 6

2. Јавниот обвинител е овластен да го измени обвинението и поради поинаква оценка на доказите а во смисла на чл. 317 од ЗКП — — — — — 30

3. Окружниот јавен обвинител има право да бара Советот на окружниот суд да одлучи за надлежноста и во случаевите кога решението со кое Општинскиот суд се огласил за ненадлежен станало правосилно чл. 406 од ЗКП — — — — — 61

д) Оштетен — чл. 61 од ЗКП

- кога јавниот обвинител ќе се откаже од главниот претрес — — — — — 7

- кога јавниот обвинител не ја прифатил квалификацијата — — — — — 71

ѓ) Поднесоци и записници

1. Записниците за сослушување на сведоците, на кое не присуствувал бранителот иако тоа го барал, не се издвојуваат во посебен омот — чл. 81 од ЗКП — — — — — 19

е) Трошоци на кривичната постапка

- 1. Кој ги поднесува трошоците — чл. 91 од ЗКП
 - оштетениот — — — — — 8 и 77
 - обвинетиот — — — — — 8
 - оштетениот како тужител — — — — — 10
 - приватниот тужител — — — — — 10

2. Трошоците на кривичната постапка окончана со ослободителна пресуда се остваруваат во редовна постапка чл. 90 од ЗКП — — — — — 70

3. Лицето кое во кривичната постапка не поднело определено барање за надомест на кривичните трошоци и кое не се жалело на ослободителната пресуда го губи тоа право — чл. 153 од ЗПП — 70

ж) Имотноправни барања	
1. Надоместување на штетата — чл. 96 од ЗКП	
— не е условено со имотната состојба на обвинетиот — — — — —	9
— солидарна одговорност на соизвршителите —	11
— оштетното побарување треба да се постави одредено — — — — —	16
— кога сторителот е непресметлив оштетениот се упатува на спор — — — — —	17
з) Доставување на писмена	
1. Доставување на пресуда — чл. 122 од ЗКП	
— на адвокатот — — — — —	12
— на јавниот обвинител — — — — —	14
2. Доставување на известие за седница на жалбениот суд — чл. 341 од ЗКП	
— се доставува лично — чл. 115 од ЗКП — —	13 и 18
и) Кривична пријава	
1. Службената белешка на органот за внатрешни работи составена врз овластувањето од чл. 140 од ЗКП, не е доказ — — — — —	15
2. Службеното лице кое составило службена белешка врз основа овластувањето од чл. 140 од ЗКП, може да биде сослушано како сведок — — — — —	15
ј) Истрага	
1. Истражниот судија е должен да го извести бранителот кога и каде ќе се изведат истражните дејствија, ако бранителот тоа го барал — — —	19
к) Притвор	
1. Притвор поради колизиона опасност — чл. 176 ст. 2 т. 2 од ЗКП — — — — —	20 и 21
2. Притвор ќе нареди и второстепениот суд кога ќе изрече казна 5 години стр. затвор — чл. 324 од ЗКП — — — — —	80
л) Сослушување на сведок	
1. Сослушување на сведок на главен претрес — чл. 309 од ЗКП — — — — —	22
2. Одлуката да се прочита исказот на сведокот ја донесува советот — чл. 314 од ЗКП — — —	28
3. Услови за да се донесе одлука за читање на исказ на сведок — — — — —	28, 29, 78
љ) Увид и вештаци	
1. Степенот на алкохолизираноста се утврдува преку вешти лица — чл. 237 од ЗКП — — — — —	23
2. Судот не е врзан за наодот и мислењето на вештото лице — чл. 229 и 230 од ЗКП — — — — —	27
м) Приговор против обвинението	
1. Допуштена е жалбата против решението на советот на окружниот суд со кое е отфрлена приватната тужба — чл. 343 од ЗКП — — — — —	73

2.	Советот на окружниот суд кога одлучува по приговорот на обвинението, не може да ја запре постапката поради немање докази, ако се доказите контроверзни — чл. 249 од ЗКП — — — —	74
н)	Раководење со главниот претрес	
1.	Нејавувањето на претрес затоа што не е навреме обезбедена превозна карта, а на денот на претресот имало голема навалица на автобусот, е неоправдано — чл. 274, ст. 2 од ЗКП — — — —	75
2.	Употребата на магнетофон на главниот претрес го одобрува советот — чл. 268 од ЗКП — — — —	24
3.	Содржината на магнетофонската снимка се пренесува на записник во рок од 48 часа — чл. 282 од ЗКП — — — —	25
4.	На лице кое со уредна патна исправа заминало во странство, не може да му се суди во отсуство се додека не се направи обид да му се врати покана, на начин предвиден во чл. 6 од ЗКП — —	76
5.	Кога судот во полн состав ќе изврши реконструкција, наредниот ден претресот продолжува а не почнува одново — чл. 280 од ЗКП — — — —	41
њ)	Пресуда	
1.	Диспозитивот на пресудата мора да го содржи дејствието (пцостите) со кои се врши делото од чл. 174 од КЗ — чл. 222 ст. 1 т. 1 од ЗКП — — —	31, 40
2.	Идентитет меѓу обвинението и пресудата — чл. 317 од ЗКП	
	— меѓу обвинение за кривично дело од чл. 137 и пресуда за кривично дело од чл. 141 од КЗ —	32
	— меѓу обвинение за кривично дело од чл. 250 и пресуда за кривично дело од чл. 297 од КЗ —	33
	— меѓу обвинение за кривично дело од чл. 322 и пресуда за кривично дело од чл. 323 од КЗ —	81 и 35
3.	Пречекорување на обвинението — чл. 317 од ЗКП — кога е огласен за виновен за кривично дело од чл. 135 ст. 2 т. 1 од КЗ, а е обвинуван за ст. 1 — — — —	36
	— нема пречекорување ако судот утврди дека со кривичното дело од чл. 273 од КЗ на оштетениот му се нанесени 2 тешки повреди, а во обвинението му е ставена 1 повреда — — —	34
4.	Судот донесува пресуда со која се одбива обвинението — чл. 320 ст. 2 од ЗКП, ако утврди дека делото се гони по предлог или по приватна тужба, — а такви нема — — — —	79
о)	Жалба	
1.	Недозволена е жалбата на органот за старателство против решението на малолетничкиот суд — чл. 330 ст. 1 и 2 од ЗКП — — — —	37

2. Благовремена е жалбата кога е таа поднесена по истекот на 8-от ден а пред истекот на 15-тиот ден, ако во поуката стои дека е рокот 15 дена — чл. 329, 338 и чл. 320 од ЗКП — — — — —	45
3. Жалбата на оштетениот како тужител ќе се отфрли ако во определениот рок не ги острани недостатоците — чл. 332 ст. 3 од ЗКП — — —	38
4. Кога оптужениот во рок не ги отстрани недостатоците во жалбата, пресудата ќе се испитува само во границите од чл. 346, ст. 2 од ЗКП — —	39
5. Не е дозволена жалба на оштетениот против пресудата со која е одбиено обвинението, ако на главниот претрес изјавил дека не го продолжува гонењето — чл. 61 ст. 1 од ЗКП. Тој може да се жали само на одлуката за трошоците — чл. 334 ст. 4 од ЗКП — — — — —	46
6. Право на жалба на оштетениот како тужител — чл. 339 од ЗКП — — — — —	47
7. Битна повреда на постапката — чл. 334 од ЗКП — кога диспозитивот на пресудата не го содржи описот на обвинението — чл. 334 ст. 1 т. 10 од ЗКП — — — — —	40 и 82
— кога судот не го утврдил износот на утаениот данок — чл. 334, ст. 1, т. 10 од ЗКП — — —	49
— кога јавниот обвинител не е сослушан во постапката за изрекување на една казна по две и повеќе правосилни пресуди — чл. 369 ст. 4 во врска со чл. 334, ст. 1, т. 3 од ЗКП — — —	56
— кога е одбиен предлогот да се сослушаат сведоците затоа што биле присутни на претресот — чл. 334 ст. 2 од ЗКП — — — — —	42
— заради неподготвеност на претседателот на советот — чл. 334 ст. 2 од ЗКП — — — — —	43
— кога пресудата се засновува врз службена белешка составена од органот за внатрешни работи — — — — —	44
— кога обвинетиот е сослушан од преведувач кој не е заколнат — чл. 334, ст. 2 во врска со чл. 209 од ЗКП — — — — —	72
— кога судот не постапил по чл. 341 од ЗКП т.е. кога не ги известил странките за седницата на второстепениот суд — — — — —	13, 17 и 87
— не е битно повредена постапката во смисла на чл. 334 ст. 1 т. 3 од ЗКП, ако судењето е одржано во отсуство на бранител за дело од чл. 141 од КЗ, ако во времето кога е делото сторено не била предвидена облигаторна одбрана	50
— повредена е постапката кога судот пропуштил да го примени чл. 46 од КЗ — — — — —	51

8. Не е повредена постапката во смисла на чл. 348 од ЗКП, кога при повторното судење на обвинетиот му е изречена ефективна парична казна, иако порано му била изречена условна казна затвор — — — — —	53
9. Кога јавниот обвинител се жали само поради одлуката за казната во смисла на чл. 334, ст. 1, т. 4 од ЗКП, — второстепениот суд не може да ја преправи пресудата затоа што е изречена казна која според законот првостепениот суд не можел да ја изрече — — — — —	52
10. Во жалбената постапка против пресуда со која се споени казните — чл. 369 ст. 1 т. 1 од ЗКП — второстепениот суд е врзан за забраната од чл. 348 од ЗКП — — — — —	55
11. Право да бараат да бидат известени — чл. 341 од ЗКП, немаат странките во постапката по жалба против решението за повторување на постапката	48
12. Пресудата донесена во отсуство на обвинетиот и чл. 275 ст. 2 од ЗКП, ќе се укине ако во жалбената постапка престанале причините за судење во отсуство — — — — —	26
13. Ако е изјавена жалба само во корист на обвинетиот, второстепениот суд не може да ја изрече мерката за безбедност од чл. 62-а од КЗ, бидејќи е врзан со забраната од чл. 348 од ЗКП — — —	54
п) Вонредни правни лекови	
1. Јавниот обвинител мора да биде сослушан во постапката за изрекување на една казна за дела утврдени со две правосилни пресуди — чл. 369 ст. 4 од ЗКП — — — — —	55
2. Во жалбената постапка против пресудата донесена врз основа на чл. 369 ст. 1 т. 1 од ЗКП, второстепениот суд е врзан за забраната од чл. 348 од ЗКП — — — — —	54
3. Странките немаат право да бидат известени во смисла на чл. 341 од ЗКП во постапката по жалба против решението за повторување на постапката донесено врз основа на чл. 375 од ЗКП — —	48
4. Лажното сведочење на оштетениот, како основ за повторување на постапката, треба да се докаже со правосилна осудителна пресуда — чл. 372 ст. 2 од ЗКП — — — — —	57
5. Кога по повторената постапка не дојде до измена на квалификацијата или до ослободување на дел од обвинението, тогаш не може да се менува казната — чл. 377 од ЗКП — — — — —	83

6. Во постапката за вонредно ублажување на малолетнички затвор може да се донесе решение со кое ќе се запре постапката врз основа на чл. 446 ст. 2 од ЗКП — — — — —	58
7. Оштетениот нема право да бара отповикување на решението за вонредно ублажување на казната — чл. 381 од ЗКП — — — — —	59
p) Постапка спрема малолетници	
1. И во постапка за вонредно ублажување на казната малолетнички затвор, постапката може да се запре врз основа на чл. 446 ст. 2 од ЗКП — —	58
2. Кога се суди на полнолетно лице за дела сторени како постар малолетник, а за тие дела не може да се изрече казна, — постапката ќе се запре по чл. 446 ст. 2 од ЗКП — — — — —	63
3. Кога се суди на полнолетно лице за дела сторени како малолетник мора да се закаже главен претрес чл. 441 од ЗКП — — — — —	65
4. Постапката спрема малолетник се запира врз основа на чл. 446 ст. 2 од ЗКП, во сите случаи кога обвинението се одбива или од обвинението се ослободува — чл. 320 и 321 од ЗКП — — — — —	65
5. Битно е повредена постапката на малолетниците од чл. 334 од ЗКП кога: — на малолетникот во подготвителната постапка не му е одреден бранител — — — — — — кога соизвршителите имале еден бранител, а се товарат — — — — —	60, 86 60
6. Кога ќе се издвои постапката на малолетникот од постапката на полнолетното лице, понатаму таа ќе се води од судијата за малолетници и малолетничкиот совет — чл. 419, ст. 2 од ЗКП — —	62
7. Малолетничкиот совет е надлежен за изрекување една казна за дела утврдени со две правосилни пресуди према постар малолетник — чл. 414, во врска со чл. 369 од ЗКП — — — — —	64
8. Во редовна постапка (постапка за малолетни лица) се суди на лице кое сторило продолжено кривично дело од кои некои дејствија ги сторило кога бил постар малолетник а други по полнолетството — чл. 414, ст. 2 од ЗКП — — — — —	84
9. Оштетениот нема право на жалба за трошоците против решението со кое на малолетникот му е изречена воспитна мерка — чл. 454 од ЗКП —	67
10. Родителот на малолетникот не е овластен да поднесе барање за запирање на заводската мерка — чл. 460 од ЗКП — — — — —	68

11. Малолетничкиот совет може да отстапи од описот на обвинението и без предлог од јавниот обвинител чл. 442, ст. 4 од ЗКП — — — —	85
с) Постапка за надоместок на штета на лица неоправдано осудени и неосновано лишени од слобода	
1. Лице што издржало казна а било условно осудено штетата ја остварува во редовен спор, а не во постапката од XXXII глава на ЗКП — — — —	69
2. Трошоците на кривичната постапка окончана со ослободителна пресуда не се остваруваат во постапката од XXXII глава на ЗКП — — — —	70

ΓΡΑΓΉΗΣΚΟ ΠΡΑΒΟ

I. ГРАЃАНСКО ПРАВО

1. Ако со тужбата се бара бракот да се разведе по чл. 56 од ОЗБ поради нарушеност на брачните односи, судот не може бракот да го разведе поради прељуба на тужителот. Нема противтужба од тужената во таа смисла.

Од образложението:

„Од изведените докази правилно заклучил првостепениот суд дека брачните односи меѓу странките се нарушени до таа мера што заедничкиот живот им станал неподнослив и дека немало веќе никакви изгледи брачната заедница да се обнови, бидејќи тужителот се соживеал со друга жена.

Меѓутоа, окружниот суд погрешно го применил материјалното право кога бракот меѓу странките го развел врз основа на чл. 56, во врска со чл. 57 од ОЗБ, наместо да го разведе само врз основа на чл. 56. Ова затоа што бракот е разведен само по тужбата на тужителот, а тужената не поднела противтужба за да се разведе бракот по чл. 57 од ОЗБ, туку само изјавила дека била согласна бракот да се разведе поради тоа што при ваква положба, кога тужителот се соживеал со друга жена, нема веќе никакви изгледи нивниот брак да се обнови, но со тоа што во пресудата ќе се наведе дека бракот се разведува по вина на тужителот, во смисла на чл. 407 од ЗПП.

Од наведените причини, а со правилна примена на материјалното право, следувахе да се уважат жалбите на тужителот и на тужената, обжалената пресуда да се преправи така што бракот меѓу странките се разведува согласно чл. 56 од ОЗБ — по вина на тужителот — чл. 360, ст. 1, т. 2 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 643/63 од 3. VI. 1964 година.

2. Добрата материјална положба на едниот од родителите е само едно од мерилата, но не е доволно мерило за доделување на детето на таквиот родител на чување, воспитување и издржување. Материјалната состојба на родителите е од влијание по однос на висината на издршката.

Од образложението:

„Првостепениот суд одлуката за доделување на малолетните деца ја засновува исклучиво врз материјалните можности на родителите. Материјалната состојба на родителите е од влијание само по однос на евентуалната висина на издршката што треба да ја даваат родителите како придонес за своите деца. Меѓутоа, кога се одлучува на кој од родителите ќе бидат доделени малолетните деца, судот треба да испитува какви се условите кај родителите за правилно одгледување и воспитување на децата. Притоа, особено треба да се имаат предвид станбените услови, моралниот лик на родителите, средината во која тие живеат и во која средина треба да бидат одгледувани и воспитувани малолетните деца, условите за школување и ред други слични услови, кои се од влијание за донесувањето на правилна одлука по однос на доделувањето на малолетните деца на еден од родителите. Притоа треба да се имаат предвид на прво место и интересите на малолетното дете, а потоа и желбата на родителите. Согласно чл. 65 од ОЗБ, родителите можат и сами да се спогодат кај кого од нив ќе останат малолетните деца, но ако тие за ова не можат да се спогодат или нивната спогодба не одговара на интересите на децата, судот, откако ќе ги испита сите околности, одлучува дали сите деца ќе ги остави на чување и воспитување кај едниот од родителите, или некое од децата ќе остави кај мајката, а некое кај таткото, а во краен случај сите деца можат да бидат доверени и на некое трето лице или установа“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 545/67 од 25. X. 1967 година).

3. Вината за развод на бракот на едниот брачен другар не може да биде пречка на тој брачен другар да му се довери детето на чување и воспитување, доколку интересите на детето тоа го бараат но при одлучувањето треба да се има предвид, дали причината на разводот на бракот не е од таква природа, што таа сама за себе укажува дека би било штетно за развојот на детето и за неговите интереси ако му се додели детето.

Од образложението:

„Овој суд смета дека за таквата одлука првостепениот суд недоволно ги испитал сите околности во една целокупност, затоа што тоа прашање е комплексно и возраста на детето не може да биде единствен фактор кој одлучува кому ќе му се додели детето

на чување и воспитување. Судот бил должен да испитува какви се приликите на секој родител, нивните карактери, поведението на брачните другари, вината за разводот на бракот, која околност се оценува како и сите други околности, бидејќи согласно т. 4 на чл. 68 од ОЗБ, децата можат да му се доверат на чување и одгледување и на оној родител, по чија вина бракот е разведен, ако тоа го бараат интересите на децата. Тоа значи дека вината за разводот на бракот не мора да биде пречка на тој брачен другар да му се довери детето, ако неговите интереси таму би биле позаштитени и ако тој брачен другар би можел на детето да му даде подобра нега. Во овој случај, ако причината за разводот на бракот е од таква природа што укажува на лошиот карактер и поведението на брачниот другар, па тоа штетно би се одразило врз воспитувањето и развојот на детето, судот треба, земајќи ги предвид сите околности и споредувајќи ги приликите и на другиот родител, да одлучи на кој родител ќе му го додели детето. Во конкретниов спор бракот е разведен по чл. 57 од ОЗБ, што значи по вина на тужената. Самиот тој факт, како што е и поре истакнато, не е пречка малолетното дете да ѝ се додели на тужената. Меѓутоа, тој факт укажува на тоа дека треба со поголемо внимание да се гледа на личноста и карактерот на тужената, нејзиниот начин на живеење и воопшто нејзиниот морален лик. Меѓутоа, за правилното одлучување, судот треба да ги цени сите околности кои првостепениот суд ги пропуштил, бидејќи не проверил како секој родител се грижел за детето досега, не водел сметка дека детето досега било кај тужителот, заедно со постарата сестра, па се поставува и прашањето дали неговото одвојување нема штетно да влијае врз неговиот натамошен развој. Бидејќи сето тоа првостепениот суд не го испитувал, се јавува потребата од повторно разгледување и одлучување на делото, затоа што одлуката се засновува врз погрешно и непотполно утврдена фактичка положба“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 497/65 од 23. II. 1966 година).

4. На брачниот другар, кој е повремено вработен, а од тој работен однос не остварува доволно средства за издржување преку целата година, другиот брачен другар е должен да придонесува во неговата издршка, ако се на лице другите услови од чл. 67 од ОЗБ.

Од образложението:

„Доколку сезонската работа трае само неколку месеци, тогаш, според мислењето на Врховниот суд, би можело на тужената да ѝ се досуди помал износ за издржување на товар на тужителот, така што со тој износ и со средствата што ќе ги заработи за време на сезоната, ќе може целосно да ја обезбеди својата егзистенција. Ова поради тоа што под поимот обезбедување се

подразбира можност за остварување на парични средства за намирување на нужните трошоци на животот за целото време. Поради тоа, и брачниот другар, кој е дури повремено вработен, а од тој работен однос не остварува доволно средства за издржување, не може да биде лишен од правото на издржување од својот брачен другар, според одредбата на член 67 од ОЗБ. Со други зборови, брачната другарка има право на издржување од другиот брачен другар, под условите од член 67 од ОЗБ, дури и ако е вработен, доколку со работата не може да обезбеди доволно средства за намирување на нужните трошоци на животот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 899/72 од 2. II. 1973 година).

5. Полноважна е спогодбата со која брачниот другар се откажал од досудената издршка или, пак се порамнил со другиот брачен другар, зашто издршка на брачниот другар се досудува само по негово барање, а не и по службена должност, каков што е случајот при одлучувањето за издршката на децата.

Од образложението:

„Окружниот суд ја преправил првостепената пресуда и тужбеното барање го одбил како неосновано, бидејќи нашол дека правното становиште на првостепениот суд е погрешно. Имено, додека првостепениот суд стои на становиштето дека странките можат да склучуваат вонсудска спогодба по однос на досудената издршка, и дека тужената може да се откаже од досудената издршка за во иднина, второстепениот суд стои на становиштето дека таквото откажување од правото на издршка нема никакво правно дејствие, бидејќи е спротивно на одредбата на чл. 35 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата.

Ваквото правно мислење на второстепениот суд е погрешно. Такво мислење не може да се извлече од споменатата одредба на чл. 35 од ОЗОРД, бидејќи оваа законска одредба се однесува само на обврската за издржување на малолетните деца, а не и на издршката на брачните другари.

Потоа бидејќи судот, согласно одредбата на член 67 од Основниот закон за бракот, решава за издршката на брачниот другар само по изрично барање на необезбедениот брачен другар, а не по службена должност, каков што е случајот кога се решава за издршката на малолетните деца — чл. 65 од ОЗБ и според мислењето на Врховниот суд, странките можат и имаат право прашањето за веќе досудената издршка на едниот брачен другар дополнително да го решат на поинаков начин, т.е. и на таков начин, што со вонсудска спогодба брачниот другар ќе се откаже од издршката за во иднина. Значи, кога досудувањето на издршката на брачниот другар е условено со постоење на барање за издршка, странката може и да се откаже од таквото барање и подоцна, т.е. откако издршката ќе ѝ биде досудена, бидејќи од та-

квото барање таа можела да се откаже уште во текот на постапката. Имено, ако странката односно брачниот другар такво барање за издршка не постави во текот на бракоразводниот спор, или ќе постави, па ќе се откаже во текот на самата постапка, судот не е овластен на таквиот брачен другар да му досудува издршка по службена должност, и ако види дека се исполнети условите од чл. 67 од ОЗБ. Кога е тоа така, не е логично да се прими дека таквиот брачен другар не би можел да се откаже од веќе досудената му издршка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 3/71 од 19. III. 1971 година).

6. Со правосилноста на пресудата, со која е разведен бракот, престанува важноста на пресудата на општинскиот суд со која на едниот брачен другар му била досудена издршка на товар на другиот брачен другар, согласно чл. 11 од ОЗБ, затоа што пресудата на општинскиот суд има привремен карактер и по разводот на бракот не може да се бара измена на пресудата на општинскиот суд. При разводот на бракот конечно се решава за правото на издршка на необезбедениот брачен другар.

Од образложението:

„По разводот тужителот побарал да се измени пресудата на општинскиот суд во К.П., со која на тужената ѝ била досудена месечна издршка од по 80 динари, и да престане обврската на тужителот за давање издршка со денот на правосилноста на пресудата со која е разведен бракот, затоа што странките повеќе не се во брак.

Од причините на барањето, пак, произлегува дека и по правосилноста на пресудата за разводот на бракот, пресудата за досудената издршка пред разводот на бракот има правна сила, и дека првостепениот суд смета дека пресудата донесена за издршка на брачниот другар по чл. 11 од ОЗБ може да се менува, со оглед на изменетите прилики на странките.

Горното становиште е погрешно. Пресудата за издршка на брачен другар, донесена по чл. 11 од ОЗБ, има правна сила до разводот на бракот на странките. Од денот на правосилноста на пресудата за разводот на бракот престанува, по силата на законот, важноста на пресудата за досудената издршка по чл. 11 од ОЗБ, затоа што таа одлука е од привремен карактер, и важи само до разводот на бракот. Ова затоа што одредбата на чл. 11 од ОЗБ ги регулира обврските за издршка меѓу брачните другари додека трае бракот. Со престанокот на бракот, престанува важноста на таквата одлука. Меѓутоа, кога ќе се разведе бракот, заемните права и обврски на бившите брачни другари за издржување се регулирани со чл. 67 од ОЗБ, кадешто е предвидена обврската на судот, кога го разведува бракот, и тоа само ако има поставено барање, да одлучи и за издржувањето на необезбедениот брачен

другар. Единствено од оправдани причини, непосредно по разводот на бракот, необезбедениот брачен другар може да бара издршка од другиот брачен другар и тоа ако во времето на разводот постоеле услови за досудување на таква издршка“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Гзз бр. 66/70).

7. Кога бракот се разведе по вина на двете странки не може да се бара издршка.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно го применил чл. 70 од ОЗБ, кога нашол дека обете странки се виновни за разводот на бракот, па во таков случај не се на лице условите за досудување на издршка на виновната странка, во конкретниот случај на тужената, бидејќи според цитираниот пропис, покрај другите услови кои не се спорни, се бара странката, која бара издршка, да не е виновна за разводот на бракот. При положба дека првостепениот суд нашол дека и тужената е виновна за разводот на бракот, независно од тоа што таа е необезбедена и е без средства за живот, а таа немала право на издршка, па затоа нејзиното барање за издршка следуваше да биде одбиено“.

(Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 392/64 од 15. VI. 1964 година).

8. Наследниците на тужениот во бракоразводниот спор не стапуваат на местото на умрениот тужен брачен другар и тие не можат да бидат странка во спорот — да ја продолжат постапката наместо умрениот, во смисла на чл. 204 од ЗПП, затоа што за брачните спорови имаме посебна постапка — чл. 68 од Основниот закон за бракот, според која одредба такво право е предвидено само за наследниците на тужителот, а не и за наследниците на тужениот.

Од образложението:

„Согласно чл. 367, во врска со чл. 337 од ЗПП, жалба против пресудата, односно решението донесено во прв степен, можат да изјават само странките.

Навистина, во смисла на чл. 201, точка 1 од ЗПП, кога странката ќе умре, а нема полномошник во тој спор, постапката се прекинува, а потоа продолжува кога ќе ја преземе наследникот или другите лица предвидени во чл. 204 од ЗПП. Меѓутоа, во случајов не доаѓа до примена на овој законски пропис, бидејќи постои специјална одредба предвидена во чл. 68 од ОЗБ, според која

во споровите за разводи на брак само наследниците на тужителот можат да ја продолжат веќе започнатата постапка, со цел да ја докажат основаноста на тужбата. Вакво право не им е дадено на наследниците на тужената страна. Бидејќи во случајов во текот на постапката за разводот на бракот е умрена тужената страна, нејзините наследници не се овластени да ја продолжат постапката, односно во случајов да поднесат правен лек против решението за запирање на постапката за разводот на бракот.

Впрочем, во случајов бракот меѓу странките престанал на еден од начините предвидени во чл. 52 од ОЗБ, односно со смртта на еден од брачните другари, така што нема ни потреба од донесување на пресуда за развод на бракот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 172/69 од 8. IX. 1969 година).

9. Во спорот за развод на брак не може да се решава и прашањето за станарското право на брачните другари, освен ако не се работи за привремена мерка (чл. 405 од ЗПП), бидејќи овие два вида барања не се решаваат во ист вид на постапка — чл. 176, ст. 1 од ЗПП.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешил кога во бракоразводниот спор одлучувал и за станбеното прашање на тужената. Во тужбата со која се покренува бракоразводен спор може да се постави само барање за чување, воспитување и издржување на децата, за издржување на необезбедениот брачен другар, додека други барања, како што е и ова барање на тужената за решавањето на станбеното прашање, не можат да се спојат со барањата во брачните спорови, бидејќи за овие другиве е предвиден друг вид постапка — чл. 176, ст. 1 од ЗПП, поради што судот направил битна повреда на одредбите на процесната постапка — чл. 343, ст. 1 од ЗПП. Навистина, согласно чл. 405 од ЗПП судот во текот на постапката во брачните спорови може со решение да одреди привремена мерка за сместување на децата и брачниот другар, но не и да донесува конечна одлука за станарското право, како што одлучил првостепениот суд. Затоа, во тој дел пресудата следуваше да се укине и предметот да се врати на првостепениот суд, при што првостепениот суд требаше да има предвид дека согласно чл. 19 од новелираниот Закон за станбените односи, станбеното прашање на поранешните брачни другари го решава општинскиот суд во вонпроцесна постапка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 537/66 од 24. VIII. 1966 година).

10. Децата родени во раскината брачна заедница кадешто бракот не престанал во смисла на чл. 55 од ОЗБ, се сметаат за брачни согласно чл. 22 од ОЗОРД, додека не се докаже спротивното на начин предвиден во чл. 28, 29 и 30 од ОЗОРД.

Децата можат да бараат со тужба да се утврди дека нивен биолошки татко е друго лице, а не брачниот другар на нивната мајка, откако претходно го оспориле татковството спрема него или, пак, можат истовремено да ги водат двата спора.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно го применил материјалното право. Во случајов не е спорно дека мајката на малолетните тужители С. и Љ. се наоѓа во законски брак со М. Д., со кого до денеска бракот не е разведен, иако заедницата на животот ја раскинале уште во 1953 година.

При ваква неспорна фактичка положба, без оглед на тоа дали мајката на малолетните тужителки во времето на критичниот период на нивниот зачеток воопшто не живеела со својот брачен другар, овој, по силата на Законот — чл. 22 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата, се смета како нивен татко сè додека не се докаже спротивното на начин предвиден во чл. 28, 29 и 30 од ЗОРД.

Доколку малолетните тужителки сметаат дека тужениот е нивен природен татко, претходно треба да го оспорат татковството спрема брачниот другар на нивната мајка, а потоа да заведат спор против тужениот, или можат двата спора да ги водат истовремено“.

(Врховен суд на Македонија, Гж. бр. 26/64 од 19. III. 1964 година).

11. Во спорот за утврдување на татковство потребно е, во зависност од случајот, да се изведе и доказот за антрополошки преглед.

Од образложението:

„Стои жалбениот навод за непотполно утврдена фактичка положба, на што укажува новопредложениот доказ во жалбата за антрополошки преглед (чл. 344, ст. 2 од ЗПП).

Изведувањето на овој доказ, според мислењето на Врховниот суд, се налага со оглед на фактот дека утврдувањето на татковството се бара дури по седум години од раѓањето на малолетниот тужител, така што би се отстранило секое сомнение по однос на тужениот, па е потребно да се спроведе и овој антрополошки преглед, кој има значење на вештачење. Преку ова вештачење ќе се утврди дали постојат телесни знаци (особини) кај малолетниот тужител и тужениот, за кој се тврди дека му е татко, и тоа такви знаци за кои науката, со стручно судско-медицинско истражува-

ње на наследно-биолошките симптоми на сличноста, веќе утврдила дека се пренесува сличноста од предокот на потомокот по пат на наследство.

Поради ова, резултатот на доказната постапка пред првостепениот суд е таков што засега се појавува оправдано сомнение во вистинитоста на фактите врз кои е заснована првостепената пресуда, па не може со сигурност да се заклучува дека тужениот е биолошки татко на малолетниот тужител.

Од изложеното, а заради правилно одлучување по оваа работа, следуваше обжалената пресуда да се укине и предметот да се врати на првостепениот суд на повторно судење — член 358 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Гж. бр. 661/72 од 25. IX. 1972 година).

12. Продолжување на рокот за оспорување на татковството на дете родено во бракот може да бара само лицето кое е заведено во матичната книга на родените како татко на детето, но не и мајката.

Од образложението:

„Согласно одредбата на член 14 од Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“ број 5/73 од 12. II. 1973 година), по истекот на рокот за поднесување на тужба за оспорување на татковство, сопругот може да бара да се продолжи рокот за оспорување на татковството ако открие несомнени докази дека не е татко на роденото дете од неговата сопруга.

Во случајов правосилната пресуда на окружниот суд може да послужи како таков доказ, за да може врз основа на неа да се бара продолжување на рокот за оспорување на татковството, но такво право го има само сопругот на мајката која го родила детето, а не и мајката на таквото дете. Тоа произлегува и од одредбата на член 13 од истиот закон, а на која одредба се повикува и чл. 14. Имено, во член 13 се говори за правото на сопругот да може да го оспорува татковството на детето што го родила неговата жена во бракот. Според тоа, во случајов следува да се одбие барањето на мајката за продолжување на рокот за оспорување на татковството на детето родено во бракот, затоа што барањето го поднела мајката на детето, а не таткото, кој е единствено овластен да бара такво одобрување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 18/74 од 27. VI. 1974 година).

13. Мајката на вонбрачното дете нема право на надоместок за сторените трошоци за издржување на вонбрачното дете за изминато време, во смисла на чл. 40 од Основниот закон за односите на родителите и децата, зашто такво право има само лицето кое не било должно да го издржува детето, спрема оној кој бил должен да го издржува.

Од образложението:

„Според одредбата на чл. 1 и 32 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата, родителите се должни да ги издржуваат своите деца. А според одредбата на чл. 40 од споменатиот закон, оној кој сторил трошоци за издржување на некое лице може со тужба да бара надоместок на тие трошоци од лицето кое било должно да го издржува, доколку сторените трошоци биле нужни.

Бидејќи не е спорно дека тужителката Г. е родена мајка на малолетниот С., таа нема право, и според мислењето на Врховниот суд да бара надоместок за сторените трошоци од неа за издршка на синот, бидејќи и таа, како мајка, била должна и е должна да придонесува за издршката на заедничкото дете, кое го родила вонбрачно со тужениот Б.

Следователно, првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога нашол дека тужбеното барање на тужителката е неосновано и како такво го одбил, поради што и следуваше нејзината жалба да се одбие како неоснована — чл. 356 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 371/72 од 21. VI. 1972 година).

14. Во спорот за оспорување на татковство детето и мајката се во неделиво сопроцесништво и со тужбата мораат да бидат опфатени и мајката и детето.

По тужбата на таткото за оспорување на татковство, детето во спорот не може да биде застапувано од мајката, затоа што интересите можат да им бидат спротивни. Детето го застапува старател за определен случај.

Од образложението:

„Од жалбата и уводот на обжалената пресуда се констатира дека како тужена страна во спорот фигурира само малолетниот Н., застапуван од неговата мајка М. Меѓутоа, во диспозитивот на пресудата за споменатата М. се наведува дека е тужена страна. Судот е должен во спорот точно да утврди кои се странките, а не како што е во случајов. Во споровите за оспорување на татковство кога го оспорува татковството мажот на мајката на детето (чл. 28, во врска со чл. 22 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата) со тужбата за оспорување на татковството

тужителот е должен, како тужена страна, да ја опфати, покрај детето, и неговата мајка, затоа што се работи за неделиво сопственост.

Независно од горното, кога татковството го оспорува мајката или мажот на мајката на туженото дете, кое нема процесна способност (чл. 72 од ЗПП), тогаш малолетниот тужен во спорот го застапува специјално за тоа определен старател, како старател за посебен случај (чл. 47 од Основниот закон за старателство). Во овој спор, дури и под претпоставка како тужена страна да фигурира, покрај малолетното дете и неговата мајка, при положба таа да не може да биде негов законски застапник, со оглед на карактерот на спорот и можноста од несовпаѓање на интересите, судот бил должен на малолетниот тужен, кој нема процесна способност, да му определи старател за посебен случај, согласно чл. 47 од Основниот закон за старателство. Бидејќи тоа не е сторено, значи дека малолетниот тужен — Н. во овој спор не бил правилно застапуван, поради кое следуваше првостепената пресуда да се укине, согласно чл. 357 од ЗПП и предметот да му се врати на првостепениот суд за отстранување на погореспоменатиот недостаток.

Кога со тужбата не се опфатени како тужени сите лица што треба да бидат опфатени, или пак, странките во спорот не се правилно застапувани, судот е должен, согласно чл. 98 од ЗПП, подносителите да ги поучи и да им помогне да ги исправат овие недостатоци. Тужбата која е дополнета и поднесена во судот во рокот што ќе го определи, се смета дека е уредно поднесена оној ден кога била за првпат поднесена. Според тој ден, во таквите случаи, судот цени дали е тужбата поднесена во рокот предвиден во чл. 28 и член 29 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 42/68 од 5. II. 1968 година).

15. Малолетната вонбрачна мајка нема процесна способност како законска застапничка да го води спорот за утврдување на татковството на вонбрачното дете. Процесната способност се стекнува со полнолетството и со стапувањето во брак.

Од образложението:

„Испитувајќи ја обжалената пресуда по повод жалбите на двете странки, а внимавајќи по службена должност на битните повреди на одредбите на процесната постапка, во смисла на чл. 353, ст. 2 од ЗПП, Врховниот суд наоѓа дека пресудата следува да се укине по службена должност, поради битна повреда на одредбата на процесната постапка од чл. 343, ст. 2 т. 8 од споменатиот закон.

Оваа повреда на процесната постапка постои, бидејќи малолетната тужителка, како процесно неспособна странка, во оваа постапка не е правилно застапувана. Ова затоа што и нејзината законска застапничка-мајката Костадинка е малолетна и како таква и таа е процесно неспособна странка, па како таква не може ни да се јави како застапничка на својата малолетна ќерка-тужителката — чл. 72, ст. 2 од ЗПП. Согласно одредбата на чл. 73, ст. 1 од истиот закон, малолетното лице го застапува во спор неговиот законски застапник, доколку и тој има процесна способност, а ако нема, тогаш го застапува специјално за тоа определен старател, како старател за посебен случај — чл. 49 од Основниот закон за старателство. Ваквиот старател, согласно одредбата на чл. 25 од Основниот закон за односите помеѓу родителите и децата, ќе го застапува процесно неспособниот малолетник како тужител и во спор за утврдување на татковството, ако мајката е умрена или е процесно неспособна, каков што е и овде случајот. Бидејќи пак, постапката е водена и довршена со законскиот застапник на мајката-малолетната С. т.е. со таткото, кој немал посебно одобрение од старателскиот орган да ја застапува и малолетната тужителка С., првостепениот суд ја извршил цитираната повреда на одредбата од чл. 343, ст. 2, т. 8 од ЗПП, поради што следува по службена должност да се укине обжалената пресуда, зашто, согласно одредбата на чл. 75 од ЗПП, судот е должен во текот на целата постапка по службена должност да внимава дали малолетната странка е правилно застапувана. Затоа ќе треба претходно да се отстрани оваа неуредност односно да се побара од старателскиот орган и на малолетната тужителка да ѝ определи старател, па откако ќе биде поставен старател и тој тужбата ќе ја прифати постапката ќе може да продолжи“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 641/67 од 9. I. 1968 година).

16. Барањето за утврдување на татковството е лично право и како такво не преминува на наследниците. Поради тоа, мајката на детето ни во свое име не може да го продолжи спорот за утврдување на татковството, ако детето во текот на постапката умрело.

Од образложението:

„Согласно одредбата на чл. 201, ст. 1 од ЗПП-смртта на странката има за последица прекин на постапката. Постапката не се прекинува ако странката има полномошник во спорот, ако тој е адвокат. Меѓутоа, ова правило на процесното право — дека постапката и по смртта на странката продолжува со полномошник, претпоставува постоење на некој субјект, на кого со смртта на странката преминува правото односно барањето кое е предмет на тужбата во тој спор, што овде не е случај. Барањето за утврдување на татковство на дете родено вон брак е лично право,

со кое се утврдува личниот статус на детето, па како такво право не преминува на наследниците. Оттука може да се заклучи дека со смртта на детето станува беспредметен спорот за утврдување на татковството. Затоа, по смртта на детето не може да се продолжи спорот од страна на неговата законска застапница — мајката ниту може со пресуда да се изрече утврдување на татковство на вонбрачно дете, кое умрело пред или по текот на постапката. Следователно, првостепениот суд правилно постапил што со обжалената пресуда не го утврдил татковството на малолетниот тужител, кој умрел во текот на постапката“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 11/65 од 18. II. 1965 година.

17. Услов за важноста на тестаментот, предвиден во одредбата на член 69 од Законот за наследување, е оставителот него своерачно да го потпише во присуство на двајца сведоци, изјавувајќи пред нив дека е тоа негов тестамент.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„Со нападнатата пресуда на општинскиот суд, која е потврдена со нападнатата пресуда на окружниот суд, уважено е тужбеното барање на тужителите, па е утврдено дека тестаментот на покојниот Ј. Т. составен на ден 24. II. 1968 година, не произведува правно дејство.

Против овие пресуди Републичкото јавно обвинителство поднесе барање за заштита на законитоста, наоѓајќи дека со нив е повредена одредбата на чл. 69 од ЗН на штета на тужените, па предлага тие да се преправат, така што тужбеното барање на тужителите да се одбие како неосновано.

По оцената на наводите во барањето за заштита на законитоста и по оцената на нападнатите пресуди, во смисла на одредбата на чл. 354 од ЗПП, Врховниот суд наоѓа дека барањето е неосновано.

И според мислењето на Врховниот суд услов за важноста на тестаментот, предвиден во одредбата на чл. 69 од ЗН, е таа исправа, која некое друго лице му ја составило на оставителот, тој своерачно да ја потпише во присуство на двајца сведоци, изјавувајќи пред нив дека е тоа негов тестамент.

Функцијата на сведоците при составувањето на овој тестамент, според одредбата на чл. 69 од ЗН, значи, се состои само во потврдување на фактот за своерачното потпишување на тестаментот од страна на тестаторот и за потврдата дека неговата изјава пред нив при потпишувањето — дека тоа потпишано писмено е негов тестамент. Според тоа, присуството на сведоците не се однесува на самата содржина, туку само на автентичноста на потписот и на изјавата на оставителот — дека тоа писмено е негов тестамент.

Следствено, бидејќи оспорениот тестамент не бил потпишан од тестаторот во присуство на сведоци, правилно нашле пониските судови дека тој тестамент не е валиден, односно дека не може да произведе правни последици на писмен тестамент пред сведоци, во смисла на одредбата на чл. 69 од ЗН, сега во смисла на одредбата на чл. 67 од Законот за наследување (републичкиот).

Од сите овие причини, а врз основа на чл. 395 од ЗПП, следуваше барањето за заштита на законитоста да се одбие како неосновано.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. 3/74).

18. Усно склучениот договор за доживотна издршка пред влегувањето во сила на Законот за наследување, може да се раскине по влегувањето во сила на овој закон само на начин предвиден во чл. 125 од Законот за наследување.

Од образложението:

„Договорот за доживотна издршка е склучен меѓу странките во усна форма во 1946 година. Склучувањето на договор во таква форма во 1946 година е во правна важност и денес. Меѓутоа, кога таквиот договор се склучува и раскинува денес, при постоење на законски прописи — Закон за наследување, постои со закон пропишана форма. Имено, согласно чл. 125, ст. 1 од Законот за наследување, договорните странки можат спогодбено да го раскинат договорот за доживотна издршка и по почнувањето на издржувањето. Согласно ст. 2 од истиот член, доколку односите меѓу договарачите, кои живеат заедно, толку се нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив, секоја странка може од судот да бара раскинување на договорот. Согласно, пак, ст. 4 од истиот член, дури по раскинувањето на договорот за доживотна издршка, секоја странка може да бара надоместок кој ѝ припаѓа според општите правила на имотното право.

Значи, тужената може да бара надоместок само кога претходно ќе се раскине договорот во форма одредена со закон а не како што таа постапила — со еднострано напуштање на заедницата. Ако тужената сметала дека навистина натамошниот заеднички живот со тужителот е невозможен, а договорот не се раскине по согласност, со тужба преку суд може да бара раскинување на договорот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 428/64 од 24. XII. 1964 година).

19. По тестаментот со раскинлив услов, тестаменталниот наследник го стекнува наследството во моментот на смртта на тестаторот, но го губи него ако настапи раскинливиот услов.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога го уважил барањето на тужителот и утврдил дека тој има право на сопственост на спорниот имот. Ова од причина што во случајов тужениот навистина го наследил покојниот, како тестаментален наследник, но под раскинливи услови, односно доколку се врати тужителот од Романија, тој да го наследи спорниот имот, како оставина на неговиот татко. Во ваков случај, кога наследникот е поставен под резолутивен (раскинлив) услов тестаменталниот наследник го стекнува наследството во моментот на смртта на оставителот, но ова наследство тој го губи ако настапи раскинливиот услов. Во таков случај, кога ќе се оствари раскинливиот услов, наследството преминува врз законските наследници, доколку оставителот за тој случај не одреди нешто друго. Во конкретниов случај, навистина тужениот во моментот на смртта на покојниот станал тестаментален наследник на горниот имот. Меѓутоа, кога тужителот се вратил од Романија, остварен е раскинливиот услов наведен во тестаментот на покојниот и оттогаш наследството преминува на тужителот, не само како законски наследник на покојниот, туку и затоа што таква била волјата на оставителот, наведена во неговиот тестамент“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 137/70 од 2. IV. 1970 година).

20. Правото на нужен дел е лично право и тоа не се наследува, а со смртта на нужниот наследник се гаси, па затоа наследниците на нужниот наследник не можат да го остваруваат тоа право по смртта на нужниот наследник — чл. 30 од Законот за наследувањето.

Од образложението:

„Жалителот смета дека обжалената пресуда нема причини, затоа што првостепениот суд не се повикал на пропис врз основа на кој се сметало, како лично право, правото на побивање на тестаментот поради накрнет нужен дел. Меѓутоа, овој жалбен навод за битна повреда на одредбите од ЗПП, и тоа на чл. 342, ст. 1, т. 1 не стои. Таква повреда првостепениот суд не направил, затоа што во своите причини навел дека во чл. 30 од Законот за наследување била предвидена како нужен наследник мајката на тестаторот, но бидејќи таа умрела истиот месец по смртта на тестаторот, а во тоа време оставината на тестаторот не била расправена, и мајката не побарала редукција на тестаментот, за тоа нејзиното право згаснало и не може да се наследи како лично право. Што се,

пак, лични права, тоа не го регулира Законот за наследување, тука правните правила на Граѓанското право, и на нив судот не се повикува со ознака на параграфот, туку само со повик на правните правила. Првостепениот суд јасно рекол дека е тоа лично право и со смртта на мајката на тестаторот се угасило и не преминало на тужителот како син на мајката на тестаторот. Според правните правила на граѓанското право, правата кои се сврзани за личност, заедно со неа исчезнуваат. Дека е лично право на мајката на тестаторот, произлегува од самата смисла на тоа право, а имено, од неа зависело дали ќе бара редукација на тестаментот или не и тоа само во одредениот рок во Законот — чл. 56 од ЗН и тој рок за тужба изнесува три години од прогласувањето на тестаментот. Дека се работи за лично право произлегува и од одредбата на чл. 30 од ЗН, на која се повикува првостепениот суд, каде што точно се означени лицата кои се нужни наследници, без да се каже — и нивните потомци, што би морал Законот да го каже, ако тоа право на тужба на нужен дел можело да се наследува, како што законот го прави во сите други случаи, кога едно право преминува на наследниците на оној на кого во моментот на смртта на оставителот би му припаднало“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 498/71 од 26. X. 1971 година).

21. Договорот за доживотно издржување склучен од лице кое се наоѓа непосредно пред смрт, не произведува правно дејство.

Од образложението:

„Првостепениот суд го одбил тужбеното барање, бидејќи заклучил дека договорот за доживотно издржување е составен во пропишана форма и заверен од судот, и дека тужениот го гледал и го издржувал покојниот С. и пред склучувањето на договорот, па иако договорот бил склучен само на еден ден пред смртта на споменатиот С., како примател на издршката, бил правно ирелевантен. Ова правно становиште го прифатил и второстепениот суд, поради што со својата пресуда ја потврдил првостепената пресуда.

Меѓутоа, ваквото правно становиште, според мислењето на Врховниот суд, не е основано.

Битната карактеристика на договорот за доживотно издржување се состои во тоа што е тој договор со надоместок, бидејќи со тој договор еден договорач се обврзува да го издржува доживотно другиот договорач, или некое трето лице, а другиот договорач изјавува дека имотот му го отстапува во сопственост, како надоместок за издршката, со тоа што предавањето на имотот се одлага до смртта на примателот на издржувањето. Во толкувањето на волјата на договорните странки, во правната оценка на договорот како израз на нивната волја, во смисла на одредбата на член 122 од Законот за наследување, претпоставка е дека странките ја имале предвид стварната обврска за издржување за кое се отстапува имотот.

Според тоа, како што е утврдено, покојниот С., како примател на издршката, бил болен и поради тоа на 30. VII. 1965 година во неговиот дом, во село Гиновци, бил склучен и потпишан договорот за доживотно издржување меѓу него и тужениот С., како давател на издршката, а примателот умрел наредниот ден, тогаш јасно и сигурно може да се заклучи дека тужениот практично не ја имал предвид и не ја зел врз себе стварната обврска за издржување на С. Тоа, пак, значи дека договорот за доживотно издржување не ни започнал да се реализира, бидејќи неговата цел била обезбедување на издршка на примателот на издршката, сега покојниот С., за во иднина. Затоа, според мислењето на Врховниот суд, тој договор не може ни да произведе правно дејство како договор за доживотно издржување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 91/72 од 4. XII. 1972 година).

22. Кога тестваторот својата куќа ја оставил во наследство на еден од наследниците, а на брачната другарка само право на живеење до нејзината смрт, одредбата на тестаментот за правото на живеење на брачната другарка на тестваторот претставува легат. Таа со тоа не станала наследник, туку само легатор.

Од образложението:

„Пок. Н. Т., маж на тужителката, за време на својот живот составил тестамент, со кој спорната куќа им ја оставил во наследство на своите внуци В. и Д. Со истиот тестамент во корист на тужителката било установено право до крајот на својот живот да живее во спорната куќа.

Според наоѓањето на овој суд, воспоставувањето право на тужителката на живеење во спорната куќа не претставува право на таканаречено „вдовичко уживање“, каков што правен институт нашиот Закон за наследување не познава. Напротив, признавањето на такво право претставува легат во нејзина корист, врз основа на кој таа, како легатор, не станала и не можела да стане наследник на пок. Н. — чл. 9, став 1 и 2 од Законот за наследување. Од друга страна, бидејќи тужителката учествувала во оставинската постапка, донесеното оставинско решение, кое е правосилно, ја обврзува и неа, што треба да се сфати дека сега нема право повторно да бара признавање на правото на сопственост на спорната куќа, која била предмет на расправање во оставинската постапка — чл. 231 од Законот за наследување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 300/72 од 6. VII. 1972 година).

23. Состанарот, согласно став 6 на член 129 од Законот за станбените односи, е овластен со тужба да бара испразнување на станбените простории од општинскиот суд кога во станбените простории бесправно се уселил давателот на станот на користење.

Од образложението:

„Општинскиот суд со својата пресуда го уважил тужбеното барање на тужителката Н. Б., па на тужениот Б. И. му наложил да ги испразни станбените простории, во кои бесправно се уселил и да и ги предаде во владение на тужителката во рок од 15 дена, под страв на присилно извршување. Тужениот е задолжен на тужителката, во истиот рок, да ѝ плати 2.450 стари динари на име процесни трошоци.

По жалба на тужениот, окружниот суд со својата пресуда ја преправил обжалената пресуда, така што тужбеното барање на тужителот го одбил како неосновано — поради немање на активна легитимација.

Против второстепената пресуда на окружниот суд, републичкиот јавен обвинител на Македонија изјавил барање за заштита на законитоста, предлагајќи пресудата да се укине и предметот да му се врати на второстепениот суд на повторно разгледување и одлучување.

Тужениот, во одговорот на барањето за заштита на законитоста, ги побива наводите во барањето како неосновани и предлага тоа да се одбие.

По оцената на наводите во барањето за заштита на законитоста на републичкиот јавен обвинител и на наводите во одговорот на барањето, Врховниот суд најде дека барањето е основано.

Погрешно е правното становиште на второстепениот суд дека тужителката не е активно легитимирана за водење на овој спор. Правото на состанарот да се прошири во испразнетиот состанарски станбен простор е законско право на состанарот, кое тој може да го врши без одобрение на станбениот орган — член 184, став 2 од Законот за станбените односи. Ова негово право е ограничено единствено со законското право на конкурирање за станот на другите станари и дури во случај ако состанарите не се согласат за распределбата на испразнетите состанарски простории, во смисла на став 3 од погоре цитираната законска одредба, дури тогаш доаѓа до интервенција на станбениот орган на општинското собрание, кој донесува решение на кого од состанарите ќе му се доделат испразнетите простории. И, следователно, кога на состанарот му припаѓа законското право да се усели, кога останал сам во испразнетите станбени простории без прашање и одобрение од станбениот орган, тогаш не може ни да му се одземе правото да бара иселување на такво лице, кое неовластено се уселило во испразнетите состанарски простории, со тужба до судот, а во смисла на член 129, став 6 од споменатиот закон.

Овде, во конкретниов случај, се работи за законска заштита на правото против неправото. Тужениот, како сопственик на станот, во кој тужителката има стечено станарско односно состанарско право, користејќи го моментот кога тужителката била отсутна,

се уселил во испразнетите состанарски простории и на тој начин ѝ го повредил законското право на проширување. И кога би се прифатило становиштето на второстепениот суд — дека според цитираната погоре законска одредба тужителката не е овластена да бара судска заштита, а дека тоа право го има само давателот на станот на користење, би дошле во таква ситуација што правото на состанарот на проширување би се изиграло, бидејќи во случајов давателот на станот на користење е самиот туженик и токму тој лично бесправно се уселил во испразнетиот состанарски дел од станот што, без секакво сомневање, не е целта на законот.

Затоа, според мислењето на Врховниот суд, независно од тоа дали тужителката, како состанарка, го користи правото да бара иселување на тужениот преку станбениот орган по член 129, став 1 од Законот за станбените односи, таа може и има право да бара негово иселување и со тужба преку суд, бидејќи нејзиното право на проширување како состанарка, извира од самиот закон и содржи овластување да бара иселување на тужениот, кој како сопственик на станот бесправно се уселил во испразнетите состанарски простории. Следователно, тужителката има активна легитимација за водење на овој спор за испразнување односно за иселување на тужениот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 16/66 од 29. VI. 1966 година).

24. Кога работникот при добивањето на стан од работната организација ѝ го отстапил на неа својот дотогашен стан, при отказ на станот добиен од работната организација поради престанок на работниот однос, работната организација е должна на работникот да му обезбеди стан соодветен на станот што работникот го внел во станбениот фонд на работната организација, а не само нужно сместување.

Од образложението:

„Од самиот договор за доделување на спорниот стан на користење на тужениот од 19. XI. 1959 година, кој е изведен како доказ, јасно се гледа дека тужениот, при добивањето на спорниот стан, на тужителот му го отстапил дотогашниот свој стан, така што странките уште тогаш се договориле во случај на откажување користењето на спорниот стан по вина на тужениот, тужителот треба да му обезбеди на тужениот „онаков стан каков што тој му отстапил“.

При ваквиот договор на странките, погрешно е мислењето на пониските судови дека на тужениот треба да му се обезбеди само нужно сместување, согласно чл. 63, ст. 3 од ЗСО, туку треба да му се обезбеди онаков стан каков што бил станот на тужениот, согласно одредбата на чл. 69, ст. 2 од ТСО. Оваа одредба од став 2, пак, треба да се сфати така, дека судот не може да донесе пресуда со која се уважува тужбеното барање, доколку во текот на

спорот не е утврдено дека на носителот на станарското право му е обезбеден друг соодветен стан, во конкретниот случај таков стан, кој е соодветен на станот што тужениот му го отстапил на тужителот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 56/68 од 28. X. 1968 година).

25. Општинскиот суд во вонпроцесна постапка решава кој останува единствен носител на станарското право од брачните другари по разводот на бракот, само ако меѓу нив нема спогодба во таа смисла.

Од образложението:

„Според чл. 19 од Законот за станбените односи, ако во случај на развод на брак поранешните брачни другари, кои се заеднички носители на станарското право, не се спогодат кој од нив ќе остане носител на станарското право, по барање на еден од нив во вонпроцесната постапка решава општинскиот суд на чие подрачје се наоѓа станот. Според тоа, врз основа на споменатиот законски пропис, општинскиот суд решава во вонпроцесната постапка по барање на еден од поранешните брачни другари само ако тие не постигнале спогодба кој од нив ќе остане носител на станарското право. Со евентуалното постигање на спогодба, исклучена е можноста за тоа повторно да одлучува судот во вонпроцесна постапка.

Бидејќи во случајов меѓу странките токму тоа е спорно, зашто противникот тврди дека е постигната спогодба во смисла на чл. 19 од Законот за станбените односи, за потврда на која околност предлага и писмени докази, а предлагачката оспорува дека била постигната таква спогодба, за тоа судот бил должен прво да испита и утврди дали погореспомнатата спогодба меѓу странките е склучена или не, па во зависност од тоа да одлучи по предлогот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 62/69 од 3. XI. 1969 година.)

26. Носителот на станарското право не може да му даде отказ на корисникот на станот — Керката, поради нарушените односи во смисла на одредбата на чл. 24, ст. 2 од Законот за станбените односи, ако за таа нарушеност е исклучиво виновен носителот на станарското право.

Од образложението:

„Второстепениот суд ја уважил жалбата на тужителката и обжалената пресуда на Општинскиот суд ја преправил така што тужбеното барање го уважил и тужената ја задолжил да го ис-

празни спорниот стан, бидејќи нашол дека во случајот е утврдено оти постои нарушеност во односите на странките, и дека е ирелевантно која од странките придонела да се создаде таква неподнослива атмосфера.

Ваквото правно мислење на окружниот суд е погрешно.

Спрема мислењето на Врховниот суд, според одредбата на чл. 24, ст. 2 од Законот за станбените односи, носителот на станарското право може да го откаже натамошното користење на станот на секој член од своето домаќинство, освен на брачниот другар и на своите малолетни деца, само ако постојат оправдани причини, т.е. само во случај ако корисникот на станот со своето поведење дал повод за нарушување на односите. Во спротивен случај, ако носителот на станарското право би можел да го откаже натамошното користење на станот на полнолетниот член од неговото домаќинство и кога односите меѓу нив се нарушат по вина на носителот на станарското право, би дошло до злоупотреба на правото за откажување на натамошното користење на станот од членот на неговото домаќинство, зашто овој — носителот на станарското право — би можел секогаш да создаде таква ситуација, во која односите стварно би се нарушиле.

Па бидејќи првостепениот суд правилно утврдил дека до нарушувањето на односите меѓу тужителката и тужената, кои се мајка и ќерка, дошло по исклучива вина на тужителката, следува да се уважи барањето за заштита на законитоста, нападнатата пресуда на окружниот суд да се преправи, така што жалбата на тужителката да се одбие како неоснована, а обжалената пресуда на општинскиот суд да се потврди како правилна и на закон основана“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 31/69 од 3. VII. 1969 година).

27. За отказ на договорот за користење на стан поради неплаќање на станарината три месеци едноподруго, или подолго време, важи принципот на барање на станарината. Значи, ако не била станарината побарана, не може да се бара отказ на договорот за користење на стан.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно го применил чл. 58, ст. 1, т. 3 од Законот за станбените односи, кога нашол дека се исполнети условите за отказ на договорот за користење на стан, поради неплаќање на станарината.

Точно е утврдено од страна на првостепениот суд дека тужениот одреден временски период не му ја плаќал станарината на тужителот, но самата оваа околност не е доволен услов за примена на чл. 58, ст. 1, т. 3 од Законот за станбените односи, како што тоа погрешно сметаат пониските судови во нападнатите одлуки.

Пред сè, тужениот уште на расправата приговорал дека тужителот не само што не му барал станарина, туку и одбивал да ја прими. Впрочем, и тужителот при изведувањето на доказот, со распит на странките на рочиштето од 30. XI. 1968 година изјавил дека имало случаи кога не сакал да ја прими станарината од тужениот бидејќи не се согласувал со висината на станарината.

Погрешно е правното становиште на пониските судови дека не било битно тоа што станарината не била барана, туку дека било битно дали тужениот ја плаќа станарината или не.

За да може наемодателот да го откаже договорот за користење на стан, согласно чл. 58 ст. 1, т. 3 од Законот за станбените односи, потребно е тој да ја барал станарината, а наемателот неосновано да одбил да ја плати. Ако наемодателот станарината не ја барал, тогаш по овој основ не може да се откаже договорот за користење на стан, без оглед на тоа за колку време наемателот не ја платил станарината и зошто тоа не го сторил.

Бидејќи пониските судови при донесувањето на нападнатите одлуки не го имале предвид правилото дека станарината е барателна, затоа првостепениот суд не ги испитувал и не го утврдувал постоењето на околностите кои се битни за правилно одлучување во спорот, па според тоа и за правилна примена на материјалното право, поради кое беше потребно барањето за заштита на законитоста да се уважи и предметот да се врати на повторно разгледување и одлучување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 35/70 од 7. IX. 1970 година).

28. Како членови на семејно домаќинство, во смисла на чл. 20 од Законот за станбените односи, се сметаат и браќата и сестрите кои живееле заедно со носителот на станарското право, а не само членовите на потесното семејство. И тие имаат право трајно и непречено да го користат станот по неговото напуштање од носителот на станарското право поради склучување на брак.

Од образложението:

„Пониските судови го уважиле тужбеното барање и ја задолжиле тужената да го испразни спорниот стан, затоа што согласно чл. 20 од Законот за станбените односи немала статус на корисник на стан, бидејќи не била член на потесното семејство на нејзината сестра, која била носител на станарското право.

Во нападнатите пресуди погрешно се интерпретира чл. 20 од Законот за станбените односи, кога се тврди дека со правата на корисник на стан, во смисла на цитираниот законски пропис, можат да се користат само членовите на потесното семејство: брачниот другар, децата и нивните деца како и родителите.

Според чл. 20 од Законот за станбените односи, корисниците на станот кои живеат заедно со носителот на станарското право имаат право на трајно и непречено користење на станот, а на ко-

рисниците на станот — членови на семејното домаќинство (а не членови на „потесното семејство“, како што наоѓаат пониските судови), ова право припаѓа и по смртта на носителот на станарското право, како и кога тој од други причини трајно ќе престане да го користи станот.

Поимот „семејно домаќинство“ е поширок од поимот „потесно семејство“. Под „семејно домаќинство“ се разбира таква заедница на живот, во која членовите на домаќинството се поврзани и со крвно сродство, а тоа може да биде и однос на браќа или сестри, како што е во случајов.

Првостепениот суд утврдил дека тужената и нејзината сестра, која била носител на станарското право, биле во една заедница, користејќи го спорниот стан од 1960 до 1966 година, кога сестрата на тужената се омажила, а тужената продолжува да го користи станот во кој и сега се наоѓа.

При ваква положба, а со правилна примена на материјалното право, Врховниот суд наоѓа дека тужената ги исполнува условите предвидени во чл. 20 од Законот за станбените односи, па според тоа, тужителот не може да бара иселување на тужената од спорниот стан, поради наводно бесправно користење на станот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 32/70 од 7. IX. 1970 година).

29. Ако меѓу сопственикот на одделен стан во зграда во општествена сопственост и претпријатието за стопанисување на згради во општествена сопственост нема договор за висината на придонесот на сопственикот на станот што треба да го плаќа за инвестиционо и тековно одржување на зградата, претпријатието не може тој надоместок да го одредува спротивно на волјата на сопственикот на станот. Во случај на несогласност за висината на таквиот придонес, одлучува општинскиот суд во вонпроцесна постапка.

Од образложението:

„Според чл. 16 од Законот за сопственост на делови од згради, сопственикот на станот како посебен дел од зграда, која е во фондот на станбените згради на организацијата за стопанисување со станбените згради во општествена сопственост, должен е на таа организација да ѝ плаќа трошоци за инвестиционо и тековно одржување на зградата, но висината на износот кој сопственикот на посебниот дел од зградата е должен да го уплатува се утврдува со договор што тој го склучува со организацијата за стопанисување со станбени згради во општествена сопственост. Доколку договорните странки не можат да се спогодат, секоја страна може да бара висината на овие износи да ја утврди судот во вонпроцесна постапка.

Бидејќи во случајов судот не испитувал и не утврдувал дали тужителот има склучено договор со тужениот во смисла на погореспоменатата одредба од Законот за сопственост на делови од згради, затоа судот не можел да го задолжува на начин како што е тоа сторено со нападнатата пресуда, сè додека со договор меѓу странките или во вонпроцесна постапка пред судот не се утврди висината на износот со кој тужениот треба да учествува во трошоците за инвестиционо и тековно одржување на зградата.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 17/71 од 23. IV. 1971 година).

30. Кога при продажба на станот сопственикот односно продавачот зема обврска да го испразни и да му го предаде на купувачот, продавачот не може да одбие да се исели од станот, повикувајќи се на своето станарско право, зашто во случајот не доаѓаат предвид одредбите на Законот за станбените односи, туку правните правила на имотното право.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„При правилното утврдување дека тужената, при продажбата на семејната станбена зграда, примила обврска да се исели од куќата, во која држела две простории, до 1. IX. 1971 година, при што изјавила дека нејзина работа била каде ќе се пресели, па подоцна одбила доброволно да се исели, пониските судови правилно го примениле материјалното право кога тужената ја задолжиле да ги испразни станбените простории и празни да му ги предаде на тужителот. Ова поради тоа што самата тужена доброволно зела таква обврска и при таков услов тужителот и ја купил куќата, а тој услов не е недопуштен“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ, бр. 69/72 од 16. X. 1972 година).

31. Ако закуподавачот не побара присилно извршување на налогот за иселување или пресудата во рок од 30 дена, по истекот на парижониот рок, договорот за закуп се смета за молчаливо обновен на неодредено време.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„Според одредбата на чл. 53 од Законот за деловните згради и простории, ако закуподавачот не побара присилно извршување на налогот или пресудата во рок од 30 дена, договорот за закуп се смета за молчаливо обновен на неодредено време.

Во оваа законска одредба, значи, се има предвид случајот кога со пресудата, со која е усвоено тужбеното барање, на тужениот му се наложува да ја испразни деловната просторија и да

му ја предаде на тужителот, па тој тоа не го стори до протекот на парициониот рок. Во таков случај на тужителот му стои на располагање рок од 30 дена по истекот на парициониот рок да бара присилно извршување на таа пресуда. Дури ако тужителот го пропушти и овој рок од 30 дена, тужителот го губи правото да бара присилно извршување на пресудата и во таков случај договорот за закуп се смета дека е молчаливо обновен на неодредено време. Со други зборови, тужителот го губи правото да бара присилно извршување на пресудата ако таков предлог за присилно извршување не поднесе до судот во рок од 30 дена по истекот на парициониот рок, т.е. на рокот за доброволното извршување од 15 дена.

Според тоа, погрешно е мислењето на пониските судови, изразено во побиените решенија, дека во рокот од 30 дена, предвиден во погоре цитираната одредба на чл. 53 од спом. Закон за деловните згради и простории, влегува и парициониот рок од 15 дена.

Ете зошто следуваше да се уважи барањето за заштита на законитоста, нападнатите решенија да се преправат и приговорот за ставање вон сила на решението за дозвола за присилно извршување се одбива како неоснован“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 21/69 од 12. VI. 1969 година).

32. Нема соодветност на становите кога едната странка е станар, а другата состанар, но ако е само тужениот во состанарски однос, замената треба да се дозволи, затоа што е во корист на тужениот.

Од образложението:

„Првостепениот суд со нападнатата пресуда утврдил дека станот што тужителот го дава во замена е соодветен стан на оној што го користи тужениот во куќата на тужителот..., па го задолжил тужениот својот стан да го замени за станот што му го нуди тужителот.

Пресудата на првостепениот суд ја потврдил окружниот суд во Т. В. со пресуда Гж. бр. 312/63 од 21 ноември 1963 година, а оваа, пак, ја потврдил Врховниот суд на Македонија со своја пресуда Рев. бр. 506/63 од 15 јануари 1964 година.

Сојузниот јавен обвинител вложил барање за заштита на законитоста против цитираните пресуди. Се смета дека со тие пресуди е повреден законот на штета на тужениот, а таа повреда се огледа во тоа дека сите три суда погрешно нашле дека понудениот стан е соодветен на откажаниот, во смисла на член 147 од Законот за станбените односи.

Барањето за заштита на законитоста не е основано..

При спор за замена на стан во смисла на член 167 од Законот за станбените односи, релевантен е фактот дали станот што сопственикот му го дава на носителот на станарското право во замена одговара на станот на носителот на станарското право, односно дали во смисла на член 147 од цитираниот закон, земајќи ги предвид сите услови за живеење, а особено големината, удобноста и местото каде што станот се наоѓа, битно не се влошуваат условите за живеење на носителот на станарското право во станот што му се нуди.

Сите три суда нашле, оценувајќи го понудениот стан од становиштето на примена на член 147 од Законот за станбените односи дека тој е соодветен на станот во Т. В. во ул. С. Ј. . . . , дека е понудениот стан донекаде подобар, па во него нема да се влошат условите за живеење на тужениот. Сите три суда ова го гледаат во фактот што понудениот стан е во новоградба и е снабден со сите модерни уреди (водовод, клозет, бања, паркет, сигурен електричен приклучок и сл.), а станот во кој сега живее тужениот се наоѓа во семејна станбена зграда изградена во 1928 година дека пристапот кон него со запрежни и моторни возила е речиси невозможен и дека е без водовод, а клозетот се наоѓа надвор од зградата.

Тргувајќи од фактичката положба, врз која се темели нападнатата пресуда и бидејќи нема оправдано сомнение во вистинитоста на тие факти, Врховниот суд на Југославија наоѓа дека понудениот стан ги исполнува сите услови од член 147 од Законот за станбените односи, па може да се смета за соодветен на станот што се нуди во замена.

Врховниот суд на Југославија, при оценка на прашањето за соодветен стан, смета дека треба да се има предвид и фактот на правниот статус на носителот на станарското право во поранешниот стан и на тој во новиот стан. Тужениот во досегашниот стан е фактички состанар, зашто семејната станбена зграда се состои од еден стан, во приземјето живее мајката на тужителот, а тужениот за горниот дел на станот треба да мине низ претсобјето во долниот дел на станот, во кој живее мајката на тужителот. Меѓутоа, во понудениот стан тужениот ќе биде исклучиво носител на станарското право.

Од сето изложено, а имајќи предвид дека пониските судови не го повредиле законот со своите пресуди, требаше, во смисла на член 395 од ЗПП, да се одбие барањето за заштита на законитоста“.

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија, Гз. бр. 73/64 од 26 септември 1964 година).

33. Во случај едно или повеќе работни места да се укинат, а на нивно место да се оформи ново работно место, работната организација не е должна секогаш да распишува конкурс за пополнување на тоа работно место, иако тоа работно место, инаку, согласно чл. 21 од ОЗРО може да биде пополнето само по конкурс.

Од образложението:

„Погрешно е правното мислење на окружниот суд дека во конкретниов случај одредбата на чл. 99, ст. 2 од ОЗРО не го овластувала туженикот да избира кого од работниците, чии работни места се укинати, ќе го распореди на новото работно место, бидејќи новото работно место можело да биде пополнето само по пат на конкурс, согласно чл. 21 од споменатиот закон.

Напротив, според мислењето на Врховниов суд, покрај заштитата која му се дава на работникот со одредување на случаите кога поради укинување на работното место може да му престане работата во работната организација, а за што се говори во став 1 на споменатиот чл. 99 од ОЗРО, со став 2 од истиот член оваа заштита се потенцира и со тоа што работната заедница е должна, уште пред да ја донесе својата одлука за престанокот на работата на работникот, да ја разгледа можноста за распоредување на работникот на друго соодветно работно место во работната организација, па дури на работникот и да му обезбеди да се оспособи за работа на другото работно место што му е понудено. Според тоа, иако постојат причините наведени во став 1 на овој член за укинување на работното место, работната заедница не би можела да донесе одлука за престанок на работата на работникот во работната организација против неговата волја, ако постои можност работникот да се распореди на друго работно место во работната организација, па било тоа друго работно место да постоело во работната организација или е ново работно место. Следователно, тужената работна организација дејствувала во согласност со одредбата на чл. 99, ст. 2 од спом. Закон, кога за новото работно место не распишала конкурс, туку на тоа ново работно место ја распоредила својата работничка О.П., чие работно место било укинато. Бидејќи, пак, друго непополнето работно место немало, тужената работна организација правилно постапила кога ја донела оспорената одлука за престанок на работата на работничката односно на тужителката З.Д., бидејќи се исполнети условите од чл. 98 од споменатиот закон.

Дека работната заедница не е должна да распишува конкурс секогаш, може јасно да се заклучи и од одредбата на чл. 100 од ОЗРО. Со оваа законска одредба на работникот му е дадена уште поголема заштита односно натамошна заштита од евентуалните можности за незаконито укинување на работното место. Имено, во оваа законска одредба е пропишано дека работната организација е должна да го прими работникот повторно на работа, ако во рок од една година повторно воведо исто такво или слично работно место, а работникот со своите работни способности ги задоволува барањата на таквото работно место

Според тоа, второстепениот суд погрешно го применил материјалното право кога со нападната пресуда ја уважил, жалбата на тужителката и обжалената пресуда на првостепениот суд ја преправил, така што го уважил тужбеното барање на тужителката и решението на тужениот за отказ на работата на тужителката го поништил како незаконито“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 41/66 од 9. XI. 1966 година).

34. Ако повисокиот орган на самоуправавањето го отфрли приговорот како неблагоприятен, се смета дека немало приговор. Во таков случај не може да се користи правото на тужба од чл. 120, ст. 2 од ОЗРО. Меѓутоа, ако тој орган, иако приговорот не бил благовремен, по него мериторно одлучувал, се смета дека приговорот бил поднесен, па во таков случај тужбата не би можела да се отфрли согласно чл. 120, ст. 2 од ОЗРО.

За благовременоста на приговорот против решението со кое е одлучено за некое право или должност на работникот во работниот однос одлучува органот што го донел решението или повисокиот орган на самоуправавањето, но не и судот.

Од образложението:

„Според чл. 120, ст. 2 од ОЗРО, работникот кој не го користел правото на приговор, освен кога е решението донесено од највисокиот орган на управувањето, нема право на тужба, исклучок е кога се работи за парично побарување.

Тужителот го користел правото на приговор и вишиот орган на управувањето мериторно одлучил, по тој приговор, а тужителот тужбата ја поднел во рокот предвиден во ст. 3 на чл. 120 од ОЗРО.

Првостепениот суд тужбата ја отфрлил затоа што установил дека тужителот приговорот не го поднел во законскиот рок. Меѓутоа, без оглед на тоа дали приговорот бил благовремено поднесен или не, за одлучувањето на судот меродавно е дали тужителот поднел приговор и дали, ако таквиот приговор бил неблагоприятен, го отфрлил вишиот орган на управувањето или по него мериторно одлучувал. Само кога вишиот орган на управувањето ќе го отфрли приговорот како неблагоприятен, не може да се прими дека имало приговор, за да може да се користи правото на тужба од чл. 120, ст. 2 од ОЗРО. Кога вишиот орган на управувањето, иако приговорот не бил благовремен, по него одлучува мериторно, не може да се прими дека немало приговор и тужбата да се отфрли согласно чл. 120 од ОЗРО. Дали еден приговор против решението со кое се одлучува за некое право и должност на работникот во работните односи е благовремен или не одлучува органот што го донел решението или вишиот орган на управувањето, но не и судот. Првостепениот суд, одлучувајќи за допуштеноста на тужбата со оглед на благовременоста на приговорот, всушност од-

лучувал за благовременоста на приговорот што го поднел тужителот против решението со кое му било повредено правото од работниот однос, на што не бил овластен, кога веќе вишиот орган на управувањето тој приговор го примил како благовремен.

Судот бил овластен да цени дали работникот го користел правото на приговор. Дека тужителот го користел правото на приговор и дека по тој приговор вишиот орган на управувањето мериторно одлучувал постои одлука која е конечна и против неа тужителот ја поднел тужбата.

Во ОЗРО нема одредба која го врзува органот на управувањето во работната организација да го отфрли приговорот, ако е поднесен по истекот на рокот за поднесување. Органите на управувањето во работната организација можат донесено конечно решение самоиницијативно да го изменат и да донесат друго, па според тоа треба да се прими дека можат да одлучуваат и по приговорот кој не бил благовремено поднесен. Против таквата конечна одлука, со која на работникот му е повредено некое негово право, согласно чл. 120, ст. 1 од ОЗРО тој може да поднесе тужба до судот од општа надлежност, а дали имало приговор или не, судот не може да цени, затоа што тој е обврзан да цени само дали има мериторна одлука од надлежниот орган која е конечна — чл. 118 од ОЗРО“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 14/66 од 6. VII. 1966 година).

35. Против одлуката на судот во работниот спор, покрај директорот на претпријатието, овластен да поднесе жалба е и претседателот на работничкиот совет врз основа на одлука на работничкиот совет.

Од образложението:

„Општинскиот суд го поништил решението на работничкиот совет на туженото претпријатие за престанок на работниот однос на тужителот.

Окружниот суд ја отфрлил жалбата на туженото претпријатие, бидејќи нашол дека претседателот на работничкиот совет не е по закон овластен да поднесува жалба, а дека тоа право го има само директорот на претпријатието.

Против решението на окружниот суд републичкиот јавен обвинител во законски рок поднесе барање за заштита на законитоста.

Врховниот суд на Македонија барањето за заштита на законитоста го усвои од следните причини:

Точна е констатацијата на второстепениот суд дека, согласно чл. 189 од Основниот закон за претпријатијата, претпријатието го застапува директорот („Службен лист“ бр. 17/65).

Меѓутоа, при донесувањето на нападнатото решение второ-степенниот суд не ја имал предвид и одредбата на член 76 од истиот закон. Според оваа законска одредба барања, предлози, жалби и други правни средства во врска со остварувањето правата на самоуправање предвидени со законот можат, во името на органот на управување со претпријатието, да поднесуваат до судовите и други државни органи — директорот и претседателот на работничкиот совет, врз основа на одлука на работничкиот совет.

Бидејќи, според член 9, точ. 6 од Уставот на СФРЈ, самоуправувањето во работната организација го опфаќа и правото и должноста на работните луѓе да одлучуваат за стапувањето на работните луѓе во работната организација, за престанокот на нивната работа и за другите меѓусебни работни односи, поради што и во одредбата на член 88 од Основниот закон за работните односи е пропишано дека за исклучувањето на работникот е потребно со тајно гласање да се изјаснат повеќе од половината членови на работничкиот совет односно на работната заедница, јасно може да се заклучи дека во конкретниов спор, согласно со погоре цитираната законска одредба на член 76 од Основниот закон за претпријатијата, покрај директорот, овластен да поднесе жалба против пресудата на општинскиот суд бил и претседателот на работничкиот совет врз основа на одлука на работничкиот совет“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 13/66 од 29. VI. 1966 година).

36. Иако е точно дека тужениот не можел тужителот да го преместува без негова согласност од работно место шеф на возен парк на работно место висококвалификуван автомеханичар, тужителот бил должен да оди и да работи на новото работно место сè до судското одлучување по спорот за законитоста на решението за преместување. Нејавувањето на тужителот на новото работно место значи неоправдано изостанување од работа, кое изостанување над 7 дена има за последица престанок на работниот однос поради самоволно напуштање на работата во смисла на чл. 317, ст. 1, т. 2 од ЗРО.

Од образложението:

„Жалбата на тужителот е неоснована.

Иако е точно дека тужениот не можел да го преместува тужителот без негова согласност од работното место „шеф на возен парк“ на работно место „висококвалификуван автомеханичар за поправка на леки коли“, поради што првостепенниот суд и го поништил како незаконито решението за преместување број 4692 од 1. XI. 1962 година сходно на чл. 151 од Законот за работните односи, кој тогаш бил во сила, тужителот бил должен да оди и да работи на новото работно место сè до судското одлучување по спорот за поништување на тоа решение за преместување. Па би-

дејки не е спорно дека тужителот го напуштил новото работно место на 11. V. 1963 година, изјавувајќи притоа категорички дека повеќе нема да работи на тоа место и навистина повеќе не се вратил да работи на тоа ново работно место, правилно заклучил првостепениот суд дека ваквото поведење на тужителот всушност значи неоправдано изостанување од работа, кое изостанување над 7 дена има за последица престанок на работниот однос поради самоволно напуштање на работата во смисла на одредбата на чл. 317, ст. 1, т. 2 од Законот за работните односи. Следователно, правилно нашол првостепениот суд дека решението на туженото претпријатие бр. 2202 од 21. V. 1963 година, со кое решение е утврдено дека на тужителот му престанал работниот однос поради самоволно напуштање на работата, е законито, и правилно постапил што го одбил барањето на тужителот за поништување на ова решение како незаконито. Ова до толку повеќе што и новото работно место одговарало на квалификациите кои што ги имал тужителот, и не можел и не смеел да го одбие вршењето на новата работа и да ја напушти самоволно работата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 671/66 од 27. IX. 1966 година).

37. Немање на определена школска спрема, според новиот правилник за работни односи и систематизација на работните места, не може да биде основ за отказ на работниот однос.

Од образложението:

„Меѓу странките не е спорно дека тужителот имал звање книговодител и таа должност ја вршел. Тужената страна на тужителот не му дала отказ затоа што својата должност на определеното работно место не ја вршел со успех, ниту била спроведена постапка да се установа дека тужителот не можел со успех да ја врши должноста што ја заземал во тужената работна организација. Тужителот е книговодител и со работен стаж од над 20 години. Давањето на отказ на таков работник затоа што според новата систематизација на работните места на тоа работно место се предвидува средна стручна школска спрема, а тужителот немал таква, е спротивно на духот и смислата на одредбите на Законот за работните односи за престанок на работниот однос поради отказ. Новата систематизација може да важи само за во иднина, а имено — не може да се прими нов работник на тоа работно место без да ги исполнува условите од новиот правилник за работните односи на претпријатието, вклучително и условот за стручната школска спрема, но не и да се дава отказ, поради неисполнување на тој услов, на работник кој е затечен на тоа работно место и со успех ја врши работата. Работникот во работната организација е рамноправен член и неговиот работен однос не може да престане спротивно на неговата волја без оправдани и вистински причини и основи, кои се во согласност со законот.

При примената на законот секогаш треба да се имаат предвид уставните принципи врз кои се засновува секој наш закон. Според чл. 7 од Уставот на СФРЈ, единствено работата и резултатите од неа ја определуваат материјалната и општествената положба на човекот. Според тоа, спротивно е на горното уставно начело да се лиши еден работник од работа само затоа што нема доказ за свршено средно училиште, а без оглед на неговата работа и резултатите од неа. Свидетелство за свршено училиште е претпоставка за определена спрема и во врска со тоа да се постигнат определени резултати во работата, но несвршување на определено училиште не значи дека работникот не можел да се оспособи да ја врши истата работа со успех, иако нема свршено определено училиште“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 322/64 од 13. IX. 1965 година).

38. Во смисла на чл. 22 ст. 7 од Основниот закон за работните односи, кога судот ќе утврди дека конкурсот не е спроведен според предвидената постапка, ќе го поништи конкурсот и одлуката за избор на кандидатот или ако утврди дека кандидатот не ги исполнува предвидените услови, ќе ја поништи одлуката за изборот, но не е овластен по поништувањето на одлуката за избор на кандидатот да утврдува кој друг кандидат е избран на односното работно место.

Од образложението:

„Првостепениот суд го уважил тужбеното барање и го поништил конкурсот на туженото основно училиште во делот за наставник по ликовно воспитување, како и одлуката за избраниот кандидат В. П.

Второстепениот суд ја преправил првостепената пресуда до толку што утврдил дека по конкурсот била примена за наставник по предметот за ликовно воспитување В. Д.

Против второстепената пресуда е поднесено барање за заштита на законитоста. Врховниот суд на Македонија го усвоил барањето за заштита на законитоста од следните причини:

Основан е наводот на јавниот обвинител дека второстепениот суд го повредил основниот закон за работните односи („Службен лист на СФРЈ“ бр. 17/65). Судот не бил овластен, по поништувањето на одлуката за избор на кандидатот, да утврдува кој друг кандидат е избран на односното работно место. Во смисла на чл. 22, ст. 7 од Основниот закон за работните односи, кога судот ќе утврди дека конкурсот не е спроведен според предвидената постапка, ќе го поништи конкурсот и одлуката за избор на кандидатот, а ако утврди дека избраниот кандидат не ги исполнува утврдените услови, ја поништува самата одлука за неговиот избор. Според тоа, законот не го овластил судот сам да утврдува кој од

кандидатите што учествувале во конкурсот е избран. За тоа одлучуваат надлежните органи во работната организација, согласно со статутот на односната организација“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 30/66 од 13. X. 1966 година).

39. Работникот испратен на специјализација, во случај на неисполнување на договорот за специјализација, должен е да ги врати примањата во бруто износ, а не во нето износ.

Од образложението:

„Со оглед на фактот дека од изведените докази во постапката е установено дека стои вина на страна на тужениот за неизвршување на договорните обврски, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право, кога го одбил барањето на тужителската страна за сумата од 227.759,00 исплатена на име придонеси на личниот доход на тужениот, бидејќи во стварната штета што ја претрпела тужителската страна со неизвршувањето на договорот од страна на тужениот влегува како сумата за која е уважено тужбеното барање, така и погоре наведената сума, бидејќи исплатувањето на личниот доход на тужениот повлекувало и плаќање на придонеси, како, на пример, социјален придонес, придонес на буџетот, станбен придонес, дополнителен социјален придонес и надоместок за повластици. Ова затоа што кога се зборува за личен доход на еден службеник или работник, се смета примањето во бруто износ, а не во нето износ. Во случајов тужителската страна го исплатувала личниот доход во бруто износ, а не во нето, па за обештетување на тужителската страна потребно е тужениот да се задолжи да ги плати и сумите исплатени на име придонеси на неговиот личен доход. Точно е тоа дека тужениот од тужителот на рака примал сума во досудениот износ. Меѓутоа, тужениот, со оглед на тоа дека на оваа исплатена сума што ја примал лично тужениот биле исплатувани и придонесите, тој се користел со сите права на социјалното осигурување, признат му е работен стаж и се користел со сите други права што произлегувале од работниот однос.

При положба во која процентот на придонесите што се исплатувани е точно пресметан, а тужениот не го оспорувал овој процент, следувааше првостепената пресуда во тој дел да се преправи и тужениот да се задолжи да ја плати сумата исплатена на име разни придонеси“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 434/63 од 11. III. 1964 година).

40. За да се прераспореде работникот на друго работно место без негова согласност, потребно е прераспоредувањето да го бара развојот на работниот процес и условите, што ги бара другото место, да одговараат на стручните и другите работни способности на работникот, но не и да има ист личен доход на новото работно место.

Од образложението:

„Првостепениот суд го уважил тужбеното барање и решението за распоредување на тужителот на работното место рабoтoвoдитeл на смена М. бр. 154 од 1. X. 1966 година го поништил како незаконито, затоа што нашол дека туженото претпријатие порано немало нови погони, туку извршило само проширување на стариот погон. Незаконитоста на споменатото решение првостепениот суд ја нашол и во фактот дека со ништо не било констатирано оти тужителот не можел да ја врши работата на работното место рабoтoвoдитeл на производи во проширените погони, како и во тоа дека одредбата на член 31, ст. 1 од ОЗРО требало да се примени само ако работникот на новото работно место има ист личен доход.

Изнесеното становиште на првостепениот суд, кое е усвоено и од второстепениот суд, е неправилно. Според член 31, став 1 од ОЗРО работната организација може, според барањето на работниот процес, работникот да го распореди на друго работно место ако условите што се бараат за тоа работно место одговараат на стручните и другите работни способности на работникот. Ова право на работната организација стои наспроти правото на работникот на, таканаречената стабилност — да остане на работното место на кое првобитно е распореден и за кое ја има потребната стручност и другите работни способности. Правото на работната организација од став 1 на член 31 од ОЗРО треба да се сфати како право кое може да дојде во примена само ако се исполнети следниве услови: а) распоредувањето на работникот на друго работно место да се налага поради развојот на работниот процес, и б) ако условите што се бараат за новото работно место одговараат на стручните и другите работни способности на работникот. Во случајов од изведените докази е утврдено дека тужената Предилница извршила проширување на старите погони, кое се наложило поради проширувањето на самиот производен процес и зголемувањето на капацитетот. Тоа, пак, наложило да се извршат измени и во систематизацијата на работните места. Со одлуката на работничкиот совет на тужената Предилница од 6. IX. 1966 година на местото рабoтoвoдитeл на производната служба кое е укинато, се отворени две нови работни места — рабoтoвoдитeл на производството и рабoтoвoдитeл на подготовките. За овие две работни места со актот за систематизација е предвидена иста стручна спрема. Бидејќи тужителот не учествувал на распишаниот конкурс, тие работни места се пополнети со други лица — инженери, а тужителот со оспореното решение е распореден на работното

место раководител на смени, за кое, според актот за систематизација, е предвидена виша стручна спрема каква што тужителот има.

Од изложеното произлегува дека измените што ги извршила тужената организација, а посебно распоредувањето на тужителот на работното место раководител на смени, биле диктирани од развојот на работниот процес во тужената Предилница. Затоа, распоредувањето на тужителот на новото работно место не е незаконито.

Без влијание е и фактот што на новото работно место тужителот требал да прима помал личен доход од оној што го примал на поранешното работно место. Законскиот пропис — член 31, став 1 од ОЗРО не предвидува дека работникот не може да се распоредува на ново работно место за кое е предвиден помал личен доход од поранешното работно место. Како што се истакна погоре, со член 31, став 1 се бара распоредувањето на работникот на ново работно место да го изискува работниот процес во организацијата и неговото работно место да одговара на стручните и другите работни способности на работникот. При донесувањето на оспореното решение тужената организација ги спазила овие два законски услови и затоа решението М.бр. 154 од 6. V. 1966 година за распоредување на тужителот на работното место раководител на смени е законито“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 42/67 од 10. X. 1967 година).

41. Одлуката за престанок на работниот однос не може да се донесе додека е работникот на годишен одмор, но ако била донесена пред да почне работникот со користењето на годишниот одмор и во негово присуство, нема повреда на неговите права, ако писмено оформената одлука му се предаде на работникот кога почнал да го користи годишниот одмор.

Од образложението:

„Со нападнатите пресуди на општинскиот и окружниот суд е повреден законот во следново: од образложението на првостепената пресуда е видно, а со тоа е согласен и второстепениот суд, дека оспореното решение за откажување на работниот однос на тужителот било незаконито затоа што тоа му било предадено во времето кога се наоѓал на годишен одмор — 21. VIII. 1965 година, со што бил повреден чл. 107 од ОЗРО.

Според став 1 на чл. 107 од ОЗРО работната организација не може против волјата на работникот да донесе одлука за престанок на работниот однос, покрај другото, и за време кога работникот се наоѓа на годишен одмор. Овој пропис треба да се разбере така што работниот однос не може да се откаже додека е работникот на годишен одмор, но не и дека во тоа време не може

да му се предаде еден примерок од одлуката за престанок на работниот однос, што е донесена додека работникот уште не отпочнал да го користи одморот. Во случајов, од изведените докази е утврдено дека на 26. VII. 1965 година економската единица, во присуство на тужителот, одржала состанок на кој, откако е констатиран намален обем на работата, донела одлука да се укинат неколку работни места, меѓу кои и работното место на тужителот. Својата одлука економската единица ја доставила до Централата, со предлог таа да се санкционира.

Врховниот суд наоѓа дека одлуката за престанок на работниот однос на тужителот е законита, бидејќи е донесена во времето кога тужителот уште не бил на годишен одмор, т.е. на 26. VII. 1965 година. Заклучокот на првостепениот и второстепениот суд дека одлуката за престанок на работниот однос на тужителот е незаконита затоа што му е предадена во времето кога бил на годишен одмор е погрешен, затоа што е важно кога е донесена одлуката, а не кога е таа предадена. Во случајов е важно и тоа дека оспорената одлука е донесена од овластениот орган на економската единица на состанокот на кој присуствувал и тужителот. Одлуката е донесена по сестрано разгледување на работата и како заклучок дека работата на економската единица во Скопје е значително намалена, кое изискува намалување на неколку работни места, меѓу кои и работното место на тужителот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 27/67 од 31. V. 1967 година).

42. Подолго поминато време на работа од полното работно време, претставува само посебен услов на работа за одредување на личниот доход, годишниот одмор и сл., а не и право на надоместок за прекувремена работа.

Од образложението:

„Општинскиот суд со пресуда, поради изостанок, го задолжил туженото земјоделско стопанство да му плати на тужителот на име надоместок за работа во неделните и празничните денови во текот на 1965 и 1966 година, сумата во износ од 1.500,00 динари.

Горната пресуда ја потврдил окружниот суд со пресуда Гж. бр. 820/67 од 1. XII. 1967 година.

Против споменатите пресуди поднел барање за заштита на законитоста републичкиот јавен обвинител во Скопје, а Врховниот суд на Македонија, уважувајќи го барањето за заштита на законитоста, ги укинал нападнатите пресуди и предметот го вратил на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување и ги дал овие причини:

Во тужбата тужителот наведува дека во текот на 1965 и 1966 г., како продавач во продавницата за месо на тужената страна, работел и во неделните и празничните денови, па според негова проценка за ова прекуремено работење тужената страна требала да му ја надомести сумата во износ од 1.500,00 динари.

Врз основа на овие факти наведени во тужбата, судот не можеше да го уважи тужбеното барање, бидејќи тоа е спротивно на чл. 45 од Основниот закон за работните односи. Во смисла на овој законски пропис, подолго поминато време на работа од полното работно време претставува само посебен услов на работа, кој работната заедница го зема предвид при утврдувањето на мерилата по кои се одредува обемот на правата според должината на работното време (личен доход, годишен одмор и сл.). Според тоа, доколку тужителот работел подолго од определеното работно време, тоа може да биде од влијание само по однос утврдувањето на мерилата за правото на личен доход, па тужителот не може сам, по своја проценка да бара надоместок за прекувременото работење, па судот не можеше таквото негово барање да го уважи, бидејќи основаноста на вака поставеното барање не произлегува од фактите наведени во тужбата, затоа што се работи за погрешна примена на материјалното право — чл. 45 од ОЗРО.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 2/68 од 12. I. 1968 година).

43. За неискористен годишен одмор во изминатата година работникот има право да бара надоместок на штета само ако бил спречен да го користи годишниот одмор од страна на работната организација.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно одлучил и во врска со барањето за надоместок на штета за неискористен годишен одмор во 1966 година. Неспорно е дека со правосилната пресуда на Општинскиот суд Скопје I во Скопје, II. бр. 1799/66 од 7. X. 1966 година, односно кон средината на октомври 1966 година, тужителот се вратил на работа во тужената работна организација. До крајот на таа година имало уште повеќе од 2 месеца, и тој, ако сакал, можел да го искористи својот годишен одмор. Тужителот би имал право на надоместок на штета само во случај ако барал да го користи својот годишен одмор, а тужената работна организација во тоа го спречила. Бидејќи случајов не е таков, тогаш очигледно е дека поради личен пропуст, по своја вина, тој не го искористил правото на годишен одмор. Со оглед на тоа, тој нема право на надоместок на штета поради неискористен годишен одмор“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија во Скопје, Гж. бр. 637/68, од 3. I. 1968 година).

44. Неразрешувањето на работникот по истекот на отказниот рок и рокот во кој требало да се одлучи по приговорот против решението за престанок на работниот однос, не се сметаат како елементи поради кои работниот однос може да биде продолжен на неопределено време, ако работникот биде разрешен веднаш по донесувањето на одлуката по приговорот.

Од образложението:

„Тужителите биле во работен однос со туженото претпријатие. На 21. XII. 1966 година туженото претпријатие донело решение за престанок на работниот однос на тужителите, поради потрајно намалување обемот на работата и укинување на работното место. Против овие решенија тужителите вложили приговор, по кој второстепениот орган се изјаснил по истекот на рокот од 30 дена, предвиден во чл. 122, став 2 од ОЗРО. Поради ова, пониските судови сметаат дека работниот однос на тужителите не престанал. Горното правно становиште на пониските судови е неправилно.

Точно е дека во смисла на чл. 122, ст. 2 од ОЗРО надлежниот второстепен орган треба да одлучи по приговорот во рок од 30 дена од поднесувањето на приговорот, односно од истекот на рокот во кој првостепениот орган бил должен да донесе решение. Меѓутоа, тоа не значи дека пречекорувањето на овој рок содржи право на работникот, на кого му е откажан работниот однос, да го продолжи тој однос или да заснове нов работен однос, како што тоа погрешно сметаат пониските судови.

Одредбата на чл. 122, став 2 од ОЗРО треба да се толкува поврзано со одредбата на член 124, ст. 3 од истиот Закон, во која е наведено дека тужба за работен спор се поднесува во рок од 30 дена, со тоа што рокот почнува да тече од денот кога второстепениот орган на работната организација бил должен да донесе решение. Одредбата на чл. 122 ст. 2 од ОЗРО, во која стои дека надлежниот второстепен орган е должен по приговорот да одлучи во рок од 30 дена, има значење само дотолку што, ако во споменатиот рок од 30 дена не биде донесено решение, тогаш работникот што го поднел приговорот може да покрене работен спор во следниот рок од 30 дена, по истекот на рокот предвиден во член 122, став 2 од ОЗРО. Според тоа, со нападнатите пресуди погрешно е применет член 122, ст. 2 од ОЗРО, кога пониските судови изведуваат заклучок дека по истекот на рокот од 30 дена продолжува работниот однос на тужителите. Ваков правен заклучок не може да се изведе од формулацијата на чл. 122, ст. 2 од ОЗРО со оглед и на став 5 од истиот член. Поради ова, беше потребно да се укине како првостепената, така и второстепената пресуда и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење, за да може тој да испита и да утврди дали е законита постапката и решението на туженото претпријатие за престанок на работниот однос на тужителите, односно дали се исполнети условите за тоа, предвидени во член 102 и 103 од ОЗРО“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 40/68 од 8. VII. 1968 година).

45. Кога учесникот на конкурсот барал од судот поништување само на одлуката за избор, а не и поништување на самата конкурсна постапка, судот не е овластен да ја поништува и конкурсната постапка.

Од образложението:

„Диспозитивното начело, содржано во одредбата на чл. 2 од ЗПП — дека судот одлучува во границите на барањето на странките доаѓа до примена и во работните спорови, бидејќи не е отстрането со ниедна одредба од специјалниот Основен закон за работните односи.

Според тоа, кога тужителот Р. Ј. со својата тужба го напаѓал конечното решение само од причина што избраниот кандидат А. Д. не ги исполнувала утврдените услови од конкурсот и барал да се поништи само одлуката за нејзиниот избор, пониските судови правилно постапиле кога се ограничиле само на поставеното барање и го поништиле само нејзиниот избор — чл. 23, т. 8 од ОЗРО.

Според мислењето на Врховниот суд, само кога со тужбата се напаѓа конечното решение поради повреда на постапката, па судот утврди дека конкурсот навистина не е спроведен според предвидената постапка, а повредата на постапката можела битно да влијае врз одлуката за избор на кандидатот, согласно со погоре цитираната законска одредба ќе го поништи конкурсот и одлуката за избор на кандидатот. Значи, само кога со тужбата се бара и поништување на самиот конкурс, до колку се уважи тоа барање од страна на судот, ќе се поништи и одлуката за избор на кандидатот, иако такво барање немало бидејќи со поништувањето на конкурсот се поништуваат и сите правни последици што поништениот конкурс ги создал. Во таков случај работната заедница повторно треба да распише конкурс, бидејќи на друг начин не може да го пополни работното место. Оттука и произлегува заклучокот дека судот не е овластен во работните спорови самоиницијативно, по службена должност, да го поништува и конкурсот и во случај кога тоа тужителот не го бара со тужбата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 39/71 од 3. IX. 1971 година).

46. Кога органот на управување ќе го повлече конкурсот за избор на упразнетото раководно место во работната организација, пред да се изврши избор по конкурсот, не е дозволена тужба за поништување на конкурсната постапка, бидејќи со повлекувањето на конкурсот не била донесена никаква одлука.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека тужената страна на 20. IX. 1969 година донела одлука за распишување на конкурс за пополнување на работно место „управник на филијала“. По распишаниот конкурс се пријавиле повеќе кандидати, меѓу кои и тужителот. По заклучувањето на конкурсот, а пред да се изврши избор на пријавените кандидати, управниот одбор на тужената страна на 12. XII. 1969 година одлучила да го повлече конкурсот.

При ваква положба, пониските судови погрешиле кога мериторно одлучувале во спорот. Имено, во смисла на чл. 24 од Основниот закон за работните односи дозволена е приговор, како и работен спор, поради повреда на утврдената постапка за спроведување на конкурсот, но само ако бил спроведен избор по распишаниот конкурс. Во случајов не е спорно дека таков избор не е извршен, затоа што уште пред да се спроведе изборот конкурсот бил повлечен, па материјалите од пријавените кандидати на конкурсот не биле ни разгледувани.

Со нападнатата пресуда е сторена битна повреда на одредбите на процесната постапка предвидена во чл. 343, ст. 2, т. 2 од ЗПП, бидејќи е одлучено за барање кое не спаѓа во судска надлежност. Имено, не е дозволена поднесување на тужба за работен спор, за поништување на конкурсна постапка кога поради повлекувањето на конкурсот не е донесена никаква одлука, па во смисла на цитираниот чл. 24 од ОЗРО не постојат ни услови за водење на работен спор“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 27/71 од 21. V. 1971 година).

47. Кога работникот бил примен по конкурс на определено време на работното место учител, кое според систематизацијата на училиштето е предвидено како постојано работно место и работниот однос бил продолжен и во наредната учебна година, а не се работи за основ по кој може да се заснове работен однос на определено време, се смета дека работникот засновува работен однос на неопределено време.

Од образложението:

„Кога тужителката била примена на определено време на работно место, кое според систематизацијата на туженото училиште, претставува работно место од траен карактер и тоа по распишаниот конкурс уште во учебната 1966/67 година, па таквата неј-

зина работа продолжувала и во наредните учебни години, сè до 31. VIII. 1970 година, очигледно е дека треба да се прими оти тужителката засновала работен однос на неодредено време, и тоа уште со стапувањето на работа во 1966 година. Во никој случај не може да се толерира ваква незаконита работа на туженото училиште, бидејќи во принцип, систематизираните работни места треба да се пополнуваат со работници на неодредено време, а во законот е изрично предвидено кога работникот може да стапи на работа на одредено време, според случаите предвидени во одредбата на член 27, ст. 2 од ОЗРО“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 79/72 од 4. XII. 1972 година).

48. Иако работникот бил вратен на работа поради незаконит престанок на работниот однос, за изгубената заработувачка за времето на болувањето одговара комуналниот завод за социјално осигурување според Основниот закон за здравствено осигурување, а не работната организација, освен ако работникот тоа право го изгубил спрема комуналниот завод по вина на работната организација.

Од образложението:

„Ако на работникот поради незаконита одлука на работната организација за престанок на работата не му било овозможено да работи, му припаѓа право на надоместок во висина на неисплатениот личен доход, само за она време за кое тој бил способен за работа. За времето за кое работникот, поради болест, не би можел да работи, тој има право на надоместок наместо личен доход според прописите на Основниот закон за здравствено осигурување. Доколку правото на овој надоместок наместо личен доход, според прописите на Основниот закон на здравственото осигурување на работниците, го изгубил поради незаконито постапување на работната организација, тогаш тој има право од работната организација да го бара само тој надоместок, а не надоместок во висина на целиот личен доход.

Според тоа, доколку во спорниот временски период од 1. X. 1965 до 30. IX. 1971 година тужителот бил на болување и бил неспособен за работа, тогаш надоместокот за време на болувањето тужителот треба да го бара од надлежниот комунален завод за социјално осигурување, а ако правото на овој надоместок тужителот го изгубил по вина на тужената работна организација, тогаш ова право тужителот ќе може да го остварува спрема тужената страна, но само во висина на надоместокот наместо личен доход — според прописите на Основниот закон за здравствено осигурување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 495/72 од 13. X. 1972 година).

49. Градителите на индивидуална станбена зграда на една парцела не стекнуваат право на користење на реален дел на парцелата, туку само право на користење на парцелата како неделива целина. Во случај на несогласување за користењето на парцелата, одлучува надлежниот општински суд во вонпроцесна постапка.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно одлучил кога го одбил како неосновано барањето на тужителите — да се утврди дека тие имаат право на реална половина од спорното дворно место пред зградата во која странките имаат свои станови. Ова од причина што во смисла на чл. 6 од Законот за сопственост на делови од згради, ако зграда во етажна сопственост, која е подигната на градежна парцела во општествена сопственост, секој сопственик на посебниот дел од зградата има трајно право на користење на градежната парцела на која е подигната зградата. Начинот на користење на оваа градежна парцела странките го уредуваат спогодбено, како што тоа впрочем, тие го сториле по однос на делот од градежната парцела што се наоѓа зад зградата. Доколку странките како сопственици на станови во зградата во етажна сопственост не можеле да се согласат како да го користат делот од парцелата пред куќата, тогаш, во смисла на чл. 31 од цитираниот закон, требало да се обрнат до надлежниот суд во вонпроцесна постапка да го регулираат прашањето за користење на спорниот дел од градежната парцела“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 32/71 од 4. VI. 1971 година).

50. Иако на јавна продажба било означено дека се продава и била продадена индивидуална станбена зграда, без да сезначи за правото на користење на земјиштето, со купувањето на зградата купувачот се стекнал и со право на користење на земјиштето на кое била изградена зградата.

Од образложението:

„Жалбениот навод на тужителите дека во огласот за продажба не стои дека се продава и дворното место, туку само спорната куќа, не значи дека тужените немаат право на користење на ова дворно место, туку дека такво право имале само тужителите, како што тоа неосновано се тврди во жалбата.

При неспорна положба дека куќата на јавна продажба ја купил тужениот и по тој основ станал сопственик на оваа куќа, тој во исто време има и право да го користи дворното место на кое се наоѓа оваа куќа.

Ова произлегува од одредбата на чл. 6 од Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер, а според кој законски пропис сопственикот на згра-

дата стекнува и право да го користи земјиштето што се наоѓа под зградата и земјиштето кое е потребно за редовно употребување на зградата. Правото да се користи ова земјиште трае додека постои зградата на тоа земјиште и ова право не може посебно да се пренесува. Кога се пренесува правото на сопственост врз зграда која се наоѓа на земјиште на кое постои право на користење, тогаш на сопственикот на зградата преминува и правото на користење на земјиштето.

Истиот заклучок може да се изведе и од чл. 38 од Законот за промет со земјиште и згради, според кој законски пропис, со пренесувањето правото на сопственост на зградата се пренесува и правото на користење на земјиштето, без оглед на тоа дали пренесувањето на правото на користење на земјиштето било договорено. Од ова произлегува дека не е можно, ниту е дозволено, пренесување правото на сопственост на зграда без да се пренесе и правото на користење на земјиштето на кое се наоѓа зградата и кое е потребно за редовна употреба на зградата.

Ова не значи дека во случајов на спорното дворно место немаат право на користење и тужителите. Имено, не е спорно дека се тие сопственици на двете соби што се изградени до самата зграда на истото дворно место. па според тоа, согласно цитираните законски прописи, и тие имаат право да го користат истото дворно место. Ова произлегува и од аналогната примена на чл. 6 од Законот за сопственост на делови од згради. Според цитираниот законски пропис, ако зградата, која е подигната на земјиште во општествена сопственост, претставува етажна сопственост, тогаш секој сопственик на посебниот дел од зградата има право на користење на градежната парцела на која е подигната зградата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 95/71 од 26. II. 1971 година).

51. Кога дел од поранешните сосопственици на градежното неизградено земјиште со градежна дозвола изградиле семејна станбена зграда, другите поранешни сосопственици го изгубиле правото на користење на своите идеални делови на неа.

Од образложението:

„Жалбата на тужителите е неоснована.

Имено, при правилното утврдување дека тужителите знаеле оти тужените ја граделе својата нова семејна станбена зграда на местото на порано срушената заедничка семејна зграда, и дека без никакво протестирање дозволиле тужените да ја изградат зградата, првостепениот суд правилно нашол дека тужбеното барање на тужителите за признавање право на трајно користење на една идеална четвртина од спорното дворно место е неосновано и правилно постапил кога како такво го одбил. Ова поради тоа што спорното дворно место претставува национализирано градежно не-

изградено земјиште, на кое тужените, со одобрение од надлежниот општински орган, изградиле семејна станбена зграда, а според чл. 6, ст. 1 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и во населбите од градски карактер, сопственикот на зградата стекнува право да го користи земјиштето што е под зградата и земјиштето што е потребно за нејзината редовна употреба. Следствено, од оваа законска одредба несомнено произлегува дека не може да им се признава право на трајно користење на тоа земјиште, односно на дворното место, кое служи за редовна употреба на предметната станбена зграда, и на другите поранешни сопственици на тоа неизградено земјиште, бидејќи тие не се истовремено и сосопственици на изградената семејна станбена зграда. Тужителите би имале само право на надоместок за нивниот дел од национализираното градежно земјиште, како поранешни сопственици, доколку од тоа свое барање не се откажале во корист на тужените.

Од овие причини, а врз основа на чл. 356 од ЗПП, следувааше жалбата на тужителите да се одбие како неоснована, а обжалената пресуда се потврди како правилна и на закон заснована“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 690/73).

52. Постои погрешна примена на материјалното право ако судот прима дека брачниот другар нема право на сопственост по основ на придонес на приновениот имот во текот на бракот, затоа што тапијата или договорот за купопродажба гласеле само на името на другиот брачен другар.

Од образложението:

„Судот при повторното разгледување на делото треба да има во предвид дека целиот имот кој сопрузите го стекнале со работа во текот на бракот е нивен заеднички имот. Колкав е делот на секој од нив одредува судот, ако сами не го регулираат тој однос. Во таков случај делот на секој од нив се определува според неговиот придонес во стекнувањето на тој имот. Притоа треба да се води сметка не само за заработувачката на секој од нив тука и за помошта од едниот брачен другар на другиот, за водењето на домаќинството, за одгледувањето на децата, за водењето сметка и одржувањето на имотот и секоја друга помош во домаќинството и надвор од него. Според тоа, не можел судот да најде дека мајката на тужителите немала никаков придонес во приновениот имот во текот на брачната заедница на нивната мајка со нивниот татко. Мајката на тужителите правото на сопственост на дел од приновениот имот, сразмерно со нејзиниот придонес, го стекнала по силата на законот и нема никакво значење што тапијата и договорите за купопродажба гласеле на името на нивниот татко. Според тоа, спротивно е на материјалното право становиштето на првостепениот суд дека мајката на тужителите

немала право на сопственост по основ на придонес на приновениот спорен имот во текот на бракот со нивниот татко, затоа што тапијата и договорите за купопродажба гласеле само на името на нивниот татко“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 254/64 од 16. IX. 1964 година).

53. Кога странките се договориле заеднички да изградат деловна просторија од привремен карактер и ја изградиле, иако градежната дозвола гласи само на името на една од странките, двете страни се сосопственици на објектот, а не само на материјалот, сè додека постои објектот.

Од образложението:

„Правно правило на имотното право е дека кога постои согласност на волјите да се гради заеднички објект, се смета дека е сопственост на договорачите на рамни делови, ако поинаку не било договорено.

Фактот дека е во прашање објект од привремен карактер, нема никакво значење. Додека постои објектот, тој е сопственост на оние што го изградиле за себе, бидејќи таква била нивната волја. Затоа, тужителката има право да бара да ѝ се признае право на сопственост и владение на една идеална половина од спорната деловна просторија — барака. Според тоа, погрешно нашле пониските судови дека тужителката имала право на сопственост на една идеална половина од деловната просторија. Вакво право на тужителката можеше да и се признае само во случај ако деловната просторија беше срушена. А бидејќи деловната просторија сè уште постои, тужителката има право на сопственост на една идеална половина од неа“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 51/74 од 4. IX. 1974 година).

54. Кога странките при купувањето на станот немале свои заштеди, а станот го купиле со кредит и со помош на едниот брачен другар од работната организација, — учеството на странките во таа придобивка се пресметува според помошта што едниот брачен другар ја добил од работната организација како негов исклучив придонес, а потрошувачките и инвестиционите кредити што ги склучиле странките се сметаат заеднички придонес на двајцата брачни другари.

Од образложението:

„Од изведените докази на неспорен начин е утврдено дека спорната кука и спорните ствари претставуваат брачна придобивка, бидејќи се набавени со работа за време на траењето на

брачната заедница на странките. По катастрофалниот земјотрес, што на 26. VII. 1963 година го зафати градот Скопје, странките го добиле спорниот монтажен стан. За оваа цел тужениот од Друштвото на композиторите на Македонија во Скопје добил помош во износ од 800.000 стари динари, додека другите средства од 4.000.000 ст. динари ги добил како кредит од Комерцијално-инвестиционата банка во Скопје, со камата од 1⁰/₀, со рок на враќање од 40 години.

При овие неспорни факти, првостепениот суд правилно го применил чл. 8, ст. 2 од ОЗБ кога, утврдувајќи го придонесот на секој сопруг одделно, нашол дека тужителката има право на сопственост на монтажната куќа на 5/12 — идеални делови. Во случајов нема никаква важност фактот што кредитот од 4.000.000 динари е земен на името на тужениот. Тужителката и тужениот како брачни другари, до земјотресот живееле во еден стан, кој потоа станал негоден за живеење. Затоа, како и на сите настрадани, и ним им е дадена спорната монтажна куќа, која подоцна ја купиле. Отплатата на анuitетите, додека траела брачната заедница, е вршена од заеднички средства на странките, што тие ги остварувале на своите работни места. Според тоа, правилен е заклучокот на првостепениот суд дека кредитот за купување на монтажната куќа претставува заедничка обврска на странките. Од тие причини, во отплатата на остатокот од кредитот, треба да учествуваат и двете странки, сразмерно на своите делови“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, на ден 14. IX. 1970 година, под Гж. бр. 380/70).

55. Наследниот недвижен имот и на кој и да било друг начин стекнат недвижен имот во нашата земја од странски државјани, што го имале на ден 28. IV. 1948 година, бил национализиран и на тој имот го изгубиле правото на сопственост согласно Законот за изменување и дополнување на Законот за национализација на приватните стопански претпријатија.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога го одбил, како неосновано, барањето на тужителот за признавање право на сопственост на една идеална половина од спорниот имот по основ на наследство од неговиот татко. Имено, согласно чл. 135 од Законот за наследување, оставината на умрениот преминува, по силата на законот, на неговите наследници во моментот на неговата смрт. Според тоа, уште во 1940 година, кога умрел таткото на тужителот, делот од оставината на кој тужителот имал право, уште тогаш, по сила на законот, преминал на него, како еден од наследниците.

Согласно чл. 3 од Законот за изменување и дополнување на Законот за национализација на приватните стопански претпријатија, со денот на влегувањето во сила на овој закон, се национа-

лизирани и преминале во општествена сопственост сите недвижности што биле во сопственост на странски државјани, странски установи и странски приватни или јавноправни лица. Овој закон влегол во сила на 28. IV. 1948 година („Службен лист на ФНРЈ“, Бр. 35/48). Бидејќи е неспорно дека при влегувањето во сила на спомениот закон тужителот бил странски државјанин, затоа спорниот имот уште тогаш, по силата на законот преминал во општествена сопственост“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 392/71 од 26. VIII. 1971 година).

56. Со еднострана изјава за откажување од правото на сопственост на земјоделски имот во корист на општествената заедница, се стекнува правото на општествена сопственост, додека со договор за подарок општествената заедница стекнува само правен основ за прибавување на општествена сопственост.

Од образложението:

„Точно е тврдењето изнесено во барањето за заштита на законитоста дека според правните правила на облигационото право, писмениот договор за подарок е полноважен и без предавање на подарениот предмет и како таков ужива судска заштита, но тоа не значи дека врз основа на ваквиот договор предметот на договорот преминува во сопственост на подаропримачот во моментот на склучувањето на договорот, па дека самиот писмен договор за подарок има значење на предавање во владение на подарениот имот, како што тоа погрешно смета јавниот обвинител.

Правното правило на параграф 564 од СГЗ, на кое се повикува јавниот обвинител, упатува само на тоа дека подаропримачот може по судски пат да бара извршување на договорот за подарок доколку е тој склучен во писмена форма. При усно склучување на договор за подарок, кога предметот на договорот не е предаден, не може подаропримачот да бара принудно извршување на таквиот договор.

Во случајов, според ова правно правило, тужената општина, како подаропримач на спорниот имот врз основа на писмен договор за подарок била овластена по судски пат да бара извршување на договорот, односно предавање на спорниот имот и извршување преносот на правото на сопственост.

Договорот за подарок, составен во писмена форма, претставува само правен основ врз основа на кој подаропримачот може да изврши упис во таписките книги, бидејќи тужената општина тоа не го сторила, ниту пак го имала кога и да било во владение спорниот имот, таа не станала сопственик на овој имот, бидејќи недостасува начин на стекнување (модус аквиренди) односно за прибавување право на сопственост на недвижен имот.

Според чл. 61 од Законот за промет со земјишта и згради, граѓаните и граѓанскоправните лица можат и со еднострана изјава да се откажат од правото на сопственост на земјоделски имот во корист на општествената заедница. Овој законски пропис претставува исклучок од тоа кога може да се засновува општествена сопственост на земјоделски имот уште пред да се изврши упис во земјишните книги (кај нас во таписките книги).

Меѓутоа, во овој спор не станува збор за откажување од правото на сопственост на земјоделски имот со еднострана изјава во смисла на чл. 61 од Законот за промет со земјишта и згради, туку станува збор за договор за подарок, кој е двостран договор и изразува согласна волја на странките за да се предаде, односно прими како подарок спорниот имот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 47/69 од 29. IX. 1969 година).

57. Кога сопственикот отвора прозорец на ѕидот од својата куќа, кој овозможува поглед во куќата и дворот на соседот, нема злоупотреба на правото.

Од образложението:

„Според правилата на имотното право, кога сопственикот на куќата отвора на неа прозорец кој гледа во куќата и дворот на соседот — нема злоупотреба на правото. Ова поради тоа што во таков случај не станува збор за стварна службеност за да може судот да го осуди тужениот на затворање на прозорецот, отворен на ѕидот од неговата куќа, а кој овозможува поглед во куќата и дворот на тужителот, бидејќи правото на службеност претпоставува употреба на туѓа ствар односно нејзино користење. Кога тужениот отвора прозорец на ѕидот од својата куќа, тој врши употреба на своето право *qui sui in re uttitur, neminem laegit*, па со употребата на ова свое право не го навредува тужителот ниту, пак, му попречува во искористувањето на неговото право на својот имот, т.е. на тој начин со ништо не го ограничува тужителовото право на сопственост односно не го спречува тужителот во употребата и располагањето со својот имот, ниту со тоа тужениот го искористува имотот на тужителот за да може да се појави прашање за правото на службеност“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 59/74 од 4. IX. 1974 година).

58. Не може да се бара право на сопственост на пари, кога не станува збор за нумизматички пари или пари означени под број и серија. Побарувањето на пари претставува облигационо право — враќање на одредена сума по еден правен основ.

Од образложението:

„Правото на сопственост е стварно право и за пари може да се досудува, кога станува збор за одредени пари како такви, како ствари или банкноти означени под број, серија и слично, а не кои служат како платежно средство како мерило за вредноста. Овде очигледно не станува збор за одредени пари како ствари, туку станува збор за пари како платежно средство, во случајов за едно побарување, една облигација по правниот основ-неосновано збогатување, затоа што сумата од 20.000,00 динари останала без правен основ кај тужената и за неа постои обврска да му ја врати на тужителот, а не и обврска да врати одредени банкноти, оние што ги примила, затоа што тие пари немаат нумизматичка вредност, не се ствари, ниту се означени под број и серија, туку се платежно средство во прометот. Побарувањето на пари кои служат како платежно средство во прометот не е стварно право, туку облигација, па затоа следуваше пресудата да се преправи дотолку што тужената се задолжува на тужителот да му врати 20.000,00 динари по основ на неосновано збогатување, затоа што таа сума кај тужената останала без правен основ“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 753/69 од 9. II. 1970 година).

59. Со експропријација се стекнува право на општествена сопственост на недвижен имот од моментот кога решението за експропријација ќе стане правосилно, а не од моментот на уписот на тоа земјиште во талиските книги. Ако по правосилноста на решението за експропријација настани оштетување на имотот поради виша сила, ризикот во таков случај го поднесува корисникот на експропријацијата, а не поранешниот сопственик.

Од образложението:

„Во случајов не е спорно дека со решение на Одделението за управни работи на Секретаријатот за општа управа и финансии на НО на Скопска околија, бр. 03/3-4943 од 4. IV. 1963 година, имотот на тужениот бил експроприран во корист на тужителот и дека странките склучиле спогодба со која одредиле надоместок за експроприраниот имот во износ од 3.000.000 динари, кој надоместок тужениот го примил. Исто така, не е спорно дека куќата била подоцна оштетена од земјотресот и дека со решение на Градското собрание на Скопје, бр. 04-4943/63 од 25. VI. 1964 година, спорната куќа била деекспроприрана. По прашањето кој треба да ја поднесе штетата на куќата, предизвикана од земјотресот, првостепениот суд правилно заклучил дека таа треба да ја поднесе тужителот.

Ова затоа што согласно чл. 3 од Законот за експропријација, со експропријацијата недвижноста се пренесува во општествена сопственост, па бидејќи решението за експропријација станало правосилно пред земјотресот, правото на сопственост веќе било пренесено од тужениот и куќата преминала во општествена сопственост, така што штетата настанала за време кога куќата била општествена сопственост. Со оглед на тоа дека е извршена деекспропријација и на тужениот пак му е пренесена куќата во сопственост, првостепениот суд правилно заклучил дека на тужениот куќата треба да му биде вратена во состојба каква што била пред пренесувањето во општествена сопственост.

Судот го ценеше жалбениот навод дека куќата не преминала во општествена сопственост, бидејќи не била заведена во таписките книги, што било услов за стекнување на сопственост на недвижен имот, како и поради тоа што тужителското претпријатие не ја примило куќата во владение, бидејќи во неа постојано живеел тужениот, но го одби како неоснован, затоа што кога се стекнува сопственост по основ на експропријација, тоа станува со правосилноста на решението за експропријацијата, а не со уписот во таписките книги, на што укажува чл. 3 од Законот за експропријација. Прашањето во чие владение бил имотот не е битно за стекнување право на сопственост на недвижни ствари“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 692/65 од 20. IV. 1969 година).

60. На имотот стекнат во текот на бракот со одделни средства на брачните другари, а не со работа, се применуваат правните правила на имотното право, а имено, на чие име е стекнат имотот се смета дека е негов, доколку не се утврди дека брачните другари се договориле имотот да биде нивна сопственост.

Од образложението:

„Во случајов не е спорно дека трите парцели од имотот под I во диспозитивот на обжалената пресуда се прибавени за времетраењето на брачната заедница меѓу тужениот и покојната М. Меѓутоа, оваа околност сè уште не значи дека тој имот претставува нивен заеднички имот. Во смисла на чл. 8 од ОЗБ, како заеднички имот се смета само оној имот што брачните другари го стекнале со работа во текот на бракот. Имотот стекнат во бракот со одделни средства на брачните другари не може да се смета како заеднички имот. На имотот стекнат во текот на бракот со одделни средства на брачните другари се применува правното правило на имотното право и за сопственик на имотот се смета оној на чие име е прибавен имотот, доколку не се утврди дека брачните другари се договориле — постигнале согласност на волјите тие да бидат сосопственици на вака прибавениот имот. При повторното разгледување и одлучување по овој спор, првостепениот суд треба да утврди не само со чии средства е купен спорниот недвижен

имот, туку треба да се утврди и потеклото на тие средства. Ако средствата со кои е купен имотот во текот на брачната заедница потекнуваат од работата на брачните другари, тогаш тој имот претставува заедничка придобивка на брачните другари. Притоа се земаат предвид не само непосредно остварените приходи во текот на бракот, туку и придонесот што го дава едниот брачен другар на другиот, придонесот за водење на домаќинството, грижа за одржување на имотот и секој друг облик на работа и со-работка во управувањето, одржувањето и зголемувањето на заедничкиот имот — чл. 8 ст. 2 од ОЗБ“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 425/68 од 9. XII. 1968 година).

61. Вонбрачниот другар нема право на дел од стекнатиот имот во вонбрачната заедница. Ако, пак, волјата на странките била да биде заедничко тоа што го градат, по тој основ вонбрачниот другар може да претендира на дел од заеднички стекнатиот имот.

Од образложението:

„Првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителката и утврдил дека е таа сопственик на една идеална половина од спорната куќа, бидејќи странките живееле во вонбрачна заедница повеќе од 20 години и во текот на таквата заедница била изградена спорната куќа со придонес на обете странки, кој бил рамен.

Ваквото правно мислење на првостепениот суд е погрешно, бидејќи само брачните другари во текот на бракот со работа можат да стекнуваат заеднички имот, а не и лицата што живеат во вонбрачна заедница. Според тоа, нема место за примена на одредбите од Основниот закон за бракот по однос на имотните односи на брачните другари, по аналогија и на имотните односи на лицата во вонбрачна заедница. Во вонбрачната заедница имотот е на оној кој сам го прибавил за себеси. Доколку во вонбрачната заедница е стекнат имот, жената може и има право да претендира само на надоместок по основ на неосновано збогатување.

Меѓутоа, и жената може и има право да претендира на правото на сопственост на имот стекнат во вонбрачната заедница само и доколку се установи дека меѓу таквите лица постоела заедничка согласна волја имотот да се купи или изгради за двајцата.

Следователно, бидејќи првостепениот суд не испитувал дали меѓу тужителката и тужениот постоела согласност на волјите спорната куќа да ја градат и изградат за двајцата, обжалената пресуда следуваше да се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење, за да се разјаснат и оценат решавачките факти, од кои зависи и основаноста на барањето.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 493/67 од 28. XI. 1967 година).

62. Кога во текот на брачната заедница се реновира куќата, сопственост на едниот брачен другар, и тоа од средствата стекнати во текот на брачната заедница, другиот брачен другар не може на спорната куќа да има право од стварно-правен карактер, туку само од облигационен, т.е. само право на парично побарување сразмерно на придонесот во подобрувањето на куќата.

Од образложението:

„Точно е дека согласно чл. 10 од ОЗБ имотот што брачните другари го стекнале со работа во бракот е нивни заеднички имот, а уделот на секој брачен другар се одредува според неговиот придонес, меѓутоа, првостепениот суд погрешно утврдил — што се смета како заеднички имот на странките и какво е правото на брачните другари на тој имот. Така, првостепениот суд ѝ призна право на сопственост на тужителката на една половина од реновирањето на куќата. Таквото становиште на првостепениот суд е погрешно. На тужителката не ѝ припаѓа стварно право на куќата. Куќата не може да се смета како заедничка сопственост на странките стекната со работа во бракот, затоа што не е спорно дека куќата ја наследил тужениот од својот татко, а странките извршиле само подобрување на неа во 1956 година, го срушиле предниот ѕид на фасадата, а потоа го президале со тули и вар, направиле скалиште, ставиле три нови врати, на две соби ставиле под, една просторија ја приспособиле за кујна, а зад куќата направиле помошна просторија. Куќата како објект останала, па бидејќи тужениот стекнал сопственост на неа по основ на наследство, таа останува негова сопственост. Со тоа што куќата е реновирана во текот на бракот од средствата стекнати со работа на странките, во кое имала придонес и тужителката, таа би имала право само на парично побарување сразмерно на нејзиниот придонес во подобрувањето на куќата, а не и право на сопственост. Единствено просторијата што е изградена зад куќата, треба да се утврди дали претставува нов градежен објект, во кој случај тужителката би имала право на сопственост на соодветен дел од тој објект.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 875/65 од 5. IX. 1966 година).

63. Во случај кога на несомнен начин ќе се установи дека лицето-купувачот го купил недвижниот имот за имотната заедница, на која е член и тој, и тоа со средства на заедницата, тоа лице не може по однос на другите заедничари да го бара тој имот само за себе само од причина што во договорот за купопродажба фигурира тој како купувач.

Од образложението:

„Стои фактот дека меѓу странките постоела имотна заедница кога се купени спорните имоти. Тој факт непобитно го утврдил првостепениот суд, а против него не изнел никакви причини

ни второстепениот суд. Без оглед на тоа што на таа и таква заедница не може да ѝ се признае својство на порано постојната семејна задруга и што, од друга страна, нашиот правен поредок не познава таква заедница како определена правна категорија, таа не може како таква, особено кога се поставува прашањето за разрешавање на меѓусебните односи на членовите од таквата заедница, наполно да се занемари и да не ѝ се даде никакво значење. Кога во животот на луѓето и денес постојат односи слични на семејна задруга, кои се одржуваат било поради навика, поради преостанатото почитување на старите односи и обичаи, било поради извесна заостанатост или стварна практична потреба, тогаш тие и такви односи не можат да се занемаруваат и да не им се даде потребното значење, но не како на правна категорија, туку како на правен факт. Оттука, при оценувањето на наводите на странките и на изведените докази треба да се води сметка и за овој правен факт, па и во светлината на тој факт се оценуваат и определени правни работи, кои некои од членовите на заедницата ги презел за времето додека траела заедницата. Секоја изолирана оцена на наводите и доказите надвор од одредени односи, неминовно води кон непотполно утврдување на фактичката положба, а паралелно со тоа и не дава целосна и сигурна потпирка за пресудувањето на работата.

Точно е становиштето на пониските судови дека во вакви случаи треба да се тргне од презумпцијата дека секој оној кој по пат на договор за купопродажба прибавува некој имот и како купувач е означен во формалното писмено-договорот, имотот го прибавува само за себе. Меѓутоа, тоа уште не значи дека не може да се докажува спротивното од тоа, а имено дека имотот е купен за заедницата и со средства на заедницата.

Затоа, не се единствени и единствено релевантни факти за расправањето на спорот и односите меѓу процесните странки оние факти што би произлегувале само од писмениот договор за купопродажба на спорните недвижности. Напротив, има и други — надвор од писмениот доказ. Тоа е, пред сè, заемниот однос што постоел меѓу процесните странки и нивната изразена волја дека определени односи ги примал како такви — во кој правец бил поставен и основот на тужбеното барање.

Следователно, за правилното одлучување на спорот е потребно да се испита и утврди каква била волјата на странките при купувањето на спорните имоти, дали тие се купени за заедницата или само за тужениот, па во зависност од тоа и да се донесе соодветна одлука“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 59/65 од 10. VI. 1965 година).

64. Кога тапијата гласи на едно лице, а имотот од издавањето на тапијата и пред тоа го владее друго лице, владетелот на имотот не го изгубил правото на сопственост со издавањето на тапијата и секогаш може да бара поништување на тапијата која гласи на лице кое никогаш не го имало имотот во владение.

Од образложението:

„При изнесената фактичка положба, кога непобитно е утврдено дека од 1944 година тужениот непречено ја владее нивата, првостепениот суд правилно ги применил правните правила на имотното право кога го одбил како неосновано тужбеното барање на тужителите, а истовремено го уважил противтужбеното барање на тужениот и тапијата Р. бр. 1500/47 од 22. VII. 1947 година, која се однесува на спорната нива, ја поништил.

Неоснован е жалбениот навод дека тапијата не можела да се ништи штом од нејзиното издавање изминале 20 години. Според правните правила на имотното право, штом тужителите никогаш не го владееле спорниот имот, т.е. делот од имотот на кој се однесува тапијата, независно од тоа што од нејзиното издавање изминале повеќе од 20 години, таа може да се поништи“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 524/69 од 19. XII. 1969 година).

65. Градителот на зграда без градежна дозвола, стекнува право на сопственост на зградата, но тоа не значи дека таквиот сопственик има право на надоместок при експропријацијата, бидејќи е тоа спротивно на чл. 37 од Законот за експропријација.

Од образложението:

„Дали спорната зграда е градена со градежна дозвола или без таква, е без значење за правилното одлучување по спорот. Судот од општа надлежност не е надлежен да суди дали една зграда е градена со дозвола или без градежна дозвола. Исто така, тоа прашање нема никакво значење кога се решава за прашањето на сопственост или за владение на една индивидуална станбена зграда. Дали е градена со дозвола или без градежна дозвола има значење за донесување на одлука во управната постапка за рушење на зградата и тоа доколку не е вклопена во планот на градот. Прашањето — дали индивидуалната станбена зграда е градена со градежна дозвола или без таква има значење за надоместок во случај на експропријација на таквата зграда, а имено, сопственикот на зградата и дел од зградата која е градена без градежна дозвола, согласно чл. 37 од Законот за експропријација, нема право на надоместок за таквата недвижност. Поранешниот сопственик на експроприраната зграда може само да ја сруши зградата и да го земе материјалот од неа, во рокот што ќе му го одреди надлежниот орган на управата. Според тоа, и Законот за

експропријација го признава за сопственик на зградата градителот кој ја изградил без градежна дозвола, кога како таков го именува во цитираниот член од Законот за експропријација лицето што изградило зграда или дел од зграда без градежна дозвола. Прашањето за надоместок на таквиот сопственик е поинакво прашање од прашањето за сопственост на зградата. И оној што изградил зграда на туѓо земјиште и без градежна дозвола е сопственик на зградата, затоа што сам ја градел, со свои средства и за себе. Ако тоа го сторил без градежна дозвола, не судот, туку управните органи ќе утврдат дека зградата е градена без градежна дозвола и ќе донесат одлука за нејзиното рушење, ако таа не може да се вклопи во урбанистичкиот план на градот, и тие ќе ја срушат. Ни сопственикот на земјиште на кое друго лице подигнало зграда, не може да бара од судот да се сруши зградата, ако сопственикот на земјиштето гледа и не го опоменал градителот, туку допуштил да ја изгради и потоа бара да ја сруши. Сопственикот на земјиштето во таков случај има право само на надоместок за земјиштето, затоа што, покрај принципот од правните правила на имотното право, чие е земјиштето — негова е и зградата, имаме и обратен принцип во позитивните прописи, според кои сопствениците на зградата стекнуваат право на сопственост односно на користење на земјиштето под зградата и околу неа, колку што е нужно за користење на зградата — чл. 6 од Законот за сопственост на делови на згради“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 572/69 од 19. XII. 1969 год.).

66. Кога заеднички изградената станбена зграда била поделена меѓу градителите, во спорот за сопственост судот не испитува кој колку придонел во градбата, туку кој дел од станбената зграда на која од странките му паднала во дел при делбата.

Од образложението:

„Обжалената пресуда има такви недостатоци, поради кои не може со сигурност да се испита, бидејќи причините во пресудата се нејасни и противречни сами на себе и на диспозитивот — чл. 343, ст. 2, т. 11 од ЗПП. Имено, во диспозитивот на обжалената пресуда се утврдува дека тужителите Р., Б, Ц, Н и С, по основ на делба сите заедно се сопственици на шест одделенија во спорната куќа, додека пак, причините на пресудата упатуваат судот да го уважи тужбеното барање по однос на спорната куќа по основ на придонес. Не е јасно дали првостепениот суд правото на сопственост на тужителите го утврдил по основ на делбата или, пак, според придонесот што секој од тужителите го дал во градењето на спорната куќа. Впрочем, диспозитивот не е јасен во уважениот дел на тужбеното барање по однос на спорната куќа, затоа што не е видно кој од тужителите на колкав дел е сопственик. Прво-

степенниот суд досудува во сопственост сами од куќата. Меѓутоа, реален дел може да се досуди само на стан како целина, а што претставува стан предвидено е во чл. 8 од Законот за станбените односи. Во промет можат да бидат само цели станови — чл. 7 од Законот за промет со земјишта и згради.

Првостепениот суд не ја утврдил правилно и потполно фактичката состојба. Не е видно каква била волјата на странките при градењето на спорната куќа, т.е. за кого ја граделе — за сите нив или, пак, само за тужителот Р. и тужениот П. Ова е основниот факт. Доколку куќата не била градена за сите странки тогаш оние што дале придонес во градењето, а волјата не била таква што куќата да биде и за нив, имаат само облигационо право, а не стварно право. Од друга страна, ако веќе станува збор за придонесите во градењето на куќата, не се гледа која од странките со што и колку придонела. Понатаму, ако за пресудувањето на спорот решавачки факт била делбата на странките извршена од порано, не се гледа зошто секоја од нив не е опфатена односно не зела учество при делбата. Исто така, не е утврдено што било опфатено со делбата, дали само куќата или и друг недвижен имот. Затоа, при повторното судење се налага како неопходно првостепениот суд да ги утврди сите овие факти, бидејќи се тие од битно значење за одлучување по спорот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 498/69 од 3. XI. 1969 година).

67. Градителот на индивидуална станбена зграда без градежна дозвола и на општествено земјиште, кое не му било доделено од надлежниот орган, може да го користи земјиштето додека постои зградата како една фактичка состојба, не стекнувајќи никакво стварно право врз земјиштето, ниту право на упис во таписките книги.

Од образложението:

„Ако е објектот граден на општествено земјиште, градителот стекнува право да го користи земјиштето под зградата и она околу зградата кое е неопходно за нејзиното користење додека постои зградата, како една фактичка состојба, без да стекнува врз тоа земјиште градителот и право на упис во таписките книги или во други книги за евиденција на земјиштето, затоа што со градењето на општествено земјиште градителот не стекнува никакво стварно право на земјиштето, освен правото на користење на земјиштето додека постои зградата. Не може да се стекне право на сопственост или трајно право на користење како стварно право на општествено земјиште, затоа што со посебни прописи е предвидено како се стекнува право на сопственост или право на трајно користење на општествено земјиште. Општинското собрание, ако зградата не ја руши во управна постапка, или нема услови за рушење во таа постапка, има право да бара надоместок од гра-

дителот за користење на земјиштето. Првостепениот суд по однос вредноста на зградата спрема вредноста на земјиштето не извидувал, за да може правилно да ги примени правните правила. Исто така не извидувал кога е изграден објектот, дали тужителот бил спречуван во градењето и, ако не бил спречуван, дали тоа ѝ било познато на општината преку нејзините органи, и како дошло до тоа тужителот уште во 1959 година да изгради стан и да не биде спречен ниту во управна постапка срушен, кој стан по земјотресот во 1963 година бил saniран и до денес тужителот го користи станот со своето семејство“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 275/70 од 6. VII. 1970 година).

68. Правото на физичка делба не се досудува затоа што произлегува од правото на сопственост.

При заедничка градба на индивидуална станбена зграда големината на деловите зависи од постигнатата согласност на волјата на странките при градбата, а не од висината на придонесот во градбата.

Од образложението:

„Првостепениот суд, признавајќи му на тужителот право на сопственост на три петтини од спорната кука, ја задолжил тужената да „трпи физичка делба“.

Прво, право на физичка делба не се досудува, затоа што тоа право произлегува од правото на сопственост. Прашањето за делба било физичка или друга, е прашање на извршувањето, а не на пресудувањето.

Второ, физичка делба се дозволува само на предмети кои се физички деливи. На предмети кои не се физички деливи, ако судот ѝ признае на една странка такво право, а тоа значи во извршна постапка, тогаш треба да се уништи предметот кој не е физички делив. Тоа практично во случајов значи дека ако спорната кука не може физички да се подели на три петтини со две петтини, во смисла што секоја странка да добие по еден стан од тие размери, би значело дека таа треба да се сруши и материјалот да се подели на такви делови. Дали е можна физичка делба — се утврдува во извршната постапка, а ако се утврди дека објектот физички не е можно да се дели, во смисла секој да добие одделен стан, објектот се продава на јавна лицитација.

Во образложението на обжалената пресуда нејасноста произлегува оттаму што во ваков спор, за сопственост на заеднички градена станбена зграда, судот, прво, не го извел начисто прашањето дали меѓу странките имало постигнато согласност на волјата за кого се зида објектот. И ако се зидал за странките и за сестрата односно ќерката на рамни делови, без значење е прашањето кој колку внел во изградбата, затоа што тоа прашање е без значење за правото на сопственост на одреден дел од спорната зграда на

странките. Прашањето затоа дали еднаков дел придонеле странките е посебно прашање и може да биде предмет на одреден спор, пресметковна и облигациона обврска на оној што придонел помалку, ако поинаку не било договорено. Второстепениот суд не е начисто со овие две битни прашања — со прашањето за сопственост, како стварно право, и прашањето за пресметката, како облигационо прашање, кое не влијае врз големината на правото на сопственост. Само ако немало согласност на волјата на странките по прашањето за сопственост, било во почетокот на градбата, во текот или по градбата, тогаш, како објект граден во куќна заедница, судот ги утврдува деловите сразмерно со придонесот на секој од нив. Меѓутоа, првостепениот суд ова прашање не го расчистил, а причините се нејасни. Така, на едно место во образложението се говори дека странките не биле за градба на куќата (страна 3 од образложението), а на друго место ја зема и волјата на странките за сопственост на куќата (стр. 5, став последен од образложението), а притоа ништо не се вели за таа волја на странките по однос на деловите, која волја ја зема како основ на пресудување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 408/70 од 24. VIII. 1970 година).

69. Не е спротивно на правните правила на имотното право за установување правото на службеност — да се одреди надоместок во земјиште наместо во пари.

Од образложението:

„Правно е правило дека во случај кога се основа службеност и кога на една странка ѝ се наложува во корист на другата странка нешто да трпи, судот е должен истовремено да го расправи и прашањето за надоместокот на таа странка, доколку таа со тоа трпи некаква штета. Ова затоа што прашањето за тој надоместок е во неразделна врска со прашањето за односната службеност.

Самиот надоместок не мора да биде само во пари, туку може да се даде и на друг начин, особено со давање на соодветно земјиште на друго место, или слично, што зависи од случајот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 39/70 од 7. IX. 1970 година).

70. Договорот за купопродажба на одделен стан во општествена сопственост, кога е склучен со станарот без јавно наддавање (конкурс), не е ништовен.

Од образложението:

„Окружниот суд со пресудата го уважил барањето на општината, застапувана од јавниот правобранител за таа општина, па го поништил договорот за купопродажба на еднособниот стан бр. 01-68 од 18. VI. 1963 година, склучен меѓу тужениот В. и тужениот И. Ж. од истиот град, бидејќи купопродажбата е извршена спротивно на чл. 10 од Законот за промет со земјишта и згради, а имено, затоа што не бил продаден на јавно наддавање.

Врховниот суд наоѓа дека правното становиште на првостепениот суд е погрешно, поради следното:

Со чл. 10, ст. 1 од Законот за промет со земјишта и згради, допуштен е промет со станбени згради во општествена сопственост само преку јавно наддавање (конкурс). Оттука произлегува дека прометот со одделни делови на една зграда има поинаков третман. Тој заклучок наоѓа потврда во чл. 7, ст. 2 од истиот закон, каде што стои дека „прометот со одделни физички делови на згради (одделни станови и деловни простории) што се во општествена сопственост ќе се регулира со посебен закон“. Во чл. 38 од Законот за сопственост на делови на згради е предвидено дека „граѓанин или правно лице кое има намера да продаде стан, како посебен дел од зградата, е должно тој дел да го понуди за продажба на лицето кое во тој стан има станарско право и притоа да му ја соопшти цената и другите услови на продажбата. Оттука произлегува дека одделни станови можат да се продаваат и без јавно наддавање (конкурс), а со спогодба меѓу сопственикот и станарот. Се разбира, доколку таква спогодба не се постигне, тогаш становите од општествена сопственост се продаваат на начин како што е тоа предвидено во чл. 10, ст. 1 од Законот за промет со земјишта и згради.

Понатаму, во чл. 68, ст. 1 од Законот за финансирање на станбената изградба („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 47/59), кој бил во сила во времето на склучувањето на договорот, бидејќи тој престанал да важи на 31. XII. 1965 година, кога влегол во сила Законот за престанок на важноста на Законот за финансирање на станбената изградба („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 34/65), е предвидено „дека стопанските организации можат да ги продаваат становите (изградени со сопствени средства) на своите работници, под условите што ќе ги определи работничкиот совет на работната организација, но така што условите за продажба да не можат да бидат поповолни од условите предвидени во последниот распишан конкурс од општинскиот фонд за станбена изградба“. И оттука произлегува дека стопанските организации своите станови можат да им ги продаваат на своите работници (дури без оглед на тоа дали тие се здобиле и со станарско право) и без конкурс, со непосредна спогодба, а тоа е и во согласност со целта заради која стопанските организации ги градат становите. Продажбата на станови изградени со средства на стопанските организации само преку јавно

наддавање, на кое има право да учествува секој граѓанин, би била во спротивност со целта за која тие станovi се градени, што секако не била и не е интенцијата на законот.

Од тие причини, а бидејќи не е спорно дека станот, предмет на купопродажбата, е изграден од средствата на В. и дека тој стан е продаден на нејзин работник, кој притоа имал и станарско право, Врховниот суд наоѓа дека купопродажбата можела да се изврши и без јавно наддавање, а со непосредна спогодба — договор, па таквиот договор е полноважен. Бидејќи поништувањето на договорот се бара само врз основа на чл. 10, ст. 1 од Законот за промет со земјишта и згради, а не е и поради оштетување преку половина или поради причините од чл. 68, ст. 2 од Законот за финансирање на станбената изградба, затоа првостепениот суд погрешил кога го уважил барањето и на тој начин погрешно го применил материјалното право“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 38/67 од 11. IV. 1967 година).

71. Купопродажен договор за недвижен имот, иако е склучен усно, има правно дејство ако е од двете странки доброволно исполнет. Смеслата на чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради, со кој е предвидена задолжителна писмена форма, е во тоа дека по судски пат не може да се бара исполнување на устен договор. Меѓутоа, ако договорот е исполнет, тој има правно дејство.

Од образложението:

„Според чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради, потребно е договорот за купопродажба да биде склучен во писмена форма, за да има правно дејство. Неговата смисла е во тоа што само врз основа на писмен договор може да се бара неговото исполнување. Меѓутоа, ако договорот е исполнет од странките т.е. ако купувачот му ја исплатил цената на продавачот, а овој му го предал во владение имотот, иако бил склучен усно, — таквиот договор има дејство меѓу странките. Ако би се прифатило становиштето на првостепениот суд дека отсуството на писмена форма е основ за поништување на купопродажниот договор, тоа би значело поддржување на нечесноста и недисциплината во правниот сообраќај, како и овозможување на шпекулации што е спротивно како на смислата на погоре споменатиот закон, така и на социјалистичкиот поредок во нашата земја“.

(Од Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 249/67 од 24. V. 1967 година).

72. Не може да се смета дека не е склучен договор за купопродажба на стока (земјоделски производи) затоа што во договорот не била означена цената, кога стоката е примена и за тоа е издадена соодветна белешка.

Од образложението:

„Меѓу странките не е спорно дека тужената задруга примила од тужителот 2.000 кгр. кромид, за кое му издала и исплатна белешка број 2 од 26. II. 1963 година, во која белешка е ставено количеството на кромидот, но не е наведена цената. Првостепениот суд нашол дека станува збор за купопродажба на кромид, а цената ја определил врз основа на извршените исплатувања на другите производители во истото време и за истата стока, па затоа го уважил тужбеното барање, задолжувајќи ја тужената задруга да му плати на тужителот за купениот кромид 124.000 динари, сметано по 62 дин. за 1 кгр.

Второстепениот суд наоѓа дека во случајот не може да стане збор за договор за купопродажба, бидејќи не бил исполнет еден од битните елементи за еден ваков договор — не била определена цената, кое нешто го утврдува од увидот во исплатната белешка број 2 од 26. II. 1963 година, каде било ставено количеството на кромидот, но не и цената.

Во случајов постои оправдано сомнение за утврдување на една битна околност по овој спор, а тоа е цената. За утврдувањето на оваа околност, а во смисла на чл. 376 од ЗПП, беше потребно да се укинат како првостепената, така и второстепената пресуда и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување.

Издавањето на исплатната белешка на тужителот за предадениот кромид на задругата укажува дека во случајот станува збор за купопродажба на овој кромид. Меѓутоа, првостепениот суд погрешил кога ја утврдил цената на еден кгр. кромид по 62 динари врз основа на исплатните белешки издавани на други производители, без претходно да испитува и да утврдува дали оваа цена била навистина договорена меѓу странките, односно каква согласност била постигната меѓу странките по однос цената на кромидот.

Второстепениот суд не само што не го отстранил овој недостаток, туку погрешно смета дека не постои договор за купопродажба само затоа што во споменатата исплатна белешка, која му е издадена на тужителот, не е внесена и цената. За полноважност на еден договор за купопродажба потребно е да постои спогодба за предметот на таа купопродажба и за купопродажната цена. Со тоа што во конкретниот случај цената не е внесена во исплатната белешка, не може да се изведува заклучок дека таа не е и договорена, бидејќи за купопродажба на движни предмети, стока и слично, не е потребно договорот да биде составен во писмена форма, туку важат општите узанси за промет со стока. Според тоа, евентуалното постоење или непостоење на согласна волја на странките по однос цената на кромидот може да се утврдува и со други докази. Цената во договорот за купопродажба може да

биде изразена или во фиксен износ или може да биде предвиден начинот на кој ќе се определи цената, а може да се определи и според конкретните околности“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 5/65 од 24. III. 1965 година).

73. Договорот за купопродажба на недвижност — куќа, во кој не се доволно конкретизирани границите, а е означена само месноста каде се наоѓа, може да произведе правно дејство доколку судот установил дека продавачот во таа месност нема друг таков имот.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека со писмен договор за купопродажба, склучен меѓу странките на 6. VI. 1964 година, тужителот му продал на тужениот една куќа со дворно место, која се наоѓа во с. Раштани за сума од 550.000 динари. При ваква положба првостепениот суд смета дека во споменатиот договор не е точно определен предметот на договорот, затоа што не бил означен по мерки и граници, ниту со бројот на катастарската парцела. Бидејќи во случајов имало сомнение во поглед идентитетот на спорната куќа наведена во писмениот договор, судот смета дека не постои ни договор за купопродажба меѓу странките, па дека тужителот не може ни да бара исполнување на еден таков договор.

Точно е дека во договорот за купопродажба стои дека продавачот во с. Раштани има една куќа со дворно место и дека таа куќа му ја продава на купувачот за сума од 550.000 динари. Меѓутоа, само врз основа на овој договор првостепениот суд не можел да утврди дали е предметот на договорот конкретизиран или не. Од наводите во тужбата се констатира дека во исполнување на споменатиот договор спорната куќа му е предадена во владение на тужениот уште во 1957 година и дека тужениот и сега оваа куќа ја држи во свое владение. Во жалбата тужителот тврди дека во с. Раштани тој нема друга куќа освен спорната. Овие околности на главната расправа пред првостепениот суд не биле испитувани ниту утврдени, иако се битни за правилно одлучување во спорот. Имено, ако се утврди дека тужителот навистина во с. Раштани нема друга куќа освен спорната и дека таа куќа, во исполнување на договорот за купопродажба тужениот ја имал во свое владение уште од 1957 година па досега, тогаш не може да се тврди дека предметот на договорот за купопродажба не бил конкретизиран. Тоа што во писмениот договор не се наведени мерки и граници на спорната куќа, односно бројот на катастарската парцела, не го прави договорот невалиден, бидејќи споменатите податоци можат да се прибават и во текот на постапката пред првостепениот суд. Битно е при заклучувањето на договорот за купопродажба, како и при исполнувањето на тој договор, да не постоело сомнение по однос предметот на договорот. Според тоа,

првостепениот суд погрешно заклучува да во конкретниот случај со сигурност не се знаело на која куќа се однесува писмениот договор, склучен меѓу странките, кога во таа смисла првостепениот суд ништо не испитувал“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 428/65 од 8. XII. 1965 година).

74. Правно правило на имотното право е дека ако една од договорните странки договорот не го исполни онака како што гласи, или не во определено време, на определено место, или не ја плати купопродажната цена на договорен начин, во таков случај другата странка нема право поради тоа да се откаже од договорот т.е. да бара раскинување на договорот, туку може да бара исполнување на тој договор, доколку не станува збор за договор чие исполнување со протекот на рокот ја изгубило целта за која бил склучен договорот.

Од образложението:

„Првостепениот суд извел доволно докази врз основа на кои целосно и правилно ги утврдил сите битни факти за овој спор. Од договорот за купопродажба, склучен меѓу процесните странки на 21. XII. 1960 година, и од сослушувањето на странките, неспорно е утврдено дека тие меѓу себе не договориле раскинување на договорот доколку купувачот на време не ја плати купопродажната цена, ами напротив, со посебна клаузула во договорот се согласиле дека ни по еден основ не може да се бара раскинување на договорот. Покрај тоа стои и фактот дека тужениот дал дел од купопродажната цена, а остатокот исто така го понудил на тужителот, но овој одбил да го прими.

Повредата на материјалното право, според мислењето на овој суд, се состои во тоа што, според правните правила на имотното право, ако едната договорна страна договорот не го исполни онака како што гласи или не во одредено време, на определено место, или купопродажната цена не ја плати на договорениот начин, во таков случај другата страна нема право поради тоа да се откаже од договорот т.е. да бара раскинување, но може да бара исполнување на договорот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 70/64 од 8. X. 1964 година).

75. **Задоцнување на тужениот со исплатувањето на остатокот од купопродажната цена во одредениот рок, само по себе не е причина за раскинување на договорот, освен ако продавачот му оставил на купувачот уште еден дополнителен рок за исплатување, па овој, и во тој дополнителен рок, не ја изврши својата обврска.**

Од образложението:

„Според правните правила на имотното право односно на облигационото право, двостраните товарни договори создаваат обврски за двете странки. Кај тие договори договорачите се во заемна обврска, нивните обврски, а со тоа и нивните побарувања, заемно се условени, обврската на едната странка е основ за обврската на другата странка. Така, обврската на купувачот да му ја исплати на продавачот куповната цена е условена со обврската на продавачот на купувачот не само да му ја предаде стварта во владение, туку и да му изврши пренос на правото на сопственост со убаштинување. Затоа, при двостраните товарни договори важни правилото за истовремено исполнување на заемните обврски, доколку странките изрично поинаку не се договорат. Со други зборови, едната договорна странка може да бара од другата странка исполнување на обврската ако самата ја исполнила својата обврска или ставила до знаење дека е готова да ја исполни својата обврска. Ова извршување на договорните обврски, по правило, има да се посматра во целина, т.е. дека секоја странка е должна својата обврска да ја изврши во целост, а не само делумно, освен, како што е и погоре нагласено, ако од односите меѓу договорните странки или од природата на обврската не произлегува нешто друго, т.е. доколку странките изрично не се договориле дека едната странка ќе ја исполни обврската порано.

Инаку, задоцнувањето на тужениот со исплатувањето и на остатокот од купопродажната цена во одредениот рок, само по себе не е причина за раскинување на договорот, освен ако се утврди дека продавачот ги извршил своите обврски во целост, т.е. ако на купувачот му оставил уште еден дополнителен рок за исплатување на остатокот од купопродажната цена и ако, потоа, го повикал купувачот да му изврши и пренос на продадениот односно купениот имот по судски пат, па овој — купувачот, злонамерно одбегнувал да го исполни договорот.

Според сето погоре изложено, очигледно е дека обжалената пресуда е донесена со погрешна примена на материјалното право, а бидејќи не се утврдени ни погоре наведените потребни и решаваачки факти за донесување на правилна и законита пресуда, обжалената пресуда следува да се укине и предметот да се врати на повторно судење — чл. 357 и 358 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 300/74 од 20. VI. 1974 година).

76. Правниот однос, заснован врз исполнет, во целост или во поголем дел, усно склучен договор за купопродажба на недвижност е доволен без оглед на недостигот на писмена форма, да се бара пренос на правото на сопственост.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„Републичкиот јавен обвинител поднесе барање за заштита на законитоста во делот на горните пресуди со кој е уважено противтужбеното барање на тужениот. Повредата на законот ја гледа во тоа што противтужбеното барање било усвоено, иако договорот за купопродажба бил устен и исполнет, а со тоа бил повреден чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради. Предлага пресудата на окружниот суд делумно да се укине, а пресудата на општинскиот суд делумично да се преправи во смисла што би се одбило противтужбеното барање како на закон неосновано.

Врховниот суд на Македонија, по разгледувањето на барањето, нападнатите пресуди и другите списи по делото, најде:

Барањето за заштита на законитоста е неосновано.

Смислата на одредбата од чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради е — да се обезбеди сигурност во прометот. Оттука и треба да се тргнува кога се толкува одредбата на истиот член. Барањето правилно тргнува од поставката дека со устен извршен договор за купопродажба на недвижности не може да се бара враќање во првобитната положба и затоа барањето не ја напаѓа одлуката на судот со која било одбиено барањето на продавачот да му се врати продадената недвижност врз основа на устен договор, затоа што тој бил исполнет. Ако, значи, ги признаваме усните договори, што биле извршени како правна работа заснована врз закон, нема основ да се одбие барањето на купувачот таа продажба да се утврди како свршена правна работа и да му се овозможи на купувачот да се снабди со тапија, што е во духот и смислата на Законот за промет со земјишта и згради, а имено, да се внесе поголема правна сигурност. Треба да му се даде заштита на она што како резултат на слободната волја на луѓето е договорено и извршено. Сметаме дека со ништо не го загрозува нашиот општествен поредок признавањето на слободно изразената волја и која е исполнета меѓу одделни граѓани. Оттука, треба да се смета дека не може да се бара исполнување на усно склучен договор за промет со недвижности, но кога е тој веќе исполнет како резултат на слободната волја на странките, да се дозволи да се врати веќе даденото би значело поддржување на нечесноста во прометот, што не му било цел на споменатиот закон, а на законот не му е цел ни да се создаваат положби кои не можат да се оформат и редовно да се заштитуваат“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 37/69 од 21. VIII. 1969 година).

77. Кога продавачот си го поврати продадениот имот, затоа што немало склучен писмен договор, купувачот има право на враќање на куповната цена и право на надоместок на штета, ако до склучувањето на договорот не дошло во писмена форма по вина на продавачот.

Од образложението:

„Спорот е за надоместок на штета која тужителите ја претрпеле со тоа што купениот имот бил одземен затоа што немало писмен договор. Првостепениот суд смета дека според чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради договор за купопродажба на недвижности, ако не е составен во писмена форма, не произведува правно дејство и последиците од немањето на писмена форма треба да ги поднесат договорните страни. Ваквото правно становиште е спротивно на основниот принцип на совесност и чесност во прометот. Посебно затоа што смислата на одредбата на чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради е дека не може да се бара исполнување на устен договор за купопродажба, но ако е тој исполнет — произведува правно дејство. Писмената форма служи како гаранција и сигурност во прометот. Меѓутоа, договорот се смета за полноважен со согласност на волјата на странките, иако е усно склучен, ако бил извршен. Со оглед на тоа дека со судската одлука на тужителите им е одземен имотот, би било спротивно на принципот на чесност и совесност во прометот, да не се смета дека е виновна другата страна која придонела на тужителите да им се одземе недвижниот имот кој го платиле и имале во владение. Исто така, погрешно е правното становиште на првостепениот суд, и како такво неприфатливо дека немало штета за тужителите, односно дека таа треба да ја поднесат тужителите.

Од списите по делото е видно дека тужителите не само што останале без имот, туку ним не им е вратена ни купопродажната цена, ниту, пак, судот им досудува надоместок на штета во висина на онаа сума која е нужна за да можат тужителите да купат ист таков имот по големина и квалитет, а која разлика не би морале да ја дадат ако имотот не им беше одземен. Неспорно е дека тужителите трпат штета за онолку колку што сега треба да платат повеќе за да можат да го купат истиот имот. Спротивното становиште би ја поддржало нечесноста и несигурноста во прометот. Кога странките стапуваат во преговори и дојде до согласност на волјата, секоја странка која ќе се откаже од таа согласност и ќе откаже да се оформи според законот изразената согласност на волјата, според нормалните сфаќања на совесноста и чесноста, е виновна страна, која со својот однос оневозможила да се оформи и исполни постигнатата согласност на волјата и како таква е одговорна за сета штета што ја трпи другата договорна страна од тој отказ. Висината на штетата е, пак, разликата во цената што невината страна треба да ја плати за да купи ист таков имот. Првостепениот суд, губејќи ги предвид горните правни правила на имотното право, пропуштил да извидува и установи колку тужителите претрпеле штета од тоа што не дошло до оформување на договор за купо-

продажба, чија реализација и оформување го сакаат тужителите, а тужените биле причина да им се одземе имотот што го купиле, купопродажната цена ја платиле и имотот го примиле во владение“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 548/70 од 7. IX. 1970 година).

78. Иако странките во договорот за купопродажба не ја одредиле цената, договорот е полноважен ако странките предвиделе како ќе се одреди.

Од образложението:

„Од фактот дека по однос на цената на волната странките се договориле „да остане отворена, каква ќе биде цената по извесно време и по спогодба да се исплати“, првостепениот суд извел погрешен заклучок дека не постоел купопродажен договор за волната што тужениот му ја предал на тужителот, и дека тужениот поради тоа немал право на парично побарување, а исто така и дека немал право и да истакнува компензационен приговор.

Споменатите правни становишта на првостепениот и второстепениот суд се погрешни. Неправилно смета првостепениот суд дека меѓу тужителот и тужениот не постоел купопродажен договор за волната поради тоа што, наводно, цената не била одредена. Наводно, според правните правила на имотното право валиден купопродажен договор не може да постои ако нема согласност на странките за предметот и цената на договорот. Според природата на работата, тоа се битни состојци на секој купопродажен договор. Меѓутоа, според истите правни правила, што се однесува до цената, се смета дека е таа одредена не само кога во договорот точно е означен нејзиниот износ, туку и тогаш кога во договорот може да се одреди според околностите. Во таквите случаи доволно е цената да е одредлива.

Во случајов, во моментот кога е склучен договорот за купопродажба на волната, странките ја знаеле старата цена на волната од 1965 година, но бидејќи се очекувани нови цени, кои требало да бидат поповолни за тужениот, тие се согласиле волната да се прима „на отворено“, со тоа што да се одреди „по извесно време“ (кога ќе се донесе нова одлука од надлежниот сојузен орган) и „тогаш да се исплати по спогодба“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија на ден 25. V. 1970 година, под ГЗЗ. бр. 26/70).

79. Член 9 од Законот за промет со земјишта и згради, кој говори за тоа дека договорот врз основа на кој се пренесува земјиште или зграда, мора да биде писмен и дека договорот кој не е составен во писмена форма нема правно дејство, треба да се толкува така што под писмена форма, во смисла на цитираната норма, се смета секоја писмена исправа, од која јасно може да се види кои се странки во односната правна работа, што е предмет на таа правна работа и која е цената на недвижностите.

Околноста што во исправата не е означен бројот на парцелата, бројот на поседовниот лист и месноста каде што се наоѓаат парцелите, не може да влијае врз полноважноста на правната работа, која меѓу странките со сигурност се знае за кои недвижности се работи. Полноважен е договорот, ако во писменото предметот е определен на кој и да било начин, особено ако меѓу странките нема спор за тоа.

Од образложението:

„Врз основа на признанието на тужениот С. Б., наводите на процесните странки и другите докази, првостепениот суд нашол:

— дека тужителот С. З. во април 1963 година, ги заменил своите парцели број 105, 108/1, 109/1 со тужениот С. Б. за парцелата број 34/2 и 1.000.000 стари динари, но меѓу нив не бил составен никаков писмен договор:

— дека во истиот месец тужителот С. З. му ја продал на тужениот Р. својата парцела број 34/1 и парцелата број 34/2 што ја добил во замена од тужениот С. Б. за 500.000 стари динари, но и за тоа не бил составен писмен договор, иако му овозможил стапување во посед;

— дека во месец септември 1963 година — кога тужениот Р. му ја исплатил последната рата на тужителот С. З., тужителот С. З. издал потврда дека целосно е намирен во поглед на купопродажната цена во која земјиштето е речиси точно определено со 1.22 ха во С. Д., бидејќи збирот на парцелите број 34/1 и 34/2 изнесува вкупно 1.23.08 ха и

— дека, инаку, меѓу странките нема спор во поглед на предметот на купопродажбата.

Според наоѓањето на првостепениот суд, потврдата од септември 1963 година не е договор; таа не ги исполнува сите потребни елементи на писмен договор, бидејќи во неа не се наведени броевите на парцелите, поседовните листови и месноста каде што се наоѓаат парцелите. Потврдата има својство на признаница, а не на договор. Од друга страна, и кога би се зело дека потврдата има својство на договор, тој договор е без важност, бидејќи тужителот С. З. ја продал и парцелата број 34/2, која не е негова, туку на тужениот С. Б., со оглед на тоа што меѓу тужениот С. Б. и тужителот С. З. нема полноправен купопродажен договор, во смисла на чл. 9 од Законот за промет на земјишта и згради. Имено, бидејќи договорот за замена меѓу тужителот С. З. и тужениот С. Б. е раскинат и тужениот Р. е во обврска да ја врати парцелата број 34/2, бидејќи тужителот С. З. не можел да располага со туѓ имот.

Тоа се, главно, причините на првостепениот суд.

Со пресудата Гж. бр. 395/65 од 10. II. 1966 година, Врховниот суд на С. ја одбил жалбата на тужениот Р.

Второстепениот суд во целост ги прифатил причините на првостепениот суд и истакнува дека предметот на купопродажбата во потврдата не е точно определен, и дека означената потврда од септември 1963 година нема својство на договор за купопродажба во смисла на чл. 9 од Законот за промет на земјиште и згради.

Тужениот С.Б. против првостепената пресуда не се жалел, па така таа во однос на него станала правосилна на 24 ноември 1965 година со денот на истекот на рокот за жалба.¹⁾

Сојузното јавно обвинителство против погореспомнатите пресуди вложило барање за заштита на законитоста. Ставил предлог: пресудите во однос на тужениот Р. да се преправат така, што спрема него би се одбило тужбеното барање во целост, односно да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење. Во барањето за заштита на законитоста Сојузното јавно обвинителство укажува дека обете пресуди се донесени со погрешна примена на материјалното право. Инаку, Сојузното јавно обвинителство смета дека писмената потврда во себе ги содржи сите елементи на писмена исправа, дека таа има полно дејство на писмен купопродажен договор во смисла на чл. 9 од Законот за промет на земјишта и згради“.

Тужителот С. З. поднесе одговор на барањето и предложи тоа да се одбие.

Барањето за заштита на законитоста е основано. Обете пресуди, во делот кој се однесува на уваженото тужбено барање спрема тужениот Р., се засновани врз погрешна примена на материјалното право, поради што, врз основа на чл. 396, ст. 1 од ЗУП, обете пресуди треба да се преправат во тој дел и да се одбие тужбеното барање на тужителот во однос на тужениот Р.

Врховниот суд на Југославија смета дека тужениот Р. го држи спорниот имот врз основа на полноважна правна работа и дека потврдата од септември 1963 година (составена меѓу тужителот С. З. и тужениот Р.), ги исполнува сите услови што ги бара присилната норма на чл. 9 од Законот за промет на земјишта и згради. Член 9 од споменатиот закон, кој говори за тоа дека договорот, врз основа на кој се пренесува земјиште или зграда, мора да биде писмен и дека договорот кој не е составен во писмена форма нема правно дејство, според мислењето на Врховниот суд на Југославија треба да се толкува така што под писмена форма, во смисла на цитираната норма, се смета секое писмено, секоја писмена исправа, од која јасно може да се види кои се странките во односната правна работа, што е предмет на таа правна работа и која е цената на недвижноста.

¹⁾ Во истиот спор бил тужен и тужениот С.Б. за раскин на договорот за замена; тужениот С.Б. го признал тужбеното барање на тужителот С. З., првостепениот суд го раскинал тој договор.

Во конкретниот случај, писмената потврда ја потпишал продавачот С. З. и купувачот Р., значи во писмената потврда се одредени странките.

Од содржината на таа писмена потврда се гледа дека тужителот С. З., како продавач, ја примил полната купопродажна цена од 500.000 стари динари за продадените 1.22 ха земјиште во с. Д. Цената, значи во писмената исправа е напoлно определена.

Што се однесува до предметот на купопродажбата — земјиштето, и тоа е во писмена исправа определено. Се работи за земјиште во вкупна површина од 1. 23, 08 ха, а тоа во писмената потврда е одредено со 1.20 ха. Фактот што во потврдата земјиштето е означено со 0,01,08 ха, односно со 1.80 ари помалку, не влијае врз вредноста на писмената потврда и врз нејзиното значење во смисла на чл. 9 од Законот за промет на земјиште и згради. Предметот речиси во целиот свој дел е напoлно јасно определен, а освен тоа, меѓу странките не е спорно за кои парцели всушност се работи. Уште повеќе тие се предадени на тужениот Р. и тој од денот на предавањето непрекинато ги користи. Околноста, пак, што во потврдата не е означен бројот на парцелите, бројот на поседовниот лист, нема никаква важност, бидејќи меѓу странките не е спорно за кои недвижности се работи и по повод на кои нема спор. Полноважен е договорот ако во писменото предметот е определен на кој и да било начин, особено ако меѓу самите странки нема спор околу тоа.

Според тоа, погрешно е правното становиште на првостепениот и второстепениот суд — дека потврдата не ги содржи сите елементи на писмен договор.

Погрешно е и другото становиште во пониските пресуди според кое, и под претпоставка дека потврдата има својство на писмен договор, договорот меѓу странките не важи, бидејќи тужителот С. З. на тужениот Р. му ја предал уште и парцелата која не е негова, туку на тужениот С. Н., бидејќи договорот меѓу С. З. и С. Б. е раскинат.

Продавачот само му гарантира на купувачот дека е сопственик и е должен да му укаже заштита од евикција ако се јави некое трето лице со сопственичко барање. Ако тоа трето лице успее со тужбата спрема купувачот, купувачот има право на враќање на цената од продавачот, а се разбира, под определени услови, и на надоместок на штетата.

Фактот што со пресудата е раскинат договорот меѓу тужителот и тужениот С. Б., па овој последниов е во обврска да ги врати примените во замена парцели на тужителот С.З., без значење е за пресудата на односот меѓу тужителот С. З. и тужениот Р. Односот меѓу тужениот Р. и тужителот С. З. се расправа посебно, во рамките на прописите за процена на полноважноста на договорот за кој постои писмена потврда. Таа потврда, според оценката на Врховниот суд на Југославија, ги има сите елементи на писмен купопродажен договор.

Со оглед на сето изложено и бидејќи станува збор за погрешна примена на материјалното право, во тој дел пониските пресуди требаше да се преправат и да се одбие тужбеното барање на тужителот С. З.“.

(Пресуда на Врховниот суд на Југославија, ГЗ. бр. 65/66 од 4. XI. 1966 година).

80. Правното правило на облигационото право — да се смета дека е склучен договор кога е ставена писмена понуда со писмено прифаќање и депонирање на купопродажната цена, не се применува кога се работи за писмена понуда во смисла на чл. 34 од Законот за сопственост на делови и згради, затоа што таквата понуда има карактер на соопштување за намераваната продажба на стан или индивидуална станбена зграда и купопродажбата се смета дека е перфектна ако уследи и писмен договор за купопродажба. До склучувањето на писмениот договор продавачот може да се откаже од намераваната продажба.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право, поради тоа што од фактот дека тужените на тужителите им понудиле да ја купат куќата, а овие понудата ја прифатиле и цената ја депонирале во судски депозит во рок од 30 дена, извел погрешен заклучок дека меѓу странките бил склучен купопродажен договор за споменатиот имот.

Од писмото на тужените кое на 19. III. 1968 година било упатено до тужителите, иако тоа изрично не е кажано, се гледа дека со него на тужителите им се прави понуда во смисла на чл. 34 од Законот за сопственост на делови од згради. Со овој пропис е предвидено првенствено право на купување, кое му припаѓа на носителот на станарското право во случај кога станот односно станбената зграда се продава. Таа понуда претставува елемент за заштита на правото на првенствено купување, и како таква не може да се смета за елемент на купопродажниот договор. Поради тоа, понудата на тужените не може да се прими како понуда за склучување на договор, во кој случај договорот да се смета за склучен, ако понудата била прифатена од страна на тужителите. Понудата што тужените ја направиле со своето писмо од 19. III. 1968 година, има карактер на известување на тужителите (како носители на станарското право, кои имаат првенствено право на купување) за намераваната продажба на куќата во која тие живееле, за да го искористат тоа свое законско право. По прифаќањето на оваа понуда, треба да уследи склучување на договор, во смисла на чл. 9 од Законот за промет на земјиште и згради. Сè додека овој договор не е склучен, тужените, како продавачи, можеле слободно да одлучуваат дали ќе ја извршат намераваната продажба или, пак, ќе се откажат од таа намера. Прифаќањето на понудата од страна на тужителите не ги обврзувало тужените да мораат да останат при

намераваната продажба. Во прометот со станбени згради и делови на згради важи принципот на слобода. Таа слобода релативно е ограничена со институтот првествено право на купување во корист на носителот на станарското право на станот, односно станбената зграда која се продава. Меѓутоа, спротивно е на принципот на слободата на прометот становиштето, според кое треба да се прими дека бил склучен договор за купопродажба на спорниот имот, иако тужените, како сопственици, се откажале од намераваната продажба. Смеслата на законот одговара на становиштето дека правото на првенствено купување на стан е условено со тоа — дека треба да постои и продажба“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Гж. бр. 110/70 од 11. IX. 1970 година).

81. Договор за купопродажба може да се раскине поради неисплатување на цената во договорениот рок само ако така е договорено или ако купувачот се согласи на раскинување или ако на купувачот му бил оставен дополнителен рок за исплата на куповната цена и во тој рок не ја исплати.

Од образложението:

„Според правното правило на облигационото право, продавачот има право на раскинување на договорот поради неплаќањето на цената во договорениот рок само ако е тоа изрично договорено меѓу странките. Ако, пак, тоа во договорот не е изрично предвидено, право на раскинување на договорот, поради неплаќање на цената во договорениот рок, продавачот има само ако купувачот на тоа изрично се согласи или ако продавачот на купувачот му оставил нов примерен рок за исплата на договорената цена, со предупредување дека ќе се смета оти договорот е раскинат, ако купувачот и во тој нов рок не му ја исплати договорената цена, па купувачот во тој нов рок не ја исплати цената.

Според тоа, бидејќи во договорот за купопродажба на спорната парцела меѓу тужителот, како продавач, и тужените, како купувачи, не била предвидена клаузула — дека договорот нема да важи доколку купувачите не ја исплатат целата купопродажна цена во определениот рок, ниту продавачот на тужениот му оставил нов рок за исплата на договорената цена, и според мислењето на Врховниот суд, тужителот нема право да бара раскинување на договорот, туку може и има право единствено да бара исполнување на договорот, односно да бара тужените да му го исплатат и остатокот од купопродажната цена.

Следователно, погрешно е мислењето на второстепениот суд дека тужителот, како продавач, имал право да бара раскинување на договорот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, ГЗЗ. бр. 38/71 од 8. VII. 1971 година).

82. Кога градежното претпријатие истата деловна просторија ја продава на две лица, појак е во правото оној кој прв ја купил, а ако е предадена во владение на вториот купувач, во правото е појак вториот купувач, ако бил добросовесен.

Од образложението:

Првостепениот суд погрешно го применил материјалното право и дал погрешни правни причини кога го одбил како неосновано барањето на тужителот за исполнување на договорот за купопродажба на спорната деловна просторија, склучен меѓу странките на 5. I. 1969 г.

Бидејќи во меѓувреме туженото претпријатие спорната работна просторија ја продало и на друго лице, за правилно одлучување по барањето на тужителот за исполнување на договорот за купопродажба на спорната деловна просторија од 5. I. 1969 год. потребно е да се испита и утврди кој од купувачите е појак во правото, за да може да се бара исполнување на договорот за купопродажба на споменатата деловна просторија. Ова поради тоа што, според правното правило на облигационото право, кога еден ист имот се продава повеќе пати на разни лица, во правото е појак оној на кого имотот му е предаден на законит начин и тоа под услов тој да е добросовесен владетел на имотот. Во спротивно, ако подоцнежниот купувач го држи имотот на незаконит начин, или е недобросовесен владетел на таквиот имот, тогаш појак во правото е оној купувач кој прв го склучил купопродажниот договор, па тој има право да бара исполнување на таквиот договор“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 665/71 од 19. XI. 1971 година).

83. Договорот за купопродажба не може да се раскине поради оштетување преку половина од вредноста, ако со раскинувањето не може да се воспостави првобитната положба, затоа што објектот, по склучувањето на договорот, бил срушен.

— Рокот за тужба за раскин на договорот за купопродажба на недвижност поради оштетување преку една половина од вредноста, изнесува една година.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека станбените згради на ул. „4“ бр. 7 и 7-а, сопственост на тужителите, биле оштетени од земјотресот во Скопје. Овие згради, со договорот бр. 13651/171 од 1964 година, тужителите ѝ ги продале на Дирекцијата за станбена и комунална изградба на Скопје, гравен претставник на тужениот Завод за станбено-комунално стопанисување во Скопје, за износ од 16.640,00 динари, како и 30% сд вредноста на станбениот дел, за кој тужителите се откажале од правото на добивање стан, така

што врз основа овој договор на тужителите им бил исплатен вкупен износ од 18.862,20 динари. Веднаш потоа овие згради биле срушени.

На 16. V. 1967 година, тужителите го заведуваат овој спор, тврдејќи дека продажната цена во погоре споменатиот договор била одредена врз основа на извршената проценка од Комисијата на ден 15. V. 1964 година, која проценка била нереална, бидејќи не примиле ни половина од стварната вредност на зградите.

Првостепениот суд, по пат на вештачење, утврдил дека фактичката вредност на двете срушени згради во моментот на вршењето на проценката односно на 15. V. 1964 година изнесувала 75.450,00 дин., а бидејќи со погоре споменатиот договор на тужителите им бил исплатен само износот од 18.861,20 динари, судот нашол дека се исполнети условите за раскинување на договорот поради оштетување преку половина од вредноста на зградите предмет на договорот.

Според правното правило на граѓанското право, со тужба или приговор може да се побива еден договор поради оштетување преку половина од вообичаената вредност на предметот на таквиот договор и да се бара неговото раскинување, со цел со неговото раскинување да се воспостави поранешната положба. Според тоа, нема место за одговорност поради оштетување преку половина од вредноста, ако веќе не е можно враќање во поранешна состојба.

Бидејќи во случајов не е спорно дека зградите, предмет на договорот, за кои се бара раскинување поради оштетување преку половина, веќе не постојат бидејќи се срушени, затоа судот и не можеше по овој основ да го раскинува договорот за откуп на споменатите згради, сопственост на тужителите.

Судот, исто така, погрешил кога го одбил како неоснован приговорот на тужената страна — дека во случајот настапила застареност на барањето на тужителите.

Погрешно е становиштето на судот дека рокот за поднесување на тужба за раскинување на договор поради оштетување преку половина од вредноста изнесува 10 години, во смисла на чл. 14 од Законот за застареност на побарувањата. Споменатиот закон ја регулира само застареноста на побарувањата, додека во поглед на застареноста на другите права важат други постојни прописи или правни правила на имотното право од законите што биле во сила до 6. IV. 1941 година.

Според правните правила на граѓанското право, правото да се бара раскинување на договор поради оштетување преку половина застаруваше за 3 години. Меѓутоа, согласно чл. 4 од Законот за неважноста на правните прописи донесени пред 6. IV. 1941 година и во текот на непријателската окупација, до примена на правните правила содржани во законите што биле во сила до 6. IV. 1941 година се доаѓа само во случај ако односната материја не е регулирана со позитивен законски пропис. Во случајов таков пропис е чл. 24 од Законот за промет на земјиште и згради. Имено, во смисла на овој законски пропис може да се поништи договорот со кој работната организација продава земјиште или зграда, ако продажната цена не достигнува 2/3 од прометната вредност на недвижноста во времето на склучувањето на договорот. Исто

така, може да се поништи и договорот со кој работната организација купила земјиште или зграда, ако куповната цена надминува 1/3 од прометната вредност на купената недвижност. Тужба за поништување на вакви договори се поднесува во рок од една година од денот на склучувањето на договорот.

Не е спорно дека договорот за откуп на куќите на тужителите е склучен во 1964 година, а тужбата за раскинување на тој договор, поради оштетување преку половина, е поднесена во 1967 година. Очигледно е дека во случајот настапила застареност на правото на тужителите да бараат раскинување на договорот поради оштетување преку половина од вредноста на предметот на договорот, зашто тужбата е поднесена по истекот на рокот од една година од склучувањето на договорот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 217/71 од 23. IV. 1971 година).

84. Републичкиот закон за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост („Сл. весник на СРМ“, бр. 21/72 од 30. VI. 1972 година) се однесува и на продажбите извршени по 1. I. 1966 година и без јавна лицитација, ако купувачот на купениот стан имал станарско право.

Од образложението:

„Врховниот суд смета дека целта на Законот за промет на земјишта и згради, кој во чл. 10, ст. 3 предвидува одреден начин на продажба, беше да обезбеди поповолна цена, односно реална цена при продажбата на станбени згради и станови во општествена сопственост. Иста цел ја има и Законот за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост, кој поуспешно ја обезбедува таа цел од она што е предвидено со одредбите на Законот за промет на земјишта и згради и со Законот за сопственост на делови на згради, кој исто така предвидува одреден начин на продажба, кога на станот, кој е предмет на продажба едно лице има засновано станарско право. Условите и начинот на продажба, предвидени во цитираните закони, не се цел сами за себе, туку треба да обезбедат што поповолна продажба во корист на општествениот имот, односно да обезбедат реална цена. Во примената на законите, при сомневање, при толкувањето судот треба да се раководи од целта што се сакала да се постигне со одредениот закон. Поинаквото толкување на законите би било чист формализам. Целта на Законот за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост беше, со предвидените услови и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост, е да се обезбеди поповолна, односно реална цена. Тоа не можеше доволно да се обезбеди со постојните прописи на Законот за промет на земјишта и згради и на Законот за сопственост на делови на згради, поради што, републичкиот закон за условите и начинот на продажба на станбени

згради и станови во општествена сопственост, со чл. 10, од Законот, им дала повратно дејство на сите продажби извршени по 1. I. 1966 година, не правејќи разлика дали поранешната продажба била со јавно наддавање, односно по пат на писмени понуди или со директна спогодба, затоа што и со продажбите по пат на јавно наддавање и со писмени понуди, продажната цена не била реална, односно сообразена со пазарните цени за време на продажбата. Ако продажбата со јавно наддавање и со писмени понуди, како што тоа го предвидува чл. 10, ст. 3 од Законот за промет со земјишта и згради, обезбедува реална цена, нема потреба да се донесува републички закон со повратно дејство, ако другите продажби без јавно наддавање биле апсолутно ништовни, како што тоа го тврди барањето за заштита на законитоста. Меѓутоа, токму затоа што поголем дел од продажбите, било да се извршени по пат на јавно наддавање или со писмени понуди, или по пат на директна спогодба, станбените згради и становите во општествена сопственост биле продавани по пониски цени од продажната цена на пазарот во моментот на продажбата, поради што беше нужно да се донесе републичкиот Закон за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост, и тоа со повратно дејство, за да се даде можност сите тие договори да се конвалидираат на начин предвиден во истиот закон и по тој пат да се обештети општествената заедница.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, погрешно е повикувањето во барањето за заштита на законитоста на чл. 10, ст. 3 и 4 од Законот за промет на земјишта и згради, затоа што цитираните одредби се однесуваат на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост — доколку одредено лице немало засновано станарско право. Во случаите, каков што е и овој, кога се работи за продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост и кога едно лице има засновано станарско право, не доаѓа до примена на одредбата на чл. 10, ст. 3 и 4 од Законот за промет на земјиште и згради, затоа што во чл. 7, став 2 од Законот за промет на земјишта и згради, на кој закон се повикува барањето за заштита на законитоста, изрично е речено: „Одредбите на овој закон сходно ќе се применуваат и на прометот на посебни делови на згради, **АКО СО ПОСЕБЕН СОЈУЗЕН ПРОПИС ОДДЕЛНИ ПРАШАЊА НЕ БИДАТ ПОИНАКУ УРЕДЕНИ**“. Посебен сојузен пропис подоцна е донесен, а тоа е Законот за сопственост на делови на згради. И во чл. 2, ст. 4 од овој закон се вели: „Одредбите на Законот за промет на земјишта и згради се применуваат и на прометот на посебни делови на згради, **АКО СО ОВОЈ ЗАКОН НЕ Е ОДРЕДЕНО НЕШТО ДРУГО**“. Во тој закон, пак, и тоа во членовите 34 и 35, поинаку е утврден **НАЧИНОТ** на продажба на станбени згради и станови, кога во нив едно лице има засновано станарско право. Член 10. од Законот за промет на земјишта и згради и по донесувањето на Законот за сопственост на делови и згради е менуван, но неговиот чл. 7 не е менуван, ниту се менувани членовите 2, 34 и 35 од Законот за сопственост на делови од згради. А одредбите на членовите 34 и 35 од Законот за сопственост на делови

од згради предвидуваат продажбата на станбени згради и станови, кога во нив едно лице засновало станарско право, да се врши со директна спогодба, без јавно наддавање, односно со писмени понуди, поинаку отколку што е предвидено во чл. 10 од Законот за промет на земјиште и згради. Одредбата на чл. 34 од Законот за сопственост на делови од згради, предвидува, кога се врши продажба на станбена зграда или стан во општествена сопственост, првенствено да му се понуди на носителот на станарското право во станбената зграда, односно на станот, со препорачано писмо или со поднесок преку суд, соопштувајќи му ја цената и условите на продажбата. Ако продавачот не постапи на погоре наведениот начин, носителот на станарско право може да бара поништување на склучениот договор меѓу продавачот и третото лице како купувач. И Републичкиот закон за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост, во чл. 4 предвидуваше ист начин на продажба како што го предвидува тоа и чл. 34 од Законот за сопственост на делови на згради, кој сега се применува како републички закон, а имено, дека „продажбата на семејна станбена зграда, односно на стан, на носител на станарското право се врши по пат на непосредна спогодба, под услови што се определени со општиот акт на продавачот и со овој закон“. Во другите ставови од истиот член се предвидува дека продавачот е должен да му ги понуди преку суд, соопштувајќи му ги цената и условите на продажбата. Ако носителот на станарското право не ја прифати понудата, продавачот, е должен да ги понуди на станбеното претпријатие што стопанисува со станбени згради, станови и со деловни простории во општествена сопственост на територијата на општината на која се наоѓа станот. Ако ова претпријатие не ја прифати понудата, продажбата ќе се изврши по пат на јавно наддавање, односно по пат на ставање писмени понуди, како што тоа го предвидува и чл. 10, ст. 3 од Законот за промет со земјишта и згради. Според тоа, граѓанскиот совет на Врховниот суд на Македонија одлучи, според духот и словото на погоре наведените прописи, да ја преправи пресудата на Окружниот суд во Штип и тужбеното барање за поништување на погоре цитираните договори да го одбие како на закон неосновано“.

(Пресуда на Општата седница на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 51/73).

85. Капарот може да се задржи само тогаш кога странката, која го дала капарот за сигурност на извршувањето на договорот, е виновна за неизвршување на договорот.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил и материјалното право кога го задолжил тужениот да му го врати на тужителот примениот капар, бидејќи, според правните правила на имотното

право, капарот може да се задржи само тогаш кога странката која го дала капарот за сигурност на извршувањето на договорот е виновна за неизвршувањето на договорот. А, како што е правилно утврдено, во случајов договорот за купопродажба на куќата е раскинат спогодбено, што значи дека нема вина до тужителот за неговото раскинување, па поради тоа, и според мислењето на Врховниот суд, тужениот е должен да му го врати примениот капар на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 113/72 од 31. III. 1972 година).

86. Околноста што сопственикот на штедната книшка му ја предава книшката на односното лице (примателот на подарокот), велејќи дека парите во неа му ги подарува, не го прави договорот за подарок полноважен. Самото предавање на книшката не значи и предавање на парите, бидејќи штедната книшка гласи на име, и односното лице (примателот на подарокот) со самиот факт што книшката се наоѓа кај него не може да ги подигне парите.

Од образложението:

„Нападнатата пресуда не е правилна, бидејќи е заснована врз погрешна примена на материјалното право. Првостепениот суд, врз основа на кажувањето на сведетели, на кои им поверувал, утврдил дека пок. И. Д. кон средината на летото на 1962 година, за време додека се наоѓала во болница, го испратила тужителот М. од нејзиниот стан да ја донесе нејзината штедна книшка, па откако ја земала штедната книшка, на која имало вложено 210.000 динари, му ја предала книшката, велејќи дека парите од книшката му ги подарува, па му понудила и да се усели во нејзиниот стан. Понатаму судот утврдил дека пок. И. Д. при предавањето на книшката на тужителот овој подарок го образложила со тоа што тужителот многу го сака и дека сака како студент да го помогне. Првостепениот суд, врз основа на вака утврдената фактичка положба, наоѓа дека тужителот врз основа на подарокот сторен од пок. И.Д. станал сопственик на парите во штедната книшка и дека тие пари не претставуваат оставина на пок. И. Д.

Меѓутоа, според наоѓањето на овој суд, врз основа на утврдената фактичка положба во образложението на нападнатата пресуда, не може да се изведе заклучок дека меѓу тужителот и неговата тетка пок. И. Д. е склучен полноважен договор за подарок и дека тужителот, по основ на подарок, станал сопственик на парите што пок. И. Д. ги имала заштедени кај ПТТ во Белград во износ од 210.000 динари. Ова поради тоа што во случајов не се исполнети условите за полноважност на договорот за подарок. Според правните правила, за да може договорот за подарок да биде полноважен, потребно е подарената ствар од подарувачот да му е предадена на примателот на подарокот, или пак подарувачот да дал писмена изјава дека стварта ја подарува. Усната изјава за подарок без предавање на стварта нема правно дејство. Пок. И. Д.

парите не ги предала, ниту, пак, дала писмена изјава оти парите што ги има на штедна книшка кај ПТТ ги подарува. Според тоа, не постои полноважен договор за подарок меѓу пок. И. Д. и тужителот во смисла на правните правила за подарок и тужителот не станал сопственик на горниот износ на пари што го имала покојната на штедната книшка.

Околноста што пок. И. Д. му ја предала на тужителот штедната книшка, говорејќи му дека парите во неа му ги подарува, нема значење од погоре наведените причини. Самото предавање на книшката не значи и предавање на парите, бидејќи штедната книшка гласи на името на пок. И. Д. и тужителот не би можел парите да ги подигне од неа. Кога, пак, тужителот од штедната книшка не може да ги подигне парите, тоа значи дека парите не му се ни предадени, па кога на тужителот парите не му се предадени, не се исполнети условите за постоење на подарок и подарок нема. Според тоа, тужбеното барање на тужителот е неосновано“.

(Од истите причини горната пресуда ја потврдил и Врховниот суд на Југославија, со својата пресуда Рев. бр. 305/65 од 25 мај 1965 година).

87. Условот во договорот за подарок дека подарувачот се откажува од правото да бара раскин на договорот од која и да било причина е без правно дејство, како спротивен на законот, моралот и добрите обичаи.

Од образложението:

„Според мислењето на Врховниот суд, околноста што странките во споменатиот договор за подарок на спорниот имот внеле клаузула дека како договорачи се откажуваат од правото да бараат раскинување на договорот од која и да било причина е без никакво влијание, бидејќи таквата клаузула, кога е во прашање неблагодарност на подаропримателот спрема подарувачот, е спротивна на моралот и добрите обичаи, па според тоа е и без правна важност“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 561/67 од 4. I. 1969 година).

88. Не може да се бара раскин на договорот за подарок ако е невозможно да се врати подарокот (на подарениот плац подаропримачот изградил станбена зграда).

Од образложението:

„Според правните правила на имотното право, подародавачот може да бара враќање на подарокот ако подародавачот осиромаша по направениот подарок толку што не може да се издржува

или ако подаропримачот покаже голема неблагодарност спрема подародавачот, нанесувајќи му штети на неговото тело, животот, честа или нарушувајќи му ја неговата слобода и имот. Да се прими дека е точно дека тужениот се покажал неблагодарен, како што прима и првостепениот суд, за да може да се бара враќање на дадениот подарок, т.е. да се врати во првобитна положба нужно е да е исполнет уште еден услов, а имено, враќањето да биде можно. Кога првостепениот суд установил дека враќањето на дадениот подарок не е можно, затоа што на дворното место, дел од кое било подарено, тужениот и другиот подаропримач изградиле станбена зграда, судот не можел да го уважи тужбеното барање за враќање на подарокот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 9/70 од 23. III. 1970 година).

89. Во спорот за исполнување на договор за подарок на стан и физичка делба тужителот не е должен да му обезбедува нужно сместување на туженикот, кој треба да ја предаде индивидуалната станбена зграда според договорот, затоа што во случајов не се применуваат одредбите на Законот за станбените односи, туку правните правила на облигационото право.

Од образложението:

„Што се однесува до барањата на тужителите за иселување на тужените од нивната куќа и на барањето на станарина за 1967 и 1968 година, по однос на нив, првостепениот суд погрешно нашол дека договорот на странките од 23 март 1967 година не можел да се примени на овие прашања. Погрешно е становиштето дека по однос на куќата треба да се примени Законот за станбените односи како „лекс специјалис“. Ова затоа што тужбеното барање за иселување на тужените од куќата не е засновано врз соодветните одредби на Законот за станбените односи, туку врз договорот чие исполнување во случајов се бара. Штом со договорот за подарок и физичка делба тужените примиле обврска најдоцна до 2 август 1967 година на тужителите да им ја предадат спорната куќа во владение, тие тоа биле должни да го сторат, затоа што тужителите ги исполниле своите обврски. За тужителите во случајов не постои обврска на тужените да им обезбедат друг стан, затоа што таква обврска не зеле со споменатиот договор. Значи, во случајов станува збор за обврска на тужените, што произлегува од договорот, чија важност тие не ја спорат, а не за отказ на договор за стан“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 180/70 од 18. V. 1970 година).

90. Тужениот не е должен да го врати веднаш целиот кредит за станбена изградба како што било договорено за случај да ја напушти работната организација, кога напуштањето станало спогодбено, а спогодбата не била склучена поради барање на тужениот, туку поради намалување обемот на работата во работната организација односно поради укинувањето на работното место.

Од образложението:

„Првостепениот суд го уважил тужбеното барање, бидејќи од изведените докази заклучил дека работниот однос на тужениот кај тужителот му престанал по негова волја, односно дека тужителот не му дал отказ. Овој фактички и правен заклучок на првостепениот суд не е сигурен, со оглед на предложените нови докази во жалбата.

Имено, за да може со сигурност да се прими дали работниот однос на тужителот му престанал по негова изрична волја или не, потребно е од тужителот да се побара да ја поднесе молбата на тужениот, со која барал раскинување на работниот однос, како и да се побара одлуката на работничкиот совет за укинување на работното место — техничар. Ако стојат фактите наведени од тужениот во жалбата — дека тој не поднел никаква молба или барање за раскинување на работниот однос, туку дека тужителот го укинал неговото дотогашно работно место — техничар, и дека поради тоа дошло до потпишување на спогодбата на 29. IV. 1971 година за раскинување на работниот однос „по желба на работникот“, како што пишува во спогодбата, не би можело да се прими дека на тужениот му престанал работниот однос по негово барање и во таков случај тужениот не би бил должен да го врати земиот станбен кредит одеднаш. Со други зборови, ако стојат наводите и изнесените факти во жалбата, произлегува дека работниот однос на тужениот, всушност, му престанал поради укинувањето на работното место“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 831/72 од 12. I. 1973 година).

91. Ако работодавачот не сака да го исполни договорот за заем, да го даде ветениот заем, не може да биде принуден на исполнување на таквиот договор, но може да биде задолжен на надоместок на штета поради неисполнување на договорот.

Од образложението:

„По својата природа заемот е реален договор, така што за постоењето на договорот за заем не е доволна само согласност на изјавената волја на договорните странки, како што е тоа кај консенсуалните договори, на пример — договорот за купопродажба, туку за конечно склучување на овој договор неопходен услов е и предавањето на предметите на заемопримачот. Договорот, со кој

едно лице се обврзува да му даде на друго лице пари или други заменливи и потрошни предмети на заем, сè уште не е договор за заем, туку само ветување на заем, односно преддоговор за заем. Дури по предавањето на парите, односно предметите, што се предмет на договорот за заем, се смета дека тој е склучен, така што предавањето на парите односно предметите претставува битна форма за склучување на овој договор. Според тоа, кај реалните договори, како што е и договорот за заем, самата согласност на договорачите за предметот на договорот, без истовремено предавање на предметот на договорот, меѓу странките не создава договорен однос, туку е тоа само еден од потребните претходни услови за полноважно склучување и постоење на таков договор. Договорот станува перфектен откако на другата договорна странка ќе ѝ бидат предадени парите, односно предметите што се предмет на реалниот договор, односно на договорот за заем. Ако заемодавачот не сака да го исполни преддоговорот за заем, тој не може да биде принуден да го даде ветениот заем, ниту, пак, може да се бара принудно исполнување на ваков „договор“ за заем, бидејќи таков договор фактички не постои, туку врз основа на споменатиот преддоговор за заем настанува обврска за надоместок на штета поради неисполнување на преддоговорот за заем, бидејќи договорачот што го ветил заемот, заемот не го дава, така што не може да дојде до перфектно склучување на договорот за заем, односно до исполнување на таквиот договор“.

(Решено во Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 50/68, од 12. I. 1968 година).

92. Нарачателот може и има право да го раскине договорот за дело како пред отпочнувањето на работата така и во текот на работата, но во таков случај е должен на работодавачот да му ја исплати договорената награда само за извршената работа. Нарачателот не одговара за штетата што ја претрпел работодавачот со продолжување на работата, кога благовремено бил известен да ја прекине работата.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога само делумно го уважил тужбеното барање на тужителот и тужениот го задолжил да му плати 170.000 стари динари на име остаток од договорената награда за извршените градежни работи при санацијата на неговата семејна станбена зграда, а го одбил барањето тужениот да му ја исплати и сумата од 94.600 ст. динари на име надоместок на штета — за изгубени дневници. Ова затоа што, и според мислењето на Врховниот суд, според правните правила на имотното право, нарачателот може и има право да го раскине договорот за дело кога сака, т. е. како пред почетокот на работата, така и во текот на работата, со тоа што во таков случај нарачателот е должен на работодавачот да му ја исплати наградата само во висина на извршената работа. Според тоа, бидејќи

не е спорно дека тужениот како нарачател, претходно го известил тужителот, како работодавач, да не доаѓа повеќе да работи, а овој — тужителот, дошол и со тоа изгубил 8 работни дена, па бил оштетен со сумата од 94.600 дин., ова тужбено барање, и според мислењето на Врховниот суд, е неосновано, зашто за ваквата штета нема никаква вина до тужениот, кој благовремено го известил тужителот дека не треба повеќе да доаѓа кај него за довршување на преостанатите работи по склучениот договор за дело.

Од овие причини следуваše жалбата на тужителот да се одбие како неоснована, а обжалената пресуда да се потврди како правилна и на закон заснована“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 383/70 од 25. IX. 1970 година).

93. Градителот има право на измена на договорот за градење или раскин на договорот кога поради виша сила (земјотрес) дошло до осетно зголемување на цените кое ги надминува рамките на нормалниот ризик во работењето во градежништвото.

Од образложението:

„Меѓу странките не е спорно дека со договорот од 9. II. 1963 година, број 1045, тужителот се обврзал на тужените да им изгради еден двособен стан од 62,07 м.кв., за 3.482,127 ст. динари во рок од една година од потпишувањето на договорот. Не е спорно ни тоа дека станот не бил изграден во одредениот рок поради „виша сила“ односно поради катастрофалниот земјотрес од 26. VII. 1963 година. Исто така, не е спорно дека станот бил изграден дури во 1966 година поради новите прописи за асеизмичката градба. Се установува дека станбената зграда, во која се наоѓа и станот на тужените, била изградена според изменетиот проект и план, бидејќи по земјотресот била пропишана само асеизмичка градба. Поради тоа, а со оглед на поскапувањето на градежните материјали кое настанало по земјотресот, цената на изградбата на станот се зголемува, така што таа изнесувала 7.457,600 ст. динари. Со оглед на тоа, меѓу странките е спорно тоа дали тужителот може да има право да бара од тужените да му ја платат новата цена на станот, кога тие со договорот утврдиле фиксна цена.

Првостепениот суд правилно и основано нашол дека тужителот има право на разликата во цената за станот во досудениот износ, па според тоа, правилно постапил кога го уважил тужбеното барање. Ова затоа што до оваа голема измена на цената на станот, главно, дошло поради непредвидениот — вонреден настан — земјотресот, кој наложил задолжителна асеизмичка градба и на предметната станбена зграда, до кое зголемување стварно дошло дури по склучувањето на предметниот договор за градење, така што ова осетно зголемување на цените ги преминува рамките на нормалниот ризик во работата на градежништвото. И бидејќи сето ова странките не го имале и не можеле да го имаат предвид при

склучувањето на договорот, тужителот оправдано бара измена на цената односно оправдано бара тужените да му ја исплатат зголемената цена на станот, бидејќи и во овој случај треба да најде примена начелото на чесност и совесност во работењето, а според кое начело мора да постои еквивалентност меѓу давањата или строувањата на двете договорни странки односно мора да се води сметка за интересите и на едната и на другата странка. Затоа и повикувањето на тужените, како нарачатели, на првобитно договорената цена на станот е во спротивност со наведеното начело на чесност и совесност во договорните односи. Имено, ако би се прифатила тезата на тужените, би дошле до таква ситуација што поради непредвидените околности, тужителот треба да претрпи големи загуби.

Поради изложеното, правото на тужителот во изнесената смисла не е условено со навремено известување на тужените — дека цената на станот ќе чини повеќе поради изменетите околности, бидејќи тужителот во случајов постапувал како добар домаќин, ја изградил целата станбена зграда, во која се наоѓа и станот на тужените, иако според договорот имал право да го раскине договорот. Впрочем, и самите тужени гледале дека станбената зграда се гради по изменет план и проект и по изградбата во неа се уселиле, што значи дека и самите молчаливо се согласиле и со новата цена на станот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 594/69 од 6. I. 1970 година).

94. Членовите на иницијативниот одбор на селото, кои во името на одборот, а за сметка на целото село, склучиле договор за дело за спроведување на водоводна инсталација во селото, не можат да бидат лично одговорни за исполнување на тој договор, т.е. не се пасивно легитимирани во спорот.

Од образложението:

„Првостепениот суд прима за установено дека селаните од с. Б. на селски собир се согласиле да изградат водовод во нивното село и за таа цел ги одбрале тужените како лица кои ќе ја спроведат нивната одлука. При горната утврдена фактичка положба, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога тужените ги задолжил да ја платат сумата по договорот за дело.

Тужените не го склучиле договорот со тужителот во свое име и за своја сметка, туку во името на иницијативниот одбор во селото и за сметка на целото село. Од договорот, кој е приложен во списите по делото, се гледа дека тужените го потпишале договорот во името на иницијативниот одбор како негови членови, а кој е означен како странка во договорот, па според тоа тие лично не се во договорен однос со тужителот, па според тоа не се ни пасивно легитимирани во овој спор. Бидејќи, пак, тужбата е

насочена лично против тужените, зашто тие во неа поименично се наведени, тужбеното барање, со оглед на горниот факт, е неосновано, бидејќи тие немаат пасивна легитимација во овој спор. Тие би можеле да бидат тужени само до колку и тие беа жители на тоа село и ако се користеа со водоводната инсталација и тоа само за нивниот дел, по основ на неосновано збогатување, доколку тие на овој начин неосновано се збогатиле, но не и по основ на исполнување на договорот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 317/63 од 6. II. 1964 година).

95. Носителот на станарско право нема првенствено право на купување кога сопственикот на станот го продава својот идеален дел.

Од образложението:

„Според чл. 34, ст. 1 од Законот за сопственост на делови од згради, граѓанин или правно лице, кое има намера да продаде семејна зграда или стан како посебен дел на зграда, должен е таа зграда или тој дел на зградата, со препорачано писмо или со поднесок преку судот, да му го понуди на продажба на лицето кое на станот во таа зграда или на посебен дел од зградата има станарско право, и да му ја соопшти цената и условите на продажбата. Од цитираната законска одредба произлегува дека првенственото право на купување, установено во корист на носителот на станарското право, може да постои само во случај кога се продава семејна станбена зграда или стан како посебен дел од зграда. Во случајот, меѓутоа, тужената З. С. на тужениот Љ. С. му ја продала само својата идеална четвртина од предметната зграда со дворното место, па затоа таа не била должна, пред да му ја продаде на тужениот Љ., да им ја понуди на тужителите токму затоа што во случајот се работело за продажба на идеален дел од станбената зграда, а не за целата станбена зграда односно на стан, како посебен дел на зградата. Затоа е неоснован наводот изнесен во барањето за заштита на законитоста — дека правото на првенствено купување, установено со чл. 34 од Законот за сопственост на делови од згради во корист на носителите на станарското право, се однесува и на случаите кога се продаваат идеални делови на зградата, односно на станот. Од истите причини не е ништовен, во смисла на чл. 35 од цитираниот закон, договорот за купопродажба кој тужените го склучиле меѓусебно на 12. III. 1966 година под Ов. бр. 852/66“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 76/73).

96. Носителот на станарското право нема право на првенствено купување на станот кога станот се отуѓува по пат на размена, т.е. од давателот на станот се дава во замена за експроприран стан.

Од образложението:

„Во смисла на чл. 35 од Законот за сопственост на делови од згради, тужителите, како носители на станарското право на спорниот стан, би имале право на првенствено купување само во случај ако станот бил продаден, а претходно да не била извршена понуда на начин предвиден во чл. 54 од истиот Закон. Меѓутоа во случајов не е спорно дека станот, на кој тужителите имаат станарско право, не бил продаден.

Околноста што спорниот стан тужената општина му го дала во вид на надоместок на тужениот за неговата експроприрана станбена зграда, навистина претставува еден вид отуѓување на станот, но тоа не им дава право на тужителите на првенствено купување на спорниот стан, како што неосновано се тврди во жалбата. Ова од причина што согласно со погоре цитираниот законски пропис, носителот на станарското право има право на првенствено купување на станот само во случај кога тој се продава, а не и во случај на други видови отуѓувања, како на пример, подарок, размена и сл. Впрочем согласно чл. 35 од Законот за национализација, давањето на стан на име надоместок за експроприран имот е можна и допуштена правна работа, па според тоа неосновано е барањето на тужителите за поништување на спогодбата со која тужената општина му го дала спорниот стан на тужениот Д. на име надоместок за неговата експроприрана станбена зграда. Во ваков случај не се работи за продажба на стан во смисла на чл. 34 од Законот за сопственост на делови од згради, па затоа тужената општина не била должна претходно овој стан да им го понуди на тужителите да го купат како носители на станарското право на истиот стан. Впрочем, со давањето на спорниот стан на тужениот Д. на име надоместок за неговата експроприрана станбена зграда не се нарушуваат, ниту ограничуваат правата на тужителите како носители на станарското право, бидејќи тие и понатаму го задржуваат станарското право на спорниот стан во кој живеат.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 272/71 од 21. V. 1971 година).

97. Станови, како посебни делови на згради и на семејни станбени згради, внесени во фондот на претпријатието за стопанисување со станбени згради (станбено претпријатие), единствено е овластено да продава станбеното претпријатие, а не и претприја-

тието што го изградило станот — зградата (основачот) — член 24 од Основниот закон за стопанско работење (стопанисување) со станбените згради во општествена сопственост.

Од образложението:

„Според одредбата на член 24 од Основниот закон за стопанско работење (стопанисување) со станбените згради во општествена сопственост („Сл. лист на СФРЈ“ број 35/65), продажбата на станови како посебни делови на зграда, односно продажбата на станбената зграда ја врши станбеното претпријатие, ако станот е внесен во фондот на станбеното претпријатие. Под кои услови таа продажба ќе ја изврши станбеното претпријатие, зависи од договорот со кој е регулиран односот меѓу станбеното претпријатие и заинтересираната работна организација. Така, ако во спогодбата е предвидено дека станбеното претпријатие може да изврши продажба со согласност на заинтересираната работна организација, тогаш продажбата може да се изврши дури по добивањето на таа согласност. До колку такво ограничување не е договорено, тогаш станбеното претпријатие може да го продаде станот односно станбената зграда и без таа согласност.

Според тоа, според мислењето на Врховниот суд, доколку е во прашање работна организација, која становите односно станбената зграда ги внела во фондот на станбените згради, тогаш таквата работна организација соодветниот стан односно станбената зграда не може да ја продаде, туку тоа може да го стори само станбеното претпријатие. При продажбата на станот односно на станбената зграда, станбеното претпријатие е должно во сè да се придржува за соодветните одредби на Законот за промет на земјишта и згради и на Законот за сопственост на делови од згради“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија. Гж. бр. 499/68 од 28. III. 1969 година).

98. Првенствено право на купување на семејна станбена зграда или стан, како посебен дел на зградата, нема состанар во таков стан.

Од образложението:

„Првостепената пресуда се засновува врз погрешна примена на материјалното право — чл. 345 од ЗПП.

Во спорот не е спорно дека тужителката Л. и тужениот Ј. В. биле состанари во станот што е предмет на купопродажба. Спорно е дали била состанарка на истиот стан и тужителката Д. Т. во моментот на купопродажбата.

Тужителките своето право на првенствено купување го засновуваат врз чл. 34 од Законот за сопственост на делови од згради. Според одредбата на цитираниот член 34, станарот, спрема лице кое не е станар, има првенствено право на купување на станот

зо кој тоа лице има станарско право. Меѓутоа, во станот имаат сос- танарско право тужителките под претпоставка дека и тужителката Д. била состанар во времето на продажбата на станот. Значи, зако- нот предвидува првенствено право на купување во корист на станар, а не и на состанар. За состанар такво право во цитираниот закон никаде не е предвидено, ниту е тоа право предвидено во некој друг закон. Затоа, првостепениот суд погрешно го применил материјал- ното право кога нашол дека и состанарот има првенствено право на купување, и тоа согласно чл. 34 од Законот за сопственост на де- лови од згради“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 598/68 од 5. III. 1969 година).

99. Закупувачот на деловна просторија нема првенствено право на купување при продажба на таа просторија.

Од образложението:

„Од обжалената пресуда се гледа дека предметната просто- рија, за која тужителот претендира дека имал првенствено право на купување, е деловна просторија која тужителот ја држи под закуп. При таква состојба, правилно нашол првостепениот суд дека тужбеното барање за поништување на договорот за купопродажба на таа просторија меѓу тужените и барањето да се задолжи про- давачката да му ја продаде на тужителот е неосновано. Ова од причина што закупувачот нема првенствено право на купување на просторијата што ја држи под закуп, бидејќи такво право не про- излегува ни од позитивните законски прописи, ни од правните правила на имотното право. Чл. 38 од Законот за сопственост на делови од згради го предвидува институтот на првенствено право на купување, но тоа право се однесува само на носителот на ста- нарското право, а во никој случај не може, според принципот на аналогијата, да се користи и кај закупниот однос. Од тоа произле- гува дека тужената В. С., како сопственик на таа деловна просто- рија, не била должна да му ја понуди прво на закупувачот да ја купи, поради што не може да се бара да се поништи договорот за купопродажба што таа го склучила со трето лице — со тужениот, и да ѝ се наложи таков договор да склучи со тужителот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 77/66 од 23. III. 1966 година).

100. Не може да се бара раскин на договор за замена кога објектот, примен во замена, е урнат по извршената замена од страна на договорачот, кој бара раскин на договорот.

Од образложението:

„Странките склучиле писмен договор за размена на објекти. По извршувањето на договорот и откако едната договорна странка ги урнала примените, објекти, побарала раскин на договорот поради евикција, бидејќи со договорот за замена биле опфатени и објекти кои не биле сопственост на другата договорна странка. Првостепениот суд го усвоил тужбеното барање.

Врховниот суд на Македонија ја укинал пресудата на првостепениот суд од следните причини.

Правилно е правното мислење на првостепениот суд дека поради евикција може да се бара раскинување и на договор за замена. Во таков случај, во случај на раскинување на договорот за замена, стварта треба да се врати во првобитната положба, а тоа значи дека секоја од странките треба да го прими назад својот имот.

Бидејќи тужената во својата жалба, како и дополнителната жалба, наведува дека нејзината зграда (дуќани) кои постоеле на К. П. бр. 2439, и кои биле предмет на договорот за замена, тужителската општина ги урнала и на истото место се изградени нови згради, што се гледа и од приложеното кон жалбата уверение од Катастарскиот уред бр. 06/1287 од 1. VII. 1966 година, се поставува прашање за основаноста на тужбеното барање, бидејќи ако тужителската општина навистина ги урнала дуќаните на тужената и на истото место започнала да гради нови згради, таа евентуално би имала право да бара само надоместок за разликата меѓу заменетите имоти, а не и раскинување на договорот.

Бидејќи првостепениот суд работата не ја извидувал и не ја установувал и во овој правец, следуваше да се укине обжалената пресуда и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 473/66 од 6. II. 1967 година).

101. Во спор за надоместок за одводнување судот е должен да извидува дали корисникот односно сопственикот на земјиштето, кое се наоѓа во мелиоративното подрачје, има непосредна или посредна корист од мелиорациите за да има и обврска за плаќање на придонес за одржување на системот, сразмерно со користа.

Од образложението:

„Во член 87 став 1 од Основниот закон за водите („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 13/65) поставено е начелото за користењето на мелиоративните и другите водостопански објекти и постројки да се

плаќа надоместок, и тоа сразмерно на трошоците на водостопанската организација, што ги има таа за тие објекти и постројки, односно сразмерно на користа што ја имаат корисниците на тие објекти и постројки. По однос на надоместокот за одводнување горното начело посебно е прецизирано во одредбата на член 88, став 1 од истиот Закон, така што овој надоместок го плаќаат сите корисници и сопственици на земјиштето што се наоѓа во мелиоративното подрачје и кои непосредно или посредно се користат со одводнувањето. Иста смисла има и член 30, став 1 од Законот за водите („Сл. весник на СРМ“ бр. 28/65), според кој за мелиоративно подрачје во смисла на чл. 88 од Основниот закон за водите, се смета земјиштето што се наоѓа на подрачјето на влијанието на објектите и постројките за одводнување, како и оние земјишта на кои функционирањето на објектите и постројките за одводнување посредно влијаат врз погодно природно истечување на површинските или подземните води.

Според овие законски одредби, значи, услов за настанување на обврската на корисникот односно сопственикот за земјиштето да плаќа надоместок за одводнување е тој од тоа одводнување, да има непосредна или посредна корист. Ако корисникот односно сопственикот на земјиштето од одводнувањето нема никаква корист, тој не е во обврска да плаќа надоместок за одводнување, иако неговото земјиште се наоѓа во мелиоративното подрачје.

Следователно, нападнатите пресуди на пониските судови се засновани врз погрешна примена на материјалниот закон, бидејќи со нив е уважено тужбеното барање на тужителот од причини што земјиштето на тужениот се наоѓало во мелиоративното подрачје, независно од тоа дали тужениот од одводнувањето имал посредна или непосредна корист.

Бидејќи пониските судови не го извидувале и утврдувале и фактот дали тужениот имал непосредна или посредна корист од одводнувањето спроведено со мелиоративниот систем, а кој факт е од решавачка важност при оцената дали тужбеното барање е основано или не, следувааше да се уважи барањето за заштита на законитоста и двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување — чл. 396 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 79/69 од 19. I. 1970 година).

102. Водостопанската организација нема право на наплата на воден придонес од корисниците на водите од природните водотекови, ако природните водотекови не биле дадени на водостопанската организација како основно средство со акт на општинското собрание или ако тие не влегуваат функционално во хидромелиоративниот систем или ако нема изведено никакви регулациони работи.

Од образложението:

„Тужителската страна со платен налог барала од тужените наплата на воден придонес. Тужените приговориле на издадените платни налози — дека се работи за природни водотекови и дека тужителската страна нема никакви вложувања во системот за наводнување и затоа нема право на надоместок.

Првостепениот суд установил дека во склопот на системот за наводнување, со кој управува тужителската страна, спаѓаат и водите од природните водотекови односно таканаречената „Иловачка река“.

Врз основа на горната фактичка положба, првостепениот суд смета дека тужените треба да плаќаат воден придонес — надоместок за користење на природните водотекови, затоа што водите биле благо од општ интерес, а природниот водотек „Иловачка река“ бил вклучен во системот за наводнување со кој управува тужителската страна.

Окружниот суд со својата пресуда ја потврдил пресудата на првостепениот суд, менувајќи ја фактичката положба утврдена од првостепениот суд, а имено дека „Иловачка река“ била вклопена во системот за наводнување, второ, дека одржувањето на земјишните канали го вршела тужителската страна (тоа не го установил првостепениот суд).

Врховниот суд ги укинал двете пресуди на пониските судови од следните причини:

Водостопанската организација, како и секоја друга стопанска организација, дејностите што ги врши ги врши само со свои основни средства и за услугите што им ги врши на корисниците, за што има право и да наплатува надоместок. Согласно чл. 26 од републичкиот Закон за водите, како основни средства на водостопанските организации можат да се сметаат и „одделни делови на природните водотекови, кои се функционално вклопени во хидромелиоративниот систем или кои со регулациони работи го изгубиле својството на природен водотек“. Природниот водотек како основно средство го прогласува општинскиот орган на управата, надлежен за водостопанство. Првостепениот суд не извидувал дали „Иловачка река“ со акт на надлежниот орган на општинското собрание е прогласена за основно средство на тужителската водостопанска организација. Од наодот на првостепениот суд произлегува дека „Иловачка река“ функционално не е вклопена во хидромелиоративниот систем, барем тоа не е доволно јасно, а јасно е дека никакви регулациони работи водостопанската организација не презела за да го изгуби „Иловачка река“ својството на природен водотек. Ако „Иловачка река“ не е основно средство на тужителската страна или, ако е основно средство, а не е функционално вклопена во хидромелио-

ративниот систем, или ако е основно средство, а нема изведено никакви регулациони работи, тужителската страна нема право на надоместок од корисниците на природните водотекови. Тоа произлегува и од чл. 87, ст. 1 од Основниот закон за водите („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 13/65), кадешто е речено дека корисниците на мелиорационите и посебните водостопански објекти и постројки ѝ плаќаат за нивното користење надоместок на водостопанската или друга работна организација чии се тие основни средства, сразмерно на трошоците што ги има организацијата за тие објекти и постројки, односно сразмерно на користа што ја имаат корисниците на земјиштето од тие објекти и постројки. И во чл. 31 од републичкиот закон е речено дека надоместок за наводнување не е должен да плаќа корисникот на водата ако организацијата не му овозможи на корисникот користење на водата во согласност со договорот за наводнување. Значи судот требало да извиди, ако се на лице другите претпоставки, дали тужителската страна им овозможила и во кој обем користење на водата на тужените, па по тоа можел да одлучува за основаноста на тужбеното барање. Во спротивен случај водниот придонес би добил карактер на данок или такса, што не е во духот на наведените закони врз основа на кои се засновува барањето на тужителската страна“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 94/72 од 19. I. 1973 година).

103. Според одредбите на Основниот закон за данокот на промет со недвижности и права („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 12/65), даночен обврзник на данокот на промет со недвижности и права е продавачот, а купувачот само ако е изрично така договорено.

Од образложението:

„Судот погрешно испитувал дали меѓу странките била постигнатата согласност данокот на промет да падне на товар на тужениот, кој е продавач на имотот.

Според чл. 6 од Основниот закон за данок на промет со недвижности и права („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 12/65), даночен обврзник на данокот на промет со недвижности и права е продавачот на недвижностите односно правата. По силата на овој законски пропис, тужениот е должен да го плати данокот на промет во врска со склучениот договор за купопродажба на недвижен имот меѓу странките, доколку тие поинаку не се договориле. Според тоа, судот требало само да го испитува и утврдува евентуалното постоење на спогодба меѓу странките овој данок да го плати тужителот, а не тужениот, кој за ова е задолжен со споменатиот законски пропис“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 715/69 од 9. II. 1970 година).

104. Со одењето во странство на стипендистот за подолго време, без одобрение на давателот на стипендијата се смета дека стипендистот еднострано го раскинал договорот за стипендирање.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно нашол дека тужениот ја повредил својата обврска од т. а), под III од Договорот за стипендирање, кога без знаење и согласност на давателот на стипендијата го напуштил местото на студирањето — Скопје и отишол на практика во Братфорд. Ова затоа што според цитираната одредба на Договорот тој се обврзал дека нема да го менува секторот и факултетот, ниту местото на студирањето без знаење на надлежниот орган, предвиден во Правилникот за стипендирање на ДСНО. Фактот дека спротивно на земената обврска тужениот заминал во Англија, и таму се задржал една година, укажува на непридржувањето за договорните обврски, што сосема оправдано, од давателот на стипендијата е сфатено како еднострано раскинување на договорот за стипендирање. Овој заклучок се поткрепува и со фактот што до 30. XI. 1966 година тужениот не се јавувал на касата на давателот на стипендијата за да ги подигне одредените износи на стипендијата“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, под Гж. бр. 24/69 од 15. V. 1969 година).

105. Правната работа (договорот) која е склучена од малолетник е манлива, но таа може да се конвалидира со дополнително одобрение на старателскиот орган или со одобрение на контрагентот — малолетникот, дадено по неговото полнолетство.

Од образложението:

„Жалбата на тужениот е основана.

Не е спорно дека тужителката била малолетна кога го потпишала договорот за подарок и за купопродажба на недвижните имоти од 20. VIII. 1958 година, поради што таа и бара негово поништување.

Според тоа, во овој случај се работи за манлива правна работа што ја склучил малолетник и која работа (договор) сам по себе не е невалиден, бидејќи може да се конвалидира со дополнително одобрение од старателскиот орган или со одобрение на контрагентот — малолетник, дадено по неговото полнолетство. Ова одобрение мора да биде дадено во смисла на прифаќањето на договорните одредби со изрична изјава или молчаливо, со такви постапки кои, по расудувањето на сите околности, не даваат никаква разумна причина да се посомнева во изјавата на волјата. Дали е дадено вакво одобрение или не, значи, е фактичко прашање, кое треба да се реши, земајќи ги предвид сите околности на конкретниот случај. Врз основа на самиот факт што изминале

5 (пет) години, сметајќи од полнолетството на тужителката до поднесувањето на тужбата, сè уште не може да се заклучи дека таа — тужителката правната работа веќе ја одобрила. Потребно е, имено, да се утврди поведението и манифестацијата на волјата на тужителката по нејзиното полнолетство по однос на спорниот договор, бидејќи од правилното утврдување на тие важни и решавачки факти и зависи основаноста на тужбеното барање.

Бидејќи првостепениот суд правната работа не ја испитувал и оценувал и од оваа гледна точка, обжалената пресуда следуваше да се укине и предметот да се врати на повторно судење — чл. 358 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 836/65 од 13. I. 1966 год.).

106. На поранешниот сопственик на експроприрана недвижност му следува 6% камата од депосидирањето до правосилноста на решението за експропријација и пред 15. II. 1968 год., денот кога влегол во сила Законот за експропријација, затоа што овој закон има ретроактивно дејство во однос на надоместокот (а и каматата е еден вид надоместок) ако на денот на влегувањето во сила на ЗЕ (15. II. 1968 година) не постоело правосилно решение за надоместокот.

Од образложението:

„Првостепениот суд не го повредил Законот за експропријација, па ни одредбата на чл. 52, ст. 2 од истиот закон, кога на поранешниот сопственик му признал право на камата од 6% од денот кога тој бил депосидиран во корист на корисникот на експропријацијата, сè до правосилноста на решението за експропријација. Ова затоа што Законот за експропријација, кој влезе во сила на 15. II. 1968 година, во својот чл. 73, ст. 1 предвидел одредбите на законот да се применат и на сите експропријации, за кои на денот на влегувањето во сила на тој закон немало правосилно решение за надоместок. Така, во став 1 од споменатиот чл. 73 од Законот за експропријација се вели: „Постапката за одредување надоместок за експроприрана недвижност ќе се спроведе и **НАДОМЕСТОК КЕ СЕ ОДРЕДИ СПОРЕД ОДРЕДБИТЕ НА ОВОЈ ЗАКОН**, ако на денот на влегувањето во сила на овој закон не постои правосилно решение за надоместок“. Не е спорно дека на денот на влегувањето во сила на ЗЕ немало правосилно решение, со кое бил одреден надоместокот за имотот на поранешниот сопственик. Бидејќи каматата е еден вид надоместок, не може да се прифати дека одредени одредби на новиот ЗЕ, кој влегол во сила на 15. II. 1968 година, ќе се применуваат на старите експропријации и одделни одредби нема да се применуваат или одредбите за надоместокот ќе се применуваат, а за каматата нема да се применуваат, иако немало правосилно решение за надоместокот на ден 15. II. 1968 година. Ако тоа го сакал законот би го регулирал посебно.

Меѓутоа, таква одредба нема, а одредбата на чл. 73 од ЗЕ не прави разлика за одделни видови на надоместок, туку вели дека на сите експропријации, па и на оние што биле спроведени пред 15. II. 1968 година, значи и за старите експропријации, ќе се применат одредбите на ЗЕ ако на денот на влегувањето во сила на ЗЕ т.е. на 15. II. 1968 година, немало правосилно решение за надоместок, па следователно ќе се примени и одредбата на чл. 52, ст. 2 од ЗЕ со оглед на тоа дека на ден 15. II. 1968 година немало правосилно решение за надоместокот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ, бр. 74/72 од 18. XII. 1972 година).

107. Согласно со правните правила на имотното право, каматата тече од рокот на стасаноста, а ако таков рок не е договорен, се смета дека рокот е стасан кога ќе се поднесе тужба заплата на долгот.

Од образложението:

„Првостепената пресуда, во делот за досудената камата од поднесувањето на тужбата, а не од стасаноста на побарувањето, се засновува врз погрешна примена на материјалното право. Според правните правила на имотното право, каматата тече од рокот на стасаноста за плаќањето на долгот, а ако таков рок не е договорен, обврската на должникот за исплата и на каматата настанува и почнува да тече со поставувањето на таквото барање од страна на тужителот во тужбата.

Во случајот рокот за плаќање и на каматата бил договорен меѓу странките со потпишувањето односно со приемот на фактурите, а имено, дека плаќањето на долгот и на каматата стасува во рок од 3 дена по приемот на фактурата. Не е спорно дека тужениот фактурата ја примил, но бидејќи долгот не бил исплатен во рок од 3 дена, и каматата следува да се плати по истекот на третиот ден од приемот на фактурата.

Поради тоа, во тој дел пресудата следуваше да се преправи, така што тужениот следува да му ја плати каматата на тужителот од 18. IV. 1961 година, а не од денот на поднесувањето на тужбата — чл. 360, ст. 1, т. 1 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 62/63 од 1. VI. 1966 година).

108. Надоместокот за комунално уредување на градежното земјиште е должен да го плати и оној градител на чие земјиште немало извршено работи за уредување на земјиштето. Ова затоа што висината на надоместокот се одредува според трошоците што треба да се направат за подготвување на градежното земјиште, но не на одредена парцела, туку од просекот што се добива од трошоците за уредување на една цела населба или дел од неа (блок) одреден за изградба.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога го уважил тужбеното барање и го задолжил тужениот да му ја плати на тужителот договорената сума од 12.000,00 динари како надоместок, бидејќи обврската на тужителот по чл. 2 од договорот за подготвување на градежното земјиште треба да се разбере така што тужителот треба да ги изведе тие работи по однос на целата населба односно на целиот блок одреден за изградба на станбени згради, а не на секоја поединечна парцела. Ова произлегува и од чл. 4 на истиот договор, како и од одредбата на чл. 5, каде што е изрично речено дека тужениот износот од 12.000,00 динари е должен да го плати како просечни трошоци утврдени со програмата на Собранието на општината, а се однесува за населбата — блокот во кој се наоѓа и предметната парцела, и тоа веднаш по здобивањето на тужениот со градежна дозвола“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 411/71 од 10. IX. 1971 година).

109. Постоење на правосилна кривична пресуда со која е утврдена вината на штетникот, не го ослободува судот во спорот за надоместок на штета да утврдува дали имало и во кој обем вина и до лицето од кого тужителите го изведуваат своето право на надоместок на штета.

Од образложението:

„Стојат жалбените наводи дека првостепената пресуда е заснована врз непотполно и погрешно утврдена фактичка положба и погрешна примена на правните правила на имотното право.

Од образложението на пресудата е видно дека тужениот во одговорот на тужбата истакнал приговор дека за смртта на пок. не е исклучиво виновен односно дека во најголемиот дел вината за настанот во кој покојниот го изгубил животот, е кај покојниот. Со ова тужениот му укажал на првостепениот суд дека прашањето за надоместок на штетата, поставено во овој спор, треба да се реши по принципот на поделена одговорност. Во врска со овој приговор, првостепениот суд застанал на становиштето дека, согласно чл. 11, ст. 1 од ЗПП, прашањето за вината на тужениот е решено со правосилна кривична пресуда.

Становиштето на првостепениот суд — дека прашањето за вината на тужениот е решено со правосилната кривична пресуда, е погрешно. Со кривичната пресуда К. бр. 89/63 од 24. XII. 1963 година, која е потврдена со пресудата на Врховниот суд на Македонија, К. ж. бр. 400/64 од 19 XI. 1964 година, е решено прашањето за кривичната одговорност на тужениот како извршител на кривичното дело убиство на миг од чл. 136 од КЗ, при кое пок. е лишен од живот. Во таа смисла треба да се сфати и чл. 11, ст. 3 од ЗПП, на кој пропис се повикува првостепениот суд. Меѓутоа, прашањето за граѓанско-правната одговорност на тужениот во врска со штетата настаната со убиството на пок. и потоа, треба да се решава во согласност со правните правила на имотното право. Ова затоа што има случаи кога штетата може да биде предизвикана и со дејствие во чие извршување, во помала или поголема мера, учествувал и оштетениот. Според правилата за причинската врска и вината, секој одговара за своите постапки и учеството на оштетениот во предизвикувањето на штетата има влијание врз одредувањето на надоместокот. Ако штетата настапила како резултат на заедничка постапка на штетникот и оштетениот, штетникот не одговара за целата штета, туку само за дел од штетата, која може да му се припише на неговото учество во предизвикувањето на штетата. Во таков случај, од вкупниот износ од штетата се одбива онолку колку што одговара на учеството на оштетениот во предизвикувањето на штетата. Во случајов тужениот истакнал приговор дека и самиот пок. придонел да дојде до тепачка, во која тој го загубил својот живот. Првостепениот суд пропуштил да ги извиди и утврди околностите под кои дошло до настанот кој се случил на 2. V. 1963 година, во кој пок. бил убиен. Не е утврдено дали покојниот презел некои дејствија, кои, во помала или поголема мера, придонеле да дојде до тепачката и до неговата смрт. Ова било нужно да се извиди и утврди, бидејќи, ако се утврди дека и тој придонел да дојде до тепачка и да биде лишен од живот, тогаш тужениот не можел да биде исклучиво виновен за настапената последица, а тоа значи дека тој не е должен да ја надоместува во целиот износ материјалната и нематеријалната штета што произлегува од заедничките дејствија на тужениот и пок. Ако се утврди макар и делумичен придонес на покојниот во предизвикувањето на неговата смрт, тогаш судот бездруго треба да го утврди степенот на вината на тужениот од една, и на покојниот од друга страна. Сразмерно на учеството на покојникот односно сразмерно на неговиот придонес да дојде до трагичниот настан и трагичната последица, од износот на штета што ќе биде утврден (за секој основ на барањето и вкупно), треба да се одбие соодветен процент, кој ќе биде сразмерен на придонесот на покојниот во трагичниот настан“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 7/67 од 19. IV. 1967 година).

Синовите на загинатиот татко имаат право на надоместимотна штета за претрпена болка, независно од тоа дали во исто домаќинство со таткото во моментот на неговата смрт на заеднички живот може да има влијание само ната на надоместокот за претрпената болка.

образложението:

Врховниот суд на синовите на загинатиот татко во својата несреќа им досудил на име надоместок за претрпена изгубениот татко, на секој од нив по 2.000,00 динари.

Откако уважениот дел на тужбеното барање благовремено жалба тужената страна, како што произлегува од неа, јогрешно и непотполно установена фактичка положба и јогрешна примена на материјалното право, и тоа по односите, затоа што тие не живееле во исто домаќинство со таткото.

Врховниот суд на Македонија во тој дел пресудата ја последните причини:

Основани се жалбените наводи по однос правото на наследство на синовите на покојниот за претрпената болка а името што тие не живееле во исто домаќинство. Прво, судот примил дека синовите живееле во исто домаќинство со таткото. Второ, и кога синовите не би живееле со своите родители синот, односно децата, им следува право на надоместок за болка за изгубениот татко, затоа што децата чувствуваат болка, и според правните правила на имотното право, децата имаат право на надоместок, без оглед на тоа дали биле членови на домаќинството на својот татко или одделени. Фактот дали живееле во исто домаќинство може да има влијание само врз висината на надоместокот, но не и врз самото право“.

Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 606/72 (1972 година).

При одредувањето висина на надоместокот на штета за издршка поради загинувањето на таткото на малолетното дете, се надоместува само онаа издршка што ја давал таткото и делот од издршката што ја давала мајката.

образложението:

При одредувањето висината на надоместокот на штета за издршка поради загинувањето на таткото на малолетното дете, издржувано лице, судот треба да има предвид дека, согласно чл. 1, став 3 и 1 и 32 од Основниот закон за одржување на родителите и децата, обата родители се должни да одржуваат своите деца. Оттука треба да се заклучи дека не

Таткото Ј., како татко, бил должен да ја издржува својата малолетна ќерка, туку таква обврска има и тужителката Ц., како мајка,

и со оглед на тоа треба да се цени и установи колку придонесвал во издршката нејзиниот татко, а колку мајката и само дете што го давал таткото, со чија смрт детето го изгубило тој дел, ј дел претставува штета што треба да ја надомести тужениот, ако штетник. Осем тоа, судот ќе треба да испита и утврди дали делената семејна пензија на малолетната тужителка не го полива придонесот што го давал и што би ѝ го давал покојниот ѝ тко ако не беше убиен, зашто и од утврдувањето на овој факт виси основаноста на тужбеното барање“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 233/72 (29. VI. 1972 година.)

112. Независно од каков интензитет биле физичките болки, колку тие траеле, на повредениот му следува право на надоместок на неимотна штета.

Интензитетот и времетраењето на болките се од значење за висината на надоместокот.

Од образложението:

„Првостепениот суд, по однос на барањето за надоместок на штета за претрпени физички болки, утврдил правилна фактичка ложба, но на неа погрешно го применил материјалното право — правните правила на имотното право. Имено, од изведените докази судот утврдил дека тужителот добил една драснатица од 4 см., крвен подлив на очните капаци на десното око, и трауматска повреда на тапанчето на десното уво. За лекување на овие вреди во медицинскиот центар во Ш. останал 8 дена, а потоа бил стационарно и амбулантско лекување 30 дена. Претрпените болки, според мислењето на вештото лице, биле од среден интензитет, врз основа на ова, судот нашол дека на тужителот не му следува надоместок за претрпените физички болки.

Според правните правила на имотното право, независно од каков интензитет биле физичките болки што тужителот ги претрпел и независно колку тие траеле, на тужителот по овој закон му следува надоместок на штета. Се разбира, интензитетот времетраењето на болките се важни околности од кои зависи висината, но не и правото на штета. Со други зборови, и за претрпените физички болки од среден интензитет на тужителот му следува надоместок. Висината на надоместокот зависи од интензитетот и времетраењето на болките, а се одредува согласно чл. 10 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 426/72 од X. 1972 година).

113. Стравот, тагата и другите душевни страдања спаѓаат во поимот на душевни болки и нема законски основ по секоја од овие манифестации посебно да се досудува надоместок на штета.

Од образложението:

„Окружниот суд на оштетениот посебно му досуди надоместок на штета за претрпен страв, посебно за психичка болка.

Врховниот суд на Македонија во тој дел обжалената пресуда ја преправи од следните причини:

Основано во жалбата на тужената се наведува дека првостепениот суд погрешно го применил материјалниот закон кога на тужителот посебно за психичка болка и посебно за претрпен страв му досудил надоместок на штета. Стравот, тагата и другите душевни страдања, спаѓаат во поимот на душевна болка, па нема законска основа по секоја од овие манифестации на душевна болка посебно да се досудува надоместок на штета. Во случајов кај тужителот, освен стравот, немало друга душевна болка. Затоа тој има право на надоместок на штета само за претрпената болка од предизвиканиот страв за животот поради пукањето од пушката и повредата од сачмите. Поради тоа, Врховниот суд најде дека на тужителот треба да му се надомести штетата само по овој основ, поради што најде дека барањето за надоместок на штета во досудениот износ од 100.000 стари динари по основ на психичката болка треба да се одбие, па согласно чл. 360, точ. 2 од ЗПП во тој дел ја преправи пресудата“.

114. Правото на надоместок на штета за претрпена болка и страв од добиената телесна повреда е чисто лично право и како такво се гаси со смртта на оштетениот. Според тоа, по тој основ наследниците на оштетениот немаат право на таков надоместок, затоа што како лично право, иако од имотен карактер, со оглед на неговиот карактер, е непасливо.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право, кога нашол дека тужителите не се активно легитимирани за водење на овој спор, па тужбеното барање го одбил како неосновано.

Првостепениот суд утврдил дека тужениот, на 13. V. 1964 година, со својата кола го повредил сега покојниот J. K., за што бил осуден на казна затвор во траење од 6 месеци, а оштетениот за остварување на оштетното побарување, бил упатен на редовен граѓански спор. Во меѓувреме оштетениот умрел од воспаление на белите дробови и слабо срце, без да покрене спор за остварување на своето оштетно побарување спрема тужениот.

При ваква фактичка положба, првостепениот суд правилно нашол дека тужителите, кои се сопруга и син на покојниот, не се активно легитимирани да бараат надоместок на штета поради болката и стравот што го претрпел покојниот од нанесените му телесни повреди од страна на тужениот.

Точно е тврдењето на жалителите дека правниот институт — надоместок на штета е од облигационо-правен карактер и дека согласно чл. 2 од Законот за наследување можат да се наследуваат како стварите, така и правата што му припаѓале на оставителот. Меѓутоа, не се предмет на наследување сите права и сите побарувања што му припаѓале на оставителот. Постојат извесни права, побарувања и обврски кои се строго врзани за оставителот и престануваат со неговата смрт. Во случајов правото на оставителот да бара надоместок на штета поради претрпената болка и страв од нанесените телесни повреди од тужениот е облигационо право строго врзано за оштетениот, така што престанува со неговата смрт и не преминува на наследниците. Во случајов се работи за нематеријална штета (за претрпена болка и страв), која штета е од лична природа, бидејќи е последица на повреда на нематеријални лични добра на човекот, кои ги заштитува граѓанското право.

Од горните причини првостепениот суд правилно нашол дека тужителите, како наследници на оштетениот, не го наследиле и неговото право да бараат надоместок на штета од тужениот поради претрпена болка и страв од нанесените телесни повреди од тужениот и дека тужителите не се активно легитимирани за водење на овој спор.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 609/67 од 25. XII. 1967 година).

115. Кога постојното побарување за надоместок на нематеријална штета т.е. за претрпени психички болки е зголемено во текот на постапката, по истекот на застарениот рок од три години, тужбеното барање за зголемен износ, сходно одредбата на член 19, став 1 од Законот за застареност на побарувањата, е застарено и како такво треба да се одбие.

Од образложението:

„Бидејќи постојното побарување за надоместок на нематеријалната штета е зголемено по повеќе од 10 години, т.е. по истекот на рокот од член 19, став 1 односно и по истекот на рокот од член 20 од Законот за застареност на побарувањата, основан е жалбениот навод на тужениот дека по однос на зголеменото побарување постои застареност. Ова поради тоа што за штетата поради претрпените болки тужителката дознала веднаш кога болките и настанале, па и застарувањето на побарувањето на надоместокот за претрпените физички болки започнува да тече откако болките престанале. Според тоа, има да се прими дека тужбеното

барање на тужителката за надоместок на штета за претрпените физички болки е основано само за износот од 2.000 динари, во кој износ и било предјавено во предвидениот законски рок. Од овие причини следуваше обжалената пресуда да се преправи и тужбеното барање за зголемениот износ од 3.000 динари да се одбие како неосновано, односно застарено“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. број 443/74 од 14. VI. 1974 година.).

116. Оштетениот нема право на надоместок на нематеријална штета за претрпен страв, ако стравот не е од голем интензитет и од него нема последици.

Од образложението:

„Според правните правила на имотното право, надоместок на штета поради претрпен страв се досудува ако стравот оставил последици — трауми. Од обжалената пресуда не е видно дали тужителот од претрпениот страв имал последици. И стравот и болката се душевни состојби на оштетениот и судот посебно ќе досуди нематеријална штета за стравот само тогаш, кога од последиците на стравот оштетениот имал треумит т.е. манифестации во душевната состојба на оштетениот. Дали имало последици од претрпениот страв кај оштетениот — тоа од образложението на обжалената пресуда не се гледа. За секој страв не се досудува надоместок. Надоместокот се досудува само за страв од посебен интензитет и од кој останале последици во душевната состојба на оштетениот. Стравот од мал интензитет се вклопува во душевната болка и за таков страв одделно не се досудува надоместок од досудениот надоместок за душевна болка“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 602/69 од 25. XII. 1969 година).

117. Соизвршителите на кривичното дело убиство одговараат солидарно за надоместувањето на штетата само ако не може да се утврди поединечно за секој учесник обемот на сторената штета.

Од образложението:

„Првостепениот суд ги задолжил тужените да им платат на тужителите солидарно на име надоместок на штета за изгубената издршка по 3.000 динари месечно или вкупно 708.000 динари заради убиство на нивниот татко. Истиот суд го одбил тужбеното барање за надоместување на штетата за претрпена душевна болка, затоа што нашол дека тужителите се мали деца и не чувствуваат таква болка.

Врховниот суд на Македонија ја укина првостепената пресуда, покрај другите, и од следните причини:

Првостепениот суд ги задолжил тужените да им ја платат на тужителите досудената сума солидарно. Меѓутоа, во образложението на пресудата не ги изнел причините од кои би можело да се види зошто ги задолжил солидарно.

Според правните правила на имотното право, по правило, секој од учесниците во сторувањето на штетата одговара за онаа штета што ја сторил сам, а солидарно само ако е штетата сторена од повеќе лица заедно, намерно и кога не може да се установи која штета и во кој обем секој од учесниците ја сторил. Првостепениот суд во таа смисла не ги навел причините. Според тоа, во случајов тужените можат да одговараат солидарно за надоместување на сторената штета, но судот, имајќи го предвид горното правно правило, во таа смисла за својата одлука треба да ги даде и причините“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 227/65 од 2. XII. 1965 година).

118. Во спорот за надоместок на штета на работник поради незаконито решение за престанок на работниот однос судот е должен да изведува и утврдува дали оштетениот со незаконитиот престанок на работниот однос можел да ја отстрани штетата и во кој обем.

Од образложението:

„Ревизијата на туженото претпријатие е основана.

Причините врз кои се засновуваат обете пресуди на пониските судови, главно, се сведуваат на следново:

Со решение, бр. 1521 од 24. IX. 1962 година на 12. IX. 1962 година на тужителката ѝ престанал работниот однос поради самоволно напуштање на работата — чл. 317, ст. 1 т. 2 од порано важечкиот Закон за работни односи. Во работниот спор пред општинскиот и окружниот суд во П., со правосилна пресуда од 4. III. 1963 година односно од 29. VIII. 1963 година, спомнатото решение е укинато. Тужителката повторно е примена на работа во туженото претпријатие на ден 24. IX. 1963 година, но не ѝ бил исплатен личниот доход за периодот од септември 1962 до септември 1963 година. Со оглед на тоа дека тужителката во односниот период не остварила никаква заработувачка и во тоа време не била во можност да стапи во работен однос во друга работна организација, како што го утврдуваат тоа пониските судови, второстепениот како и првостепениот суд го задолжуваат туженото претпријатие на тужителката да ѝ ги исплати, на име надоместок на штета, вкупните месечни износи на личниот доход од означениот период во износ од 407.472 динари, имајќи предвид дека личниот доход ѝ изнесувал 32.300 стари динари месечно.

Инаку, стојат фактите и тие се непосредно утврдени во постапката кај пониските судови, дека тужителката на ден 1. X. 1962 година ги примила од туженото претпријатие сите свои документи со работната книшка, дека се иселила од поранешното место на живеење (Ш) уште во март 1963 година и дека се настанила, со својот брачен другар, во неговото место на вработување — З; дека за сето време на отсутствувањето од работа не се пријавила кај органот надлежен за посредување на работа како во П., така и во З, а стојат фактите, дека неколку работни организации од подрачјето на П. во април 1963 година му пријавиле на надлежниот завод за вработување слободни места за градежни техничари (тужителката е градежен техничар).

Оценувајќи ги сите факти, релевантни за пресудувањето на спорот, и двата пониски суда наоѓаат дека тужителката, без своја вина, не можела да се вработи на друго место и дека ѝ припаѓа право на надоместок за изгубениот личен доход за означениот период.

Произлегува, значи, дека суштината на спорот меѓу странките е во ова: дали и што му припаѓа на работникот, на кого со решение од надлежниот орган на работната организација му престанал работниот однос во работната организација. Тоа решение подоцна, во работниот спор, е укинато и работникот е вратен на работа.

На тужителката ѝ престанал работниот однос со решение на работната организација. Независно од постапката што ја води таа за укинување на тоа решение, требаше да се преземат сите мерки кои, според нормалниот тек на работите, ги презема работникот кој останал надвор од работниот однос и кој бара работа. Реално земено, тоа е да се бара работа кај надлежниот завод за вработување на работници.

Меѓутоа, тужителката тоа не го сторила. Таа не се пријавила во надлежниот завод непосредно по престанокот на работниот однос, ниту тоа го сторила по земањето на своите персонални документи и работната книшка, ниту го сторила тоа за сето време додека била во П., па ни по преселувањето во З. Тоа се факти кои при оценка на прашањето за надоместување на штетата поради незаконитото раскинување на работниот однос треба да бидат земени предвид. Меѓутоа, овие факти од пониските судови не се оценувани во доволна мерка, односно кон нивната оценка се пристапувало на полно изолирано, поради кое погрешно и се заклучило дека кај тужителката немало вина, затоа што во означеното време не можела да се вработи. Не треба да се губи од предвид дека во почетокот на април 1963 година во Заводот за вработување на работници во П. бил пријавен недостиг на квалификувани кадри, каква што е тужителката, кое нормално упатува на заклучок дека постоела реална можност за нејзино вработување. За овие факти при пресудувањето на работата не само што не се водело сметка, туку тие се сметани за безначајни, поради кое и не се пристапило кон нивното утврдување (бил одбиен предлогот на туженото претпријатие да се распита бившиот директор за таа околност).

Од сето ова произлегува дека обете пресуди се донесени со битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 2, т. 11 од ЗПП, бидејќи недостасуваат податоци за решавачките факти, поради што не е можно да се испита законитоста на одлуката на судот. Поради тоа, со повикување на чл. 375 од ЗПП, обете пресуди на пониските судови треба да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд — сега на општинскиот суд во К. (чл. 25 од Законот за измените и дополнувањата на Законот за процесната постапка) на повторно судење.

При повторното судење, во склопот на изнесените факти, треба да се оценат и наводот на тужителката дека уште во март 1963 година станала gravidна, дека на ден 22. XII. 1963 година се породила и дека за време на живеењето во II. (март 1963 г.) немала деца. Имено, во склопот на другите факти, посебно треба да се оценува дали не е и оваа манифестација на волјата мирно да се зачека одлуката на судот за оцена на законитоста на решението за престанување на работниот однос и преземање ништо конкретно, со цел за засновување на нов работен однос и стопанисување воопшто“.

(Решение на Врховниот суд на Југославија, Рев. бр. 1305/65 од 7 септември 1965 година).

119. За периодот во кој работникот бил надвор од работниот однос поради отказ, а кој подоцна од страна на судот е поништен како незаконит, тој има право на надоместок на штета, а не право на личен доход.

Од образложението:

„Жалбата на туженото претпријатие е основана.

Со самиот факт што решението за отказ на работниот однос на тужителката е укинато како незаконито со правосилната пресуда на Околискиот суд во Прилеп, II. бр. 1558/62 од 21. XII. 1962 година, тужителката не стекнува и право да бара исплата на личниот доход за времето додека била без работа. Со ниеден позитивен законски пропис не е определено дека на работникот само формално — правното постоење на работниот однос му дава право на надоместок за непримениот личен доход за времето додека бил без работа. Личниот доход се дава и се прима за извршена работа. Доследно на тоа, ни тужителката нема право на личен доход за времето за кое не вршела работа, иако редовно се јавувала на работа, туку може и има право да бара единствено надоместок на штета, ако таква стварно и претрпела од незаконитата постапка на туженото претпријатие. Бидејќи, пак, под штета се подразбира загуба во имот, за да биде туженото претпријатие должно неа да ѝ ја надомести на тужителката, потребно е да се утврди не само неговата вина за настанатата штета, туку и дали и што самата тужителка презела да ја отстрани неа или да ја намали. Следователно, во конкретниот случај потребно е да се ис-

пита и точно да се установи дали и колкава корист тужителката остварила или пропуштила да оствари во означениот временски период од својот шивачки занает, а евентуално и од садењето на тутунот, па доколку би се појавила разлика меѓу остварената или пропуштена заработувачка од шивачкиот занает и садењето на тутунот и висината на личниот доход, тогаш надоместокот на штетата заради изгубениот личен доход поради незаконитиот отказ на работниот однос, би изнесувал во висина на таа разлика, па во тој размер и тужбеното барање би било оправдано и основано.

Од овие причини следуваше да се уважи жалбата на тужениот, обжалената пресуда се укине и предметот да се врати на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 643/65 од 13. IX. 1965 година).

 120. По правосилноста на судската одлука за враќање на работникот во работната организација, работникот има право на надоместок на личниот доход што би го остварил да бил на работа, а не на надоместок на штета. Затоа нема потреба да докажува дека презел мерки за намалување на штетата т.е. дека барал работа.

Од образложението:

„Бидејќи е во прашање спор за неисплатен личен доход чл. 126-а, ст. 2 од ОЗРО — должност на судот била да ја утврди висината на личниот доход за работното место благајник во периодот од 1966 до 1969 година.

Неоснован е жалбениот навод дека тужителот нема право на личен доход затоа што во ова време не бил пријавен во заводот за вработување. Според наоѓањето на овој суд, при положба овој спор да е спор за наплата на неисплатен личен доход, а не спор за надоместок на штета поради неисплатен личен доход, тужителот не бил должен да се пријавува во заводот за вработување и да бара работа на работно место какво што заземал до отказот, или некое друго место, кое одговара на неговите стручни квалификации. Затоа првостепениот суд правилно го применил материјалниот закон — чл. 126-а ст. 2 од ОЗРО кога тужениот го задолжил на тужителот да му ја плати сумата од 36.000 динари на име неисплатен личен доход за периодот од 1. I. 1966 до 31. XII. 1969 година“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, на ден 14. IX. 1970 година, под Гж. бр. 364/70).

121. За штета сторена на трето лице од свој работник, во врска со работењето, работната организација одговара според принципот на објективна одговорност.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно наоѓа дека туженото претпријатие не е пасивно легитимирано во споров.

Според одредбата на член 97, став 1 од ОЗРО, за штетата што работникот на работата или во врска со работата ќе му ја стори на трето лице одговара работната организација кај која работникот бил на работа во времето на сторената штета.

Бидејќи не е спорно дека работникот С. С. бил работник на туженото претпријатие во времето на сторената штета на тужителот и дека штетата овој работник ја сторил на самото работно место, а во врска со неговата работа како чувар на УС, за сторената штета, во смисла на цитираната законска одредба, е одговорно туженото претпријатие. Според оваа законска одредба, за разлика од одговорноста на работникот за штетата што ѝ ја причини на самата работна организација, работната организација спрема трето лице одговара за штетата, и тоа без оглед на тоа дали за сторената штета има или нема вина до работникот, согласно со принципот на објективната одговорност.

Од наведените причини, а врз основа на чл. 357 од ЗПП, обжалената пресуда следува да се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 529/70 од 23. XI. 1970 година).

122. Одредбите на чл. 96 од ОЗРО, кои предвидуваат комисиско утврдување на штетата, околностите под кои е сторена, колкава е таа и кој работник ја сторил, не е пречка за работната организација надоместокот на штетата да го бара директно преку суд, без претходно да е спроведена постапката од цитираниот член.

Од образложението:

„Согласно чл. 96 од ОЗРО, постоењето на штетата и околностите под кои е сторена, како и тоа, кој ја сторил штетата, се утврдува од комисија. Меѓутоа, тоа не значи дека кога е познато кој ја сторил штетата, под кои околности и колкава е таа, мора да се формира комисија за да утврдува нешто што е веќе утврдено. И не само тоа. Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, одредбата на чл. 96 од ОЗРО не ја исклучува можноста за работната организација директно да се обрне до судот за надоместок на штетата што ја сторил работникот во работната организација. Формирањето на комисија и утврдувањето висината на штетата, околностите под кои е таа сторена и од кого е сто-

рена, е во интерес на работната организација побрзо да дојде до надоместокот на штетата, ако штетникот се согласи без судска интервенција да ја надомести или ако откаже да ја плати, за да може исправата да ѝ послужи на комисијата како исправа за издавање на платен налог по пат на мандатна тужба. Меѓутоа, со неформирањето на комисија ниту се повредуваат правата на работникот, ниту работната организација може да биде лишена од правото на надоместок на штета само затоа што не оформила комисија и на тој начин не ја утврдила висината на штетата и штетникот. Спротивниот став би значел негирање на правото на надоместок на штета на работната организација и би бил спротивен на духот на чл. 94 од ОЗРО“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 36/70 од 28. IX. 1970 година).

123. Кога по грешка на службеник на заводот за социјално осигурување осигуреникот, врз основа на решение ќе прими поголем износ, отколку што по закон му следува на име надоместок место личен доход, заводот нема право на враќање на повеќе исплатените суми од осигуреникот.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека тужителот му исплатил на тужениот повеќе 1250 нови динари, на име надоместок наместо личен доход за време од 20. IV. 1964 до 1. X. 1964 година, за кое време тужениот бил на болување. До ова дошло поради тоа што тужителот овој надоместок погрешно го определил во смисла на чл. 55 од Законот за здравствено осигурување, наместо да го определи по чл. 57 од истиот закон. Судот, исто така, утврдил дека тужениот со ништо не придонел погрешно да се утврди висината на надоместокот наместо личен доход.

При ваква положба, пониските судови погрешно го примениле материјалното право кога нашле дека во случајот тужениот неосновано се збогатил за сметка на тужителот за износот од 1250 нови динари, па со нападнатите пресуди го задолжуваат овој износ да му го врати на тужителот.

Судовите не можеле да го применуваат правното правило на граѓанското право — неосновано збогатување, кога за решавање на ваков случај постои позитивен законски пропис. Имено, во чл. 184 од Законот за организација и финансирање на социјалното осигурување („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 22/62), кој закон важел во времето на настанот што е предмет на овој спор, таксативно се наброени случаите кога осигуреното лице, на кое е извршена исплата на товар на фондот на заедницата, а на која немал право, е должно да го врати примениот износ. До враќање на неправилно примениот износ од страна на осигуреното лице доаѓа само во случај: 1) ако до исплата дошло врз основа на неточни податоци за кои знаел или морал да знае осигуреникот, 2) ако

осигуреникот не ги пријавил настанатите промени кои имаат влијание врз губењето или намалувањето обемот на некое право, и 3) ако осигуреникот примил парични исплати во поголем износ од оној што му е определен со решение на заводот. Бидејќи во случајов судовите утврдиле, а тоа не е спорно ни меѓу странките, дека до исплата на спорната сума дошло по исклучива вина на тужителот поради погрешна примена на материјалното право, а дека тужениот со ништо не придонел погрешно да се утврди вината на надоместокот, тогаш тој не е должен спорниот износ да му го враќа на тужителот — Комуналниот завод за социјално осигурување, бидејќи не се исполнети условите предвидени во чл. 184 од Законот за организација и финансирање на социјалното осигурување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 55/68 од 2. IX. 1968 година).

124. Работната организација е одговорна за штетата што ја претрпел работникот, повредувајќи се при извршувањето на работата која не била од неговиот делокруг, ако таа работа ја вршел по налог на работната организација.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога нашол дека тужената работна организација е одговорна за штетата што ја претрпел тужителот, бидејќи се повредил при извршувањето на работата која му била наложена да ја изврши тој ден, иако не спаѓала во неговиот делокруг на работа. Следователно, правилен е заклучокот на првостепениот суд дека штетата настапила по вина на тужената работна организација“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 451/72 од 14. VII. 1972 година).

125. Кога е баран и досуден глобален — капитализиран износ на име надоместок на штета за намалена работоспособност, имаме пресудена работа и такво барање не може повторно да се поставува.

Од образложението:

„Окружниот суд со решение ја отфрла тужбата на тужителот поради пресудена работа.

Врховниот суд на Македонија ја одбил како неоснована жалбата на тужителот од следните причини:

Со правосилната пресуда П. бр. 953/61 од 26. I. 1962 година, туженото претпријатие е задолжено да му плати на тужителот на име надоместок на штета за болките и осакатеноста, трошоците за

лекување и намалената работоспособност како и за пропуштена добивка, износ од 1.500.000 стари динари, колку што барал и тужителот.

Сега тужителот повторно поднесува тужба, со која бара истото претпријатие и за истиот настан, да биде задолжено да му плаќа месечно издржување поради неспособност за работа и осакатеност. Иако тужителот бара издржување од туженото претпријатие, од наводите во тужбата е очигледно дека во случајов се работи за надоместок на штета поради намалена работоспособност, а со тоа и за изгубена можност за издржување.

Првостепениот суд правилно нашол дека во случајов е на лице пресудена работа. Ова затоа што процесните странки се исти и се однесува на исто тужбено барање, односно за иста содржина и ист правен основ. Тужителот и со поранешните тужби, по кои е правосилно одлучено, барал надоместок на штета поради намалена работоспособност, претрпени болки, осакатеност и пропуштена добивка и тоа во глобален износ, во вид на капитализирана рента, па таков надоместок и му бил досуден. Сега во овој спор тужителот не изнесува некои нови околности кои не биле познати при првото одлучување по спорот, а сè од влијание по однос на настанатата штета. Издршката што сега ја бара тужителот поради намалена работоспособност тужителот ја добил уште со првата пресуда. Тужителот, определувајќи се со првата тужба за еден капитализиран износ на име надоместок на штета, каква што му била и досудена, фактички со тоа бил обештетен како за настанатата стварна штета, така и за пропуштената добит. Според тоа, сега, поради изменетите животни услови, тужителот нема право да бара надоместок на штета на име изгубена издршка во поголем износ.

Тврдењето на тужителот дека тој дури во 1964 година дознал дека неговата работоспособност е намалена за 80% не претставува нова околност, како што тоа погрешно го смета жалителот. Ова не само од причина што процентот на неспособноста на тужителот му бил познат уште во претходниот спор, кога е приложено уверение од Медицинскиот факултет во Скопје, бр. 483 од 5. V. 1952 година, туку и затоа што фактички се работи за намалена работоспособност која постоела кај тужителот уште веднаш по настанот, односно уште при одлучувањето по првата тужба на тужителот. Тужителот не тврди дека неговата работоспособност е сега помала, отколку што била при одлучувањето по првата тужба. Според тоа, не настапиле никакви нови околности кои би укажувале дека на тужителот подоцна му била влошена здравствената положба, односно дека е зголемен степенот на неговото телесно оштетување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 528/66 од 24. I. 1967 година).

126. Од незаконитиот престанок на работниот однос работникот има право да бара од туженото претпријатие надоместок на штета во висина на просечниот личен доход за времето за кое не пријамал личен доход, но тој може да се состои само во разликата меѓу она што тој го остварил или можел да го оствари на друга страна и она што би го примил на име личен доход од туженото претпријатие кога би бил на работа.

Од образложението:

„Жалбата на тужителот е неоснована.

Не стои жалбениот навод за погрешна примена на материјалното право.

Едно од основните начела за правата и должностите од работниот однос е начелото личниот доход да се дава и добива за извршена работа. Доследно на тоа, ни тужителот не може да бара исплата на личниот доход за времето за кое не вршел работа во туженото претпријатие, туку може да бара единствено надоместок на штета, како што правилно нашол и првостепениот суд.

Штета, пак, е загуба во имот. Надоместок на штета може да бара лице на кое му е нанесена загуба во имот со противправно дејствие или со пропуштање од другата страна. Затоа, и тужителот нема право на личен доход, туку на надоместок на тој личен доход, т.е. на она што го изгубил со тоа што бил незаконито отстранет од своето работно место. Со оглед на тоа, тужителот има право да му се надомести само она што стварно го изгубил, не примајќи личен доход за времето за кое останал без работа и за времето за кое бил привремено вработен, а таа загуба како штета се појавува само во разликата меѓу она што тој го остварил на друга страна и она што би го примил на име личен доход од тужениот, ако беше на работа за тоа време. Според тоа, бидејќи и првостепениот суд при утврдувањето висината на штетата, настаната поради незаконитиот отказ на работниот однос на тужителот, ја зел предвид и сета заработувачка што тој ја остварил за истото време во друга работна организација и за толку го намалил барањето за надоместок на штетата, што значи дека материјалното право правилно го применил, бидејќи загубата во имот на тужителот се состои само во таа разлика. Ова со оглед на правното правило на имотното право, според кое оштетеното лице е должно и самото да преземе дејствие за отстранување односно за намалување на штетата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 221/66 од 18. V. 1966 година).

127. Организацијата на здружениот труд му одговара на работникот за штетата што произлегува од неговата повреда при работата и во случај кога за предизвикувањето на повредата нема нејзина вина, ако повредата е предизвикана со опасна работа или во околности со зголемена опасност.

Од образложението:

Жалбата на туженото претпријатие Рудници е неоснована, бидејќи според правните правила на имотното право, организацијата на здружениот труд му одговара на работникот во работен однос за штетата што произлегува од неговата повреда при работата и во случај кога за предизвикувањето на повредата нема нејзина вина, ако повредата е предизвикана со опасна работа или во околности со зголемена опасност.

Од изведените докази првостепениот суд правилно заклучил дека тужителот се повредил при маневрирањето со багерот, кое нешто тужителот го презел за да одбегне, поради незгодниот и нерамен терен, да се преврти во сипката покриена со дрва. Според тоа, правилно е утврдувањето на првостепениот суд дека до тужителот нема никаква вина што се повредил.

Следователно, бидејќи повредата на тужителот е предизвикана со опасна ствар и при околности со зголемена опасност, и според мислењето на Врховниот суд, стои одговорноста на туженото претпријатие Рудници за надоместување на штетата на тужителот. Затоа, неговата жалба се јавува како неоснована и како таква следува да се одбие — член 356 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 209/72 од 31. III. 1972 година).

128. И во случај кога работникот со обично невнимание делумно придонел во предизвикувањето на својата повреда, судот може, по исклучок, ако тоа го оправдуваат особени околности во кои е предизвикана повредата, како и обемот на штетата и нејзиното особено значење за работникот, да реши организацијата на здружениот труд да ја надомести штетата и во делот кој е предизвикан со обично невнимание на работникот.

Од образложението:

„Според правното правило на имотното право, организацијата на здружениот труд му одговара на работникот за штетата и кога таа произлегува од негова повреда при работата и во случај кога за предизвикувањето нема нејзина вина, ако повредата е предизвикана со опасна работа или во околности со зголемена опасност. Организацијата на здружениот труд не одговара за штетата само кога повредата ја предизвикал самиот оштетен работник. Меѓутоа, и кога работникот со грубо невнимание делумно придонел во предизвикувањето на својата повреда, му припаѓа надоместок

за оној дел на штета за кој организацијата на здружениот труд одговара, ако повредата е предизвикана и по вина на организацијата односно ако повредата е предизвикана со опасна работа или во околности со зголемена опасност. Ова важи и во случај кога работникот со обично невнимание делумно ќе придонесе во предизвикувањето на својата повреда. Но, во тој случај, судот може, по исклучок, ако тоа го оправдуваат особени околности во кои е предизвикана повредата, како и обемот на штетата и нејзиното особено значење за работникот, да реши организацијата на здружениот труд да ја надомести штетата и во делот кој е предизвикан со обично невнимание на работникот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 99/72 од 31. III. 1972 година).

129. Кога се работи за повторен прием на работник на работа, во смисла на одредбата на член 104 од Основниот закон за работните односи, тој има право да бара надоместок на штетата поради изгубениот личен доход од денот кога се обрнал до работната организација со барање повторно да го прими, а не од денот на отворањето на новото работно место.

Од образложението:

„Правилно е утврдувањето на првостепениот суд дека со правосилната пресуда на општинскиот суд во К. П. бр.... тужената Фабрика е задолжена тужителот повторно да го прими на работа согласно член 104 од ОЗРО.

Меѓутоа, според мислењето на Врховниот суд, во таков случај, кога се работи за повторен прием на работник на работа, во смисла на член 104 од ОЗРО, тој има право да бара надоместок на штетата поради изгубениот личен доход од денот кога работникот се обрнал до работната организација со барање повторно да го прими на работа, а не од денот на отворањето на новото работно место, како што тоа погрешно мисли првостепениот суд.

Освен тоа, и во таков случај, како и во другите случаи кога се бара надоместок на штета, се применува правното правило на облигационото право надоместокот на штетата да се намалува или воопшто да не се досудува ако оштетениот, со своето скривено однесување, придонел штетата да не се острани односно да не се намали.

Затоа и во конкретниов случај првостепениот суд беше должен да испита и да утврди дали тужителот во означениот временски период, до донесувањето на пресудата П. бр. 423/70 од 19. VI. 1970 г., работел на некое друго место или, ако не работел, дали можел да најде некоја друга работа и по тој пат нешто да заработи, со што штетата би ја отстранил во целост или делумно би ја намалил“.

(Решено во Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 3/73 од 5. III. 1973 година).

130. Правото на надоместок на материјална штета преминува на наследниците и тоа право не се гаси со смртта на работникот на кого му е нанесена штетата.

Од образложението:

„Штом е установено дека решението за исклучување од работа на брачниот другар на тужителката К. односно на таткото на малолетниот тужител С., сега пок. В., било укинато како незаконито и овој — В. бил вратен на работа, така што поради незаконитиот престанок на работниот однос тој, сега пок. В., останал без работа во означениот временски период, првостепениот суд правилно заклучил дека тужената работна организација, со ваквата своја противправна постапка, му причинила штета, бидејќи во тој временски период тој бил лишен од личниот доход. Бидејќи, пак, овој — В. умрел во текот на постапката по работниот спор, за укинување на решението за исклучување на работната организација, тужителите се легитимирани за барање надоместок на штетата. Ова затоа што е во прашање барање на материјална штета, која се одразила и лично врз нив, а не е во прашање нематеријална штета, која претставува строго лично право на оштетениот и како такво не преминува на наследниците“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 239/70, од 1. VI. 1970 година).

131. Работникот за кусокот во продавницата одговара како за сторена штета, доколку се установи дека кусокот е резултат на негова вина.

Од образложението:

„Не може да се суди само врз основа на фактот дека тужениот не се придржувал за внатрешните прописи на тужителското претпријатие и што своето финансиско и книговодствено работење не го сообразил со нив, па и од тоа да произлегува одговорност на тужениот за настанатата штета. Според чл. 287 од Законот за работни односи, работникот е должен да ѝ ја надомести штетата на работната организација што ја сторил по своја вина во врска со вршењето на работата. Работната организација е овластена со свои правила односно со правилникот за работните односи да ги определи посебните случаи на штета, сторена во врска со вршењето на работата, но и во тој случај одговорноста на работникот мора да се засновува врз негова вина.

Тужениот бил раководител на тужителското претпријатие чиј предмет на работа било примање и предавање на лесно расипливи селскостопански производи и во чие работење, според нормалниот тек на работите, доаѓа до фрлање на расипаната стока, што, инаку, редовно се вршело и со внатрешните правила на претпријатието. Тужениот приговорил дека, покрај признатото ка-

ло, кусокот е резултат и на расипувањето на стоката и нејзиното фрлање. Како доказ за тоа ја приложил и својата тетратка, од чија содржина можело да се види дека расипаната стока во вредност од 468.987 стари динари во означениот временски период ја фрлил. Тужениот приговара дека и условите за сместување на стоката не биле погодни, кое е утврдено и со наодот на вештото лице.

Покрај ова, тужениот навел дека и климатските прилики во тоа време биле такви, што бил принуден да фрла големо количество стока. Според тоа, бидејќи тужбеното барање на тужителското претпријатие било засновано врз чл. 287 од Законот, а тужениот приговорил дека штетата не настанала по негова вина, туку е резултат на објективните услови под кои се одвивало неговото работење, беше потребно да се утврдат сите факти од кои со сигурност би можел да се изведе заклучок за вината на тужениот за настанатиот кусок. Оти, самиот факт што постои кусок, па и тогаш кога тој кусок не е оправдан на начин како што го предвидуваат тоа внатрешните прописи на работната организација, не значи дека кусокот настанал по вина на тужениот“.

(Решение на Врховниот суд на Југославија — Рев. бр. 625/65 од 25. VI. 1965 година).

132. Во споровите за надоместок на штета поради појавен кусок на одговорно лице во работната организација, не се претпоставува вина, туку таа мора да се докаже.

Од образложението:

„Од самата природа на работниот однос и заемните права и обврски во работниот однос, произлегува дека мора да се прифати не само начелото на облигационото право — дека за штетата одговара оној што ја предизвикал по своја вина, туку мора на нзв начин да се посматра и правилото од кое се раководи практиката во утврдувањето на оваа вина. Вината, како решавачки факт, мора да биде докажана, а се докажува како и секој друг важен факт во процесната постапка со соодветната активност на странките и судот. Доколку се постави прашањето за обврската на докажувањето не треба да се поаѓа од поставката дека исклучиво тужителот е должен да ја докажува вината на тужениот. Напротив, и тужениот мора да изнесе факти и докази кои потврдуваат дека тој совесно работел. Од друга страна, ни тужениот не е исклучиво должен да докажува дека без своја вина не ја извршил обврската во работниот однос, што ја предизвикало штетата. Според тоа, и тужителот може да биде повикан да изнесе факти и докази за општите услови во кои е вршена работата и за други околности важни за утврдување на штетата и вината. Секоја странка е должна да изнесува факти и докази од кои зависи одлуката за нејзиното барање — чл. 6 од ЗПП, но и судот е должен да се грижи во текот на расправањето да се изнесат сите важни факти

и да се предложат докази заради точното утврдување дали појавениот кусок во работењето на тужениот е резултат на неговата несовесна работа или е резултат на други околности — чл. 287 од ЗПП.

Од овие причини, а врз основа на чл. 357 и 358 од ЗПП-жалбата на тужениот следувахе да се уважи, обжалената пресуда да се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 361/69, од 26. IX. 1969 година).

133. Иако во правилникот за работни односи не е поодредено предвидено што претставува потешка повреда на работната должност, судот не може да смета дека тоа не е предвидено ако е предвидено во статутот на работната организација.

Дали одредените дејствија на работникот претставуваат потешка повреда на работната должност, судот не е овластен да цени. Тоа е право на работната организација во својот нормативен акт да одреди кои дејствија на работникот претставуваат потешка повреда на работната должност.

Од образложението:

„Според мислењето на Врховниот суд, становиштата и на двата пониски судови се погрешни. Правилно првостепениот суд наоѓа дека со член 72 од Правилникот за работни односи не е пропишано што претставува потешка повреда на работната должност. Меѓутоа, ова не значи дека тужената работна организација вакви повреди какви што сторил тужителот не ги предвидела со друг општ акт. Имено, по член 143 од Статутот на тужената работна организација, кој е донесен во 1966 година, предвидено е дека одлука за исклучување од работната организација поради потешка повреда на работната должност може да донесе работничкиот совет на организацијата, меѓу другото, и во случаите кога работникот предизвикува нереди и тепачки во организацијата. Во случајот, тужителот потешки повреди на работната должност — предизвикување на нереди и тепачки сторил на 6. IV., 7. V. и на 10. V. 1971 година. Според тоа, пониските судови погрешно сметаат дека во случајот немало основ за исклучување на тужителот од работната организација.

Поради кажаното, а врз основа на член 396, ст. 1 од ЗПП, барањето за заштита на законитоста на Јавното обвинителство на Македонија е уважено, нападнатите пресуди се преправени и тужбеното барање на тужителот е одбиено како неосновано“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 26/74 од 8. V. 1974 година).

134. Федерацијата одговара за надоместок на штета според принципот на каузална одговорност на лицето што е на отслужување на воениот рок, кога ќе претрпи штета при обуката, ако обуката се врши на справа, која со своите особини и намена претставува опасност за оние што ја употребуваат.

Од образложението:

„Првостепениот суд нашол дека за повредувањето на тужителот немало никаква вина до воените органи, туку дека за повредувањето бил виновен тужителот, затоа што не ги известил претпоставените старешини дека не е во состојба да ја изведе вежбата, бидејќи при качување на висина чувствувал вртоглавица. Поради тоа, судот го одбил како неосновано барањето на тужителот за надоместок на штета.

Според чл. 246 од Законот за Југословенската народна армија, федерацијата им одговара на граѓаните или правните лица за штета што воените лица ќе им ја сторат со својата незаконита или неправилна работа во врска со вршењето на службата. За другите штети сторени во врска со вршењето на службата федерацијата одговара според општите прописи за надоместок на штета.

Првостепениот суд правилно нашол дека во случајов федерацијата не може да одговара за сторената штета на тужителот по основ на вина, бидејќи правилно е утврдено дека не постоела незаконита или неправилна работа од воените лица во врска со вршењето на службата.

Меѓутоа, според општите прописи за надоместок на штета, покрај одговорноста по основ на вина, постои и објективна, односно каузална одговорност. Оваа одговорност настанува поради зголемената опасност на некои движни или недвижни ствари, чија положба, особина, употреба или самото постоење претставува извесна опасност за околината или за лицата што ја употребуваат таквата ствар. Во таков случај за сторената штета одговара сопственикот на опасната ствар. Сопственикот се ослободува од одговорноста само ако докаже да штетата потекнува од некоја причина која се наоѓа надвор од ствартата, а која не можела да се предвиди или да се спречи, односно да се одбегне (виша сила), како и ако докаже дека штетата, настанала поради вина на трето лице или поради вина на оштетениот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 217/70 од 11. VI. 1970 година).

135. Кога водостопанската организација со пуштањето на системот за наводнување нанесе штета посредно иако користењето на системот произлегува од овластувањата во законот, одговара за сторената штета според начелото на одговорност иако нема елементи на противправност. Ова начело е условено со општествено потребното дејствување од една, и субјективните права на граѓаните, од друга страна.

Од образложението:

„Навистина, според правните правила на граѓанското право, како услов за постоење на обврска за надоместок на штета, покрај постоењето на штетата, причинската врска меѓу дејствијата, односно пропуштањата на штетникот, и настанатата штетна последица, потребно е да постои и противправно постапување и вина на штетникот.

Меѓутоа, правата и овластувањата што ги има туженото водостопанско претпријатие во врска со користењето на хидромелиоративниот систем не треба да бидат користени на начин на кој на друг да му причинат штета. Доколку со користењето на правата, што произлегуваат и од овластувањата во законот, ќе бидат повредени според законот за гарантираните права на трети лица, тогаш овие лица за евентуално настанатата штета имаат право на надоместок. Во таков случај, иако нема противправност, може да има штета, зашто со вршењето на таква дозволена работа туженото водостопанско претпријатие, како вршител на општествено-корисна работа, ги повредува правата и заштитените интереси на тужителот, како сопственик на овошната градина и му нанесува евентуална штета со исушување на овошните дрвја. Поради тоа, туженото претпријатие е должно оваа штета да ја надомести. Во случајов се работи за начелото на одговорност за сторена штета без противправности, начело што е условено со општествено потребното дејствување од една, и субјективните права на граѓаните, од друга страна“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 537/71 од 5. XI. 1971 година).

136. Еднократната парична помош, која согласно чл. 193 од Законот за ЈНА се доделува на семејството на военото лице, кое за време на мирновременска состојба во вршењето на службата ќе загине или умре од добиена повреда, — не се пресметува при утврдувањето висината на надоместокот на штетата од претрпени повреди.

Од образложението:

„Притоа се укажува на фактот дека примените 3.000 динари на име помош не треба да се одбијат од одредениот надоместок, затоа што, според правните правила на имотното право, оваа сума

не е дадена за да се намали штетата, туку како помош на воено лице, во смисла на чл. 193 од Законот за ЈНА, која се дава со оглед на природата на нивната служба во ЈНА.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 524/72 од 24. XI. 1972 година).

137. Општината не може да одговара за штетата што странката ја претрпела со рушењето на објектот кој бил бесправно изграден. Се смета дека странката објектот го изградила бесправно и кога го изградила со градежна дозвола, издадена од управен орган, која не била правосилна, т.е. која во управен спор била поништена.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно заклучува дека тужената општина е должна да ја надомести настанатата штета со рушењето на шупата и летната кујна на тужителот, затоа што му одобрила на тужителот градба на споменатите објекти, без претходно да ги испита можностите за таква градба.

Горното тврдење на судот по однос вината на тужената општина е неодредено. За да може тужената општина да одговара за евентуалната штета од рушењето на шупата и летната кујна, потребно е со сигурност да се утврди вината на тужената општина. Навистина, еден орган на општината му одобрил на тужителот градба на овие објекти, кое решение подоцна во управен спор било укинато, така што не постои правосилно решение со кое се одобрува градба на шупата и летната кујна. Ова е редовна постапка и нема никаква вина до тужената општина во тоа што решението на еден нејзин орган било поништено во управна постапка.

Судот не испитувал и не утврдувал дали не постои вина до тужителот поради прерано пристапување кон градба на шупата и летната кујна, пред да стане конечно решението со кое е одобрена градбата на овие објекти. Врховниот суд на Македонија го поништи решението со кое била одобрена градбата на спорната шупа и летната кујна. Подоцна на тужителот му било наложено, со правосилно конечно решение, во одреден рок, да ги сруши изградените шупи и летна кујна како бесправно изградени. Бидејќи тужителот тоа не го сторил, тужената општина пристапила кон присилно извршување на одлуката за рушење на шупата и летната кујна“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 305/72 од 15. IX. 1972 година).

138. Заедницата на осигурувањето се ослободува од обврската по полицата за осигурување спрема осигуреникот само ако осигуреникот со смисленост го сторил кривичното дело, но не и за сторено кривично дело од небрежност.

Од образложението:

„Општинскиот суд го одбил, како на закон неосновано, тужбеното барање на тужителот, со кое тој барал заедницата на осигурувањето да му исплати 200.000 динари на име штета претрпена во сообраќајна несреќа со осигурано возило кај тужената страна.

Општинскиот суд застанал на становиштето дека тужителот поради тоа што бил осуден со правосилна пресуда за предизвикана сообраќајна несреќа и за сторено кривично дело, макар и од небрежност, не се смета за осигуран од таков ризик.

Окружниот суд ја одбил жалбата на тужителот и ја потврдил првостепената пресуда, прифаќајќи ги причините на првостепениот суд.

Врховниот суд на Македонија ги укина и двете пресуди на споменатите судови и предметот му го врати на првостепениот суд на повторно судење од следните причини:

Погрешно е правното сфаќање на пониските судови дека тужбеното барање на тужителот е неосновано, бидејќи штетата била последица на кривично дело извршено лично од него, и дека била без влијание околноста дали кривичното дело било извршено со смисленост или од небрежност, согласно чл. 11, ст. 4 од Правилникот за комбинирано осигурување на моторните возила на суво.

Напротив, согласно цитираната одредба со осигурувањето не е опфатен несреќен случај што ќе го претрпи осигуреното лице при извршено кривично дело со смисленост, а не и при извршено кривично дело од небрежност. Зборот „смислено“, употребен во овој член, се однесува не само на „подготвувањето на кривичното дело и на кривичното дело во „обид“, туку и на свршеното кривично дело, бидејќи оваа одредба претставува една целина, внесена во Правилата како исклучок од одредбата на став 1 на истиот член 11, каде што е пропишано дека: „Доколку не е поинаку договорено, со осигурувањето се опфатени несреќните случаи што осигурениот возач или патник ќе ги претрпи за време на: возење со моторно возило итн.“. Оттука може јасно да се заклучи дека осигурениот возач не ќе има право на надоместок само за „несреќен случај“ што тој самиот го предизвикал со смисленост односно само во случај ако штетата се јави како последица на извршено кривично дело со смисленост, а не и од небрежност.

Кога се има предвид дека кривичните дела против општата сигурност, главно, се вршат од небрежност, ако би се прифатило становиштето на пониските судови, тогаш осигурувањето на лицата што управуваат со моторните возила односно осигурувањето на шоферите би било илузорно, никогаш не би биле осигурени и не би можеле во никој случај да го остварат своето право на надоместување на штетата предизвикана во сообраќајна незгода

односно настаната со еден ненаден настан однадвор, а со дејство на механичка сила, а тоа секако не била интенција на законодателот. Затоа, Врховниот суд и смета дека тужениот осигурителен завод е во обврска за опасностите „ризиците“ и во ваков случај т.е. и во случај кога штетата е последица на кривично дело извршено од осигурениот возач од небрежност односно дека осигурителниот завод не е во обврска за опасностите (ризиците) ако се тие последица на кривично дело извршено од осигурениот возач со смисленост.

Бидејќи во конкретниов случај тужителот бил огласен за крив и казнет за кривично дело против општата сигурност извршено од небрежност т.е. за кривично дело по член 272, ст. 3, во врска со чл. 271, ст. 3 од Кривичниот законик, затоа и тужбеното барање треба да се цени од аспектот на цитираната одредба на член 11, ст. 1, а не од аспектот на став 4, т. 1 од истиот член од Правилата за комбинирано осигурување на моторните возила на суво“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 229/65 од 8. VII. 1965 година).

139. За остварување на барање за надоместок на штета спрема железничко транспортно претпријатие, настаната од сообраќајна несреќа, рокот за застареност се смета според чл. 19 ст. 1 од Законот за застареност на побарувањата. Фактот што одделни работници на ова претпријатие биле кривично гонети и спрема нив било поднесено оштетено побарување, а кривичниот прогон бил правосилно завршен со ослободување на обвинетите, не му дава право на оштетениот да се користи со одредбата на чл. 20, ст. 1 од цитираниот закон, по која застарениот рок се смета според времето потребно за застарување на кривичното дело.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека на 22. II. 1957 година, на железничката станица во с. Извор било прегазено детето на тужителот. Против машиноводачот и возодачот била покрената кривична постапка за кривично дело од чл. 273, ст. 3, во врска со чл. 271, ст. 3 од КЗ. Меѓутоа, со правосилна одлука на Окружниот суд во Охрид, К. бр. 156/57 од 15. XII. 1960 година, била донесена ослободителна пресуда. На 3. II. 1961 година тужителот поднел тужба за надоместок на штета против железничкото транспортно претпријатие, како и против машиноводачот и возодачот.

При ваква утврдена и неспорна фактичка положба, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога го одбил како неоснован приговорот на туженото претпријатие за застареност на побарувањето. По правило, побарувањето за надоместок на штета во смисла на чл. 19, ст. 1 од Законот за застареност на побарувањата, застарува за три години откако оштетениот дознал за штетата и за лицето што ја сторило неа. По ис-

ключок, кога штетата е сторена со кривично дело, а за кривичното гонење е предвиден подолг рок за застареност, тогаш барањето за надоместок на штета застарува кога ќе истече времето одредено за застареност на кривичното гонење — чл. 20, ст. 1 од истиот закон.

Иако туженото претпријатие според принципот на објективна одговорност може да одговара за штета сторена од неговите работници, сепак во случајов штетата не е сторена, ниту можела да биде сторена со кривично дело на туженото претпријатие, па според тоа, по однос на ова претпријатие не може да настапи рокот за застареност од чл. 20, ст. 1 од Законот за застареност на побарувањата, туку побарувањето на тужителот спрема туженото претпријатие застарува во редовниот рок од три години, согласно чл. 19, ст. 1 од споменатиот закон. Бидејќи е неспорно дека овој рок поминал, затоа што штетата е сторена и за неа како и за сторителот на штетата тужителот знаел на 22. II. 1957 година, а тужбата е поднесена на 3. II. 1961 година, значи по истекот на предвидениот рок од три години, затоа се јавува како основан приговорот на тужената страна за застареност на побарувањето за надоместок на штета.

Неосновано е тврдењето изнесено во обжалената пресуда дека настапил прекин на застареноста, со тоа што тужителот во кривичната постапка предјавил имотноправно побарување. Пред сè, ова побарување било управено против обвинетите лица, а не против туженото претпријатие. Потоа, во случајов не може да се примени ниту еден од условите за прекин на застареноста, предвидени во глава IV од Законот за застареност на побарувањата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 158/65 од 29. IX. 1965 година).

140. Со задолжителното осигурување на патниците во железничкиот сообраќај при купување на патен билет се засновува однос меѓу осигуреникот и заедницата на осигурувањето. Патникот и неговите наследници правата од таквото осигурување ги остваруваат директно од заедницата на осигурувањето.

Од образложението:

„Тужителките го тужеле железничкото транспортно претпријатие за надоместување на штета поради смртта на брачниот другар односно таткото, кој како патник во патнички воз го загубил животот.

Окружниот суд делумично го усвоил тужбеното барање.

Врховниот суд на Македонија одлуката на првостепениот суд ја укинал во делот за досудената издршка, покрај другото, и од следниве причини:

Исто така, првостепениот суд не го расчистил прашањето дали тужителките барале некој надоместок од заедницата на осигурувањето на подрачјето на општините, бидејќи таква биле должни претходно да бараат од неа. Имено, железничкото транспортно претпријатие на заедницата за осигурувањето задолжително ѝ плаќа премии за осигурување на секој патник, која се засметува во возната цена. Според тоа, секој оној што како патник се превезува во возило на ЖТП задолжително е осигурен за случај на несреќа. Според тоа, тужителките врз основа на задолжителното осигурување доаѓаат во непосреден однос со осигурителот, а тој со заедницата на осигурувањето на подрачјето. Затоа тие треба прво да бараат надоместување на штетата од заедницата на осигурувањето, а евентуално само вишокот кој не би бил покриен со тој надоместок, според општите правила на имотното право, се овластени да го бараат од ЖТП (Уредба за задолжително осигурување на патниците на железниците против несреќен случај -- „Службен лист на ФНРЈ“ бр. 25/47).

Доколку тужителките не барале надоместување на штетата од заедницата на осигурувањето на подрачјето, треба да се прекине со постапката по овој спор, додека тужителките не го решат прашањето на оштетата со заедницата на осигурувањето“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 438/64 од 20. V. 1965 година).

141. Кога едниот брачен другар има право на надоместок на штета за изгубена издршка поради смртта на другиот брачен другар во сообраќајна несреќа, штетата судот ја досудува, по правило, во месечни рати, и должен е да ја ограничи временски додека покојниот би бил способен да стопанисува, но не повеќе од навршените 70 години од животот за мажот и 65 години за жената на загинатиот брачен другар.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога на тужителката М. не ѝ го ограничил времето до кога тече исплатата на досудениот надоместок за изгубената издршка. Со оглед на изјавите на распитаните сведетели дека покојниот бил здрав човек и работел со кола, а нешто и во земјоделството, а тужителката исто така на својот сопруг му помагала во земјоделските работи, а сега според наодот на вещтите лица таа не е способна за работа во поле за земјоделски работи, односно судот ѝ досудил на име надоместок за изгубена издршка по 300,00 динари месечно, со оглед на висината на заработувачката што нејзиниот сопруг ја остварувал според исказите на распитаните сведетели. Меѓутоа, кога судот примил за установено дека покојниот бил на возраст од 58 години и со оглед на неговата здравствена состојба во моментот на смртта и годините на возраста на тужителката, таа можела да добие издршка од својот сопруг и сама

да заработува најмногу уште 12 години до навршените 70 години старост на нејзиниот сопруг, а нејзина старост 65 години. Затоа следуваше во тој дел пресудата на првостепениот суд да се преправи и досудената издршка да се ограничи додека настанат околности за престанок, а најдоцна до навршените 12 години, сметано од почетокот на давањата — 1. X. 1969 година“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 606/72 од 18. XII. 1972 година).

142. Висината на штетата за осигуреното возило се утврдува според прометната вредност на оштетеното возило во времето на пресудувањето, а според положбата на возилото во времето на оштетувањето.

Од образложението:

„Жалителот тврди дека во 1969 година, кога настанала штетата, повеќе не се произведувало возилото „Ауди“ 72/2 со две врати, па смета дека треба да се земе вредноста на ова возило, кога такво било последен пат продавано во Скопје на 31. V. 1968 год.

Овој жалбен навод на тужената страна е неоснован, затоа што според правното правило на граѓанското право висината на штетата се утврдува според вредноста на оштетената ствар во времето на пресудувањето, а според положбата на таа ствар во времето на нејзиното оштетување. Впрочем, и според правилата на тужениот Завод за осигурување и реосигурување, за возилата за кои не може да се утврди набавната цена, се утврдува прометната вредност во моментот на утврдувањето висината на штетата — чл. 2, ст. 5 од споменатите правила“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 67/72 од 24. III. 1972 година).

143. Поради некористење на моторно возило купено со скриени мани, до отстранувањето на тие мани купувачот нема право на неимотна штета. Купувачот има право на надоместок на оваа материјална штета што ја претрпел со отстранувањето на недостатоците на возилото како и во врска со издатоците што ги имал со земање под закуп на друго возило или користење на такси службата за извршување на задачите поради кои го купил возилото.

Од образложението:

„Независно од тоа колку време не го користел своето возило, и независно од фактот дали поправката на возилото за него претставувало малтретирање, на тужителот по овој основ не му следува надоместок, затоа што нашите правни правила на имотното право не познаваат ваков вид на нематеријална штета. Според

истите правни правила, тужителот би имал право на надоместок само во случај ако поради некористењето на моторното возило претрпел материјална штета — ако за редовното вршење на своите работи бил принуден да користи, наместо своето возило, такси возило. Меѓутоа, бидејќи тужителот е службеник и за редовното вршење на неговата секојдневна работа не било нужно да се користи туѓо возило (а утврдено е дека фактички и не користел туѓо возило), за сето време за кое не го користел своето возило не претрпел никаква материјална штета, ниту, пак, таква каква што предјавил“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, на ден 2. VI. 1972 година под Гж. бр. 244/72).

144. Како трето лице во смисла на чл. 15-25 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот („Службен лист на СФРЈ“ бр. 11/68) се смета и директорот на работната организација, кој се возел во возилото на работната организација кога настанала штетата.

Од образложението:

„Тужителот, кој во времето кога се случил штетниот настан бил директор на работната организација, чие било моторното возило, не се смета како корисник на тоа возило. Корисникот на едно моторно возило во буквалната смисла на зборот, е она лице, кое од друго правно или физичко лице ќе земе возило (на послуга, закуп и слично), со цел за себе да изврши некаква своја работа. Ако едно лице, макар и директор на работна организација, патува во одреден правец по службена работа па притоа се превезува со службено возило, тоа лице не може да се смета корисник на возилото што ѝ припаѓа на работната организација и таквото лице во случај на настапување на штетен настан, се смета за трето лице во смисла на чл. 15 до 25 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 730/71 од 14. I. 1972 година).

145. Заводот за осигурување на имоти и лица одговара и за штета кога таа е предизвикана со трактор.

Од образложението:

„Неоснован е и жалбениот навод на второобвинетиот, Заводот за осигурување на имоти и лица, дека нема пасивна легитимација, бидејќи штетата била предизвикана со тракторот на првообвинетиот П. П., а кој не се осигурил од одговорност за штетите

спрема трети лица, ниту требало да се осигури, зашто се работело за возило-трактор, кој не подлежел на регистрација по член 154 од Основниот закон за безбедност на сообраќајот на патиштата и поради тоа не подлежат и на осигурување од одговорност спрема трети лица, според Законот за задолжително осигурување во сообраќајот.

Овој жалбен навод на второобвинетиот е неоснован, бидејќи, според одредбата на член 154 од Основниот закон за безбедноста на сообраќајот на патиштата, во сообраќајот на патиштата можат да учествуваат, по правило, само моторни и приклучни возила кои се регистрирани, а по исклучок, можат да учествуваат и возила кои не се регистрирани, како што се земјоделските и други машини и направи, кои се движат со силата на сопствениот мотор и кои на рамен пат не можат да развијат брзина поголема од 30 километри на час, а општопознато е дека во земјоделските машини спаѓа и тракторот. Според тоа, и во смисла на одредбата на член 16 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот, како моторно возило има да се смета и тракторот, кој, како што е општопознато, се движи и по јавните патишта, поради што и неговиот сопственик, во смисла на одредбата на член 1, точка 2 од истиот закон, подлежи на задолжително осигурување од одговорност за штети сторени на трети лица. Па бидејќи тракторот на првообвинетиот не бил осигурен односно бидејќи неговиот сопственик не се осигурил од одговорност, затоа штетата предизвикана од негова страна со тракторот е должен да ја надомести тужениот Завод, согласно одредбата на член 21 од споменатиот закон, а тој, Заводот, пак, доколку им ја плати штетата на тужителите, има право на регрес од првообвинетиот.

Одговорноста на првообвинетиот за надоместување на штетата произлегува од самиот факт што е тој сопственик на трактор и како сопственик на опасна ствар, на моторно возило, му одговара на оштетеното лице според начелото на објективната одговорност“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 239/72 од 5. X. 1972 година).

146. Барањето на надоместок за намалување на општата животна способност, како последица на телесното оштетување, претставува посебен вид на нематеријална штета.

Од образложението:

„Тужителот има право да бара надоместок на штета и по основ на намалената заработувачка поради намалената работна способност и по основ на ограничената можност на движењето, бидејќи неспособноста за работа, која настапува како последица на повредата, не е идентична со телесното оштетување, кое, пак, предизвикува намалување на нормалниот активитет на организмот и на органите воопшто. Освен тоа, овој вид на нематеријална

штета претставува посебен вид и со оглед на другите видови на нематеријална штета, така што не е идентичен ни со барањата за надоместок на штета за претрпените физички болки, за претрпениот страв и за телесната осакатеност. Така, значи, тужителот има право да бара не само надоместок на материјалната штета поради намалена заработувачка, туку и надоместок на нематеријалната штета поради намалување на општата животна способност, бидејќи поради оштетувањето на ногата сега ќе мора при одењето да вложува поголеми напори, кои неговиот организам постојано ќе ги чувствува и ќе мора да ги поднесува, а тие напори се јавуваат како последица на телесното оштетување, предизвикано во сообраќајната несреќа.

Од овие причини следуваše обжалената пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно судење — чл. 358 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, на ден 30.X.1972 година, под Гж. бр. 503/72).

147. Патот по кој, поради реновирање на јавниот пат, се одвивал целиот сообраќај, не може да се смета за „нерамен пат“ во смисла на чл. 24, став 1, точка 3 од Правилникот за комбинирано осигурување на моторни возила, за да се исклучи одговорноста на осигурителниот завод за надоместот на штетата причинета од удар на камен во моторното возило.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно нашол дека тужениот Завод е во обврска на тужителката да ѝ ја плати претрпената штета во износ од 5.960 динари, во чие утврдување, покрај другите, учествувал и неговиот претставник П. Н. Обврската на тужениот произлегува од договорот за осигурување — Полисата за осигурување на моторни возила од 22. VII. 1969 година, и чл. 23, ст. 1 од Правилата за комбинирано осигурување на моторни возила. Неоснован е жалбениот навод дека тужениот, согласно чл. 24, ст. 1, т. 3 од Правилата, не бил во обврска да ја надомести штетата затоа што таа произлегувала од фактот што возилото било возено по нерамен пат. Ова затоа што овој пат, иако бил нерамен и неасфалтиран, не може да се смета како „нерамен пат“ затоа што во времето кога настанала штетата, на релацијата Струга-Дебар и обратно, по него се одвивал целокупниот јавен сообраќај. Поради ова, првостепениот суд немал потреба да бара извештај за состојбата на патот на местото каде што се случила сообраќајната несреќа.

Според тоа, првостепениот суд правилно ги применил правните правила на имотното право, и чл. 23 и 28 од Правилата за комбинираното осигурување на моторни возила, кога тужениот Завод го задолжил да ѝ ја надомести штетата на тужителката“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија на 19. III. 1971 година под Гж. бр. 136/71).

148. На патникот кој ќе претрпи штета во возило на јавен превоз поголема од здоговорената со договорот склучен меѓу организацијата што врши јавен превоз и осигурителниот завод, одговара за разликата над здоговорените износи по другиот вид на осигурување на корисниците односно сопствениците на моторни возила од одговорност за штета сторена на трети лица.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека на 23. I. 1968 година тужителката се враќала од с. Л. со автобус, сопственост на туженото претпријатие. Кога возачот сакал да го стави автобусот во погон, констатирал дека менувачот е неисправен, па ги замолил патниците да слезат за да го турнат автобусот. Во автобусот останала само тужителката по согласност на возачот, бидејќи таа била единствена жена. Кога патниците се симнале, автобусот неконтролирано се спуштил низ патот, удрил во камениот ѕид и притоа тужителката била исфрлена од автобусот и згмечена. Како последица на овој случај, тужителката скршила две коски на левата нога. По завршеното лекување констатирана е неспособност за физичка работа.

Оваа фактичка положба не е спорна меѓу странките.

Исто така не е спорно дека автобусот со кој станал случајот, бил осигурен при тужениот Завод за осигурување на имоти и лица. По овој основ тужителката примила од Осигурителниот завод 4.800,00 динари.

Првостепениот суд утврдил дека тужителката, поради нанесената телесна повреда, на име заработувачка месечно прима по 300,00 динари. Износот за изгубената месечна заработувачка на тужителката меѓу странките не е спорен, меѓу нив е постигната и согласност настанатата штета, поради изгубената издршка, да му се плати на тужителот во глобален износ.

При ваква неспорна фактичка положба, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога нашол дека за сторената штета тужениот Завод за осигурување на имоти и лица одговара солидарно со туженото претпријатие само до износот од 16.000,00 динари, колку што е должен Заводот да плати во случај на трајно губење на општата работоспособност, според погоре спомнатата Полиса, додека за другата штета треба да одговара само туженото претпријатие, како сопственик на автобусот со кој штетата е предизвикана.

Штетата настанала на 23. I. 1968 година. Тогаш бил во сила Законот за задолжително осигурување на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“ број 15/65), а по измените објавен е пречистен текст, како Закон за задолжително осигурување во сообраќајот, („Сл. лист на СФРЈ“ број 11/68). Според чл. 17 од пречистениот текст на Законот за задолжително осигурување во сообраќајот а која одредба постоела и во Законот од 1965 година, врз основа на задолжителното осигурување од одговорност за штети сторени спрема трети лица, осигурителниот завод одговара за целокупната штета што сопственикот на моторното возило според прописите

мора да ја плати. Според тоа, покрај надоместокот што тужениот Осигурителен завод треба да го плати во случај на трајно губење на општата работна способност, тужениот Завод е должен да ја надомести и другата штета врз основа на задолжителното осигурување од одговорност за штети сторени спрема трети лица“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 185/71 од 9. IV. 1971 година).

149. За надоместок на штета, предизвикана од возило чиј корисник односно сопственик не го осигурал од одговорност, одговара осигурителниот завод чие седиште е најблиско до местото на несреќата. Под седиште на осигурителниот завод треба да се подразбере седиштето на организацијата односно дирекцијата, а не местото каде што се наоѓа и филијалата на организацијата која не е правно лице.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно заклучил дека за штетата е одговорен тужениот Завод за осигурување имоти и лица „Македонија“, бидејќи според член 21, став 1 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 11/68), штетата предизвикана од возило чиј корисник односно сопственик не се осигурил од одговорност, е должен да ја надомести осигурителниот завод, чие седиште е најблиско до местото на настанатата штета, а тој завод, и според мислењето на Врховниот суд, е тужениот Завод така што неосновано тој наведува дека за штетата би бил одговорен Осигурителниот завод „Белград“ или Осигурителниот завод „Југославија“, и двата од Белград, чии седишта се многу пооддалечени од местото на настанатата штета. Ова дотолку повеќе што општата месна надлежност во споровите против стопанските организации и другите општествени организации и установи, кои имаат својство на правно лице, се одредува според седиштето на самата организација односно на дирекцијата, а не според местото каде што се наоѓа филијалата, која не е правно лице — чл. 42, став 2 од ЗПП.

Според одредбата на став 2 на споменатиот член 21 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот, пак, осигурителниот завод кој ќе ја надомести штетата според став 1 на овој член, има право на регрес од фабриката чие било товарното возило, со кое возило е предизвикана штетата и е исплатен надоместокот по обжалената пресуда“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 699/70 од 11. I. 1971 година).

150. Членовите на потесното семејство немаат право на надоместок на штета за претрпена болка и страв поради претрпена тешка телесна повреда на член на семејството. Право на такво барање има само повреденото лице.

Од образложението:

„Првостепениот суд при потполно и правилно установена фактичка положба неправилно го применил материјалното право, кога им досудил надоместок на штета на ќерките на тужителот за претрпена душевна болка и страв за претрпената телесна повреда на нивниот татко.

Според правните правила на имотното право, при телесна повреда за претрпена болка и страв право на надоместок на штета има само повреденото лице, но не и други лица, без оглед на нивниот однос со повредениот. Според тоа, кога е неспорно дека ќерките на тужителот не биле во колата која се превртила, а лицето од кое го доведуваат своето право на надоместок на штета е само телесно повредено и не настапила смрт, без оглед на тежината на повредата, членовите на неговото најтесно семејство немаат право на надоместок за претрпена болка и страв затоа што таквиот надоместок му е досуден на оштетениот, на кој единствено и му следува надоместокот. Според тоа досудувајќи им на ќерките на тужителот надоместок на штета за болка и страв, првостепениот суд го повредил материјалното право, поради што во тој дел пресудата следуваше да се преправи и тужбеното барање да се одбие како на закон неосновано“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 562/66 од 24. VIII. 1966 година).

151. Ненадејното истрчување пред автобус на шестгодишно дете, кое не е во состојба да го сфати значењето на своето дејствие и да управува со своите постапки, при што го изгубило животот, иако возачот презел сè што можел и бил должен да преземе за да ја одбегне несреќата, претставува своевиден облик на виша сила, поради што сопственикот на автобусот не е одговорен за штетата причинета со смртта на детето.

Од образложението:

„Жалбата на туженото автотранспортно претпријатие е основана.

Во спорот меѓу странките е неспорно дека шоферот П. А., на ден 17. VI. 1962 година, управувал со автобус марка ФАП сопственост на туженото претпријатие. Минувајќи низ селото Три чешми, и тоа на излезот од селото, забележал три деца на возраст од 6—7 години, меѓу кои бил и пок. Р., како стојат покрај патот. Иако децата стоеле, шоферот ги предупредил со сирената и продолжил да

вози по својата десна половина. Децата и по дадениот сигнал со сирената, останале на местото каде што стоеле. Меѓутоа, кога автобусот бил во непосредна близина на децата, на растојание од 8 м., пок. Р. ненадејно започнал да трчи, пресечувајќи му го патот на автобусот. Штом тоа шоферот го забележал, започнал да кочи, и го свртил нагло автобусот, но детето при трчањето се удрило од автобусот и од повредите на главата подоцна, по донесувањето во болницата умрело.

При ваквата фактичка состојба, Врховниот суд смета дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право, наоѓајќи дека, според принципот на објективната одговорност, туженото претпријатие е должно да им ја надомести штетата на тужителите, што тие ја претрпеле со загубата на нивниот син, брат и внук. Ова од следниве причини: точно е тоа дека туженото претпријатие, како сопственик на автобусот, како ствар со зголемена опасност, според принципот на објективна одговорност, е одговорно за штетата што ќе настане со употребата на таквата ствар со зголемена опасност, без оглед на тоа дали постои вина до тужената страна за настанатата штета. Меѓутоа, првостепениот суд изгубил од предвид и пропуштил да цени дали во случајов не се работи за една од околностите кои ја исклучуваат одговорноста, а имено — дали штетата не е настанала поради виша сила, по вина на оштетениот или трето лице. Според мислењето на Врховниот суд, при погоре утврдената фактичка состојба, се работи за штета причинета поради виша сила. Првостепениот суд утврдил дека до несреќата дошло затоа што пок. Р. ненадејно истрчал пред автобусот, па бидејќи возачот презел сè за да ја одбегне несреќата, сепак таа настапила, и пок. Р. го загубил животот. Според тоа, смртта на покојниот е последица не на употребата односно на движењето на автобусот, туку на дејствијата на пок. Р. Со оглед на тоа дека пок. Р. бил на 6-годишна возраст, не бил свесен за последиците од своето дејствие, ниту можел да управува со своите постапки, неговото претрчување пред автобусот претставува своевиден облик на виша сила, која го ослободува туженото претпријатие од одговорноста да ја надомести штетата.

Поради тоа, Врховниот суд најде дека туженото претпријатие не е должно да му ја надомести штетата на тужителите, па уважувајќи ја жалбата на туженото претпријатие, во смисла на член 360, ст. 1, т. 2 од ЗПП, обжалената пресуда во уважениот дел ја преправи и тужбеното барање го одби како неосновано“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 559/66 од 26. X. 1966 година).

152. При досудување надоместок на штета судот е должен на оштетениот да му ја засмета сумата примена од осигурителниот завод врз основа на колективно осигурување.

Од образложението:

„Основана е жалбата на тужениот по однос на износот од 250.000 стари динари, кој тужителот го примил по основ на колективно осигурување од осигурителниот завод, а кој судот не му го одбил од вкупната штета. Овој износ, кој тужителот непосредно го примил од осигурителниот завод врз основа на колективно осигурување, судот требаше да го одбие од износот што е утврден на име надоместок на штета на тужителот поради повреда при работа, бидејќи целиот надоместок што му се дава на тужителот за претрпената штета, во крајна линија, оди на товар на колективот на туженото претпријатие. Осигурувањето е договорено од тужениот, односно од колективот, за случај на штета настаната во текот на работата, па затоа и надоместокот што го примил оштетениот работник од осигурителниот завод, мора да се одбие од износот што судот му го досудил на работникот на товар на претпријатието. Премиите за колективно осигурување ги плаќа претпријатието од колективните средства, па затоа и осигурената сума му припаѓа нему заради полесна исплата на оштетениот. Целта и смислата на колективното осигурување е токму во тоа, претпријатието, во крајна линија колективот, да биде обештетено во случај да биде обврзано да му ја надомести штетата на работникот настрадан на работа. Следователно, штом е утврдено дека се работи за колективно осигурување, извршено од туженото претпријатие, независно како се плаќале премиите и од чии средства, такво осигурување е извршено во корист на колективот. Според тоа, тужителот не може да остварува посебни права од таквото осигурување. Оваа осигурена сума не може да се изедначи со животното осигурување на тужителот, кое тој лично би го договорил и премиите лично би ги плаќал од свои лични средства, што овде не е случај. Затоа, во тој дел следуваше да се уважи жалбата на тужениот и обжалената пресуда да се преправи — така како што е одлучено во диспозитивот под став 1“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 638/67 од 12. II. 1968 година).

153. Во споровите за надоместок на штета предизвикана со сообраќајна незгода, во која учествувале двајца или повеќе учесници, судот е должен да ги испита сите неопходни факти од кои зависи примената на правното правило на облигационото право за поделена одговорност за сторената штета меѓу штетникот и оштетениот.

Од образложението:

„Првостепениот суд го одбил тужбеното барање како неосновано, бидејќи примил за докажано дека тужителот бил исклучиво виновен за сообраќајната незгода при која бил повреден.

Меѓутоа, според мислењето на Врховниот суд, постои оправдано сомнение по однос на вака утврдената исклучива вина на тужителот. Ова од следниве причини:

Првостепениот суд наоѓа дека тужителот е исклучиво виновен за настанатата сообраќајна незгода, затоа што кога дошол до раскрсницата, возејќи се на велосипедот по средината на улицата „Партизанска“, во правец на Скопје, не давајќи никаков знак, ненадејно скршна кон улицата „762“, па поради малото растојание меѓу него и тужениот, кој, возејќи се на моторцикл, одел зад него, возејќи со брзина од околу 60 км. на час, дошло до судир при кое тужителот е повреден.

Но, имајќи ги предвид одредбите на Уредбата за сообраќајот на јавните патишта („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 51/50), кои биле во сила во времето на настанот, според кои најголемата брзина на движењето на патничките автомобили и моторцикли низ настанети места била до 50 км. на час (чл. 13, ст. 1) и престигнувањето било (а и сега е) забрането на раскрсниците (чл. 15), се поставува прашање дали и тужениот, кога возел со непрописна брзина и сакал тужителот да го престигне на раскрсницата не е виновен за настанот, односно за предизвиканата штета.

Според мислењето на Врховниот суд, тужениот, пред сè, не смеел да вози со брзина од околу 60 км. на час, а кога го видел тужителот пред себе да вози по средината на улицата во ист правец и бидејќи се приближувале до раскрсницата, бил должен да ја намали брзината до разумна мера, да ја засили својата будност и на крстопатот да не го престигнува тужителот, зашто требало да биде свесен дека тужителот, штом возел по средината на коловозот, иако не давал никаков знак, може да скршне во левата улица. Според тоа, овој — тужениот, значи, очигледно пропуштил да преземе мерки за засилена претпазливост и будност, кои при ваква ситуација, како возач, бил должен да ги преземе.

Ето, оттука, според мислењето на Врховниот суд, произлегува дека покрај несомнената вина на тужителот (што не дал знак дека ќе скршне во улицата „762“) постои и вина на тужениот, кој со моторциклот не е смеел да вози со таква брзина, а уште помалку да врши престигнување на крстопатот. Затоа, според мислењето на Врховниот суд, конкретниов случај треба да се испита и да се реши од аспектот на правното правило на облигационото право за поделена одговорност за сторената штета меѓу тужителот и тужениот.

Бидејќи првостепениот суд стварта не ја испитувал во овој правец, следуваше да се уважи жалбата на тужителот, обжалената пресуда се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување — чл. 357 и 358 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 246/67 од 6. VI. 1967 година).

154. Членовите на потесното семејство на загиналиот немаат право на надоместок на штета за подигнат надгробен споменик, туку само на неопходните трошоци за закопот и уредувањето на гробот според месните обичаи.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод на тужениот дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога го задолжил да им плати на тужителите на име надоместок на штета за надгробниот споменик на нивниот син и брат, кој загинал во сообраќајна несреќа на ден 14. V. 1968 година.

Точно е тврдењето на тужениот дека подигањето на надгробен споменик, особено од поголема вредност, не спаѓа во оние трошоци кои се неопходни при закопот на покојниот. Меѓутоа, блиските роднини на покојниот, што го извршиле погребот, имаат право на надоместок на сторените трошоци околу закопот, во кои влегуваат и трошоците околу уредувањето на гробот според месните обичаи. Според тоа, и во случајов судот не го задолжил тужениот да им ги надомести на тужителите сите трошоци што ги имале тие околу подигањето на тој споменик, туку само вредноста на купениот материјал во соодветниот износ да им го надомести на тужителот, што значи дека мислел токму на неопходните трошоци околу уредувањето на гробот на покојниот според месните обичаи, за кој износ овој суд смета дека е реално одреден. Од овие причини судот го одби како неоснован и жалбениот навод на тужителите дека за подигањето на надгробниот споменик тие потрошиле многу повеќе, па не го ни уважи нивниот предлог за преправање на обжалената пресуда и целосно уважување на нивното тужбено барање за надоместок на штета за подигање на надгробниот споменик“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 682/68 од 13. III. 1969 година).

155. Оштетениот, на кого штетата му е сторена со моторно возило, може едновременно да бара надоместок на штета како од осигурителниот завод, така и од сопственикот, односно корисникот на моторното возило, па и од самиот штетник — согласно правните правила на имотното право.

Од образложението:

„Жалбата на второобвинетиот — Градежното претпријатие — е неоснована.

Согласно член 1, точка 2 од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот секој корисник односно сопственик на моторно возило, е должен да се осигури од одговорност за штети сторени на трети лица. А, според член 17 од истиот закон, со осигурувањето на корисникот односно сопственикот на моторното возило од одговорност за штети сторени на трети лица, е опфатена целокупната штета што сопственикот односно корисникот на моторното возило е должен да ја надомести според прописите односно според правните правила за одговорноста, а која произлегува од употребата на моторното возило. Станува збор, значи, за една принудна ризична заедница, институирана, во прв ред, заради осигурување на штетите на жртвите од зголемениот моторен патен сообраќај.

Затоа, имајќи ја предвид оваа цел на задолжителното осигурување на моторните возила, законот, во член 18 предвидел дека оштетеното лице односно неговите наследници имаат право оштетеното барање да го истакнат непосредно спрема осигурителниот завод. Со оваа законска интервенција на оштетениот му е дадена поповолна можност да го тужи гарантот од договорот за осигурување (односно од договорот кој морал да биде склучен), и од него да бара надоместок на сета штета, но со тоа не е ограничено, а уште помалку исклучено, неговото право надоместокот да го бара и од штетникот, според правните правила на имотното право. Напротив, оштетениот за истата штета може истовремено и заедно да ги тужи и осигурителниот завод, како осигурувач, по основ на осигурување од одговорност, значи по член 17 и 18 од погоре цитираниот закон, и штетникот како непосреден причинител на штетата, во случајот возачот на моторното возило, и сопственикот односно корисникот на моторното возило, во случајот туженото градежно претпријатие, кои одговараат за штетата според правните правила на имотното право, и тоа: возачот по основ на вина, а сопственикот односно корисникот на моторното возило според принципот на објективна одговорност. На ваков заклучок упатува околноста што цитираниот закон со ниедна своја одредба не ја исклучува оваа можност, односно не му забранува на оштетениот покрај осигурувачот, да го тужи и штетникот.

Според тоа, првостепениот суд основано ги задолжил тројцата тужени на тужителите да им ја надоместат претрпената штета солидарно. Ова, пак, не значи дека тужителите имаат право на

тројна наплата на истата штета. Тие имаат право да ја наплатат досудената штета само од еден од тужените, така што ако наплата ја изврши туженото градежно претпријатие, тоа ќе може да изврши регрес од тужениот Завод“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 556/74 од 11. XI. 1974 година).

156. Сопственикот на осигуреното возило има право на надоместок за уништеното возило на набавната цена за ново такво возило, по одбитокот на амортизацијата на уништеното возило.

Од образложението:

„Во Правилата за комбинирано осигурување на моторните возила, во смисла на чии одредби е и склучен договорот за осигурување на товарното моторно возило на тужителот, начелно е изразено дека давањето по основ на оштета не може да го премине износот на стварно претрпената штета. Ова начело е во сообразност и со правилата на имотното право, бидејќи надоместок на штета не треба да фаворизира ниедна странка.

И во конкретниот случај се работи за имотна штета, а таа се состои во намалувањето на имотот на тужителот со уништувањето на осигуреното моторно возило. Тужениот завод со договорот се обврзал на тужителот да му ја надомести штетата ако осигуреното моторно возило биде уништено. Според тоа, тужениот Завод е во договорна обврска на тужителот да му го надомести оној кусок во имотот што настанал со уништувањето на моторното возило, со други зборови да му ја надомести вредноста на возилото според состојбата во моментот на уништувањето, а според вредноста во моментот на пресудувањето.

Следствено, првостепениот суд правилно нашол дека тужениот Завод треба да му ја надомести на тужителот набавната цена за ново такво возило, намалена за износот на утврдените проценти на амортизацијата. Во спротивен случај, ако набавната цена не би се намалила за утврдената амортизација, тужителот неправично би се збогатил на сметка на тужениот завод.

Од овие причини, а врз основа на чл. 356 од ЗПП, жалбата на тужителот следуваше да се одбие како неоснована, а обжалената пресуда да се потврди како правилна и на закон заснована“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 619/73).

157. На совозачот на камион, чија вкупна дозволена тежина надминува 3500 кгр. не може да му се припише во вина ако за време на сообраќајната несреќа спиел на специјалното легло во камионот за време на возењето на камионот од другиот возач.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил дека тужителот, кој бил во редовен работен однос со туженото претпријатие, како висококвалификуван возач на моторно возило, во сообраќајната несреќа што станала на 11. VI. 1962 година, бил тешко телесно повреден. За оваа несреќа биле огласени за виновни и осудени возачите на моторните возила на туженото претпријатие и на претпријатието чие било моторното возило што се судрило со моторното возило во кое се наоѓал тужителот. За време на несреќата тужителот, кој бил совозач во камионот на туженото претпријатие, спиел во специјалното легло кое се наоѓало во споменатото возило.

Првостепениот суд утврдил дека тужителот, како совозач, бил должен да биде буден и внимателен, а не да спие, поради што наоѓа дека во случајов се работи за поделена одговорност за настанатата штета, односно дека тужените одговараат за $\frac{3}{4}$ од настаналата штета, а тужителот да сноси одговорност за $\frac{1}{4}$ од штетата. Првостепениот суд не дава причини зошто смета дека тужителот, како совозач, не смеел да спие во за тоа специјално вграденото легло во камионот. Од Основниот закон за безбедност на сообраќајот на јавните патишта таков заклучок не може да се изведе. Имено, во чл. 136 од споменатиот закон е пропишано дека возач кој управува со товарно моторно возило, чија вкупна дозволена тежина надминува 3.500 кгр., како што е во конкретниов случај, бидејќи се работи за фриго-камион-ладилник, мора да има непрекинат одмор од најмалку 10 часови во текот на секои 24 часа. Времето на одморот може да изнесува и помалку, ако во управувањето со возилото се сменуваат двајца возачи и ако во возилото има уредено легло, кое му овозможува на еден од возачите да се одмора во лежечка положба. Бидејќи во случајов се работи токму за такво моторно возило, во кое имало двајца возачи и специјално уредено легло за одмарање во лежечка положба, очигледно е дека за време на возењето еден од возачите, кој во моментот на возењето не управува со моторното возило, има право да се одмара во специјално уреденото легло, како што го сторил тоа во случајот тужителот. Според тоа, очигледно е дека првостепениот суд погрешно утврдува дека тужителот за време возењето на камионот и настанатата несреќа немал право да се одмара во леглото кое било специјално уредено во камионот, па затоа извел погрешен заклучок дека и до него има вина што при таа несреќа бил тешко телесно повреден, па судот погрешно го применил и правното правило на граѓанското право за поделена одговорност за настаналата штета“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 47/68 од 18. III. 1968 година).

158. Има поделена одговорност и кога оштетениот, кој е повреден во сообраќајна несреќа, ја преминувал улицата на недозволено место — надвор од пешачкиот премин.

Од образложението:

„Во случајов правилно нашол првостепениот суд дека има поделена одговорност. Ова поради тоа што тужителот, за време на несреќата, ја преминувал улицата на недозволено место, надвор од пешачкиот премин, што е спротивно на прописите на Основниот закон за безбедноста на сообраќајот. Меѓу ваквото постапување на тужителот и настанатата последица т.е. неговата повреда, и штетата што тужителот ја претрпел од добиените повреди, постои причинска врска, така што и тој самиот е виновен за тоа што дошло до неговото повредување односно до штетата. Поради тоа, неоснован е жалбениот навод на тужителот дека за несреќата и штетата се исклучиво виновни тужените.

Меѓутоа, бидејќи првостепениот суд не испитувал и не утврдил каков е степенот на одговорноста на оштетениот односно на тужителот и на штетникот, односно на тужените, па со оглед на тоа да даде и причини за соодносот на одговорноста и со оглед на тој сооднос да одреди дали е таа еднаква за двете странки, или на едниот е поголема, а на другиот помала, обжалената пресуда следува да се укине и предметот да се врати на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 540/74 од 11. XII. 1974 година).

159. Осигурителниот завод нема право на регрес, според Законот за задолжително осигурување на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 15/65) за исплатениот надоместок на штета сторена со возило спрема штетникот, освен ако корисникот-сопственикот на возилото, не го осигурил иако бил должен да го осигури.

Од образложението:

„По овој спор тужителот — осигурителниот завод бара од тужените да му го надоместат спорниот износ, кој износ тужителот му го исплатил на оштетениот, врз основа на пресудата на окружниот суд — П. бр. 356/67 од 2. XI. 1967 година.

За да може тужителот да го оствари регресното право спрема тужените, потребно е да се утврди како постоењето на вина кај тужените за настаната несреќа, во која била предизвикана штетата што ја исплатил тужителот, така и постоењето на законска или договорна обврска на тужените да го надоместат бараниот износ од тужителот во остварувањето на неговото регресно право.

Меѓутоа, судот дури и да утврди дека и кај тужениот С. постои вина во граѓанско-правна смисла, тоа сè уште не значи дека тужителот е овластен да го остварува регресното право спрема тужениот. Судот треба претходно да испита и да утврди по кој

основ тужителот го остварува ова право? Дали по основ на задолжително осигурување или по основ на договорно осигурување? Оваа околност првостепениот суд не ја утврдил. Меѓутоа, од списите по делото може да се изведе заклучок дека штетата е надоместена по основ на задолжително осигурување. Ако е така, тогаш судот треба да испита и утврди дали се исполнети условите за остварување на регресното право предвидено во чл. 30 и 31 од Законот за задолжително осигурување на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“ број 15/65). Според споменатите одредби, осигурителниот завод, кој ќе ја надомести штетата, има право на регрес само во случај ако е таа предизвикана од страна на возило чиј корисник односно сопственик не се осигурил од одговорност и кога е штетата предизвикана со моторно возило што го користело односно управувало лице кое не е овластено за тоа. Во вториот случај осигурителниот завод има право на регрес само од неовластениот корисник односно возач. Во сите други случаи кога осигурителниот завод ја надоместувал штетата врз основа на Законот за задолжително осигурување на имоти и лица, тој нема право на регрес спрема штетникот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 295/69 од 2. IX. 1969 година).

160. Кога меѓу осигуреникот и осигурителниот завод е склучена вонсудска спогодба за исплата на надоместокот за претрпена штета, судот суди според спогодбата и не е должен да испитува дали имало вина до осигуреникот што дошло до штетата.

Од образложението:

„Неспорно е дека по сообраќајната несреќа што станала на 9. VII. 1967 година во населбата „Козле“ во Скопје, странките во споров на 29. I. 1968 година склучиле вонсудска спогодба за надоместокот на штетата што тужителот ја претрпел — штета под број 206/67. По оваа спогодба тужениот Завод се обврзал на тужителот веднаш да му исплати 50% од претрпената материјална и нематеријална штета, која искажана половина во пари изнесувала 12.837,60 динари. За другите 50 од вкупната штета, која исто така изнесува 12.837,60 динари, — тужениот зел обврска да му ја исплати на тужителот под услов тужителот „да достави доказ од кој ќе се види дека кај него како возач не постои вина односно дека не се води кривична постапка во врска со чл. 271 од КЗ или дека постапката е запрена од страна на јавниот обвинител во смисла на чл. 140 од ЗКП“.

Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд извел правилен заклучок дека во случајот се работи за исполнување на вонсудска спогодба, по која тужителот го исполнил условот за исплата на втората половина од утврдената штета, а сега на тужениот стои обврската и тој да го исплати неисплатениот дел на штетата во износ од 12.837,60 динари. Имено, и овој суд е согласен со стано-

виштето на првостепениот суд — дека решението на општинското јавно обвинителство КТ. бр. 3875/67 од 27. VII. 1967 година, со кое против тужителот, врз основа на чл. 140, ст. 1 од ЗКП, е запрена кривичната постапка за кривично дело од чл. 271, ст. 3 во врска со чл. 273, ст. 4 од КЗ, е правосилен доказ дека кај него, како возач, нема вина односно дека постапката е запрена по чл. 140, ст. 1 од ЗКП. При таа положба тој се здобил со правото да бара исполнување на спогодбата и исплатата на другите 50% од утврдената штета. Неоснован е жалбениот навод дека во случајов требало да се испитува дали на страната на тужителот постои вина во граѓанско-правна смисла. Ова затоа што во случајот се работи за исполнување на вонсудска спогодба, а не за надоместок на штета што произлегла од сообраќајна несреќа, при која секако се испитува, меѓу другото, и дали тужителот е виновен што дошло до несреќата и штетата. Од овие причини првостепениот суд правилно ги применил правните правила на облигационото право, кога тужениот Завод го задолжил да ја исполни спогодбата од 29. I. 1969 година, и на тужителот да му ги исплати и другите 50% од утврдената штета во износ од 12.837,60 динари“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 114/69 од 1. VII. 1969 година).

161. Решението на судијата за прекршоци со кое учесникот во сообраќајот го огласил за виновен за сообраќајната несреќа не го врзува судот. Судот може, врз основа на изведените докази, да утврди дека истиот учесник во сообраќајот не е виновен за сообраќајната несреќа.

Од образложението:

„Точно е тврдењето на жалителот дека од страна на судијата за прекршоци на гр. Скопје, со решение УП. бр. 3660/71 од 7. II. 1972 година, за оваа несреќа тужителот е казнет со парична казна од 250 динари и одземање на возачката дозвола од 6 месеци. Меѓутоа, оваа околност била ценета од страна на првостепениот суд, па судот правилно наоѓа дека казнувањето од страна на судијата за прекршоци не мора да значи дека тужителот е должен да ја надомести штетата настанала во несреќата, во која било оштетено неговото возило, како што тоа погрешно смета тужениот Завод. Во процесната постапка судот е врзан само со правосилната пресуда на кривичниот суд, со која обвинетиот е огласен за виновен — чл. 11 од ЗПП. Во сите други случаи, вината, па и другите околности, судот ги утврдува врз основа на изведените докази — по свое уверување — во процесната постапка. Според тоа, во случајот првостепениот суд правилно постапил кога во постапката во овој спор испитувал и утврдувал дали има вина до тужителот за несреќата, во која е оштетено неговото возило и за утврдувањето на оваа околност судот не е врзан со никакви доказни правила, туку неа ја утврдува врз основа на совесна и грижлива оценка на секој до-

каз посебно и сите докази заедно, како и врз основа на резултатот од целокупната постапка — чл. 7 од ЗПП. Со оглед на тоа, неоснован е жалбениот навод на тужениот Завод дека судот не требало да им верува на исказите на сведоците. Судот дава причини зошто својата одлука, главно, ја засновува врз исказите на споменатите сведетели, на чии искази судот основано им верува, затоа што против нив не е ништо изнесено за да може судот да се посомнева во веродостојноста на нивните искази. Ова дотолку повеќе што сите списи во прекршочната постапка се уништени, па судот нив не можел да ги изведе како доказ, освен решението на судијата за прекршоци, што е изведено како доказ и ценето од страна на судот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 717/74 од 9. XII. 1974 година).

162. Кога странката — извршеникот го напушти станот откако започнало присилното извршување за иселување, а со цел да го попречи извршувањето, за штетата што притоа ќе настани на неговите ствари одговорноста лежи на самиот извршеник.

Од образложението:

„Штом од изведените докази е утврдено дека самото извршување — иселување на тужителот од станот било законито, а притоа и внимателно, затоа што сите негови ствари биле сместени во собата што му била доделена, првостепениот суд извел правилен заклучок дека на страната на тужениот нема никаква вина за штетата, доколку таква настапила. Според мислењето на овој суд, тужителот е сам виновен за настанатата штета затоа што покажал непочитување на судската одлука за присилно извршување, и одбил доброволно да се исели од зградата — трошарината. Тој е виновен за штетата и поради тоа што не сакал да си ги прибере своите ствари, бидејќи го напуштил својот стан и избегал во градот.

Од изнесените причини првостепениот суд правилно ги применил правните правила на имотното право кога тужбеното барање на тужителот го одбил како неосновано“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија на 26. XII. 1969 година, под Гж. бр. 584/69).

163. Надоместок на штета за некористење на градежно неизградено земјиште кое е национализирано, а не било одземено од владение, — бившиот сопственик може да бара од лицето кое го користи, само во висина на закупнината за селскостопанско земјиште.

Од образложението:

„При неспорните факти дека предметните катастарски парцели, поранешна сопственост на тужителите, се национализирани согласно Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, првостепениот суд правилно нашол дека тужителите имаат право на надоместок на штета во висина на наемнината на начин како што е тоа уредено со чл. 39, ст. 1 од споменатиот закон.

Според оваа одредба на Законот за национализација, тужителите, како поранешни сопственици на национализираното градежно земјиште, имаат право тоа земјиште, сè додека е во нивно владение, бесплатно да го користат или за тоа време судот да го даде на користење на друго лице со или без надоместок, кој се одредува согласно со прописите за закуп на земјоделско земјиште. Оваа законска одредба е и денес во важност, што значи дека не е изменета со чл 1, ст. 2 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер, каде што е речено дека на поранешните сопственици на национализирано градежно земјиште им припаѓа паричен надоместок според одредбите на Законот за експропријација. Оваа одредба од споменатиот закон не може да се примени кога е во прашање барање за надоместок на штета кога произлегла од користењето на национализиран имот, оставен во владение на поранешниот сопственик, бидејќи со неа е регулирано прашањето за паричен надоместок за национализирано градежно земјиште кој треба да му се плати на поранешниот сопственик. Затоа, во сите случаи кога поранешните сопственици на национализирани градежни земјишта на кои овие им се оставени во владение, сакаат тие земјишта да ги дадат на користење на други лица, тие имаат право на надоместок според прописите за закуп на земјоделско земјиште односно според одлуките што за оваа цел ги донеле собранијата на општините. И во конкретниов случај првостепениот суд правилно нашол дека тужителите имаат право на надоместок на штета, но само во висина на закупнината што е одредена со одлуката на собранието на општината“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, 28. II. 1969 година, под Гж. бр. 584/68).

164. Сопственикот на незаконито одземен имот има право на надоместок на штета, покрај другата, и на онаа штета што произлегува од невработеноста или непотполната вработеност на членовите на неговото потесно семејство.

Од образложението:

„Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд во образложението на својата пресуда не дал никакви причини од кои би можело да се види зошто во овој дел тужбеното барање на тужителот е неосновано. Независно од ова, очигледно е дека првостепениот суд стои на становиштето дека тужителот под никои услови нема право да му се надомести и овој вид штета, па и под услов ако докаже дека арондираниот имот го обработувал со своја работна рака (не употребувал туѓа — наемна рака), која, поради тоа што ливадите му биле одземени, останала неискористена. Се разбира, потребно е да докаже дека во 1965, 1966 и 1967 година тој — тужителот немал можност на друго место да ја искористи својата работна рака, што треба да се сфати така дека не можел да земе под наем туѓ имот или дека не можел своите членови на домаќинството да ги вработи на друго место. Меѓутоа, затоа што првостепениот суд однапред застанал на становиштето дека тужителот немал право на надоместок на штета, која произлегла од невработеноста или непотполната вработеност на членовите на неговото домаќинство во косењето, собирањето и пренесувањето на сеното од арондираниите ливади, на овие релевантни факти не им обрнал внимание, па затоа утврдената фактичка положба останала непотполна. Поради овој пропуст, одбиениот дел од првостепената пресуда е укинат, а предметот во тој дел е вратен на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје, на 28. X. 1968 година, под Гж. бр. 180/68).

165. Кога е очигледен ризикот за премин преку еден мост поради надојдени води и кога е укажувано на лицата дека е опасно по живот преминувањето преку мостот и притоа тие лица се обиделе да го преминат и го изгубиле животот, се смета дека се исклучиво виновни за својата смрт, иако работната организација на мостот не поставила табла за забрана на премин преку мостот.

Од образложението:

„Окружниот суд со пресуда го одбил тужбеното барање на тужителките — тужените претпријатија да им платат на име надоместок на штета за загинатите им мажи односно татковци и синови по 1.000 динари, како и за претрпен страв и болка по 5.000 н. динари, или вкупно 210.000 н. динари, како барање врз законот неосновано.

Врховниот суд ја потврди горната пресуда, покрај другото, и од следните причини:

Фактот што на мостот, кој се урнал поради кое и брачните другари односно татковците и синовите на тужителите го изгубиле животот, немало ставено табла за забрана на минување преку мостот, не е од такво влијание па таа околност да била од значење за правилното одлучување во спорот. Горното со оглед на утврдените факти од првостепениот суд, а имено, дека покојниот Д. и С. и сведокот С.М. решиле да минат преку мостот, иако бил поплавен и преку втората подлога обидувајќи се да стават трета подлога, при кое биле опоменувани од работниците да не го прават тоа, бидејќи постои опасност надојдениот Дрим и водената стихија која носела врби, камења и дрвја, да ги понесе заедно со мостот но покојните Д. и С. и сведокот М. не ги послушале работниците, туку ределе трета подлога на мостот од талпи, обидувајќи се да минат преку мостот, при што од големиот притисок на водата мостот бил однесен заедно со покојните Д. и С. и сведокот М., но последниот успеал во последниот момент да се спаси. При таква утврдена фактичка положба — дека било очигледно за секого, оти постои опасност водата да го однесе мостот, наоѓајќи притоа дека покојните и сведокот М. упорно настојувале да минат преку мостот, основано нашол првостепениот суд дека покојните Д. и С. се исклучиво виновни што дошло до несреќниот случај и дека во тоа тужителите не можат да остваруваат никакви права на надоместок на штета поради смртта на нивните брачни другари односно татковци и синови.

Кога е неспорно установено дека покојниот Д. и С. биле исклучиво виновни за тоа што го изгубиле животот, првостепениот суд правилно го применил и материјалното право кога го одбил тужбеното барање на тужителите како врз закон неосновано. И според принципот на вина и според принципот на кауза — објективна одговорност, кога лицето што го изгубило животот е исклучиво виновно за тоа, неговите наследници односно членови на семејството немаат право на надоместок на штета“.

166. Од договорот за чување на добиток и фактот дека примениот добиток чуварот не му го вратил на сопственикот произлегува правото на сопственикот за надоместок на штетата.

Од образложението:

„Меѓу странките бил склучен договор за наем — за служба суи генерис. Од таквиот договор за тужените настанала обврска кравата што ја примиле на чување и пасење со надоместок, да ја чуваат и да му ја вратат на тужителот во состојба во која ја примиле. Тужените не ја извршиле оваа своја обврска, не ја чувале и не му ја вратиле на тужителот кравата, и тоа не поради виша

сила, туку поради фактот што кравата ја оставиле односно заборавиле во шумата на ден 11. X. 1966 година, кадешто во нокта меѓу 11 и 12. X. 1966 година била изедена од дивина. Според тоа, за тужените од самиот договор настанува обврска за надоместок на штетата ако поради неисполнувањето на договорот тужителот претрпи штета. А бидејќи за тужителот настапила штета со самиот факт што тужените не му ја вратиле кравата здрава, со тоа е веќе докажана и оправданоста на побарувањето за надоместокот на штетата. Тужителот не мора да докаже дека до тужените има вина што настапила штетата, ниту со кое дејствие односно со кое недејствување на тужените тоа станало. Напротив, ако тужените сакаат да се ослободат од одговорноста за надоместокот на штетата, тогаш тие мораат да тврдат и да докажат дека до нив нема вина што договорот односно договорената обврска — кравата да ја чуваат и вратат — останала неисполнета, дека тоа настапило поради вис мајор, за кој тужените не одговараат. Меѓутоа, како што е погоре речено, овде не постои виша сила, па според тоа тужените се одговорни за штетата“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ, бр. 6/68 од 19. II. 1968 година).

167. Женско лице кое, во очекување на ветениот брак, стапи во вонбрачна заедница, не може да бара надоместок на штета за претрпен срам односно за изгубеното моминство и за намалените изгледи за стапување во брак.

Од образложението:

„Со оглед на утврдените и неспорни факти дека тужителката В. доброволно дошла во домот на тужениот И., и сосем доброволно со него стапила и во интимни односи, како и дека во тоа време таа била полнолетна, првостепениот суд правилно заклучил дека тужителката нема право на каков и да било надоместок за претрпен срам односно за изгубеното моминство и за намалени изгледи за омажување, бидејќи, и според мислењето на Врховниот суд, доброволното стапување во вонбрачна заедница од страна на полнолетно лице не дава никакво право на надоместок на штета, без оглед на тоа што во тој вонбрачен однос се стапило заради евентуално склучување на брак и што до склучувањето на брак не дошло поради одбивањето на тужениот. Тужителката, како полнолетно лице, морала да претпостави дека вонбрачниот однос не доведува секогаш до брак, па кога доброволно стапила во таков однос, тогаш нема право на каков и да било надоместок на штета, кој би произлегол од самите интимни односи, до кои доаѓа со стапувањето во вонбрачна заедница, бидејќи за таквата штета, доколку таква навистина и постои, самата е виновна. Подоцнежното одбивање односно пишманење на тужениот да склучи брак не може да послужи како причина за барање на надоместок на

материјална штета, бидејќи мора да се зачува потполната слобода за склучување на брак и поради тоа не може на тужениот да му се припише во вина тоа што не дошло до склучување на бракот.

Одговорност за штета би можела да настапи само во таков случај кога девојката се одлучи на вонбрачна заедница во очекување дека и брак ќе биде склучен, а на тоа е наведена со измама од друга страна. Во конкретниов случај таква измама не е установена“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 551/70 од 2. XII. 1971 година).

168. Самиот факт што тужителката го изгубила девството соживувајќи се вонбрачно со тужениот, сам за себе не претставува основ за надоместок на штета.

Само ако губењето на девството на тужителката станало по вина на тужениот со употреба на сила, застрашување или лажно претставување дека ќе склучи брак, а таа загуба имала за последица намалени изгледи за брак или избор за склучување на брак во средината каде што живее тужителката, може да биде основ за правото на надоместок на штета.

Од образложението:

„За да има, според правните правила на имотното право, тужителката право на надоместок на штета по основ на тоа што тужениот ѝ ветил, но не стапил во брак, иако се соживеал вонбрачно, сам по себе не е доволен тој факт. Странките можеле и да склучат брак па да се разведат. Тоа што странките се разделиле не може да се припише во вина на тужениот. За да биде тужениот одговорен за надоместок на штета, судот бил должен да ја установи вината на тужениот. Спротивно е на слободата на личноста да се повикува некој на одговорност затоа што спротивно на својата волја, не стапил во брак со одредено лице. Стапувањето во брак е право на слободен избор на секоја личност и никој не може да се принуди да склучи брак, ако увидел дека тој брак нема да биде поставен врз солидни основи и дека претставува трајна заедница на две лица од различен пол. Во случајов вонбрачното соживување на странките станало по доброволен пат. Фактот што тужителката при стапувањето била малолетна, во случајов нема значење, затоа што нивното соживување станало и со согласност на родителите на тужителката, како нејзини законски застапници.

За да може тужителката да претендира на надоместок на штета поради намалени изгледи за стапување во брак, судот требало да извидува и да утврди дали тужениот при стапувањето во вонбрачни односи и ветувањето на брак сериозно мислел да склучи брак или такво ветување давал иако ни тогаш не мислел да стапи во брак. Доколку судот установи дека тужениот немал намера да

стапи во брак, а ветувал брак само за да може вонбрачно да се соживи со тужителката, тужениот би бил одговорен за штетата што настапила за тужителката, со тоа што со лажни претставувања ја навел да стори нешто што не би сторила. Првостепениот суд горните битни факти не ги установил, ниту образлага во таа смисла“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 317/65 од 22. XII. 1965 година).

169. За штетата што тужителката ја претрпела во врска со стапувањето во вонбрачни односи со тужениот, откако тој претходно ѝ ветил дека со неа ќе стапи во брак, а притоа сокрил дека има вонбрачно дете и дека живее во вонбрачни односи со друга жена — одговорен е тужениот, бидејќи со тоа тужителката била доведена во заблуда, без која со тужениот не би воспоставила вонбрачни односи.

Од образложението:

„Судот ги утврдил како неспорни и следниве факти: дека тужителката не знаела (затоа што тужениот претходно не ѝ кажал) дека тој, пред оваа врска, имал вонбрачни односи и еден брак со други жени, и дека од овие односи има женско дете кое живее со него и неговите родители. Како тужениот, така и неговите родители, криеле од тужителката дека детето е негово — на тужениот. По доаѓањето на тужителката во неговиот дом, тој и неговите родители продолжиле да ја држат тужителката во заблуда, велејќи ѝ дека детето е негова сестричка.

Според наоѓањето на овој суд, заклучокот на првостепениот суд дека тужителката не била доведена и држана во заблуда од тужениот — дека е неженет односно дека е слободен од брак — е погрешен. Исто така погрешен е и заклучокот на првостепениот суд дека тужениот не бил виновен за штетата што во врска со тоа ја претрпела тужителката.

Тужителката била девојка на 19 години и прашање е дали би се согласила на вонбрачни односи со тужениот или да стапи во брак со него ако претходно знаела дека тој бил женет, дека одржува вонбрачни односи со друга жена, и дека од неа има дете.

Според мислењето на овој суд, вината на тужениот не треба да се бара во тоа што ветил дека ќе склучи брак со тужителката, па тоа ветување не го исполнил. Неговата вина се состои во неговите неморални постапки: во криењето од тужителката важни факти, кои секако би ја одвратиле од желбата со него да стапи во брак“.

(Решено во Врховниот суд на Македонија, на 9. X. 1972 година, под Гж. бр. 366/72).

170. Родителите одговараат за штетата што со своите постапки ќе му ја нанесат на друго лице и нивното малолетно дете постаро од 7 години, освен ако докажат дека штетата настанала без нивна вина.

Од образложението:

„Од изведените докази првостепениот суд извел правилен заклучок дека и жалителот е одговорен за штетата што на тужителот му ја нанел неговиот малолетен син, бидејќи не докажал дека штетата настанала без негова вина. Имено, според правните правила на имотното право и начелното мислење на проширената општа седница на Врховниот суд на Југославија, бр. 2/70 од 20. X. 1970 година, под III, родителите одговараат за штетата што со своите постапки ќе му ја нанесат на друго лице нивното малолетно дете постаро од 7 години, освен ако докажат дека штетата настанала без нивна вина. Ова, пак, значи дека одговорноста на родителите за штетата, што му ја нанело на друго лице нивното малолетно дете постаро од 7 години, се засновува врз начелото на претпоставена вина, а не врз начелото на докажана вина. Ова од причини што влијанието на родителите и врз постапките на нивните малолетни деца над седум години често е релевантно и што таквите деца, по правило, немаат никаков имот, па правичноста бара штетата да се надомести. Следователно, наведените причини, како и самата природна врска меѓу родителот и детето, упатува на заклучок дека е поцелисходно на родителот да падне товарот за докажување дека штетната постапка на неговото дете не е резултат на занемарувањето на неговата со закон определена обврска за воспитување и надзор, отколку оштетениот да се доведува во ситуација да докажува околности кои нему, по правило, не му се познати, а многу често не е во можност ни да ги разбере. Од самиот, пак, факт, дека малолетниот J. имал воздушна пушка и со неа на тужителот му нанел тешка телесна повреда, јасно и сигурно може да се заклучи дека таквата постапка на малолетниот е резултат на недоброто воспитување и занемарниот (пропуштен) надзор од страна на жалителот, како негов татко. Поради тоа, овој родител и не може да се екскулпира за штетните постапки на своето малолетно дете, тужениот J“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 19/73 од 5. III. 1973).

171. И родителот на кого не му е доверено детето на чување и воспитување одговара за сторената штета од тоа малолетно дете.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод на тужениот B., дека тој не бил должен да ја надоместува штетата што во случајов ја предизвикал неговиот малолетен син, затоа што во моментот на нас-

танот, кога е сторена штетата, бил разведен бракот меѓу него и тужената Р., а нивното малолетно дете ѝ било доверено на тужената да го чува и воспитува. Независно од оваа околност, првостепениот суд правилно нашол дека тужениот Б. е во обврска да ја надомести штетата што ја сторил неговиот малолетен син, затоа што тој не бил лишен од родителско право, па според тоа, не смеел да дозволи да биде наполно запуштено воспитувањето на неговиот малолетен син. Судот правилно наоѓа дека и двајцата родители се должни да преземат мерки за правилно воспитување на своето дете, па евентуално да побараат и помош од органот за старателство. Меѓутоа, од извештајот на овој орган се утврдува дека обата тужени родители наполно го запоставиле воспитувањето и надзорот на својот малолетен син“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 135/70 од 11. V. 1970 година).

172. Родителот одговара за надоместокот на штетата која неговото дете ќе ја причини играјќи се со стрела на тој начин што удрило по око друго дете и окото трајно му го онеспособило за вид, бидејќи тој го занемарил правилното воспитување на своето дете кога, иако знаел дека тоа се игра со стрела и било темпераментно и немирно, не презел мерки тоа да го спречи.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно нашол дека малолетното дете на тужениот го повредило со стрела во игра детето на тужителот во левото око, па како последица на тоа настапила функционална оштетеност на ова око за 100%. Правилно првостепениот суд утврдил дека тужениот, како родител е одговорен за сторената штета на тужителот, бидејќи не презел сè што е потребно за правилно воспитување на своето дете.

Не стои жалбениот навод на тужениот дека тој правилно го воспитувал своето дете и дека затоа не може да биде одговорен за дејствијата сторени од него. Основано нашол првостепениот суд дека тужениот знаел оти неговото дете се игра со стрела и дека со неа можат да се нанесат телесни повреди, меѓутоа, не презел сè што е потребно за да му укаже на својот син на штетните последици при употребата на стрелата во играта. Ова дотолку повеќе што од изведените докази пред првостепениот суд се утврдува дека детето на тужениот било прилично живо, темпераментно и секогаш се задевало со други деца“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 448/64 од 27. I. 1965 година).

173. Не се солидарно одговорни родителите на два или повеќе малолетници, кои извршиле кривично дело провална кражба и на тој начин му нанеле штета на трето лице, кога со правосилна кривична пресуда точно е утврдено кој малолетник што и колку украде.

Од образложението:

„Правилно првостепениот суд го применил материјалното право кога нашол дека во конкретниов случај нема место за солидарна одговорност на тужените, бидејќи за таква одговорност има место само кога е договорена или со закон пропишана. Во овој случај тужените одговараат за штетата според начелото на каузалната одговорност, бидејќи штетата ја сториле нивните малолетни деца А., Б. и С. со кривичното дело провална кражба. А штом е утврдено кој малолетник што и колку украде, тужените, како нивни родители, одговараат во рамките на индивидуалното предизвикување на штетата од нивните деца. Според тоа, првостепениот суд правилно постапил кога секого од тужените одделно го задолжил да му ја надомести на тужителот онаа штета која неговото дете стварно ја сторило“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 473/63 од 20. V. 1964 година).

174. Солидарно се одговорни за надоместок на штетата сите учесници во тепачката, дури и кога е утврдено кој од нив му ја нанел повредата на оштетениот.

Од образложението:

„Учеството во тепачка, кое како кривично дело е инкриминирано во чл. 143 од КЗ, има содржајни обележја на единство во противправното дејствување на сите учесници во тепачката и за штетата, причинета со таквото дејствување на сите утврдени учесници, одговараат солидарно сите учесници, без оглед на тоа што е утврдено дека повредите се нанесени само од еден од нив. Така, во случајов, и покрај тоа што со кривичната пресуда е утврдено дека само тужениот Д. му ги нанел телесните повреди на тужителот, а другите тужени со самиот факт што учествувале во тепачката, во која е тешко телесно повреден тужителот, се исполнети условите тие да бидат задолжени со плаќање надоместок на штета на тужителот, солидарно со тужениот Д., бидејќи тие на еден или друг начин придонеле да настапи таквата последица“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 407/63 од 12. I. 1964 година).

175. Со донесувањето на решение за уривање на бесправно изградениот објект од надлежниот општински орган, општината остварува само едно свое право што го има според одредбата на чл. 24 од Законот за изградба на инвестициони објекти („Сл. весник на СРМ“ бр. 35/67), па не постои нејзина обврска на тужителот да му ја надомести штетата што за него произлегла од уривањето на тој објект.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога нашол дека тужбеното барање на тужителот за надоместок на штета е неосновано и како такво го одбил. Ова затоа што тужената општина, со преземените мерки на своите органи за запирање на започнатата градба, а потоа со наредбата за рушење на бесправно изградениот објект, остварила само едно свое право, кое го има според одредбата на чл. 79 од Основниот закон за изградба на инвестициони објекти и одредбата на чл. 24 од Законот за изградба на инвестициони објекти („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 12/67) и („Сл. весник на СРМ“ бр. 35/67).

Следователно, бидејќи не постои противправно дејствие од страна на надлежниот орган на тужената општина, како претпоставка за одговорноста за надоместок на штетата, и според мислењето на Врховниот суд, не постои никаква обврска тужената општина да му ја надомести штетата на тужителот која за него произлегла од рушењето на бесправно изградениот објект. Со други зборови, бидејќи тужителот по правен начин не стекнал право на градба, последиците од рушењето има сам да ги сноси“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 171/72 од 19. IV. 1972 година).

176. При побарување по правен основ на неосновано збогатување неприменлив е институтот за солидарна одговорност.

Од образложението:

„Правниот основ на тужбеното барање е неосновано збогатување. Кај правниот основ на неосновано збогатување секој од тужените одговара за оној износ за кој неосновано се збогатил. Значи, неосновано збогатениот одговара само за оној износ за кој неосновано се збогатил, а не и за износот за кој некој друг неосновано се збогатил. Според тоа, не може да стане збор за солидарна одговорност на тужените по правниот основ на тужбеното барање — неосновано збогатување. Солидарната одговорност е всушност спротивна на овој правен институт. Според тоа, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога тужените ги задолжил надоместокот по основ на неосновано збогатување да му

го платат на тужителот солидарно. Ако судот не можел да установи кој колку од обвинетите посебно се збогатил, треба да прими дека секој од нив неосновано се збогатил на рамен дел и секој од тужените може да одговара само за својот дел“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 741/69 од 9. II. 1970 година).

177. Кога судот не го прифаќа писмениот наод на вештото лице во спорот за неосновано збогатување, не може да ја одмери висината на неоснованото збогатување по чл. 212 од ЗПП, туку на главната расправа мора да го распита вештото лице и по тој пат да ги отстрани недостатоците на писмениот наод на вештачењето.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешил кога висината на издатоците за санирање на станбената зграда ја утврдил по слободна оцена во смисла на чл. 212 од ЗПП. Согласно овој законски пропис судот по слободна оцена ја одредува висината на износот што треба да се досуди, само ако тоа не може да се утврди на друг начин или тоа би било сврзано со несразмерни тешкотии. Во случајов не се исполнети условите за примена на овој законски пропис, бидејќи висината на издатоците што тужителот ги имал за санирање на станбената зграда може да се утврди по пат на вештачење, со сведоци или писмени докази, без некои поголеми тешкотии. Впрочем, за утврдување на оваа околност судот наредил и спровел вештачење, што е сосема правилно. Судот, ако се сомнева во дадениот вештачки наод и мислење, а недостатоците или сомнението на вештачкиот наод и мислењето не можеле да се отстранат со повторно сослушување на вештото лице, ќе бара мислење на друго вешто лице. Во случајов, судот не се ни обидел евентуалните недостатоци и сомневања во вештачкиот наод и мислење да ги отстрани, бидејќи вештото лице не било повикано на главната расправа пред првостепениот суд да даде објаснение за евентуалните недоразбирања во врска со дадениот вештачки наод и мислење, иако бил должен тоа да го стори. Дури откако и на овој начин не би можеле да се отстранат недостатоците, се бара мислење на друго вешто лице. Непостапувајќи вака судот ја засновал својата одлука врз погрешно и непотполно утврдена фактичка положба — чл. 344 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 642/69 од 19. I. 1970 година).

178. Во спор за неосновано збогатување поради бесправно користење на земјоделско земјиште, висината на надоместокот не може да претставува чистиот приход што го остварил тужениот, затоа што земјиштето во процесот на производството е еден од елементите за добивање на чистиот приход, покрај трудот и другите услови на производството. Земјиштето, односно неговото учество во производството се пресметува преку рентата, земјарината или закупнината.

Од образложението:

„Погрешно е правното становиште на првостепениот суд дека износот на неоснованото збогатување на тужениот од користењето на нивите на тужените во одредениот период треба да се пресметува според чистиот приход што тој го остварил од нив, бидејќи надоместокот по основ на неосновано збогатување за бесправно користење на обработливо земјиште се определува во висина на закупнината на тоа земјиште, а не во висина на чистиот приход. Ова од причина, што плодовите што се собираат од земјиштето настануваат во процесот на производството, исто онака како што и другите економски добра се резултат на трудот. Земјиштето во процесот на производството учествува на страната на материјалните трошоци на производството, при што економскиот облик на сопственоста на земјиштето се изразува со пресметување на рентата, земјарината или закупнината. Горното погрешно становиште на првостепениот суд придонело да се одлучи врз погрешно и непотполно утврдена фактичка положба. Имено, првостепениот суд не извидувал колку би изнесувала закупнината за предметните ниви во означениот период, туку утврдувал колкав бил чистиот приход што го остварил тужениот од земјиштето. Меѓутоа, тужениот можел да се збогати само со сумата што требало да ја плати на име закупнина за тие ниви. Затоа, при повторното судење ќе биде потребно судот да извиди и утврди колку изнесува закупнината за означениот период за нивите на тужителите, кои без основ ги обработувал тужениот, и, според утврдената висина на закупнината, која претставува висина на неоснованото збогатување, да го задолжи тужениот да им ја надомести неа на тужителите по основ на неосновано збогатување. Би можело да стане збор и за надоместок во висина на чистиот доход што би го оствариле тужителите на начин како што ги обработувале нивите, но не и доходот што го остварил тужениот од нивното користење, само во случај кога таквиот надоместок би го барале тужителите по основ на надоместок на штета. Со оглед на тоа дека основот на тужбеното барање се засновува врз неосновано збогатување, тогаш, како што е погоре речено, на тужителите им следува да им се надомести само висината на закупнината која претставува неосновано збогатување за тужената страна“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 104/71 од 31. III. 1971 година).

179. За **бесправно користење на туѓо земјиште не може да се бара надоместок по два основа истовремено, т.е. по основ на неосновано збогатување и по основ на надоместок на штета.**

Од образложението:

„Првостепениот суд бил должен прво да установи за кои парцели бил склучен договор за замена и за нив странките би можеле да побаруваат надоместок на штета или по основ на неосновано збогатување, само до склучувањето на договорот за замена, односно до неговото извршување, ако со истиот договор не било и тоа прашање регулирано, но не и по извршувањето на договорот. За сето време може да бара од споменатиот однос надоместок само онаа страна која била лишена од правото на владение и за парцелите кои не биле предмет на договорот за замена. Исто така, судот треба да има предвид дека странката не може за еден ист однос да бара надоместок по два правни основа, по основ на надоместок на штета и по основ на неосновано збогатување, туку само по еден од тие основи. Правно е правило — од еден однос еден вид надоместок, затоа што карактерот на односот го одредува правото на одреден вид надоместок. Доколку странката одлучила да бара надоместок на штета, не може за дел од времето да бара надоместок по тој основ, а за дел од времето по друг правен основ, ако не настанала промена во односот која повлекува и промена на правниот основ за надоместок“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 255/72 од 25. IV. 1972 година).

180. **Несовесниот корисник на туѓо земјиште нема право, по основ на неосновано збогатување, на надоместок на трошоците за редовна обработка на земјиштето.**

Од образложението:

„Првостепениот суд прима за установено дека во економската 1959/60 година тужениот не сакал да му ги даде своите ниви во површина од 2 хектара и 45 ари на тужителот под закуп. Меѓутоа, спротивно на волјата на тужениот, тужителот ги изорал нивите. Првостепениот суд смета дека тужителот има право на надоместок по основ на неосновано збогатување и тоа 37.000 динари за фрлено ѓубре од 2.000 кгр, 21.000 дин. за едно орање и 7.000 динари за рамнење на истите ниви.

Горното становиште би значело дека се наградува насилството, а не да се штити основното право на нашиот граѓанин слободно да го користи својот имот, кое право со закон му е признато.

И двата пониски суда при одлучувањето го изгубиле од предвид правното правило на имотното право — дека несовесниот држател на туѓ имот не само што е должен да го врати имотот, туку е должен на сопственикот да му ја надомести сета штета што

ја сторил. Несовесниот држател нема право ни на трошоците за одржување и поголема плодородност со кои вредноста на стварта пораснала, какво што право има совесниот држател. Во случајов, пак, надоместок што се бара по основ на неосновано збогатување не е ни од таков карактер — дека тужителот придонел да се зголеми вредноста на стварта. Бараната сума е за редовна обработка на имотот. Кога несовесниот држател нема право на сумата со која би се зголемила вредноста на имотот, уште помалку има право на трошоците за редовна обработка на имотот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 80/65 од 6. V. 1965 година).

181. Корисникот на деекспроприраниот имот се смета за совесен владетел до деекспропријацијата и затоа до тој момент не одговара за надоместокот по основ на неосновано збогатување.

Од образложението:

„Од изведените докази првостепениот суд правилно заклучил дека предметните ниви, сопственост на тужителите, во 1948 година биле експроприрани со акт за експропријација на бив. Народен одбор на околицата К., бр. 1067 од 11. IX. 1948 година и дека тие биле деекспроприрани и вратени на тужителите со решение на Државниот секретаријат за финансии на НРМ, бр. 07-2948/8-59 од 7. VII. 1962 година и дека за сето ова време предметните парцели прво ги користела бив. ЗЗ „П“, од с. Ј., а подоцна тужениот Комбинат. Впрочем, овие факти не се ни спорни меѓу странките.

При оваа и вака утврдена фактичка положба, првостепениот суд правилно го применил и материјалното право кога нашол дека тужбеното барање е неосновано и како такво го одбил, од причините кои и овој суд ги прифаќа во целост. Имено, ова затоа што тужениот Комбинат предметните ниви ги држел и ги користел врз основа на законит акт, акт за експропријација, а не без основ. А штом актот за експропријација бил укинат со погоре споменатото решение на Државниот секретаријат за финансии во 1962 година, во истата година предметните ниви им биле вратени на бив. сопственици односно на тужителите, така што тужениот Комбинат, штом престанал основот по кој нивите законито и совесно ги држел и ги користел, веднаш им ги вратил во сопственост и владение на тужителите.

Само во случај ако тужениот Комбинат предметните ниви продолжеше да ги држи и користи по укинувањето на решението за експропријација, односно и по решението за деекспропријација, би можело да станува збор за основаност на едно вакво барање за неосновано збогатување, што овде не е случај“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 243/69 од 3. VII. 1969 година).

182. Рокот за застареност на барање за надоместок на штета поради изгубена заработувачка од работниот однос изнесува три години и тече од правосилноста на одлуката со која е поништено решението за престанок на работниот однос како незаконито.

Од образложението:

„Првостепениот суд, како што се гледа од образложението на нападното решение, ја укинал првостепената пресуда и тужбата на тужителот ја отфрлил како неблагоприятна, бидејќи застанал на становиште дека, согласно чл. 124, став 4 од Основниот закон за работните односи, рокот за поднесување на тужба, со која се остварува парично побарување, тече од денот на доставувањето на првостепеното решение со кое му престанал работниот однос и трае две години. Ова становиште на второстепениот суд е погрешно.

Пред сè, се укажува на фактот дека овој спор не е спор од чл. 124, став 1 од ОЗРО (спор за остварување на парично побарување од личен доход, вишоци, теренски додаток и слично), туку спор за надоместок на штета од неисплатен личен доход, предизвикана со незаконскиот отказ на работниот однос кој тужената страна му го дала на тужителот. За износот на оваа штета тужителот не можел да знае кога е донесено отказното решение, а и подоцна додека траел спорот за поништување на отказното решение. Дури откако бил завршен споменатиот спор и отказното решение било поништено, тужителот бил вратен на работа, тогаш тој бил во состојба да оцени каква штета претрпел со незаконскиот отказ. Значи, по поништувањето на отказното решение и враќањето на работа тужителот се здобил со правото да бара надоместок на штета за неисплатен личен доход за она време за кое бил надвор од работниот однос. Со правото да води спор за парично побарување работникот може да се здобие ако во текот на работата евентуално настане спор околу висината на личниот доход, правото на теренски или друг додаток и слично. Затоа, бидејќи е во прашање спор за надоместок на штета, по поднесеното тужбено барање на тужителот треба да се решава според општите принципи што важат за надоместок на штета. Во таков случај рокот за поднесување на тужба, согласно чл. 19 од Законот за застареноста на побарувањата, изнесува три години од денот кога оштетениот дознал за штетата и за лицето што ја сторило штетата. За последново (за тужениот) тужителот знаел уште кога му е даден отказот, но за штетата тој дознал дури на 31. X. 1967 година, кога е донесена пресудата на окружниот суд со која е потврдена пресудата на општинскиот суд. Тогаш пресудата, со која е поништено отказното решение станала правосилна и конечна, и дури тогаш тужителот можел да оцени каква штета претрпел. Со оглед на тоа што тужбата за надоместок на штета е поднесена на 13. VI. 1968 година, треба да се прими дека е благовремена“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 6/70 од 16. IV. 1970 година).

183. Долгот кој произлегува од односите меѓу станбено-штедна задруга и лице кое е член на таква задруга нема карактер на долг кој произлегува од градежни услуги на претпријатие, туку долг од односи на член спрема задруга, а во врска со изградба на стан, поради што рокот за застареност на такво побарување е 10 години, согласно одредбата на чл. 14 од Законот за застареност на побарувањата, а не две години, во смисла на одредбата на член 21, ст. 2 и 3 од истиот Закон.

Од образложението:

„Второстепениот суд погрешно го применил материјалното право кога нашол дека долгот на тужениот произлегува од градежна услуга и дека е тој веќе застарен по чл. 21, ст. 2 и 3 од ЗСП, бидејќи од стасаноста до поднесувањето на тужбата изминало повеќе од 2 години, со оглед на тоа дека техничкиот прием и колаудацијата на зградата биле извршени на 28. X. 1960 година, а тужбата е поднесена во 1963 година.

Ваквото становиште на второстепениот суд е неправилно, бидејќи тужителот — станбено-штедната задруга не е градежно претпријатие, ниту врши градежни услуги, а тужениот е член на таа задруга, и тој преку задругата гради и се здобива со стан. Станот го гради градежното претпријатие „Пелагонија“, со кое во директни договорни односи за изградба на зградата односно на станот, е тужителската задруга, а тужениот е во договорни односи со таа задруга, како нејзин член, а не со градежното претпријатие. Долгот произлегува од односите меѓу тужителската задруга и тужениот, како нејзин член, и таквиот долг нема и не може да има карактер на долг од градежни услуги на претпријатие, туку долг од меѓусебни договорни односи меѓу член и задруга, и рокот за застареноста на вакви побарувања е 10 години, како што правилно нашол првостепениот суд, а не две години, како што погрешно нашол второстепениот суд“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 302/64 од 23. XII. 1964 година).

184. Кога процесниот суд во спор за надоместок на штета одлучува само врз основа на списите на кривичната постапка, без непосредно да ги изведе доказите, прави битна повреда на постапката — повреда на принципот на непосредност и усност предвиден во чл. 4 од ЗПП.

Од образложението:

„Фактичката положба во овој спор судот ја утврдил само врз основа на кривичната пресуда на Окружниот суд во Битола, К.бр. 159/70 од 12. II. 1971 год., со која е ослободен од обвинението возачот на камионот, со кој бил прегазен покојниот.

Ваквото утврдување на фактичката положба е спротивно на начелото на непосредност и усност, предвидено во чл. 4 од ЗПП. Согласно со овој законски пропис, судот одлучува по тужбеното барање, по правило, врз основа на усно, непосредно и јавно распрашање. Ова значи дека одлуката во спорот може да ја донесе само оној суд пред кој што се изведени сите докази и дека судот при одлучувањето може да ги земе предвид само оние околности кои се усно изнесени на рочиштето. Од ова правило постојат исклучоци. Таква е одредбата на чл. 11, ст. 3 од ЗПП, во смисла на кој законски пропис во процесната постапка, во поглед на постоењето на кривичното дело и кривичната одговорност на сторителот, судот е врзан за правосилната пресуда на кривичниот суд, со која обвинетиот е огласен за виновен.

Според тоа, судот не можел врз основа на кривичната пресуда, со која е слободен од обвинението возачот на моторното возило, со кое е прегазен таткото на тужителите, да ја утврдува фактичката положба во овој спор и да изведува заклучок дека за несреќата исклучиво бил виновен покојниот. Ослободителната пресуда на кривичниот суд не го обврзува судот во процесната постапка, па според тоа во овој спор судот бил должен да ја утврдува фактичката положба со непосредно изведување на доказите. Ова се однесува и на доказите што биле изведувани во постапката пред кривичниот суд“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 75/72 од 24. III. 1972 година).

185. Не може да се смета дека постои писмена согласност на странките во прв степен да им суди суд кој не е месно надлежен, во смисла на чл. 64 од ЗПП, ако во писменото е означен стварно ненадлежен суд.

Од образложението:

„Окружниот суд го уважил приговорот на тужената страна и се огласил за месно ненадлежен да одлучува по спорот меѓу странките и притоа одлучил предметот да го достави на стварно и месно надлежниот суд.

Тужителот останал незадоволен од решението на окружниот суд, со кое се огласил за месно ненадлежен, изјавувајќи жалба до Врховниот суд на Македонија.

Врховниот суд на Македонија жалбата на тужителот не ја уважил од следните причини:

Не стојат жалбените наводи на тужителот дека првостепениот суд постапил неправилно кога се огласил за месно ненадлежен за решавање на конкретниот спор, бидејќи меѓу странките постои писмен договор со кој е одредена месната надлежност.

Навистина, меѓу странките постои писмен договор со кој е одредена месната надлежност, но не на окружниот суд кој всушност, е и стварно надлежен суд, туку за месно надлежен суд го одредиле општинскиот суд, кој не е стварно надлежен.

Согласно со чл. 64, ст. 1 од ЗПП, странките можат писмено да се договорат во прв степен да им суди суд кој не е месно надлежен, под услов во писменото да е одреден и стварно надлежниот суд. Во конкретниов случај странките се договориле месно надлежен суд да им биде општинскиот суд, но бидејќи тој не е и стварно надлежен, а стварната надлежност не може да се договори, треба да се прими дека нема ни договорена месна надлежност. Затоа што законот условил дека писмената согласност за месната надлежност треба да се однесува и на стварно надлежниот суд, поради што таквото писмено за месната надлежност не може да произведе правно дејство“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 610/64 од 16. III. 1965 година).

186. Посебната изборна месна надлежност од чл. 45 од ЗПП е пропишана во интерес на лицата што имаат право на законско издржување, а не и на нивна штета.

Од образложението:

„Тужителот поднел тужба до општинскиот суд, со која барал измена на правосилната пресуда на општинскиот суд, во смисла да биде ослободен од плаќањето алиментација на тужените.

Општинскиот суд, со своето правосилно решение П. бр. 231/66 од 28. V. 1966 година, се огласил за месно ненадлежен за расправање на овој спор и предметот му го упатил на Општинскиот суд во Т. В. како месно и стварно надлежен.

Општинскиот суд во Т. В. не ја прифатил надлежноста, туку предметот му го доставил на овој суд за решавање по настанатиот негативен судир за месна надлежност.

Врховниот суд на Македонија, по оцената на наводите во тужбата и наводите на двата општински суда, наоѓа дека за судење на овој спор е надлежен Општинскиот суд во Т. В., бидејќи е во прашање спор за укинување на досудена алиментација, па месната надлежност треба да се определи според правилата за општата месна надлежност, а тоа е судот на чие подрачје тужените престојуваат (член 40 и 41, ст. 1 од ЗПП). Посебна избрана месна надлежност од чл. 45 од ЗПП е пропишана и установена само во интерес на лицата што имаат право на законско издржување, а не и во интерес на лицата што бараат укинување на досудената издршка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 1/67 од 6. II. 1967 година.)

187. Кога со проширеното тужбено барање по спорот пред општинскиот суд, кога тоа би се прифатило, би бил надлежен окружен суд, а тужениот не е согласен со проширувањето на тужбеното барање, по предлогот за проширување одлучува окружниот суд без претходно општинскиот суд да се огласува за стварно ненадлежен.

Од образложението:

„Стварно надлежен да одлучува по прашањето дали е дозволено преиначување на тужбата по овој спор е Окружниот суд во Скопје, од следниве причини:

Во случајов не се работи за стварна надлежност за решавање по тужбата, па според тоа општинскиот суд не морал да донесува формално решение во смисла на чл. 20 од ПП, како што тоа погрешно смета Окружниот суд во Скопје. Напротив, првостепениот суд, откако констатирал дека за преиначената тужба е надлежен Окружниот суд во Скопје, правилно сторил кога предметот му го доставил на Окружниот суд во Скопје, за да реши дали ќе дозволи преиначување во смисла на чл. 178, ст. 4 од ЗПП, затоа што тужениот се противел на ова преиначување. Ако општинскиот суд донесеше формално решение со кое се огласува за ненадлежен да одлучува во спорот по преиначената тужба, тоа би значело дека тој дозволува преиначување на тужбата. Меѓутоа, согласно со погоре цитираниот пропис во случајов за такво дозволување на преиначувањето на тужбата е надлежен само окружниот суд.

Окружниот суд треба со формално решение да одлучи дали ќе дозволи преиначување на тужбата, па доколку донесе решение со кое се уважува преиначувањето на тужбата, тој ќе продолжи со постапката по истиот спор, бидејќи против ваквото решение жалба не е дозволена — чл. 178, ст. 8 од ЗПП. Доколку, пак, окружниот суд донесе решение со кое го одбива преиначувањето на тужбата, против таквото решение е дозволена жалба во смисла на чл. 364 од ЗПП, па по правосилноста на таквото решение предметот се враќа на општинскиот суд за да ја продолжи постапката по првобитно поставеното тужбено барање (без проширувањето, кое не било дозволено од страна на окружниот суд)“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 42/69 од 15. XII. 1969 година).

188. За надлежноста на судот, по правило, не е меродавен правниот основ кај непаричните побарувања, туку вредноста на предметот врз основа на кој се остварува одредено право. И кога е таа вредност очигледно високо или ниско означена судот е ов-

ластен на подготвителното рочиште, ако такво не е одржано, пред почетокот на расправата, да ја провери вредноста на спорот. Новата вредност ќе биде од значење за определување на стварната надлежност и составот на судот.

Од образложението:

„Општинскиот суд, по приговорот за стварната надлежност, на закажаната расправа како претходно прашање извидувал за вредноста на спорниот имот, и врз основа на договорот за купо-продажба на тој имот, установил дека имотот бил купен за 14.000,00 динари, па со оглед на таквата вредност се огласил за стварно ненадлежен да одлучува по спорот.

Окружниот суд смета дека не е меродавна вредноста на спорниот имот, затоа што не бил во прашање спор за исполнување на договор за купопродажба или спор за сопственост, во кои случаи би била меродавна вредноста на спорниот имот, туку дека бил во прашање спор за владение, па окружниот суд смета дека во таков случај не била меродавна вредноста на спорниот имот.

Врховниот суд на Македонија смета дека и спорот за владение на одреден имот е спор за едно право и дека во случај на спор, како вредност на спорот треба да се земе вредноста на имотот чие владение се бара. Нема основ, по однос вредноста на спорот за одредено право на одреден имот, да се прави разлика дали е спор за сопственост или спор за владение или, пак, спор за исполнување на договор. Во случајов е спор за едно право врз еден предмет, а согласно со чл 34 од ЗПП, кога е во прашање утврдување на стварната надлежност и составот на судот, меродавна е вредноста на предметот на спорот, а таа вредност во случајов е вредност од договорот за купопродажба на тој предмет чие владение се бара. Според тоа, согласно со чл. 39, ст. 2 и 3 од ЗПП, кога тужбеното барање не се однесува на парично побарување, меродавна е вредноста означена во тужбата за надлежност во спорот. Само ако има приговор или ако самиот суд се посомнева во вредноста — дека е очигледно високо или ниско означена, може, најдоцна на подготвителното рочиште, или ако такво не е одржано, на главната расправа, пред да почне расправањето за главната работа, да ја провери точноста на вредноста на спорот и со оглед на тоа да одлучи дали во случајов ќе расправа општинскиот суд, ако е вредноста под 1.000,00 динари, или ќе го достави на окружниот суд, како на стварно надлежен суд, кога е вредноста над 1.000,00 динари. Бидејќи општинскиот суд, пред да почне со расправање по главната работа ја проверил вредноста на спорот, преку договорот за куповина на спорниот имот, чие владение се бара со тужбата и установил дека вредноста на спорниот имот е над 1.000,00 динари, затоа основано се огласил општинскиот суд за стварно ненадлежен да одлучува по спорот.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 11/71 од 9. II. 1971 година).

189. Кога тужбеното барање не се однесува на паричен износ за определување на стварната надлежност на судот, согласно чл. 39, ст. 2 од ЗПП, меродавна е онаа вредност која тужителот ја означил во тужбата.

Од образложението:

„Согласно чл. 39, ст. 2 од ЗПП, кога тужбеното барање не се однесува на паричен износ, за определување на стварната надлежност на судот, меродавна е онаа вредност која тужителот ја означил во тужбата. Одредбата на став 3 на истиот член, пак, го овластува судот да може, кога ќе се посомнева во вредноста, неа да ја провери на најбрз начин, и тоа најдоцна на подготвителното рочиште, а ако такво не е одржано, тогаш на главната расправа пред почетокот на расправањето за главната работа.

Како општинскиот суд во С. по овој спор веќе одржал подготвително рочиште и на оваа рочиште не бил истакнат приговор за стварната ненадлежност на судот, затоа општинскиот суд не можел да ја одбива својата ненадлежност по приговорот на полномошникот на тужената, истакнат дури на рочиштето за главната расправа. Според тоа општинскиот суд останува како стварно надлежен суд и понатаму. Ова затоа што и согласно чл. 14, ст. 3 од ЗПП, ако во текот на постапката се изменат околностите врз кои е заснована надлежноста на судот, судот кој бил надлежен во времето на поднесувањето на тужбата, и понатаму останува надлежен, иако поради настанатите промени би бил надлежен друг редовен суд“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 71/71 од 20. XII. 1971 година).

190. Првостепениот суд е надлежен да решава во спор за надоместок на штета предизвикана со неблагоприятно подадена жалба од адвокатот при што судот ги утврдува фактите од кои би се утврдило дека жалбата би придонела спорот да се реши во корист на странката.

Од образложението:

„Со обжаленото решение првостепениот суд се огласил за стварно ненадлежен за решавање на спорот, поради што ја отфрлил тужбата на тужителското претпријатие против тужениот адвокат.

Со обжаленото решение првостепениот суд сторил битна повреда на член 343, ст. 1, во врска со чл. 28, ст. 1 од ЗПП, бидејќи во текот на постапката неправилно го применил чл. 15 од ЗПП, поради што и дошло до неправилна одлука на првостепениот суд.

Првостепениот суд неправилно се огласил за стварно ненадлежен за решавање на конкретниот спор, бидејќи во случајот предмет на спорот е надоместок на штета, што значи имотноправно

побарување, за чие решавање е надлежен суд од општа надлежност, согласно чл. 2 од Основниот закон за судовите од општа надлежност во врска со чл. 28, ст. 1 од ЗПП, во конкретниот случај окружниот суд како суд од општа надлежност, бидејќи тој е надлежен да суди во спорите за имотноправно барање, ако вредноста на предметот на спорот преминува 1.000.000 динари.

Значи, окружниот суд бил надлежен за решавање на конкретниот спор односно тој е должен да се впушти во оценка на тоа дали тужбеното барање е основано или не, и да донесе мериторна одлука по изведувањето на доказите. Со оглед на тоа, не стојат наводите во првостепеното решение — дека првостепениот суд не е овластен да се впушти во оценка на основаноста на жалбата која била отфрлена како неблагоприятна. Во случајов првостепениот суд нема да решава по жалбата која била отфрлена како неблагоприятна, туку ќе решава дали има вина до тужениот што жалбата не била поднесена во законскиот рок и дали, ако жалбата била поднесена во рок, таа би придонела поинаку да се реши тој спор односно да се реши во корист на тужителот во овој спор. Тоа ќе биде предмет на изведување и судот со сите доказни средства ќе ја установува фактичката положба и врз основа на неа, правилно применувајќи го материјалното право, ќе одлучи по спорот. Според тоа, иако првостепениот суд ќе се произнесе и за основаноста на неблагоприятната жалба, тоа не може да биде пречка тој да решава и по спорот.

Првостепениот суд со изведување на доказите нема да донесе одлука во смисла на тоа дали била основана жалбата, туку основаноста на жалбата ќе ја установува како факт од знаење за тоа дали барањето за надоместок на штета е основано или не, бидејќи тој е стварно надлежен за решавање на спорот за надоместок на штета“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 440/65 од 8. XII. 1965 година).

191. По спорите за сопственост на недвижен имот е надлежен мериторно да одлучува редовниот суд и во случај кога постои решение на надлежниот орган на управата, со кое е утврдено дека спорниот имот преминал во општествена сопственост, како имот на странски државјанин.

Од образложението:

„Согласно чл. 1 од ЗПП, судот е апсолутно надлежен да ги решава имотноправните спорови. Имотно правни спорови, пак се оние спорови чиј предмет е некое имотно право: стварно, облигационо, наследно итн.

Според тоа, иако првостепениот суд утврдил дека со правосилното решение на Одделението за финансии при НО на Општина Гостивар, бр. 03-4131/75-3 од 19. V. 1962 година, е констати-

рано дека спорниот имот преминал во општествена сопственост, како имот на странски државјанин, во смисла на одредбата на чл. 3 од Законот за изменување и дополнување на Законот за национализација на приватните стопански претпријатија, не можеше да ја отфрли тужбата поради апсолутна ненадлежност на судот односно поради недозволен редовен правен пат, во смисла на чл. 15 од ЗПП, туку требаше да се впушти во мериторно решавање на спорот и во зависност од тој доказ да одлучи за основаноста или неоснованоста на тужбеното барање.

Од овие причини, а врз основа на чл. 366, т. 3 од ЗПП, следуваше да се укине обжаленото решение и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 523/64 од 4. XI. 1964 година).

192. Сè додека расправањето на оставината не е правосилно завршено, за судење во споровите од наследноправните односи како и во споровите за побарувањата на доверителите спрема оставителот, покрај судот од општа месна надлежност, месно надлежен е и оставинскиот суд односно окружниот суд на чие подрачје се наоѓа оставинскиот суд.

Според тоа, окружниот суд, на чие подрачје се наоѓа оставинскиот суд, не може да се огласи за месно ненадлежен за решавање на вакви спорови, повикувајќи се на чл. 50, ст. 1 од ЗПП.

Од образложението:

„Жалбата на тужителите е основана.

Според одредбата на чл. 56 од ЗПП, тужбата во споровите од наследноправните односи може да се поднесе или до судот од општа месна надлежност или до оставинскиот суд односно кај окружниот суд на чие подрачје се наоѓа оставинскиот суд.

Споровите од наследноправните односи ги опфаќаат споровите за наследното право, за големината на наследниот дел, за правото на легат и другите спорови наведени во членовите 223—225 од Законот за наследување. Во споровите за побарувањата на доверителите доаѓаат само споровите кои се однесуваат на постојните барања на доверителите спрема оставителот, но не и споровите за побарувањата што ги имаат доверителите спрема наследниците од нивните односи во врска со управувањето на оставината.

Бидејќи во случајов не е спорно дека тужбата е поднесена во врска со оставината на пок. Н.К., која уште не е правосилно расправена и по која оставина тужителот В. е упатен на спор, за да може по тој пат да докаже дека неговата заедница со покојната Н. не престанала трајно во 1949 година и дека стварите означени во пописот се стекнати во текот на нивниот брачен жи-

вот, тужителите можеле и имале право тужбата да ја поднесат до Окружниот суд во Т. В., бидејќи оставината се води пред Општинскиот суд во Т. В., под О. бр. 44/60.

Од наведените причини, а врз основа на чл. 366 ст. 3 од ЗПП, обжаленото решение следувахе да се укине и предметот да му се врати на Окружниот суд во Т. В. како на стварно и месно надлежен суд“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 642/64 од 11. II. 1965 година).

193. Во текот на целата постапка судот е должен по службена должност да внимава дали малолетната странка е правилно застапувана.

Од образложението:

„Испитувајќи ја обжалената пресуда по повод жалбата на тужениот, а внимавајќи по службена должност на битните повреди на одредбите на процесната постапка од член 353, ст. 2 од ЗПП, Врховниот суд најде дека во случајот постои повреда на член 343, ст. 2, т. 8 од ЗПП, поради што и пресудата следува да се укине.

Оваа битна повреда на процесната постапка постои, бидејќи малолетната тужителка С. М., како процесно неспособна странка, во овој спор не е правилно застапувана. И нејзината законска застапница — мајка и А. М., е малолетна и како таква и таа е процесно неспособна странка, поради што не може да се јави во овој спор како застапница на својата малолетна ќерка, тужителката С. (член 72, ст. 3 од ЗПП).

Согласно чл. 8. т. 1 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата и чл. 73 од ЗПП, малолетното лице го застапува во спор неговиот родител, како законски застапник, доколку и тој има процесна способност, а ако нема, тогаш, во смисла на член 90 од Основниот закон за старателство, него го застапува за тоа одреден старател, како старател за посебен случај. Ваквиот старател, согласно чл. 25 од Основниот закон за односите меѓу родителите и децата, го застапува процесно неспособниот малолетник, како тужител, и во спор за утврдување на татковство, ако мајката е умрена или ако е процесно неспособна, каков што е овој случај.

Постапката пред првостепениот суд е водена и довршена со законскиот застапник на малолетната мајка, на малолетната тужителка, т.е. со бабата на малолетната тужителка, Б. М., која немаше посебно одобрение од старателскиот орган да ја застапува својата внука, малолетната тужителка С., во смисла на погоре цитираните законски одредби, поради тоа обжалената пресуда и се засновува врз битна повреда на одредбата на процесната постапка од чл. 343, ст. 2, т. 8. Затоа првостепената пресуда следувахе да се укине по службена должност и во текот на целата постапка по

службена должност да се внимава дали малолетната странка е правилно застапувана. Законскиот застапник на мајката на детето, родено вон брак, значи, не е во исто време овластен во спорот за утврдување на татковство да го застапува самото дете и да презема процесни дејствија во негово име без посебно одобрение на старателскиот орган. Затоа ќе треба претходно да се отстрани оваа неуредност на тужбата односно ќе треба да се побара од старателскиот орган на малолетната тужителка С. да ѝ одреди старател, па откако ќе ѝ биде поставен старател и тој ќе ја прифати тужбата, постапката ќе продолжи.

Од изнесените причини, а врз основа на чл. 357 од ЗПП, се одлучи обжалената пресуда да се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 41/70, од 6. III. 1970 година).

194. Кога не е уредно поканет полномошникот и тој не дојде на расправата, а дојдената странка ќе ја напушти расправата, судот прави битна повреда на постапката, ако расправата ја одржи во отсуство на странката и нејзиниот полномошник.

Од образложението:

„Првостепената пресуда се засновува врз битна повреда на чл. 343, ст. 2, т. 6 од ЗПП, затоа што на тужениот не му е дадена можност да расправа.

Првостепениот суд решил расправата да се одржи во отсуство на тужениот, кој дошол на расправата, но не сакал да остане на неа, под изговор дека имал работа. Првостепениот суд го повредил чл. 127 од ЗПП, кога расправата ја одржал во отсуство на тужениот, а на расправата не бил уредно повикан неговиот полномошник, ниту полномошникот бил присутен на истата расправа. Кога странката има полномошник, сите достави се вршат на полномошникот, освен кога треба да се изведе доказот-сослушување на странките, во кој случај, покрај полномошникот, се повикува лично и странката. Без уредно повикување на полномошникот судот не можел да ја одржи расправата, освен со согласност на странката. Бидејќи во случајов странката не дала таква согласност, туку расправата ја напуштила, судот не можел расправата да ја одржи кога не бил уредно поканет ниту присуствувал полномошникот на странката“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 522/71 од 5. XI. 1971 година).

195. Странката не се смета за уредно поканета ако поканата одбила да ја прими затоа што врачувањето не е извршено во станот или деловната просторија, туку во болницата, а немало посебна одлука за такво врачување.

Од образложението:

„Според чл. 129 од ЗПП, доставувањето на писмената се врши во станот или на работното место на лицето на кое доставувањето има да се изврши, а доставувањето на друго место може да се изврши само со согласност на самото лице или врз основа на посебна одлука на судот, која доставувачот е должен да му ја покаже на лицето по негово барање.

Во случајов не само што доставувањето е извршено спротивно на оваа одредба, туку од вратената покана со доставницата се гледа дека Институтот за туберкулоза на СРМ во Скопје ставил забелешка на самата покана дека тужената уште се наоѓала на лекување и дека не и се дозволува да се вознемирува, и дека не може да присуствува на расправата. Според тоа, тужената оправдано одбила да ја прими поканата за расправата.

Следувателно, кога пониските судови примиле дека тужената била уредно поканета на расправата, иако доставувањето е извршено спротивно на чл. 129 од ЗПП, тие со таквото незаконито постапување ја исклучиле тужената да расправа и да се брани пред судот и со тоа извршиле битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 2, точ. 6 од ЗПП“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 73/69 од 19. I. 1970 година).

196. При одлучувањето по предлогот за ослободување од плаќање на трошоците на постапката се цени имотната положба на предлагачката, а не и на нејзиниот вонбрачен другар — чл. 161 од ЗПП.

Од образложението:

„Првостепениот суд со решение го одбил предлогот на тужителката да биде ослободена од плаќање на такси во спорот, затоа што судот установил дека вонбрачниот маж на тужителката бил во работен однос, и со оглед на неговиот личен доход и висината на таксите, нашол дека тужителката нема услови да биде ослободена од плаќањето на судските такси.

Врховниот суд на Македонија го преправи решението на првостепениот суд и тужителката ја ослободил од плаќањето на судските такси во спорот, од следните причини:

Од уверението на Собранието на општината БГ., од 11. VI. 1971 година, се гледа дека тужителката нема никаков имот ниту приход и дека се на лице сите услови од чл. 161 од ЗПП за ослободување на тужителката од плаќањето на судските такси. Прво-

степенниот суд извел погрешен заклучок дека тужителката ќе може да ги сноси судските такси врз основа на фактот што таа била во вонбрачна заедница со друго лице, кое имало личен доход над 1000,00 динари месечно, па поради тоа немало да се одрази врз нејзиното нужно издржување. Вонбрачната заедница не е законска заедница, ниту врз основа на таквата заедница стои обврската на вонбрачниот маж да ја издржува тужителката како вонбрачна жена. Затоа следуваше решението на првостепениот суд да се преправи, и тужителката да се ослободи од плаќањето на судските такси во овој спор.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Скопје. од 13. XI. 1972 година, Гж. бр. 818/72).

197. Кога умрениот има полномошник адвокат, судот не може да ја прекине постапката и кога адвокатот, како полномошник, го откаже полномошното по спорот, затоа што отказот на полномошното има важност од соопштувањето на отказот на наследниците на умрениот.

Од образложението:

„Од списите по делото се гледа дека тужениот умрел во текот на спорот, дека тужениот имал полномошник адвокат и дека на последната закажана расправа адвокатот, полномошник на тужениот, изјавил дека тужениот умрел пред расправата и дека го откажува даденото му полномошно и предложил постапката да се прекине во смисла на чл. 201 од ЗПП. Судот таквиот предлог го прифатил и постапката ја прекинал.

Првостепениот суд ги повредил одредбите од ЗПП кога ја прекинал постапката, прифаќајќи го отказот на адвокатот, полномошник на тужениот, кој во текот на спорот умрел.

Согласно чл. 93 од ЗПП, врз основа на полномошно издадено на адвокат или на друго лице, ополномоштениот може да ги врши сите работи во постапката но ако ополномоштителот умрел, полномошникот е овластен и понатаму да превзема работи во постапката, но наследниците можат да го отповикаат полномошното издадено од нивниот претходник. Според тоа, со смртта на тужениот полномошното не престанало, дадено на адвокатот на тужениот туку напротив, останува должноста на адвокатот да ја продолжи постапката по спорот. Меѓутоа, полномошникот може да се ослободи од должноста полномошник, ако полномошното им го откаже на наследниците. Таквиот отказ важи од моментот кога ќе им биде соопштен отказот на наследниците. Полномошникот не може да му го откаже полномошното на умрениот, како што тоа го сторил полномошникот на тужениот во овој спор. Затоа, во случајов, за да важи отказот, треба да им се соопшти на наследниците, а судот не може да ја прекинува постапката, без да им е соопштен отказот на наследниците на умрениот.

Во чл. 201, ст. 1, т. 1 од ЗПП е речено дека судот ќе ја прекине постапката ако странката умре, а нема полномошник во тој спор. Според тоа, и чл. 93 и чл. 201, ст. 1, т. 1 од ЗПП судот погрешно ги применил кога ја прекинал постапката, затоа што не се на лице условите од цитираните одредби на ЗПП.“

(Врховен суд на Македонија, Скопје, Гж. бр. 868/72 од 11. XII. 1972 година).

198. Со смртта на овластувачот по правило, престанува полномошното, но склучените договори по смртта на овластувачот се полноважни ако другата договорна страна била добросовесна (не знаела ниту можела да знае дека престанала важноста на полномошното).

Од образложението:

„Според правното правило на имотното право, кога полномошникот или овластувачот ќе умре, престанува полномошното доколку не гласи на наследниците или ако со тоа не би настапила штета за наследниците. Меѓутоа, постои и друго правно правило, според кое остануваат во важност оние правни работи кои се завршени од моментот додека не се дознало, односно до моментот додека не можело да се дознае оти полномошното престанало да важи. Со оглед на последново правно правило, првостепениот суд требало да испита дали во моментот на склучувањето на договорот за купопродажба тужениот знаел дека сопственичката Д. Б. била умрена. Ако знаел, па и покрај тоа ја купил куќата, тогаш се изложил на ризик, бидејќи договорот не е склучен со сопственикот, туку со трето лице кое не било овластено да го продава спорниот имот. Во таков случај ниту станал сопственик, ниту имал полномошен основ за уселување во спорната куќа. Бидејќи овој факт не е извидуван и утврдуван, а е од битно значење за правилно одлучување по спорот, следувахе да се укинат и двете нападнати пресуди“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, на 24. I. 1969 година, под ГЗЗ. бр. 44/68).

199. Решението донесено од организацијата што управува со хидромелиоративен систем за определување надоместок за користење на хидромелиоративниот систем, не претставува управен акт и како такво не е извршен наслов.

Од образложението:

„Според правните правила на извршната постапка, првостепениот суд може да издаде дозвола за извршување само врз основа на извршен наслов. Во случајов општинскиот суд, како из-

вршен наслов, ги зема решенијата на претпријатието за доградба и искористување на хидромелиоративниот систем, донесени во врска со утврдувањето на надоместок за користење на хидромелиоративниот систем. Овие решенија не можат да бидат извршен наслов.

Управните акти се такви акти, со кои државен орган, работна или друга организација, во вршењето на јавни овластувања, решава за некое право или обврска на определен поединец и организација во некаква управна работа — член 6, т. 2 од Законот за управните спорови. Во конкретниот случај споменатите решенија, врз основа на кои е донесена дозволата за извршување, не претставуваат управни акти, бидејќи не се донесени во управна работа.

Во случајов станува збор за постоење на имотноправни односи меѓу индивидуални земјоделски производители и водостопанската организација, а не за постоење на управно-правни односи. Поради ова, споровите во врска со овој надоместок се решаваат како имотноправни спорови пред судовите од општа надлежност, а не како управни спорови. Според тоа, штотугу, споменатите решенија не претставуваат управни акти во смисла на Законот за управни спорови, затоа тие не можат да претставуваат и извршни наслови, па врз основа на нив судовите не можат да даваат ни дозволи за извршување. Бидејќи меѓу претпријатието за доградба и искористување на мелиоративниот систем и корисникот на овој систем М. З. Т. постои спор околу плаќањето на надоместокот за користење на системот, во случајов извршен наслов може да биде само правосилната одлука на надлежниот суд од општа надлежност, донесена по овој спор меѓу странките.

Бидејќи предлогот за дозвола на извршување врз основа на решенијата на претпријатието за доградба и искористување на мелиоративниот систем е недозволен од погоренаведените причини и врз основа на тој предлог судот не можел да издаде дозвола за извршување, затоа овој суд најде дека барањето за заштита на законитоста е основано, па во смисла на чл. 396 од ЗПП одлучи како во диспозитивот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 10/66 од 29. VI. 1966 година).

200. Кога по отказ на договорот за користење на стан суди судија поединец, а не совет на општинскиот суд, стои битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 1, т. 1, во врска со чл. 25, ст. 2 од ЗПП.

Од образложението:

„Според одредбата на чл. 27, ст. 1 од ЗПП, во надлежност на судијата поединец на општинскиот суд спаѓаат споровите за имотноправните барања од чл. 25, ст. 1 од овој закон, ако вредноста на предметот на спорот не преминува 200,000 ст. динари, како и спо-

ровите за смеќавање на владението. Следователно, од оваа законска одредба јасно произлегува дека сите други спорови, наведени во став 2 на член 25 од ЗПП, со исклучок на споровите од точка 3 односно на споровите за смеќавање на владението, спаѓаат во надлежност на советот на општинскиот суд.

Па бидејќи и конкретниов спор за отказ на договорот за користење на станот спаѓа во споровите наведени во став втори, точка 6 од одредбата на чл. 25 од ЗПП, затоа и за судење на овој спор не бил надлежен судијата поединец, туку советот на општинскиот суд.

Според тоа, бидејќи и конкретниов спор е решен од судија поединец на општинскиот суд, а не во совет, тоа значи дека првостепената пресуда е донесена со битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 2, т. 11, во врска со чл. 25, ст. 2, од ЗПП. Бидејќи и второстепениот суд ја потврдил првостепената пресуда, затоа и неговата пресуда е донесена со истата повреда на процесната постапка“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 1/66 од 30. III. 1966 година).

201. Катастарскиот уред е орган на општината и како таков не се смета за посебно правно лице, па според тоа не може да биде ни странка во работен спор. Пасивно легитимирана е општината, чиј орган е катастарскиот уред.

Од образложението:

„Бидејќи тужителот бил на работа во катастарскиот уред, пониските судови погрешно изведуваат заклучок дека тужена страна во овој спор треба да биде катастарскиот уред, како посебно правно лице, а не тужената општина. Ова становиште пониските судови го засновуваат, покрај другото, и врз одлуката на собранието на општината, донесена на 8. X. 1965 година, според која, како еден орган на собранието на општината се смета и се определуваат: основните органи на управата на собранието, службата за правна помош и службата за прекршоци. Во оваа одлука катастарскиот уред не се спомнува.

Меѓутоа, судовите немале предвид дека собранието на општината Охрид подоцна има донесено друга одлука за определување на единствен орган на управата на општинското собрание од 9. VII. 1966 година. Според чл. 1 на оваа одлука, како единствени органи на собранието на општината се определуваат и се сметаат основните органи на управата на собранието, катастарскиот уред, службата за правна помош и службата за прекршоци. Според тоа, согласно со погоре спомнатата одлука, катастарскиот уред не се смета како посебно правно лице, туку како орган на собранието на општината.

Според чл. 71 од ЗПП, странка во постапката може да биде секое физичко и правно лице, а со одделни прописи се определува кој може да биде странка во постапката, освен физичките и правните лица. Во процесната постапка пред судот може да биде само оној кој има и правна способност, т.е. само оној кој може да биде и субјект во материјалното право. Со прописите на материјалното право е предвиден кој има својство на правно лице, па така и за општината, како општествено-политичка заедница, предвидено е дека е правно лице — чл. 48 од Уставот на СРМ. Според тоа, погрешно е правното становиште на пониските судови дека во овој спор не е пасивно легитимирана тужената општина, туку дека тужена страна требало да биде катастарскиот уред“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 12/68 од 10. VI. 1968 година).

202. Не се смета дека постои правен интерес за водење на спор за утврдување правото на сопственик на индивидуална станбена зграда, изградена без градежна дозвола, кога такво право не му се оспорува на градителот, ниту има правен интерес за водење на таков спор во врска со надоместокот заради евентуална експропријација на зградата, затоа што на таквиот градител не му следува надоместок, согласно чл. 37 од Законот за експропријација.

О д образложението:

„Меѓу странките не е спорно дека тужителите своите станбени згради ги изградиле без градежна дозвола на местото што го купиле од тужената, и дека овој спор го завеле со цел да се утврди дека тие се сопственици на изградените згради за да можат, подоцна кога зградите ќе се срушат, да добијат надоместок за нив.

При таква положба правилно првостепениот суд нашол дека тужителите немаат правен интерес за водење на овој спор, бидејќи спорните згради ги граделе без градежна дозвола, па тие во смисла на чл. 37, ст. 3 од Законот за експропријација, немаат право на надоместок. Единствено право кое тие го имаат како поранешни сопственици, е правото зградите да ги срушат и градежниот материјал да си го однесат. Тужителите би имале право да водат спор во смисла на чл. 175 од ЗПП, т.е. да се утврди дека се сопственици на зградата, само во случај ако корисникот на експропријацијата или некое друго лице им пречи да ги срушат зградите и да си го земат градежниот материјал. Во случајов зградите на тужителите уште не се експроприрани, а тужената страна, на чие земјиште се изградени зградите, не им оспорува дека нив тие ги граделе. Значи, и ако подоцна дојде до експропријација, на тужителите никој не ќе им пречи да ги срушат зградите и да си го земат градежниот материјал.

Поради кажаното, не е сторена битна повреда од чл. 343, ст. 1 во врска со чл. 175 од ЗПП, со тоа што првостепениот суд нашол дека тужителите немаат правен интерес за водење на спор за утврдување“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, на ден 7. V. 1971 година, под Гж. бр. 256/71).

203. Судот не може да го одбие тужбеното барање само затоа што тужителите тоа не го докажале. Согласно начелото на материјалната вистина, содржано во чл. 6 од ЗПП, судот е должен целосно и вистинито да ги утврди спорните факти од кои зависи основаноста на барањето. Притоа, судот е овластен да ги изведе и оние докази што странките не ги предложиле, ако се тие од значење за одлучување во спорот.

Од образложението:

„Првостепениот суд го одбил тужбеното барање за тоа што тужителите не успеале да докажат дека оставината на нивниот татко била расправена на друг начин. Судот не е можел тужбеното барање да го одбива само затоа што тужителите тоа не можеле да го докажат. Согласно начелото на материјалната вистина, содржано во чл. 6 од ЗПП, судот е должен целосно и вистинито да ги утврди спорните факти од кои зависи основаноста на барањето. Притоа, судот е овластен да ги изведе и оние докази што странките не ги предложиле, ако се тие од значење за одлучување во спорот. Ова значи дека судот е должен во доказната постапка да ја проверува вистинитоста на фактите што ги изнесуваат странките, од кои факти зависи одлуката во спорот. Ако други докази нема, спорните факти можат да се утврдуваат и со изведување на доказот со распит на странките. Првостепениот суд така не постапил, туку спротивно на погоре цитираниот законски пропис, го одбил тужбеното барање затоа што не било докажано. Бидејќи оваа повреда на чл. 6 од ЗПП можела да биде од влијание за правилно одлучување во спорот, со тоа е сторена битна повреда на одредбите на процесната постапка, предвидена во чл. 343, ст. 1 од ЗПП. Погрешната примена на чл. 6 од ЗПП довела и до погрешно и непотполно утврдување на фактичката положба — член 344 од ЗПП, бидејќи судот не ги испитувал и утврдувал сите факти кои се неопходни за правилно одлучување во спорот. На ова нешто укажуваат жалбените наводи, како и нивните предлози на кои се повикуват тужителите во жалбата.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 470/67 од 18. X. 1967 година).

204. По правосилноста на платниот налог не може со дополнително решение да се задолжува тужената страна да му ги надомести на тужителот процесните трошоци, кои со предлогот за издавање на платниот налог тужителот не ги побарал. побарал.

Од образложението:

„Окружниот суд во Ш. со обжаленото решение го уважил предлогот на тужителката и ја задолжил тужената општина да ѝ плати на тужителката 55.000 ст. динари на име судски трошоци по платниот налог бр. 1/ 66 од 7. I. 1966 година, кој бил усвоен.

Против ова решение навремено се жали тужената општина, поради битна повреда на одредбите на процесната постапка, па предлага тоа да се укине и предлогот да се одбие.

По оцената на наводите во жалбата и по оцената на самото решение во смисла на одредбата на член 353, во врска со член 357 од ЗПП, Врховниот суд наоѓа дека жалбата е основана.

Во смисла на одредбата на член 153, ст. 3 од ЗПП, за надоместокот на трошоците судот ќе одлучи во пресудата или решението со кои завршува постапката пред тој суд.

Во случајов со издадениот платен налог — Пл. бр. 1/66, од 7. I. 1966 година, постапката пред тој суд се завршила, бидејќи овој налог станал правосилен.

Според тоа, бидејќи тужителката не побарала трошоци со самиот предлог за издавање на платниот налог, таа веќе нема право дополнително да ги бара тие трошоци, зашто за такво барање нема основ во Законот за процесната постапка.

Следователно, првостепениот суд погрешно го применил законот кога го уважил предлогот на тужителката и со обжаленото решение дополнително ја задолжил тужената општина да ѝ ги надомести процесните трошоци по веќе правосилниот платен налог.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 229/66 од 21. IX. 1966 година).

205. Кога по донесувањето на решението расправата да се одржи во отсуство на тужениот, тужителот ќе ја преправи тужбата со тоа што ќе го зголеми поставеното барање, судот е должен рочиштето да го одложи и на тужените да им достави препис од записникот од тоа рочиште, за да им се даде можност за одбрана.

Од образложението:

„Кога по донесувањето на решението расправата да се одржи во отсуство на полномошникот на тужените, согласно одредбата на чл. 284 од ЗПП, полномошникот на тужителот ја преправил тужбата, така што ги зголемил износите на поставеното барање, во смисла на член 179, ст. 1 од ЗПП, првостепениот суд, согласно

член 178, ст. 7 од ЗПП, беше должен да го одложи рочиштето и на тужените односно на нивниот полномошник да им достави препис од записникот од тоа рочиште, за да им се дала можност за одбрана.

Бидејќи првостепениот суд вака не постапил, туку постапката ја продолжил и одлучил по преправеното тужбено барање, стои битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 1, во врска со чл. 178 и 179 од ЗПП, поради што следуваше да се уважи жалбата на полномошникот на тужените, обжалената пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно судење — член 357 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 389/74, од 7. VI. 1974 година).

206. Нема повреда на постапката кога присутната странка на расправата била сослушана како странка, иако во поканата не било назначено дека ќе биде изведен доказот сослушување на странките.

Од образложението:

„Околноста што првостепениот суд ја распрашал тужената во својство на странка, без да биде означено тоа во поканата, не претставува битна повреда на одредбите на процесната постапка. Повреда во оваа смисла би постоела само тогаш кога судот би го извел овој доказ во отсуство на една од странките, во случајов обвинетата, а претходно не ги известил странките дека ќе биде тој доказ изведен. Со оглед на тоа дека на рочиштето на главната расправа од 15. IX. 1970 година, кога е изведен доказот со сослушување на странките, присуствувале тужителот и тужената, нема повреда на одредбите на постапката. Навистина, во чл. 257, ст. 2 од ЗПП е пропишано дека во поканата ќе се означи дека на рочиштето ќе биде изведен доказот со сослушување на странките и дека странката која ќе дојде на рочиштето може да биде сослушана во отсуство на другата странка. Што значи дека овој пропис води сметка за тоа да биде обезбедено присуството на странките, а во никој случај, како што погрешно се тврди во жалбата, да им овозможи да се подготват за сведочењето.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 709/70 од 25. I. 1971 година).

207. Стои битна повреда на постапката која била од значење за правилното одлучување по спорот (повреда на принципот на усноста и непосредноста), кога судот одлучува во отсуство на двете странки, иако тужителот со поднесок побарал расправата да се одржи во негово отсуство.

Од образложението:

„Првостепениот суд по одржаната усна јавна расправа, со пресуда го одбил тужбеното барање на тужителот да му се признае правото на сопственост на западната страна на нивата во местото викано „Камени мост“, КП. бр. 1/142/1, во површина од 4730 м² КОС. Под II тужбата на тужителот против тужените ја отфрлил, со која барал да се утврди дека тужителот со претходникот на тужените склучил устен договор за купопродажба во октомври 1964 година, на имотот опишан под I за цена од 10,500,00 динари, дека од оваа сума половината веднаш ја примил тужениот, односно претходникот на тужените, а тужителот имотот го примил во сопственичко владеење.

Врховниот суд на Македонија ги укина пресудата и решението на првостепениот суд, покрај другото и од следните причини:

Првостепената пресуда и решение се засновуваат врз битна повреда на одредбите од ЗПП — чл. 343, ст. 1, во врска со чл. 4, затоа што се повредени основните начела на постапката и тоа начелото на усноста и начелото на непосредноста, а што имало битно значење за правилно одлучување по спорот, а таа повреда се состои во тоа, што судот одлучувал без присуство на странките. Судот по тужбеното барање одлучува, по правило, врз основа на усно непосредно и јавно расправање. Во случајов немало ни усно, ни непосредно расправање, затоа што не биле присутни ни тужилачката ни тужената страна. Барањето на тужителот расправата да се одржи во негово отсуство, ако не присуствува тужената страна, судот го уважил и се согласил делото да се гледа во отсуство на тужителот, иако не можел да го расправи спорот во отсуство на двете странки. Во таков случај судот бил должен да донесе решение за мирување на постапката, затоа што од рочиштето изостанале и двете странки — чл. 205 од ЗПП“.

(Решено во Врховниот суд на Македонија — Скопје, на ден 18. XII. 1972 година, под Гж. бр. 584/72).

208. Согласно чл. 195 од ЗПП, лице кое има правен интерес во постапката што е во тек меѓу други лица една од странките да успее, може да ѝ се придружи на оваа странка како замешувач. Замешувачот не може да пристапи во спорот против двете странки, затоа што во таков случај тој добива својство на странка-тужител, а не на замешувач.

Од образложението:

„На главната расправа, одржана на ден 22. X. 1962 година, лицето Н. Г. изјавило дека по однос на спорната куќа се јавува во спорот како главен замешувач против двете странки. Пред сè, во Законот за процесната постапка не постои главен замешувач, чија улога всушност е да ги тужи и двете странки, но и покрај тоа првостепениот суд споменатото лице го третира како замешувач, иако тоа лице може да се јави само како тужител, согласно чл. 186, а не како замешувач во смисла на чл. 195 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 689/64 од 10. VI. 1965 година).

209. Судот не може со решение да ја отфрли тужбата за надоместок на штета поради застареност, бидејќи застареноста е материјално-правно, а не формално-правно прашање и судот во таков случај одлучува мериторно по барањето со пресуда — одбивајќи го тужбеното барање како неосновано — поради застареност.

Од образложението:

„Рокот за поднесување на тужба за надоместок на штета е застарен, а не преклузивни рок. Кај застарените рокови судот одлучува мериторно, со пресуда, одбивајќи го тужбеното барање како неосновано поради застареност, а не со решение.

Одредбата на чл. 271 од ЗПП, која предвидува дека по претходното испитување на тужбата претседателот на советот со решение ќе ја отфрли тужбата, покрај другото, и кога ќе утврди дека тужбата е поднесена неблагоприятно, ако поднесувањето со посебни прописи е сврзано со одреден рок за поднесување. Горната одредба се однесува на преклузивни рокови, а не и за застарени рокови. Кај преклузивните рокови претседателот на советот е должен претходно да испита дали е тужбата поднесена во рок и ако констатира дека не е поднесена во рок ќе ја отфрли. Карактерот на преклузивниот рок е во тоа дека со истекот на рокот се губи и самото право. Додека кај застарениот рок не се губи правото, туку тоа се остварува само со тужба. Тужената страна може да не приговори на настапената застареност и судот по службена должност не може да се повикува на застареност. Според тоа, претседателот на советот не може според одредбата на чл. 271 од ЗПП, при претходно испитување на тужбата и при истекот на рокот на застареноста да ја отфрли тужбата затоа што настапила застареност.

Во случајов тужбата е отфрлена на расправата, а не од претседателот на советот, што е спротивно на одредбите од ЗПП и на цитираниот чл. 271 од истиот закон, и не е јасно зошто е отфрлена тужбата, посебно кога од причините се гледа како да се работи за одбивање на тужбеното барање, што противречи на диспозитивот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 377/65 од 19. I. 1966 година).

210. Кога не е дадена поука за правен лек, странката ги поднесува последиците ако не го поднесе правниот лек во законскиот рок.

Од образложението:

„Со пресудата на окружниот суд е потврдена пресудата на општинскиот суд, со која е одбиено како неосновано барањето на тужителот за испразнување на станот.

Недоволен од второстепената пресуда, тужителот поднел барање за ревизија, но по истекот на рокот од 15 дена. Поради пропуштање на законскиот рок за ревизија тужителот поднел предлог за враќање на предметот во поранешна состојба од причини што во примерокот на второстепената пресуда немало поука за правен лек. Окружниот суд го уважил овој предлог на тужителот и утврдил дека поднесеното барање од него за ревизија е благовремено.

Врховниот суд на Македонија изјавената ревизија ја отфрлил како неблаговремена, поради следното:

Ако на странката не ѝ е дадено упатство за правниот лек, овој пропуст нема влијание при утврдувањето дали правниот лек е благовремено поднесен. Ова од причина што рокот за ревизија е законски рок и незнаењето на законските рокови не ја оправдуваат странката ако нив ги пропустила. Поради ова, наводот на тужителот дека тој не знаел оти има право на ревизија и во кој рок, не е оправдана причина, поради која би можело да се дозволи враќање во поранешна состојба, како што погрешно одлучил второстепениот суд. Според тоа, решението на окружниот суд со кое е уважен предлогот за враќање во поранешна состојба и е утврдено дека поднесената ревизија од тужителот е благовремена, не може да произведе никакво правно дејство“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 5/64 од 1. IV. 1964 година).

211. Не е допуштено проширување на тужбата на расправата по приговор на платен налог, зашто постапката за издавање на платен налог е посебна постапка.

Од образложението:

„Според чл. 431, став 2 и 3 од ЗПП, ако приговорите против платниот налог се благовремени, претседателот на советот ќе оцени дали е потребно да закаже подготвително рочиште или може веднаш да одреди рочиште за главната расправа. Во текот на подготвителното рочиште и на главната расправа странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази, а тужениот може да истакне нови приговори во поглед на побениот дел од платниот налог. При сето тоа расправањето за главната работа се одвива врз основа на тужбата и во границите на издадениот платен налог. Тоа треба да се сфати така што тужителот не може да го прошири тужбеното барање над износот што е во издадениот платен налог. Ова затоа што во својата одлука за платниот налог во целост или делумно ќе го одржи во сила или ќе го укине — чл. 431, ст. 4 од ЗПП.

Во случајов судот не се придржувал за одредбите на чл. 431 од споменатиот Закон, затоа што дозволил тужителот да го прошири тужбеното барање со сума која не била опфатена со издадените платни налози. Бидејќи тоа претставува битна повреда на одредбите на постапката од чл. 343, ст. 1, во врска со чл. 430, ст. 2 од ЗПП, согласно чл. 357, ст. 1 од ЗПП, одлучено е пресудата да се укине, а предметот да се врати на повторно судење“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 380/71 од 2. IX. 1971 година).

212. Кога првостепениот суд ќе го стави во сила платниот налог без да ги цени приговорите на тужениот, а второстепениот суд ја потврдил првостепената пресуда, обата суда сториле битна повреда на постапката — го повредиле начелото на материјалната вистина.

Од образложението:

„Според начелото на материјалната вистина, содржано во одредбата на чл. 6 од ЗПП, судот е должен преку изведување на докази да ја проверува вистинитоста на фактичките тврдења на тужителот и на тужениот, од кои зависи основаноста на тужбеното барање. Со други зборови, судот е должен да ги извидува и утврдува како фактичките тврдења на тужителот, така и оние на тужениот, бидејќи правилното утврдување на решавачките факти, изнесени од двете странки, служи како подлога за правилна примена на материјалното право.

Следователно, кога првостепениот суд го ставил во сила издадениот платен налог, пропуштајќи да ја испита и утврди одбраната на тужениот, а второстепениот суд ја потврдил првостепената пресуда, и двата суда сториле битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 1, во врска со чл. 6 од ЗПП, бидејќи проверката на фактичките тврдења на тужениот може да има влијание врз правилното решавање на спорот“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, Гзз. бр. 51/70 од 16. XI. 1970 година).

213. Не се смета дека има пресудена работа кога истиот тужител по правосилно разведениот брак, бара поништување на бракот, затоа што не се работи за ист правен основ иако се странките исти.

Од образложението:

„Согласно чл. 322, ст. 1 и 2 од ЗПП, пресудена работа има само тогаш кога било тужителот, било тужениот, покренува нов процес со тужбено барање со иста содржина.

Бидејќи во конкретниот случај тужителот, со својата тужба П. бр. 731/70, побарал неговиот брак со тужената да се поништи врз основа на чл. 42 и 43 од ОЗБ, а бракот меѓу нив, по тужба на тужената, бил правосилно разведен со пресудата на Окружниот суд во Б., П. бр. 826/70 од 18. III. 1971 година, првостепениот суд погрешно наоѓа дека постои пресудена работа, бидејќи се работи за различни правни основи. Конкретно, тужителот со својата тужба бара поништување на бракот, а пак тужената, како тужителка, барала развод на бракот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 111/72 од 31. III. 1972 година).

214. Доколку со правосилна пресуда тужениот е задолжен да му ги врати движните ствари на тужителот, по чиј предлог му е оставено на тужениот право да избира, доколку сака да се ослободи од враќањето на досудените ствари, да ја плати вредноста означена во пресудата (Факултас алтернатива) тогаш, согласно чл. 316 од ЗПП, право да избира е само на страната на тужениот, кое право всушност е една привилегија на тужениот, а не и на тужи-

телот и во тој случај судот воопшто не се впушта во испитувањето дали паричниот износ што тужителот го бара одговара на вредноста на стварта.

Од образложението:

„Жалбениот навод дека првостепениот суд погрешил кога досудил плаќање на досудените предмети со произволна цена — е неоснован. Тужбеното барање е за сопственост на движни ствари. Тужениот е должен да ги врати предметите за кои установил првостепениот суд дека се сопственост на тужителката, а се наоѓаат кај тужениот, па затоа и го задолжил тужениот нив да ги врати на тужителката. Меѓутоа, судот согласно чл. 316 од ЗПП, по предлог од тужителката, му оставил на тужениот да избира — доколку сака да се ослободи од враќањето на досудените предмети, може да ја плати вредноста означена во пресудата. Значи, тужителката не може да бара исплата на вредноста на предметите, но само ако тужениот не сака нив да ги врати, може да ја плати нивната вредност означена во пресудата, за да се ослободи од обврската за враќање на досудените предмети. Кога се работи за вредност означена по чл. 316 од ЗПП, судот не врши никакво вештачење, а вредноста се означува во износ што го предложила тужителската страна. Ако тужената страна смета дека оваа вредност е превисоко одмерена, ќе го врати предметот и на тој начин ќе се ослободи од својата обврска. Бидејќи плаќањата на вредноста на предметот на место неговото враќање е привилегија за тужената страна, таа, ако смета дека цената за користење на таквата привилегија е превисока, нема да се користи со неа, исполнувајќи ја својата законска обврска и враќајќи ја стварта, наместо да го плати бараниот износ за неа“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 392/65 од 19. I. 1966 година).

215. Судска спогодба може да се побива само ако е склучена со измама, во заблуда или под присилба. Странката што смета дека при склучувањето на судската спогодба не ја изразила слободно својата волја, може во парница да бара поништување на спогодбата.

Од образложението:

„Не стои жалбениот навод дека е сторена битна повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 343, ст. 2, т. 9 од ЗПП, наводно со тоа, што првостепениот суд се впуштал во расправање и донел пресуда по работи кои можеле да се сметаат за пресудена работа, затоа што по неа веќе била склучена спогодба. Приговорот за пресудена работа односно ваквиот жалбен навод би бил основан само ако се утврди дека првостепениот суд, по спорот кој е завршен со правосилна пресуда или со судска спогодба, дозволил во

нова парница да се разгледува истата правна работа, и по неа да се донесе друга судска одлука. Меѓутоа, во случајов не е таква ситуацијата. Со обжалениот дел на првостепената пресуда е одлучено да се поништи спогодбата што странките ја склучиле на 24. III. 1964 година по граѓанскиот предмет П. бр. 166/63 на Окружниот суд во Штип. Оваа спогодба никогаш порано не била предмет на судско разгледување ниту, пак, во врска со неа била донесена некаква одлука. Според правните правила на имотното право, судска спогодба може да се побива само ако е склучена со измама, во заблуда, или присилба. Странката која смета дека при склучувањето на спогодбата нејзината волја не е слободно изразена односно дека била во заблуда, или била излажана или присилена да потпише некаква спогодба, може во спор тоа да го докажува. Таквата парница е дозволена и во таков случај не може да се истакнува приговор за пресудена работа“.

(Пресудено во Врховниот суд на Македонија, на ден 19. IV. 1967 година, под Гж. бр. 27/67).

216. Претседателот на советот на првостепениот суд не е овластен да цени дали второстепениот суд ја изменил фактичката положба утврдена од првостепениот суд и во врска со тоа да одлучува дали ревизијата против второстепената пресуда е дозволена или не — чл. 373, во врска со чл. 355, ст. 2 и чл. 379 од ЗПП.

Од образложението:

„Со обжаленото решение окружниот суд ја отфрлил како недозволена ревизијата од тужениот против пресудата на овој суд Гж. бр. 401/68 од 11. IX. 1968 година.

Горната одлука ја донел претседателот на советот на првостепениот суд во смисла на чл. 368, ст. 1 од ЗПП, затоа што со второстепената пресуда Врховниот суд на Македонија ја потврдил првостепената пресуда, не менувајќи ја фактичката положба утврдена од првостепениот суд.

Согласно чл. 373, во врска со чл. 355 од ЗПП, претседателот на советот на првостепениот суд може да ја отфрли, како недозволена само онаа ревизија што ја изјавило лице кое се откажало или не сакало да поднесе ревизија.

Со обжаленото решение ревизијата не е отфрлена од погоре споменатите причини, туку поради тоа што второстепениот суд не ја изменил фактичката положба, утврдена со првостепената пресуда. Меѓутоа, претседателот на советот на првостепениот суд со ниеден законски пропис не е овластен да цени дали со одлуката на второстепениот суд е изменета фактичката положба, утврдена од страна на првостепениот суд или не, па според тоа претседателот на советот на првостепениот суд не е овластен од оваа причина да ја отфрлува ревизијата како недозволена, како што тоа погрешно е сторено со обжаленото решение. Дали второстепениот суд ја изменил фактичката положба утврдена од првостепениот

суд или не, може да цени само повисокиот суд, а тоа е ревизио-ниот суд. Бидејќи во случајов ревизијата е поднесена против пресуда на овој суд, за тоа дали се исполнети условите за дозволеност на ревизијата во смисла на чл. 368 од ЗПП, може да цени и одлучи само Врховниот суд на Југославија, до кој суд треба да се препрати ревизијата, заедно со сите списи по предметот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, Гж. бр. 640/68 од 18. XI. 1968 година).

217. Постои битна повреда на процесната постапка кога второстепениот суд, решавајќи по жалбата во која се предложени нови докази, во причините на својата одлука не дал оценка за нивното значење.

Од образложението:

„Согласно чл. 341, став 1 од ЗПП, странката може и во жалбата да изнесува нови докази и со таквото изнесување странката всушност и ја побива пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба. Со ваквото изнесување на нови докази пред второстепениот суд се поставува задачата предложениот нов доказ да го оцени, доколку тој би бил погоден да ја доведе во прашање вистинитоста на утврдените факти врз кои е заснована пресудата. А според одредбата на чл. 6 од ЗПП, судот е должен да ги изведе сите докази потребни и погодни со нивна помош да се утврди правата вистина за фактите кои се решавачки за утврдувањето на вистината.

Следователно, второстепениот суд е должен во образложението на својата одлука да го оцени секој одделен навод од жалбата. Кога се одбива жалбата, во која, покрај другото, се наведува и нов доказ, второстепениот суд е должен посебно да ги изнесе своите причини за новиот доказ, т.е. посебно да го изнесе своето мислење — зошто смета дека новиот доказ не бил во состојба да доведе до поинакво утврдување на фактите и воопшто зошто новиот доказ не е погоден со негова помош да се утврди вистината спротивна на онаа состојба на фактите врз која е заснована првостепената пресуда. Значи, не е доволно само формално образложение — дека фактичката положба е правилно и наполно утврдена од првостепениот суд, дека првостепениот суд ги ценел сите изведени докази и дека дал доволно причини зошто поверувал на извесни докази. Ова, всушност, не е никаква причина за вредноста на новиот доказ. Оттука јасно произлегува дека второстепената пресуда се засновува врз битна повреда на одредбите на процесната постапка, поради што следува да се уважи барањето за заштита на законитоста, нападната второстепена пресуда да се укине и предметот да му се врати на второстепениот суд на повторно разгледување и одлучување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје, ГЗЗ. бр. 3/69 од 21. IV. 1969 година).

218. Кога второстепениот суд ќе ја преправи првостепената пресуда поради погрешна примена на материјалното право, по барањето за повторување на постапката, кое се однесува на фактичката положба, за повторувањето е надлежен да одлучува првостепениот, а не второстепениот суд.

Од образложението:

„Од списите е видно дека Врховниот суд со својата пресуда, врз основа на утврдената фактичка состојба од првостепениот суд, делумно ја потврдил, а делумно ја преправил обжалената пресуда. Преправањето е извршено поради погрешна примена на материјалното право. Со предлогот се бара повторување на постапката поради утврдување на нови факти и употреба на нови докази, кои своевременно пред првостепениот суд не биле утврдени односно не биле изведувани. Според одредбите на чл. 387 и чл. 388, ст. 1 од ЗПП, по предлогот за повторување на постапката одлука донесува повисокиот суд само тогаш кога причината за повторување на постапката се однесува исклучиво на постапката пред второстепениот суд.

Според одредбата на чл. 388, ст. 1 од ЗПП, повисокиот суд решава по предлогот за повторување на постапката, ако причините за повторување се однесуваат исклучиво на постапката пред повисокиот суд. Меѓутоа, со предлогот за повторување на постапката тужителот повторувањето го бара поради постапка пред првостепениот суд, затоа што фактичката положба била утврдена пред првостепениот суд, а не пред второстепениот — повисокиот суд. Барањето за повторување на постапката има за цел да се установи поинаква фактичка положба. Видејќи, пак, фактичката положба била утврдена во постапката пред првостепениот суд, затоа и барањето за повторување на постапката се однесува на постапка пред првостепениот суд, а не пред повисокиот суд, затоа што повисокиот суд, Врховниот суд на Македонија, како второстепен суд, првостепената пресуда делумно ја преправил поради погрешна примена на материјалното право, без да ја менува фактичката положба утврдена од првостепениот суд. Затоа следуваше предметот да му се врати на првостепениот суд, како стварно надлежен суд да одлучи по предлогот на тужителот за повторување на правосилно завршената постапка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р.бр. 36/69 од 19. IX. 1969 година).

219. Барање за повторување на постапката во смисла на чл. 381 од ЗПП можат да поднесат само процесните странки, а не и трети лица.

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно ја применил процесната постапка кога го отфрлил како недозволен предлогот на жалителката за повторување на постапката по пресудите на Окружниот суд во Скопје, П. бр. 165/60 и П. бр. 160/62. Со овие пресуди е разведен бракот меѓу тужителот А. К., поранешен сопруг на предлагачката за повторување на постапката, и тужената Г. Г. Првостепениот суд правилно одлучил кога нашол дека предлагачката, како поранешна сопруга на тужителот не била странка во споровите пред Окружниот суд во Скопје — П. бр. 140/50 и 150/62. Во смисла на чл. 381 од ЗПП, предлог за повторување на постапката можат да поднесат само странките, па бидејќи предлагачката во овие спорови нема својство на странка, првостепениот суд правилно одлучил кога нејзиниот предлог за повторување на постапката го отфрлил како недозволен, во смисла на чл. 385 од ЗПП“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 305/65 од 23. VI. 1965 година).

220. Кога пресудата е заснована врз лажен исказ на странката сослушана во изведувањето на доказот — сослушување на странките, за повторување на постапката е нужно да се приложи правосилна кривична пресуда, со која странката била огласена за виновна за кривично дело лажно сведочење од член 283, ст. 2 од КЗ, или правосилно решение за запирање односно прекин на кривичната постапка, или поради околности по кои не може да се покрене постапка (чл. 383, ст. 1, т. 4 од ЗПП).

Од образложението:

„Првостепениот суд правилно нашол дека предлогот за повторување на постапката е недопуштен, бидејќи не се исполнети условите од чл. 383, ст. 1, т. 4 од ЗПП. Имено, бидејќи тужениот — предлагачот тврди дека пресудата е заснована врз лажен исказ што го дала законската застапничка на малолетната тужителка М. Н., сослушана како странка, во таков случај постапката за повторување можела да се покрене во рок од 30 дена од денот кога странката дознала за правосилната пресуда во кривичната постапка, а ако кривична постапка не може да се спроведе, тогаш од денот кога дознала за запирањето на таа постапка или за околностите поради кои постапката не може да се покрене — чл. 383, ст. 1, т. 4 од ЗПП. Во случајов и првостепениот суд, и молителот, погрешно сметаат дека давањето на лажен исказ од страна на странката не претставува кривично дело.

Според чл. 283, став 2 од Кривичниот законик давањето на лажен исказ од страна на странката сослушана во тоа својство во процесната или управната постапка, а врз тој исказ била заснована одлуката донесена во таа постапка, претставува кривично дело за кое е предвидена казна затвор. Според тоа, и во случајов, иштом тужениот — предлагачот барал повторување на постапката од причини изложени во чл. 381, точ. 4 од ЗПП, тогаш било нужно да се приложи правосилна кривична пресуда, во смисла на чл. 383, став 1, т. 4 од ЗПП. Бидејќи не се исполнети условите од спомениот пропис, предлогот за повторување на постапката е недозволен“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 570/71 од 13. X. 1971 година).

221. Предлогот за повторување на постапката може да се отфрли без одржување на рочиште само во случај ако предлогот е ненавремен или недозволен.

Од образложението:

„Согласно одредбата на чл. 385, ст. 1 од ЗПП, без одржување на рочиште предлогот за повторување на постапката може да се отфрли со решение на претседателот на советот само ако предлогот е ненавремен или недозволен.

Меѓутоа, ако предлогот не е ненавремен или недозволен, согласно чл. 385, ст. 2 од ЗПП, претседателот на советот е должен примерок од предлогот за повторување на постапката да му достави на противникот, кој има право во рок од 15 дена да одговори на предлогот. Дури кога на судот ќе му стигне одговорот на предлогот или кога ќе истече рокот за давање на одговорот, претседателот на советот ќе одреди рочиште за расправање по предлогот. Од оваа законска одредба, значи, произлегува дека по предлогот за повторување на постапката прво мора да се одреди посебно рочиште за расправање за допуштеноста на предлогот за повторување на постапката, па дури потоа може да се донесе одлука.

Следователно, бидејќи пониските судови така не постапиле, извршиле битна повреда на цитираната законска одредба од процесната постапка“,

(Решение на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 1/69 од 7. III. 1969 година).

222. Судот не е овластен да ја утврдува незаконитоста на еден пропис или општ акт на собранието на општината и решавајќи во спорот, нив да не ги применува.

Ако судот смета дека прописот или општиот акт на собранието на општината што треба да ги примени се незаконити, ќе поведе постапка пред уставниот суд и ќе застане со постапката во спорот до донесувањето на одлуката на Уставниот суд.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешил кога се впуштил да ја цени и утврдува незаконитоста на одлуката на собранието на општината и решавајќи во спорот неа да не ја примени.

Согласно член 256 од Уставот на СРМ, ако органот што одлучува во поединечни работи смета дека прописот или општиот акт или самоуправниот општ акт не е во согласност со републичкиот закон односно со друг републички пропис или дека е во спротивност со сојузен закон, за чие извршување се одговорни органите на Републиката, должен е да поведе постапка пред Уставниот суд на Македонија. Во таков случај судот треба да застане со постапката до донесувањето на одлуката на Уставниот суд, согласно чл. 30 ст. 2 од Основниот закон за судовите од општа надлежност.

За да му се даде можност на првостепениот суд да постапи во смисла на погоре цитираните одредби, беше потребно обжалената пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно разгледување и одлучување.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 357/74 од 25. IX. 1974 година).

223. По влегувањето во сила на Основниот закон за искористување на селскостопанското земјиште за наплатавање на надоместок за користење на системот за наводнување, надлежен е судот од општа надлежност, доколку со одлука на општинското собрание не е овластен надлежниот орган за финансии.

Од образложението:

„Неоснован е жалбениот навод дека првостепениот суд сторил битна повреда на одредбите на постапката по чл. 343, ст. 2, т. 3 од ЗПП, односно дека одлучувал за тужбено барање кое не спаѓа во судска надлежност. Како што се гледа од обжалената пресуда, првостепениот суд примил дека во случајов се работи за спор чиј правен основ е долг (а можело да биде и неосновано збогатување), кој произлегува од неплаќање на придонесот од страна на тужениот за користење на системот за наводнување во времето од 1959 до 1963 година заклучно. Споровите од овој вид до 5. XI. 1959 година, односно до влегувањето во сила на Законот

за искористување на селскостопанското земјиште, не спаѓаа во судска надлежност, бидејќи плаќањето на придонесот се сметаше како јавна давачка и неа ја собираа надлежните финансиски органи на управата.

Меѓутоа, по влегувањето во сила на спомнатиот закон, овие спорови имаат имотноправен карактер, бидејќи со Законот за искористување на селскостопанското земјиште е предвидено односите меѓу странките да се уредуваат со договор, врз основа на кој меѓу странките се создава граѓанскоправен однос, кој во случај на спор, согласно член 25 и 28 од ЗПП, треба да се решава пред судовите од општа надлежност. Ова што е кажано важи за граѓанскоправните односи што настанале во периодот од ноември 1959 до април односно август 1965 година, кога се донесени Основниот закон за водите („Сл. л. на СФРЈ“ бр. 13/65) и Законот за водите („Сл. весник на СРМ“ бр. 28/65). По донесувањето на овие закони, за решавањето на овие спорови судовите се и натаму надлежни, доколку општинското собрание не донело одлука наплатувањето на придонесот за сметка на организацијата да ја врши надлежниот орган за финансии, на начин кој е пропишан за наплатувањето на даноците (чл. 34 од Законот за водите — републичкиот, во врска со член 97 од Основниот закон за водите). Ако собранието на општината донело таква одлука, тогаш за наплатувањето на придонесот е надлежен финансискиот орган на управата. Во случајов, бидејќи не е спорно дека се работи за долг кој произлегува од обврска што настанала во периодот од 1959 до 1963 година заклучно, на лице е имотноправен однос кој спаѓа во судска надлежност“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 461/66 од 1. II. 1967 година).

224. Југословенската авторска агенција има право на награда за застапување пред судот според прописите за наградите на адвокатите

Од образложението:

„Застапникот на тужителот, југословенската авторска агенција од Белград, во предлогот за издавање на платен налог поставил барање и за надоместок на процесните трошоци, според приложениот трошочник.

Со издадениот платен налог првостепениот суд ја задолжил тужената страна да му плати на тужителот на име надоместок за сторените процесни трошоци само износ од 25,00 динари на име платена судска такса.

Меѓутоа, тужителот има право на надоместок и на другите процесни трошоци, односно и за награда на неговиот застапник, според адвокатската тарифа. Имено, тужителот бил застапуван од Југословенската авторска агенција во Белград. За вакво застапу-

вање споменатата Авторска агенција била овластена во смисла на чл. 89 од Законот за авторско право. Согласно чл. 22 од Правилникот за надоместок на трошоци во кривичната и процесната постапка, надоместок на трошоците и награда на полномошниците, кога се тоа јавното правобранителство или друг орган односно организација кој има право да застапува, се одредува според прописите за награда на адвокатите“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 97/71 од 26. II. 1971 година).

225. Нема нарушено владение со поставување на камења на туѓо земјиште без волја да се завладее земјиштето, ако камењата биле поставени само заради ориентација и кога владетелот непречено го користел земјиштето на кое биле поставени камењата.

Од образложението:

„Второстепениот суд правилно го применил материјалното право кога нашол дека со дејствието на тужениот, наведено во фактичката положба утврдена од страна на првостепениот суд, не е нарушено мирното владение на имотот на тужителот, како што тоа погрешно смета јавниот обвинител.

Според правното правило на граѓанското право, постои смеќавање на владението, за кое е обезбедена судска заштита, ако дејствијата на тужениот, со кои се нарушува мирното владение на тужителот, биле сериозни и од поголем обем, така што со нив навистина да се смеќава владението, а не да се работи само за некои незначителни дејствија кои не нанесуваат никаква штета. Покрај ова, потребно е смеќавањето на владението да биде и противправно.

Во случајов, кога тужениот, мерејќи ја својата парцела со стручно лице и поставувајќи четири меѓници во имотот на тужителот, без преземање на какви и да било дејствија за да одземе дел од парцелата што се наоѓа во владение на тужителот, не е нарушено мирното владение на тужителот на спорниот имот, бидејќи е неспорно дека овој имот и по поставувањето на меѓниците го користел и владеел тужителот.

Со поставувањето на овие меѓници, кај тужениот не постоела волја да го наруши владението на тужителот на спорниот имот, туку тоа било сторено со вешто лице за да се одредат границите на имотот на тужениот, за да може тој подоцна своето право да го остварува во посебен спор. Според тоа, правилно наоѓа второстепениот суд дека поставувањето на меѓници заради ориентација, не значи акт за смеќавање на владение, бидејќи тужениот не дејствувал противправно, ниту имал намера да одземе со сила дел од имотот на тужителот, така што тужителот непречено продолжил да го владее спорниот имот, на кој биле поставени меѓниците“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 45/72 од 26. VIII. 1971 година).

226. Нема нарушено владение кога тужената страна во имотот влегла врз основа на правосилно решение на општината и записник за воведување во владение, без оглед на тоа дали решението на општината било правилно или не.

Од образложението:

„Првостепениот суд утврдил, а тоа не е спорно ни меѓу странките, дека на 27. XII. 1950 година, имотот што е предмет на овој спор, му бил доделен на управување на тужителот. Со правосилно решение на Општината Петровец истиот имот на 23. III. 1964 година, како општествен имот од селскостопански земјишен фонд, му бил доделен на користење на тужениот Комбинат. Врз основа на ова решение тужената општина го вовела во владение на споменатиот имот тужениот Комбинат, на 27. X. 1966 година, по кое на 29. X. 1966 година работниците на тужениот Комбинат споменатиот имот го изорале. При ваква фактичка положба, окружниот суд правилно нашол дека со дејствијата на тужената општина и тужениот Комбинат не е нарушено мирното владение на тужителот на спорниот имот. Со тоа што тужената општина го вовела во владение на спорниот имот тужениот Комбинат, таа само спровела извршување на правосилната одлука на поранешната општина во Петровец, со која спорниот имот му е доделен на трајно користење на тужениот Комбинат. Ова воведување во владение на спорниот имот е извршено на законит начин и записнички е констатирано“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 62/67 од 4. III. 1968 година).

227. Врз основа на тужбата на тужителот за признавање право на сопственост на индивидуалната станбена зграда, тужената не може да бара издавање на привремена наредба со забрана на тужителот да врши поправки на спорната куќа, затоа што таквото право му припаѓа на тужителот, а не и на тужената.

Од образложението:

„Според правните правила на извршната постапка, привремена мерка за забрана да се изведуваат градежни работи, како и секоја друга привремена мерка, може да се издаде пред покренувањето и во текот на процесната постапка, како и по завршувањето на постапката, се до истекот на рокот за доброволно исполнување.

Ваква мерка, според споменатите правни правила, се издава по предлог од тужителот односно од идниот тужител, ако постапката не е уште покрената. Привремената мерка се издава против тужениот, а со цел да се осуетат некои негови евентуални постапки кои одат на тоа да се отежни или оневозможи исполнувањето на тужбеното барање. Според кажаното, право да бара

издавање на привремена мерка му припаѓа на тужителот односно, на идниот тужител, а не на тужениот. Поправо, и тужениот би имал право да бара издавање на привремена наредба но само во случај ако поднел противтужбено барање. Во случајов тужената нема никакво противтужбено барање, па затоа нема право да става предлог за издавање на привремена мерка“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, на 11. XII. 1972 година, под Гж. бр. 604/72).

228. Привремена мерка за одземање на патна исправа (пасош) како мерка за обезбедување на парично побарување е недозволена, затоа што таква мерка значи ограничување правото на слободата на движењето.

Од образложението:

„Согласно со правните правила на извршната постапка, привремените наредби по својата суштина и целта претставуваат единствено мера за обезбедување на утуженото парично или непарично побарување.

Следователно, правилно постапил првостепениот суд кога го одбил предлогот на тужителот за издавање на привремена мерка одземање на патната исправа на тужениот, а со цел да се обезбеди неговото присуство на расправата, бидејќи според правните правила на извршната постапка, судот не е овластен да донесува таква мерка која всушност би значела ограничување правото на слободата на движењето на тужениот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 369/68 од 17. VI. 1968 година).

229. Со уселувањето на тужениот во купениот стан не се доведува во опасност остварувањето на евентуалното право на сопственост на идеална половина од тој стан на тужителката како брачна другарка на купувачот — тужениот, па не постојат ни услови за донесување на привремена мерка, со која би му се забранило на тужениот како купувач на станот во него да се усели.

Од образложението:

„Во тужбата се наведува дека тужителката со тужениот склучила брак во 1957 година и дека во брачна заедница странките живееле до 1972 година. Во текот на брачната заедница бил купен спорниот стан. Бидејќи тужениот ѝ го оспорува на тужителката правото на сопственост на една половина од овој стан, а тој бил кон привршување, постоела опасност тужениот да се усели во станот и тужителката да не може да го оствари своето право на

сопственост поради што предлага донесување на привремена мерка со забрана на тужениот да се усели во станот до правосилно окончување на спорот.

Според правното правило на извршната постапка за донесување на привремена мерка, потребно е предлагачот да го стори веројатно како тужбеното барање, така и опасноста — дека без донесување на привремената мерка тој не би можел да го оствари своето право или остварувањето би било значително отежнато.

Правниот основ на овој спор е утврдување правото на сопственост на една идеална половина од станот, како брачна придобивка на странките.

Уселувањето, пак, на една од странките или на двете странки во спорниот стан е ирелевантно по однос на остварувањето на правото на сопственост на станот, што е предмет на овој спор.

Според тоа, во случајот и при евентуално уселување на тужениот во спорниот стан (а на што тој има право и како неспорен сопственик на една идеална половина од станот), не се доведува до опасност евентуалното остварување на правото на сопственост на тужителката на една идеална половина на спорниот стан“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 162/74).

230. При постоење на правосилно решение на комуналниот завод за социјално осигурување за право на паричен надоместок по ОЗИО, не може да се спори пред суд од општа надлежност за наплата на долг, туку може само да се бара присилно извршување на решението на комуналниот завод преку надлежниот општински суд.

Од образложението:

„Со обжаленото решение на окружниот суд уважено е тужбеното барање на тужителот Т. Г. и тужените рудници се задолжени да му ја исплатат сумата од по 559,67 динари месечно, сметано од 14. XII. 1967 година до 27. I. 1970 година, на име привремен надоместок.

Испитувајќи ја обжалената пресуда по повод жалбата на тужените рудници, а внимавајќи по службена должност на битните повреди на одредбите на процесната постапка, во смисла на одредбата на член 353, ст. 2, во врска со член 15, ст. 1 од ЗПП, Врховниот суд најде:

Дека во конкретниов случај не е допуштен редовен правен пат, бидејќи е одлучено за барање кое не спаѓа во судска надлежност, а и за кое е веќе правосилно одлучено во управна постапка — член 243, став 2, т. 3 од ЗПП.

Имено, со правосилното решение на Комуналниот завод за социјално осигурување во Ш., И. бр. 3227 од 17. I. 1968 година, тужителот е распореден како инвалид во III категорија на инва-

лидност и му е признаено право на вработување на работно место надвор од јама, со полно редовно работно време, а со правосилното решение на истиот Завод, И. бр. 3227 од 7. V. 1969 година, на тужителот му е признаено право на привремено надоместување во месечен износ од 559,67 динари, сметано од 14. XII. 1967 година, па до повторното му вработување кај тужените рудници.

Следователно, како за самото право, така и за висината на привременото надоместување кое му следува на тужителот, според одредбите на Основниот закон за инвалидско осигурување, одлучувал надлежен орган во предвидената управна постапка и донел правосилни решенија, па за решавање на истото право односно за правото на надоместување не е и не може да биде надлежен и судот од општа надлежност.

Според одредбата на член 269, став 1 од Законот за општата управна постапка пак, решението донесено во управната постапка се извршува откако ќе стане извршно. Значи, основ за покренување на постапка за принудно извршување е постоење на извршно решение.

Па бидејќи според одредбата на чл. 275, ст. 2 од спом. закон, извршувањето заради исполнување на парични обврски се спроведува по судски пат, тужителот можел и имал право да бара само исполнување на правосилното решение на Комуналниот завод, И број 3227 од 7. V. 1969 година, преку Општинскиот суд во К, согласно со правните правила на извршната постапка на стара Југославија, а не и да заведува редовен спор за истото барање, кое не спаѓа во судска надлежност.

Од наведените причини, а врз основа на член 357, став 2 од ЗПП, обжалената пресуда следуваше да се укине по службена должност и тужбата да се отфрли“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 259/72 од 30. X. 1972 година).

231. Тужителот, доколку смета дека неговото тужбено барање може да биде осуетено или значително отежнато неговото исполнување со отуѓување на имотот од тужениот, може да бара издавање на привремена мерка за забрана на отуѓување но само спрема тужениот, а не и спрема трето лице кое не е странка во спорот.

Од образложението:

„Првостепениот суд погрешно ги применил правилата на извршната постапка кога го уважил предлогот на тужителката за издавање на привремена мерка за забрана на отуѓување на недвижниот имот, кој се води на името на таткото на тужените, бидејќи тужбеното барање не е насочено против таткото, туку спрема неговите синови, кои се лично одговорни за надоместокот на причинетата штета на тужителката и нејзините малолетни деца.

Тужителката, доколку смета дека нејзиното тужбено барање може да биде осуетено со отуѓување на имотот на тужените, можела да бара да се издаде привремена мерка за забрана на отуѓување само на имотот на тужените. Ова затоа што во случајов тужените се лично одговорни за надоместување на штетата, која со извршувањето на кривичното дело им ја нанеле на тужителката и нејзините малолетни деца, согласно со принципот — дека секој кој на друг ќе му стори штета должен е неа да ја надомести. Тужените се полнолетни и не може да стане збор за одговорност за родителите на тужените.

Кога тужените се лично одговорни за сторената штета, само од нивниот имот може да се бара извршување, а не и од имотот на трети лица, па според тоа, само спрема нив може да се бара издавање на привремена мерка за забрана на отуѓување на нивниот имот, а не на имотот на трето лице, кое не е странка во спорот. Таткото на тужените не е странка во спорот, па според тоа, спрема него не може да се бара издавање на привремена мерка за забрана на отуѓување на неговиот имот“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, на ден 26. XI. 1964 година, Гж. бр. 697/64).

232. Постои погрешна примена на одредбите од чл. 7 и 13 од Законот за промет на земјишта и згради кога се дозволува физичка делба на единствен стан, со оглед на тоа дека согласно со цитираните прописи во промет можат да бидат одделни посебни делови на згради (станови и деловни простории). Сопственост на еден стан односно посебен дел од станот може да постои само на идеален дел, но не и на реален.

Од образложението:

„Согласно чл. 8 од Законот за станбените односи („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 11/66 година) под стан се подразбира збир на простории наменети да служат за станбените потреби на еден корисник, кои, по правило, сочинуваат една градежна целина и имаат заеднички главен влез.

Според одредбите на чл. 7 од Законот за промет на земјишта и згради („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 43/65) во промет можат да бидат посебни делови од зграда, доколку со посебни сојузни прописи не е поинаку регулирано и тоа само станови и деловни простории. А што претставува стан, видно е од погоре цитираната одредба на Законот за станбените односи. Според одредбата на чл. 13 од Законот за промет на земјишта и згради, граѓанин може да има право на сопственост само на цели згради, во дозволеният максимум, и на цели станови во истите рамки, но не и на дел од стан како посебен дел на станот. На еден стан може да има само идеален дел, но не и реален“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ГЗЗ. бр. 42/66 од 14. XII. 1966 година).

АЗБУЧЕН ИМЕНИК
по граѓанска материја
(бројот означува број на одлуката)

А

Авторска агенција — 224
Адвокат — 190, 197
Антрополошки преглед — 11

Б

Бесправна градба — 137, 175
Бесправно користење на туѓо земјиште — 178, 179, 180
Бесправно уселување — 23
Битна повреда на постапката — 184, 206, 207, 217
Болка — 110, 150
Брачни деца — 10
Брачен другар — 25
Брачен придонес — 52, 54, 60, 62, 141

В

Ветување на брак — 167
Вина — 109, 127, 157, 160, 161, 165
Вина на брачен другар — 3
Висина на надоместокот при неосновано збогатување поради бесправно користење на туѓо земјиште — 177, 178
Висина на надоместокот на штета поради незаконит престанок на работниот однос — 126
Владение — 225, 226
Водостопанска организација — 102, 135
Вонбрачна заедница — 61, 168, 169
Вонсудска спогодба — 160
Времено вработен брачен другар и право на издршка — 4

Г

Годишен одмор — 41, 43
Градежна дозвола — 51, 65, 67

Д

- Даночен обврзник — 103
- Девство — 167, 168
- Деекспропријација — 181
- Деловна просторија — 99
- Дете родено во раскината брачна заедница — 10
- Дете — смрт поради претрчување — 151
- Доделување дете на чување и воспитување — 2, 3
- Договор — 105
- Договор за дело — 92, 93, 94
- Доживотна издршка — 18, 21
- Доказна сила на решение на судија за прекршоци — 161

Е

- Еднократна парична помош од ЈНА — 136
- Експропријација — 59, 106, 202

Ж

- Железница — сообраќајна незгода — 139, 140

З

- Заблуда — 169
- Заедничка градба — 53, 66, 68
- Заем — 91
- Замена — 100
- Заменувач во спорот — 208
- Застапување на малолетна странка — 193
- Застареност — 115, 139, 182, 183, 209

И

- Издршка на брачен другар — 4, 5, 6, 7
- Издршка на вонбрачно дете за изминато време — 13
- Изгубена издршка — 111
- Имотна штета — 130
- Иницијативен одбор за изградба на селски водовод — 94
- Исполнување на договор — 74
- Испразнување на продаден стан — 30

Ј

- Јавен превоз — 148

К

- Камата според Законот за експропријација — 106
- Камата — од кога тече — 107
- Капара — 85
- Капитализиран износ — 125
- Катастарски уред — 201
- Колективно осигурување — 152
- Комунални придонес за уредување на градежно земјиште — 108

Конкурс — 33, 38, 45, 46, 47
Корисник на стан — 26
Кредит — 90
Кривица — 109, 127
Кривична пресуда — 109
Купопродажба — 54, 63, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 79, 82, 83, 97
Кусок — 131, 132

Л

Лажен исказ на странка — 220
Легат — 22
Личен доход — 120

М

Малолетна вонбрачна мајка — 15
Малолетно дете — штетник — 170, 171, 172, 173
Малолетник и конвалидација на договор — 105
Материјална вистина — 203, 212
Материјална штета — 130
Месна надлежност — 185, 186
Моторно возило — 155

Н

Надгробен споменик — 154
Надлежност — 191, 192
Надлежност за наплатавање надоместок за користење системот за наводнување — 223
Надоместок на личен доход — 120
Надоместок на штета — 48, 77, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175,
Надоместок за користење на хидромелиоративен систем — 101, 102
Намалена општа животна способност — 146
Наод на вештаци — 177
Нарушено владение — 225, 226
Нарушеност на брачните односи — 1
Нарушување на брачните односи — 1
Наследување — 130
Наследници — 55
Неблаговремен приговор — 34
Невнимание — 128
Незаконит престанок на работниот однос — 48
Некористење на национализирано градежно неизградено земјиште — 163
Неимотна штета — 110, 112, 113, 114, 115, 116, 146
Неплаќање на станарина — 27
Непосредност во постапката — 184, 207
Несовесен корисник на туѓо земјиште — 180

Неосновано збогатување — 176, 177, 178, 179, 180, 181
Нови докази — 217
Носител на станарско право — 26
Нужен дел — 20

О

Објективна одговорност — 121, 134
Одводнување — 101
Одржување на стан-инвестиционо и тековно — 29
Општ акт или пропис на собранието на општината — 222
Општествено земјиште — 67
Општествена сопственост — 56, 59
Општа животна способност — 146
Организација на здружен труд — 127, 128
Осигурителен завод — 145, 149
Осигурување на моторно возило — 142, 144
Ослободување од трошоци во постапката — 196
Оспорување на татковство — 12, 14
Откажување од право на сопственост — 56
Отказ од работен однос — 119
Отказ на стан — 27
Отказан рок — 44

П

Пари — 58
Пат — 147
Платен налог — 204, 211, 212
Повторен прием на работа — 129
Повторување на постапката — 218, 219, 220, 221
Подарок со предавање на штедна книшка — 86
Подарок — раскин на договорот — 87, 88
Подарок на стан и нужно сместување — 89
Поделена одговорност — 153, 158
Погрешино исплатен надоместок наместо личен доход — 123
Покана — 194, 195
Полноважност на тестамент — 17
Полномошник — 194, 197
Полномошно — 198
Поништување на брак — 213
Потешка повреда на работната должност — 133
Право на користење — 49, 50, 51
Правен интерес — 202, 208
Правен лек — 210
Првенствено право на купување на закупувач на деловна просторија — 99
Првенствено право на купување на стан од состанар — 98
Првенствено право на купување — карактерот на писмената понуда — 80
Првенствено купување на стан — 95, 96, 98
Првенствено купување на идеален дел — 95

Престанок на работниот однос — 41, 90, 118, 126, 133.
Пресудена работа — 125, 213
Придонес за инвестиционо и тековно одржување на станбена зграда — 29
Природни водотекови — 102
Привремена мерка — 227, 228, 229, 231
Присилно извршување и штета — 162
Продажба на стан — 30
Продажба на станови во општествена сопственост — 70, 84
Прозорец — 57
Продолжено работно време — 42
Продолжување на рокот за оспорување на татковство — 12
Процесна способност — 15
Процесни трошоци — 204, 224
Проширување на тужбата и тужбеното барање — 187, 205, 211
Психичка болка — 115

Р

Работен однос — 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 118, 133, 182
Работна организација — 124
Работен спор — 35
Развод на брак — 8, 9
Раскинување на договор поради неисполнување — 74
Раскинување на договор за купопродажба — 75, 81
Раскинување на договор — 83, 87, 88, 92, 93, 100, 104
Раскинлив услов во тестамент — 19
Распоредување од едно на друго работно место — 36, 40
Ревизија — 216
Регрес — 159
Решение на судија за прекршоци — 161
Ризик — 165
Родител — 170, 171, 172, 173
Рок — 12, 31, 75, 106, 107, 115, 139, 182, 183, 210

С

Семејно домаќинство — 28, 63, 150
Систематизација на работни места — 37
Скриени мани — 143
Службеност — 69
Соизвршител на кривично дело — 117
Солидарна одговорност — 117, 173, 174, 176
Соодветност на стан — 32
Сопственост — 52, 53, 55, 56, 58, 65, 202
Сослушување на странки — 206, 220
Состав на суд — 200
Состанар — 23
Специјализација — 39
Станбен кредит — 90, 183
Станбено претпријатие — 97

Станбено штедна задруга — 183
Стан — 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 84, 97
Станарско право — 9
Станарина — 27
Стварна надлежност — 187, 188, 189, 223, 230
Странски државјанин — 55
Страв — 113, 116, 150
Совозач — 157
Судска спогодба — 215

Т

Тапија — 64
Татковство — 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16
Телесно оштетување — 146, 150
Тестамент — 17, 19, 22
Трактор — 145
Трошоци во постапката — 196
Тужба за развод на брак — 8
Тужба за утврдување — 202

У

Укинување на работно место — 33
Усност во постапката — 184, 207
Устен договор за купопродажба за недвижен имот — 71, 76, 77, 79
Устен договор за доживотна издршка — 18
Утврдување на татковство — 11, 16
Утврдување на штета — 122

Ф

Факултас алтернатива — 214
Федерација — 134
Физичка делба — 68, 232
Физичка болка — 112

Х

Хидромелиоративен систем — 102, 199, 223

Ц

Цена како битен елемент на договорот за купопродажба — 78, 81

Ч

Членови на семејство — 150
Чувар на добиток — 166
Чување и воспитување на дете — 2

Ш

Школска спрема — 37
Штета — 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175.

УПРАВЕН СПОР

УПРАВНИ СПОРОВИ

1. На осигурениците кои оствариле старосна пензија пред навршувањето на старосната граница (предвремена пензија) не им припаѓа право на заштитен додаток.

Од образложението:

„Со цитираното првостепено решение, кое е изменето со оспореното решение, на тужителот му е било признато право на заштитен додаток на пензијата. Тужителот смета дека е неправилно постапено кога во ревизија е одлучено дека немал право на заштитен додаток. Според наоѓањето на Судов со оспореното решение не е повреден законот на штета на тужителот, а од овие причини:

Не е спорно дека е тужителот уживател на предвремена старосна пензија, согласно чл. 28 од Основниот закон за пензиско осигурување. Според чл. 37 од истиот закон на уживателите на старосна пензија, кои пензијата ја оствариле по исполнување на условите за старосна пензија од чл. 24, 25 и 27 од овој закон, им се обезбедува заштитен додаток на пензијата, ако пензијата, одредена по овој закон изнесува помалку од поранешниот граничен износ на најниското пензиско примање и ако се исполнети и другите законски услови.

Од горното произлегува дека е неосновано барањето на тужителот за признавање право на заштитен додаток на старосната пензија. Ова затоа што такво право не им припаѓа на уживателите на старосна пензија кои оствариле предвремена пензија по чл. 28 од горниот закон, каков што е конкретниов случај.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 93/72 од 5-X-1972 година).

2. Уживател на пензија на кого му е призната полна пензија со 35 години пензиски стаж, како на учесник во НОБ од пред 9-IX-1943 година, а кој по пензионирањето повторно се вработил и работел повеќе од 3 години, нема право, во смисла на чл. 38 став 1 од ОЗПО, на одредување нова старосна пензија врз пензиски основ

утврден од личните доходи остварени во последните 5 години, во кои задолжително влегуваат и личните доходи остварени во работата по пензионирањето.

Од образложението:

„Со оспореното решение тужителот конечно е одбиен од барањето за повторно одредување на старосна пензија во смисла на чл. 38, ст. 1 од Основниот закон за пензиско осигурување.

Против горното решение тужителот поднесе тужба за управен спор, која тужба судот ја одби како неоснована од следниве причини:

Не е спорно дека тужителот е уживател на полна пензија, сметано од 1-X-1967 година, како учесник во НОБ од пред 9-IX-1943 година, со признат пензиски стаж од 35 години. Како таков повторно стапил во работен однос на 1-IX-1968 година и во работа поминал повеќе од 3 години. Поднел барање врз основа на чл. 38 став 1 од ОЗПО да му се признае право на нова старосна пензија, а според личниот доход остварен во последните пет години на осигурување, во кој да влезат и личните доходи остварени од работата по пензионирањето.

Според чл. 38 став 1 од Основниот закон за пензиско осигурување, предвидено е дека на уживател на старосна пензија, кој остварил пензија по исполнувањето на условите од чл. 24 и 25, ст. 1 од овој Закон, со пензиски стаж помалку од 40 години, ако повторно се вработи и во работа по пензионирањето наврши најмалку 3 години стаж на осигурување, по престанувањето на таквото работење, ќе му се одреди, по негово барање, нова старосна пензија. Новата пензија ќе се определи според вкупниот пензиски стаж навршен пред и по пензионирањето, со тоа што пензискиот основ ќе се утврди од личниот доход остварен во последните пет години на осигурувањето, во кои задолжително влегуваат и личните доходи остварени за време на работата по пензионирањето.

Од цитираната законска одредба произлегува дека право на повторно одредување на старосна пензија, во смисла на чл. 38 од Основниот закон за пензиско осигурување, имаат само уживателите на неполна старосна пензија, во смисла на чл. 24 и 25 од Основниот закон за пензиско осигурување.

Со оглед на тоа дека тужителот бил уживател на полна старосна пензија како учесник во НОБ од пред 9-IX-1943 година, со навршен 35-годишен пензиски стаж во износ од 85% од пензискиот основ, затоа според погоре цитираната законска одредба произлегува да тој не ги исполнува условите за признавање право на повторно одредување на старосна пензија, поради кое, а врз основа на чл. 42 став 2 од Законот за управните спорови, се донесе пресуда како во диспозитивот.“

Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 89/72 од 13-IV-1972 година).

3. На лицата на кои правото на пензија им е признато со стаж помал од 40 години, зголемувањето на пензијата со процентите предвидени во чл. 73 од ОЗПО им припаѓа само ако учеството во НОВ им е признато во двојно траење непрекинато до 15-V-1945 година.

Учество во НОВ, признато само до 2-II-1945 година, не повлекува вакво зголемување.

Од образложението:

„Спорно е во случајов дали тужителката има право на зголемување на пензијата во смисла на чл. 73 став 2 т. 2 од Основниот закон за пензиско осигурување.

Тужениот орган на тужителот основано не му признал право на зголемување на пензијата во смисла на чл. 73 став 2, точка 2 од Основниот закон за пензиско осигурување. Ова право, според цитираната одредба, им припаѓа само на оние борци од Народноослободителната војна на кои учеството им е признато во двојно траење непрекинато до денот на стапувањето во Народноослободителната војска односно од започнувањето на активната и организирана работа во НОП, па до 15 мај 1945 година. Ако учеството во Народноослободителната војна односно ако активната и организирана работа за НОП не траела непрекинато до 15 мај 1945 година, на таквиот учесник не може да му се признае право на зголемувањето на пензијата од 30%. Во случајов, бидејќи не е спорно дека тужителот учествувал во НОП од 28-VIII-1944 до 2-II-1945 година, тој нема право на зголемување на пензијата од 30%.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 665/68 од 19-VI-1968 година).

4. Дете кое се наоѓа на редовно школување во осумгодишно училиште, иако е на возраст од над 15 години, има право на семејна пензија додека е на редовно школување во такво училиште (чл. 87 ст. 1 од ОЗПО).

Од образложението:

„Според чл. 87 став 1 од Основниот закон за пензиско осигурување, дете родено во брак или вон бракот, усвоено или посинок, како и дете без родители (чл. 77 став 1 точ. 3), стекнува право на семејна пензија и го има тоа право до навршената 15-та година од животот, а ако е на редовно школување додека е на редовното школување, но најдоцна до навршената 26-та година од животот. Тужениот орган оваа законска одредба погрешно ја применил кога нашол дека малолетниот Ј. немал право за погоре наведениот период на семејна пензија, од причина што во ова време веќе имал наполнети 15 години од животот, иако се наоѓал на школување во осумгодишно училиште. Според правното мислење на тужениот орган, редовното школување морало да биде завршено во

15-та година од животот и само дотогаш постои ова право за детето. Таквото мислење е неправилно. Како редовно школување се смета школувањето до завршувањето на осумгодишното училиште, односно ако потоа детето го продолжило школувањето од втора, односно трета степен за сето време на редовното школување, но најдоцна до 26-та година од животот. Тоа значи дека детето, независно дали имало или не навршено 15 години од животот, ако сè уште се наоѓало на редовно школување во осумгодишното училиште, има право на семејна пензија. Според наводите во тужбата, малолетниот Ј. во спорниот период од 1-I-1967 до 1-IX-1967 година бил редовен ученик на осумгодишното училиште, дури тој не повторувал ни едно одделение, туку преминувањето на возраста од 15 години се должело на околноста што за првпат се запишал во првото одделение по навршените 7 години од животот. При таква положба, логично е да се смета дека се наоѓа на редовно школување и има право на семејна пензија“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2416/68 од 19-II-1969 година).

5. Исплата на старосна пензија на странски државјанин не може да се врши ни преку полномошник во Југославија, бидејќи таква исплата би се сметала за исплата во странство. А исплата во странство се врши под условите од чл. 110 на ОЗПО, т.е. ако постои договор — конвенција меѓу Југославија и односната држава за плаќање на пензии во странство, или е во прашање држава која им признава такво право на југословенските државјани (реципроцитет).

Од образложението:

„Спорно е дали има законски услови на тужителот да му се врши исплатата на старосната пензија преку полномошникот во Југославија.

По спорното прашање правилно одлучил тужениот орган, повикувајќи се на член 110 од Основниот закон за пензиско осигурување, во кое е пропишано дека на уживател на пензија — странски државјанин кој се иселил за постојано живеење во странство, пензиите се исплаќаат во странство ако со односната држава постои спогодба за плаќање на пензијата во странство, или ако односната држава им признава такво право на југословенските државјани. Југославија нема склучено конвенција со односната држава, ниту постои реципроцитет, т.е. Турција не му признава такво право на југословенски државјанин. Следователно, неосновано тужителот смета дека не постојат законски прописи кои забрануваат исплата на старосна пензија на странски државјанин во странство. Тоа што тужителот ополномоштил лице во Југославија на кое да му се исплатува пензијата, не ја менува положбата, бидејќи полномошникот

не е ништо друго, туку лице кое од името на тужителот би ја примал пензијата, а тоа е рамно како да е исплатена на тужителот во странство, што е спротивно на цитираниот законски пропис“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1505/70 од 12-V-1970 година).

6. Органот за посредување на трудот не е надлежен да решава за враќање на неправилно примена сума на име паричен надоместок од работникот. Дури откако надлежниот орган ќе установи со конечно решение дека работникот неправилно примал таков надоместок, тогаш ќе може со тужба преку надлежниот редовен суд да се бара враќање на неправилно примената сума.

Од образложението:

„Што се однесува до неправилно примената сума на име паричен надоместок во износ од 138,224 динари, овој суд најде дека тужениот орган односно првостепениот орган не бил надлежен да решава за враќање на оваа сума од страна на тужителот, бидејќи за тоа е надлежен да решава редовниот суд. Ако тужителот не сака да ја врати оваа примена сума и откако со конечно решение ќе биде установено дека неа неправилно ја примил, тогаш Заводот за вработување на работници враќањето на неправилно примената сума на име паричен надоместок може да ја бара со тужба пред надлежниот редовен суд.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 532/63 од 5-IX-1963 година).

7. Условот во една календарска година да е поминато најмалку 7 месеци во работен однос со полно работно време како земјоделски работник е исполнет и кога дел од тој период е поминат во работен однос пред наполнувањето на 15-годишна возраст, затоа што овој дел (пред 15 години) не се смета во стаж на осигурувањето по чл. 162 од ОЗПО, но не е пречка другиот дел поминат по 15-годишна возраст да се утврди во стаж на осигурувањето, иако е покус од 7 месеци (без претходниот дел од пред 15 години), чл. 135 став 1, во врска со чл. 162 од ОЗПО.

Од образложението:

„За првиот период од 5-IX-1949 до 15-II-1950 година нема законска пречка во смисла на чл. 135 став 1 од Основниот закон за пензиско осигурување, бидејќи не е спорно дека тужителот бил момок од 1 мај 1949 година, без прекини до 15-II-1950 година, дека е роден на 5-IX-1934 година, дека наполнил 15 години на 1-IX-1949 година. Според цитираниот пропис ваков стаж се признава како

стаж на осигурување ако траел најмалку 7 месеци во една календарска година, а од наведеното се гледа дека неговиот работен однос траел повеќе од 7 месеци, т.е. од 1 мај 1949 до 15-II-1950 година, што значи условот од овој пропис е исполнет, тој бил во работен однос 8 месеци, а колку од овие месеци треба да му се признае постои ограничување не врз основа на овој пропис, туку врз основа на чл. 162 од ОЗПО, по кој пропис во пензиски стаж не се сметаат периодите поминати на работа до 15 години од животот, како што е правилно постапено од првостепениот орган, делејќи го овој период, како момок, на стаж од пред 15-годишна возраст и по 15-годишната возраст. Во овој дел немало основ во ревизија да се преправа првостепеното решение.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 476/69 од 21-V-1969 година).

8. Условот предвиден во одредбата на чл. 154, ст. 1, точ. 4 од Основниот закон за пензиско осигурување, а имено, дека осигуреникот во вршењето на самостојната дејност не вработувал во одделни години просечно повеќе од 5 лица, изземајќи ги децата кои кај него работат на тие работи, се однесува не само на осигуреникот, туку и на неговиот брачен другар или дете.

Од образложението:

„Во конкретниов случај спорно е дали има законски услови времето поминато во вршење на занаетчиска дејност во дуќанот на својот татко пред 15-V-1945 година да му се признае на тужителот во посебен стаж, со оглед на одредбата на чл. 154 од Основниот закон за пензиско осигурување. Конкретно, примено е дека таткото на тужителот во својот занаетчиски дуќан вработувал во одделни години просечно повеќе од пет лица, изземајќи го од тоа тужителот, а што е пречка за признавање на времето во посебен стаж, согласно со одредбата на чл. 154 став 2, во врска со одредбите на точка 4 од првиот став на истиот член.

Правилно е правното становиште на тужениот орган во смисла на тоа дека за засметување на време во посебен стаж на дете кое заедно со осигуреникот (неговиот татко) вршел самостојна дејност е потребно, покрај другото, да е исполнет и условот од чл. 154 став 1 точ. 4 од цитираниот закон. Имено, нужно е во односниот дуќан на таткото да не биле вработувани во одделни години просечно повеќе од пет лица. Точно е дека во вториот став од горната одредба не е изрично предвидено дека овој законски услов се однесува не само на осигуреникот (носителот на фирмата), туку и на неговото дете и брачниот другар, но до ваков заклучок се доаѓа врз основа на логична интерпретација на цитираната законска одредба. Имено, според мислењето на овој Суд, одредбата од вториот став на член 154 е поврзана со одредбата од првиот став. Со други зборови, оваа одредба не може да се гледа изолирано. Ако се застане на спротивно

становиште, т. е. ако за детето односно брачниот другар не се бара означениов услов во врска со бројот на вработените лица во самостојна дејност на носителот на фирмата, тогаш тие би биле доведени во поповолна положба во споредба со носителот на фирмата, што секако не можела да биде интенција на законодателот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2191/71 од 16-III-1972 година).

9. Времето пред 15-V-1945 година, поминато во вршење на самостојна шивачка дејност во својот дом, не може да се признае во посебен стаж, штом за вршењето на оваа дејност немало прописно регистрирана фирма, во смисла на чл. 154 став 2 од ОЗПО.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„Тврдењето на тужителката во тужбата дека имала стручна спрема за таква дејност, во конкретниов случај не е спорно, туку е спорно само дали дејноста ја вршела врз основа на регистрирана фирма, како еден од условите од член 154 од ОЗПО.

Од списите по делото и од исказите на сведоците не се гледа дека тужителката имала регистрирано фирма за таква дејност, туку само се тврди дека се занимавала со шивачка дејност во својот дом, покрај редовната домаќинска работа. Тужителката се повикува на тоа дека имала одобрение за вршење на таква дејност и дека тоа било изгубено за време на бомбардирањето во 1941 година на градот Ш. Меѓутоа, за карактерот на ова одобрение, неговата содржина и на што се однесува, тужителката не дава никакво објаснение, ниту предлага доказ за тоа, па ова нејзино тврдење не може да се земе како укажување дека тужителката имала регистрирана фирма за шивачка дејност, каква што се барала според тогашните прописи за таква дејност.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2219/67 од 3-IV-1968 година).

10. За признавање во посебен стаж, во смисла на чл. 154 став 2 од ОЗПО, на дете или брачен другар времето што пред 15-V-1945 година го поминале во вршење на самостојна дејност, за која била пропишана одредена стручна спрема, доволно е овие лица да положили и само калфински испит.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

„На тужителот со оспореното решение не му било признато во посебен стаж, во смисла на чл. 154 став 2 од ОЗПО, времето од 5-V-1939 до 31-XII-1943 година, што го поминал во вршење на самостојна дејност во дуќанот на својот татко, од причини што немал положен мајсторски испит.

Тужителот со тужба за управен спор ја оспорил законитоста на решението, наведувајќи дека имал стручна спрема, бидејќи иако немал положен мајсторски испит, имал положен калфински испит.

Судот ја уважил тужбата од следните причини:

Неспорно е дека за односната занаетчиска дејност се барала определена стручна спрема, а спорно е дали тужителот ја имал таа спрема. Тужената страна примила дека за вршење на односната дејност, односно за признавање во посебен стаж на спорното време, е нужно односното лице да имало положен мајсторски испит, па бидејќи мајсторскиот испит тужителот го положил дури на 31-III-1943 година, затоа времето до оваа дата на тужителот не му е утврдено во посебен стаж. Меѓутоа, според наоѓањето на овој Суд, погрешно е правното становиште на тужената страна во врска со стручната спрема на тужителот. Имено, кога станува збор за занаетчиска дејност, во смисла на погоре цитираната законска одредба, треба да се земе дека брачниот другар, односно детето на сопственикот на дуќанот ги исполнува условите по однос на стручната спрема не само тогаш кога имале положен мајсторски испит, туку и тогаш кога имале положен и калфински испит во соодветниот занает, следователно времето поминато во занаетчиска дејност по положениот калфински испит може да им се признае во пензиски стаж, ако ги исполнуваат и другите со закон предвидени услови.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2374/67 од 27-III-1968 година).

11. Повреден е законот на штета на тужителот кога е огласено за ништавно решението на комисијата за утврдување на работен и посебен стаж при општинското собрание, со кое на тужителот му биле признаени извесни временски периоди во посебен стаж по член 31 и член 32 од Законот за пензиско осигурување, а поради тоа што, наводно, не постоело барање од тужителот. Кога од списите се гледа дека тужителот учествувал во постапката и поднесувал податоци за признавање на односното време во посебен стаж, се смета дека постои барање за признавање на времето во посебен стаж, па затоа не се исполнети условите за огласување на односното решение за ништавно.

Од образложението:

„Според член 266 став 1 точка 4 од Законот за општата управна постапка, предвидено е дека за ништавно се огласува решението што е донесено од орган без претходно барање од странката, а на кое решение странката не дала согласност дополнително изрично или молчаливо.

Од списите по предметот се гледа дека во управната постапка странката учествувала и давала податоци за признавање на посебен стаж, па и кога не би имало претходно барање од странката со нејзиното дополнително изрично учествување во постапката за утврдување на посебен стаж, произлегува дека не се исполнети усло-

вите од чл. 266 ст. 1, точ. 4 од Законот за општата управна постапка, дека органот го повредил законот кога обжаленото првостепено решение го огласил за ништавно.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 256/65 од 21-IV-1965 година).

12. За исполнување цензусот на работата од чл. 156 став 1 точ. 1 од ОЗПО од најмалку 5 години поминати во работен однос, се признава и времето поминато во работен однос и по 1-I-1965 година, со тоа што во посебен стаж се засметува само онолку време на самостојно вршење на занаетчиска дејност, колку што осигуреникот поминал во стаж на осигурување во периодот од 15-V-1945 до 31-XII-1964 година.

Од образложението:

„Посебниот стаж на занаетчиската дејност било кај татко, било под своја фирма, на тужителот не му е утврдено од причина што немал поминато најмалку 5 години стаж на осигурување по 15-V-1945 година. Меѓутоа, во списите се наоѓа потврда од 18-VII-1968 година, под бр. 535, издадена од Земјоделската задруга „Слога“ во Г., во која се тврди дека тужителот бил на работа во истата Задруга како висококвалификуван мајстор-ковач во времето од 1-II-1963 до 9-VI-1968 година, со месечен личен доход од 500 динари. Овој стаж на осигурување изнесува 5 години, 4 месеци и 9 дена. Следователно, условот од чл. 156 став 1 точ. 1 од Основниот закон за пензиско осигурување е исполнет, т.е. тужителот по 15-V-1945 година поминал најмалку 5 години во работен однос. Неосновано првостепениот и тужениот орган сметаат дека за исполнување на овој услов од најмалку 5 години треба да се зема предвид само стажот на осигурувањето по 15-V-1945 до 31-XII-1964 година. Тој стаж во овој период се зема само за одредување на времето колку на осигуреникот ќе му се признае во посебен стаж од времето поминато на самостојна занаетчиска дејност, т.е. онолку време од таквата дејност колку што осигуреникот поминал во стаж на осигурување во периодот од 15-V-1945 до 31-XII-1964 година. Тужителот во овој период поминал 1 година и 11 месеци стаж на осигурување и толку треба да му се утврди во посебниот стаж од самостојна дејност. А за условот од најмалку 5 години поминати во стаж на осигурување таков стаж се засметува и по 31-XII-1964 година, т.е. и стажот од 1-I-1965 до 9-VI-1968 година.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2700/70 од 31-III-1971 година).

13. Времето поминато во вршење на самостојна занаетчиска дејност пред 15 мај 1945 година во странство не се признава во посебен пензиски стаж.

Од образложението:

„Спорно е дали на тужителот треба да му се признае во посебен стаж времето што го поминал во вршење на самостојна занаетчиска дејност од 1928—1935 година во Чехословачка.

Според чл. 156 од Основниот закон за пензиско осигурување предвидено е како посебен стаж да се пресметува и времето поминато во вршење на самостојна дејност пред 15-V-1945 година на територијата на Југославија во својство на занаетчија.

Од погоре означениот законски пропис произлегува дека органот не го повредил законот кога го одбил барањето на тужителот да му го признае во посебен стаж времето што го поминал во вршењето на самостојна занаетчиска дејност надвор од границите на Југославија односно во Чехословачка, пред 15-V-1945 година.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1642/68 од 18-IX-1968 година).

14. Кога осигуреникот непосредно од членство во селанска работна задруга отишол во ЈНА на отслужување на редовниот кадровски рок, тогаш рокот од 6 месеци, во кој тој требало да стапи повторно во работен однос, односно да му се пријави на надлежниот завод за вработување на работници заради вработување, за да има услови времето поминато во членство во задругата да му се засмета во посебен стаж, треба да се смета од денот кога престанала објективната пречка, имено од денот на враќањето од војската.

Од образложението:

„Со цитираното првостепено решение, кое е потврдено со оспореното решение, покрај другото, на тужителот не му се утврдени во пензиски стаж временските периоди и тоа: од 6-V-1947 до 28-VIII-1947 година и од 1-III-1949 до 26-IX-1952 година. Ова затоа што не биле исполнети односните законски услови.

Не е спорно дека тужителот во горниот временски период бил член на една селанска работна задруга. Во истата стапил непосредно од работен однос. Спорно е дали е исполнет и вториот услов од одредбата на чл. 159 од ОЗПО за засметување на ова време во посебен стаж, конкретно: по истапувањето од членство на задругата дали тужителот повторно стапил во работен однос во рок од 6 месеци, или во истиот рок се пријавил во Заводот за вработување на работници заради вработување. Точно е дека тужителот по истапувањето од членство од односната селанска задруга во означениот рок се пријавил во односниот завод. Меѓутоа, тужителот тврди дека веднаш по истапувањето од членство во задругата, конкретно на ден 27-IX-1952 година, отишол на отслужување на воениот

рок во ЈНА. Во војската останал до 11-VI-1953 година, кога бил отпуштен како привремено неспособен. По враќањето од војската тужителот останал дома, никаде не отишол на работа, бидејќи бил со слабо здравје. Повторно отишол во ЈНА во месец март 1956 година и останал во војската до 24-IX-1958 година.

Според мислењето на овој Суд, за да може да се донесе правилно решение за спорното време, нужно е да се дополни постапката со тоа што ќе се извиди и установи — дали тужителот по враќањето од војската, на 11-VI-1953 година, во рок од 6 месеци му се пријавил на надлежниот завод за вработување на работници, заради вработување. Ако се установи дека стои оваа околност, или, евентуално, во истиот рок тужителот да стапил во работен однос, тогаш овој рок треба да се смета од денот кога тужителот се вратил од војска како привремено неспособен, а не од денот кога ја напуштил задругата заради отслужување на воениот рок. Ова затоа што повикувањето на служење на воениот рок е објективна пречка, поради која тужителот не можел да се вработи, односно не постоел законски основ за пријавување на надлежниот завод за вработување на работници заради вработување.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2253/71 од 20-IV-1972 година).

15. По истекот на роковите од чл. 184 од Основниот закон за пензиско осигурување може да се поднесе барање за признавање на стаж врз основа изјави на сведоци во случај кога оригиналните документи за тој стаж изгореле во пожар што настанал по истекот на роковите од чл. 184 од ОЗПО.

Од образложението:

„Судот смета дека е нужно да се прибави доказ: кога настанал пожарот и со оглед на тоа да се цени дали тужителот можел пред истекот на роковите од чл. 184 од ОЗПО да бара утврдување на спорниот период со сведоци, доколку пожарот настанал пред роковите од чл. 184 од ОЗПО и во таков случај барањето би му било неблагоприятно и одлуката на првостепениот и тужениот орган би биле правилни. Меѓутоа, доколку пожарот настанал по истекот на роковите од чл. 184 од ОЗПО, барањето би било благоприятно и во таков случај нема место на примената на член 184 од ОЗПО за придржување на роковите, бидејќи тужителот сметал сè до пожарот дека постојат оригинални документи и дека во секој момент може да се здобие со оригинален документ за доказ на спорниот период во стаж. По пожарот, кој настанал по истекот на роковите од чл. 184 од ОЗПО, таква можност за здобивање на оригинален документ не постои и тој период може да се докажува со сведоци, под услов тужителот да докаже дека пожарот настанал по истекот на роковите од чл. 184 од ОЗПО. При повторното решавање ќе

треба да се прибави доказ за времето кога настанал пожарот, во кој изгорела и оригиналната документација, за доказ на спорниот стаж на тужителот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 415/72 од 10-V-1972 година).

16. Кога постојат одредени писмени докази од кои може да се види дека осигуреникот вршел одредена самостојна дејност што ја бара да му се признае во пензиски стаж, без оглед на тоа што со нив не се докажува наполно точно од кога до кога таа дејност ја вршел, целосно утврдување на сите неопходни факти може да се врши и со изјави на сведоци, во кој случај не може да се смета дека се работи за барање за утврдување на пензиски стаж врз основа на изјави на сведоци, па не доаѓа до примена на чл. 184 став 1 од ОЗПО.

Од образложението:

„Погрешно наоѓа органот дека во случајов се работи за барање за утврдување на посебен стаж со изјави на сведоци и дека, со оглед на тоа дека тужителот барањето го поднел на 13-XII-1968 година, во смисла на чл. 184, став 1 од ОЗПО тоа треба да се отфрли како неблагоприятно поднесено. Според наоѓањето на овој Суд, кога постојат одредени писмени докази од кои може да се види дека осигуреникот во спорното време вршел одредена дејност, без оглед на тоа што со нив не се докажува сосема точно од кога до кога таа дејност е вршена, потполно утврдување на сите неопходни факти може да се врши и со изјави на сведоци и во тој случај не може да се смета дека се работи за барање за утврдување на пензиски стаж со изјави на сведоци, па не доаѓа до примена чл. 184, ст. 1 од ОЗПО.

Во правната работа на тужителот токму се работи за таков случај. Од списите се гледа дека тужителот поднел овластување од Среското начелство во град В. бр. 4434, од 24 јуни 1936 година, за вршење на селско-мешовита трговија во У., во смисла на чл. 99 од Законот за дуќаните. Исто така, поднел удостоверение бр. 1059 од 25-XI-1941 година, од Мирвченската селска општина — дека е затечен на 1 април 1940 година како трговец на ситно, како и удостоверение од Софиската трговско-индустриска комора, од 19 мај 1942 година, со кое се тврди дека трговскиот дуќан на П. К. Н. од с. М. бил регистриран во трговскиот регистар на Претставителството на Скопска и Битолска област под бр. 247 од 19 мај 1942 година. Овие документи укажуваат дека тужителот вршел трговска дејност на ситно и продажба на алкохолни пијалаци на мало и како такви се писмени докази кои даваат основи за утврдувањето на пензискиот стаж по основ на вршењето на таа дејност. Точното време за кое е

вршена дејност и дали е вршена може, во ваков случај, да се утврдува со распит на сведоци, но во случајов не се работи за утврдување на пензиски стаж само врз изјави на сведоци.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2471/71 од 24-II-1972 година).

17. По член 184, став 2 од Основниот закон за пензиско осигурување, рокот од една година од повторното стапување во работен однос на лице кое било без работа на 1-I-1965 година се засметува од денот кога таквото лице стапило повторно на работа по 1-I-1965 година а не од денот на поднесувањето на барањето за утврдување на пензиски стаж врз основа на изјави на сведоци.

Од образложението:

„Со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителот, бидејќи не е проверено дали се исполнети условите од чл. 184 став 2 од ОЗПО, во смисла до кога тужителот бил без работа по 1-I-1965 година и кога стапил на работа во училиштето. Од приложената потврда кон тужбата, во која се тврди дека е на работа во Централното основно училиште во Д. М., не се гледа од кога тужителот е на работа во тоа училиште. При повторното решавање ќе треба да се провери состојбата за работниот однос на тужителот од 1-I-1965 година до поднесувањето на барањето — 30-VI-1970 година, за да може да се цени дали го запазил рокот од една година од повторното стапување во работен однос. Без таква проверка не може да се цени благовременоста на барањето, во смисла на став 2 на член 184 од ОЗПО.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 415/72 од 10-V-1972 година).

18. Одредбите на чл. 205 и 206, ст. 3 од ОЗПО, според кои правата утврдени со решение донесено во обновена постапка според ст. 1 и 2 од истите членови, припаѓаат односно течат од првиот ден на наредниот месец од денот на поднесеното барање за обновена постапката, односно од денот на донесувањето на ново решение ако е постапката покрената по службена должност, немаат примена доколку се исполнети условите за примена на одредбите на чл. 249 —252 од Законот за општата управна постапка.

Од образложението:

„Со оспореното решение на Републичкиот завод за социјално осигурување во Скопје, одбиена е како неоснована жалбата на тужителката, изјавена против решението на Комуналниот завод за социјално осигурување во Скопје, со кое ѝ е одбиено барањето за

зголемување на семејната пензија врз основа на примениот износ на летачкиот додаток, и тоа за периодот од 1-I-1965 до 31-XII-1968 година.

Против второстепеното решение тужителката поднесе тужба до овој суд и започна управен спор, па во тужбата предложи оспореното решение да се поништи.

Судот тужбата ја уважи, оспореното решение го поништи и предметот го врати на повторно разгледување и одлучување, од следните причини:

„Од списите е видно дека тужителката со својот поднесок упатен до Комуналниот завод за социјално осигурување во С., каде што е примен на ден 22-VII-1969 година, барала да се донесе решение со ретроактивно дејство од 31-XII-1964 година до 1-I-1968 година, при што да се внесе во пензискиот основ правилниот износ на летачкиот додаток од 240,00 динари месечно, наместо 120,00 динари, како што погрешно било пресметано при преведувањето на пензијата со важност од 1-I-1965 година па наваму. Ова барање на тужителката, всушност, претставува барање за обнова на постапката. Притоа тужителката навела дека при новото преведување, односно при новото пресметување на повисокиот износ на летачкиот додаток, е установено дека при преведувањето со важност од 1-I-1965 година не било извршено пресметувањето на летачкиот додаток во определениот износ од 31-XII-1964 година. Во жалбата против првостепеното решение П. бр. 6109 од 19-XI-1969 година, тужителката навела и тоа дека за погоре укажаната грешка разбрала во јули 1969 година, кога била во Државниот секретаријат за народна одбрана и кога добила потврда за висината на летачкиот додаток.

Со оглед на изложеното, а доколку се исполнети условите за обнова на постапката од чл. 249, 250 и 252 од Законот за општата управна постапка, нема пречка соодветната висина на летачкиот додаток од 240,00 динари на тужителката да ѝ се внесе во пензискиот основ и со оглед на тоа да ѝ се одреди нов, повисок износ, на семејната пензија, со важност од 1-I-1965 година, согласно чл. 257 од Законот за општата управна постапка.

Тужителката добила потврда под бр. 419337 од 19-VII-1969 година, од која се гледа дека летачкиот додаток на ден 31-XII-1964 година изнесувал 240,00 динари. Оваа потврда тужителката ја добила на ден 19-VII-1969 година, а по три дена, т.е. на 22-VII-1969 година, таа потврда му ја предала на Комуналниот завод за социјално осигурување во Скопје со барање за обнова на постапката. Според тоа, тужителката барањето за обнова на постапката го поднела во законскиот рок од член 252 од Законот за општата управна постапка, па со оглед на наведената потврда, а врз основа на чл. 249, ст. 1 точ. 1 од Законот за општата управна постапка, следува да се изврши обнова на постапката и на тужителката да ѝ се признае повисок износ на семејна пензија, сметано од 1-I-1965 година па наваму.

До примена на одредбите од чл. 205 и чл. 206 од Основниот закон за пензиско осигурување може да дојде само тогаш ако нема услови да се применат одредбите на чл. 249—252 од Законот за општата управна постапка. Доколку се исполнети условите за примена

на овие одредби од Законот за општата управна постапка, тогаш не можат да дојдат до примена одредбите на чл. 205, ст. 3 и на чл. 206, ст. 3 од Основниот закон за пензиско осигурување, според кои одредби правата утврдени со решението донесено во обновената постапка да припаѓаат од првиот ден на наредниот месец од денот на поднесувањето на барањето за обнова на постапката, односно од денот на донесувањето на решението во обновена постапка поведена по службена должност.

Тужениот орган во образложението на оспореното решение се повикал на одредбите на чл. 205 и чл. 206, ст. 1 и 2 од Основниот закон за пензиско осигурување, а ништо не говори зошто не ги применил соодветните одредби од чл. 249—252 од Законот за општата управна постапка, иако бил должен тоа да го стори.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1022/70 од 23-XII-1970 година).

19. Не постои работен однос меѓу тужителот и неговиот родител, иако живеел во одделно домаќинство, кога тој располагал со стоката и парите во книжарскиот дуќан на неговиот родител, како со свој дуќан.

Од образложението:

„Второстепената комисија, одбивајќи ја жалбата на тужителот против првостепеното решение и потврдувајќи го тоа како правилно, не го повредила законот на штета на тужителот. Правилно нашол тужениот орган дека тужителот не бил во работен однос во книжарницата на неговиот татко односно мајка, на чие име се водела книжарницата през времето во прашање, бидејќи од исказите на сведоците се гледа дека тужителот, како син на носителот на фирмата, се однесувал во книжарницата како спрема свој дуќан, располагајќи со стоката и со парите како со свои, што не би бил случај ако тој беше во работен однос со своите родители.

Околноста што тој се одвоил и отишол да живее во друг стан, откако се оженил, не може да се третира како влошување на односите меѓу него и неговите родители, бидејќи во тој случај не би му дозволиле да работи воопшто во книжарницата. Тоа одделување е во врска со женидбата и неслагањето на неговите родители со жената на тужителот, а не со него лично, во прилог на кое зборува фактот дека тој останал во книжарницата и по женидбата и одделувањето од родителите за да живее во друг стан, располагајќи со книжарницата како со своја.

Врз основа на изложеното и чл. 24 од Законот за пензиско осигурување, во врска со чл. 3 од Законот за работните односи, правилно е одлучено со оспореното решение, кога е најдено дека во конкретниот случај нема работен однос.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1431/64 од 25-I-1965 година).

20. На лице кое било службеник во бившата југословенска војска сè до 6-IV-1941 година, треба да му се смета дека работниот однос му престанал поради укинување или престанок на работата во воено надлештво на 6-IV-1941 година, па доколку времето од 6-IV-1941 до 15-V-1945 година е поминато надвор од работен однос, треба да се смета дека се исполнети условите тоа време да му се утврди во посебен стаж.

Од образложението:

„Според чл. 33, ст. 1, точ. 3 од Законот за пензиско осигурување, во пензиски стаж, како посебен стаж, се смета временскиот период кој осигуреникот — југословенски државјанин го поминал надвор од работен однос во раздобјето од 6-IV-1941 до 15-V-1945 година, ако работниот однос му престанал поради укинување или престанок на работа на цивилно или воено надлештво или установа, или воено претпријатие, во кое бил на работа односно на должност.

Со оспореното, како и со првостепеното решение, на тужителот му е утврдено во работен стаж времето од 1-X-1938 до 6-IV-1941 година, како на службеник во бившата југословенска војска. Од ова произлегува заклучок дека работниот однос на тужителот, што го имал како службеник во бившата југословенска војска, му престанал на 6-IV-1941 година поради престанок на работата на военото надлештво во кое бил на должност, а што уследило од самата окупација на нашата земја. При ваква положба, доколку спорниот временски период од 10-IV-1941 (односно од 6-IV-1941) до 15-V-1945 година тужителот стварно го поминал надвор од работен однос од причините наведени во цитираната законска одредба, ќе треба да се смета дека се исполнети условите тоа време да му се утврди во посебен стаж.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 857/64 од 1-II-1965 година).

21. На осигурениците од член 33, точка 6 од Законот за пензиско осигурување им се признава во пензиски стаж, покрај времето од овој пропис, и времето по 15 мај 1945 година, во кое не биле преземени во државна служба, а стапиле во служба до крајот на 1945 година — чл. 35, ст. 1 од Законот за пензиско осигурување.

Од образложението:

„Според чл. 35, ст. 1 од Законот за пензиско осигурување е предвидено дека на осигурениците — бивши државни службеници кои по 15 мај 1945 година не биле преземени во служба, им се смета во пензиски стаж времето од престанувањето на службата до повторното стапување во служба, ако повторно стапиле во служба до крајот на 1945 година.

Кога управниот орган установил дека тужителката со решение бр. 39317 од 28 ноември 1942 година на квислиншкото недикевско Министерство за просвета во Београд била административно пензионирана како учителка и дека по ослободувањето на 1 септември 1945 година повторно стапила во служба како учителка, — го повредил законот кога времето од 15 мај 1945 година до 1 септември 1945 година не ѝ го признал во посебен стаж.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 935/61 од 17-XI-1961 година).

22. Времето поминато на воена должност во војните од 1912 до 1920 година му се засметува во пензиски стаж на осигуреник ако се исполнети односните услови, без оглед на тоа дали односното време му е пресметано на тужителот како време поминато на отслужување на редовниот кадровски рок, бидејќи е битно тоа да е поминато на воена должност.

Од образложението:

„Не е спорно дека во овој временски период тужителот бил војник во бугарската армија.

Според чл. 37 од Законот за пензиско осигурување, време поминато на воени должности во војните од 1912 до 1920 година му се признава во пензиски стаж на осигуреник кој непосредно пред тоа бил во работен однос, а ако не бил во работен однос непосредно пред стапувањето на воената должност, може да му се признае во посебен стаж такво време ако има најмалку 15 години работен стаж. Непосредно пред стапувањето на воена должност тужителот не бил во работен однос, и по тој основ ова време не може да му се утврди во посебен стаж. Меѓутоа, дали има најмалку 15 години работен стаж — тоа не е испитано, иако е тоа битно за правилно решавање по однос на овој временски период. Имено, ако тужителот има работен стаж најмалку 15 години, а при неспорен факт дека во периодот од 1915 до 1917 година бил на воена должност, во таков случај треба да се смета дека се исполнети законските услови, предвидени во погоре цитираната законска одредба, за да може тоа време да му се утврди во посебен стаж. Притоа, без важност е дали тоа време му е пресметано на тужителот како време поминато на отслужување на редовниот кадровски рок. Битно е да е поминато на воена должност и да се исполнети посебните услови пропишани за признавање во посебен стаж.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 3011/64 од 26-V-1974 година).

23. Времето поминато како член на СРЗ се признава во пензиски стаж како посебен стаж по чл. 23 од Законот за пензиско осигурување, а не како работен стаж, и тоа време не може да се смета при пресметнувањето на потребниот работен стаж, навршен во последните 10 години пред влегувањето во сила на законот, во смисла на чл. 20, ст. 1, точ. 2 од овој закон.

Од образложението:

„Според чл. 242, ст. 1 од Законот за пензиско осигурување, за стекнување право на неполна пензија е потребно, покрај другите услови, лицето на територијата на Југославија во последните 10 години пред влегувањето во сила на овој закон да има најмалку 5 години работен стаж, или во кој и да било непрекинат петгодишен период во тие последни 10 години го исполнило потребниот работен стаж во смисла на чл. 20, ст. 1, точ. 2 од овој закон.

На денот на влегувањето во сила на Законот за пензиско осигурување тужителот не бил во работен однос, ниту имал остварено право на неполна старосна пензија според поранешните прописи — во смисла на чл. 233 ст. 1 од овој закон. Во пензиски стаж на тужителот му е признато времето од 31 година, 1 месец и 25 дена. Со оглед на ова, а согласно со погоре цитираната законска одредба, тужителот, за да стекне право на неполна пензија според овој закон, потребно е на територијата на Југославија да има одреден работен стаж во последните 10 години пред влегувањето во сила на Законот за пензиско осигурување.

На територијата на Југославија во последните 10 години, пред влегувањето во сила на Законот за пензиско осигурување, тужителот има работен стаж од само 1 година, 11 месеци и 14 дена, време поминато во работен однос од 16-III-1948 до 30-VI-1948 година, од 20-VIII-1948 до 20-XI-1948 година и од 1-III-1953 до 30-VII-1954 година. Поради тоа што во овој временски период нема најмалку 5 години работен стаж, ниту го има во кој и да било непрекинат петгодишен период во тие последни 10 години потребниот работен стаж во смисла на чл. 20, ст. 1, т. 2 од споменатиот закон, за тоа тужителот не ги исполнува условите за стекнување право на неполна пензија, предвидени во чл. 242, ст. 1 од Законот за пензиско осигурување.

Приговорот на тужителот дека времето поминато како член на СРЗ од 1-III-1949 до 1-II-1953 година, кое му е признато во пензиски стаж, треба да му се смета во работен стаж и дека со ова време има работен стаж од најмалку 5 години во последните 10 години пред влегувањето во сила на Законот за пензиско осигурување, а во врска со тоа и дека ги исполнува условите за стекнување право на неполна пензија — е неоснован. Времето поминато како член на СРЗ се признава во пензиски стаж како посебен стаж, а не како работен стаж, па тоа време не може да се смета при пресметувањето на потребниот работен стаж, навршен во последните 10 години пред влегувањето во сила на Законот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 734/62 од 18-VI-1972 година).

24. Личниот доход на аптекар, остварен за време на дежурството, не се зема предвид при утврдувањето на пензискиот основ, бидејќи не е остварен во случаите и под условите предвидени во чл. 43 до 46 од Основниот закон за работните односи. (Сл. л. на СФРЈ бр. 43/66) во врска со чл. 1, ст. 1, и 2 од Основниот закон за личниот доход, кој служи за утврдување на пензискиот основ („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 29/66).

Од образложението:

„Во случајов спорно прашање е дали износот на личниот доход што тужителот го примил на име дежурство треба или не треба да влезе во пензискиот основ, од кој му се одредува месечниот износ на старосната пензија. Спорното прашање, според мислењето на овој Суд, се регулира со чл. 1, ст. 1 и 2 од Основниот закон за личниот доход, кој служи за утврдување на пензискиот основ („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 29/66), каде што е речено дека за утврдување на пензискиот основ, во смисла на Основниот закон за пензиско осигурување, се зема личниот доход што го примил работникот врз основа на резултатите од работата, постигната на своето работно место, според основите и мерилата утврдени со општиот акт на работната организација, и дека личниот доход остварен со работа во времето подолго од полното работно време се зема за утврдување на пензискиот основ само ако таквата работа е извршена во случаите и под условите предвидени од чл. 43 до 46 од Основниот закон за работните односи. Личниот доход што тужителот го примил на име дежурство, несомнено е личен доход, кој е примен за работа што ја вршел надвор од полното — редовното работно време, што значи дека тој личен доход може да дојде предвид за вклучување во пензискиот основ само ако е примен во случаите и под условите на погоре спомнатите одредби на Основниот закон за работните односи. Според наоѓањето на овој суд, дежурството во аптека не е вид на работа која е извршена во случаите и под условите предвидени во чл. 43 до 46 од ОЗРО. Независно од неговата важност во одредени моменти, дежурството во аптеката по својот карактер не е работа која, согласно чл. 45 од ОЗРО, претставува посебен услов за работа, кој работната организација го зема предвид при утврдувањето на мерилата според кои го одредува обемот на правата според должината на работното време (личен доход, годишен одмор и друго). Напротив, дежурството во сите здравствени установи, вклучувајќи ги и аптеките, е вид на работа извршена надвор од полното редовно работно време, која се плаќа одделно од работата извршена во редовното работно време и на одредено работно место. Затоа износите на личниот доход што тужителот ги примил на име дежурство, не влегуваат во пензискиот основ.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 367/68 од 3-VII-1968 година).

25. Сумата исплатена од работната организација на име надоместок за користење на годишен одмор, иако е надоместокот предвиден со посебна одлука на работничкиот совет на работната организација, не се смета како личен доход, остварен во смисла на чл. 1 од Основниот закон за личниот доход, кој служи за утврдување на пензискиот основ и основот за плаќање на придонес за социјално осигурување („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 29/66), и како таква не влегува во пензискиот основ.

Од образложението:

„Во управната постапка е утврдено дека спорната сума од 1.476,00 динари тужителот ја добил како надоместок за годишен одмор, кој надоместок со одлука на работничкиот совет посебно му била исплатена на тужителот за користење на годишниот одмор. Во случајов е спорно дали оваа сума се смета како личен доход остварен во смисла на чл. 1 од Основниот закон за личниот доход кој служи за утврдување на пензискиот основ и основот за плаќање на придонес за социјално осигурување („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 29/66), или не се смета. Врховниот суд наоѓа дека тужениот орган правилно нашол дека оваа сума не влегува во пензискиот основ, затоа што тужителот не ја примил врз основа на резултатот од работата постигнат со работа на неговото работно место според основите и мерилата утврдени со општиот акт на работната организација за распределба на личните доходи. Како што се гледа од списите, па и од Правилникот што се цитира во тужбата, додатокот кој работната организација го исплатува за користење на годишниот одмор е исплатуван, независно од резултатите во работата на конкретното работно место на секој работник, во висина од 75% од неговата стартна основа. Следователно, не се третира како личен доход остварен во смисла на погоре наведената законска одредба.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2227/68 од 29-I-1969 година).

26. Право на избор на повисока основица во смисла на чл. 10, ст. 1 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчији и самостојните угостители („Сл. весник на СРМ“ бр. 23/66) може да користи осигуреник-самостоен занаетчија само додека имал својство на осигуреник, а не и по донесувањето на решението за правото на инвалидска или старосна пензија.

Од образложението:

„Тужителот сè до пензионирањето плаќал придонес според основицата од 250 динари и правилно таа основица служела за утврдување просекот на инвалидската пензија при донесувањето на решението за признавање на инвалидска пензија во правосилно завршената постапка.

Доколку тужителот сакал да го користи правото на избор на повисока основица во смисла на чл. 10, ст. 1 од цитираниот закон, по поднесената молба од 12-X-1966 година, во која нудел основицата да биде 400,00 динари, а не 250,00 динари, требало да настојува додека имал својство на осигуреник и пред донесувањето на конечно и правносилно решение за инвалидска пензија да му се одреди повисока основица на осигурувањето и според таа повисока основица да плаќа соодветен придонес. Меѓутоа, тужителот така не постапил и за истата молба се заинтересирал дури во жалбената постапка, а дотогаш и до пензионирањето тужителот плаќал придонес според основицата на осигурувањето од 250,00 динари, а добивајќи посебно решение за секоја година — дека се должи со придонес од таква основица, т.е. и за 1966, 1967 и 1968 година, кога е огласен за инвалид од I категорија. Добивајќи ги овие решенија, тужителот требало да преземе соодветна постапка по неговото барање за избор на повисока основица. Наместо тоа, тужителот останува незаинтересиран за решавањето на таа молба за повисока основица, а си го плаќа придонесот по основицата од 250,00 динари.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2304/70 од 4-XI-1970 година).

27. Во годините на стаж што осигуреникот ги поминал во вршењето на занаетчиската дејност, потребни за стекнување на услови за инвалидска пензија, во смисла на чл. 13, ст. 2 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители („Сл. весник на СРМ“ бр. 23/66) треба да се смета сето време што осигуреникот го поминал во вршењето на занаетчиската дејност, а не само она време што според ОЗПО се признава во пензиски стаж.

Од образложението:

„Според член 13, став 2 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители („Сл. весник на СРМ“ бр. 23/66), право на инвалидска пензија може да стекне оној осигуреник што ќе прекине да го води дуќанот поради тоа што кај него настапила инвалидност од I категорија, ако наполнил најмалку 60 години од животот и има стаж најмалку 40 години во занаетчиска работа, сметајќи ги периодите што според овој закон се признаваат како стаж на осигурување. Годините поминати во вршењето на занаетчиска дејност пред воведувањето на задолжително пензиско осигурување на осигурениците според овој закон, се земаат само за утврдување дека се исполнети условите на стажот за здобивање со правото од инвалидското осигурување во смисла на чл. 36 од ОЗПО, а за определување висината на пензијата се земаат само годините на пензискиот стаж кои на осигурениците им се сметаат според одредбите на ОЗПО. Погрешно тужениот орган ја толкува оваа законска одредба, кога во годините на стаж не му го смета и она време кое

тужителот го поминал во вршењето на занаетчиската дејност пред и по влегувањето во сила на ОЗПО, за кое не бил осигурен ни по законот, ни по договорот и без кое, всушност, нема стаж од 40 години. Според мислењето на овој Суд, член 13, став 2 од погоре цитираниот закон треба да се разбере така што во годините за стаж, кои се земаат предвид само за утврдување дека се исполнети условите на стаж за здобивање со правата од инвалидското осигурување, во смисла на чл. 36 од ОЗИО, а не и за висината на пензијата, треба да се смета сето време што го поминал осигуреникот во вршење на занаетчиската дејност, а не само она што според ОЗПО се признава во пензиски стаж. Инаку, тешко би можела да се најде смислата на оваа одредба, ако и во случај на настапување на инвалидност и за стекнување на услови за правата од инвалидското осигурување би се барало 40 години пензиски стаж, па не би имало ни потреба од втората реченица на чл. 13, ст. 2 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2233/70 од 3-III-1971 година).

28. При утврдувањето дали осигуреникот ги исполнува законските услови во однос на потребната густина на стажот во врска со одредбата од чл. 36, ст. 1 од ОЗИО, надлежниот орган на социјалното осигурување треба да испита дали осигуреникот за време на прекинувањето на работниот однос не бил пријавен и кај Заводот за вработување на работници, при што за секој таков поединечен прекин на осигурувањето временското раздобје од 5 односно 10 години пред настапувањето на инвалидноста, би се пролонжило назад најмногу за 24 месеци (чл. 37, ст. 1, т. 3 од ОЗИО).

Од образложението:

„На тужителот не му е признаено право на инвалидска пензија, и покрај тоа што тој е огласен за инвалид на трудот од I категорија на инвалидност и што има минимален пензиски стаж, предвиден во одредбата од член 36, став 1 од Основниот закон за инвалидско осигурување. Одбиено е барањето на тужителот од причина што не биле исполнети условите по однос на густината на стажот во смисла на односните одредби од овде цитираниот законски пропис. Имено, точно е дека тужителот во последните пет години пред настапувањето на инвалидноста (21-II-1966 година настапила инвалидноста) нема најмалку 40 години стаж на осигурување, ниту во последните 10 години пред настапувањето на инвалидноста има најмалку 80 месеци стаж на осигурување. Исто така е точно да условите по однос на минималниот стаж на осигурување не се исполнети ни со продолжување на временското раздобје од последните 5 години пред настапувањето на инвалидноста, во смисла на одредбата на чл. 37 од Основниот закон за инвалидско осигурување,

а со оглед на околноста дека тужителот во извесни временски периоди бил пријавен кај надлежниот завод за вработување на работници.

Но, тужената страна не се занимавала и не ги ценела доказите во врска со пријавувањето на тужителот кај односниот завод за вработување на работници во временското раздобје од 10 години пред настапувањето на инвалидноста. Од податоците во списите, пак, произлегува дека тужителот во овој временски период бил на повеќе пати пријавен кај односниот завод и времето што може да се земе предвид во смисла на цитираната законска одредба изнесува 5 години и неколку месеци, што значи дека треба да се цени дали тужителот има најмалку 80 месеци стаж на осигурување во временското раздобје од 1951—1966 година.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 515/68 од 2-X-1968 година).

29. Не се смета за несреќа на работа, во смисла на чл. 47, ст. 1, точ. 4 од ОЗИО, убиство извршено над осигуреникот во амбулантата на претпријатието, кога тоа не е извршено во врска со неговото заболување и чекање на преглед во амбулантата, туку од други побуди, кои не се во врска со работниот однос на покојниот осигуреник.

Од образложението:

„Не е спорно дека врз основа на стажот на покојниот ѝ сопруг на тужителката нема законски услови за признавање право на семејна пензија. Спорно е дали убиството, што е извршено на 18-VIII-1966 година во амбулантата на фабриката „Тетекс“ во Тетово, каде што покојниот чекал на преглед, треба да се третира како несреќа на работа од чл. 47, ст. 1, точ. 4 од Основниот закон за инвалидско осигурување. По ова спорно прашање правилно тужениот орган нашол дека тоа убиство не може да се смета како несреќа на работа во смисла на цитираниот пропис и одлуката за одредување на случаи на несреќа на работа во врска со користењето на правата на здравствена заштита, рехабилитација и вработување („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 24/60), бидејќи убиството не е во причинска врска со чекањето на преглед на покојниот маж на тужителката во амбулантата. Причините за убиството се без врска со неговото заболување и чекање на преглед, ниту поради самото чекање на преглед, туку тие се надвор од тоа и без врска со тоа. Ни самата тужителка не укажува на тоа дека убиството е во причинска врска со чекањето на преглед.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2451/68 од 5-III-1969 година).

30. На учесник во НОВ од 1944 година не му следува зголемување од 30% според одредбата од чл. 71 од Основниот закон за инвалидско осигурување, ако не бил учесник во НОВ до крајот на војната (15-V-1945 година), туку само до 15-XII-1944 година.

Од образложението:

„Со оспореното решение на Републичкиот завод за социјално осигурување во Скопје, Ж. бр. 1429 од 17-VIII-1971 година, одбиена е како неоснована жалбата на тужителот изјавена против решението на Комуналниот завод за социјално осигурување во Штип И. бр. 5170 од 9-III-1971 година, со кое му е признаено право на инвалидска пензија во износ од 462,90 динари, сметано од 16-II-1971 година, како на инвалид на трудот од I категорија.

Против второстепеното решение тужителот поднесе тужба до овој суд и започна управен спор, па во тужбата предложи оспореното решение да се поништи и нему да му се зголеми пензијата со 30%, според одредбата на чл. 71 од Основниот закон за инвалидско осигурување, како на учесник во НОВ од 1944 година.

Судот ја одби тужбата како неоснована од следниве причини:

„Според наведената законска одредба право на зголемување на инвалидска пензија од 30% им припаѓа на оние осигуреници кои биле борци во НОВ од 1944 година, па до крајот на војната, т.е. до 15-V-1945 година.

Во конкретниов случај, како што се гледа од списите, а што не е ни спорно, тужителот бил учесник во Народноослободителната борба од 1-XI-1944 до 15-XII-1944 година, па на таа дата бил демобилизиран. Со оглед на тоа што тужителот не бил борец во НОВ до крајот на војната, затоа, согласно горната законска одредба, нему не му следува зголемувањето од 30% на определената инвалидска пензија.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2401/71 од 16-II-1972 година).

31. Право на додаток за помош и нега имаат активните осигуреници, уживатели на инвалидска пензија, како инвалиди на трудот од I категорија, на кои им е неопходно потребна постојана помош и нега од друго лице за задоволување на основните животни потреби и инвалидите на трудот, кои по чл. 57, ст. 4 од ОЗМО, стекнале право на старосна пензија, односно по чл. 58 од овој закон по свој избор оствариле право на старосна пензија, но не и лицата уживатели на семејна пензија — чл. 24, 81, ст. 3 и чл. 161 од Основниот закон за инвалидско осигурување.

Од образложението:

„Не е спорно дека тужителката, како уживателка на семејна пензија, поднела барање да ѝ се признае право на додаток за помош и нега од трето лице. Според чл. 24, 81, ст. 3 и чл. 161 од

Основниот закон за инвалидско осигурување, предвидено е дека на додаток за помош и нега имаат право само уживателите на инвалидска пензија, односно активните осигуреници, кај кои настапила инвалидност на трудот од I категорија и на кои им е неопходно потребна постојана помош и нега од друго лице за основните животни потреби.

Со оглед на тоа дека тужителката не била активен осигуреник, а е уживател на семејна пензија, затоа Заводот не го повредил законот кога го одбил барањето за признавање право на додаток за помош и нега.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1110/72 од 14-IX-1972 година).

32. Заводот за социјално осигурување не може да се впушти во тоа до кога на работник, на кого му е признато право на инвалидска пензија, требало да му се исплати личниот доход од претпријатието во кое бил вработен. Тој е должен да отпочне со исплатата на инвалидската пензија со првиот нареден ден од денот кога на работникот фактички му престанала исплатата на личниот доход (член 160, став 3 од ОЗИО).

Од образложението:

„Не е спорно дека тужителот е инвалид од I категорија од 4-XII-1965 година. Исто така не е спорно дека од 1-I-1966 година тужителот фактички не работел во претпријатието и не примал личен доход, ниту надоместок наместо личен доход поради неспособност за работа од 1-I- до 10-VI-1966 година. Спорно е кога му престанал работниот однос на тужителот и од кога му следува исплатата на инвалидската пензија.

По овие спорни прашања првостепениот и тужениот орган погрешиле кога на тужителот, признавајќи го за инвалид на трудот од I категорија од 4-XII-1965 година, му ја оспориле исплатата на инвалидската пензија од 1-I- до 10-VI-1966 година, сметајќи погрешно дека тужителот за тоа време бил во работен однос, дека му следувало личен доход за тоа време и дека требало со тужба за работен спор против претпријатието да го бара личниот доход, а не да бара инвалидска пензија за тоа време. При ова, тужениот орган се повикува на чл. 160, ст. 1 од Основниот закон за инвалидско осигурување.

Судот смета дека тужениот орган погрешно го применил чл. 160, ст. 1 и 3 од Основниот закон за инвалидско осигурување. Според овие одредби, при горната неспорна фактичка положба, како и тоа дека тужителот е намирен со личен доход до 31-XII-1965 година, дека од 1-I-1966 година до 10-VI- истата година не примал личен доход, ниту надоместок наместо личен доход, на тужителот му следува исплата на инвалидската пензија од 1-I-1966 година, бидејќи до тој ден, по настанатата инвалидност на 4-XII-1965 година, е исплатен со личниот доход, а по 1-I-1966 година не примал ниту ли-

чен доход, ниту надоместок наместо личен доход, бидејќи од писмените докази јасно произлегува дека тужителот престанал да оди на работа поради неговата инвалидност и во претпријатието веќе не го сметале дека е во работен однос.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1374/70 од 23-IX-1970 година).

33. По член 167, став 2 од Законот за инвалидско осигурување, кога тужителот без оправдана причина самоволно го напуштил претпријатието каде што бил упатен на професионална рехабилитација, го губи правото на професионална рехабилитација и материјалното обезбедување. Тоа што напуштањето е извршено поради малиот износ на надоместокот на материјалното обезбедување, не може да се смета за оправдана причина.

Од образложението:

„Не е повреден законот на штета на тужителот кога со оспореното решение била одбиена, како неоснована, неговата жалба и потврдено првостепеното решение, со кое на тужителот му е ускратено правото на професионална рехабилитација и материјално обезбедување. Ова затоа што согласно со одредбата на чл. 167, ст. 2 од Законот за инвалидско осигурување, правото на професионална рехабилитација го губи инвалидот на трудот ако ја прекине започнатата професионална рехабилитација или ако со неизвршувањето на должностите сврзани за спроведувањето на рехабилитацијата го оневозможува своето оспособување за работа.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1358/64 од 25-II-1965 година).

34. Уживател на правото на вработување на друга соодветна работа, како инвалид на трудот од III категорија, се смета дека без оправдани причини го прекинал работниот однос на соодветното работно место и со тоа го изгубил правото на надоместок и во случај кога до прекинување на работниот однос дошло поради дисциплинска казна.

Од образложението:

„Според чл. 170, ст. 1, точ. 3 од Законот за инвалидско осигурување, инвалид на трудот, кој стекнал право на вработување на соодветна работа, го губи тоа право, како и правото на надоместок во врска со користењето на тоа право, ако не го користи во одреден рок, а во тоа не е спречен од причини кои се надвор од неговата волја и тоа ако без оправдани причини го прекине работниот однос на соодветната работа која му била обезбедена.“

Во случајов не е спорно, дека со конечно решение на дисциплинскиот суд при собранието на општината тужителот е казнет со казна отпуштање од работа поради сторен дисциплински престап. При овој неспорен факт, правилно нашол тужениот орган дека до прекинување на работниот однос на тужителот дошло по негова вина, а со оглед на основот поради кој е прекинат работниот однос односно дека него го прекинал без оправдани причини, па со оглед на тоа, а согласно со погоре цитираната законска одредба, дека не постојат услови на тужителот повторно да му се воспостави правото на вработување на соодветна работа, односно правото на надоместок во врска со користењето на тоа право.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1844/64 од 14-XII-1964 година).

35. Кога постојат две телесни оштетувања, од кои едното повлекува право на ортопедски додаток, а другото не повлекува такво право, за утврдување степенот на телесното оштетување се зема предвид само телесното оштетување кое според Листата повлекува право на ортопедски додаток, а не и телесното оштетување кое такво право не повлекува — чл. 23 од Законот за воените инвалиди од војната.

Од образложението:

„Спорно е дали телесните оштетувања кај тужителот, кои се последица на наранување во војната, а по основ на кои му е признато својство на воен инвалид од војната со инвалидитет од 100%, треба да се распоредат во IV или во II степен, а во врска со тоа во каков износ му припаѓа право на ортопедски додаток.

Кај тужителот постојат две телесни оштетувања, и тоа намалување на левиот долни екстремитет и целосно губење на видот на десното око. Првото телесно оштетување (намалување на левиот долни екстремитет), кое повлекува инвалидитет од 80%, согласно точка 14 од Листата на телесните оштетувања кои повлекуваат право на ортопедски додаток, следува да се распореди во IV степен. Второто телесно оштетување (губење на видот на десното око), кое повлекува инвалидитет од 50%, не е предвидено во споменатата Листа како телесно оштетување кое повлекува право на ортопедски додаток. Во таков случај, кога постојат две телесни оштетувања, од кои едното повлекува право на ортопедски додаток, а другото не повлекува такво право, за одредување правото на ортопедски додаток и определување висината на тој додаток се зема предвид само телесното оштетување кое повлекува право на ортопедски додаток, а не и другото.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2073/63 од 20-IV-1964 година).

36. Кога меѓу првостепената и второстепената инвалидска комисија постои согласност по однос на заболувањето на осигуреникот, а не постои согласност по однос на процентот на оштетувањето на органот (второстепената комисија утврдила постоење на многу помал инвалидитет), потребно е да се даде образложение, поради што второстепената инвалидска комисија смета дека првостепената инвалидска комисија неправилно го утврдила процентот на воениот инвалидитет.

Од образложението:

„Спорно е дали е правилно и потполно утврден процентот на воениот инвалидитет кај тужителот, а во врска со тоа дали му е правилно одредена висината на инвалиднината или не.

Фактичката положба по однос на спорното прашање не е наполно утврдена.

Првостепената лекарска комисија, со нејзиниот наод и мислење бр. 149 од 21-I-1964 година, нашла дека кај тужителот постои заболување по точ. 249 од Листата на процентите на воениот инвалидитет, за кое во наведената точка е предвиден воен инвалидитет од 60—90%, при што воениот инвалидитет кај тужителот го утврдила на 80%. Второстепената лекарска комисија, со нејзиниот наод и мислење бр. 400 од 4-V-1964 година, го утврдила истото заболување по точ. 249, како и првостепената лекарска комисија, но нашла дека процентот на воениот инвалидитет кај тужителот изнесува 60%. Од наодот и мислењето на второстепената лекарска комисија, врз основа на кој наод и мислење е засновано оспореното решение по однос на процентот на воениот инвалидитет, не може јасно да се види зошто оваа комисија смета дека процентот на инвалидитетот, одреден од првостепената лекарска комисија, е погрешно утврден. Бидејќи меѓу двете комисији постои согласност по однос на заболувањето, а не постои согласност по однос на процентот на оштетувањето на организмот, и околноста дека за ова заболување, според Листата на процентите на воениот инвалидитет, е предвиден процент на инвалидитет во распон од 60—90%, па второстепената лекарска комисија, утврдувајќи го воениот инвалидитет кај тужителот од 60%, т. е. значително помалку отколку што било утврдено од првостепената лекарска комисија, требало да ги даде причините зашто смета дека првостепената лекарска комисија неправилно го утврдила воениот инвалидитет кај тужителот. Бидејќи тоа не е сторено, оспореното решение е засновано врз непотполн наод и мислење на надлежната второстепената лекарска комисија. Поради тоа, овој Суд не е во состојба да ја оцени законитоста на оспореното решение. Од овие причини, а согласно чл. 36, ст. 2 од Законот за управните спорови, следува да се одлучи како во диспозитивот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1524/64 од 23-XI-1964 година).

37. Незнаењето и неукоста на странката во постапката не треба да бидат на штета на нејзините права што ѝ припаѓаат според законот во постапката. Следователно, повреден е законот на штета на тужителот со оспореното решение, кога тужениот Завод за социјално осигурување не го поучил него дека може да бара просечниот месечен износ на личниот доход да му се утврди врз основа на заработката остварена во кој и да било непрекинат тригодишен период во последните десет години на работа, или во кој и да било непрекинат петгодишен период во последните петнаесет години на работа, а не во последната година на работата, во која година тужителот имал значително намалени примања на име на заработка (чл. 65 од Законот за пензиско осигурување).

Од образложението:

„Од списите се гледа дека просечниот месечен износ на примањата на тужителот му се установени врз основа на примањата остварени во периодот од 20-I-1963 до 20-II-1964 година. Според потврдата и податоците на Тутунскиот комбинат во П. 06 број 1/130, од 9-III-1964 година, во наведениот период од 20-II-1963 до 20-II-1964 година тужителот имал значителни отсуствувања од работа, поради што примањата му биле значително намалени. При ваква положба, а особено со оглед на наводот на тужителот во жалбата — дека просечните месечни примања му изнесувале околу 22.000 динари и дека тужителот е неука странка, тужениот Завод требало да го поучи тужителот на одредбата од став 2, на чл. 65 од Законот за пензиско осигурување, според која одредба, ако осигуреникот бара, просечниот месечен износ на платата ќе се утврди врз основа на платата што ја остварил осигуреникот во кој и да било непрекинат тригодишен период за последните 10 години работа, или во кој и да било непрекинат петгодишен период за последните 15 години работа. Горната поука требаше да му се даде на тужителот, за да може тој, по прибавувањето на потребните податоци од Тутунскиот комбинат во П. да се изјасни од кој период бара да му се утврди просечниот месечен износ на платата, па понатаму да се постапи по законот.

Горното задолжение на тужениот Завод — да ја поучи странката произлегува од одредбата на чл. 13 од Законот за општата управна постапка, каде што е предвидено дека органот што ја води постапката ќе се грижи незнаењето и неукоста на странката и другите лица што учествуваат во постапката да не биде на штета на правата, кои според законот ѝ припаѓаат во постапката. Во случајов странката не е поучена дека можела да го постави горното барање во однос на пресметувањето на просечниот месечен износ на платата, врз основа на тригодишните односно петгодишните примања, па затоа со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителот, и тоа е поништено врз основа на чл. 36, ст. 2 од Законот за управните спорови.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2402/64 од 10-VI-1965 година).

38. Рокот за жалба не може да тече од денот кога решението ѝ е предадено на малолетната странка. Таа е процесно неспособна, и таквото предавање нема никакво правно дејство.

Од образложението:

„Тужителката, како малолетна, која е родена во 1946 година, нема процесна способност и не е овластена да презема процесни дејствија во управната постапка. Според чл. 53, ст. 1 од Законот за општата управна постапка, неа во постапката требало да ја застапува нејзиниот законски застапник, но со оглед на тоа што нејзиниот татко, како законски застапник, со неа има спротивни интереси во оваа управна постапка, затоа требало уште во текот на водењето на управната постапка од старателскиот орган да се постави посебен старател кој во името на тужителката ќе ја води управната постапка во врска со барањето на тужителката — детскиот додаток за неа да не му се исплатува на нејзиниот татко, туку на баба ѝ, кај која живее.

Бидејќи така не е постапено и во управната постапка не била застапувана, како што е тоа пропишано во законот, затоа оспореното решение е поништено за да се води постапката одново со учество на посебниот старател, кој како таков ѝ е одреден на тужителката, по барање на овој Суд, од страна на Одделението за општествени служби на НО на Општина Д., со решението број 05—1455/1 од 12-V-1962 година.

Исто така, погрешил тужениот орган кога со оспореното решение ја отфрлил како неблагоприятна жалбата на тужителката против првостепеното решение бр. 05—862/1 од 27-III-1961 година, бидејќи жалбата не може да се смета за неблагоприятна. Рокот за жалба не може да тече од денот кога решението ѝ е предадено на малолетната, бидејќи таа процесно не е способна.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1531/61, од 5-I-1963 година).

39. Кога жалбата во управната постапка не е поднесена од тужителот туку од неговиот син, а согласно чл. 59, ст. 2 од Законот за општата управна постапка, на синот може да му се дозволи без полномошно да го застапува таквото лице, како член на неговото семејство, жалбата не може да се отфрли како изјавена од неовластено лице, пред да се разјасни дали тужителот ја прифаќа жалбата, изјавена од неговиот син, и дали ја признава за своја или не.

Од образложението:

„Со оспореното решение на Републичкиот завод за социјално осигурување, отфрлена е жалбата на синот на тужителот изјавена против решението на околинскиот завод за социјално осигурување, со кое му е одбиено барањето да му се признае право на детски до-

даток за детето, сметано од 1-I-1963 година, бидејќи тоа наполнило 23 години од животот, а уште е студент на Земјоделско-шумарскиот факултет.

Против второстепеното решение тужителот поднесе тужба до овој суд и започна управен спор, па во тужбата предложи оспореното решение да се поништи.

Овој суд најде дека оспореното решение треба да се поништи од следниве причини:

Од списите е видно дека жалбата против првостепеното решение, поради незнаење, не е поднесена од тужителот, туку е поднесена од неговиот син, кој стварно го користи детскиот додаток за кој станува збор во оваа управна работа. Согласно, пак, чл. 59, ст. 2 од Законот за општата управна постапка на синот може да му се дозволи без полномошно да го застапува таткото, како член на неговото семејство.

При таква положба, погрешил тужениот Завод кога жалбата ја отфрлил како изјавена од неовластено лице пред да ја разјасни работата — дали тужителот ја прифаќа жалбата изјавена од неговиот син и дали ја признава за своја или не.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 592/63 од 13-XI-1963 година).

40. Повреден е законот на штета на тужителот кога тужениот Завод, во постапката за признавање право на лична пензија, не го зел предвид односниот извод од матичните книги на родените по однос годината на раѓањето на тужителот. Доколку тужениот Завод смета дека во односниот извод неправилно биле извршени некои измени (исправки), требаше да покрене соодветна постапка за поништување на изводот, а не можел сам да цени дали е тој веродостоен или не.

Од образложението:

„Тужениот орган го повредил законот на штета на тужителот со тоа што не го зел предвид изводот од матичните книги на родените од 10-XII-1962 година, по кој тужителот се води дека е роден на 20-II-1909 година и би имал 55 години, бидејќи исправката на датумот на раѓањето од 18-VIII-1911 година (како што се води тужителот по изводот од матичните книги на родените од 1948 година, личната карта и по работната книшка) на 20-II-1909 година е извршена врз основа на одлука на НСО во М. бр. 02—46/25, од 7-VII-1962 година. Доколку тужениот орган сметал дека оваа измена во матичните книги на родените не е законита и не одговара на стварната дата на раѓањето на тужителот, требаше да покрене постапка за поништување на таа исправка, а не сам да цени дали е таа веродостојна или не. По чл. 3, ст. 3 од Законот за државните матични книги („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 29/46) изводите од матичната

книга на родените, венчаните и умрените имаат доказна сила на јавна исправа, сè додека во надлежна постапка и од надлежен орган не се докаже спротивното“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2331/64 од 11-V-1965 година).

41. По член 149 од ЗОУП, кога се води постапка по правна работа, во која учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси, службеното лице што ја води постапката е должно фактите и околностите што се од значење за решавањето на работата да ги утврди на усна расправа на која на странките ќе им се овозможи да ги заштитираат и остваруваат своите права и правни интереси.

Од образложението:

„Управните органи не ги изведувале доказите предложени од тужителката, така што е непотполно установена фактичката состојба во управната постапка за битни околности. Согласно чл. 135 од Законот за општата управна постапка, пред донесувањето на решението треба да се утврдат сите факти и околности кои се од значење за решението на странките да се овозможи да ги остварат и заштитат своите права и правни интереси. Според одредбата на чл. 149 од истиот закон, службеното лице што ја води постапката, задолжително одредува усна расправа во управни работи, во кои учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси. Во случајов, пак, не само што не била одредена усна расправа, туку воопшто не била земена изјава од тужителката, а само од претставникот на заинтересираното лице.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 877/72 од 28-IX-1972 година).

42. Кога Заводот за социјално осигурување, со оглед на неспорен пензиски стаж од 37 години, висината на пензијата на осигуреникот му ја одредил во 77%, а не во 79% од пензискиот основ, во прашање е очигледна техничка грешка и таа треба да се исправи, согласно чл. 219 од Законот за општата управна постапка, и тоа со дејство наназад (екстунк).

Од образложението:

„Не е спорно дека пензискиот стаж на тужителот изнесува 37 години и со оглед на тоа пензијата требало да се одреди во процент од 79%, а не во процент од 77% од пензискиот основ. Сепак, пензијата е одредена од помалиот процент поради очигледна техничка грешка. По чл. 34 од Основниот закон за пензиското осигу-

рување Заводот бил должен, едноставно, само да го земе, да го примени процентот кој одговара на неспорниот пензиски стаж од 37 години, како што е сега сторено со првостепеното решение, при што е применета токму законската одредба во која е предвидено дека со пензиски стаж од 37 години пензијата се утврдува во 79% од пензискиот основ. Во конкретниот случај станува збор за типичен случај на очигледна техничка грешка во смисла на чл. 219 од Законот за општата управна постапка.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 511/72 од 11-V-1972 година).

43. Првостепениот орган не може по иста правна работа да донесе ново решение и првобитното да го стави вон правна сила по неговото доставување по жалба на второстепениот орган. Такво овластување првостепениот орган има само до моментот на доставувањето на жалбата до повисокиот орган.

Од образложението:

„Оспореното решение не е законито. Тоа е донесено во исполнување на пресудата на овој суд У. бр. 1931/69 од 4-III-1970 година, со која се наложени одредени дејствија во постапката, т. е. наложено му е на тужениот орган да ги земе во оглед потврдите за личниот доход на тужителот издадени од „Жито-Македонија“ — К. под бр. 635 од 24-III-1966 година и 634 од 24-III-1966 година. Тужениот орган, меѓутоа при повторното одлучување не постапил по овие забелешки на судот, иако според чл. 63 од ЗУС е обврзан да постапи по нив. Тужениот орган како причина за таквото однесување, меѓу другото, го зел тоа што во меѓувреме првостепениот орган по службена должност донел ново решение. П. бр. 4499 од 5-XI-1968 година, со кое истовремено го ставил вон правна сила решението П. бр. 4499 од 23-XI-1967 година, по кое тужениот орган со решение Ж. бр. 1445 од 12-V-1969 година ја одбил жалбата, а кое од овој Суд со погорецитираната пресуда било поништено. Според наоѓањето на овој Суд, тужениот орган погрешил кога нашол дека со новодонесеното решение на првостепениот орган оваа управна работа е правилно решена. Пред сè, првостепениот орган не може по истата управна работа да донесе ново решение. П. бр. 4499 од 5-XI-1968 година и првобитното да го стави вон правна сила по неговото доставување по жалба на второстепениот орган, кој по тоа донел свое конечно решение и по кое е воден управен спор, бидејќи овластување за такво одлучување во ЗОУП тој орган нема. Такво овластување тужениот орган има само до моментот на доставувањето на жалбата до повисокиот орган. Тужениот орган, според тоа, бил должен да донесе ново решение, согласно со забелешките на Врховниот суд по оспореното решение Ж. бр. 1445 од 12-V-1969 година,

без оглед на решението П. бр. 4499 од 5-XI-1968 година на Комуналниот завод за социјално осигурување во Т. В., кое инаку е ништовно.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1996/70 од 17-II-1971 година).

44. Жалбата не може да биде одбиена само затоа што е без образложение, туку треба мериторно да се решава по таква жалба за правилноста и законитоста на обжаленото решение по член 239, став 2, во врска со член 240, став 1, 2 и 3 од Законот за општата управна постапка.

Од образложението:

„Тужениот орган требало да ја оцени законитоста на обжаленото решение независно од тоа што немало причини во поднесената жалба, согласно чл. 239, ст. 2 и чл. 240 од ЗОУП, и да даде причини зошто смета дека е жалбата неоснована, а обжаленото решение правилно и законито. Такви причини нема во оспореното решение.

Освен тоа, од списите по делото се гледа дека тужителката поднела причини за изјавената жалба на 19-XI-1971 година преку првостепениот орган, видно од приемниот штембил на истиот орган, што значи дека причините на жалбата биле поднесени пред решавањето од тужениот орган — 15-XII-1971 година. Првостепениот орган требало таа жалба веднаш да ја препрати до тужениот орган за приклучување кон изјавената жалба, како образложение на истата — чл. 238, ст. 1 од ЗОУП.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 597/72 од 18-X-1972 година).

45. Со тоа што тужителката не е сослушана пред првостепениот орган и не ѝ е дадена можност да се изјасни по барањето на заинтересираното лице, а од друга страна решенијата на управниот орган не ѝ се врачени лично, туку на мајка ѝ, сторена е битна повреда на одредбите од постапката, кои имаат влијание врз донесувањето на правилна одлука по чл. 242, во врска со чл. 7, ст. 1 од ЗОУП и чл. 87 од ЗОУП, а имено, повредено е начелото на сослушување на странката за фактите и околностите важни за донесување на решение.

Од образложението:

„Од списите по предметот се гледа дека првостепениот и второстепениот орган решавал кога тужителката била отсутна — во Италија, и ниту е сослушана, ниту ѝ е дадена можност да се изјасни по барањето на заинтересираниот, а обете решенија, и прво-

степеното и второстепеното, врачени се на мајката на тужителката, а не лично на тужителката. Жалба против првостепеното решение поднел таткото на тужителката. Целата управна постапка е завршена без учество на тужителката.

Со горното е сторена битна повреда на одредбите на постапката, кои имаат влијание врз донесувањето на правилна одлука — член 242, во врска со член 7, став 1 од ЗОУП, бидејќи е повредено начелото на сослушување на странката за фактите и околностите важни за донесување на решение.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1435/65 од 14-X-1966 година).

46. Конечното решение, донесено во управна постапка по правото на надзор, може да биде укинато од второстепениот орган под одредени услови само поради повреда на материјалниот закон (чл. 262 од ЗОУП), а не и поради погрешна или непотполно утврдена фактичка положба.

Од образложението:

„Според чл. 262 од Законот за општата управна постапка, решение кое е конечно во управната постапка надлежниот орган на управата ќе го поништи по правото на надзор, ако постои еден од основите предвидени во став 1 на истиот член, или може да го укине ако е со него очигледно повреден материјалниот закон во полза на поединец или правно лице, а на штета на општествената заедница. Во чл. 263, ст. 3 од истиот закон е предвидено во кој рок може по правото на надзор да се донесе решение за поништување односно решение за укинување на конечно решение.

Со оспореното решение, донесено по правото на надзор, поништено е конечното решение поради тоа што тужениот орган, како надзорен орган, нашол, врз основа на дополнително прибавениот доказан материјал, дека тужителот не бил во работен однос во временските периоди од 1-X-1918 до 30-X-1930 и од 1-X-1932 до 30-X-1939 година, а кои временски периоди со цитираното конечно решение му биле признати во работен стаж по основ на работен однос.

Дополнително прибавениот доказан материјал, од кој произлегува поинаква фактичка положба отколку што била утврдена со погоре цитираното првостепено конечно решение, не е основа за поништување на решението по правото на надзор, ниту основ за укинување, предвидени во погорецитираната одредба од Законот за општата управна постапка. Тоа може да биде како основ за покретување и допуштање повторување на постапката по конечното решение, во смисла на чл. 249 од цитираниот закон. Поради тоа, кога тужениот орган дополнително прибавил нови докази, од кои докази произлегува дека во означените временски периоди тужителот не бил во работен однос, туку дека за сето тоа време вршел самостојна занаетчиска дејност, и нашол дека тие докази можеле да доведат до поинакво решение ако биле употребени во поранешната постапка,

тој требаше до првостепениот орган како на надлежен орган, да поднесе предлог за повторување на постапката по конечното решение, а не самиот да го поништува по правото на надзор.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 207/63 од 30-I-1964 година).

47. Заводот за социјално осигурување не може да го преутврдува стажот за кој е веќе одлучено со конечно решение на комисијата за утврдување на работен и посебен стаж, затоа што тоа би значило дека тој ја цени правилноста и законитоста на решенијата на оваа комисија, а за тоа не е овластен, туку може да утврдува само за оние временски периоди за кои не е одлучено со решение на комисијата.

Од образложението:

„Во постапката за остварување правото на пензија, заводот за социјално осигурување може да го утврдува работниот стаж на осигуреникот, ако за тоа не постои решение од комисијата за утврдување на работен и посебен стаж на НО на општината. Меѓутоа, ако такво решение од оваа комисија постои, заводот не може да го преутврдува работниот стаж, освен ако се работи за временски периоди за кои не е решавано со конечното решение на комисијата. Како во случајов за спорните временски периоди е одлучено со конечното решение на комисијата за утврдување на работен и посебен стаж при НО на општина Б., заводот не можел да се впушти во преутврдување и повторно одлучување за тоа кое време од тие периоди се признава во стаж, а кое не се признава.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1254/61 од 6-X-1961 година).

48. Лице кое во стара Југославија уште пред влегувањето во сила на Законот за дуќаните од 1931 година и потоа имало занаетчиски дуќан-месар, независно од тоа дали имало свидетелство за положен испит за мајстор, има стечено право на насловот мајстор и не е должно за основање на занаетчиски дуќан да ја докажува стручноста со свидетелство за положен испит, во смисла на чл. 24, ст. 1 од Законот за самостојните занаетчии („Сл. весник на СРМ“ бр. 18/64).

Од образложението:

„Републичкиот секретаријат за индустрија и трговија на СРМ, со решението бр. 07—5055/1 од 21-I-1969 година, ја одбил како неоснована жалбата на тужителот изјавена против решението бр. 08—6970/1 од 21-X-1968 година на одделението за стопанство и пла-

нирање на собранието на општината, со кое било одбиено барањето на тужителот да му се дозволи основање на самостоен занаетчиски дуќан-месар, од причина што немал потребна стручна спрема.

Од ова решение останал недоволен тужителот и поднел до овој Суд благовремено тужба за управен спор, се која решението го напаѓа поради погрешно утврдена фактичка положба и поради повреда на материјалниот закон. Во тужбата наведува дека не било точно дека немал стручна спрема, бидејќи месарски занает вршел уште од 1925 година, кога му бил издаден и оглас, а овој занает го вршел и подоцна за време на окупацијата. Предлага да се поништи оспореното решение.

Од првостепеното решение, како и од образложението на второстепеното решение е видно дека барањето на тужителот за отварање на занаетчиски дуќан-месар било одбиено од причина што тужителот не поднел свидетелство за завршено стручно училиште односно за положен стручен испит за вршење на месарска дејност. Во управната постапка тужителот изнесувал дека стручен испит имал, но дека го загубил свидетелството, а за доказ на својата стручна спрема поднел препис од оглас од 27-VIII-1925 година, од кој е видно дека тужителот во 1925 година отворил касапски дуќан. Исто така, тужителот поднел и времено разрешеное за отворање на касапски дуќан, издадено на 16 септември 1941 година. Тужениот орган, како и првостепениот орган, не се впуштиле во оценка на овие докази, поаѓајќи од правното сфаќање дека за основање на занаетчиски дуќан барателот стручната спрема ја докажува со едно од погоре наведените свидетелства, согласно чл. 24, ст. 1 од Законот за самостојните занаетчии („Сл. весник на СРМ“ бр. 18/64), а таква тој немал.

Погрешно е правното сваќање на управниот орган дека за основање на занаетчиски дуќан во секој случај стручната спрема мора да се докажува со свидетелствата наведени во горната законска одредба. Според Законот за дуќаните од 1910 година, кој до влегувањето во сила на Законот за дуќаните на стара Југославија од 1931 година важел на територијата на Македонија, месарскиот занает не спаѓал во занаетите за кои била предвидена задолжителна стручна спрема. Во чл. 446, ст. 2 од Законот за дуќаните од 1931 година било предвидено лицата што до денот на влегувањето во сила на тој закон стекнале според дотогашните прописи, право за вршење на некоја занаетчиска или трговска дејност, за која се бара стручна односно посебна спрема, имаат право да ја вршат таа дејност иако не ги исполнуваат условите од Законот за дуќаните за доказ на таа спрема. Имателите на занаетчиските дуќани, кои според прописите на дотогашните „обртни“ закони или наредби добиле вакво право за вршење на една занаетчиска дејност, имаат право на наслов на мајстор и им припаѓаат сите права и должности што ги имаат мајсторите според овој закон.

Од погоре наведеното произлегува дека тужителот можел да врши месарска дејност во стара Југославија како затечен месар, независно од тоа дали имал положен испит за мајстор-месар, односно дека како на затечен занаетчија — месар му било признато едно право на насловот мајстор на овој занает. Ова стечено право

на насловот мајстор, според мислењето на Врховниот суд, нема причини да не биде признаено ни сега, и тоа не би било во спротивност со чл. 24 од Законот за самостојните занаетчии („Сл. весник на СРМ“ бр. 18/64).“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 733/69, од 14-V-1969 година).

49. При остварувањето на правото на паричен надоместок за време на привремена безработност, по чл. 60 од Основниот закон за организацијата и финансирањето на вработувањето, времето поминато од работникот на отслужување односно дослужување на воената обврска во ЈНА не се смета за прекин на неговиот работен однос. Затоа треба да се собере времето поминато во работен однос пред и по служењето односно дослужувањето на воената обврска.

Од образложението:

„Од списите по предметот се гледа дека тужителот од 16-VII-1966 до 20-IX-1966 година бил корисник на паричен надоместок поради привремена безработност, а од 20-IX-1966 до 30-III-1966 година бил во ЈНА на отслужување на редовен кадровски рок. По отслужувањето на кадровскиот рок, од 1-IV до 22-IV-1966 година, тужителот се пријавувал во заводот за вработување на работници. Од 23-IV-1966 до 30-XI-1966 година бил во работен однос.

Според чл. 71, ст. 2 од Основниот закон за организација и финансирање на вработувањето, предвидено е, по исклучок, работникот на кого му престанало правото на паричен надоместок пред истечувањето на времето за кое овој надоместок му припаѓа поради одење на отслужување или дослужување на воениот рок, а кога ќе се врати од отслужување односно дослужување на воениот рок има право на паричен надоместок за онолку време колку што му преостанало за признавање на паричен надоместок, ако е тоа за него поповолно.

Од погоре наведеното произлегува дека тужителот бил корисник на паричен надоместок и како таков отишол на отслужување на кадровскиот рок. По враќањето од кадровскиот рок на тужителот треба да се применат одредбите од чл. 90 од Основниот закон за организација и финансирање на вработувањето, поради тоа што како корисник на паричен надоместок, според поранешните прописи, отишол на отслужување на кадровскиот рок во ЈНА. При враќањето од ЈНА, бидејќи времето на отслужувањето на кадровскиот рок не се смета за прекин на користењето на правото на паричен надоместок, туку се смета како време на мирување, органот требаше да донесе решение во смисла на чл. 40, во врска со чл. 71, ст. 1 од законот.

При ваква положба, органот ќе треба на 1-XII-1966 година да цени дали тужителот го исцрпил времетрањето на користењето на правото на паричен надоместок според решението донесено во смисла на чл. 90 од законот на 1-IV-1966 година, или не. Ако на-

полно го исцрпил правото на паричен надоместок, тогаш тужителот би имал право на повторно остварување право на паричен надоместок во смисла на чл. 71, ст. 1 од законот. При ова, а со оглед на одредбите на чл. 72, ст. 1, на тужителот би му се сметало, како време поминато на работа, времето што го поминал како привремено безработен, за кое примал паричен надоместок и тоа од 16-VII-1964 година до 20-IX-1964 година и од 1-IV-1966 до 22-IV-1966 година, поврзувајќи го со времето на вработувањето до 30-XI-1966 година.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1761/67 од 26-XII-1967 година).

50. Уживател на правото на паричен надоместок поради привремена безработност, кој отишол на работа во странство и поради тоа му се прекинало примањето на паричниот надоместок, нема право на доискористување на ова право во смисла на чл. 71, ст. 2 од Законот за организација и финансирање на вработувањето по враќањето од странство, доколку за времето додека работел во странство не плаќал придонес за вработување.

• Од образложението:

„Од списите по предметот се гледа дека меѓу странките не е спорно оти тужителот во времето од 1-IV-1966 до 23-IX-1966 година бил на работа во Франција и дека нема склучен договор со заводот за вработување на работници за плаќање на придонес за вработување за времето додека бил на работа во странство.

Според чл. 62 од Основниот закон за организација и финансирање на вработувањето, право на паричен надоместок поради безработност имаат и југословенските работници што биле вработени во странство под исти услови, ако за тоа време плаќале придонес за вработување,

Од погоре изложената неспорна фактичка положба и цитираниот законски пропис, произлегува дека органот не го повредил законот кога го одбил барањето на тужителот да му признае право на паричен надоместок поради безработност по враќањето од Франција.

Наводите на тужителот дека тој, како уживател на паричен надоместок, се вработил во странство, и дека во смисла на чл. 71, ст. 2 од Законот за организација и финансирање на вработувањето имал право на доискористување на правото на паричен надоместок по враќањето му од Франција — се неосновани поради тоа што на тужителот правото не му престанало поради вработувањето во Југославија, туку му престанало поради тоа што отишол во странство на работа.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 390/67 од 4-V-1967 година).

51. Поранешниот сопственик на национализирано градежно неизградено земјиште, кој не е занаетчија или лице што врши друга дозволена приватна дејност, не може да оствари првенствено право на користење на земјиште на кое, според урбанистичкиот план на градот, е предвидена изградба на деловна зграда.

Од образложението:

„Според чл. 5, ст. 1 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, како и чл. 17-а од Законот за промет на земјишта и згради, предвидено е дека може да стекнува и да има во сопственост деловна зграда само граѓанин кој се занимава со занаетчиска или друга дозволена приватна дејност, која по својот капацитет може да служи за неговата дејност.

Од списите по предметот се гледа дека тужителот поднел барање да му се дозволи да изгради деловна зграда од привремен карактер на негова катастарска парцела бр. 50/1865, и да ја издава под закуп на претпријатие што се занимава со промет на градежен материјал.

Според чл. 4, ст. 1 од Законот за уредување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер, предвидено е дека поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има првенствено право на користење на тоа земјиште во површина која е потребна за изградба на зграда на која според законот може да има право на сопственост.

Од погоре цитираните законски одредби произлегува дека, без оглед на тоа дали на тоа место е предвидена градба на стопански објекти или не, органот не го повредил законот кога го одбил барањето на тужителот да му издаде градежна дозвола за изградба на таков објект, бидејќи не се работи за изградба на објект за вршење на занаетчиска или друга дозволена приватна дејност, туку се бара градежна дозвола за изградба на деловен објект за издавање под закуп.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1248/70 од 16-XII-1970 година).

52. Кога по влегувањето во сила на ЗНЗГЗ е изградена нова станбена зграда, со која едно лице се стекнало со станови повеќе отколку што дозволува чл. 2 од истиот закон, согласно чл. 17 од истиот закон тоа лице може да изврши избор меѓу постојните и новоизградените станови.

Од образложението:

„Тужителот во градот С. поседува станбена зграда на ул. „442“ бр. 4, која се состои од приземје и кат. Приземјето и катот имаат по три соби, кујна и претсобје, а на катот имало и балкон. Во текот на 1960 година тужителот добил градежна дозвола и во град С. на ул. „442“ бр. 2, изградил нова станбена зграда, која се состои од

приземје, два ката и мансарда. Во приземјето имал три соби, кујна, спајз и преодно претсобје, а на првиот и вториот кат имало по еден трисобен конфорен стан, додека мансардата се состоела од две соби, претсобје, ходник, тераса и две мали простории.

Според мислењето на Судов, основан е наводот од тужбата на тужителот во смисла на тоа дека требало да се овозможи да изврши избор меѓу постојните и новоизградените станови, имено кои станови ќе ги задржи, се разбира во границите на законскиот максимум. Ова произлегува од одредбата на чл. 17 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште. Впрочем, спротивното становиште, имено дека сопственикот не може да врши избор меѓу постојни и новоизградени станови, всушност би довело до ограничување изградбата на станови, што секако не можело да биде интенција на цитираниот закон, бидејќи негова цел е сузбивање на наемните односи во станбената област, а не ограничување изградбата на станови за задоволување на личните потреби.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 897/64 од 28-I-1965 година).

53. Повреден е законот со тоа што собранието на општината го одзелo владението на спорното земјиште од поранешниот сопственик со цел за градба на привремен објект, кој според урбанистичкиот план на градот не е предвиден да се гради на тоа земјиште — чл. 38 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште.

Од образложението:

„Од списите по предметот се гледа дека на спорното место, според урбанистичкиот план на С., е предвидено да се гради улица и хотел и дека спорното земјиште од тужителот, како од поранешен сопственик, не се одзема за градба на улица и хотел, туку за градба на привремен објект (барака).

Според чл. 38 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, национализирано градежно земјиште може да биде одземено од владение на поранешниот сопственик само заради градба на објекти или други работи според урбанистичкиот план на градот.

Кога собранието на општината го одзелo владението на спорното земјиште од тужителот, како од поранешен сопственик, заради градба на привремен објект, кој според урбанистичкиот план не е предвиден да се гради на спорното земјиште, од погоре цитираниот законски пропис произлегува дека го повредило законот.

Тужениот, според погоре цитираниот законски пропис, има право на користење на погоре означеното спорно земјиште сè додека тоа не биде одземено заради реализирање на урбанистичкиот план.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1529/68 од 11-IX-1968 година).

54. Согласно чл. 37 и 38 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, одземање од владение на земјиште на кое постои зграда, како и на земјиштето кое и е неопходно на зградата, не може да се изврши според одредбите на Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, независно од тоа што зградата била изградена без пропишана градежна дозвола.

Во таков случај се врши експропријација на зградата, при што сопственикот на зградата нема право на надоместок, но може да ја поруши зградата и градежниот материјал да го однесе — согласно чл. 37, ст. 3 од Законот за експропријација („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 11/68 — измени).

Од образложението:

„Според одредбата на чл. 38, ст. 1 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, градежно неизградено земјиште, кое е национализирано, останува во посед на поранешниот сопственик сè додека тој врз основа на решение од општинското собрание не ѝ го предаде во посед на општината или на друго лице, заради изградба на зграда или друг објект, или заради извршување на други работи. Според тоа, депоседирање односно одземање од владение на земјиште може да се изврши само ако е во прашање национализирано неизградено градежно земјиште, а не и изградено градежно земјиште. Според одредбата на чл. 37 од наведениот закон, ако на национализираното земјиште се наоѓа зграда која не е национализирана, сопственикот на таа зграда има право на бесплатно користење на земјиштето што го покрива зградата и на земјиштето што служи за редовна употреба на таа зграда, сè додека на тоа земјиште постои зградата.

Неспорно е дека на спорните земјишта за кои е одлучено да се одземат од владение и користење од поранешните сопственици има изградено станбени згради и тоа, по правило, без градежни дозволи. Затоа, а согласно погоре наведените законски прописи, со оспореното решение е повреден законот на штета на оние тужители, поранешни сопственици, кои имаат изградено зграда односно на чие земјиште постои зграда, па им е одземено владението на земјиштето што го покрива зградата или им е одземен дел од земјиштето што служи за редовна употреба на зградата.

Ако во посебна постапка на законит начин биде порушена зградата, врз основа на извршно решение, или ако самиот сопственик по своја волја ја поруши зградата, дури тогаш може да се говори за одземање од владение на национализирано градежно неизградено земјиште.

Од одредбите на изменетиот чл. 37, ст. 3 од Законот за експропријација („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 11/68) се гледа дека може да се изврши експропријација и на згради изградени без пропишана градежна дозвола. Фактот што зградата е изградена без пропишана градежна дозвола има влијание врз барањето на сопственикот за надоместок за порушената зграда, а не и на самата експропријација, бидејќи според наведената законска одредба, ако се експроприра

зграда или посебен дел од зграда изградена без пропишана дозвола од надлежниот државен орган, поранешниот сопственик нема право на надоместок за таква недвижност. Поранешниот сопственик може да ја сруши зградата и да го однесе материјалот од таа зграда во рокот што ќе му го определи надлежниот орган.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 493/67, од 9-X-1968 година).

55. Физичка делба меѓу бивши сопственици на национализиран имот, и тоа по национализацијата, има важност само по однос на владението на национализираниот имот, а не и на сопственоста. Ова затоа што со национализацијата национализираниот градежен имот станал општествен имот, па поранешните сосопственици со физичка делба за владение на општонародниот имот не можат да станат сопственици на посебните делови што им припаднале со физичката делба.

Од образложението:

„Во чл. 38 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште е предвидено дека градежното неизградено земјиште, кое е национализирано, останува во посед на поранешниот сопственик сè додека врз основа на решение на општинското собрание не му го предаде во посед на собранието или на друго лице, заради изградба на зграда или друг објект.

Кога органот од списите по предметот установил дека спорното градежно земјиште е доделено на друго лице за изградба на станбена зграда, а според урбанистичкиот план и потесната локација приложена во списите, тој не го повредил законот кога со оспореното решение го одзел од посед спорното национализирано градежно земјиште од поранешните сопственици, а за изградба на станбена зграда.

Наводите на тужителите дека бил повреден законот поради тоа што тие како поранешни сосопственици извршиле физичка делба на национализирано градежно неизградено земјиште и дека во решението не било означено колку квадратни метри од кои сопственици се одзема — се неосновани поради тоа што тоа не претставува битна повреда на постапката. Од друга страна, во моментот на национализацијата тие биле сосопственици и доколку подоцна дошло до некаква физичка делба на национализираниот имот, таквата делба има важност само по однос на владението на национализираниот имот, а не и на сопственоста, бидејќи со национализацијата национализираниот градежен имот станал општонароден имот, па поранешните сопственици со физичка делба за владение на општествениот имот не можат да станат сопственици на посебните делови што им припаднале со делбата за владение. Во случајот е важно дека според разработеноста на урбанистичкиот план, односно потесната локација на катастарската парцела бр. 524, во површина од

531 м. кв., е предвидена изградба на станбена зграда, и дека одземањето се врши за спроведување на урбанистичкиот план односно за изградба на станбена зграда.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1221/64 од 25-I-1965 година).

56. Во случај кога бившиот сопственик на национализирано неизградено градежно земјиште има повеќе градежни парцели на кои е предвидена изградба на семејна станбена зграда, тој има право да избира која од тие градежни парцели да му се додели на користење за изградба на семејна станбена зграда — чл. 40 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште.

Од образложението:

„Со оспореното решение од 10-X-1963 година, одбиена е жалбата на тужителите, изјавена против првостепеното решение, со кое на тужителите им е доделено право на користење на градежно земјиште, дел од К. П. бр. 505, во површина од 246 квадратни метри и дел од К. П. бр. 571, во површина од 90 квадратни метри, поранешна нивна сопственост за изградба на семејна станбена зграда, предвидена со урбанистичкиот план на град О. односно со локацијата бр. 06—24/101-в.

Против второстепеното решение тужителите поднесоа тужба до овој суд и започнаа управен спор, па во тужбата предложија оспореното решение да се поништи.

Овој суд најде дека оспореното решение треба да се поништи од следните причини:

Неспорно е во случајов дека тужителите се бивши сопственици на повеќе градежни парцели, наменети за изградба на семејни станбени згради и дека бараат да им се додели потребен број такви парцели за изградба на семејни станбени згради.

Според чл. 40, ст. 1 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 52/58) по барање на поранешниот сопственик на национализирано градежно неизградено земјиште собранието на општината ќе му го даде тоа земјиште на користење заради подигање на семејна станбена зграда, ако според урбанистичкиот план или одлука на општинското собрание, која тој план го заменува, може на тоа земјиште да се подигне таква зграда.

Во конкретниов случај од списите не се гледа дали тужителите имаат свои станови или станбени згради, односно дали секој од нив има максимум станбен простор, предвиден во чл. 2 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште или не. Доколку ќе се установи дека ни првиот ни вториот тужител немаат максимум станбен простор, предвиден во горната

законска одредба, тогаш, согласно со наведените прописи, на тужителот ќе треба да му се даде на користење една градежна парцела, потребна за подигање на семејна станбена зграда. Под истите услови и на тужителката ќе треба да ѝ се даде на користење една градежна парцела заради подигање на семејна станбена зграда. Притоа, како бивши сопственици на неизградено градежно земјиште, тужителите имаат право да избираат која од градежните парцели на секој од нив да му се даде на користење од земјиштето што порано било нивна сопственост.

Бидејќи тужениот орган така не постапил, туку на двајцата тужители им доделил на користење само една градежна парцела, и тоа без да им се даде можност да извршат избор од градежните парцели, нивна бивша сопственост, затоа со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителите.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1942/63 од 23-IV-1964 година).

57. Во управната постапка не може да се утврдува постоење на договор за купопродажба на градежно земјиште, склучен пред влегувањето во сила на ЗННЗГЗ, а незаверен од надлежниот суд во смисла на чл. 70 и 72 од истиот закон, бидејќи таквиот договор нема никаква важност.

Од образложението:

„Спорно е во случајов дали во управна постапка може да се утврдува постоење на договор за купопродажба на градежно земјиште, кој договор наводно бил склучен на ден 24-XI-1958 година, но незаверен од надлежниот суд, и тоа меѓу А. и М. Р. од с. К., како продавачи, а тужителите и татко им Л. Н. како купувачи.

Овој суд смета дека правилно постапил тужениот орган кога го потврдил првостепеното решение, со кое тужителите биле одбиени од барањето за утврдување постоењето на незаверениот договор за купопродажба на градежно земјиште, бидејќи согласно чл. 70 и чл. 72 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, кој влезе во сила на 26-XII-1958 година, таков договор, на кој потписите на странките не се заверени од надлежниот орган, нема никаква правна важност. Според тоа, нема правна основа за утврдување дали таков договор постоел или не.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1472/63 од 18-VI-1964 година).

58. Национализирано градежно неизградено земјиште може да се одземе од владение од поранешниот сопственик само заради изградба на објекти кои се предвидени со урбанистичкиот план на градот. За изградба на привремен објект (гаражи), кои не се предвидени со урбанистичкиот план, такво земјиште не може да се одземе од владение.

Од образложението:

„Според чл. 2 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 5/68), како градежни земјишта можат да се одредат само оние земјишта кои се веќе урбанистички изградени или за кои е донесен детален урбанистички план, ако изградбата на тие земјишта во целост или во поголем дел се изврши во рок од 10 години од денот на влегувањето во сила на републичкиот закон со кој се одредуваат градските земјишта во градовите и населбите од градски карактер. Од оваа одредба произлегува дека како градежно земјиште се смета оноа земјиште на кое е, според урбанистичкиот план на градот, е предвидена градба, или во рок од 10 години ќе се изврши изградбата. Во конкретниов случај земјиштето е национализирано, што значи дека е во прашање градежно неизградено земјиште. Според чл. 3, ст. 1 од овој закон, поранешниот сопственик на градежното земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога врз основа на одлука на надлежниот орган е должен да му го предаде на корисникот. Според чл. 38 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 52/58), градежното неизградено земјиште останува во владение на поранешниот сопственик дотогаш додека не ѝ го предаде на општината или на друго лице заради изградба на зграда или друг објект, или заради изведување на други работи. Од овие законски одредби произлегува дека поранешниот сопственик не е должен да го предаде земјиштето ако на него не се пристапи кон градбата предвидена со урбанистичкиот план односно со одлука која го заменува тој план, т. е. пред да му е потребно на корисникот за изведување на градежни работи или други работи со кои земјиштето се приведува кон наменетата цел. Градбата на привремени објекти — гаражи, кои не се предвидени со урбанистичкиот план, не се смета за градба во смисла на оваа законска одредба. Според тоа, за таква цел не може да се одземе владението на национализираното градежно земјиште од поранешниот сопственик.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 617/69 од 23-IV-1969 година).

59. Во постапката за одземање од владение од поранешниот сопственик национализирано градежно неизградено земјиште пред да се донесе решение за тоа, на поранешниот сопственик треба да му се даде можност да се изјасни по однос на неговото првенствено право, во смисла на чл. 4 од Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер. При ова, поранешниот сопственик има право точно да го определи земјиштето што бара да му биде доделено.

Од образложението:

„За да може да се донесе правилно и законито решение, потребно е да се извиди дали тужителот има максимум станбен простор, како и тоа дали веќе му е доделена една градежна парцела за изградба на семејна станбена зграда. Исто така е потребно да се установи дали односното земјиште се смета како градежно, т. е. дали е за него донесен урбанистички план, а во смисла на одредбата на чл. 2 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 5/68). Откако ќе се дополни постапката во оваа смисла и ако се утврди дека има услови на тужителот да му се додели една градежна парцела, потребно е тој да се изјасни во смисла на чл. 4 од цитираниот закон — која парцела бара да му биде доделена, со точно означување на парцелата, а која околност да биде содржана и во самото решение за евентуално доделување на градежно земјиште на тужителот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 275/69 од 12-III-1969 година).

60. Кога таткото на тужителот го искористил своето првенствено право на користење на градежно земјиште со подоцна склучениот договор за подарок, тој не може да го пренесува и првенственото право на користење, бидејќи тоа право тој лично го искористил, па не може да пренесе нешто што не поседува — член 4 од Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер.

Од образложението:

„Од списите е видно дека во 1958 година како поранешен сопственик не е затечен тужителот туку неговиот татко, и тоа не е спорно. Тужителот претендира на првенствено право на користење врз основа на договор за подарок, склучен меѓу него и татко му, со кој му била подарена една идеална шестина од К. П. бр. 31816, во површина од 2340 квадратни метри, склучен на 24-VI-1970 година. Правилно тужениот орган не го третира тужителот како лице кое има првенствено право на користење, бидејќи во постапката е утврдено дека таткото на тужителот го искористил своето првенствено право на користење со тоа што со решение бр. 09—3472

од 15-X-1970 година му бил оставен плацот број 63/41, во површина од 414 квадратни м. за изградба на станбена зграда. Имено, при ваква положба, правилно тужениот орган не го зел предвид договорот за подарок, бидејќи со тој договор таткото на тужителот не може да го пренесе и првенственото право на користење, зашто тој тоа лично го искористил, па не може да пренесе нешто што не поседува.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2180/70 од 3-III-1971 година).

61. Кога се одлучува за одземање на владението на национализирано градежно неизградено земјиште од поранешниот сопственик, независно од тоа дали се одзема со цел за претходно комунално уредување на земјиштето или за непосредна градба, собранието на општината е должно претходно да одлучи за првенственото право на градба на поранешниот сопственик на тоа земјиште — чл. 4 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер.

Од образложението:

„Одлучено е да се одземе од владението на тужителката градежно неизградено земјиште и тоа К. П. бр. 868/3, во површина од 709 кв. м., катастарска општина Д. В. Ова поради тоа што, според односниот урбанистички план, на опишаното земјиште била предвидена изградба на станбени згради во населбата наречена „Цвекарница“. Во врска со првенственото право на тужителката, во смисла на одредбата на чл. 4 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер, не е одлучено со оспореното решение од причина што тужената страна застанала на становиштето дека за ова право требало да се одлучува и ќе се одлучувало во друга, одделна постапка. Меѓутоа, според наоѓањето на Судов, погрешно е ова правно становиште на тужената страна, поради што оспореното решение следува да биде поништено и тоа од следните причини:

Согласно чл. 4 од горниот закон, поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има првенствено право на користење на тоа земјиште во површина која е потребна за изградба на зграда, на која, според законот, може да има право на сопственост, и за редовна употреба на таа зграда, ако врз основа на деталниот урбанистички план може на тоа земјиште да се подигне таква зграда. Според чл. 3 од истиот закон, пак, поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога е должен, врз основа на одлука од надлежниот орган, да му го предаде на корисникот.

Од погоре цитираните законски прописи произлегува логичен заклучок дека кога се одлучува за одземање од владение национализирано градежно неизградено земјиште од поранешниот сопственик, во таа иста постапка за одземање треба претходно да се одлучи за првенственото право на поранешниот сопственик. Имено, ако во таа постапка се установи дека се исполнети условите за отстапување на градежното земјиште на поранешниот сопственик, нема основ да не се одлучи за тоа, односно не би било целисходно и во духот на економичноста на постапката прво да се одлучува за одземање од владение на такво земјиште, а потоа, во друга постапка, со друго решение, да се одлучува за отстапување на градежно земјиште на поранешниот сопственик. За таа цел, имено, заради едновремено одлучување за одземање и за отстапување на градежно земјиште на поранешниот сопственик, потребно е нему да му се даде можност да се изјасни дали бара да му се отстапи такво земјиште. Во конкретниот случај постапката е водена во оваа смисла, бидејќи поранешната сопственичка, т. е. тужителката, е распрашана и ја дала потребната изјава, но не е одлучено по нејзиното барање, туку е одлучено само за одземање од нејзино владение на односното земјиште, а со оглед на погоре изнесеното правно становиште на тужената страна, со кое не се согласува овој Суд. Се напоменува дека правното становиште заземено во оваа пресуда од Судов не е во спротивност со одредбата на чл. 20, ст. 2 од Законот за уредување и користење на градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“ бр. 26/68). Имено, според оваа законска одредба, на користење се дава уредено градежно земјиште. Меѓутоа, поранешниот сопственик и не пристапува кон градба додека не биде уредено земјиштето, не му се ни издава соодветна градежна дозвола. Кога се уредува едно градежно земјиште во смисла на односните законски одредби, тоа всушност значи дека постои непосредна градба и само во таа фаза и може да се одземе од владение земјиштето, па затоа во истото тоа време треба да се одлучи и за отстапување на земјиштето на поранешниот сопственик“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 2420/68 од 26-III-1969 година).

62. По чл. 2, 4 и 6 од Законот за условите и начинот на остварување на првенственото право на користење на градежно земјиште, наследниците на поранешниот сопственик на градежното неизградено земјиште имаат првенствено право на користење на национализираното градежно неизградено земјиште само на една градежна парцела, на која може да се подигне станбена зграда, која граѓанин може да ја има во сопственост, доколку тоа право поранешниот сопственик не го искористил и нема максимум на станови.

Од образложението:

„Според член 2 од Законот за условите и начинот за остварување на првенствено право на користење на градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“ бр. 8/70), поранешниот сопственик на земјиш-

тето кое станало општествена сопственост ќе го оствари првенственото право на користење на градежна парцела, во површина која е потребна за изградба на зградата и за нејзината редовна употреба, ако со деталниот урбанистички план е предвидено на таа парцела да се изгради таква зграда на која тој, според законот, може да има право на сопственост и на редовна употреба на зградата.

Од податоците во списите се гледа дека на односното градежно земјиште навистина е предвидено да се изгради семејна станбена зграда според урбанистичкиот план на градот С. Меѓутоа, од списите се гледа и тоа дека поранешен сопственик на истото земјиште е таткото на тужителот С. и Б., односно брачниот другар на тужителката К. Сите тужители се наследници на поранешниот сопственик, својот татко, односно брачен другар, па како такви на нив им е неспорно веќе доделена една градежна парцела, конкретно локацијата број 1559. Со ова тие го исцрпиле своето право, бидејќи според одредбите на Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, поранешниот сопственик има право на една градежна парцела, респективно и сите наследници (заедно) на поранешниот сопственик имаат право само на една градежна парцела за изградба на семејна станбена зграда, доколку тој тоа право не го искористил и нема максимум станбен простор — чл. 4 и 6 од цитираниот закон.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1712/72 од 16-XI-1972 година).

63. Градежниот инспектор не е овластен да цени дали одделението за станбени и комунални работи при собранието на општината одобрието за градба го издало без прибавена урбанистичка согласност, па не можел по тој основ, на лицето кое се снабдило со такво одобрение, да му наложи запирање на градбата, согласно чл. 24 од Законот за изградба на инвестициони објекти.

Од образложението:

„Со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителката. Градењето што го вршела тужителката по решението за запирање на градбата од 2-XII-1969 година е извршено врз основа на измената на решението за одобрување на градењето бр. 12—22251 од 22-IX-1969 година, со решение У. бр. 12—29410/69 од 15-I-1970 година. Со последното решение за одобрение на градбата на тужителката ѝ се одобрува да изврши доградба на станбената зграда, според коригираниот проект за доградување, и тоа димензиите на доградбата да бидат 10,50 X 9,50 метри, а тужителката доградувала токму во овие димензии и според ова решение од 15-I-1970 година. На тужителката со решението за запирање на градбата од 2-XII-1969 година ѝ е даден рок до 10-XII-1969 година да прибави одобрение за пречекорување на одобрието за градба од 22-IX-1969 година, и во исполнување на таа наредба тужителката

се здобила со второто решение за одобрение за градбата од 15-I-1970 година, по кое пречекорувањето по второто одобрение се санира и градењето продолжува во димензиите како што биле пречекорени кога е донесено решението за запирање и во тие димензии е довршено проширувањето на доградбата. Следователно, тужителката градбата ја вршела врз основа на прописна дозвола за градба од 22-IX-1969 година, коригирана на 15-I-1970 година од Одделението за комунално-станбени работи на Собранието на градот С.

Наводите на тужениот орган — дека решението од 15-I-1970 година на Одделението за комунални и станбени работи на Собранието на градот С. било незаконито, бидејќи било донесено без претходно да се прибави урбанистичка согласност за коригираниот проект и проширување на доградбата е околност која е без значење за законитото градење на тужителката, бидејќи таа градела врз основа на решение за градба издадено од надлежниот орган. А дали надлежниот орган решението за градење го донел врз основа на претходно прибавена согласност од управата за урбанизам, тоа е посебно прашање кое може да биде од важност за друга постапка, за евентуална оценка на законитоста на решението за одобрување на градењето од 15-I-1970 година, но не и за оцената дали тужителката градела врз основа на решение за градба со соодветна документација за таква градба. Тужениот орган не бил надлежен во постапката за примената на чл. 24 од Законот за изградба на инвестициони објекти да го цени решението на Одделението за комунално-станбени работи на Собранието на градот С. од 15-I-1970 година, и, сметајќи го дека е незаконито, да ја смета и самата градба, која е изведена врз основа на тоа решение, дека е незаконита и дека таквата градба, како извршена по запирањето на градбата, може да се урива, бидејќи такво овластување по тој законски пропис нема. По запирањето на градбата, градбата се врши врз основа на добиена градежна дозвола од надлежниот орган и во границите на добената дозвола, т. е. во одобрените димензии од 10,50 X 9,50 метри.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1436/70 од 4-XI-1970 година).

64. Школувањето во верска гимназија не се смета за редовно школување во средни училишта во смисла на чл. 16 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68). Како редовно школување според овој закон се смета само школувањето во оние средни училишта кои се основани од општествено-политичките заедници, работните и другите организации и чија задача е да ги остварат општите цели на образованието и воспитувањето на младите.

Од образложението:

„Правилно е правното мислење на тужениот орган дека школувањето во верската гимназија во С. не се смета за редовно школување во средни училишта во смисла на чл. 16 од Законот за

финансирање определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68), бидејќи според овој закон, како редовно школување се смета само школувањето во оние средни училишта кои се основани од општествено-политичките заедници, работни и други организации и чија задача е да ги остварат општите цели на образованието и воспитувањето на младите, а не и во оние што се основани од верските заедници за потребите на тие заедници заради верско образование и оспособување на кадар за вршење на верски обреди. Според тоа, на тужителот, согласно чл. 15 од погоре цитираната законска одредба, за детето Ш., кое е постаро од 15 години, а не е на редовно школување, не му следува право на додаток на деца, па правилно од страна на тужениот орган е одбиено неговото барање.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1873/70 од 3-II-1971 година).

65. Иако детето се запишало како редовен студент на правниот факултет во учебната 1965/66 година, правото на додаток на деца му припаѓа и за петтиот семестар, запишан во 1969/70 година, доколку тоа не користело такво право онолку учебни години колку што трае редовното школување според статутот на факултетот, а најмногу до 26-та година од животот.

Од образложението:

„Не е спорно дека детето Т. е родено на I-III-1947 година, односно дека 26 години ќе наполни во 1973 година и дека во учебната 1969/70 година било запишано во V семестар на Правниот факултет во С.

Во чл. 18, ст. 1 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата е предвидено дека за децата што се наоѓаат на редовно школување во високошколски установи, додаток припаѓа за онолку учебни години, колку што трае школувањето, утврдено со статутот на високошколската установа, сметано од запишувањето, но најмногу до навршените 26 години од животот.

Од погоре изложената фактичка положба и цитираната законска одредба произлегува дека заводот го повредил законот кога на тужителот не му го признал правото на детски додаток за детето Т., кога е тоа редовен студент во V семестар, а е помладо од 26 години. Околноста што детето Т. се запишало на Правниот факултет во С., како редовен студент во учебната 1965/66 година, а во V семестар се запишало во 1969/70 година, е без правна важност по однос на правото на детски додаток. Кога тоа не било редовен студент тужителот не бил корисник на додаток на деца, а кога станало редовен студент, а е помало од 26 години, продолжува со правото на детски додаток.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1225/70 од 7-X-1970 година).

66. Во смисла на чл. 29, ст. 1, точ. 3 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата, не припаѓа право на додаток на деца кога брачниот другар на корисникот на правото на додаток на деца врши самостојна професионална дејност, независно од тоа колку приход остварува од тоа. Во таков случај приходот од таквата дејност и на другите членови од домаќинството и на корисникот на правото не се сведува на приход од личен доход од работен однос, во смисла на чл. 30, ст. 2, точ. 5 од истиот закон.

Од образложението:

„Со оспореното решение не е повреден законот на штета на тужителката. Не е спорно дека брачниот другар на тужителката врши приватна професионална дејност — опинчар. Спорно е дали и покрај тоа тужителката може да оствари право на детски додаток за три деца од 1-I-1968 година. Во чл. 29, ст. 1 и 3, на крајот на Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68) стои: „кога дејноста самостојно ја врши брачниот другар на корисникот на правото на додаток на деца, не припаѓа правото на додаток на деца“. Од ова јасно произлегува дека од правото на додаток на деца се исклучува корисникот чиј брачен другар врши самостојна дејност, независно колку изнесува приходот од таа дејност, кога самостојната дејност ја врши самостојно, а тоа не е спорно. Повикувањето на тужителката на чл. 30, ст. 2, точ. 5-б од цитираниот закон е неосновано, бидејќи тој пропис се однесува на приходите на корисникот на правото или на членовите на неговото домаќинство од самостојна дејност, во кои не влегува приходот од самостојна дејност на брачниот другар, кој самостојно ја врши дејноста, бидејќи таквиот приход, ако постои, се исклучува правото на д. д. во смисла на чл. 29, ст. 1, точ. 3, на крајот од истиот закон. Одредбите на овие два члена на цитираниот закон (чл. 29 и 30) треба да се толкуваат како целина а не одделно, како што предлага тужителката, и во тој случај јасно ќе се разбере дека кога постои приход од самостојна дејност, која самостојно ја врши брачниот другар, не припаѓа правото на детски додаток, па во тој случај нема место и за примена на чл. 30, ст. 2, точ. 5-б од истиот закон за сведување на приходот од самостојна дејност на корисникот на правото или на членовите на неговото домаќинство на приход од личен доход од работен однос, бидејќи правото на детски додаток е исклучено поради приходот од самостојна дејност на брачниот другар.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 65/69 од 2-IV-1969 година).

67. Кога имотната состојба на корисникот на правото на додатокот на деца или на членовите на неговото домаќинство ќе се измени во текот на користењето на правото врз основа на приход од работен однос, промената во имотната состојба влијае од првиот ден на наредниот месец, во смисла на чл. 35, ст. 2 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68).

Од образложението:

„Спорно е дали личниот доход што го примала брачната другарка на тужителот во 1967 година, од стапувањето во работа на 15-XI-1967 година, следува да се дели на 12 месеци, како што тоа го бара тужителот, или да се земе во цел износ за онолку месеци за колку е исплатен, т. е. за еден и пол месец, односно месечно — во смисла на чл. 30, ст. 1 и чл. 35, ст. 2 од истиот закон. По ова спорно прашање правилно е одлучено во управната постапка, бидејќи по чл. 35, ст. 2 од цитираниот закон, кога имотната состојба на корисникот на додатокот на деца или на членовите на неговото домаќинство ќе се измени во текот на користењето на правото со приход од работен однос, промената во имотната состојба влијае од првиот ден на наредниот месец, како што е тоа одлучено и во конкретниот случај. Член 30, став 1 има примена кога во личниот доход нема промени, а кога во текот на календарската година имало промени, како што е конкретниов случај, месечниот износ на личниот доход се утврдува според времето поминато на работа, т. е. во конкретниов случај просек за месец и пол, колку што брачната другарка на тужителот била на работа од 15-XI-1967 година па натаму. Од овие причини неосновано тужителот смета дека приходот од личниот доход на неговата брачна другарка од месец и пол треба да се дели на 12 месеци, бидејќи тоа би било спротивно на чл. 30, ст. 1 и чл. 35, ст. 2 од цитираниот закон.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1373/70 од 3-II-1971 година).

68. Второстепениот орган погрешил што го изменил првостепеното решение при повторната ревизија во исполнувањето на пресудата на овој Суд, бидејќи пензискиот стаж за периодот од 1-IV-1937 до 31-X-1938 година од првостепениот и тужениот орган бил конечно, правилно и законито решен, па во исполнување на пресудата предмет на ревизија можел да биде само периодот од 1-I-1934 до 14-III-1936 година, кој не бил конечно и правосилно решен. За

првиот период евентуалната незаконитост би можела да се отстранува во друга постапка, но не и во постапката за ревизија, бидејќи ревизијата била завршена за тој период и за другите периоди од истото решение, освен за периодот од 1-I-1934 до 14-III-1936 година.

О д образложението:

„Првостепениот орган со решение бр. 147 од 13-XII-1968 година, на тужителот му ги утврдил во посебен стаж периодите од 1-I-1934 до 14-III-1936 година и од 1-IV-1937 до 31-X-1938 година, а го одбил барањето за периодот од 15-III-1936 до 31-III-1937 година. Тужителот не се жалел.

Тужениот, како второстепен орган, вршејќи ревизија, со решението бр. 12—6/11391 од 21-X-1969 година, го изменил првостепеното решение само за периодот од 1-I-1934 до 14-III-1936 година, сметајќи дека нема законски услови да му се утврди во посебен стаж на тужителот, затоа што немал 21 година, а во другото нашол дека е првостепеното решение законито.

Тужителот завел управен спор само за оспорениот период со ревизионото решение, и со пресудата У. бр. 304/70 од 20-V-1970 година уважена е тужбата и оспореното решение на тужениот орган е поништено, со упатство дека по чл. 154, ст. 2 од ОЗПО, не е потребно детето да имало 21-годишна возраст.

Тужениот орган, решавајќи повторно во исполнување на пресудата, со оспореното решение правилно нашол дека нема услови за утврдување во посебен стаж, по чл. 154, ст. 2 од ОЗПО, на спорниот период од 1-I-1934 до 14-III-1936 година, бидејќи нашол дека тужителот немал стручна спрема за самарциска дејност, а дека не било спорно оти тужителот имал калфински испит за таква дејност. Дотолку и за овој период оспореното решение е правилно и законито.

Меѓутоа, за периодот од 1-IV-1937 до 31-X-1938 година тужениот орган погрешил што го изменил првостепеното решение при повторната ревизија во исполнување на поменатата пресуда, бидејќи овој период бил конечно утврден од првостепениот и тужениот орган како правилен и законит, дури дал и образложение на своето решение на страна 2, став 2 за овој период, дека бил правилно утврден од првостепениот орган и дека немал никакви забелешки за тој период. Следователно, во повторната ревизија, предмет на ревизија во исполнување на пресудата на овој суд е можел да биде само првиот период од 1-I-1934 до 14-III-1936 година, а не и вториот период, кој е оценет конечно и правосилно како законит. За тој период би можело евентуално во друга постапка да се утврдува и цени законитоста, но не и во постапката за ревизија, која била завршена за тој период од 1-I-1934 до 14-III-1936 година, кој бил предмет на управен спор.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2456/70 од 6-I-1971 година).

69. Кога се работи за доделување на национализирано градежно земјиште од страна на собрание на општина, а заради изградба на семејна станбена зграда, и доколку корисникот на додатокот на деца, на кого му е доделено такво земјиште во површина од 500 кв. метра за дворно место, не го користел како земјоделски имот, а изградил семејна станбена зграда, доделувањето на градежното земјиште нема важност по однос на правото на додаток на деца, без оглед на тоа дали тоа земјиште е обложено со катастарски доход од земјоделство — чл. 35 од одредбата за додаток на деца („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 36/55).

Од образложението:

„Од списите по предметот се гледа дека Собранието на општината на тужителот му доделило на користење национализирано неизградено градежно земјиште во површина од 378 кв. метри за изградба на семејна станбена зграда и дека тужителот, по прибавувањето на сите потребни документи за градба, на доделеното земјиште во 1966 година изградил таква зграда.

Според мислењето на овој суд, кога се работи за доделување на национализирано градежно земјиште од страна на собрание на општина, а заради изградба на семејна станбена зграда, и доколку корисникот на додатокот на деца, на кого му е доделено такво земјиште во површина од 500 кв. метри за двор, не го користел како земјоделски имот, а изградил семејна станбена зграда, доделувањето на градежното земјиште нема влијание по однос на правото на додаток на деца, без оглед на тоа дали тоа земјиште е обложено со катастарски доход од земјоделство. Од друга страна, во вакви случаи не се работи за стекнување на земјоделски имот, односно за стекнување на имот заради обработување и остварување на доход од земјоделство, туку се работи за мали градежни парцели според урбанистичкиот план на градот или населбата од градски карактер, предвидени за изградба на семејни станбени згради. Ова земјиште, како градежна парцела, се доделува по висока цена, во која се пресметува како вредноста на земјиштето, така и надоместокот за комунално уредување, која цена е извонредно висока за да може да се говори за стекнување на земјоделски имот заради остварување на доход од земјоделство. Големината на површината и високата цена не даваат основ за да се изведува заклучок дека во вакви случаи се работи за стекнување на земјоделски имот заради остварување на доход од земјоделство“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 393/68 од 5-III-1969 година).

70. При одредувањето бројот на членовите на домаќинството на корисникот на детски додаток, на кој треба да се подели приходот остварен од работниот однос, од кој зависи правото и висината на детскиот додаток, се зема предвид и неразведениот брачен другар кого корисникот го издржува, иако со него не живее во една заедница („Сл. весник на СРМ“ бр. 8/67 — Закон за детски додаток).

Од образложението:

„Од образложението на оспореното решение се гледа дека вонбрачниот маж на тужителката — во 1966 година остварил личен доход просечно месечно по 100.000 стари динари и дека овој приход е поделен на 6 дела — 5 деца и самиот тој, така што на секој од нив се паднало по 1/6. Кон ова е додаден износот на просечниот месечен личен доход на тужителката (72.225+40.000), така што е добиена сумата од 112.225 динари, која е поделена на трите членови на нејзиното домаќинство, и така произлегло дека во 1966 година цензусот на приходите на тужителката од работен однос изнесува 37.408 стари динари по член на домаќинството што ѝ дало право на додаток од IV група. При тоа, овој суд констатира дека тужениот орган не дал објаснение зошто при делбата на приходите на вонбрачниот маж на тужителката не е земена предвид и неговата жена Т. М., за која не е спорно дека не е разведена од него, дека не е во работен однос и дека нема никаков земјоделски имот, па според тоа за нејзиниот маж постои обврска за издржување. Според чл. 1-а, ст. 4 од Законот за додаток на деца, заради определување правото на додаток на деца и висината на додатокот, со примена на цензусот на приходите остварени по основ на работен однос, тие приходи се делат на корисникот, неговиот брачен другар, децата и родителите што корисникот и неговиот брачен другар ги издржуваат. Бидејќи при поделбата на приходите на Ј. М. не е постапено во смисла на цитираниот пропис (изоставена е неговата брачна жена), со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителката.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 958/68 од 26-IX-1968 година).

71. Правото и износот на детскиот додаток се определуваат според висината на приходите на домаќинството. На лицето што станало уживател на пензија во 1967 година висината и правото на детскиот додаток се одредуваат според месечниот износ на личниот доход од работниот однос во 1966 година, а не според износот на остварената пензија (Закон за висината на приходите и другите услови за определување правото на детски додаток — „Сл. весник на СРМ“ бр. 8/67).

Од образложението:

„Не е спорно дека тужителката во 1966 година остварила просечен месечен личен доход по член на домаќинството во износ од 354,90 динари и дека нејзиното домаќинство се состои од 2 члена.

Според погоре означената неспорна фактичка положба, органот не го повредил законот кога во смисла на чл. 3 и 4 од Законот за висината на приходите и другите услови за определување правото на детски додаток („Сл. весник на СРМ“ бр. 8/67) на тужителката од 1-Ш-1967 година ѝ признал право на детски додаток според остварениот личен доход во 1966 година.

Наводите на тужителката дека износот на детскиот додаток требал да биде одреден според личниот доход односно пензијата што ја остварува во тековната 1967 година се неосновани, поради тоа што според чл. 4 од погоре цитираниот закон детскиот додаток се одредува според остварениот личен доход од минатата година, а промените што настапиле во тековната година ќе имаат влијание при определувањето на детскиот додаток во идната година.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2604/67 од 26-VI-1968 година).

72. По чл. 29, ст. 2 и 30, ст. 4, т. 3 од Основниот закон за здравственото осигурување („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 29/66), на осигуреник кој по прекилот на работниот однос редовно се пријавувал во заводот за вработување на работници и се вработил, времето на пријавувањето не му се смета како прекин при остварувањето на правата од здравственото осигурување.

Од образложението:

„Со чл. 29, ст. 2 од Законот за здравственото осигурување е предвидено правото од здравственото осигурување да се стекнува ако лицето било социјално осигурувано 9 месеци непрекинато или 18 месеци со прекин во последните 2 години (претходно осигурување). Со чл. 30, ст. 4, точка 3 од истиот закон е предвидено дека при утврдувањето дали постои непрекинато осигурување, се смета дека осигурувањето не е прекинато во случај на премин од еден работен однос во друг, ако до новото вработување не поминало повеќе од 30 дена, односно ако осигуреникот во тој рок се пријавил на надлежниот завод за вработување на работници.

Со оглед на тоа дека тужителот секој пат кога му престанувал работниот однос редовно се пријавувал во законскиот рок од 30 дена во заводот за вработување на работници по однос на остварувањето на правото на здравствено осигурување тој се смета како да нема прекин на работниот однос за целото време на вработувањето кога се пријавувал во заводот за вработување на работници. Од ова произлегува дека тужителот до 31-X-1967 година има непрекинат стаж на осигурување од 2 години, 10 месеци и 8 дена.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 567/68 од 19-VI-1968 година).

73. Преведувањето на пасишта — утрини во друга култура односно ораница, корисникот на пасиштето не може да го изврши без претходна согласност на општинското собрание (чл. 6, ст. 3 од Законот за искористување на пасиштата — „Сл. весник на СРМ“ бр. 27/67).

Од образложението:

„Не е спорно дека тужителот го изорал спорното земјиште (пасиште) и го претворил во ораница, без да добие за тоа согласност од Собранието на општината Струмица.

Со чл. 6, ст. 3 од Законот за искористување на пасиштата („Службен весник на СРМ“ бр. 27/67) е предвидено дека преведувањето на пасиштата односно утрините во друга култура, првенствено го врши корисникот на пасиштето односно утрината, врз основа на согласност што ја дава општинското собрание.

Затоа, органот не го повредил законот кога со оспореното решение на тужителот му забранил да го користи спорното пасиште како ораница додека не добие согласност од Собранието на општината.

Наводите на тужителот дека пред да пристапи кон користењето на пасиштето како ораница се обрнал до Собранието на општината и барал таква согласност, но дека Собранието, и покрај неколку такви ургенции не одговорило, поради кое пристапил кон изорување, е неосновано. Доколку Собранието не одговорило на неговото барање, законска претпоставка е дека тоа не се согласува да се изоре утрината. При таква положба тужителот не смеел да пристапи кон изорување.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1641/68 од 18-IX-1968 година).

74. Земјиште од општонароден имот (селска утрина), заземено во 1946 година по договор меѓу селаните во едно село, со цел за обработување и претворање во обработлива површина, се смета за узурпација, штом не постои решение од месната аграрна комисија за такво доделување — член 2, ст. 2 од Законот за уредување на имотните односи настанати со самоволни заземања на земјишта од општонароден имот („Сл. весник на НРМ“ број 14/59).

Од образложението:

„Не е спорно дека земјиштето во прашање е општествена сопственост (селска утрина) и дека тоа тужителот го владее и користи од 1946 година, претворајќи го од ледина во обработлива површина.

Во случајов е спорно дали горното земјиште на тужителот му е доделено од надлежен орган за аграрна реформа во 1946 година, и по тој основ да го владее и користи, или го владее и користи без законски основ.

Според член 2, став 2 од Законот за уредување на имотните односи настанати со самовласни заземања на земјишта од општонароден имот („Службен весник на НРМ“ бр. 14/59), узурпациите извршени по 6. IV. 1941 година не се признаваат.

Тужениот орган со оспореното решение не го повредил законот на штета на тужителот при примената на цитираната законска одредба, бидејќи од изведените докази во управната постапка јасно произлегува дека тужителот односното земјиште го владее и користи без законски основ.

Тврдењето на тужителот дека горното земјиште не го узурпирал, туку дека го владее и користи по основ на доделување од надлежните органи, при што останало неоформено само тоа доделување, конкретно немало издадено соодветен документ, е неосновано. Ова затоа што од изведените докази во управната постапка произлегува дека меѓу селата Д. К. и Д. е воден спор за разграничување на утрината и откога тој спор е решен спогодбено селаните на с. Д. К. меѓусебно ја разделиле утрината со цел за обработување, така што не може да стане збор за доделување на односното земјиште од страна на месната аграрна комисија.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија во Скопје, У. бр. 1081/65 од 9. XII. 1965 година).

75. Во постапката за узурпација комисијата за узурпации не може да одлучи, во смисла на чл. 144 од ЗОУП, да се запре, додека како претходно прашање од редовниот суд не се одлучи за сопственоста на спорниот имот. Прашањето за сопственост на имотот го решава самата комисија во таа постапка, бидејќи ги сите докази изведени пред неа.

Од образложението:

„Неправилно тужениот орган не се впуштил во мериторно решавање на жалбата и го донел оспорениот заклучок за прекинување на постапката, упатувајќи ја тужителката (жалителката) да поведе спор пред редовниот суд од општа надлежност за право на сопственост на имотот што е предмет на постапката за узурпација на општествен имот. По чл. 28 од Законот за уредување на имотните односи настанати со самовласни заземања на земјишта од општествениот имот („Службен весник на НРМ“ бр. 14/59) и измените во „Службен весник на НРМ“ бр. 16/65, споровите за заземање на земјишта од општествениот имот, како заведените и уште нерешени пред судовите и управните органи, така и новите, ги решава општинската комисија за узурпација (сега надлежниот орган „Службен весник на СРМ“ бр. 20/67) во постапката наведена во цитираниот закон и странките не можат да се упатуваат на спор пред судот. Следователно, тужениот орган требало да решава по жалбата и за нејзината основаност или неоснованост и да донесе соодветно решение, а не да ја прекинува постапката за решавање од судот

на претходно прашање за правото на сопственост. За ова прашање изрично е пропишано во цитираната одредба — дека треба да се реши во постапката за узурпација од надлежниот орган што ја води постапката, без да може истиот орган да цени дали тој или судот ќе го решава тоа прашање, како претходно прашање во смисла на чл. 144—148 од ЗОУП.

Доколку тужениот орган смета дека во првостепената постапка не е доволно расветлено прашањето за сопственост на спорниот имот, може да бара во таа смисла да се дополни постапката, а не да ја прекинува постапката за узурпација и да врши упатување на спор пред суд.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија — Скопје У. бр. 555/67 од 28. IX. 1967 година).

76. Постои бесправно уселување во стан, во смисла на чл. 56 од ЗСО, и тогаш кога уселувањето е извршено врз основа на решение на станбениот орган на собранието на општината, ако собранието не е законски давател на стан (стан во приватна сопственост). Во таков случај, согласно чл. 57 од ЗСО може да се бара иселување од станот на уселеното лице.

Од образложението:

„Од списите е видно, а тоа не е ни спорно во тужбата, дека споменатиот стан бил во семејна зграда во приватна сопственост и дека сопственик бил Г. М., од с. Мусарица. При таква положба, право на давање станот на користење, во смисла на чл. 42, ст. 1 од Законот за станбените односи, има сопственикот на зградата, односно ако е станот посебен дел од зграда, сопственикот на станот. Во случајов тужителката не го добила правото на користење на стан од сопственикот на зградата, туку од станбениот орган на општинското собрание, кој не бил овластен за давање станот на користење. Од друга страна, според чл. 56 од Законот за станбените односи, носителот на станарското право може да се усели во стан дури по склучување на договор за користење на станот. Според оваа одредба, значи, уселувањето во станот е можно ако е претходно склучен договор за користење на станот со законскиот давател на станот. Таков законски давател на спорниот стан во случајов е неговиот сопственик, а не општинското собрание, односно неговиот станбен орган.

Според чл. 57, ст. 1 од ЗСО, ако некое лице се усели во стан спротивно на одредбите на чл. 56 од тој закон, таквото уселување се смета за бесправно и секое лице може да го бара од станбениот орган неговото иселување. Во случајов, според наоѓањето на Врховниот суд, уселувањето на тужителката е бесправно, бидејќи е сторено без договор со давателот на станот, т. е. со сопственикот.

Решението на станбениот орган, кој во случајов не бил законски давател на станот на користење, бидејќи станот не се наоѓал во зграда од општествена сопственост, со која располагало собранieto на општината, туку во семејна зграда во приватна сопственост, не ја менува положбата. Уселувањето, и покрај тоа, е бесправно.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 692/68 од 18. VIII. 1968 година).

77. Доделениот комфорен стан во новоградба во спротивниот дел на подрачјето на градот од местото каде што се наоѓа експроприраната зграда и земјоделскиот имот на земјоделецот, не претставува соодветен стан во смисла на чл. 77, ст. 1 од ЗСО.

Од образложението:

„Од списите во предметот се гледа дека лицето чија станбена зграда е експроприрана живее во село, непосредно до градот, каде што има свој земјоделски имот и дека со целото свое семејство се занимава со земјоделство, кое му е единствено и главно занимање. Поради рушењето на експроприраната станбена зграда и изградбата на објекти според урбанистичкиот план, за чие реализирање е извршена експропријација на станбената зграда, даден му е во замена комфорен стан во повеќекатна новоизградена станбена зграда во населбата „Чаир“.

Според чл. 70, ст. 3 од Законот за станбените односи („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 11/66) предвидено е дека иселувањето на корисникот на стан поради тоа што станот мора да се руши, врз основа на решение на надлежниот орган, може да се изврши дури откако ќе му се обезбеди друг стан, кој битно не ги влошува неговите услови на живеење.

Во чл. 77, ст. 1 од истиот закон е предвидено дека како соодветен стан се смета станот кој, земајќи ги предвид сите услови на живеење, а особено големината, удобството и местото на кое се наоѓа станот, битно не ги влошува условите на живеењето на носителот на станарското право, кој во тој стан би требало да се усели.

Од погоре изложената фактичка положба и цитираните законски одредби произлегува дека со оспореното решение не е повреден законот кога е одбиен предлогот на општината за иселување на лицето од неговата станбена зграда поради рушење и уселување во станот во новоградбата во населбата „Чаир“. Ова поради тоа што кога на тужителот му се урива, како на земјоделец, станбената зграда во селото, во кое село му се наоѓа земјоделскиот имот и му се дава модерен комфорен стан на спротивниот дел од подрачјето на градот С., битно се влошуваат условите и начинот на живеење.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2423/70 од 20-I-1971 година).

78. Кога органот во управната постапка установил дека не се наоѓаат во исправна состојба санитарните уреди во двор на семејна зграда во граѓанска сопственост, органот не го повредил законот кога му наложил на сопственикот на семејната зграда во граѓанска сопственост да ги доведе во исправна состојба санитарните уреди.

Од образложението:

„Спорно е кој треба да ги сноси трошоците околу одржувањето на семејната станбена зграда во граѓанска сопственост.

Во чл. 100, ст. 1 од Законот за станбените односи е предвидено сопственикот на семејна зграда во граѓанска сопственост ги поднесува трошоците за одржувањето на зградата.

Кога тужениот орган во управната постапка установил дека санитарните уреди во дворот на семејната зграда, сопственост на тужителот не се наоѓаат во исправна состојба, органот не го повредил законот кога му наложил на тужителот да ги отстрани неисправностите во тој поглед и канализацијата да ја доведе во исправна состојба, при кое да се приберат и одводните отпадни води од чешмата и отпадните материји од клозетот.

Нема повреди на законот во тоа што органот ќе ги задолжи и станарите да ги поднесат трошоците околу доведувањето во исправна состојба на канализациониот уред во дворот на зградата, бидејќи за надмирување на овие трошоци сопственикот е должен да користи една половина од износот на станарината, кој износ како таков е ослободен и од оданочување“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 115/63 од 22-VII-1963 година).

79. Деекспропријација може да се бара и на неизградено градежно земјиште кое е подоцна национализирано, во кој случај на сопственикот на експроприраното земјиште му се враќа правото на користење на земјиштето во смисла на чл. 3 од Законот за одржување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер.

Од образложението:

„Тужениот орган го повредил законот кога одлучил да ја одбие жалбата на тужителот како неоснована. За правилно одлучување во оваа управна работа било неопходно фактичката положба да се дополни, а имено, потребно е поконкретно да се извиди кое земјиште точно тужителот бара да се деекспроприра, кое било експроприрано и што од експроприраното досега искористил Металскиот завод „Тито“ во Скопје, кој бил корисник на експропријацијата, како и дали корисникот има планови за преведување на преостанатото земјиште кон намената за која било експроприрано. Ова е потребно затоа што тужителот во тужбата тврди дека голем дел од тоа земјиште непрекинато го користи до денеска, дека на корисникот не му е нужно ниту го употребил за намената за која

било експроприрано, во кој случај, во смисла на чл. 31 од Законот за експропријација, би стоеле законски услови за деекспропријација. При ова, без значење е фактот дека спорното земјиште се наоѓа во потесниот градежен реон и што со Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште тоа би станало општествена сопственост. Ова од причини што иако тужителот по деекспропријацијата не би стекнал право на сопственост, тој би можел да стекне право на користење на тоа земјиште, во смисла на чл. 3, ст. 1 од Законот за одредување на градежните земјишта во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 5/68), односно првенствено право на користење на тоа земјиште како поранешен сопственик, во смисла на чл. 4, ст. 1 од истиот Закон.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 436/69 од 7-V-1969 година).

80. Нема битно влошени услови за живеење во доделените станови во населбата „Карпош IV“ само затоа што експроприраните станови биле во центарот на градот, бидејќи оваа населба спаѓа во еден од современо уредените реони на градот, а оддалеченоста од центарот не е таква што битно би ги влошувала условите за живеење — член 37, став 1 од Законот за експропријација и член 70, став 3 од Законот за станбените односи.

Од образложението:

„Со оспореното решение не е повреден законот на штета на тужителот, бидејќи доделените станови се соодветни на експроприраните станови од кои треба да се иселат и со доделените трисобни станови битно не се влошуваат условите за станување. Наведеното од тужителите во тужбата, а порано и во жалбата, дека доделените станови не биле соодветни поради тоа што не биле во центарот каде што биле експроприраните станови, туку оддалечени од центарот 5 клм., дека имале двајца студенти на Медицинскиот факултет кои оделе пешки од експроприраните станови поради близината, додека од доделените станови треба да одат со автобус, дека автобуската станица не била близу до становите, дека жената на еден од тужителите била наставник во училиштето „Бутел II“ и работела двократно, и од доделените станови треба дневно четири пати да оди по 10 клм. со автобус, дека пазарот во центарот е комплетно снабден со квалитетна стока и е во близина на експроприраните станови, додека кај доделените станови снабдувањето е скудно и оддалечено, дека тужителите биле луѓе во години и како браќа досега живееле заедно и сакале и понатаму да останат заедно — не може да служи како околност поради која доделените станови не можат да се сметаат за соодветни на експроприраните и дека условите за станување во доделените станови битно се влошиле, при положба дека доделените станови се нови, комфорни, добро и функционално обезбедени и по површина се нешто поголеми од експроприраните. Ос-

вен тоа, населбата „Карпош IV“ е урбанистички уредена, така што спаѓа во најсовремено уредени реони на градот, а оддалеченоста не е таква што да може да претставува битна разлика меѓу експроприраните станови и доделените станови. Следователно, управните органи постапиле во смисла на чл. 37, ст. 1 од Законот за експропријација и чл. 70, ст. 3 од Законот за станбените односи.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 359/72 од 31-V-1972 година).

81. По член 37, став 1 од Законот за експропријација („Сл. весник на СРМ“ бр. 12/57 и 13/65) кога се врши експропријација на деловна просторија, корисникот на експропријацијата не е должен на бившиот сопственик на деловната просторија да му обезбеди таква соодветна просторија за вршење на занаетот.

Од образложението:

„Спорно е дали со извршената замена на становите следува на тужителот, чевлар по занимање, да му се обезбеди и дуќан за вршење на чевларскиот занает во центарот на С., наместо дуќанот во зградата што треба да се урне. По ова спорно прашање правилно одлучил тужениот орган кога нашол дека на тужителот не му се следува обезбедување на деловна просторија во врска со уривањето на станбената зграда, бидејќи според Законот за експропријација при уривањето се обезбедува само соодветен стан, а не и деловна просторија. Околностите наведени во тужбата во врска со дуќанот, — дека немал средства сам да гради дуќан, дека од чевларскиот занает живеел и сл., се околности кои би имале влијание врз висината на надоместокот, а не врз законитоста на оспореното решение.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 237/65 од 27-X-1965 година).

82. По член 3 од Законот за санитарна инспекција („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 23/56) санитарниот инспектор при општинското собрание е овластен да наложи да се поправи септичка јама од страна на сопственикот на станбената зграда, во која таа се наоѓа, а доколку сопственикот смета дека неговиот сосед е виновен за оштетувањето на септичката јама, има право за тоа да бара соодветен надоместок пред односниот суд во соодветна постапка.

Од образложението:

„На тужителот, сопственик на станбената зграда на улица „Дебарце“, број 27, наложено му е во рок од 30 дена по приемот на решението да преземе мерки и да ја изолира или дислоцира оштетената септичка јама од зградата, која се наоѓала во подрумот на зградата.

Неосновано наведува тужителот дека неправилно било поставено кога била одбиена неговата жалба, со оглед на тоа дека септичката јама се излевала по вина на заинтересираното лице, конкретно заинтересираното лице, при градењето на својата куќа, ја поткопало јамата, па следователно заинтересираното лице било должно да ги изврши односните поправки. Не стои овој навод во тужбата на тужителот, затоа што надлежниот санитарен инспектор бил овластен на тужителот, како на сопственик на односната станбена зграда, во која во подрумот се наоѓа септичката јама, да му наложи да ги отстрани односните неправилности, независно од тоа по чија вина септичката јама била оштетена. Ова затоа што е во прашање итна мерка сврзана со преземање на мерки за обезбедување заштитата на здравјето на граѓаните, а тужителот од неговиот сосед, во случајов од заинтересираното лице, по соодветен пат и во соодветна постапка пред надлежниот редовен суд, може да бара надоместок во врска со извршените поправки, во целост или делумно“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 156/65 од 28-V-1965 година).

83. Комуналната такса за истакнување на фирма, во смисла на чл. 1, ст. 1, точ. 1 од Законот за комуналните такси („Сл. весник на СРМ“ бр. 9/65) општинското собрание е овластено да ја наплати за фирмата на секоја продавница, без оглед на тоа што таква такса била платена и за истакнување на фирмата во седиштето на работната организација на која ѝ припаѓа соодветната продавница.

Од образложението:

„Во чл. 1, ст. 1, точ. 1 од Законот за комуналните такси („Сл. весник на СРМ“ бр. 9/56) е предвидено дека општинските собранија можат да воведуваат комунални такси за секоја истакната фирма.

Наводите на тужителот дека таква такса било овластено да одредува само собранието на општината каде што било седиштето на претпријатието, а не и собранијата каде што претпријатието имало само посебни продавници, се неосновани. Од погоре цитираните законски прописи произлегува дека комунална такса може да биде пропишана за истакнување на фирма. Бидејќи тужителот има своја продавница во Б. со истакната своја фирма, за тоа Собранието на општината Б. не го повредило законот кога во смисла на погоре цитираните законски прописи тужителот го задолжи со плаќање на комунална такса за истакнатата фирма на продавницата.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2361/67 од 3-IV-1968 година).

84. Здружението на тутунопроизводителите е должно да плаќа комунална такса, затоа што, покрај другото, тоа врши и определена стопанска дејност, како на пример, набавка и продажба на семе, земјоделски алат, заштитни средства и друга стока потребна на тутунопроизводителите, па не може да се изедначи со стручните и другите здруженија на граѓаните кои по чл. 2 од Законот за комунални такси („Сл. весник на СРМ“ бр. 9/65) не плаќаат комунална такса.

Од образложението:

„Во чл. 2 од Законот за комунални такси изрично е наведено во кои случаи не може да се воведува комунална такса. Тоа се натписите со називите на државните органи, установите кои добиваат надоместок од буџетот, општествено-политичките организации и здруженијата на граѓаните, истакнати на зградите на нивните седишта и ознаките на железничките станици, на градскиот и меѓуградскиот сообраќај, како и во други одредени случаи. Здружението на тутунопроизводителите не може да се подведе под чл. 2 од овој закон, бидејќи тоа е здружение кое, меѓу другото, врши и определена стопанска дејност, што е видно од самите правила на здружението. Имено, тоа врши набавка на семе, земјоделски алат, заштитни средства и друга стока, потребна на тутунопроизводителите, и како такво не е опфатено во оние стручни и други здруженија на граѓаните кои немаат никаква стопанска активност, а кои ги имал предвид погоре наведениот законски пропис.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 80/72).

85. При одлучувањето за упатување на малолетно глувонемо дете во специјално училиште на школување, кое не подлежи на задолжително школување, битно е да се утврди дали родителот дал согласност детето да му биде испратено на школување. Доколку родителот не дал согласност, органот не може да го задолжува делумно да ги поднесува трошоците за школување и издржување — чл. 39 и 40 од Законот за специјалните училишта („Сл. весник на НРМ“ бр. 11/61).

Од образложението:

„Тужителот во управната постапка истакнувал дека неговото глувонемо малолетно дете било земено од него под услов одборот да го упати на школување и воспитување во стручното занаетчиско училиште во Скопје на товар на одборот, дека не дал согласност делумно тој да ги поднесува трошоците за издржување на детето и дека одборот, спротивно на неговата волја, под поинакви услови, не можел да го упатува во училиште, односно да го задолжува со плаќање на дел од трошоците за издржување.“

Од чл. 39 и 40 од Законот за специјалните училишта („Сл. весник на НРМ“ бр. 11/61) се гледа дека родителите се должни да ги упатуваат во училиште децата и младинците што подлежат на задолжително школување, додека децата што не подлежат на задолжително школување родителите ги упатуваат по свое наоѓање. Органот на управата, надлежен за работите на социјалната заштита на Општинското собрание кој ги упатил децата и младинците со пречки на школување во специјалното училиште, а по барање на родителите, одлучува кога родителите делумно или во целост ќе ги поднесуваат трошоците за школување и издржување.

При повторното решавање органот ќе треба да утврди дали малолетното глувонемото дете на тужителот подлежи на задолжително школување или не, ако не подлежи — дали тужителот поднел барање неговото дете да биде упатено на школување или не, од кое и ќе зависи дали органот ќе може да го задолжи тужителот, како родител, делумно да ги поднесува трошоците за школување. Доколку тужителот не дал согласност детето да му биде испратено на школување, а тоа не подлежи на задолжително школување, органот не може да го задолжува делумно да ги поднесува трошоците.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1336/63 од 18-IX-1963 година).

86. Против решение донесено од органот надлежен за работите на финансиите по барање од странката за повторување на постапката, окончана со решение за определување на надоместок за национализирано градежно земјиште, не може да се води управен спор.

Од образложението:

„Според чл. 48, ст. 1 од Уредбата за постапката за спроведување национализацијата на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 4/59), против решение за надоместок донесено од страна на орган на управата на општинскиот народен одбор надлежен за работите на финансиите не може да се изјави жалба, ниту може да се води управен спор. Поранешниот сопственик на национализираната недвижност, во рок од 30 дена од денот на доставувањето на решението за надоместок на штетата може да поднесе барање судот да го утврди надоместокот.

Со оглед на изложената законска одредба, бидејќи се работи за надоместок на штета за национализирана недвижност, не може да се води управен спор против решението со кое е определен надоместокот, како ни против решението со кое е одбиен предлогот за обнова на постапката во истата управна работа.

Затоа, а врз основа на чл. 27, ст. 1, точка 5 од Законот за управните спорови, во врска со чл. 8, точка 5 од истиот закон, тужбата е отфрлена како недопуштена.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1671/63 од 5-III-1964 година).

87. По прашањето за висината на надоместокот за користење на хидромелиоративен систем надлежен е да решава судот од општа надлежност, а не судот во управен спор. Ова затоа што во случајот се работи за имотноправен однос — чл. 25 од Законот за хидромелиоративни системи.

Од образложението:

„Спорна е висината на определениот надоместок за користење на хидромелиоративен систем, така што тужителот смета дека горниот износ му бил определен врз погрешна калкулација, па надоместокот не можел да изнесува онолку колку што е утврден.

Меѓутоа, според наоѓањето на овој Суд, во конкретниов случај не е допуштено водењето на управен спор, поради тоа што станува збор за прашање од надлежност на судовите од општата надлежност. Имено, согласно чл. 25 од Законот за хидромелиоративните системи и користењето на земјиштата во хидромелиоративните системи („Сл. весник на СРМ“ бр. 42/61), индивидуалните земјоделски производители и граѓанскоправните лица, чие земјиште се наоѓа во подрачјето на хидромелиоративниот систем, го користат системот преку стопанска организација. Односите меѓу индивидуалните земјоделски производители односно граѓанскоправните лица и стопанската организација се уредуваат со договор. Бидејќи, пак, се работи за договор меѓу Водната заедница и тужителот, затоа и за решавањето на нивните меѓусебни односи, кои произлегуваат од договорот, во случајов за висината на надоместокот, се надлежни односните судови од општа надлежност, а не управните органи.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 2386/64 од 18-XI-1965 година).

88. Кога се работи за извршување на решение за назначување на старател и предавање на малолетно дете на старател за воспитување според чл. 275, ст. 2 од Законот за општата управна постапка, а во врска со чл. 1 од Основниот закон за старателство и чл. 57, ст. 2 од Уставот на СФРЈ, со кои прописи е предвидена посебна заштита на општествената заедница за малолетниците кои немаат родители и од кои произлегува дека извршувањето на решението за назначување на старател и предавањето на малолетното дете на старател за воспитување претставува јавен интерес, извршувањето се спроведува и по службена должност.

Од образложението:

„Според чл. 1 од Основниот закон за старателство, малолетните лица кои не се под родителска грижа како и другите лица што се неспособни сами да се грижат за својата личност, во поглед на правата и интересите уживаат посебна заштита на државата и се ставаат под старателство. Ваквата посебна заштита на општествената заедница над малолетните кои немаат родители претставува

уставен принцип — чл. 57, ст. 2 од Уставот на СФРЈ. Од погоре цитираните прописи произлегува дека извршувањето на решението за назначување на старател и предавањето на малолетното дете на старателот за воспитување претставува јавен интерес. Од овие причини произлегува дека со оспореното решение не е повреден законот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 911/65 од 21-VII-1965 година).

89. Станбениот дел од зграда, која има 10 стана и се користи за таа цел, а кој е функционално наполно издвоен од административниот дел на зградата (посебни влезови, посебни скалишта, посебни споредни простории и сл.), не може да се смета како деловна зграда во смисла на чл. 4 од Законот за деловните згради и простории, ниту на тој дел може да се примени режимот на управување и распределба на приходите, кој важи за деловните згради — чл. 4 од Законот за деловните згради и простории.

Од образложението:

„Со оспореното решение на одделението за комунални работи на НО на околицата конечно е одбиено барањето на тужителската странка за отстапување на управување станбениот дел на управната зграда, по однос на приходите од станарината од тој дел на зградата.

Тужителската страна со тужба за управен спор го побива горното конечно решение како незаконито.

Судов ја одби тужбата како неоснована, од следниве причини:

Во чл. 4 од Законот за деловните згради и простории е предвидено што се смета како деловна зграда во смисла на овој закон, односно дека како таква се смета зграда која е наменета за вршење на стопански дејности, ако во претежен дел и се користи за таа цел.

Од списите на предметот произлегува, а тоа не е ни спорно, дека зградата на ул. „Питу Гули“ бр. 2 во С., е изградена со средства на тужителската страна, дека се состои од два дела и тоа од дел кој се користи за вршење на стопански дејности (административен дел на зградата) и дел кој е наменет и кој се користи за станување, а кој се состои од 10 стана. Заедничко на двата дела од зградата е тоа што се под еден покрив. Инаку, секој дел од зградата има посебен влез, посебни скалишта, посебни споредни простории и друго, така што тие да немаат меѓусебна врска. При ваква положба, правилно нашол тужениот орган дека станбениот дел на зградата не може да се смета како деловна зграда во смисла на чл. 4 од Законот за деловните згради и простории, ниту дека на тој дел може да се примени режимот на управување и распределба

за вршење на стопански дејности, ниту се користи за таа цел. Бидејќи со оспореното решение е одлучено во таа смисла, затоа е решението правилно и законито.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 174/62 од 9-IV-1962 година).

90. Независно од тоа што уселувањето во работните простории е извршено врз основа на устен договор, склучен пред влегувањето во сила на Законот за деловни згради и простории, треба да се смета дека деловните простории се држат без правен основ, кога не постои писмен договор за закуп, а таков договор не е склучен ни во роковите предвидени во чл. 87 од ЗДЗП.

Од образложението:

„Во чл. 36, ст. 2 од Законот за деловните згради и простории е предвидено дека станбениот орган на општинскиот народен одбор ќе наложи со решение, по барање од овластеното лице, испразнување на деловната просторија на лице кое таа просторија ја држи без договор. Во чл. 87 од истиот закон е предвидено дека закуподавачот и закупувачот се должни да состават писмен договор за закуп во рок од три месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон, ако за закупот склучен пред влегувањето во сила на овој закон не постоел писмен договор или таков не се состави во одредениот рок со оваа одредба, ниту по пат на тужба, во таков случај договорот за закуп престанува да важи.

Во конкретниов случај не е спорно дека заинтересираното претпријатие ги држи деловните простории во прашање без писмен договор за закуп и дека таков договор не е склучен ни во роковите предвидени во чл. 87 од Законот за деловните згради и простории. При ваква неспорна фактичка положба, треба да се смета дека претпријатието, независно од тоа што просториите ги држи врз основа на устен договор, склучен пред влегувањето во сила на Законот за деловни згради и простории. Штом за закупот склучен пред влегувањето во сила на споменатиот закон не постоел писмен договор, а таков не е склучен ни во рокот предвиден во чл. 87 од истиот закон, договорот за закуп престанал да важи и заинтересираното претпријатие треба да се смета дека деловните простории ги држи без правен основ. Во таков случај станбениот орган на општинскиот народен одбор е должен со решение, по барање на тужителското претпријатие како барање поднесено од овластено лице, да му наложи на заинтересираното претпријатие да ги испразни споменатите деловни простории, поради тоа што ги држи без договор. Бидејќи со оспореното решение е одлучено во спротивна смисла, а што уследило поради погрешното правно становиште на тужениот орган, затоа со него е повреден законот на

штета на тужителското претпријатие. Поради тоа, а врз основа на чл. 40, ст. 2 од Законот за управните спорови, следувахе да се одлучи како во диспозитивот.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1783/62).

91. Се смета дека не постои договор за закуп на деловни простории, ако договорот за закуп не е склучен со сопственикот на деловните простории, туку меѓу закупувачот и подзакупувачот.

Од образложението:

„Не е спорно дека меѓу тужителот и сопственикот на деловната просторија не е склучен договор за закуп. Исто така, не е спорно дека договорот за закуп бил склучен во писмена форма меѓу сопственикот и друго лице како закупувач, кој врз основа на овој договор ја користел деловната просторија за народна кујна. Овој закупувач, без согласност на сопственикот, со продавањето на инвентарот од кујната на тужителот му го отстапил и користењето на закупената деловна просторија.

Спорно е дали за тужителот врз основа на писмениот договор за закуп меѓу сопственикот и закупувачот, кој му го продал инвентарот на тужителот и му ја отстапил деловната просторија за користење, може да се смета дека има писмен договор за закуп и дека може да ја користи по тој основ. Правилно првостепениот и тужениот орган нашле дека меѓу тужителот и сопственикот нема писмен договор за закуп, бидејќи таков не е ни склучен меѓу нив, а договорот склучен во писмена форма меѓу сопственикот и закупувачот не може да има правно дејство на договор за закуп во писмена форма и меѓу тужителот и сопственикот на деловната просторија, бидејќи договорот за закуп има дејство само спрема странките меѓу кои е склучен.

Исклучок од горното е предвиден во чл. 56 од Законот за деловните згради и простории при продажба на деловната просторија од закупувачот на трето лице и во чл. 39 од истиот закон, според кој закупувачот дел од закупените деловни простории може да даде во подзакуп на друго лице, ако тоа не е со договорот исклучено. Конкретниов случај не може да се подведе под цитираните прописи, бидејќи не станува збор за продажба на деловната просторија на трето лице, ниту за издавање во подзакуп на дел од закупената деловна просторија. Договорните односи меѓу тужителот и закупувачот се односи кои се без влијание врз односите меѓу сопственикот на локалот и закупувачот и не можат да создадат никакви односи меѓу тужителот и сопственикот на локалот без согласност, во законска форма, на сопственикот на локалот, освен кога се работи за наведените случаи од чл. 39 и 56 од цитираниот закон.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2049/70 од 10-II-1971 година).

92. Оштетувањето на станбена зграда од поплава може да има влијание врз утврдувањето на даночната основица за во иднина, а не и за изминатиот период — се разбира доколку поради тие елементарни непогоди станала неупотреблива односно не може да се издава на користење или под наем — чл. 42 од Уредбата за данокот на доход.

Од образложението:

„Со оспореното решение на тужениот орган од 20-III-1963 година одбиена е жалбата против решението на Управата за приходи на НО на општината од 11-XII-1962 година, со кое решение на тужителот му е извршен разрез на данокот на доход од згради за 1961/62 година врз даночна основица од 92.000 динари.

Со поднесената тужба тужителот ја оспорил законитоста на второстепеното решение и предложил тоа да се поништи.

Овој суд тужбата ја одби како неоснована од следниве причини:

Според чл. 46 од Уредбата за данок на доход, не се засметува во приходи од згради и се ослободува од данок на доход од згради делот од станарината определен за трошоци на управувањето и за поправки, со тоа што ова ослободување престанува ако зградата во целина или делумно се издаде на користење или под наем.

Во случајов не е спорно дека во 1961 и 1962 година тужителот остварил приход од сопствената станбена зграда по 92.000 динари, издавајќи дел од неа под наем. При овој неспорен факт, правилно нашол тужениот орган дека остварениот приход треба да претставува даночна основица за одредување данок на доход од згради на тужителот и дека делот од станарината наменет за трошоци за поправка на зградата не се ослободува од плаќањето данок на доход од згради, па правилно решил кога со оспореното решение одлучил во таа смисла.

Приговорот на тужителот дека во месец ноември 1962 година од елементарни непогоди — поплава — станбената зграда претрпела штета, и дека трошоците неопходни за поправка на зградата треба да се одбијат од приходите на зградата при утврдувањето на даночната основица, е неоснован од погоре изложените причини. Имено, штом зградата се издава под наем, како што е во конкретниов случај, во таков случај не се ослободува од плаќањето на данок на доход од згради ни оној дел од станарината кој е наменет за трошоци на управувањето и за поправки, без оглед на тоа од што е предизвикана штетата на зградата и колкав е износот потребен за поправка на зградата.

Се напоменува дека во чл. 42 од Уредбата за данок на доход е предвидено дека вредноста на станарината односно закупната вредност на зградата, која од објективни причини не може да се издава на користење или под наем, или која поради елементарни непогоди станала неупотреблива, не се смета како приход подложен на оданочување и дека не се внесува во даночната основица. Со оглед на тоа што зградата на тужителот е оштетена од поплавата од втората половина на месец ноември 1962 година, тоа може да има

влијание врз утврдувањето на даночната основица за во иднина, а не и за изминатиот период, за кој период со оспореното решение му е утврдена даночната основица на тужителот, и тоа врз основа на стварно остварениот приход.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 964/63 од 15-VII-1963 година).

93. Обврската за плаќање данок на доход од зграда почнува да тече од првиот ден на наредниот месец по издавањето на дозволата за употреба на зградата, односно по отпочнувањето на употребата, ако зградата почне да се употребува пред да се издаде дозволата — чл. 44 од Уредбата за данок на доход („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 22/61). Обврската за плаќање данок на доход од згради важи како за зградите што се изградени врз основа на одобрение од надлежните органи, така исто и за зградите изградени без одобрение од надлежните органи.

Од образложението:

„По чл. 44 од Уредбата за данок на доход, обврската за плаќање данок на доход од зграда почнува да тече од првиот ден на наредниот месец по издавањето на дозволата за употреба на зградата односно по отпочнувањето на употребата, ако зградата почне да се употребува пред да се издаде дозволата.

Тужителот во управната постапка истакнувал дека споменатата станбена зграда почнал да ја употребува во месец ноември 1961 година. Овој факт не е испитан и утврден, иако е важен за правилно решавање на спорот. Имено, ако е точно дека со употребата на зградата почнал во месец ноември 1961 година, во таков случај тужителот треба, согласно со погоре цитираната одредба од споменатата уредба, да се задолжи со данок на доход од односната зграда со првиот ден на наредниот месец по отпочнувањето на употребата, а не и за целата 1961 година, како што е одлучено со оспореното решение. Цитираната одредба од Уредбата за данок на доход, која го регулира прашањето кога настанува и од кога почнува да тече обврската за плаќање данок на доход од згради, важи како за зградите што се подигнати врз основа на одобрение од надлежните органи, така и за зградите што се подигнати без одобрение од надлежните органи.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1163/62 од 17-IX-1962 година).

94. Пред да се пристапи кон присилна наплата на данокот на доход, каматите и трошоците на присилната наплата, финансиските органи се должни по службена должност да утврдат дали евентуално не настапила застареност на правото на државата за наплата на данокот во смисла на чл. 143, ст. 1 и чл. 144 од Уредбата за данок на доход („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 18/65). Ако финансиските органи утврдат дека таква застареност настапила, тие не можат да пристапат кон присилна наплата на данокот.

Од образложението:

„Со конечното решение на управата за приходи од 1961 година на тужителот му е ставена забрана на 1/3 од месечните принадлежности заради наплата на општинскиот данок на доход од имот од пред 1955 година како и од имотот на покојната му мајка, од чие наследство се откажал.

Според чл. 143, ст. 2 од Уредбата за данок на доход, правото на државата на наплата на данокот на доход, каматата и трошоците на присилната наплата застарува за пет години по истекот на годината во која требало да се изврши наплатата. Во член 144 од истата уредба е предвидено во кои случаи и под кои услови се прекинува текот на застареноста, како и тоа, во случај на прекин на застареноста, од кога почнува да тече новиот рок на застареноста.

Од оспореното решение произлегува дека дел од должниот данок потекнува од минати години и тоа пред 1955 година, а дел од него потекнува од имотот на покојната мајка на тужителот, а за времето од смртта на мајката, т. е. од отворањето на оставината до донесувањето на оставинско решение по неа.

За делот на должниот данок кој потекнува од времето пред 1955 година не е установено дали евентуално не е застарено правото на државата за наплата во смисла на погоре цитираните одредби од споменатата уредба. Тоа, пак, во случајов е битно за правилно решавање на спорот. Имено, ако изминале пет години по истекот на годината во која требало да се изврши наплатата на данокот, а текот на застареноста не бил прекинат во смисла на чл. 144, ст. 2 од Уредбата за данок на доход, или ако бил прекинат текот на застареноста, па од отпочнувањето на новиот тек изминало пет години, а наплатата не била извршена, во таков случај треба да се смета дека застарело правото на државата за наплата на тој дел од должниот данок и тој како таков не би можел да се наплати. Кога се врши присилна наплата на должен данок, државните органи се должни по службена должност во секој конкретен случај да испитаат дали настапила застареност на правото на државата за наплата или не, и ако утврдат дека таква настапила, тие се должни неа да ја земат предвид. Бидејќи органите во управната постапка не постапиле во оваа смисла и не се утврдени битните факти, од кои зависи оцената на прашањето за застареност на правото на државата за наплата на овој дел од должниот данок, кој потекнува од пред 1955 година, затоа не можеше ни да се оцени законитоста на оспореното решение во тој дел. Поради тоа,

а согласно чл. 36, ст. 2 од Законот за управните спорови, следуваше да се одлучи како во диспозитивот на оваа пресуда.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр 1414/61 од 18-XII-1961 година).

95. По чл. 51, ст. 2 и чл. 53 од Уредбата за присилна наплата на даноците и другите буџетски приходи, околноста што конечното решение за одредување на данокот било поништено во управен спор, не претставува пречка за принудна наплата на разрезаниот данок, поради тоа што и при таква положба треба да се смета дека данокот бил стасан за плаќање.

Од образложението:

„Од тужбените наводи на тужителот, како и од увидот во списите на предметот У. бр. 1274/64, произлегува, а тоа не е ни спорно, дека жената на тужителот, со конечното решение од 1961 година, била обложена со данок за 1959 и 1960 година. Околноста што конечното решение за одредување на данокот било поништено во управен спор не претставува пречка за принудна наплата на разрезаниот данок, поради тоа што и при таква положба треба да се смета дека данокот бил стасан за плаќање.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1273/64 од 19-X-1964 година).

96. Според чл. 24, ст. 3 од Основниот закон за придонесите и даноците на граѓаните („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 32/64), во случај кога обврзникот дејноста ја врши во разни подрачја, односно кога нема постојано деловно седиште, надлежен орган за утврдување облогот на придонесите односно даноците е органот на општината во која обврзникот има живеалиште.

Од образложението:

„Од списите е видно дека тужителот има свое живеалиште во с. П. — Т. и дека во 1966 година вршел превозничка дејност со својот камион во Б. и на територијата на општина Т., и тоа во Б. 5 месеци, а на територијата на општината Т. 7 месеци. Во Б. на тужителот му била одредена аконтација за плаќање на придонес и данок за 1966 година, со решението на Собранието на општината П. Пом. бр. 36/66 од 27-V-1966 година, и дека, според изјавата на самиот тужител, за периодот од 5 месеци во Б. платил 450.000 стари динари. За другите 7 месеци, т. е. за времето додека тужителот ја вршел својата превозничка дејност на територијата на општината Т., тужителот бил оданочен со придонес од вршење на превозничка дејност и со данок на промет во вкупен износ од 3.150,00 динари, со решението на Отсекот за приходи на Собранието на општина Т., бр. 07—90/25 од 19-X-1966 година.

Со оглед на тоа што тужителот во 1966 година немал едно постојано деловно седиште, туку живеалиштето му било на територијата на Општината Т., затоа, а согласно чл. 24, ст. 3 од Основниот закон за придонесите и даноците на граѓаните („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 32/64) во случајов надлежен орган за утврдување облогот на придонесите односно даноците е органот на општината на чија територија обврзникот има живеалиште. Според тоа, надлежен орган за утврдување облогот на придонесите и даноците на граѓаните за тужителот во овој случај е соодветниот орган на управата на Собранието на општина Т., кој и го донел решението бр. 07—90/25 од 19-X-1966 година, со кое тужителот е задолжен со данок и придонес во вкупен износ од 3.150,00 динари. Затоа е неосновано барањето на тужителот да му се изврши отпис на утврдениот придонес и данок во износ од 3.150,00 динари, па оспореното решение е законито, а тужбата е неоснована.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 545/68 од 2-X-1968 година).

97. Постапката за испитување потеклото на имотот од чл. 156 од ОЗПДГ може да се води ако постои сомнение дека имотот што го поседува некој граѓанин произлегува од доход или приход на кој не е разрезан придонес или данок. Затоа тужениот орган правилно нашол дека треба да покрене таква постапка, ако тужителот во 1966 и 1967 година купил две куќи, чија вредност е таква што укажува на тоа дека сите приходи на тужителот не биле своевременно опфатени во основицата за задолжување со придонеси или со данок.

Од образложението:

„Со оспореното решение, цитирано во диспозитивот на оваа пресуда, тужениот орган го одбил приговорот на тужителот против заклучокот на одделението за приходи на собранието на општината, бр. 1600/1 од 12-VII-1971 година, со кој е одлучено против тужителот да се поведе постапка за испитување потеклото на имотот и на средствата со кои именованиот располага.

Тужителот ја оспорува законитоста на второстепеното решение, сметајќи дека поради застареност не може да се води таква постапка.

По повод на тужбата, по службена должност, судот го поништи оспореното решение и предметот го врати на повторно решавање, поради следното:

Иако тужениот орган делумно го уважил приговорот, според став последен од образложението на оспореното решение, на страна 1, и се изјаснил дека по однос на остварениот приход односно купените куќи со дворните места од страна на тужителот во 1962 и 1964 година за сумата од 29.000 динари органот за приходи нема да води постапка од причини што настапила застареност, според чл. 192 од Основниот закон за придонесите и даноците на граѓа-

ните, во диспозитивот одлучил во целост да се одбие приговорот на тужителот. При повторното решавање оваа противречност меѓу диспозитивот и образложението ќе треба да се отстрани во смисол и диспозитивот да се сообрази со образложението на стр. 1, став последен, т. е. дека настапила застареност по чл. 192 од Основниот закон за придонесите и даноците на граѓаните за водење на постапка по чл. 156, ст. 1 и 2 од истиот закон, за купениот имот во 1962 и 1964 година. Дотолку оспореното решение не е законито.

Неоснована е тужбата на тужителот дека оспореното решение е незаконито по однос на купените куќи во 1966 и 1967 година, бидејќи ни самиот тужител, како во приговорот така и во тужбата, не оспорува дека ги купил куќите во текот на тие години и за наведените суми, кои по својот износ се такви што не се опфатени со основицата за задолжување на тужителот со придонеси и даноци во истите години, а доколку се опфатени и се должат делумно на заштеди, а делумно на приходи, како што тоа го објаснува тужителот во тужбата и приговорот, точноста на тие негови наводи ќе се испита и ќе се утврди токму во покренатата постапка и од резултатот на таа постапка конечно ќе се знае дали средствата за кои се купени куќите на тужителот се од приходи од негова редовна дејност како фотограф и се должат на заштеди од тие приходи или од други приходи, било од фотографска дејност, било од други извори, кои не биле опфатени со разредување на придонесите и даноците во 1966 и 1967 година. Следователно, има основ за постапка по чл. 156 од ОЗПДГ.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 2340/71 од 2-II-1972 година).

98. По член 101 од Законот за придонесите и даноците на граѓаните, при одредување висината на аконтацијата на нов обврзник на придонес од занаетчиски дејности и интелектуални услуги за првата година во висина на аконтацијата на обврзник од иста или слична дејност, надлежниот орган е должен да образложи зошто конкретно аконтацијата на новиот обврзник е утврдена во висина на другиот обврзник. Имено, потребно е обата обврзници да вршат не само иста или слична дејност, туку да се слични и условите и економските под кои се вршат самостојните дејности од двајцата.

Од образложението:

„Според чл. 101, ст. 1 од Законот за републичките придонеси и даноци на граѓаните („Сл. весник на СРМ“ бр. 2/69 — пречистен текст), на нов обврзник на придонес од занаетчиски дејности и интелектуални услуги, за кои придонесот се утврдува според стварниот доход, надлежниот орган на општинското собрание ја определува висината на аконтацијата на обврзникот од иста или слична дејност за таа година. На тужителот, како на нов даночен обврзник за 1967 година, правилно требало аконтацијата да му се утврди во

висина на аконтацијата на некој друг угостител, меѓутоа, органот што ја определува висината на аконтацијата должен е да образложи зошто конкретно аконтацијата на новиот обврзник е утврдена во висина на аконтацијата на другиот обврзник. Образложението треба да се однесува на тоа — да се види дали обата обврзника работат под слични услови и околности, а не само дали вршат иста дејност. Според мислењето на судот под „иста или слична дејност“ не се подразбира само видот на дејноста, туку ги опфаќа условите и околностите под кои се вршат дејности кои исто така би требало да се слични и приближно еднакви.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 736/69 од 4-VI-1969 година).

99. Иако на ден 7-V-1969 година, кога се решавало за правото на пензија на осигуреникот — самостоен занаетчија, по чл. 13 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на занаетчиите и самостојните угостители, ова право не може да се остварува, тужениот орган, како второстепен, решавал на 14-IV-1970 година, па бил должен да цени дали осигуреникот ги исполнувал условите за остварување право од вакво осигурување, бидејќи на тој ден ова право можело да се остварува.

Од образложението:

„По чл. 124 од ОЗИО се установува пензиско осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители според одредбите на тој закон, сметано од 1 јануари 1965 година, а во став 2 на истиот член стои дека правата од истиот закон и од ваквото осигурување можат да се остваруваат најрано по истекот на 5 години од воведувањето на осигурувањето, а тоа е од 1-I-1970 година. По овој датум правата од ваквото осигурување можат да се остваруваат. Во оваа смисла е и чл. 13, ст. 1 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители, т. е. дека правата на осигурување според овој закон (републички) не можат да се остварат пред 1 јануари 1970 година. Вистина, кога е поднесено барањето од тужителката, правото на осигурување според цитираните закони и погоре наведените прописи не можело да се остваруваат, затоа што барањето било поднесено на 7 мај 1969 година, што значи пред 1-I-1970 година и по тоа барање решавал првостепениот орган на 16-IX-1969 година, пак, пред 1-I-1970 година. Меѓутоа, по жалбата на тужителката од 21-X-1969 година решавал тужениот орган дури на 14 април 1970 година, т. е. по 1-I-1970 година и во таков случај тужениот орган требало да цени дали се исполнети условите за остварување на правото од ваквото осигурување (пензиско осигурување на самостоен угостител односно за неговото семејство), земајќи го во стаж на осигурувањето и времето на угостителската дејност по 25 април 1966 година — до смртта на покојниот осигу-

реник — 23-II-1969 година, и со овој стаж и веќе неспорно утврде- ниот стаж да се цени дали се исполнети условите од чл. 78, ст. 1, т. 1 или 2, во врска со ст. 4 од Основниот закон за пензиското осигурување и чл. 13 и 23 од цитираниот републички закон.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1377/70 од 7-X-1970 година).

100. По член 3 од Законот за селскостопанскиот земјишен фонд на општонародниот имот и за доделување земја на селско- стопански организации („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 22/53), во селско- стопанскиот земјишен фонд влегува и станува општонароден имот обработливо селско стопанско земјиште од земјоделците над 10 ха. Пресудата поради признание за отуѓување на земја, донесена по поведувањето на постапката за одземање на вишокот на земја над 10 ха, е без правно значење во однос на одземањето на тој вишок.

Од образложението:

„Според член 3 од Законот за селскостопанскиот земјишен фонд на општонароден имот и за доделување земја на селско- стопански организации („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 22/53), во селско- стопанскиот земјишен фонд влегува и станува општонароден имот обработливото селскостопанско земјиште од земјоделците над 10 ха.

Околноста што тужителите, по пресудата П. бр. 23066 и П. бр. 2508/66 од 11-II-1967 година, поради признание, ги отуѓиле пар- целите, е без правно значење. Ова затоа што, како што е изло- жено погоре, постапката за одземање на вишокот на обработливо селскостопанско земјиште над 10 ха. е поведена уште во 1966 го- дина. Тоа значи дека тужителите отуѓувањето на посочените ка- тастарски парцели го презеле по покренувањето на постапката и во текот на постапката за издвојување и внесување на вишокот на селскостопанско земјиште над 10 ха. Од друга страна, пак, неспорно е и тоа, дека отуѓените катастарски парцели, а со погоре цитира- ните пресуди поради признание, како што се гледа од наведените поседовни листови, и натаму фигурираат на името на тужителите во Катастарскиот уред во К., па како такви тие и по пресудите биле задолжувани со данок на доход од земјоделство.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2447/68 од 5-III-1969 година).

101. Не се исполнети условите од чл. 3, ст. 1, буква д) од Законот за аграрна реформа за одземање на земјиште над 3 ха. на лице кое со своето семејство живее на село, има 3,67 ха. земја, има својство на инвалидски пензионер и претежен дел од земјата ја обработува со своето семејство, а само 1 ха. издава под закуп на задругата, — бидејќи таквото лице не го изгубило својството на земјоделец.

Од образложението:

„Спорно е дали тужителот спаѓа во категорија на лица неземјоделци.

Кога тужителот живее во село со своето семејство, каде што има 3,67 ха. земја, дека е инвалидски пензионер, дека со своето семејство обработува претежен дел од земјата (2,67 ха.), дека помал дел дава под закуп (1 хектар), според мислењето на овој Суд, не би требало да се третира како неземјоделец. Сè ова дотолку повеќе, што тужителот во управната постапка истакнувал дека по настојување на задругата, едниот хектар го дал под закуп на задругата, поради тоа што се наоѓал во блокот формиран од задругата.

Од погоре изложените причини произлегува дека органот го повредил законот кога тужителот го смета за неземјоделец и кога му одзема 0,67 ха. како вишок над 3 ха. земја, сообразно со чл. 3, ст. 1, буква д) од Законот за аграрната реформа.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1126/64 од 13-X-1964 година).

102. Регулирањето на водата за улица, која истечува од бунари на приватни лица, претставува работа од комунален карактер, која има карактер на управна работа, за која се надлежни органите на управата, а не редовниот суд.

Од образложението:

„Неправилно е становиштето на тужениот орган дека во случајов се работи за работа од судска надлежност или за работа по која воопшто не може да се решава во управна постапка, и неправилно постапил кога со оспореното решение одлучил во таа смисла.

Со решението бр. 3207 од 12-IX-1960 година на Отсекот за стопанство и комунални работи на НО на Општината К., на тужителот му е наложено, како и на другите заинтересирани лица на улицата, пред нивните куќи да направат прописни канали за слободно истечување на водата од нивните бунари. Со оглед на тоа дека се работи за регулирање на вода на улица, а која истечува од бунарите на заинтересираните лица, тоа прашање има регулационо-комунален карактер. Како такво тоа претставува управна работа за која може да се решава во управна постапка и за која се надлежни управните органи, а не работа од судска надлежност. Неосновано е и погрешно становиштето на тужениот орган дека се

работи за работа од судска надлежност кога треба да се регулираат прашања кои се во врска со комунално уредување на селото, како што е во случајов уредувањето истекот на водата по улицата. Во случајов не се работи за протек на вода преку имот на трети приватни лица, за да може да постои спор за некаква службеност, за кој би бил надлежен редовниот суд, односно за да станува збор за работа од судска надлежност, туку се работи за тоа како да се уреди протекот на водата по улицата во селото, што е прашање од јавен интерес.

Бидејќи оспореното решение е засновано врз погрешно правно становиште на тужениот орган во поглед на прашањето — дали во случајов станува збор за работа од судска надлежност или за работа од надлежност на управните органи, следуваше, согласно чл. 40, ст. 2 од Законот за управните спорови, да се одлучи како во диспозитивот на оваа пресуда.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1374/61, од 25-XII-1961 година).

103. Одлуката на Собранието на општината со која се определува бројот и подрачјето на катастарските општини на територијата на општината, не претставува управен акт, туку нормативен акт, поради што управен спор против таква одлука не е допуштен.

Од образложението:

„Во чл. 6 од Законот за управните спорови е предвидено дека управен спор може да се води само против управен акт, а управен акт во смисла на овој закон е акт на државен орган, работна или друга организација, со кој се решава за извесно право и обврска на одреден поединец или организација во вршењето на јавни овластувања по некаква управна работа.

Во случајов се работи за одлука — решение на собранието на општината, донесено врз основа на овластување од чл. 7 од Основниот закон за премерот и катастарот на земјиштето („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 15/65), во кој е предвидено дека одлуката за бројот и подрачјето на катастарските општини ја донесува општинското собрание.

Собранието на општината К. со погоре означената одлука ја одредило катастарската граница меѓу катастарските општини од својата територија. Погоре означената одлука-решение не претставува управен акт во смисла на Законот за управните спорови, поради тоа што со неа не се засегнува никакво право на поединец, туку претставува нормативен акт со кој се воспоставува катастарска граница односно со кој се определува подрачјето на одредена катастарска општина.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 2252/68 и У. бр. 2304/68 од 29-I-1969 година).

104. Решението со кое давателот на стипендија ја прекратува стипендијата по склучениот договор за стипендирање на стипендист-ученик на Вишата управна школа во Скопје, не претставува управен акт во смисла на чл. 6 од Законот за управните спорови. Таквиот акт по својата суштина претставува акт на работење.

Од образложението:

„Не е спорно дека тужителот бил ученик на Вишата управна школа во Скопје, како стипендист на НО на општината К. Исто така не е спорно дека тужителот го прекинал школувањето, односно го напуштил, поради што и согласно со одредбата од чл. 41 од Основниот закон за стипендии („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 32/55), на тужителот му е укината стипендијата.

Од горното произлегува дека во конкретниов случај не станува збор за управен акт во смисла на односните одредби од Законот за управните спорови, туку е во прашање граѓанскоправен однос, а во врска со односниот договор за стипендија, со кој се засновани права и обврски за тужителот. Конкретно, согласно чл. 34 од погоре цитираниот закон, давателот на стипендијата и стипендистот склучуваат договор за стипендија, а во чл. 35 од истиот закон е предвидено дека договорот за стипендија треба да содржи одредби за висината, за начинот на исплатата и за траењето на стипендијата, како и други права и обврски на договорачите во врска со стипендијата.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 439/63 од 26-III-1964 година).

105. Одлуката на наставничкиот совет или друг повисок школски орган, со која е утврден успехот на ученикот, не се смета за управен акт и против неа не може да се води управен спор.

Од образложението:

„Станува збор за оценување на ученик. Согласно чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт, т.е. акт на државен орган, работна или друга организација, која во вршењето на јавни овластувања решава за извесно право или обврска на одреден поединец или организација во некоја управна работа. Меѓутоа, според наоѓањето на судов, одлуката на наставничкиот колегиум, или наставничкиот совет и други повисоки органи по прашањето за оценување на успехот на учениците, не претставува управен акт па следователно, против таквата одлука не може да се води управен спор. Затоа, согласно чл. 30, ст. 1, т. 2 од Законот за управните спорови, беше нужно тужбата на тужителот да се отфрли како недопуштена.“

(Решение на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1119/67 од 20-IX-1967 година).

106. Ако одлуката за престанок на работата на работник во работна организација не е донесена писмено и со образложение и не му е доставена на работникот, се смета дека одлуката за престанок на работата не е ни донесена. Во таков случај, надлежниот општински орган на управата може привремено да го одложи извршувањето на решението до донесувањето на правосилна судска одлука по поведениот работен спор — чл. 106, ст. 2 и чл. 125, ст. 2 и 3 од Основниот закон за работните односи.

Од образложението:

„Со оспореното решение бр. 08—327 од 6-III-1972 година, одбиена е како неоснована жалбата на тужителското претпријатие, изјавена против решението на Одделението за стопанство и комунални работи на Собранието на општината В., бр. 08—131/1 од 26-I-1972 година, со кое е одложено извршувањето на известieto бр. 1823 од 27-XI-1971 година на работната организација, за отстранување од работното место и работната организација во која работел на работното место секретар, и е наложено именованиот повторно да се врати на работа, поради тоа што е извршено неправилно отстранување, со тоа што враќањето на работа по ова решение да трае сè додека Општинскиот суд во К. не донесе конечна пресуда по тужбата од 27-XII-1971 година.

Против второстепеното решение тужителското претпријатие поднесе тужба до овој суд и започна управен спор, па во тужбата предложи оспореното решение да се поништи.

Судот ја одби тужбата како неоснована од следниве причини:

Од известieto на претпријатието, кое во препис се наоѓа во списите, се гледа дека директорот на претпријатието го известил заинтересираното лице-секретар на претпријатието, дека на 25-XI-1971 година работната заедница донела одлука редовниот работен однос на секретарот да му престане. Истовремено го известил да не влегува во кругот и во канцелариите, а по извесно време ќе добие решение за отказ, а право на враќање во претпријатието ќе има само по судски пат.

Од горното се гледа дека ова известие, меѓу другото, содржи и одлука за престанок на работниот однос на заинтересираното лице — секретар на претпријатието, но известieto нема форма на решение ниту има образложение. Меѓутоа, според одредбата на чл. 106, ст. 2 од Основниот закон за работните односи („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 12/70), одлуката за престанок на работата на работникот во работната организација се донесува писмено и со образложение му се доставува на работникот. Во спротивно, ќе се смета дека одлуката за престанок на работата не е ни донесена.

Според тоа, без образложено решение и без претходно сослушување на работникот, на работникот не може да му престане работниот однос без негова согласност. Затоа, а бидејќи заинтересираното лице против известieto за одлуката на работната заед-

ница за престанок на неговиот работен однос, како против одлука на највисок орган на претпријатието, завел трудов спор пред Општинскиот суд во К. на ден 27-XII-1971 година, правилно постапил тужениот орган кога го задржал наведеното известие од извршување, бидејќи со наведеното известие очигледно е повредено правото на работникот засновано врз закон — чл. 125, ст. 2 и 3 од Основниот закон за работните односи.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 721/72 од 31-V-1972 година).

107. При утврдувањето на пензискиот основ не можат да имаат ретроактивно дејство одлуките за утврдување на валоризационите коефициенти, ниту тие можат да се применуваат на осигурениците што станале пензионери пред да влезе во сила соодветната одлука.

Од образложението:

„Од списите е видно дека тужителот е уживател на предвремена старосна пензија, сметано од 1-I-1967 година, а пензискиот основ му е определен врз основа на личниот доход остварен за последните три години пред пензионирањето.

Спорно е во случајов дали личните доходи остварени во 1964 и 1965 година требало да се валоризираат според одлуките донесени во 1966 година и објавени во „Сл. весник на СРМ“ бр. 15/66, или, пак, требало да се валоризираат според Одлуката за утврдување на валоризационите коефициенти за пресметување на личните доходи остварени во 1962, 1963, 1964 и 1965 година на нивото на личните доходи од 1966 година („Сл. весник на СРМ“ бр. 8/67), која Одлука влегла во сила на 5-III-1967 година, како што го бара тоа тужителот.

Од горното произлегува дека на тужителот не може да се примени наведената одлука донесена во 1967 година, бидејќи таа влегла во сила на 5-III-1967 година, а тужителот станал пензионер на 1-I-1967 година, т.е. пред влегувањето во сила на оваа одлука, па таа не може да има ретроактивно дејство ниту да се применува и на тужителот, кој станал пензионер уште пред да се донесе нова одлука и пред да влезе во сила.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1029/70 од 27-I-1971 година).

108. Кога постои писмен доказ дека тужителот имал занает-
чиски дуќан, односно писмен доказ со кој се одобрува престанок
на неговото натамошно работење, можно е времето од кога до кога
е вршена таквата дејност да се утврдува и со други докази, па и
со сведоци, посебно ако се работи за вршење на таква дејност не-
посредно пред војната. Ограничувањето по однос на роковите од
чл. 184 од ОЗПО во случајов немаат примена.

Од образложението:

„Оспореното решение не е законито. Во списите постои ре-
шение на Народниот одбор на општина Г. — Стопански совет, бр.
3790 од 14-IV-1956 година, со кое на тужителот — качар од гр. Гос-
тивар му се одобрува да престане со работа на својот дуќан кој
се водел под негова фирма, како качар од град Г. Од ова решение
се гледа дека тужителот имал фирма и дека вршел занаетчиска
дејност качар. Меѓутоа, од него не се гледа од кога до кога тужи-
телот ја вршел таа дејност. При ваква состојба, според наоѓањето
на овој Суд, не може да дојде до примена на чл. 184 од ОЗПО,
имено не може да се смета дека се работи за утврдување на посебен
стаж врз основа на изјави на сведоци. Кога постои писмен доказ
дека тужителот имал занаетчиски дуќан, односно писмен доказ
со кој се одобрува престанок на неговото натамошно работење,
можно е времето од кога до кога е вршена таквата дејност да
се утврдува и со други докази, па и со сведоци, посебно ако
се работи за вршење на таква дејност во периодот непосредно
пред војната. Поради тоа, Врховниот суд најде дека оспореното
решение треба да се поништи, а предметот да се врати на ту-
жениот орган на повторно разгледување, така што ќе треба да
испита дали и од кога стварно тужителот под наведената фирма
вршел занаетчиска дејност. За целта првенствено ќе треба да се
прибави и извештај од бившите занаетчиски комори, односно од
органот каде што се наоѓа нивната документација, за да се види
дали бил запишан во нивните книги, а ќе треба и на друг начин
да се извидува дали тужителот ја вршел таа дејност. Во таа смисла
тужителот ќе се повика и самиот да поднесе други докази, ако такви
има (на пример, признаници за платен данок и сл.). Откако сето
тоа ќе се стори, ќе може правилно да се одлучи.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр.
1219/74 од 11-XII-1974 година).

109. Работник во органот за внатрешни работи, кој е пензиониран по потреба на службата, а кој по пензионирањето повторно стапил во работен однос или вршел самостојна дејност по основ на која е осигурен, го губи правото на дел од пензијата, кога ќе наврши 40 години пензиски стаж, независно од тоа дали барал и дали му е одредена редовна старосна пензија.

Од образложението:

„Оспореното решение е законито. Според чл. 130, ст. 2 од Законот за внатрешни работи, на работник во орган за внатрешни работи, кој е пензиониран по потреба на службата, нема да му се исплаќа дел од пензијата предвидена во претходниот став, ако во моментот на остварувањето на пензија наполнил пензиски стаж од 40 години (маж) односно 35 години (жена), или ако таков пензиски стаж остварил по пензионирањето. Во постапката било утврдено дека тужителот пензиски стаж од 40 години наполнил до 31-XII-1972 година, па следователно право на исплата на дел од пензијата потоа нема, доколку продолжи со работа.

Тужбените наводи на тужителот — дека барал во пензиски стаж да му се утврди времето што го поминал во вршењето на професионална дејност како шофер, и дека поради тоа тужениот орган не можел да го земе предвид тој стаж, Врховниот суд го ценеше, но не го уважи. Според наоѓањето на Судов, иако тужителот не барал тој стаж да му се засмета, во смисла на горниот пропис, правото на исплата на дел од пензијата следува само за времето додека по пензионирањето уживателот на пензијата не наполни 40 години стаж, па затоа тој факт органот е овластен да го земе предвид по службена должност.

Не стои, исто така, и тужбениот навод дека тужениот орган бил должен на тужителот претходно да му признае право на редовна полна старосна пензија и дека пред да се донесе решение за редовна старосна пензија не можел да донесе решение за запирање на натамошната исплата на дел од пензијата остварена по чл. 122, ст. 1 од горниот закон, односно дека органот бил должен од 9-XI-1970 година до 31-XII-1972 година да му исплатува полна старосна пензија. Органот не бил должен по службена должност да одлучи на тужителот да му се признае право на редовна старосна пензија по навршениот пензиски стаж од 40 години со повторно стапување во работен однос. Такво решение можел да донесе само по барање на тужителот, а тужителот такво не поднел. Меѓутоа, со влегувањето во сила на Законот за внатрешни работи („Сл. весник на СРМ“ бр. 45/72), т. е. со неговата примена од 1-I-1973 година, органот е овластен на тужителот за дел од пензијата, што е предвидено во чл. 130, ст. 1 од овој закон, да ја запре исплатата на таквиот дел, ако утврди дека во моментот на остварувањето на пензијата наполнил пензиски стаж од 40 години (маж) односно 35 години (жена).

Тужителот наполнил пензиски стаж од 40 години и затоа правилно му е запрена исплатата на делот од пензијата, остварена по чл. 122 од овој закон, односно по чл. 51 од ОЗПО.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1092/74, од 13-XI-1974 година).

110. За утврдување на неспособноста за работа на дете постаро од 15 години, а за остварување право на додаток на деца за него, во смисла на чл. 15 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Службен весник на СРМ“ бр. 3/68), нужно е пред да се реши по жалбата да биде прибавен наод, мислење и оценка од второстепената инвалидска комисија.

Од образложението:

„Кога за решавање на некое право од социјалното осигурување е потребно да се утврди способност за стопанисување, односно потполна и трајна неспособност која одговара на инвалидност од I категорија, таквата состојба се утврдува по прибавен наод, оценка и мислење на инвалидската комисија, како во првостепената, така и во второстепената постапка. Во конкретниов случај инвалидноста на детето Н. е утврдена само во првостепената постапка, по прибавен наод, мислење и оценка на првостепената инвалидска комисија. Тужениот орган, меѓутоа, не прибавил наод, оценка и мислење на второстепената инвалидска комисија, што бил должен да го стори пред да одлучи по жалбата на тужителот. За да може во случајов правилно да се одлучило, потребно е таков наод, оценка и мислење да се прибави, па затоа овој Суд, врз основа на чл. 39, ст. 2 од Законот за управните спорови, одлучи оспореното решение да се поништи и предметот да му се врати на тужениот орган на повторно разгледување и одлучување.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 1693/73 од 9-I-1974 година).

111. Службеното лице што ја води пензиската постапка во смисла на чл. 5 од ЗОУП, должно е странката да ја запознае со некое нејзино право само во случај ако, со оглед на утврдената фактичка состојба, дознае или оцени дека странката има основ за остварување на такво право. Во случајов, тужителката барала семејна пензија од покојниот ѝ маж, како неспособна за работа, и во оваа смисла била водена пензиска постапка. Во оваа постапка службеното лице, дури по изминувањето на рокот од 90 дена, предвиден во чл. 245 од ОЗПО, дознал дека тужителката немала право

на семејна пензија како вдовица, пак не дошло во ситуација да ѝ укаже на тужителката дека може да бара материјално обезбедување, во смисла на чл. 245 од ОЗПО. Затоа, не е повреден законот со тоа што на тужителката не ѝ било укажано дека може да го остварува ова право.

Од образложението:

„Според чл. 245, ст. 1 од ОЗПО, вдовица која не стекнала право на семејна пензија поради тоа што не ги исполнува пропишаните услови за стекнување право на семејна пензија, според овој закон има право на материјално обезбедување, како работник кој привремено се наоѓа надвор од работен однос, под услов во рокот од 90 дена од смртта на осигуреникот да се пријави во заводот за вработување на работници заради вработување и да ги исполнува условите во однос на имотната состојба, според прописите со кои е регулирано правото на надоместок на лица што се привремено надвор од работен однос. Не е спорно дека тужителката во погоре наведениот рок од 90 дена не се пријавила во заводот за вработување на работници заради вработување, па следователно, според горната законска одредба, нема право по овој закон на материјално обезбедување како на работник што се наоѓа привремено надвор од работен однос.

Тужбените наводи дека тужителката била неука странка, дека имала само завршено основно училиште и дека не била запознаена со постоењето на ваков законски рок и дека органот требало да ја запознае со постоењето на ваков рок, бидејќи е тоа должност на органот, во смисла на чл. 5 од ЗОУП, со кој е пропишано начелото за заштита правата на граѓаните и заштита на јавниот интерес, Врховниот суд ги ценеше, но не ги уважи. Ова од причини што согласно чл. 5, ст. 2 од ЗОУП, ваква обврска постои кај органот само во случај ако, со оглед на утврдената фактичка состојба, службеното лице што ја води постапката дознае или оцени дека странката има основ за остварување на некое право. Во случајов не се работи за таква состојба. Тужителката барала пензија поради неспособност за работа и во оваа смисла е водена пензиската постапка. Дури по протекот на рокот од 90 дена, предвиден во чл. 245 од ОЗПО, органот дознал дека тужителката нема право на семејна пензија како вдовица, па не дошол во ситуација да ѝ укаже на тужителката дека може да бара материјално обезбедување. Според тоа тужениот орган не го повредил законот со тоа што не ѝ укажал дека може да го остварува правото од чл. 245 од ОЗПО. Затоа, правилно е одлучено кога ни ова право не ѝ е признато.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија во Скопје. У. бр. 1573/73, од 9-I-1974 година).

112. При утврдувањето на имотниот цензус за остварување право на додаток за деца во смисла на чл. 30, ст. 1 од Законот за финансирање на определени форми за заштита на децата, во месечниот износ на личниот доход и другите примања по основ на работниот однос, односно работа со полно работно време, се зема износот остварен од корисникот или членот на неговото домаќинство во претходната календарска година, без оглед на тоа што тој приход е остварен со работа во странство, каде што корисникот бил упатен од работната организација во која бил вработен.

Од образложението:

„Според чл. 30, ст. 1 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68) месечниот износ на личниот доход и другите примања по основ на работен однос, односно работа со полно работно време, од кој зависи правото на додаток на деца, во смисла на чл. 29, ст. 1 од истиот закон, се утврдува според износите што корисникот или членот на неговото домаќинство ги примал во претходната календарска година.

Во случајов е спорно од кои приходи на тужителот треба да се утврдува имотниот цензус од кои зависи правото на додаток на деца, а имено, дали од приходите што тужителот ги остварил како работник во странство во 1972 година, или од оние што ги остварувал пред да отиде на работа во странство, т. е. од оние што ги остварувал во земјата. Бидејќи се работи за право на додаток на деца за 1973 година, органот правилно го утврдил имотниот цензус од приходите остварени во 1972 година, согласно со погоре наведената законска одредба. Во таа година тужителот остварил личен доход од 71.641,55 динари, па немал право на додаток на деца, бидејќи имал над 450 динари по член на неговото домаќинство. Без значење е фактот што овој приход е остварен со работа во странство. Не постои законска одредба со која на лица што работеле во странство, кога ќе се вратат во земјата, остварениот приход во странство да не им се зема за утврдување на имотниот цензус, туку да се зема приходот остварен пред заминувањето во странство.“ Затоа, правилно е одлучено кога не е признато право на додаток на деца.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 434/74, од 28-VIII-1974 година).

113. Иако според член 4, став 1 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“ број 25/72), даночен обврзник на данокот на промет на недвижности и права е продавачот на недвижноста односно правото, како странка во управната постапка за плаќање данок на промет на недвижности и права може да биде и купувачот, доколку со договорот за купопродажба на недвижноста се обврзал да го плати данокот на промет за пренос на таа недвижност.

Од образложението:

„Според член 4, став 1 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“ бр. 25/72), даночен обврзник на данокот на промет на недвижности и права е продавачот на недвижноста односно правото.

Меѓутоа, странка во оваа управна работа можат да бидат и купувачите, кои имаат правен интерес, законито и правилно да биде одреден данокот на промет на недвижности и права, бидејќи според договорот за купопродажба од 28-III-1972 година данокот на промет за недвижноста во случајот ќе го платат купувачите, а според член 49 од Законот за општата управна постапка, странка во управната постапка може да биде и лице кое заради заштита на своите права или правни интереси има право да учествува во постапката.

Со оглед на изложеното, со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителите — кога не им е признаено право да учествуваат во оваа управна работа како странка и кога жалбата против првостепеното решение им е отфрлена како изјавена од неовластени лица.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, во Скопје, У. бр. 721/74, од 5-XII-1974 година).

114. Деловна просторија во состав на станбена зграда, која со конечното решение била изземана од национализација, не може повторно да се национализира од причина што таа била адаптирана за вршење на друга стопанска дејност, поинаква од онаа што се вршела во моментот на влегувањето во сила на Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 52/58).

Од образложението:

„Оспореното решение не е законито. Не е спорно дека национализираната работна просторија се наоѓа во станбена зграда, дека со решение бр. 01—824 од 11. I. 1960 година на Комисијата за национализација при Извршниот совет на НРМ по Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 4/59) била оставена на сопственикот. Деловната просторија во 1958 година била затечена како фурна, а во 1962 година таа делумно е претворена во станбен простор, а делумно е оспособена

бена за продавница, со корисна површина од 24,35 квадратни метри. При таква фактичка состојба, погрешил тужениот орган кога нашол дека стојат законски услови за донесување на решение за национализација на деловната просторија на тужителот. Деловната просторија на тужителот, со решението бр. 01—824 од 11. I. 1960 година, била изземена од национализација и не постојат услови за измена на ова решение, ниту за повторна примена на Законот за национализација. Тоа што од фурна поранешниот сопственик неа ја приспособил за продавница не е основ за национализација. Тоа не може да се смета како нов објект па за првпат сега да се применува Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 52/58). И порано била деловна просторија во станбена зграда и сега е истото тоа, дури по површина е и помала. Промената на стопанската дејност што сега се врши во деловната просторија нема битно значење и не може да се смета дека е во прашање нов објект, за кој не е било одлучувано по горниот закон. Незначителни внатрешни измени на просторијата со кои се овозможува таа да се користи за поинаква стопанска дејност од првобитната, не може да претставува новоподигната деловна просторија, на која да може да се применува горниот закон“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Скопје, на ден 13. II. 1974 година. У. бр. 278/73).

115. Времето поминато во вршење на самостојна дејност по 1. I. 1965 година не се смета во цензусот на потребна работа од 5 односно 15 години, со кој е условено признавањето во посебен стаж времето поминато во вршење на самостојна дејност пред 15. V. 1945 година на овие осигуреници, бидејќи таа работа не се смета за работен однос, ниту со него изедначена работа — во смисла на чл. 156, ст. 1. т. 1 од ОЗПО.

Од образложението:

„Оспореното решение е законито. Спорно е во случајов дали времето што тужителот го поминал на работа во вршењето на самостојна занаетчиска дејност по 1. I. 1965 година, кога бил осигуреник по Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и угостители, може да се земе предвид како време поминато во работен однос, во смисла на чл. 156, ст. 1. т. 1 од ОЗПО, т. е. како цензус на потребна работа за да може во посебен стаж да се признае времето поминато во вршење на самостојна занаетчиска дејност пред 15. V. 1945 година. По ова спорно прашање правилно е становиштето на тужениот орган — дека времето поминато во вршењето на самостојна занаетчиска дејност по 1. I. 1965 година не може да се земе предвид за исполнување на цензусот на работа од чл. 156, ст. 1 од ОЗПО. Ова од причина што за исполнување на овој цензус е потребно осигуреникот да поминал 5 години по 15. V. 1945 година во работен однос,

со полно работно време, или на друга со него изедначена работа. Вршењето на самостојната дејност по 15. V. 1945 година не се смета во цензусот на потребна работа од 5 односно 15 години. Таквата дејност не се смета за работен однос, ниту за друга работа изедначена со работниот однос, како што се бара тоа во чл. 156, ст. 1, т. 1 од ОЗПО.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, на ден 17. IV. 1974 година под У. бр. 372/74).

116. Станбените простории, со тоа што се издавани под закуп за да се врши во нив стопанска дејност, не станале деловни и како такви не можат да бидат национализирани со примена на чл. 12, ст. 5 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 52/68).

Од образложението:

„Од списите е видно дека национализираните простории се станбени простории во приземјето и сутеренот на станбената зграда на ул. „Маршал Тито“ бр. 78 во Б. и како такви, без да е вршена адаптација, дадени под закуп на Претпријатието Ц. Р. во Б. за сместување на дирекцијата и администрацијата на претпријатието. Тужениот орган и самиот во оспореното решение наведува дека не е спорно дека приземните простории во семејната станбена зграда се станбени простории, но дека со „давањето под наем на Претпријатието Ц. Р. од Б., овие простории се претворени во деловни и како такви потпаѓаат под удар на национализацијата.

При утврдената фактичка состојба дека национализираните простории се по својата градежна намена беспорно станбени, а не деловни, нема место за примена на чл. 12, ст. 5 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 52/58), бидејќи оваа законска одредба се однесува на оние згради и простории, кои по Законот за деловните згради и простории се сметаат за такви, а по чл. 4 од овој закон како деловни згради и простории се сметаат оние што се наменети за вршење на деловна дејност, т. е. кои се градени како такви. Станбените згради и простории не можат да се сметаат за деловни со голиот факт — што биле издадени под закуп на лица кои во нив вршеле деловна дејност. Според наоѓањето на Судов, во законот нема основ правното становиште на тужениот орган кога смета дека „со давањето под наем на претпријатието овие простории се претворени во деловни“. Затоа, врз основа на чл. 39, ст. 2 од Законот за управните спорови, се поништи оспореното решение на тужениот орган и предметот се враќа на повторно одлучување.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Скопје, на ден 20. III. 1974 година, под У. бр. 195/73).

117. Одделението за имотноправни работи на собранието на општината не може да одобрува монтирање на лимена гаража на одделни лица на земјиште кое припаѓа на колективна станбена зграда, ако за тоа нема согласност од сите станари. Начинот на користење на вакво земјиште, кое се смета за изградено, без оглед на тоа дали на него според урбанистичкиот план на градот можат да постојат монтажни гаражи, го одредуваат сопствениците односно станари на зградата, а ако таков договор, нема го одредува судот.

Од образложението:

„По барање на неколку станари — сопственици на делови од колективна станбена зграда, тужениот орган одобрил монтирање на лимени гаражи на земјиштето што служи на истата зграда. Со ова одобрение не се сложиле другите станари — сопственици на делови од зградата и до Врховниот суд поднеле тужба за управен спор, сметајќи дека органот не бил надлежен да издава такво одобрение без согласност на другите станари. Судот ја уважи тужбата и ги даде овие причини.

Оспорените решенија не се законити. Во списите постои извод од урбанистичкиот план на градот, од кој се гледа дека земјиштето на кое им е дозволено на погоре наведените лица од град Охрид да монтираат лимена гаража се наоѓа во дворното место на станбената зграда што е изградена на парцелата 6630/3. Исто така не е спорно дека оваа станбена зграда е во етажна сопственост на повеќе лица. При таква состојба, нема законски основ без согласност на сите станари на одделни сопственици на становите да им се доделува дел од дворното место за монтирање на гаражи. Ова од причина што право на користење со ова земјиште имаат сите станари односно сопствениците на становите од споменатата зграда, кое право е регулирано со чл. 6, ст. 1 од Законот за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 5/68). Како ќе се користи ова земјиште кога се во прашање повеќе лица, е прашање за кое станарите сами одлучуваат, а само доколку не постои меѓу нив согласност, тие можат да бараат начинот на користење да го одреди судот. Според тоа, органот за управноправни работи на собранието на општината не можел во случајов да одлучува на тоа земјиште на заинтересираните лица да им се даде одобрение да монтираат лимена гаража, независно од тоа што такви гаражи на тоа место можат да постојат, согласно со урбанистичкиот план на градот. Дали на наведеното земјиште ќе се монтираат лимени гаражи или не, и ако се монтираат, кој сè ќе може да има гаража, треба да го решат сите сопственици на становите од споменатата зграда, односно станарите, а ако не можат тоа сами да го сторат, заинтересираните можат единствено од судот да бараат тој да одлучи како ќе се користи земјиштето.

Затоа, врз основа на чл. 42, ст. 2 од Законот за управните спорови, се одлучи оспорените решенија да се поништат и предметот да му се врати на тужениот орган на повторно разгледување и одлучување.“

118. Според Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер лицата што со поранешниот сопственик не се во однос на брачен другар, потомци, посвоители, родители и посвоеници, не можат да стекнат првенствено право за изградба на семејна станбена зграда, штом договорот за пренос на правото на користење (купопродажниот договор) е склучен во 1970 година, т. е. по влегувањето во сила на погоре наведениот закон.

Од образложението:

„Неоспорно е во случајов дека предметното градежно земјиште е национализирано и дека е тоа во општествена сопственост. Според одредбите од чл. 3, 4 и 5 од Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градскиот карактер („Службен лист на СФРЈ“ бр. 5/68), сметано од 15. II. 1968 година, правото на користење на неизградено градежно земјиште и првенствено право на користење на тоа земјиште, во површина која е потребна за изградба на зграда, на која според законот може да се има право на сопственост и за редовна употреба на таа зграда, поранешниот сопственик може да го пренесе само врз брачниот другар, потомците, посвоителите, родителите и посвоениците.

Во конкретниов случај неспорно е дека тужителот и Б. Т. предметното земјиште го купиле со договор во 1970 година од лицето со кое не се во сродство, па затоа, а согласно горната законска одредба, ниту врз тужителот, ниту врз Б. Т., не можело да биде пренесено правото на градба на наведеното земјиште, па според тоа, тужителот нема право на градба.

Затоа, не е повреден законот на штета на тужителот, кога со првостепеното решение, кое е потврдено со оспореното решение, му е одбиено барањето за изградба на индивидуална станбена зграда, предвидена во локацијата број 203/72.

Тужителот нема првенствено право на градба на наведеното земјиште ни според одредбите на чл. 8 од Законот за условите за определување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Службен весник на СРМ“ бр. 10/73), каде што прашањето за стекнување на првенствено право за изградба на зграда е регулирано на ист начин како и во погоре наведениот закон од 1968 година“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Скопје, на ден 10. IV. 1974 година).

119. Против решението на републичкиот секретар за правосудство за престанок на работниот однос по потреба на службата во смисла на чл. 32-в од Законот за изменување и дополнување на Законот за извршување на казните лишување од слобода, мерките за безбедност и воспитните мерки („Сл. в. на СРМ“ бр. 45/72) не е дозволен управен спор бидејќи не е управна работа. Против него може да се води само работен спор пред надлежниот суд.

Од образложението:

„Согласно чл. 6, ст. 1 од Законот за управните спорови тужба за управен спор може да се води само против управен акт. Според став 2 на овој член, управен акт во смисла на овој закон е акт со кој државен орган, работна или друга организација решава за извесно право или обврска на одреден поединец или организација во некоја управна работа. Со горниот акт на тужениот орган во случајов не е решавано во управната работа, туку за правото на работа, односно за работен однос, па не може да се води управен спор, туку само работен спор пред редовниот општински суд, за што правилно на тужителот му била дадена и правна поука од тужениот орган.“

(Решено во Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1878/73 од 23. I. 1974 година).

120. Лицата што вршат самостојна дејност како споредно занимање, кои како такви не се пријавени кај органот за приходи на општината, должни се да плаќаат зголемен данок од 30% во смисла на чл. 171, ст. 2 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“ бр. 39/72), иако претходно не им била врачена лична покана за поднесување на пријава.

Од образложението:

„Тужителот неспорно повремено, како споредно занимање, вршел ѕидарска дејност и не се пријавил на надлежниот орган за приходи на општината. При определувањето на данокот од личен доход од вршење на оваа дејност, покрај редовниот паушален износ, органот го задолжил тужителот со зголемен данок од 30% од обложениот данок поради неподнесена пријава. Тужителот ја оспорил законитоста на ова решение, сметајќи дека не е должен да плаќа зголемен данок од 30%, туку само 20%, бидејќи не добил лична покана, како што е тоа предвидено во чл. 171, ст. 2 од Законот за даноците на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 39/72).

Судот ја одбил тужбата и ги дал овие причини:

Не е основан тужбениот навод дека тој не требало да биде задолжен со зголемен данок од 30% од обложениот данок, бидејќи не добил лично покана, во смисла на чл. 171, ст. 2 од Законот за даноците на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 39/72). Согласно чл. 171, ст. 2 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“ број 39/72) со 30% од обложениот данок ќе му се зголеми данокот на оној даночен обврзник што не ќе поднесе пријава ни во дополнителниот рок определен со поканата, од став 2, на чл. 170 од овој закон, а на тужителот таква покана навистина не му била врачена. Меѓутоа, ова се однесува на оние даночни обврзници кои вршат редовна дејност и за кои органот знае дека вршат стопанска дејност. На оние кои не се пријавени воопшто како такви, правилно е задолжението со зголемен данок од 30% од обложениот данок, бидејќи на нив, како непознати не постоела можност да им се испрати лична покана, па се смета како да им била врачена таква.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 200/74 од 20. III. 1974 година).

121. Ако детето на корисникот на додатокот на деца е ученик во средно училиште каде што му е обезбедено бесплатно издржување (стан, храна, училишен прибор, облека и сл.), тоа не може да се земе предвид при поделбата на остварениот приход за добивање право на додаток на деца во полза на другите деца — членови на домаќинството на осигуреникот.

Од образложението:

„Како што се гледа од списите, а што во случајот не е ни спорно, детето Р. е ученик во Средното училиште за внатрешни работи во Скопје, каде што му е обезбедено бесплатно издржување (стан, храна, училишен прибор, облека и сл.). Поради тоа, детето Р. не може да се земе предвид при поделбата на остварените приходи. Тоа особено се гледа од чл. 30 и чл. 36 од Законот за финансирање на определени форми на општествена заштита на децата („Сл. весник на СРМ“ бр. 3/68), каде што е предвидено при поделбата на приходите да се земат предвид децата што ги издржува корисникот, а не и оние на кои општествената заедница им го обезбедува издржувањето.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 181/74 од 8. V. 1974 година).

122. Во вршењето на ревизија, ревизиониот орган не може да утврдува друга фактичка положба од онаа што е утврдена од првостепениот орган, ако притоа не изврши дополнување на доказната постапка, и потоа да го применува законот, така што ќе го измени конечното решение. Во таков случај, ревизиониот орган може само да го поништи или да го укине решението и да нареди предметот повторно да се разгледа при што ќе укаже на тоа што е погрешно и неправилно ценето.

Од образложението:

„Повредени се правилата на постапката кога тужениот орган, врз основа на чл. 203, ст. 1 од ОЗПО, го изменил првостепеното решение наоѓајќи дека од изведените докази во првостепената постапка не можело да се утврди дека тужителот активно и организирано работел за НОД, иако првостепениот орган нашол дека тужителот имал активна и организирана работа. Според мислењето на Судот, во ревизионата постапка не може врз изведените докази од првостепениот орган да се утврдува поинаква фактичка положба од онаа утврдена од тој орган, ако притоа не врши дополнување на доказната постапка. Доколку ревизиониот орган наоѓа дека е погрешно утврдена положбата, може само да го поништи или укине решението и да нареди повторно да се разгледа предметот, при што би требало да укаже на погрешно утврдените факти, односно на погрешно и неправилно ценети докази. Измена на првостепеното решение може да стане само ако на утврдената од првостепениот орган фактичка положба погрешно е применет материјалниот закон.

Во случајов првостепениот орган, врз основа на изведените докази — сослушувањето на сведоците и прибавеното мислење на боречката организација, нашол дека тужителот активно и организирано работел за НОД, но притоа тој не навел во што се состои конкретната дејност на тужителот. Тужениот орган (иако не наведува што конкретно ценел), нашол дека тужителот извесно време го чувал кај себе В. Ј. и од изјавата на сведоците може да се утврди дека молителот друга дејност немал. Во случајов, како што се гледа, првостепениот орган утврдува активна и организирана работа, при што не се знае кои сè дејности ги зема за утврдени, кога ги прифаќа како таква дејност, а тужениот орган го прима за утврдено само фактот дека тужителот извесно време кај себе го чувал В. Ј. Не е познато дали првостепениот орган само оваа дејност ја зел предвид кога одлучил, или имал предвид и друга дејност на тужителот, бидејќи тој се повикува на изведените докази (мислењето на боречката организација и изјавите на сведоците), а од овие докази произлегуваат и други дејности, како што е курирска дејност, давање врска, собирање на храна и друго. Очигледно е, според тоа, дека тужениот орган не одлучил врз утврдената фактичка положба од првостепениот орган (дотолку повеќе што првостепениот орган во своето решение фактичката положба и не ја конкретизирал или во најмала рака одлучил врз нејасна фактичка положба), туку врз основа на друга таква фактичка положба за

која тој смета дека произлегува од списите, па потоа го применил законот. Такво овластување, меѓутоа не произлегува од чл. 203 од ОЗПО, а е во спротивност и со општите начела на управната постапка, пред сè, со начелото на оценката на доказите од чл. 8 од ЗОУП и начелото на сослушување на странката (чл. 7 од ЗОУП). Затоа, овој Суд, врз основа на чл. 42, ст. 2 од Законот за управните спорови, одлучи оспореното решение да се поништи и предметот да му се врати на тужениот орган на повторно разгледување и одлучување.“

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 378/74 од 28. VIII. 1974 година).

АЗБУЧЕН РЕГИСТАР ЗА УПРАВНИ СПОРОВИ

(Бројот по текстот во регистарот го означува бројот на одлуката)

А

Аграрна реформа — Со тоа што лицето е инвалидски пензионер, ако претежен дел од земјата ја обработува со своето семејство, не го изгубило својството на земјоделец 101.
— Аконтација — види даноци 98

Б

— Бесправно уселување — види станбени односи 76

В

— Валоризационен коефициент — види пензиско осигурување 107
— вдовица — види управна постапка 111
— верска гимназија — види школување 64
— вода-регулација — види управна работа 102

Г

Гаража — Не може да се одобри изградба на гаража на земјиште кое припаѓа на колективна станбена зграда, ако нема согласност на сите станари 117
— градежно земјиште — види детски додаток 69
— градежен инспектор — види надлежност 63
— густина на стажот — види инвалидско осигурување 28

Д

— Данок на згради — види даноци 92, 93
— данок на промет на недвижности и права — види даноци 94- 95
Даноци — Оштетувањето на станбената зграда од поплава, поради кое станала неупотреблива, има влијание врз даночната основица само за во иднина 92
— Обврската за плаќање на данок на доход од зграда почнува да тече од првиот ден на наредниот месец по издавањето на дозвола за употреба на зградата 93

- Органот за приходи е должен, пред да пристапи кон присилна наплата на данок по службена должност, да утврди дали не настапила застареност на наплатата 94
- Околноста што конечното решение за одредување на данок е поништено во управен спор не е пречка за присилна наплата 95
- За обложување со данок кога обврзникот дејноста ја врши во разни подрачја, односно кога нема постојано деловно седиште, надлежен орган е оној каде што обврзникот има живеалиште 96
- Постапка за испитување потеклото на имотот може да се води секогаш кога постои сомнение дека имотот што го поседува граѓанинот потекнува од приход необложен со придонес односно со данок 97
- При одредување висината на аконтацијата на нов обврзник од занаетчиска дејност со споредување, нужно е обата обврзници дејноста да ја вршеле под исти или слични услови 98
- Пресуда поради признание за отуѓување на земјиште, донесена по поведувањето на постапката за одземање на вишокот над 10 ха, нема правно дејство 100
- Лицата што вршат самостојна дејност како споредно занимање, а како такви не се пријавени кај органот за приходи на општината, плаќаат зголемен данок од 30% 120
- Деекспропријација — види експропријација 79
- Дежурство — види пензиско осигурување 24
- Делба на недвижен имот — 55

Деловна просторија — Не се смета за деловна просторија станбен дел од зграда, која има 10 стана и се користи за таа цел, а кој е функционално издвоен од административниот дел на зградата 89

- Ако не постои договор за закуп се смета дека деловната просторија се држи без правен основ, иако во неа уселувањето е извршено пред влегувањето во сила на Законот за деловните простории 90
- Се смета дека не постои договор за закуп на деловна просторија, ако договорот за закуп не е склучен со сопственикот, туку меѓу закупувачот и подзакупувачот 91

Додаток на деца — Правото на детски додаток припаѓа на онолку семестри колку што според статутот на факултетот трае редовното школување, а најмногу до 26 години од животот 65

- Не припаѓа право на додаток на деца ако брачниот другар на корисникот врши занаетчиска дејност 66
- Промената во имотната состојба, ако настапи во текот на користење на правото на додаток на деца, важи од првиот ден на наредниот месец 67
- Катастарскиот приход од дворно место во површина до 500 м², кое не се користи како земјоделски имот, не влегува во имотниот цензус за остварување правото на додаток на деца 69

- Неразведениот брачен другар, кога корисникот на детски додаток го издржува, влегува во бројот на членовите на неговото домаќинство 70
- На лицето што е уживател на пензија во 1967 година висината и правото на додаток на деца му се одредува од просечниот месечен личен доход остварен во претходната година 71
- За утврдување на неспособноста за работа на дете постаро од 15 години и за остварување правото на додаток на деца, нужно е да постои наод, мислење и оценка на соодветната инвалидска комисија 110
- И приходот остварен во странство се зема предвид при утврдувањето на цензусот на приходи за остварување правото на додаток на деца 112
- Времето поминато во вршење на самостојна дејност по 1. I. 1965 година не се смета во цензусот на потребната работа, со кој е условено признавањето во посебен стаж на времето поминато во вршење на самостојна дејност пред 15. V. 1945 година 115
- Детето кое е ученик во средно училиште, каде што му е обезбедено бесплатно издржување, не се смета за член на домаќинството на корисникот на додаток на деца кој треба да се земе предвид при поделба на остварениот приход за добивање право на додаток 121
- Докажување на пензиски стаж — види пензиско осигурување 16, 17, 19, 21, 23, 108, 115

Е

- Експропријација — Деекспропријација може да се бара и на неизградено градежно земјиште кое подоцна е национализирано 79
- Корисникот на експроприраната деловна просторија не е должен на поранешниот сопственик да му обезбеди друга соодветна деловна просторија 81

Ж

- Жалба — види управна постапка 39, 40, 43

З

- Заинтересирано лице — види управна постапка 113
- Застареност на наплата на данок — види даноци 94
- Зголемување на инвалидска пензија — види инвалидско осигурување 30
- Зголемување на старосна пензија — види пензиско осигурување 3

Здравствено осигурување — На осигуреникот кој по прекилот на работниот однос редовно ќе се пријави во заводот за вработување на работници и ќе се вработи, времето на пријавување не му се смета како прекин при остварување на правата од здравственото осигурување 72

И

- Избор на градежна парцела — види првенствено право 60, 61, 62 и 118
- Извршување на решение за предавање на малолетно лице — види управна постапка 88
- Имотен цензус — види детски додаток 67, 112

Инвалидско осигурување — Во годините на стаж кои осигуреникот ги поминал во вршење на занаетчиска дејност потребни како услов за стекнување право на инвалидска пензија се смета сето време кое осигуреникот го поминал во вршењето на занаетчиска дејност 27

- При утврдувањето густината на стажот органот треба да испитува дали осигуреникот за време на прекинувањето на работниот однос бил пријавен кај заводот за вработување на работници, во кој случај за секој таков прекин временското раздобје од 5 односно 10 години пред настапувањето на инвалидноста би се продолжило наназад најмногу за 24 месеци 28
- Не се смета како несреќа на работа убиство извршено над осигуреникот во амбулантата на претпријатието, кога извршувањето на делото не е во врска со работата во претпријатието, туку од други побуди 29
- На учесник од НОВ од 1944 година не му следува зголемување на пензијата според одредбата на чл. 71 од ОЗПО, ако не бил учесник до крајот на војната 30
- Право на додаток за помош и нега немаат уживателите на семејна пензија 31
- Пензијата се исплатува од денот кога е утврдена инвалидноста, а ако на осигуреникот и потоа му е исплатуван личен доход, пензијата ќе се исплатува од првиот нареден ден по престанокот на исплатата на личниот доход 32
- Секое неоправдано напуштање на претпријатието каде што осигуреникот бил упатен на професионална рехабилитација доведува до губење на тоа право 33
- Се смета дека без оправдана причина е прекинат работниот однос, ако до тоа дошло поради изречена дисциплинска казна 34
- Право на ортопедски додаток при постоење на две телесни оштетувања 35
- Второстепената инвалидска комисија е должна да даде уверливо образложение зошто не го прифаќа наодот, оценката и мислењето на првостепената комисија 36
- Инвалидност-утврдување — види инвалидско осигурување 36
- Испитување потеклото на имотот — види даноци 97
- Исплата на инвалидска пензија — види инвалидско осигурување 32

- Исплата на пензија — види пензиско осигурување 5
- Исправа — види управна постапка 40
- Исправка на решение — види управна постапка 42
- Испразнување на деловна просторија — види деловни простории 90, 91

К

- Катастарско подрачје — види управен акт 103
 - Конечно решение — види управна постапка 47
 - Корисник на експроприрана работна просторија — види експропријација 81
 - Користење на заедничко земјиште — види гаража 117
- Комунална такса — Комунална такса за истакнување на фирма се плаќа за секоја продавница, без оглед на тоа што таква такса е платена за истакнување на фирма во седиштето на работната организација 83
- Комунална такса е должно да плати и здружението на тутунопроизводителите, ако се врши набавка и продажба на семе и друга стока за потребите на тутунопроизводителите 84
 - Купопродажба на национализирано земјиште — види национализација 57

М

- Мајстор — Како мајстор, иако нема свидетелство за положен испит за мајстор, се смета лице кое во стара Југославија, уште пред влегувањето во сила на Законот за дуќаните од 1931 година, имало занаетчиски дуќан 48
- Материјално обезбедување — види паричен надоместок 49, 50
 - Монтирање на лимена гаража — види гаража 117

Н

- Надзор — види управна постапка 46
- Надлежност — Градежниот инспектор не е овластен да цени дали одделението за станбени и комунални работи при собранieto на општината одобрило за градба то издало законито 63
- надоместок за годишен одмор — види пензиско осигурување 25
 - надоместок за експроприрана деловна просторија — види експропријација 81
 - надоместок за користење на хидромелиоративен систем — види управен спор 87
 - надоместок за користење на национализирано земјиште — види управен спор 86
- Национализација — Лице што по влегувањето во сила на ЗННЗГЗ изградило нова станбена зграда, со која то пречекорува максимумот од чл. 2 на овој закон, има право да врши избор меѓу постојните згради и новоизградените 52

- Не може да се одземе од владение национализирано градежно неизградено земјиште заради изградба на привремен градежен објект 53
- Не може да се одземе од владение национализирано градежно неизградено земјиште на кое постои станбена зграда, иако е таа изградена без градежна дозвола 54
- Физичка делба меѓу сопствениците на национализиран имот може да се изврши и има важност само по однос на владеењето на земјиштето, а не и по однос на сопственоста 55
- Во управна постапка не може да се утврдува постоење на договор за купопродажба на градежно земјиште склучен пред влегувањето во сила на ЗНИЗГЗ 57
- Национализирано градежно земјиште не може да се одземе од владение за изградба на привремен објект 58
- Во постапката за одземање од владение на национализирано неизградено земјиште поранешниот сопственик треба да се изјасни за првенственото право на користење 59
- За првенственото право на користење од поранешниот сопственик задолжително се одлучува во постапка за одземање од владение на национализираното земјиште 61
- Деловна просторија во состав на станбена зграда, која била изземена од национализација, не може повторно да се национализира од причини што таа била адаптирана за вршење на друга дејност 114
- Со тоа што станбените простории се издавани под закуп за вршење на стопанска дејност не можат да се сметаат за деловни 116
- Неспособност за работа — види детски додаток 110
- Несреќа на работа — види инвалидско осигурување 29

О

- Обложување со данок — види даноци 96, 98, 100
- Одлука на наставнички совет за успех на ученик — види управен акт 105
- Одземање на национализирано градежно земјиште — види национализација 53, 54
- Одобрење за градба на гаража — види гаража 117
- Ортопедски додаток — види инвалидско осигурување 35

П

- Паричен надоместок — Времето поминато на отслужување на кадровски рок не се смета за прекин на работниот однос при остварување на паричниот надоместок за време на привремена безработност 49
- Уживател на паричен надоместок за време на привремена безработност, кој отишол на работа во странство и поради тоа му е прекинато примањето на паричниот надоместок, нема право на доискористување на ова право, доколку за времето додека работел во странство не плаќал придонес за вработување 50

Пасиште — Преведувањето на пасишта — утрина во друга култура, корисникот на пасиштето не може да го изврши без претходна согласност на општинското собрание 73

— Пензија — зголемување по чл. 73 од ОЗПО — види пензиско осигурување 3

— Пензија — исплата — види пензиско осигурување 109

— Пензија — семејна на деца — види пензиско осигурување 4

— Пензиски основ — види пензиско осигурување 24, 25, 26, 107

— Пензиски стаж — види пензиско осигурување 7, 10, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23

Пензиско осигурување — Уживателите на предвремена пензија немаат право на заштитен додаток 1

— Уживател на пензија, кој како учесник во НОД остварил старосна пензија со 35 години пензиски стаж, а кој по пензионирањето ќе се вработи, нема право на одредување на нова старосна пензија во смисла на чл. 38 од ИЗПО 2

— Учество во НОД признато во двојно траење до 2. II. 1945 година не повлекува зголемување на пензијата во смисла на чл. 73 од ОЗПО 3

— Детето, иако е постаро од 15 години, ако е на редовно школување во осумгодишно училиште, има право на семејна пензија 4

— Исплата на пензија на странски државјани преку полномошник во Југославија не може да се врши 5

— Условот во една календарска година да е поминато најмалку 7 месеци во работен однос со полно работно време како земјоделски работник, е исполнет и кога дел од овој период е поминат во работен однос пред наполнувањето на 15-годишна возраст 7

— Условот, осигуреникот во вршењето на самостојната дејност да не вработувал во одделни години просечно повеќе од 5 лица, се однесува не само на осигуреникот, туку и на неговиот брачен другар или на дете 8

— Времето пред 15. V. 1945 година, поминато во вршење на самостојна шивачка дејност во својот дом, ако дејноста не била прописно регистрирана, не се признава во посебен стаж во смисла на член 154 ст. 2 9

— Како стручна спрема во смисла на чл. 154, ст. 2 од ОЗПО доволен е и положен калфински испит 10

— За исполнување цензусот на работа од 5 години во смисла на чл. 156, ст. 1, т. 1 од ОЗПО, поминат во работен однос, се признава и времето поминато во работен однос и по 1. I. 1965 година 12

— Времето поминато во вршење на самостојна дејност во странство пред 15. V. 1945 година не се признава во посебен стаж 13

— Рокот од 6 месеци за кој осигуреникот требало да стапи во работен однос, односно да се пријави на надлежниот завод за вработување на работници заради вработување по престанокот на членството во СРЗ, тече од денот по враќањето од ЈНА 14

- Ако писмените документи со кои се утврдува одредено време во пензиски стаж изгореле во пожар настанат по истекот на рокот од чл. 184, ст. 1 од ОЗПО, нема пречка тој да се утврдува со изјави на сведоци 15
- Ако има одредени оригинални документи со кои се докажува дека осигуреникот вршел самостојна дејност, времето од кога до кога ја вршел таа дејност може да се утврди и со изјави на сведоци, па во таков случај не доаѓа до примена на чл. 184, ст. 1 од ОЗПО 16
- Рокот од една година за поднесување на барање за утврдување на пензиски стаж врз основа на изјави на сведоци во смисла на чл. 184, ст. 2 од ОЗПО тече од денот на повторното стапување на работа 17
- Ако се прими обнова на постапката во пензиска работа и се исполнети услови за обнова по чл. 249 — ЗОУП, не доаѓаат до примена одредбите на чл. 205, ст. 3 од ОЗПО 18
- Не постои работен однос меѓу тужителот и неговиот родител, иако живеел во одделно домаќинство, кога тој располагал со стоката и парите во книжарскиот дуќан на неговиот родител како со свој дуќан 19
- На лице кое било службеник во бившата југословенска војска сè до 6. IV. 1941 година, треба да се смета дека работниот однос му престанал поради укинување или престанок на работата во воено надлештво на 6. IV. 1945 година, па доколку времето од 6. IV. 1941 до 15. V. 1945 година е поминато надвор од работен однос, треба да се смета дека се исполнети условите тоа време да му се утврди во посебен стаж 20
- На осигурениците — бивши државни службеници, кои по 15. V. 1945 година не биле преземени во служба, им се смета во пензиски стаж времето од престанувањето на службата до повторното стапување во служба, ако тоа станало до крајот на 1945 година 21
- Времето поминато на воена должност во војните од 1912—1920 година, се засметува во пензиски стаж ако се исполнети односните услови, независно дали тоа време е пресметано како време поминато на отслужување на кадровскиот рок 22
- Времето поминато како член на СРЗ се признава во пензиски стаж по чл. 23 од Законот за пензиско осигурување, а не како работен стаж, па тоа време не може да се смета при пресметувањето на потребниот работен стаж навршен во последните 10 години пред влегувањето во сила на законот, во смисла на чл. 20, ст. 1, т. 2 од овој закон 23
- Личниот доход на аптекар остварен во време на дежурство не се зема предвид при утврдување на пензискиот стаж 24
- Надоместок исплатен за неискористен годишен одмор, и кога е тоа предвидено со одлука на самоуправниот орган на работничкиот совет, не влегува во личниот доход за утврдување на пензискиот основ 25

- Право на избор на повисока основица во смисла на чл. 10, ст. 1 од Законот за спроведување на пензиско и инвалидско осигурување може да користи осигуреник — самостоен занаетчија само додека имал својство на осигуреник, а не и по донесувањето на решение за правото на инвалидска односно старосна пензија 26
- Одлуките за утврдување на валоризациониот коефициент немаат ретроактивно дејство 107
- Ако постои писмен доказ со кој се потврдува престанок на работењето на занаетчискиот дуќан, времето од кога до кога е вршена таквата дејност може да се докажува и со сведоци 108
- Работник во органот за внатрешни работи пензиониран по потреба на службата, кој повторно стапил во работен однос, го губи правото на исплата на дел од пензијата кога ќе наврши 40 години пензиски стаж 109
- Времето поминато во вршење на самостојна дејност по 1. I. 1965 год. не се смета во цензусот на потребната работа со кој е условено признавањето во посебен стаж на времето поминато во вршење на самостојна дејност пред 15. V. 1945 година 115
- Плаќање данок на згради — види даноци 94, 95
- Плаќање зголемен данок — види даноци 120
- Повторно одредување на пензија — види пензиско осигурување 2
- Помош и нега — види инвалидско осигурување 31
- Помош на неука странка — види управна постапка 37, 111
- Посебен стаж — види пензиско осигурување, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 20, 108, 115
- Право на детски додаток — види детски додаток 65, 67, 69 110
- Право на ортопедски додаток — види инвалидско осигурување 35
- Право на професионална рехабилитација — види инвалидско осигурување 33

Првенствено право на користење — Поранешниот сопственик на национализирано градежно неизградено земјиште, кој не е занаетчија или лице кое врши друга дозволена приватна дејност, не може да оствари првенствено право на користење на земјиште на кое, според урбанистичкиот план на градот, е предвидена изградба на деловна зграда 51

- Во случај кога бившиот сопственик на национализирано неизградено градежно земјиште има повеќе градежни парцели на кои е предвидена изградба на семејна станбена зграда, тој има право да избира која од тие градежни парцели да му се додели на користење за изградба на семејна станбена зграда — чл. 40 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште 56
- Ако таткото го искористи првенственото право на користење и го подари со договор за подарок, тоа право не може да го пренесува на својот син 60

- При одземање на национализирано градежно земјиште секогаш мора да се одлучи и за првенствено право на користење на поранешниот сопственик 61
- Наследниците на поранешниот сопственик можат да остварат првенствено право на користење само на една градежна парцела 62
- Лицата што со поранешниот сопственик не се во однос на брачен другар, потомци, посвоеници, родители и посвоители не можат да стекнат првенствено право на користење штом договорот за пренос (купопродажен) е склучен по влегувањето во сила на Законот за одредување на градежното земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. л. на СФРЈ“ бр. 5/68) 118
- Предвремена пензија — види пензиско осигурување 1
- Пренос — види првенствено право 118
- Престанок на работни односи — види работни односи 106
- Пресуда поради признание — види даноци 100
- Присилна наплата на данок види даноци 94, 95

Р

- Работни односи — Не постои работен однос меѓу тужителот и неговиот родител, иако живеел во одделно домаќинство, кога тој располагал со стоката и парите во книжарскиот дуќан на неговиот родител, како со свој дуќан 19
- На лице кое било службеник во бившата југословенска војска сè до 6. IV. 1941 година, треба да му се смета дека работниот однос му престанал поради укинување или престанок на работата во воено надлештво на 6. IV. 1941 година, па доколку времето од 6. IV. 1941 до 15. V. 1945 година е поминато надвор од работен однос, треба да се смета дека се исполнети условите тоа време да му се утврди во посебен стаж 20
 - Одлука за престанок на работата на работник која е донесена писмено и со образложение, се смета како да не постои 106

С

- Самостоен занаетчија — види детски додаток 66
- Самостоен занаетчија — види инвалидско осигурување 27
- Самостоен занаетчија — види мајсторско право 48
- Самостојна занаетчиска дејност — види пензиско осигурување 10, 12, 9, 13, 15

Санитарна инспекција — Кога органот во управната постапка установил дека не се наоѓаат во исправна состојба санитарните уреди во двор на семејна зграда во граѓанска сопственост, органот не го повредил законот кога му наложил на сопственикот на семејната зграда во граѓанска сопственост да ги доведе во исправна состојба санитарните уреди 78

- По чл. 3 од Законот за санитарна инспекција („Сл. л. на ФНРЈ“ бр. 23/56) санитарниот инспектор при општинското собрание е овластен да наложи да се поправи септичка јама од страна на сопственикот на станбената зграда, во која таа се наоѓа, а доколку сопственикот смета дека неговиот сосед е виновен за оштетувањето на септичката јама, има право за тоа да бара соодветен надоместок пред односниот суд во соодветна постапка 82
- Селска утрина — види узурпација 74
- Семејна пензија — види пензиско осигурување 26, 111
- Соодветен стан — види станбени односи 77, 80
- Станбен максимум — види национализација 52
- Станбена просторија — види национализација 116

Станбени односи — Во постапката за одземање од владение на национализирано неизградено земјиште поранешниот сопственик треба да се изјасни за првенственото право на користење 59

- Бесправно уселување постои и тогаш кога уселувањето е извршено врз основа на решение на станбениот орган, на општината, ако собранието не е законски давател на станот 76
- Соодветен стан — доделениот комфорен стан во новоградба во спротивниот дел на подрачјето на градот од местото каде што се наоѓа експроприраната зграда и земјоделскиот имот на земјоделецот, не претставува соодветен стан во смисла на чл. 77, ст. 1 од ЗСО 77
- Нема битно влошени услови за живеење во доделените станови во населбата „Карпош IV“ само затоа што експроприраните станови биле во центарот на градот, бидејќи оваа населба спаѓа во еден од современо уредените реони на градот, а оддалеченоста од центарот не е таква што битно би ги влошувала условите за живеење — чл. 37, став 1 од Законот за експропријација и член 70, став 3 од Законот за станбените односи 80
- Странка — види управна постапка 45

Т

- Такса за фирма — види комунална такса 83, 84

У

Узурпација — Земјиште од општонароден имот (селска утрина) заземено во 1946 година по договор меѓу селаните од едно село со цел на обработка на земјиштето се смета за узурпација — ако не е доделено со решение на аграрната комисија 74

- Узурпација — види управна постапка 75

- Ученик — види детски додаток 121
- Упатување во специјално училиште — види школување 85
- Управен акт — Одлуката на собранието на општината со која се определува бројот и подрачјето на катастарските општини не претставува управен акт 103
- Решението со кое давателот на стипендија ја прекратува стипендијата не е управен акт 104
- Одлуката на наставничкиот совет со која е утврден успехот на ученикот не претставува управен акт 105
- Управна работа — Регулирањето на водата на улица, која истечува од бунари на приватни лица, претставува работа од комунален карактер и како таква е управна работа, за која се надлежни органите на управата, а не редовниот суд 102
- Управен спор
 - Против решението на органот за финансии донесено по барање на странката за повторување на постапката окончано со решение за определување на надоместок за национализирано земјиште не може да се води управен спор 86
 - За висината на надоместокот за користење на хидромелиоративниот систем не може да се води управен спор 87
 - Против решението на републичкиот секретар за правосудство за престанок на работниот однос по потреба на службата, во смисла на чл. 32-в од Законот за изменување и дополнување на Законот за извршување на казните лишување од слобода, мерките за безбедност и воспитните мерки („Сл. в. на СРМ“ бр. 45/72) не е дозволен управен спор бидејќи не е управна работа. Против него може да се води само работен спор пред надлежниот суд 119
- Управна постапка — Органот за посредување на трудот не е надлежен да решава за враќање на неправилно исплатен паричен надоместок 6
 - Повреден е законот на штета на тужителот кога е огласено за ништовно решението на комисијата за утврдување на работен и посебен стаж со кои одредени периоди биле признати во пензиски стаж, од причина што, наводно, решението било донесено без барање од тужителот, а од списите се гледа дека учествувал во постапката 11
 - Помош на неука странка 37
 - Рокот за жалба не тече ако решението е предадено на процесно неспособна странка 38
 - Ако е жалбата поднесена од синот на тужителот, таа не може да се отфрли како изјавена од неовластено лице, пред да се испита дали тужителот ја прифаќа жалбата како своја или не ја прифаќа 39
 - Управниот орган не е овластен да ја цени веродостојноста на изводот од матичните книги 40
 - Кога се води постапка по правна работа во која учествуваат две или повеќе странки, службеното лице што ја води постапката, должно е на двете странки да овозможи да ги заштити своите права и интереси 41

- Се работи за очигледна техничка грешка ако висината на пензијата се одредува во 77%, а не 99% при неспорен пензиски стаж од 37 години, а не за повреда на материјалниот закон 42
- Првостепениот орган не може по иста правна работа да донесе ново решение и првобитното да го стави вон правна сила по доставувањето на предметот по жалба на второстепениот орган 43
- Не може жалбата да се одбие само од причина што е без образложение, туку по неа треба мериторно да се решава по член 239, став 2 во врска со член 240, став 1, 2 и 3 од ЗОУП 44
- Стои битна повреда на одредбите на општата управна постапка, ако е решението донесено без да е сослушана странката, по барање на заинтересираното лице 45
- Конечно решение, донесено во управна постапка по право на надзор, може да се укине само поради повреда на материјалниот закон, а не и поради погрешно или непотполно утврдена фактичка положба 46
- Конечно решение со кое е утврден пензиски стаж од комисијата за утврдување на работен и посебен стаж, не може да го преутврдува заводот за социјално осигурување 47
- При повторната ревизија не може да се ревидира и оној дел од конечното решение кој со првобитната не бил ревидиран 68
- Во постапката за узурпација по прашањето за сопственост одлучува самата комисија за узурпација 75
- Извршување на решение за предавање на малолетно лице на старателот може да се спроведе и по службена должност, бидејќи е во прашање јавен интерес 88
- Ако во времето на второстепеното одлучување самостојниот занаетчија може да остварува право од пензиското и инвалидското осигурување, иако такво право не можел да оствари во моментот на одлучувањето од првостепениот орган, второстепениот орган бил должен да одлучи за тоа право 99
- Обврска на службено лице кое ја води управната постапка странката да ја запознае со некое нејзино право постои само ако со оглед на утврдената фактичка состојба оцени дека странката има основ за остварување на такво право 111
- Ако со договорот за купопродажба на недвижност купувачот се обврзал да го плати данокот на промет на недвижности и права, во постапката за оданочување има својство на странка 113
- Во вршење на ревизија, ревизиониот орган не може да утврдува друга фактичка положба и по тоа да го менува конечното решение ако самиот не ја дополнува доказната постапка 122

- Услови за стекнување првенствено право — види првенствено право 62
- Утврдување на постоење на договор за купопродажба на градежно земјиште — види национализација 57
- Утврдување на густина на стажот — види инвалидско осигурување 28

Ч

- Членство во СРЗ — види пензиски стаж 23
- Член на домаќинство — види детски додаток 70

Ш

- Школувањето во верска гимназија не се смета за редовно школување 64
- Родителот без негова согласност не може да се задолжува делимично да ги поднесе трошоците за школување на глувонемо дете во специјално училиште, кога школувањето не е задолжително 85.

